

Аркадий, Борис
СТРУГАЦКИ

НЕУГОВОРЕНИ СРЕЩИ

**АРКАДИЙ СТРУГАЦКИ, БОРИС
СТРУГАЦКИ
НЕУГОВОРЕНИ СРЕЩИ**

Превод: Милан Асадуров, Агоп Мелконян

chitanka.info

ОГНЯН САПАРЕВ

КОСМИЧЕСКАТА СРЕЩА НА ЧОВЕКА... С ЧОВЕШКИТЕ ПРОБЛЕМИ

В есето си, написано специално за сп. „Тракия“ (1982, бр.5), известният съветски фантаст Кир Буличов отбелязва:

„До известна степен на майсторството, таланта и уменията се употребява утешителната добавка: «писател-фантаст», «писател-хуморист», «криминален писател». После тя изчезва. Булгаков, Вонегът, Хашек, Марк Твен — са просто Писатели. Убеден съм, че след време справедливостта ще смъкне етикета от Стругацки или Лем. Но очевидно чакането на историческата справедливост със скръстени ръце е съдбоносно, макар и удобно заблуждение. Най-сигурното е ние сами да вземем мерките, необходими, за да станем Писатели.“

Разбира се, съответни „мерки“ би трябвало да вземе и критиката. Кир Буличов не е съвсем точен само за времето — струва ми се, че справедливостта изисква ОЩЕ ДНЕС да говорим за Стругацки като за ПИСАТЕЛИ. Доказателството — солидно, тежко, добре оформено — е в ръцете ни. Но нека не избързваме.

Да се говори за братя Стругацки означава да се говори за съветската фантастика: тяхното творчество не само „следва“ пътя на идейно-тематичното ѝ развитие от 1959 г. насам, но и дава едни от най-зрелите художествени плодове, които „изпреварват“ движението ѝ към ЛИТЕРАТУРАТА.

Братя Стругацки започват — както и останалите съветски фантасти по онова време — с традиционна научно-техническа и приключенска фантастика („Страната на пурпурните облаци“, „Пътят към Амалтея“, 1959). След това социалният и психологически момент се засилва, но фантастиката е все още научно-утопична („Стажанти“, 1962; „Завръщане“, 1963; „Далечната Дъга“, 1964).

От 1964 г., с излизането на едно от най-значителните им произведения — повестта „Трудно е да бъдеш бог“, започва вторият, значително по-зрял в идейно-художествено отношение период в творчеството им. В него определено доминира социално-нравствената проблематика. Сега Стругацки не се вълнуват толкова от научната мотивировка, не бягат от открито условните решения — например в повестта „Опит за бягство“ пленен съветски офицер по необясним начин „прескача“ от немски концентрационен лагер в далечното бъдеще, за да се увери, че проблемът за Избора е актуален и там... Сега Стругацки експериментират по-смело и в жанрово отношение — например сатирично-публицистичната повест, насочена срещу модерното консуматорско подивяване „Хищните вещи на века“ (1965), или изобретателната хумористично-сатирична „приказка за младши научни работници“ „Понеделник започва в събота“ (1966) със сатирично-гротескна втора част — „Приказка за Тройката“ (1968).

Характерни за тези писатели са няколко постоянни проблемно-тематични линии, които се развиват спираловидно — т.е. в определен момент новото произведение напомня предишното, само че на по-високо художествено равнище, с по-висока степен на обобщение. Така например „Второто нашествие на марсианците“ (1968) е по-висока степен в художественото моделиране на псевдодемократичното подивяло общество на благоденствието, на еснафа-консуматор — характерна за творчеството на Стругацки проблемно-образна линия.

Много произведения на Стругацки са свързани помежду си чрез общи герои, институции, теории — не просто от липса на фантазия. Така, от една страна, се уплътнява и разширява фантастичното художествено пространство, оформя се цялостна Друга действителност, която служи за основа на всяка следваща художествена постройка. От друга страна, определени герои, идеи, институции еволюират (заедно с идейно-художествената еволюция на авторите и на самия живот), биват оценявани — преразглеждани от различна жанрова гледна точка. Типичен пример е „Бръмбар в мравуняка“ (1978–1979), получил наградата „Аелита“ за 1981 г.

Идеята за „прогресорите“ — пратеници на Земята в други цивилизации с цел внимателна намеса в тяхното развитие и подпомагане на прогреса — идва от ранните разкази на Стругацки. За следите от суперцивилизацията на Страниците се споменава

нееднократно в типичните им научнофантастични творби. Максим, Екселенц и расата на главанаците (разумни кучета) се появяват още в „Обитаемият остров“ (1971) — юношеско-приключенска повест за милитаристичната планета Саракш, където Екселенц изпълнява функцията на прогресор. Това занимателно четиво предизвика доста подражания — включително и у нас. „Бръмбар в мравуняка“ е значително по-сериозно в проблемно отношение и сложно като жанрова структура произведение — това е всъщност първият роман на известните писатели в точния жанров смисъл на думата. Досега тяхната предпочитана и най-сполучлива жанрова форма беше повестта; „Охлюв по стръмното“ е повест; „Милиард години до свършека на света“ — също; „Пикник край пътя“ наподобява роман, но е по-скоро усложнена и раздвижена повест... „Бръмбар в мравуняка“ е самостоятелно произведение, което използва някои елементи от „Обитаемият остров“ и по този начин включва по-ранната творба в нови смислови съотношения: „Бръмбарът“ е жанрова и концептуална реплика към „Острова“... Тук също има приключенски моменти (участието на прогресора Лев Абалкин в операция „Мъртъв свят“), но всичко това — включително и цялата линия на разследването (образът на познатия ни супергерой Мак Сим в нова светлина и роля) е подчинено на остра нравствено-философска дискусия. Именно ДИСКУСИЯ: Стругацки сблъскват няколко идеи и човешки съдби в драматично-трагичен конфликт. В сравнение с него „Обитаемият остров“ е наистина юношеско четиво, което маркира динамично, без да драматизира в дълбочина социалните и психологически проблеми. Тук конфликтите между цел и средства, интересите на индивида и обществото, институцията и личността, сигурността на цивилизацията и хуманизма, старите възгледи и новите явления са сплетени в драматично-трагичен възел, чието равнище може да се разглежда като обобщение на всички аналогични по-ранни произведения на братя Стругацки.

Разбира се, известните съветски фантасти създават не само значителни произведения — това при тяхната продуктивност би било почти невероятно. В паузите между голямото творческо напрежение се появяват и по-популярни, писани сякаш за почивка. Но в някои случаи — „Обитаемият остров“ е от тях — тези по-непретенциозни творби се преосмислят в цялостния контекст на творчеството, превключват се в

неочаквани жанрово-проблемни опозиции. В тях авторите изпробват нови похвати, герои и идеи, които по-късно виждаме кристализирали на високо идейно-пластично равнище в следващите им значителни творби.

Една от постоянните теми в творчеството на братя Стругацки е темата за КОНТАКТА. Има два вида контакт: с нехуманоиден и хуманоиден тип разум (и чак след това — с по-висша или по-неразвита цивилизация). Обикновено първият случай дава повече специфични научнофантастични възможности (невероятности, научно-техническа изобретателност и пр.), докато вторият предразполага към социално-философска фантастика, към символно-алегорични конструкции, към литературност. У Стругацки се срещат и двата случая.

Любопитно е, че в произведенията, описващи среща с нехуманоиден тип разум, това по принцип е по-високоразвита цивилизация; контактът хем е налице, хем не се осъществява — Другите ги няма, те са изпратили машини („Отвън“); получава се трагично недоразумение („Хотелът «При загиналия алпинист»“), не желаят да контактуват („Малчуганът“), не ни забелязват („Пикник край пътя“). Но в тези случаи писателите се интересуват не от чуждия разум, а от хората, които участвуват в Контактa; Другите обикновено не се показват ясно и отблизо и тяхното инкогнито е сполучливо художествено решение: както доказват стотици произведения, това е оптималната стратегия на запознаването с Другите... В резултат на Контактa човек осъзнава още по-остро... собствените си проблеми, своето човешко и социално несъвършенство, но и своята неповторимост като хомо сапиенс. Несъмнено най-значителното произведение на Стругацки от този тип е „Пикник край пътя“.

Иначе в останалите им произведения се срещат съобщения за други цивилизации — като откъслечни бележки, създаващи необходимия научнофантастичен фон. Доста внимание е отделено на главанаците в „Бръмбар в мравуняка“ — техният представител Шчекн е обрисуван твърде любопитно като човеко-кучешки характер.

Истинската сила на Стругацки като писатели се проявява в изображението на втория тип контакт — където те без прекалена научнофантастична аргументация сблъскват човека с

несъществуващото, но „възможното по вероятност или необходимост“ (Аристотел) човешко общества от друга планета — например от фашистко-диктаторско-милитаристично-бюрократичен тип... Типична сюжетна схема е „утопичен“ герой срещу „антиутопично“ обкръжение (много рядко — обратното). В тези случаи социалното моделиране на съветските писатели търси не отблъскване от земните представи, а напротив. Впрочем още през 1967 г. в своя отговор на анкетата на сп. „Иностранная литература“ те казват:

„В наше време задачата на литературата, както на нас ни се струва, се състои не само в изследването на типичния човек в типична обстановка. Литературата трябва да изследва типични общества... Съвременният свят е толкова сложен, връзките са толкова много и толкова объркани, че тази своя задача литературата може да решава само по пътя на известни социологически обобщения, чрез построяване на социологически модели (по необходимост опростени), но съхраняващи най-характерните черти и закономерности. Разбира се, най-важните елементи на тези модели продължават да бъдат типичните хора, но действащи в обстоятелства, типизирани не по линията на конкретността, а по линията на тенденциите.“

Тези мисли са много точен аналитичен коментар към собственото им творчество.

Стругацки са автори с оригинални и изобретателни хрумвания: това е много важно за научната фантастика, то е, както се казва, *conditio sine qua non* (условие, без което не може). Но задачата на истинския художник започва след като дойде хрумването — в неговото смислово-образно извайване. Тъкмо тук е силата на известните съветски фантасти — в тънкия стилистичен усет, в психологическата проникателност, в уменията да създават почти осезаема странна атмосфера — и всичко това подплатена с голяма идея. Типични примери в това отношение са Зоната („Пикник край пътя“) и Гората („Охлюв по стръмното“). Авторите постигат това в сложно художествено единство между преживяванията на героите и пластиката на фантастичната среда. Без живия Ред Шухарт, без неговия суеверен страх и ожесточена смелост, находчивост и безотговорност, социална незрялост и жестока съдба — Зоната щеше да бъде само антология на странни и опасни чудеса, които щяхме да следим с хладно любопитство... Кое е по-впечатляващо в Гората —

растенията-животни или хората-растения; одухотворената Гора, живееща свой непонятен живот, или „растителният“ живот на горските жители?... Специално за българския читател ще бъде много любопитно и поучително да сравни абсурдното кръгово-повторително речепроизводство с нулева информативна стойност на жителите на Гората — и аналогичното поведение на фолклорно-абсурдните герои от разказите и пиесите на Радичков: явно е, че един и същ похват може да се използва с различна цел.

Много убедително е проследено събуждането на разсъдъка в помътената от удара глава на Кандид: неговото движение от ориентационно-познавателно любопитство през осъзнаване на подалечни скрити връзки до проясняване на морално-волевото съзнание (цялостно ангажиране на личността). Към „Охлюв по стръмното“ (сб. „Элинский секрет“, 1966) авторите добавят встъпление, част от което заслужава да цитираме:

„Биологът Кандид е съвременен човек. Той знае за света толкова, колкото и ние с вас, неговите цели са наши цели, неговият морал — наш морал. И ето на нашите знания, на нашите представи за целите, на нашия морал Гората противопоставя свои знания, свой морал, свои цели, съвършено чужди за нас.

Читателят не би трябвало да си блъска главата над въпроса къде точно протича действието: в глух неизследван край на земята или на отдалечена фантастична планета. За разбирането на повестта това няма значение, защото гората е по-скоро символ на неопознатото и чуждото, отколкото самото неопознато и чуждо, по необходимост опростен символ на всичко онова, което за сега е скрито от човечеството поради непълнотата на естествено-научните, философски и социологически знания.“

Основният проблем в творчеството на братя Стругацки е проблемът за нравствено-поведенческия ИЗБОР. Можем да го проследим в десетки варианти; в повече или по-малко фантастични обстоятелства; решен приключенски, сатирично или драматично-трагично; капитулантски или героично — съобразно жанровата специфика на творбите и логиката на характера на героите. Тъкмо този проблем определя силната моралистична струя в творчеството на

известните съветски писатели: героите им постъпват посвоему, но зад тях винаги се усеща комунистическата съвест на авторите, които категорично и страстно (понякога дори директно-полемично) воюват за социалистическия хуманизъм, нравствената самовзискателност, човешкото достойнство, диалектичното мислене — с други думи воюват за своя идеал за човешка личност, за ПОЛОЖИТЕЛНИЯ ГЕРОЙ на нашето общество. Воюват срещу фашизма, милитаризма, еснафството, консуматорството, глупостта, бюрокрацията, античовешкия функционализъм — т.е. срещу деформациите на миналото, недостатъците на настоящето и опасностите на бъдещето.

Най-подходящи (полносни) примери в това отношение са героите Кандид от „Охлюв по стръмното“ и Вечеровски от „Милиард години до свършека на света“. Кандид не разбира много неща, той е сам, контузен и безпомощен, положението му е почти безнадеждно — но той тръгва със скалпел в ръка срещу биороботите на „амазонките“, защото е проумял: „Закономерностите не са лоши или добри, те са извън морала. Но аз не съм извън морала!“... Блестящият талантлив, добре поставен в обществото Вечеровски също не капитулира пред „заговора на вселената“, чрез който Мирозданието се защитава срещу опасността от превръщане на човечеството в свръхцивилизация: „Да се воюва против законите на природата е глупаво. А да се капитулира пред закона на природата — срамно... Законите на природата трябва да се изучават, а като се изучат, да се използват...“ Различни герои — различни отговори, но една и съща позиция — борческа, гражданска, КОМУНИСТИЧЕСКА. Това не е „героическият песимизъм“ на Камю, а героично-трагичен оптимизъм: борбата срещу абсурда не е абсурдна, дори ако е безнадеждна в рамките на един човешки живот; борбата за човешкото у човека е дългосрочна програма-максимум за цялото човечество, през всичките онези „милиард години до свършека на света“. Трагизмът е високата цена, която понякога човекът се налага да заплати за своята човешка отговорност. (Да си спомним Екзюпери: да си човек означава да си отговорен...)

До появата на повестта „Милиард години до свършека на света“ човекът-борец у Стругацки се сблъскваше с ограничения от социално-исторически тип, с жестоката неумолимост на обществената еволюция, с неефективността на благородната индивидуална намеса в обективните закономерности. В „Охлюв по стръмното“ героят се

сблъсква с неморална концепция за прогреса (нечовешки планомерен функционализъм); в „Милиард години до свършека на света“ — със статистическите закони на Мирозданието (човек като продукт на природата е ограничен от нейните закони, но тъкмо защото е човек, е длъжен да се опита да надскочи ограниченията). Бихме пожелали и на реалистично-правдоподобната литература да минава покрай подобни „фантастични“ проблеми...

Художествената структура има много равнища, свързани в сложно взаимодействие. Там, където равнището на сюжета пресича социалния модел, се ражда проблематиката на ИЗБОРА като съдбовна алтернатива на героя. Но социално-художественото моделиране има и собствена проблематика: специално у братя Стругацки тя най-често е фокусирана в проблема за ПРОГРЕСА. Накъде води той? Възможно ли е — и допустимо ли е — да се коригират отвън неговите закономерности? И това няма ли да се окаже фатално? И кое е критерий за прогреса?

Вече стана дума за силната моралистична (не морализаторска!) струя, която пронизва прозата на известните съветски писатели; тя най-често е въплътена в мислите, преживяванията, поведението на един герой, който в максимална степен изразява становището на авторите; или в дискусия между няколко герои, чиято правота обаче никога не е еднаква. Братя Стругацки винаги на финала „помагат“ на читателя (пък и на морала) — в по-ранните си фантастично-утопични произведения дори прекалено. Постепенно тази „помощ“ става по-дискретна...

Има писатели — особено в научната фантастика, — у които човекът е само един от елементите на художествения свят, съществуващ едва ли не на равни права с машините, ефектите, хипотезите. У Стругацки не е така: в центъра на вниманието им, на върха на ценностната им йерархия стои ЧОВЕКЪТ и неговите проблеми (сигурно не без значение е и силната хуманистична традиция на руската и съветска литература). При тях героят е динамична съставка на сюжета, но и ценностен стожер на художествения свят. Затова и социалното моделиране задължително се пресича-оценява в

плоскостта на героя. Затова КРИТЕРИЙ ЗА ПРОГРЕСА Е МОРАЛЪТ. Човешкият морал. Комунистическият морал.

„Прогресът може да се окаже напълно безразличен към понятията доброта и честност, както е бил безразличен досега“ — си мисли в труден момент един от героите им. С това първомайсторите на съветската научна фантастика днес, ПИСАТЕЛИТЕ Аркадий и Борис Стругацки, не могат да се съгласят. Цялото тяхно творчество е борба — темпераментна, изобретателна, доблестна, все по-художествено значима — за моралното просветление на социалното развитие, за очовечаването на историческите закономерности.

Тящото творчество очертава талантливо динамиката на съвременната научна фантастика — нейното жанрово раздвоение в два потока: един основен, традиционен, който конструира специфична жанрова действителност с помощта на невероятни хипотези, космическо-технически аксесоар и пр., и друг, по-близък до „обикновената“ литература и реалната действителност, без подчертано жанрово обособяване, който използва възможностите на фантастично-гротескния реализъм за по-мащабни социално-философски обобщения... Струва ми се, че с излизането на „Милиард години до свършека на света“ през 1976 г. можем да говорим за трети период в творчеството на големите съветски фантасти. Период на творческа равностметка-обобщение на разработвани по-рано теми и проблеми на по-високо философско равнище — и на все по-явно приближаване към „обикновената“ литература. „Милиард години до свършека на света“ е един от върховете на съвременната съветска философска проза.

В един от последните броеве на сп. „Уралски следотърсач“ от 1982 г. има интересно интервю с двамата писатели. Отговорите на някои въпроси заслужават вниманието на българския читател (и са подходящи за завършване на този проточил се предговор).

— Защо пишете именно фантастика, как стигнахте до нея? Кои бяха вашите учители във фантастиката, кое послужи като „първи тласък“?

— Фантастиката обичаме от детските си години. На дванайсетгодишна възраст А. Стругацки посвещаваше свободното си време на илюстриране на „Война на световите“, а Б. Стругацки в същата крехка възраст се мъчеше да препише на ръка „Островът на доктор Моро“. Наши учители бяха Уелс, Александър Беляев, Алексей Толстой, по-късно — К. Чапек, И. А. Ефремов и Р. Бредбъри. По времето на нашата младост фантастиката изобщо беше малко, а пък добрата фантастика — съвсем. Може да се каже без преувеличение, че започнахме да пишем, за да се опитаме да запълним този пропуск. А сега фантастиката е ценна за нас с това, че притежава възможността ако не да решава, то поне да поставя най-фундаменталните въпроси, свързани с проблема „кълнове на бъдещето в днешния ден“, в най-широк смисъл.

— Кои от вашите книги (и защо) ви харесват повече от другите? И кое от своите произведения считате за най-несполучено, защо? Съвпадат ли в единия и в другия случай вашите мнения?

— Ранните ни произведения („Страната на пурпурните облаци“, „Отвън“, някои разкази) не ни харесват — сега те ни изглеждат примитивни. От произведенията на „зрелия период“ и двамата харесваме едно и също: „Охлюв по стръмното“, „Второто нашествие на марсианците“, „Пикник край пътя“, „Милиард години до свършека на света“. С какво ни харесват? Трудно е да се каже. Вероятно затова, че в тях успяхме да изобразим онова, което ни се искаше, когато ги замисляхме.

— Има ли смисъл в края на краищата да отделяме фантастиката от общия поток на художествената литература?

— Няма. Пък е и невъзможно. Може да се отдели само лошата фантастика от добрата литература. А как ще отделите Уелс, Чапек, Булгаков, Вонегът, Маркес, Гогол в края на краищата?

— Имponира ли ви някой от съвременните „митове“? Вярвате ли в летящи чинии и чуждоземни хуманоиди? В

телепатия и телекинеза? В снежния човек? В загадките на Бермудския триъгълник и езерото Лох Нес?

— Импонират ни всички съвременни митове без изключение. Ние сме също такива хора, както и останалите, и на нас ни се иска околният свят да бъде пълен с тайни, чудеса и вълшебства. Но ние сме рационалисти и твърдо знаем, че в този свят няма нито екзотични тайни, нито чудеса, нито вълшебства. Ние ясно си даваме сметка, че мечтата за летящото килимче се трансформира в скучните каси на Аерофлот, мечтата за самосвиреца гусла се превърна в оглушително ревящия магнитофон на съседа зад стената... Всеки мит, възплъщавайки се в реалността, губи огромна част от своята първоначална привлекателност. Такъв е се ла ви, драги другари, както ни казаха неотдавна...

Огнян Сапарев

ПИКНИК КРАЙ ПЪТЯ

*Ти си длъжен да правиш добро от злото,
защото то няма от какво друго да се прави.*

Робърт Пен Уорън^[1]

[1] Този толкова емблематичен епиграф на романа на братя Стругацки не е точен цитат, а перифраза от романа на Робърт Пен Уорън „Цялото кралско войнство“. Ето точния цитат от българския превод на романа на Уорън:

— Доброта. Да, най-проста и обикновена доброта. Но нея от никого не можеш наследи. Трябва сам да я създадеш, докторе. Ако ти е нужна. И трябва да я създадеш от злото. Да, от злото. И знаеш ли защо, докторе? — Той се надигна на разнебитеното кресло и се наведе напред с подпрени на коленете длани и отворени навън лакти, с изпъната шия и паднала над очите коса, изпод която заби поглед в лицето на Адъм. — Да, от злото — повтори той. — И знаеш ли защо? Защото няма от какво друго да я създадеш.

(Робърт Пен Уорън. „Цялото кралско войнство“. Прев. Тодор Вълчев.) — Бел. NomaD. ↑

Из интервюто, което специалният кореспондент на Мармънтското радио взе от доктор Валентин Пилман по случай удостояването му с Нобелова награда по физика за 19... година.

— Доктор Пилман, трябва ли да смятаме, че вашето първо сериозно откритие е така нареченият радиант на Пилман?

— Мисля, че не. Радиантът на Пилман не е първото, нито пък е сериозно откритие, ако изобщо е откритие. И изобщо не е мое.

— Сигурно се шегувате, докторе. Радиантът на Пилман е понятие, което знае всеки ученик.

— Не се учудвам. Той беше открит за пръв път именно от ученик. За съжаление не помня името му. Погледнете в „История на Посещението“ от Стетсън — там всичко е разказано подробно. Пръв откри радианта ученик, пръв публикува координатите студент, а кой знае защо, го нарекоха на мое име.

— Да, с откритията понякога стават странни неща. Доктор Пилман, не бихте ли обяснили на нашите слушатели...

— Слушайте, земляк. Радиантът на Пилман е съвсем просто нещо. Представете си, че сте завъртели голям глобус и сте почнали да гърмите по него с револвер. Дупките в глобуса ще лежат на някаква равномерна крива линия. Цялата същност на това, което вие наричате мое първо откритие, се състои в един прост факт: всичките шест Зони на Посещението са разположени по повърхността на нашата планета така, сякаш някой е стрелял по Земята шест пъти с пистолет, поставен някъде на линията Земя-Денеб. Денеб е алфа от съзвездието Лебед, а точката на небесния свод, откъдето, така да се каже, са стреляли, се нарича радиант на Пилман.

— Благодаря ви, докторе. Драги мармънтци! Най-сетне ни обясниха на разбираем език какво е това радиант на Пилман! Между впрочем онзи ден се навършиха точно тринайсет години от деня на Посещението. Доктор Пилман, може би ще кажете няколко думи на своите съграждани по този повод?

— Какво точно ви интересува? Имайте предвид, че тогава не бях в Мармънт...

— Тъкмо ще бъде интересно да научим какво сте си помислили, когато вашият роден град се окаже обект на нашествие на свръхцивилизация от друга планета...

— Честно казано, веднага реших, че това е журналистическа измислица. Трудно беше да си представя, че в нашия стар, малък Мармънт може да се случи такова нещо. В Гоби или Нюфаундленд — иди-дойди, но в Мармънт!

— Обаче в, края на краищата ви се наложи да повярвате.

— В края на краищата — да.

— И какво?

— Изведнъж ми хрумна, че Мармънт и останалите пет Зони на Посещението... всъщност сгрехих, тогава бяха известни само четири... че всичките те лежат на много гладка крива линия. Изчислих координатите и ги изпратих на „Нейчър“.

— И никак не ви развълнува съдбата на родния ви град?

— Вижте, по онова време вече вярвах в Посещението, ала така и не можех да се насиля да повярвам на паническите кореспонденции за горящи квартали, за чудовища, дето излапват само старците и децата, и за кръвопролитни боеве между неуязвимите пришълци и във висша степен уязвимите, но неизменно доблестни кралски танкови части.

— Прав сте. Спомням си, хората от нашия бранш тогава забъркаха голяма каша... Но да се върнем към науката. Откриването на радианта на Пилман беше вашият първи, но вероятно не и последен принос към нашите знания за Посещението?

— Първи и последен.

— Но без съмнение вие през цялото време внимателно сте следили развитието на международните изследвания в Зоните на Посещението...

— Да... От време на време прелиствам „Известията“.

— Имате предвид „Известията на Международния институт за извънземни култури“?

— Да.

— И кое според вас е най-важното откритие през тези тринайсет години?

— Самият факт, че имаше Посещение.

— Извинете?

— Самият факт, че имаше Посещение, е най-важното откритие не само през изминалите тринайсет години, но и в цялата история на човечеството. Не е толкова важно кои бяха тия пришълци, откъде дойдоха, защо дойдоха, защо останаха толкова малко време и къде се

дянаха после. Важното е друго. Сега човечеството твърдо знае: то не е само във Вселената. Страхувам се, че на института за извънземни култури никога вече няма да му се случи да направи по-фундаментално откритие.

— Това е страшно интересно, доктор Пилман, но аз всъщност имах предвид открития от технологичен характер. Открития, които нашата земна наука и техника биха могли да използват. Нали редица много видни учени предполагат, че находките в Зоните на Посещението могат да изменят цялото ни историческо развитие.

— Аз не спадам към привържениците на това мнение. А що се отнася до конкретните находки, не съм специалист.

— Но все пак вече две години вие сте консултант към Комисията на ООН по проблемите на Посещението...

— Да. Ала нямам никакво отношение към изучаването на извънземните култури. В КОПРОПО аз и моите колеги представляваме международната научна общественост, когато стане дума за контрола по изпълнението на решението на ООН за интернационализацията на Зоните на Посещението. Грубо казано, ние следим с чуждопланетните чудеса да се разпорежда само Международният институт.

— А нима към тези чудеса посяга и някой друг?

— Да.

— Може би имате предвид сталкерите?

— Не зная кои са те.

— Така у нас, в Мармънт, наричат дръзките момчета, които на своя глава проникват в Зоната и измъкват оттам всичко, което успеят да намерят.

— Разбирам. Не, това е извън нашата компетенция.

— То се знае! С тях се занимава полицията. Но би било интересно да научим с какво по-точно се занимавате вие, доктор Пилман.

— Материали от Зоните на Посещението постоянно попадат в ръцете на безотговорни лица и организации. Ние се занимаваме с резултатите от тези действия.

— Благодаря. А на вас като учен не ви ли се иска лично да се заемете с чуждопланетните чудеса?

— Как да ви кажа... Възможно е.

— Значи можем да се надяваме, че един прекрасен ден мармънтците ще видят своя знаменит съгражданин по улиците на родния град.

— Не е изключено.

1. РЕДРИК ШУХАРТ, 23-ГОДИШЕН, ЛАБОРАНТ В МАРМЪНТСКИЯ ФИЛИАЛ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ИНСТИТУТ ЗА ИЗВЪНЗЕМНИ КУЛТУРИ

Стоим предния ден двамата с него в хранилището, вечер е, остава само да хвърлим комбинезоните и може да мръднем до „Борж“ да си наквасим гърлата. Аз стоя просто така, подпирам стената — свърших си работата и вече съм приготвил цигарата. Страшно ми се пуши — два часа не съм пушил, а той още се занимава със своето имане; един сейф натъпка, заключи го и му лепна печата, сега тъпче друг — взема „празнотиите“ от транспортъора, оглежда всяка от всички страни (а между другото една тежи шест кила и половина) и с пъшкане старателно я настанява на рафта.

Колко време се блъска той с тези „празнотиите“ и ако питате мене — без никаква полза за човечеството. На негово място отдавна да съм плюл и да съм се захванал с нещо друго за същите пари. Но пък, като си помисли човек, „празнотиите“ наистина са тайнствена и една такава мътна работа. Колко от тях са минали през ръцете ми, ама колчем ги видя, пак им се чудя. В тях има всичко на всичко два медни диска колкото чаена чинийка, дебели към пет милиметра, и разстояние между дисковете — четиристотин милиметра, и освен това разстояние между тях няма нищо друго. Сиреч съвсем нищо, празно. Можеш да си напъхаш там ръката, може и главата, ако съвсем си се шашнал; празно и толкоз — само въздух. Но все пак между тях има нещо, несъмнено сила някаква, доколкото разбирам, защото още никой не е успял да ги притисне, тези дискове, нито да ги откъсне един от друг.

Не, момчета, мъчно е да опишеш това нещо, ако някой не го е виждал, наистина е много просто наглед, особено когато се вгледаш и накрая повярваш на очите си. Това е все едно да описваш на някого бутилка или, не дай си боже, чаша: само пръстите си мърдаш и псуваш

от пълно безсилие. Карай, ще смятаме, че всичко сте разбрали, а ако някой не е разбрал, вземете институтските „Известия“ — там във всеки том има статия за тези „празнотии“ с илюстрации...

Изобщо Кирил се блъска с тия „празнотии“ вече кажи-речи цяла година. Аз съм при него от самото начало, но досега не ми е ясно какво иска да измъкне от тях, пък и, честно казано, не се стремя кой знае колко да разбере. Нека отначало той сам да се оправи, да разбере, а после може би ще го изслушам. А засега знам едно: той трябва на всяка цена да съсипе някоя „празнотия“, да я разяде с киселина, да я сплеска на преса, да я разтопи в пещ. И тогава всичко ще му стане ясно, ще бъде горд, а цялата световна наука ще потръпне от удоволствие. Но доколкото разбирам, скоро няма да се стигне дотам. Засега той още до нищо не се е докопал, само съвсем се измъчи, изглежда един такъв посивял, мълчалив, а очите му станаха като на болно куче, даже сълзят. Ако някой друг беше на негово място, щях да го помъкна по нощните клубове и други развратни местенца и след седмица щеше да ми стане като новичък, с навирена опашка. Само че това лекарство не е за Кирил, няма смисъл да му предлагам, не е от тази порода човек.

Стоим, значи, двамата с него в хранилището, гледам го какъв е станал, как му горят очите и до немай-къде ми дожалява за него. И тогава се реших. Тоест дори не се реших сам, а сякаш някой ме дръпна за езика да говоря.

— Слушай — казвам, — Кириле...

А той тъкмо седи и държи в ръце последната „празнотия“ с такъв вид, сякаш се е пъхнал в нея.

— Слушай — казвам, — Кириле. А ако имаш пълна „празнотия“, а?

— Пълна „празнотия“? — повтаря той въпроса, ми и повдига вежди, като че ли заприказвах на патагонски.

— Да — казвам. — Този твой хидромагнитен уловител, как беше... обект „седемдесет и седем бе“. Само че с течност вътре, синичка.

Виждам, започна да загарява. Повдигна очи към мен, примижа и в тях се появи проблясък на разум, както той самият обича да казва.

— Чакай — вика той. — Ето такова нещо, само че пълно?

— Да.

— Къде е?

Кирил се излекува. Вирна си опашката.

— Хайде — казвам — да запалим по една.

Той чевръсто пъхна „празнотията“ в сейфа, тръшна вратата, заключи я на три и половина оборота и се върнахме с него пак в лабораторията. За празна „празнотия“ Ърнест дава четиристотин кинта в брой, а за пълна бих изсмукал всичката му мръсна кръвчица на гълъбчето, ама ако щете вярвайте, изобщо не си помислих за това, защото Кирил просто живна, отново стана като струна, целият звънти и по стълбите прескача по четири стъпала, не дава на човек да запали цигара. Общо взето, всичко му разказах — и каква е тя, и къде се намира, и как най-лесно може да се добере човек до нея. Той веднага извади картата, намери гаража, тикна си пръста в него и ме погледна — ясна работа, веднага разбра всичко за мене, пък и какво ли имаше тук да не се разбира...

— Ех, ти! — казва той, а се усмихва. — Е, какво, трябва да отидем. Хайде, още утре сутринта. В девет часа ще поръчам пропуск и „галош“, а в десет ще тръгнем. Хайде, а?

— Добре — викам. — А кой ще бъде третият?

— За какво ни е трети?

— А, не — казвам. — Това не ти е пикник с гаджета. Ами ако се случи нещо с тебе? Зона е. Трябва да има ред.

Той леко се усмихна и повдигна рамене.

— Както искаш. Ти по-добре знаеш.

Има си хас да не знам. Разбира се, той великодушно се стараяше заради мен: третият е излишен, ще прескочим двамата и всичко ще бъде скрито-покрито, никой няма да се досети какъв си. Да. Само че аз знам, тези от института не ходят в Зоната по двама. Те си имат такъв ред: двама вършат работата, а третият гледа и когато после го питат, разказва.

— Лично аз бих взел Остин — казва Кирил. — Но ти сигурно няма да го искаш. Или може?

— Не, викам. Само не Остин. Остин друг път ще го вземеш.

Остин не е лошо момче, смелостта и страхът му са по мярка, но според мен той вече е отписан. Невъзможно е да обясня това на Кирил, но знам: въобрази ли си човек, че познава Зоната и всичко разбира, скоро го заравят. И нямам нищо против. Само че без мен...

— Е, добре — вика Кирил. — А Тендър?

Тендър е вторият му лаборант. Сносен човек, спокоен.

— Старичък е — казвам. — И деца има...

— Нищо. Той вече е влизал в Зоната.

— Добре — викам. — Тендър да бъде.

Той остана да изучава картата, а аз хукнах право в „Борж“, защото бях страшно гладен и гърлото ми беше пресъхнало.

Появявам се на следващата сутрин, както винаги в девет, показвам пропуска, а на портала дежури онзи дългунест сержант, дето миналата година го бяхтих, щото веднъж на пияна глава взе да сваля Гута.

— Здравсти — казва ми той. — Слушай — казва, — Рижи, търсят те из целия институт...

Тук вежливо го прекъсвам.

— Аз не съм ти Рижи — викам. — Недей да ми се пишеш приятел, шведска върлино.

— Боже мой, Рижи — изумява се той. — Та тебе всички така те наричат.

Преди да ходя в Зоната, се изнервям, а и на всичко отгоре съм трезвен — хванах го за портупея и му обясних доста подробно какво представлява и защо е произлязъл от майка си. Той се изплю и ми върна пропуска вече без никакви нежности.

— Редрик Шухарт — вика, — наредено ви е незабавно да се явите при пълномощника на отдела за безопасност капитан Херцог.

— Ха така — казвам аз. — Това е друго нещо. Ако винаги разговаряше така с мен, цена нямаше да имаш...

А си мисля: „Я виж ти! За какъв дявол съм му притрябвал на капитан Херцог в служебно време?“ Добре, отивам да се представя. Неговият кабинет е на третия етаж, хубав кабинет и решетки има на прозорците, както в полицията. Самият Уили седи зад своето бюро, смуче ожесточено лулата си и съчинява някаква глупост на пишещата машина, а в ъгъла един сержант се рови в железен шкаф, нов трябва да е, не го познавам. При нас в института такива сержанти има повече, отколкото в цяла дивизия, и всичките са едни такива едри червендалести здравеняци, на тях не им трябва да ходят в Зоната, а и за световните проблеми пет пари не дават.

— Добър ден — казвам. — Викали сте ме.

Уили гледа през мен, сякаш съм прозрачен, отмества машината, слага пред себе си дебела папка и започва да я прелиства.

— Редрик Шухарт? — казва.

— Тъй вярно — отговарям, а ми е смешно — едвам се сдържам.

Напушва ме един такъв нервен смях.

— Колко време работите в института?

— Две години, третата карам.

— Какво ви е семейството?

— Сам съм — викам. — Сирак.

Тогава той се обръща към своя сержант и строго му заповядва:

— Сержант Лъмър, вървете в архива и донесете дело номер сто и петдесет.

Сержантът козирува и изчезна, а Уили затвори папката и мрачно попита:

— Пак си се хванал за стария занаят?

— Какъв стар занаят?

— Ти си знаеш какъв. Отново дойде материал срещу тебе.

„Тъй значи...“ — мисля си.

— И откъде е материалът?

Той се навъси и започна раздразнено да чука с лулата си по пепелника.

— Това не е твоя работа — казва. — Като стар приятел те предупреждавам, зарежи този занаят, спри веднъж завинаги. Спипат ли те втори път — шест месеца не ти мърдат. А от института ще те изхвърлят незабавно и завинаги, разбираш ли?

— Разбирам — казвам. — Това го разбирам.

Но той вече не ме гледа, смуче ожесточено празната лула и прелиства ли, прелиства папката. Това значи, че сержант Лъмър се с върнал с дело номер сто и петдесет.

— Благодаря ви, Шухарт — казва капитан Уили Херцог, по прякор Шопара. — Това е всичко, което исках да изясня. Свободен сте.

Отидох в съблекалнята, надянах комбинезона, запалих цигара, а през цялото време си мисля: „Откъде идва този сигнал? Ако е от института, това са дрънканици, тук никой не знае нищо за мен и не може да знае. А ако е от полицията, същата работа, какво могат да знаят те освен старите ми грехове? Може да са хванали Лешояда, за да се отърве, той ще натопи всеки... Ама и Лешояда сега не знае нищо за

мен.“ Мислих аз, мислих, нищо свястно не можах да измисля и реших, че не ми пука. Последния път ходих в Зоната нощем преди седмица, почти цялата стока вече съм пласирал и почти всички пари съм изхарчил. С явните улики не са ме опипали, а сега, както и да ме хванеш, ще се изплъзна.

И тогава, когато се изкачвах вече по стълбите, изведнъж ми просветна пред очите, хем така ми просветна, че се върнах в съблекалнята, седнах и отново запалих цигара. Излизаше, че днес не бива да ходя към гаража в Зоната. И утре не бива, и вдругиден. Излизаше, че пак съм в черния тефтер на полицейския господ, не са ме забравили те, а ако са ме забравили, то някой им е напомнил. И сега вече не е важно кой именно. Никой сталкер, освен ако не се е побъркал съвсем, няма и да припари до Зоната, когато знае, че го следят. Сега трябва да се скрия в миша дупка. Каква ти Зона, значи? Аз там и с пропуск не ходя, колко месеца стана. И вие какво сте се лепнали, разбираш ли, за честния лаборант?

Обмислих всичко и сякаш даже ми олекна, че днес не бива да ходя в Зоната. Само че как по-деликатно да съобщя това на Кирил?

Казах му направо:

— В Зоната не отивам. Какво ще разпоредиш да правя?

Разбира се, отначало той се опули. После очевидно се досети за нещо: хвана ме за лакътя, отведе ме в кабинета си, сложи ме да седна на неговото бюро, а той се настани до мен на перваза. Запалихме по цигара. Мълчим. После той внимателно ме пита:

— Случило ли се е нещо, Ред?

Е какво да му река?

— Не — казвам, — нищо не се е случило. Вчера загубих на покер двайсет кинта от мистър Нънан. Играе като машина, без нито една засечка...

— Почакай — вика той. — Ти какво, отказа ли се?

На това място чак запъшках от напрежение.

— Не мога — процеждам през зъби. — Не мога, разбираш ли? Ей сега Херцог ме вика при себе си.

Той омекна. Пак се върна нещастният му вид и очите му пак станаха като на болен пудел. Конвулсивно си пое дъх, запали от фаса нова цигара и тихо рече:

— Повярвай ми, Ред, на никого не съм казал нито дума.

— Стига — викам. — Кой говори за теб.

— Аз даже на Тендър още нищо не съм казал. Пропуск му извадих, а дори не съм го питал ще дойде ли или не...

Мълча и пуша. Да се смееш ли, да плачеш ли, нищо не разбира човекът.

— А Херцог какво иска от теб?

— Нищо особено — викам. — Някой ме е наклепал, това е всичко.

Той ме погледна някак странно, скочи от перваза и закръстосва кабинета си. Той тича из кабинета, а аз седя, пафкам и си мълча. Жал ми е за него, разбира се, и ме е яд, че така глупаво се получи. Уж излекувах човека от меланхолията. А кой е виновен? Сам съм си виновен... Но ето че той престава да бяга, спира се край мен и като гледа някъде встрани, неловко пита:

— Слушай, Ред, а колко може да струва пълната „празнотия“?

В началото не го разбрах. Помислих си отначало, че той още се надява да я купи отнякъде, само че къде ще я купиш, може би на света има само една такава, пък и парите му нямаше да стигнат за това: откъде ще има той пари? А после сякаш нещо ме опари: какво си е въобразявал той — че аз заради „зеленичките“ съм скроил тази история, тъй ли? Ей ти, мизернико, мисля си, с кого ме бъркаш?... Вече бях готов да му се озъбя — и засякох. Защото наистина: с кого може да ме сбърка. Сталкерът си е сталкер, на него му дай само повече „зеленички“, за „зеленички“ той с живота си търгува. И ето как излиза: вчера значи хвърлих въдицата, а днес размахвам стръвта и покачвам цената.

Даже езика си глътнах от тези мисли, а той ме гледа печално, очи не сваля, а в очите му чета дори не презрение, а нещо като разбиране. И тогава спокойно му обясних.

— Към гаража — викам — още никой никога не е ходил с пропуск. Дотам още не е прокарано трасе, ти знаеш това. И представи си, че се връщаме, и твоят Тендър започва да се хвали как сме се втурнали направо към гаража, взели сме каквото ни трябва и веднага обратно. Сякаш сме ходили до склада. И всеки ще разбере, че предварително сме знаели за какво отиваме. А това значи, че някой ни е насочил. А кой от нас тримата ни е насочил — няма защо да ти обяснявам. Разбираш ли на какво мирише тази работа за мен?

Свърших си речта аз, гледаме се един друг в очите и мълчим. После той неочаквано плесна с ръце, потърка длани и бодро заяви:

— Е, какво да се прави, като не щеш — не щеш. Разбирам те, Ред, и не мога да те осъждам. Ще отида сам. Дано всичко мине добре. Не ми е за пръв път...

Той разстла картата на перваза, подпря се на ръце, прегърби се над нея и цялата му бодрост просто пред очите ми се изпари. Чувам го да си мърмори:

— Сто и двайсет метра... даже сто двайсет и два... че и какво има още там, в самия гараж... Не, няма да взема Тендър. Как мислиш, Ред... май че не бива да вземам Тендър? Все пак той има две деца...

— Сам няма да те пуснат — викам аз.

— Нищо, ще ме пуснат... — мърмори той. — Как така няма да ме пуснат?... Виж, тези камиони не ми харесват — това е вярно. Погледни. Тринайсет години стоят под открито небе, а всичките са като новички. На двайсет крачки цистерната е ръждясала като решето, а те сякаш току-що са слезли от конвейера... Уф, тая Зона!

Той вдигна глава от картата и се втренчи в прозореца. И аз се втренчих в прозореца. Стъклата на нашите прозорци са дебели, оловни, а зад стъклата е Зоната-кърмилница, ето я, на две крачки, цялата е като на длан от десетия етаж.

Като я гледаш — земя като земя. Слънцето свети над нея както навсякъде по земята и сякаш там нищо не се е променило, сякаш всичко си е както преди тринайсет години. Баща ми, лека му пръст, би погледнал и нищо особено не би забелязал, най-много щеше да попита: Защо тоя завод пуши, стачка ли има?... Жълта руда на купчини, въздухонагреватели хвърлят слънчеви отблясъци, релси, на релсите локомотив с платформи... С една дума — индустриален пейзаж. Само хора няма. Нито живи, нито мъртви. Ето, и гаражът се вижда: дълго, сиво черво, вратата зейнала, а на асфалтовата площадка стоят камиони. Тринайсет години стоят и нищо не им става. Господ да ти е на помощ, ако се пъхнеш между два камиона, те трябва да се заобикалят отдалеч... там в асфалта има една пукнатина, ако оттогава не е обрасла с тръни... Сто двайсет и два метра — откъде ли ги пресмята? Аха, сигурно от крайния маркер. Вярно, оттам не е повече. Все пак напредват учените глави. Виж, до самия насип път са прокарали, хем колко хитро са го прекарали? Ето я и канавката, дето се

затри Плужека, само на два метра от техния път. А Дръгливия казваше на Плужека: „Глупако, стой настрана от канавката, че инак от тебе няма да остане нищо даже за погребване...“ И позна — няма какво да се погребее... Ей това е Зоната, върнеш ли се със стока — все едно чудо е станало, върнеш ли се жив — успял си, получиш ли куршум от патрула — късмет си имал, а всичко останало е съдба...

Тогава погледнах Кирил и виждам — наблюдава ме под око. А лицето му едно такова, че в същия миг реших всичко другояче. Я ги зарежи, мисля си, всичките, ей богу, какво могат да ти направят те в края на краищата? Той можеше въобще нищо да не казва, ама рече:

— Лаборант Шухарт — казва. — От официални, подчертавам, от официални източници получих сведения, че оглеждането на гаража може да донесе голяма полза на науката. Предлагам да огледаме гаража. За премиалните гарантирам. — И се усмихва, съща майска роза.

— А кои са тези официални източници? — питам аз и също му се усмихвам като глупак.

— Това са конфиденциални източници — вика той. — Но на вас мога да кажа... — В този момент престана да се усмихва и се навъси. — Да речем, от доктор Дъглас.

— Аха — викам, — от доктор Дъглас... И кой е този доктор Дъглас?

— От Сам Дъглас — казва той сухо. — Дето загина миналата година.

Мравки ме полазиха. Твоята верица! Кой говори преди тръгване за такива неща! Вари ги, печи ги тия, учените глави — нищо не схващат... Забучих фасата в пепелника и му викам:

— Добре. Къде е твоят Тендър? Докога ще го чакаме?

С една дума повече на тази тема не говорихме. Кирил се обади в транспортния отдел и поръча „хвърчащ галош“, а аз взех картата и погледнах какво са нарисували там. Не е лошо нарисувана, нормално. По фотопът — отгоре и с голямо увеличение. Виждат се даже шарките на автомобилната гума, дето се търкала до вратата на гаража. Ех, да имаше човек от нашата черга такава карта... ала всъщност само дяволът може да има файда от нея през нощта, когато човек и ръцете си не вижда...

Тогава се появи и Тендър. Почервенял, запъхтян. Дъщеря му се разболяла, та тичал за доктор. Извинява се за закъснението. Е, и ние му сервирахме изненада — трябва да ходи в Зоната. Отначало той даже забрави да се задъхва, горкият. „Как така в Зоната? — казва. — Защо аз?“ Обаче като чу за двойните премиални и че Ред Шухарт също тръгва, съвзе се и отново започна да диша.

В крайна сметка слязохме в „будоара“, Кирил се замота за пропуските, показахме ги на сержанта и той ни даде по един работен костюм. Виж, това е хубава дреха. Пребоядисай я от червено в по-подходящ цвят и всеки сталкер ще ти брой за такъв костюм петстотин кинта, без да му мигне окото. Отдавна съм се заклел, че ще издебна удобен случай и непременно ще свия един. На пръв поглед не е нищо особено, като водолазен костюм, и шлемът е като на водолаз с голямо стъкло отпред. Даже не е като водолазен, а по-скоро като на летец-изпитател или, да речем, на космонавт. Лек е, удобен, никъде не ти стяга и не се потиш в него от горещината. С такъв костюм и в огън можеш да влезеш, и никакви газове не проникват в него, разправят — даже куршум не го ловял. Разбира се, и огънят, и разните там иприти, и куршумът — всичко това е земно, човешко. В Зоната няма нищо такова, не от това трябва да се пазиш в Зоната. Изобщо тъй или инак, и с тези костюми там хората мрат като мухи. Друга работа е, че без тях щяха да мрат още повече. От „парливи пух“ например тези костюми спасяват стопроцентово. Или от хрчката на „дяволското зеле“... Та така. Навлякохме ние работните костюми, пресипах гайките от торбичката в джоба на крачола и се затътрихме през целия институтски двор към изхода за Зоната. Тук всичко е уредено така, че всички да видят: ето, значи, героите на науката отиват да пожертвуват живота свой на олтара на човечеството, знанието и светия дух, амин. И наистина на всички прозорци чак до петнайсетия етаж са се изпонадвесили хора, само дете не махат с кърпички и оркестър няма.

— По-широко крачи — казвам на Тендър. — И си глътни шкембето, че излагаш четата. Благодарното човечество няма да те забрави!

Погледна ме той и виждам, че не му е до майтап. Така е, сега не е време за майтап... Но когато отиваш в Зоната, непременно те избива на едно от двете: или на плач, или на смях, а аз не съм плакал, откакто

съм се родил. Погледнах Кирил. Не изглежда зле, само устните му мърдат, сякаш се моли.

— Молиш ли се? — питам. — Моли се — казвам, моли се! Колкото си по-навътре в Зоната, толкова си по-близо до небето...

— Какво? — пита той.

— Моли се! — викам. — Сталкерите ги пускат в рая, без да чакат на опашка!

А той неочаквано се усмихва и ме тупа по гърба: демек — не се бой, с мене няма да пропаднеш, а ако загазим, веднъж се мре. Брей, че смешен човек, божичко.

Дадохме пропуските на последния сержант, този път по изключение той се оказа лейтенант, познавам го, баща му търгува в Рексопол с огради за гробове, „хвърчащият галош“ вече е налице, докарали са го момчетата от транспортния отдел и са го турили досами вратата. Всичко вече е цъфнало на мястото си: и „Бърза помощ“, и пожарникарите, и нашите безстрашни спасители — сбирщина охранени лентяи със своя въртолет. Не ща и да ги гледам.

Качихме се на „галоша“, Кирил седна на мястото на водача и ми вика:

— Е, Ред, командувай.

Без да бързам, разтворих малко ципа на костюма, извадих от пазвата манерката, сръбнах една хубава глътка, завинтих капачката и мушнах манерката обратно в пазвата. Не мога без това. Колко пъти съм ходил в Зоната, а без това все не мога. Те двамата ме гледат и чакат.

— Така — казвам. — На вас не ви предлагам, защото отивам с вас сефте и не знам как ви действа алкохолът. Да се разберем за реда. Всичко, което съм казал, изпълнявате в същия миг и без възражения. Ако някои се забави или започне да задава там въпроси, предварително се извинявам, но ще удрям, където сваря. Ето на тебе например, господин Тендър, ти заповядвам: изправи се на ръце и ходи. И в същия момент ти, господин Тендър, си длъжен да направиш дебелия си задник и да изпълняваш каквото ти е казано. Не го ли изпълниш — може и да не видиш вече болната си дъщеря. Разбра ли? А пък аз вече поемам грижата да я видиш.

— Ти, Ред, най-важното: не забравяй да заповядваш — дрезгаво отвърща Тендър и целият е почервенял, поти се вече и примлясва с

устни. — Аз, ако трябва, на главата си ще ходя, не само на ръце. Не съм новак. Два пъти съм бил там.

— Тия твоите два пъти си ги дръж за себе си — казвам. — А да заповядвам няма да забравя, бъди спокоен. Впрочем ти знаеш ли да караш „галоша“?

— Знае — казва Кирил. — Добре кара.

— Е, добре, щом е добре — казвам. — Тогава хаирлия да е. На конете. Малък напред по маркерите, височина три метра! При двайсет и седмия маркер спираш.

Кирил издигна „галоша“ на три метра и даде малък напред, а аз незабелязано извърнах глава и леко духнах през лявото си рамо. Гледам — безстрашните спасители се вмъкнали в своя въртолет, пожарникарите почтително застанали прави, лейтенантът до портата на изхода ни отдава чест, а над всички тях — огромен, вече избелял плакат: „Добре дошли, господа пришълци!“ Тендър понечи да им махне с ръка, но аз така го погледнах, че всички тия церемонии веднага излетяха от главата му. Ще ти дам аз на тебе едно прощаване.

Отплавахме.

Вдясно от нас беше институтът, отляво — Чумавата улица, а ние се движехме от маркер до маркер по средата на платното. Ех, доста отдавна никой не е идвал тук и не е вървял по тази улица! Асфалтът целият е напукан, пролуките са обрасли с трева, но това е още наша трева, човешка. А виж, на тротоара от лявата страна вече растат черни тръни и по тези тръни се вижда как ясно се е очертала Зоната: черният храсталак е отрязан сякаш с нож до самата настилка. Не, тези пришълци все пак са били порядъчни хора. Даже „парливиат пух“ хич не може да се пренесе от Зоната към нашата страна, макар да изглежда, че вятърът го мотае както му падне...

Къщите на Чумавата улица са олющени, мъртви, обаче стъклата по прозорците навсякъде са цели, само дето са мръсни, та изглеждат някак си слепи. Ама през нощта, когато се промъкваш покрай тях, много добре се вижда как вътре нещо блещука, сякаш гори спирт с едни такива синкави езичета. Това е „пачата на вещицата“, дето диша от мазетата. А иначе ако погледнеш — улица като улица и къщи като къщи, вярно че плачат за ремонт, но нищо особено няма, само хора не се виждат. Ето в тази тухлена къща между другото живееше нашият учител по литература по прякор Запетайката. Досаден човек беше той

и несретник, втората му жена го напусна преди Посещението, а дъщеря му имаше перде на окото, та затова, спомням си, ѝ се подигравахме, до сълзи я докарвахме. Когато започна паниката, той бяга с всички останали от този район по бельо чак до моста, цели шест километра, без да си поеме дъх. После дълго боледува от чума, кожата му се смъкна, и ноктите. Почти всички, които живееха в тези къщи, преболедуваха, затова нарекоха улицата Чумавата. А на тези три улици хората ослепяха. Сега на тези улици тъй си им викат: Първа Сляпа, Втора Сляпа... Не ослепяха съвсем, а всички страдат от нещо като кокоша слепота. Между другото те разправят, че не били ослепели от някаква си там силна светлина, макар да казват, че и такава светлина имало, а ослепели от силния грохот. С такава сила загърмяло, казват, че веднага ослепели. Докторът настоява: ама това не може да бъде, спомнете си добре. А те държат на своето: от най-силния гръм, от него ослепяхме. И при това никой освен тях не е чул гърма...

Да, тук сякаш нищо не се е случило. Ей там си стои будка, остъклена, непокътната е. Детска количка край вратата — даже постелките в нея май са чисти... Виж, само антените са се изложили — обрасли са с едни особени нишки, мязат на разкиснато лико. Нашите, учените глави, отдавна си точат зъбите за тези антени: интересно им било, значи, да погледнат що за лико е това — никъде другаде го няма, само на Чумавата улица и само на антените. А най-важното, че е тука, съвсем близо, под самите прозорци. Миналата година се сетиха: спуснаха от вертолет котва на стоманено въже и закачиха едно снопче лико. Таман онзи дръпна — изведнъж пс-с-с! Гледаме: антената дими, котвата дими и самото въже вече дими, хем не дими простичко, а с едно такова отровно съскане, също като гърмяща змия. Ама пилотът бързо се усети накъде духа вятърът, изхвърли въжето и си плю на петите... Ей го там това въже, виси, почти до земята се е провесило и цялото е обрасло с лико...

Така полека-лека доплавахме до края на улицата, до завоя. Кирил ме погледна: да завивам ли? Махнах му: съвсем бавно. Зави нашият „галош“ и пое съвсем бавно над последните метри човешка земя. Тротоарът е близо, още по-близо, ето вече и сянката на „галоша“ падна върху тръните... Край. В Зоната сме. И веднага ме побиват тръпки. Всеки път усещам тези тръпки и досега не зная дали Зоната ме посреща така, или се обаждат нервите на сталкера. Всеки път си

мисля: щом се върна, ще питам дали и с другите се случва така. И всеки път забравям.

Та тъй, пъплим ние полекичка над някогашните градини, двигателят под краката ни бучи равномерно, спокойно — какво му е на него, никой не го закача. И тогава нашият човек Тендър не издържа. Не бяхме се добрали още до първия маркер, когато започна да дрънка глупости. Е, както всеки новак бръцолови в Зоната: зъбите му тракат, сърцето играе, не може да се владее, хем се срамува, хем не може да се съдържи. Според мен при тях това е нещо като хрема, не зависи от човека и тече ли, тече. И какво ли само не плещят! Или започват да се възхищават от пейзажа, или пък се залавят за нещо, което няма никаква връзка с работата — точно както Тендър сега: захвана се с новия си костюм и вече не може да се спре. Колко платил за него, та колко фин бил вълненият плат, та как шивачът му сменил копчетата...

— Престани — казвам.

Той ме погледна жално, устните му пошаваха — и хайде пак: колко плат отишъл за хастар. А вече бяхме над онова запустяло глинесто място, където по-рано беше градското бунище, и чувствавам аз — на ветрец ми мирише тука. Допреди малко нямаше никакъв вятър и хоп — изведнъж полъхна, залутаха се дяволски пращинки и като че ли нещо чувам.

— Млъкни, ще те убия! — викам на Тендър.

Не, по никакъв начин не може да се спре. Сега се захвана с конските косми за реверите. Е, тогава извинявай.

— Стой — казвам на Кирил.

Той спира веднага. Браво, реакцията му е добра. Хващам Тендър за рамото, обръщам го към себе си, замахвам и — с дланта по физиономията. Цапардоса си, горкият, носа в стъклото на шлема, затвори очи и млъкна. И щом замълча, чух: пр-р-р... пр-р-р... Кирил ме гледа, зъбите му стиснати. Ама нали и той чува това пращане и като всички новаци има напън — да действа, да прави нещо.

— Да дам ли назад? — шепне.

Отчаяно си клатя главата, размахвам юмрук пред шлема му — демек: да не си гъкнал. И тогава всичко просто ми изхвърча от главата. През купчината стар боклук, над изпотрошените стъкла и разните там вехтории запълзя едно особено трептене, тъй както горещият въздух трепти по пладне над ламаринен покрив, изтърколи се по насипа и

тръгна, идва насам, аха да ни пресече курса съвсем близо до маркера, над пътя се поспря, постоя половин секунда (или на мене ми се стори толкова?) и се завлече в полето, зад храстите, зад гнилите стобори, нататък към гробището на старите автомобили.

Как пък точно тука намериха да прокарат пътя — в ниското! Ама и аз съм един — къде ми бяха очите, когато се захласнах по картата им?

— Давай с малък напред — казвам на Кирил.

— А какво беше това?

— Откъде да зная!... Беше и го няма, и слава богу. И си свивай устата, моля ти се. Ти сега не си човек, разбра ли? Сега си инструмент, моята маша...

Тука се усетих, че и мене май започна да ме прихваща бърбривата хрема.

— Край — викам. — Нито дума повече.

Ветрецът сякаш утихна и нищо лошо не се чува наоколо, само двигателят си бучи спокойно, сънено. А пък се е облецило едно слънце, а пък е един пек... над гаража се стеле мараня. Всичко изглежда нормално, маркерите се изнизват един подир друг. Тендър мълчи, Кирил мълчи — очукват се аджамиите. Няма нищо, момчета, и в Зоната може да се диша, ако знаеш как... Ей го и двацет и седмия маркер — железен прът и на него червен кръг с номер 27. Кирил ме погледна, кимнах му и нашият „галош“ спря.

Дотук беше цвете, тепърва ще видиш дебелия край. Сега главното за нас е пълното спокойствие. Няма закъде да бързаме и вятър няма, видимостта е добра, всичко е като на длан. Ей я там канавката, където се затри Плужека — нещо пъстро се мярка нататък, може дрипите му да са. Гадно копеле беше, упокой душата му, господи, алчно, тъпо и долно, такива баш се сдушват с Лешояда, тях Лешояда Барбридж ги вижда през девет баира и ги прикътква... А впрочем Зоната не пита лош ли си или добър и излиза, че трябва да благодарим на Плужека: глупак беше ти, Плужек, даже никой не помни истинското ти име, ама показва на умните хора къде не бива да им стъпва кракът... Така. Разбира се, най-добре би било сега да се доберем до асфалта. Асфалтът е равен, на него всичко по се вижда, а тази пролука там ми е позната. Само дето не ми харесват двете баирчета. Тръгнем ли направо към асфалта, ще се наложи да преминем

таман между тях. Я ги виж, седят като ухилени и чакат. Не, между вас няма да мина. Втората заповед на сталкера гласи: или отдясно, или отляво всичко трябва да е чисто на сто крачки. Наистина можем да се прехвърлим през лявото баирче... Ама не зная какво има там, зад него. На картата май че нищо нямаше, но кой ти вярва на картите?...

— Слушай, Ред — шепне ми Кирил. — Хайде да скочим, а? Двайсет метра нагоре, а после веднага надолу — и ще бъдем при гаража, а?

— Млъкни бе глупак — казвам аз. — Не ми пречи, мълчи.

Нагоре му се дощяло. А като те цапне там на дваайсет метра? Не можеш си събра даже кокалите. Или ако се окаже тука някъде „голото теме на комара“ — тогава какви ти кокали, мокро петно няма да остана. Виж го ти, не може да трае: хайде да скочим... Общо взето, ясно ми е как ще стигнем до баирчето, а там ще постоим, ще погледаме. Бръкнах в джоба и извадих една шепа гайки.

— Малечко-Палечко помниш ли? Учили ли сте го в училище? А сега ще направим всичко наопаки. Гледай! — И хвърлих първата гайка. Наблизо я хвърлих, както му е редът. На десетина метра. Гайката премина нормално. — Видя ли?

— Е, и? — вика.

— Не „е, и“, а видя ли, те питам?

— Видях.

— Сега съвсем бавно подкарай „галоша“ към тази гайка и преди да стигнеш на две крачки от нея, спри. Разбра ли?

— Разбрах. Гравитационни концентрати ли търсиш?

— Търся туй, което трябва. Почакай, ще хвърля още една. Следи къде ще падне и вече не я изпускай от очи.

Хвърлих още една гайка. То се знае, тя също мина нормално и падна близо до първата.

— Хайде — викам.

Той подкара „галоша“. Лицето му стана ясно и спокойно: види се, разбра. Всички учени глави са такива. За тях е важно да измислят името. Докато не го е измислил — да ти стане жал да го гледаш. Ама щом го измисли — някакъв си там гравитационен концентрат, — тутакси сякаш всичко му става ясно и животът му става по-лек.

Минахме първата гайка, минахме втората, третата. Тендър пъшка, върти се като шугав и от време на време се прозява с такъв

един жален кучешки вой — терсене му е на горкия. Нищо, за него това е полезно. Пет кила ще свали днес, това е по-хубаво от всякаква диета... Хвърлих четвъртата гайка. Тя някак си не премина както трябва. Не мога да обясня защо, но усещам, че не беше както трябва и веднага сграбчвам Кирил за ръката.

— Стой — викам. — Не мърдай...

Взех петата и я метнах по-високо и по-далече. Ето го „голото теме на комара“! Нагоре гайката полетя нормално, надолу уж също тръгна нормално, но някъде към средата на пътя като че ли нещо отстрани я дръпна, хем така я дръпна, че тя потъна в глината и се загуби.

— Видя ли? — прошепвам.

— Само на кино съм виждал такова нещо — казва, а целият се е наклонил напред, току-виж, че се катурне от „галоша“. — Хвърли още една, а?

Да се смееш ли, да плачеш ли. Една! Та нима тук можеш да минеш с една? Ех, науко!... Както и да е, разхвърлих още осем гайки, докато „голото теме“ се очерта. Честно казано, и седем бяха достатъчни, но едната я хвърлих специално за него точно в средата — нека се полюбува на своя концентрат. Прасна се тя в глината, сякаш не падна гайка, а стокилограмов топуз. Прасна се и само дупка остана в глината. Той чак изпъшка от удоволствие.

— Е, добре — казвам. — Направихме си кефа. Стига толкова. Тука гледай. Мятам тази, към която ще караш, не сваляй очи от нея.

С една дума заобиколихме „голото теме на комара“ и се издигнахме на баирчето. Това баирче... До ден-днешен не бях го забелязал. Да... Е, увиснахме над баирчето, ето го къде е асфалтът, на двайсетина крачки. Мястото е чисто: всяка тревичка се вижда, всяко процепче. Ще речеш, всичко е наред. Мятай гайката и хаирлия да е.

Не мога да метна гайката.

Не знам какво ми става, но не се решавам да метна гайката.

— Какво правиш? — казва Кирил. — Защо стоим?

— Почакай — викам. — Млъкни, за бога.

Сега, мисля си, ще метна гайката и ще преминем спокойно, като по масло, тревичката няма да се раздвижи, половин минута и сме на асфалта. И тогава изведнъж плувнах в пот! Чак очите ми се напълниха и вече зная, че няма да мятам тука гайки. Вляво — моля, ако щеш и две

да запратя. Хем пътят оттам е по-дълъг, и някакви не особено приятни камъни виждам там, но нататък се наемам да метна гайка, а направо — дума да не става. И метнах гайката вляво. Кирил дума не обели, извъртя „галоша“, подкара го към гайката и чак тогава ме погледна. Трябва да съм изглеждал много зле, защото веднага си отмести погледа.

— Няма нищо — му казвам. — По кривия път е по-близко.

И мятam последната гайка на асфалта.

Нататък работата тръгна по-лесно. Намерих моята пукнатина, чиста си беше, милата, с никакви гадории не беше обрасла, не беше променила цвета си, гледах я и тихичко ѝ се радвах. И тя ни отведе чак до вратата на гаража по-добре от всякакви маркери.

Наредих на Кирил да се спусне до метър и половина от земята, плъснахме по корем и започнах да гледам през разтворената врата. Отначало заради слънцето нищо не се виждаше, тъмна тъмница. После очите ми свикнаха и виждам, че оттогава в гаража май нищо не се е променило. Онзи самосвал както си стоеше на канала, така си и стои цял-целеничък, без дупки, без петна, и на циментовия под наоколо всичко си е както преди — сигурно защото в канала се е събрала малко от „пачата на вещицата“ и оттогава не се е разплисквала нито веднъж. Само едно не ми хареса: нещо сребристо блести чак в дъното на гаража, където са тубите за бензин. По-рано го нямаше. Е, добре, като блести — да блести, няма сега да се връщаме заради него я. Пък и да речеш, че блести някак особено — не, едва-едва, съвсем слабо, кротко и сякаш даже ласкаво... Изправих се и огледах наоколо. Камионите на площадката наистина са като нови. Откакто за последен път бях тук, те според мен са станали по-нови, а цистерната, горката, съвсем е ръждясала, скоро ще почне да се разпада. Ей я там и външната гума, дето я има на тяхната карта...

Не ми хареса нещо тази гума. Сянката ѝ е една такава ненормална. Слънцето ни свети в гърба, а сянката се е проточила към нас. Е, добре де, до нея е далече. Общо взето, поносимо е, може да се работи. Само че какво ли все пак блести там? Или на мен ми се струва така? Сега да можех да запаля една цигара, да седна и да поразмисля спокойно защо нещо сребристо блещука над тубите, а край тях — не... защо сянката на гумата е такава... Лешояда Барбридж разправяше нещо за сянката, нещо шантаво била, но безопасно... Ами то сенките

тук са какви ли не. Но какво ли блести там все пак? Ама също като паяжина в гората по дърветата. Какъв ли паяк я е изплел? Ох, нито веднъж още не съм виждал разни паяци-маяци в Зоната. И най-лошото е, че моята „празнотия“ е баш там, въргала се на две крачки от тубите. Тогава още трябваше да я задигна и сега нямаше да имам никакви главоболия. Ама е страшно тежка, нали е пълна — да я вдигна мога, но да я мъкна на гърба си, отгоре на всичко нощем, че и на четири крака... Който никога не е мъкнал „празнотии“, нека опита, то е все едно да носиш дващсет литра вода без кофи. Дали да тръгваме вече? Трябва да тръгваме. Да можех да сръбна малко сега... Обърнах се към Тендър и казвам:

— Сега ние Кирил отиваме в гаража. Ти оставаш тука за пилот. До кормилото няма да се докосваш без мое разрешение, каквото и да става. Даже земята да гори под краката ти. Ако се уплашиш, и на онзи свят ще те намеря.

Той сериозно ми кимна — няма да се уплаша, демек. Носът му ще кажеш, че е слива, яко съм го фраснал... Спуснах полека аварийните полиспасти на земята, погледнах още веднъж това сребристо пробляскване, махнах на Кирил и заслизах. Стъпих на асфалта и чакам, докато той се спусне по другото въже.

— Спокойно — му казвам. — Не бързай. И гледай да вдигаш по-малко прах.

Стоим на асфалта, „галошът“ се поклаща край нас, въжетата шават под краката ни. Тендър си показал тиквата през перилата и гледа към нас отчаяно. Трябва да тръгваме. Казвам на Кирил:

— Върви на две крачки зад мене, без да изоставаш, гледай подире ми и не се заплесвай.

И тръгнах. На прага се спрях и се огледах. Все пак колко полесно се работи денем, отколкото нощем. Преди седмица лежах ей на тоя праг. Тъмно като в рог, от канала „пачата на вещицата“ изплезила езици, сини като спиртен пламък, а пък — да се спускаш от яд — нищо не осветяват, даже по-тъмно изглежда заради тия езици. А сега какво е! Очите свикнаха с мрака и всичко е като на длан, прахта се вижда даже в най-тъмните ъгли. И наистина там нещо блести, някакви сребристи нишки са се проточили от тубите към тавана — много приличат на паяжина. Можех да накарам Кирил да застане до мен, да почакам, докато очите му свикнат с полумрака, и да му покажа тая паяжина, с

пръст да я посоча. Ама нали съм свикнал да работя сам, моите очи привикнаха, а за Кирил хич и не помислих.

Прекрачих вътре — и право към тубите. Клекнах над „празнотията“ и гледам, че паяжината май не се е лепнала за нея. Подхванах я от единия край и казвам на Кирил:

— Хайде хващай, и гледай да не я изтървеш, че е тежка...

Вдигнах очи към него и гърлото ми се сви — гък не мога да кажа. Искам да викна: Стой, значи, не мърдай! — и не мога. Пък и сигурно не бих сварил, прекалено бързо стана всичко. Кирил прекрачва през „празнотията“, обръща се към мен и целият му гръб — в сребристи нишки. Само си затворих очите. Вцепених се целият и нищо не усещам — чувам само как паяжината се разкъсва. С един такъв слаб сух пукот, сякаш обикновена паяжина се къса, но, разбира се, по-силен. Седя със затворени очи и не чувствавам нито ръцете, нито краката си, а Кирил казва:

— Какво става — казва. — Ще я вземаме ли?

— Ще я вземаме — викам.

Дигнахме ние „празнотията“ и я понесохме към изхода, с рамената напред вървим. Страшно тежи мизерницата, даже двамата едвам я носим. Излязохме на слънце и се спряхме до „галоша“. Тендър вече е протегнал лапи към нас.

— Е, хайде — казва Кирил, — раз, два...

— Не — викам, — почакай. Първо да я сложим на земята.

Сложихме я.

— Обърни се — казвам — с гръб.

Обърна се той без нито дума. Гледам — нищо няма на гърба му. И на тъй го въртя, и на тъй — няма нищо. Тогава се обръщам и поглеждам към тубите. И там нищо няма.

— Слушай — викам на Кирил, а очите ми все в тубите. — Ти видя ли паяжината?

— Каква паяжина? Къде?

— Добре — казвам. — Имали сме късмет. — А в туй време си мисля: „Все пак още не се знае.“ — Хайде, хващай.

Натоварихме ние „празнотията“ на „галоша“ и я турихме изправена, за да не се клати. Седи си тя, милата, новичка, чистичка, слънцето играе по медта и синият пълнеж се прелива едно мъгляво, бликащо между медните дискове. И сега се вижда, че това не е

„празнотия“, а именно нещо като съдина, нещо като стъклен буркан със син сироп. Полюбувахме ѝ се, покатерихме се и ние на „галоша“ и без много приказки поехме по обратния път.

Благодат е с тия учени! Първо, работят денем. А, второ, за тях е трудно само да влизат в Зоната, а от Зоната „галошът“ излиза сам: има такова устройство, курсограф май някакъв, който води „галоша“ точно по същия курс, по който е влязъл тука. Носим се ние обратно, повтаряме всички маневри, спираме се, висим известно време и продължаваме, и минаваме над всичките ми гайки, ако щеш — събирай ги обратно в торбата.

Моите новаци, разбира се, веднага се оживиха. Въртят глави насам-натам, почти всичкият им страх излетя, сега само зяпат любопитно и се радват, че всичко мина като по ноти. Започнаха и да дърдорят. Тендър размахва ръце и се заканва, че ей сега ще обядва и веднага се връща обратно в Зоната да прокара път до гаража, а Кирил ме хвана за ръкава и взе да ми обяснява за този свои гравитационен концентрат, сиреч за „голото теме на комара“. Е, аз не веднага наистина, но им свих юздите. Съвсем кротко им разказах колко глупаци са се затрили в радостта си по обратния път. „Млъкнете — казвам — и се оглеждайте както трябва на всички страни, че да не стане и с вас тъй, както стана с Дребоська Линдън“ Подействува им. Даже не попитаха какво се е случило с Дребоська Линдън. Плаваме в тишина, а аз за едно мисля: как ще развия капачката. И така, и иначе си представям как отпивам първата глътка, а пред очите ми, мине не мине, току блесне паяжината.

С една дума измъкнахме се от Зоната и ни вкараха заедно с „галоша“ във „въшкобойната“ или, казано научно, в санитарния хангар. Там ни миха с три разтвора и три пъти ни попарваха, облъчиха ни с някаква глупост, посипаха ни с нещо и отново ни миха, после ни изсушиха и казаха: „Хайде, момчета, свободни сте.“ Тендър и Кирил повлякоха „празнотията“. Натрупа се народ да гледа — не можеш да се провреш, ама кое бие на очи: всички само гледат и надават приветствени възгласи, а да вземат да помогнат на уморените хора, дето мъкнат — нито един храбрец не се намери. Тъй да е, мене това не ме засяга. Сега мене нищо не ме засяга.

Смъкнах работния костюм, хвърлих го направо на пода — ще го приберат — и се помъкнах към душовете. Заключих се в една кабина,

извадих манерката, развих капачката и се залепих като пиявица. Седя на пейката с омекнали колене, с празна глава, с празна душа и гълтам ли, гълтам алкохола като вода. Жив съм. Пусна ме Зоната. Пусна ме подлата. Мръсница. Жив съм. Новаците не могат да разберат това. Никой освен сталкера не може да го разбере. И по бузите ми текат сълзи — от алкохола ли, от друго ли, не знам. Изсмуках всичко от манерката, аз съм мокър, а манерката — суха. Една глътка, последната, разбира се, не стигна. Е, нищо, това може да се поправи. Сега всичко може да се поправи. Жив съм. Запалих цигара и седя. Усещам — започва да ми минава. Сетих се за премиалните. В нашия институт тази работа е организирана добре. Още сега иди, ако искаш, и вземи плика. А може и тук да го донесат, направо в банята.

Станах и взех полека да се събличам. Свалих си часовника и гледам — прекарали сме в Зоната повече от пет часа, господо! Пет часа. Чак тръпки ме побиха. Да, господо, в Зоната времето не тече. Пет часа... А като погледнеш, какво са за сталкера пет часа? Смешна история. Направо да се пукнеш от смях. А какво ще кажете за дванайсет часа? А за две денонощия какво ще кажете, когато не си успял да свариш през нощта, целия ден лежиш в Зоната с нос, забит в земята, и вече не се молиш даже, а сякаш бълнуваш, и сам не знаеш жив ли си или мъртъв... а втората вечер си свършил работата и се промъкваш със стоката към кордона, а там патрулът те чака с автомати, жаби с жаби, те те ненавиждат, не им прави кеф да те арестуват, страхуват се от тебе като дявола от тамян, защото носиш зараза, те гледат да те пречукат и всичките козове са в ръцете им — иди после доказвай, че са те пречукали незаконно... И значи забивай отново муцуна в земята — моли се до разсъмване и пак, докато се стъмни, а стоката лежи до тебе и даже не знаеш дали просто така си лежи, или бавно те убива. Или като Дръгливия Айзък — объркал пътя и на разсъмване закъсал между два рова — ни наляво, ни надясно. Два часа стреляли по него и не могли да го улучат. Два часа се преструвал на умрял. Слава богу, накрая повярвали и си заминали. Видях го после и не можах да го позная, на човек не мязаше...

Изтрих си сълзите и пуснах водата. Мих се дълго. С гореща вода се мих, със студена вода се мих, после пак с гореща. Целия сапун изхабих. След туй ми омръзна. Спрях душа и чувам: тропот по вратата и Кирил весело крещи:

— Ей, сталкер, излизай! Мирише на „зеленички“!

„Зеленичките“ са хубаво нещо. Отворих вратата, Кирил стои по гащета, весел, помен няма от меланхолията му, и ми тика в ръцете плик.

— Дръж — вика, — от благодарното човечество.

— Плюя аз на твоето човечество. Тука колко са?

— По изключение и за проявен героизъм в опасни условия — двойно възнаграждение!

Да. Така може да се живее. Ако за всяка „празнотия“ тука ми плащаха двойно възнаграждение, много отдавна да съм пратил Ърнест по дяволите.

— Е, как е, доволен ли си? — пита Кирил и сияе, раззинал уста чак до уши.

— Не е лошо — викам. — А ти?

Той нищо не каза. Прегърна ме за врата, притисна ме до потните си гърди, стисна ме здраво, отблъсна ме и се скри в съседната кабина.

— Ей — викам след него. — Как е твоят Тендър: оправи ли се?

— И питаш още! Кореспондентите са го обкръжили, да можеше да го видиш какъв е важен... Така компетентно им обяснява...

— Как — питам — им обяснява?

— Компетентно.

— Добре — викам, — сър. Следващия път ще си взема речник, сър. — И тогава сякаш ток ме удари. — Почакай, Кириле — казвам. — Я излез навън.

— Ама вече съм гол — вика.

— Излез, не съм фуста!

И той излезе. Хванах го за раменете и го обърнах с гръб. Няма. Сторило ми се е. Гърбът му е чист. Само засъхнали струйки пот.

Забих му един ритник, мушнах се в моята кабина и се заключих. Нерви, дявол да го вземе. Там ми се привиждаше, тук ми се привижда... По дяволите всичко това! Днеска ще се напия като кютук. Ричард да можех да обера, ей това е работа! Да му се чудиш как играе, мръсникът. Ама с никаква карта не мога да спечеля. И да подменям карти вече опитах, и да ги прекръствам, и какво ли не още...

— Кириле! — викам. — Ще дойдеш ли днеска в „Борж“?

— Не в „Борж“, а в „Борш“. Колко пъти трябва да ти казвам...

— Престани! Написано е „Борж“. И недей да се репчиш с твоите правила при нас. Идваш ли или не? Да оберем Ричард...

— Ох, не зная, Ред. Ти нали си невежа душа, не разбираш какво нещо сме домъкнали...

— А ти разбираш ли?

— Прав си. Всъщност и аз не разбирам. Но сега вече, първо, е ясно за какво са служили тези „празнотии“ и второ, ако една моя идея се потвърди... Ще напиша статия и ще я посветя лично на тебе: на почетния сталкер Редрик Шухарт с дълбоко уважение и благодарност.

— Веднага ще ме приберат за две години — казвам аз.

— За това пък ще влезеш в науката. И така ще го наричат това нещо — „Стъкленицата на Шухарт“. Добре звучи, нали?

Докато си чешехме така езиците, аз се облякох. Пъхнах празната манерка в джоба си, преброих „зеленичките“ и си тръгнах.

— Ей, ти, със сложната душа. Остани си със здраве...

Той не отговори — водата силно шумеше.

В коридора гледам лично господин Тендър, целият червен и надут, същински пуяк. Около него — тълпа. Тука са и сътрудниците, и кореспондентите, и двама шофьори се набутали (току-що стават от масата и си човъркат зъбите), а той ломоти ли, ломоти: „Техниката, с която разполагаме, дава почти стопроцентова гаранция за успех и за безопасност...“ Тогава ме видя и начаса се посмали — усмихва се и ми маха с ръка. Е, хайде, мисля си, трябва да изчезвам. Обаче не успях. Чувам — хукват подире ми.

— Господин Шухарт! Господин Шухарт! Две думи за гаража!

— Няма какво да обяснявам — отговарям аз и се затичвам. Но друг път ще се отървеш от тях: единият с микрофон отдясно, другият с фотоапарат отляво.

— Видяхте ли в гаража нещо необикновено? Буквално две думи!

— Няма нищо за обясняване — казвам, като се старая да оставам с гръб към обектива. — Гараж като гараж...

— Благодаря. Какво ви е мнението за турбоплатформите?

— Прекрасно — казвам и полекичка се насочвам към кенефа.

— Какво мислите за целите на Посещението?

— Обърнете се към учените — казвам. И хоп зад вратата.

Чувам — дращят. Тогава им казвам през вратата:

— Настоятелно ви препоръчвам — казвам — да разпитате господин Тендър защо носят му е като цвекло. Той от скромност премълчава, а това беше нашето най-забавно приключение.

Че като се юрнаха по коридора! Същински коне, ей богу! Изчаках малко, докато утихне навън. Подавам си главата, гледам — няма никой. И си тръгнах, хем си и подсвирквах. Слизам на портала, показвам си пропуска на върлината, а той ми отдава чест. Герой на деня, демек.

— Свободно, сержант — викам. — Доволен съм от вас, сержант. Той се ухили така, сякаш бог знае как съм го похвалил.

— Браво на тебе, Рижи — казва. — Гордея се — казва, — че те познавам.

— Е — викам, — като се върнеш в твоята Швеция, ще има ли какво да разправяш на мацките?

— И питаш! — ми вика.

Не, не е лошо момче. Честно казано, просто не обичам такива високи и румени. Мацките са луди по тях, ама да ги питаш защо? Та нали ръстът не е най-важното... Вървя си аз по улицата и размишлявам кое е важно. Слънцето свети, пусто е наоколо.

Отминах паркинга и стигнах до кордона. Стоят два патрулни автомобила с цялата си прелест, широки, жълти, с прожектори и автомати на стойки, жабите настръхнали, е, разбира се, и сините каски — цялата улица заградили, не можеш да се промушиш. Вървя с наведени очи, за мен сега е по-добре да не ги гледам, денем изобщо е по-добре да не ги гледам: има там две-три личности, наистина се страхувам да не ги позная, защото ако ги позная, ще стане голям панаир. Бога ми, късмет имаха, че Кирил ме примамил да отида в института, търсих ги тогава тия гадове и щях да ги накарам да мирясат, без да ми мигне окото...

Вървя през тази тълпа с рамото напред, почти съм преминал вече и тогава чувам: „Ей, сталкер!“ Но това не се отнася за мене, продължавам и вадя цигара от пакетчето. Някой ме догонва отзаде, хваща ме за ръкава. Отърсвам се от тази ръка и полуизвърнат, вежливо питам:

— За какъв дявол си се вкопчил, мистър?

— Чакай, сталкер — казва той. — Имам два въпроса.

Вдигам очи към него и гледам — капитан Куотърблад. Стар познат. Съвсем омършавял и станал един такъв жълт.

— А — казвам, — здраве желая, капитане. Как ви е черния дроб?

— Сталкер, не ме баламосвай — казва той сърдито и просто ме пронизва с втренчените си очи. — Ти по-добре ми кажи защо не спираш веднага, когато те викат?

И хоп, зад гърба му цъфнаха две сини каски — ръцете им на кобурите, очите им не се виждат, само челюстите им, предъвкват под каските. Откъде ги намират такива? Дали пък не са ни ги пратили за разплод? Денем изобщо не ме е страх от патрулите, но виж, да ме обискират жабите могат, а в този момент не ща.

— Та няма мене викахте, капитане? — казвам. — Някой си там Сталкер...

— А ти, значи, вече не си сталкер, а?

— Откакто благодарение на вас си излежах присъдата, захвърлих този занаят — казвам. — Бях затънал. Благодаря ви, капитане, тогава ми се отвориха очите. Ако не бяхте вие...

— Какво търсиш в района пред Зоната?

— Как какво? Че аз там работя. Две години стана.

И за да свърши този неприятен разговор, изваждам удостоверението си и го давам на капитан Куотърблад. Той ми взе книжата, прелисти и страница по страница и направо помириса всеки печат, едва не ги облиза. Връща ми книжата, пък гледам го — доволен, очите му пламнали, даже се изчервил.

— Извинявай — казва, — Шухарт. Не очаквах. Значи — казва — моите съвети не са минали покрай ушите ти. Е, това е чудесно. Ако щеш, вярвай, но аз още тогава смятах, че от тебе трябва да излезе нещо свястно. Не допусках, че такова момче...

Че като почна, забрави се... Е, викам си, излекувах още един меланхолик, та пак аз да патя, а иначе слушам, разбира се, навеждам смутено очи, „да, да“ — съгласявам се, разпервам ръце и даже, спомням си, някак срамежливо чопля с крак тротоара. Онези горили зад гърба на капитана слушаха, слушаха, личи, че им се размътиха мозъците и гледам, замъкнаха се настрани, дето беше по-весело. А капитанът излага пред мен перспектива след перспектива: учението, казва, е светлина, а неуките са слепи като котенца, господ, казва, обича и цени честния труд... В крайна сметка започна да ми налива в главата

онези отегчителни до втръсване кандърми, с които свещеникът ни тровеше в затвора всяка неделя. А на мене ми се пие, та две не виждам. Нищо, Ред, мисля си, и това ще издържиш. Трябва, Ред, търпи! Няма все с такова темпо да кара я, ето вече почна да се запъхтява... Тогава за мой късмет един от патрулните автомобили взе да сигнализира. Капитан Куотърблад се огледа, изпъшка от досада и ми подава ръка.

— Е, хайде — казва. — Радвам се, че можах да се запозная с честния човек Шухарт. С удоволствие бих обърнал с тебе една чашка по този случай. Силни питиета наистина не бива, докторите не ми дават, но една бира бих изпил с тебе. Ама нали виждаш — служба! Е, пак ще се видим и ще си поговорим.

„Не дай боже“ — мисля си. Но му стискам ръката и продължавам да се червя и да ровя с крак — все тъй, както му харесва. После той най-сетне си отиде, а аз кажи-речи като стрела забих в „Борж“.

По това време в „Борж“ няма хора. Ърнест седи зад тезгяха, бърше чашите и ги гледа на светлината. Чудна работа между другото: когато и да отидеш, тези бармани вечно бършат чашите, сякаш от това зависи спасението на душите им. Ей така може да стои цял ден — ще вземе чаша, ще присвие очи, ще я погледне на светлината, ще ѝ дъхне и хоп, почва да я бърше, трие, трие и пак ще я погледне, сега вече през дъното, и пак почва да я бърше...

— Здравсти, Ърни — казвам. — Стига си я мъчил, ще ѝ пробиеш дупка от триене!

Погледна ме той през чашата, изломоти нещо сякаш със стомаха и без излишни приказки ми наля четири пръста. Покатерих се с мъка на високото столче, отпих една глътка, зажумях, разклатих си главата и пак отпих. Хладилникът протраква от време на време, от мюзикбокса долита някакво леко скрибуцане — приятно и спокойно... Допих си чашата, сложих я на тезгяха и Ърнест, без да се мае, ми налива още четири пръста от прозрачната течност.

— Е, как е, олекна ли ти? — мърмори. — Сталкерът дойде ли на себе си?

— Търкай, търкай — казвам. — Знаеш ли, един търка, търка и докара злия дух. После си гледаше кефа.

— Този пък кой е? — пита Ърни недоверчиво.

— Имаше един такъв барман тука — отговарям. — Преди тебе.

— И после какво стана?

— Ами нищо. Мислил ли си защо беше Посещението? Търка той, търка... Мислил ли си кой ни навести, а?

— Дрънкало си ти — казва ми Търни одобрително.

Отиде той до кухнята и се върна с чиния топли кренвирши. Постави чинията пред мен, подаде ми кетчуп и отново се захвана с чашите. Търнест си знае работата. Той има набито око, веднага вижда, че сталкерът идва от Зоната и че ще има стока, знае Търни какво му трябва на сталкера след Зоната. Наш човек е Търни. Благодетел.

Като изядох кренвиршите, запалих цигара и взех да пресмятам колко горе-долу печели Търни за наша сметка. Не зная какви са цените на стоката в Европа, но съм подочувал, че „празнотията“ например там върви някъде към два бона и половина, а на нас Търни ни дава всичко на всичко четиристотин. „Батерийките“ там струват не по-малко от сто кинта, а ние получаваме най-много двацет. Сигурно и с останалото е същата работа. Вярно, да се прехвърли стоката в Европа също струва пари. На тоз сухо, на онзи — сухо, и шефът на превозите бездруго е на тяхна издръжка... Общо взето, като си помисли човек, Търнест не печели чак толкова много — към петнайсет-двайсет процента, не повече, а ако хлътне, десет години каторга не му мърдат...

Тук някакъв вежлив тип прекъсва благочестивите ми размишления. Даже не съм го чул кога е влязъл. Спира се до десния ми лакът и пита:

— Ще позволите ли?

— Ама разбира се — казвам. — Моля.

Един такъв мъничък, слабичък, с остър нос и папионка. Този образ май че ми е познат, виждал съм го вече някъде, но къде — не помня. Покачи се той на съседното столче и казва на Търнест:

— „Бурбон“ моля. — И веднага се обръща към мен: — Извинете, струва ми се, че ви познавам. Вие работите в международния институт, нали?

— Да — казвам. — А вие?

Той ловко измъква от горното джобче визитната си картичка и я слага пред мен. Чета „Алоис Макноу, пълномощен представител на Бюрото за преселване.“ Е, разбира се, че го знам. Залепва се за хората и ги навива да напускат града. Някой има голям зор всички ние да се махнем от града. В Мармънт и без това останахме половината от

предишните, а те душа дават съвсем да очистят мястото от нас. Чукнах с нокът визитната картичка настрана и му викам:

— Не — викам, — благодаря. Не се интересувам. Знаете ли, мечтая да умра в родината си.

— Но защо? — оживено пита той. — Извинете за нескромния въпрос, но какво ви задържа тук?

Ха иди, че му кажи направо какво ме задържа тука.

— Ами то се знае — викам, — сладките спомени от детството. Първата целувка в градската градина. Мамчето, татенцето. Как за първи път се натрясках ей в този бар. Родният полицейски участък... — Тук изваждам от джоба сополивата си носна кърпа и я слагам на очите си. — Не — казвам. — В никакъв случай!

Той ме поглежда, близва от своя, „бурбон“ и някак замислено казва:

— Не мога и не мога да ви разбера вас, мармънтците. Живеете като във вулкан. Всеки момент може или някоя епидемия да избухне, или нещо по-лошо... Старците ги разбирам. Те са свикнали с това място и им е трудно да го напуснат. Но ето вие... На колко години сте? На двайсет и две — двайсет и три, не повече. Обърнете внимание, нашето бюро е благотворителна организация, не извличаме никакви облаги. Просто ни се иска хората да си отидат от това дяволско място и да се включат в истинския живот. Та ние им осигуряваме пари за път и работа на новото място. На младите, на такива като вас, осигуряваме възможност да се учат... Не, не ви разбирам!

— И какво — викам, — никой ли не иска да заминава?

— О, не, не че никой не иска... Някои се съгласяват, особено хората, които имат семейства. Но виж, младите и старците... Какво намирате толкова в този град? Че той е дупка, провинция...

И тогава му запуших устата.

— Господин Алоис Макноу — казвам. — Всичко това е вярно. Животът ни е тежък. Градчето ни е дупка. И винаги е било дупка. Само че сега — казвам — то е дупка към бъдещето. През тази дупка ние ще напълним вашия келяв свят с такива неща, че всичко ще се промени. Животът ще стане друг, по-справедлив, всеки ще има това, което му е нужно. На ви сега дупка. През тази текаат знания. А когато има знания, и богати можем да направим всички, и към звездите да полетим, и докъдето искаш да стигнеш. Ей такава е нашата дупка...

На това място прекъснах, защото забелязах, че Ърнест ме гледа страшно учуден и ми стана неудобно. Хич не обичам да повтарям чужди приказки, даже когато тези приказки, да речем, ми харесват. Още повече че при мен всичко се получава малко чепато. Когато говори Кирил, се захласваш и устата си забравяш да затвориш. Аз уж същото разправям, ама не се получава така. Може би защото Кирил никога не е слагал стока под тезгяха на Ърнест. Е, тъй да е...

Тогаз моят Ърни се опомни и припряно ми наля отведнъж шест пръста: демек, ела на себе си, момче, какво ти става днеска? А остроносият господин Макноу близна своя „бурбон“ и рече:

— Да, разбира се... Вечните акумулатори, „синята панацея“... Но вие наистина ли вярвате, че ще стане така, както казахте?

— Не е ваша работа в какво вярвам наистина — викам. — Това го казах за града. А за себе си ще кажа тъй: каква работа имам аз там при вас, в Европа?

— Но защо пък непременно в Европа?

— А — викам, — навсякъде е едно и също, а в Антарктида отгоре на всичко е студено.

И което е най-чудното: приказвах му аз и с цялата си душа вярвах в това, което приказвах. И в този момент нашата Зона, проклетата, ми стана сто пъти по-скъпа. А пък още не бях пиан.

— А вие какво ще кажете? — обръща се остроносият към Ърнест.

— Аз имам заведение — сериозно отговаря Ърни. — Да не съм ви някакъв сополанко. Всичките си пари съм вложил в това заведение. При мене понякога идва самият комендант, генералът. Защо да заминавам оттук?

Господин Алоис Макноу се захвана да му втълпява нещо с цифри, но аз вече не го слушах. Сръбнах по-яко от чашата, изрових шепа дребни пари от джоба си, слязох от столчето и най-напред пузнах бокса с всичка сила. Там има една такава песничка — „Не се завръщай, щом не си уверен“. Много добре ми действа след Зоната... Боксът, значи, гърми и стене, а аз си взех чашата и отидох в ъгъла при „едноръкия бандит“ да си оправям старите сметки. И времето мина-замина... Тъкмо хвърлям на вятъра последната монета и под гостоприемните сводове нахълтват Ричард Нънан и Гуталин. Хубава двойка. Гуталин е здравеняк, по-черен от дявола, къдрав и с ръчища до

коленете, а Дик е мъничък, закръглен, целият розовичък и благ, само дето крилца няма.

— А! — вика Ди, като ме вижда. — Ето и Ред е тук! Ела при нас, Ред!

— Пр-равилно! — реве Гуталин. — В целия град има само двама човеци — Ред и аз! Всички останали са проклетници и сатанински чеда. Ред! И ти служиш на сатаната, но все пак си човек...

Приближавам се към тях със своята чаша, Гуталин ме сгепва за якето, настанява ме на масата и вика:

— Сядай, Рижи! Сядай, слуга на сатаната! Обичам те, Рижи! Да си поплачем за греховете хорски! Горчиво да ги оплачем!

— Да ги оплачем — казвам. — Да глътнем греховните сълзи.

— Защото иде денят — възвестява Гуталин. — Защото вече е турена юздата на коня бледен и кракът на ездача негов е пъхнат в стремето. И безплодни са молитвите на тези, които са се продали на сатаната. И ще се спасят само онези, които са се опълчили срещу него. Вие, деца човешки, съблазнени от сатаната, които си играете със сатанински играчки и жадувате за сатанински съкровища, на вас говоря: „Слепи сте! Опомнете се, докато не е късно. Стъпчете дяволските дрънкулки!“ — Тогава той изведнъж млъкна, сякаш забрави как беше нататък, и попита вече с друг глас: — А бе ще ми дадат ли тука да пия? Или съм сбъркал вратата? Знаеш ли, Рижи, пак ме изхвърлила от работа. Червен агитатор съм бил — казват. Аз им обяснявам: опомнете се, самите вие, слепци, се сгромолясвате в пропастта и други слепци влачите със себе си! Смят се. Натрих мутрата на управителя и си отидох. Сега ще ме затворят. А за какво?

Дойде Дик и сложи на масата бутилка.

— Днеска аз плащам! — викнах на Ърнест.

Дик ме погледна подозрително.

— Всичко е законно — казвам. — Ще изпием премията.

— В Зоната ли бяхте? — пита Дик. — Изнесохте ли нещо?

— Една пълна „празнотия“ — казвам аз. — И освен това пълните си гаци. Ти ще наливаш ли, или няма да наливаш?

— „празнотия“! — тъжно боботи Гуталин. — За някаква „празнотия“ си рискувал живота си. Жив си останал, но си донесъл на света още едно дяволско творение. А отде можеш да знаеш, Рижи, колко мъка и грях...

— Затвори я тая уста, Гуталин — казвам му строго. — Пий и се весели, че съм се върнал жив. За късмета, момчета!

Добре потръгна за късмета. Гуталин съвсем се разкисна — седи и плаче, сълзите му се леят от очите като от чешма. Нищо му няма, познавам го. Такъв му е стадият — залива се в сълзи и проповядва, че Зоната била дяволска съблазън, нищо не трябвало да се изнася от нея, а каквото било изнесено, трябвало да се върне обратно и да живеем така, сякаш Зоната изобщо не съществува. Дяволовото, значи, дяволу.

Обичам го аз него, Гуталин. Изобщо обичам чалнатите. Когато има пари, изкупува стоката от когото му падне, без да се пазари, колкото искат, толкова дава, а после през нощта натиква стоката обратно в Зоната и там я заравя. Виж го колко реве, господи!...

— А какво е това „пълна празнотия“? — пита Дик. — „Празнотиите“ ги знаем, а виж, за пълна за първи път чувам.

Обясних му. Той заклати глава и помляска с устни.

— Да — вика, — това е интересно. Това — вика — е нещо ново. А с кого ходи? С Кирил ли? С онзи, руснака?

— Да — отвръщам. — С Кирил и с Тендър. Нашият лаборант, нали го знаеш.

— Измъчил си се с тях сигурно...

— Нищо подобно. Съвсем прилично се държаха момчетата. Особено Кирил. Роден е за сталкер — казвам. — Да имаше малко повече опит и да се отървеше от туй хлапашко бързане, всеки ден щях да ходя с него в Зоната.

— И всяка нощ ли? — пита той с пиянска насмешка.

— Внимавай — казвам. — Шегата си е шега...

— Зная — вика той. — Шегата си е шега, но за това мога да си издействувам нещо по физиономията. Смятай, че ти дължа две плесници...

— Две плесници на кого? — сепва се Гуталин. — Кой тук?...

Хванахме го за ръцете и едвам го сложихме да седне. Дик му тикна цигара в устата и му поднесе огън. Успокоихме го. А в това време народът приижда. Вече са се налепили по целия тезгях и много маси са заети. Ърнест е повикал своите момичета, те сноват и разнасят на всеки по нещо — на някого бира, на някого коктейл, на някого чисто. Гледам, от известно време в града се появиха много непознати

— повечето някакви хлапаци с пъстри шалове до земята. Казах това на Дик. Той кимна.

— Ами, разбира се — вика. — Започва голямо строителство. Институтът полага основите на три нови сгради, а освен това смятат да оградят Зоната със стена — от гробищата до старото ранчо. Свършват добрите времена за сталкерите...

— Че то кога е имало такива времена за сталкерите? — питам. А си мисля: „Ето ти нови двайсет! Това пък какво е? Значи няма да може вече да се припечелва. Е, нищо, може и за хубаво да е — изкушението ще бъде по-малко. Ще ходя в Зоната денем, като порядъчен човек, парите, разбира се, няма да са същите, но затова пък ще бъде много по-безопасно — «галош», работен костюм, това-онова, пък и патрулите няма да ме дразнят... И от заплатата може да се преживее, а ще изпивам премиалните.“ И като ме хвана един съклет... Пак брой всеки грош: това можеш да си позволиш, онова не можеш, за всяко парцалче на Гута пести, на бар не ходи, ходи на кино... И всичко е сиво, сиво. Всеки ден е сиво, и всяка вечер, и всяка нощ.

Седя си така, мисля, а Дик ми бръмчи в ухото:

— Вчера — вика — се отбих в бара на хотела да изпия нощната си дажба и гледам — седят там някакви нови. Още от пръв поглед не ми харесаха. Премества се един при мен и подхваща разговора отдалече, дава ми да разбера, че ме познава, че знае кой съм, къде работя, и намеква, че е готов да заплати добре различни услуги...

— Кука — викам. Не ми беше много интересно, нагледал съм се тука на куки и съм се наслушал на приказки за услуги...

— Не, драги, не беше кука. Слушай само. Него го интересуваха някои и други предмети от Зоната, хем все сериозни предмети. Акумулаторите, „конските мухи“, „черните капки“ и останалата бижутерия не му трябва. А за това, което му трябва, само намекна.

— И какво му трябва? — питам аз.

— „Пачата на вещицата“, доколкото разбрах — казва Дик и ме гледа някак странно.

— Аха, „пачата на вещицата“ му трябва, значи! — викам аз. — Ами „лампата-смърт“ да му трябва случайно?

— И аз го попитах същото.

— Е, и?

— Представи си — трябва му.

— Трябва му, а? — викам аз. — Е, тогава нека сам да си достави всичко. Та това е нищо работа. Ей ги, мазите са пълни с „пачата на вещицата“, вземай кофата и гребци. Погребението е за твоя сметка.

Дик мълчи, гледа ме изпод вежди и даже не се усмихва. Какво има наистина, дали пък не иска да ме наеме! И тогава загреях.

— Почакай — викам. — Кой пък е бил този? Даже в института е забранено да се изучава „пачата“...

— Правилно — казва Дик нетърпеливо и все ме гледа. — Изследването е потенциално опасно за човечеството. Разбра ли сега кой е той?

Нищо не разбрах.

— Да не са били пришълците? — викам.

Той се разсмя гласно, потупа ме по ръката и рече:

— Хайде по-добре да пием, душо невежа!

— Хайде — викам, но ме хваща яд. Ама че работа — все за невежа душа ме вземат. Философи! — Ей — викам, — Гуталин! Стига си спал, хайде да пием...

Не става, спи Гуталин. Захлупил е черната си мутра на черната масичка и спи, провесил ръце до пода. Пихме с Дик без Гуталин.

— Е, добре — викам. — Душата ми може да е невежа, може и учена да е, ама този тип веднага щях да го изпея, където трябва. Колкото и да не обичам полицията, сам щях да отида и да го изпея.

— Уха — вика Дик. — И в полицията щяха да те попитат: а защо всъщност оня тип се е обърнал именно към вас? А?

Поклатих глава.

— Няма значение. Ти, тлъсти шопаре, трета година си в града, ама нито веднъж не си ходил в Зоната, „пачата на вещицата“ си я виждал само на кино, а да беше я погледнал в действителност, та да видиш какво прави с човека, моментално щеше да се насереш. Това, драги, е страшно нещо, тя не бива да се изнася от Зоната... Ти ги знаеш сталкерите — те са хора груби, дай им само „гуцърчета“, хем повечко, но за тази работа даже покойният Плужек нямаше да се хване. И Лешояда Барбридж няма да се хване... Даже ме е страх да си помисля на кого и за какво може да му притрябва „пачата на вещицата“...

— Какво да се прави — викна Дик. — Всичко това е вярно. Само че, разбираш ли, не ми се иска някоя прекрасна сутрин да ме намерят в

постелята, сложил край на живота си със самоубийство. Аз не съм сталкер, обаче също съм груб и делови човек и разбираш ли, обичам живота. Отдавна живея и вече съм свикнал...

На това място Ърнест неочаквано се развика от тезгяха:

— Господин Нънан! Търсят ви по телефона!

— По дяволите! — злобно процеди Дик. — Сигурно пак рекламация. Навсякъде ме намират. Извинявай, Ред.

Става и отива на телефона. Аз оставам с Гуталин и с бутилката и тъй като от Гуталин няма никаква полза, захващам се сериозно с бутилката. Дявол да я вземе тая Зона, никъде не можеш да се отървеш от нея. Където и да отидеш, с когото и да заприказваш, все Зоната, та Зоната... Хубаво е, разбира се, човек да разсъждава като Кирил, Кирил е добро момче, никой няма да каже, че е глупак, напротив, умен е, ама нали няма хабер от живота. Той даже не може да си представи какви мръсници се въртят около Зоната. Ето сега, моля ти се, на някого притрябвала „пачата на вещицата“. Не. Гуталин, макар и да е пияница, макар и да е чалнат на религиозна почва, но понякога като разсъдиш малко, и си викаш: може би наистина дяволовото трябва да се остави дяволу?

Тука на мястото на Дик сяда някакъв хлапак с пъстър шал.

— Господин Шухарт? — пита.

— Е? — викам.

— Името ми е Креон — казва той. — Аз съм от Малта.

— Е — викам, — как е там при вас, на Малта?

— При нас, на Малта, не е лошо, но аз за друго съм дошъл. При вас ме праща Ърнест.

Така, мисля си. Мръсник е все пак този Ърнест. Капчица милост няма в него. Ей го седи момчето, мургавичко, чистичко, красавец, май че още нито веднъж не се е бръснало и момиче нито веднъж още не е целувало, а на Ърнест му е все тая, на него му дай само повечко народ да вкара в Зоната, на трима един ще се върне със стока — ето ти ги „гущерчетата“...

— И как е аверът ми Ърнест? — питам го аз, след като помълчах.

Той погледна към тезгяха и рече:

— Според мен не е зле. Бих си сменил мястото с него.

— Аз пък не — викам. — Ще пийнеш ли?

— Благодаря, не пия.

— Е, запали тогава — викам.

— Извинете, аз и не пуша.

— Приятелю — казвам му аз. — Тогава за какво ти трябва пари?

Той почервения, престана да се усмихва и ей тъй тихо ми вика:

— По всяка вероятност — вика — този въпрос засяга само мене, господин Шухарт, нали?

— Което си е право, право си е — казвам и си наливам четири пръста. Трябва да си призная, че вече малко ми се вие свят и тялото ми е някак приятно разхлабено: съвсем ме пусна Зоната. — Сега съм пиян — викам. — Веселя се, както виждаш. Ходих в Зоната и се върнах жив и с пари. Не се случва толкова често да се прибереш жив, а пък съвсем рядко е с пари. Така че хайде да отложим сериозния разговор...

На това място той скача, вика „извинете“ и виждам, че Дик се е върнал. Стои прав до стола си и по лицето му разбирам — нещо е станало.

— Как е — питам. — Твоите колби пак ли не държат вакуум?

— Да — вика. — Пак.

Сяда, налива си, долива и на мен и гледам, че работата не е в рекламациите. Пука му на него за рекламациите. Щото, честно казано, и той е един работник...

— Хайде — вика — да пием, Ред. — И без да ме дочаква, изпива на екс своята дажба и си налива нова. — Знаеш ли — вика той, — Кирил Панов е умрял.

Както бях пиян, не го разбрах веднага. Умрял там някой.

— Е, какво — казвам, — да пием за бог да прости.

Той ме погледна с ококорени очи и чак тогава се усетих, сякаш всичко в мен се скъса. Помня, станах, подпрях се на масата и го гледам от горе на долу.

— Кирил?! — А пред очите ми е сребърната паяжина и отново я чувам как пука, като се разкъсва. И през това зловещо пукане гласът на Дик стига до мен като че от друга стая:

— Инфаркт. В банята го намерили, гол. Никой нищо не разбира. Питаха за тебе и аз им казах, че ти си в ред...

— Какво има тука да не разбират? — казвам. — Зоната...

— Седни — казва ми Дик. — Седни и пий.

— Зоната... — повтарям и не мога да спра: — Зоната... Зоната.

Нищо не виждам наоколо освен сребърната паяжина. Целият бар се е заплел в паяжината, хората се движат и тя пука леко, когато я закачат. А в средата стои малтиецът и на лицето му е изписано детско удивление, нищо не разбира.

— Малкият — казвам му ласкаво. — Колко пари ти трябва? Хиляда стигат ли ти? На! Вземи, вземи! — Навирам му парите и вече крещя: — Иди при Ърнест и му кажи, че е измет, не се бой, кажи му! Та той е пъзльо... Кажи му и веднага отивай на летището, купи си билет и право в твоята Малта! Никъде не се бави!...

Не помня още какво виках. Помня, че по едно време се намерих пред тезгяха, Ърнест тури пред мен чаша тоник и пита:

— Днеска май че ти се намират пари, а?

— Да — казвам. — Намират се...

— Може би ще си върнеш борча, а? Утре трябва да плащам данъка.

И тогаз виждам, че стискам в шепата си купчина пари. Гледам ги аз, гущерчетата зелени и мърморя:

— Виж ти, не ги е взел значи. Креон Малтийски... Горд е значи... Е, всичко останало е съдба.

— Какво става с тебе? — пита аверчето Ърни. — Попрехвърли малко мярката, а?

— Не — викам. — Съвсем — викам — съм в ред. Сякаш сега излизам от банята.

— Що не си идеш вкъщи — казва приятелят Ърни. — Прехвърлил си малко мярката.

— Кирил умря — му викам.

— Кой Кирил? Да не е онзи плешивият?

— Ти си плешив — му викам. — От хиляда такива като тебе един Кирил не можеш да направиш. Търгаш си ти — казвам. — Смрадлив търгаш. Със смъртта търгуваш, мутро. Купи ни всичките за „зеленички“... Искаш ли сега да направя на сол цялата ти кръчмарница?

И таман бях замахнал както трябва, изведнъж ме хващат и ме влачат нанякъде. Аз вече за нищо не държа сметка и не искам да държа сметка. Крещя нещо, браня се с крака, удрям някого, а после се опомних — седя в кенефа, целият мокър и с разбита мутра. Гледам се в огледалото и не мога да се позная, и някакъв тик сгърчва бузата ми, по-

рано никога не ми е ставало така. А от залата се носи врява, нещо треци, стъкларията дрънчи, момичетата пицят и чувам Гуталин да реве с див рев:

— Покайте се, търтеи. Къде е Рижия? Къде дянахте Рижия, дяволско семе?

Завива полицейска сирена. Щом тя зави и веднага мозъкът ми се избистри като стъкло. Всичко помня, всичко знам, всичко разбирам. И в душата ми нищо няма — само ледена злоба. „Така — мисля си, — ей сега ще ти уредя веселбата. Ще ти дам да разбереш какво е това сталкер.“ Извадих аз от джобчето за часовника една „конска муха“, новичка, нито веднъж използвана, стиснах я два пъти между пръстите си да се раздвижи, открехнах вратата към залата и я пуснах в плювалника. После отворих широко прозорчето и хоп — на улицата. Много ми се искаше, разбира се, да погледам какво ще стане, но не мога да я трая тази „конска муха“, от нея ми тече кръв от носа.

Протичах през двора и чувам: моята „конска муха“ започна да работи с всичка сила. Отначало кучетата в целия квартал завиха и залаяха — те първи подушват „конската муха“. После някой ревна в кръчмата, та чак ушите ми писнаха толкова надалеч. Можех да си представя как се е замаял народът там — един е изпаднал в меланхолия, друг — в страшно буйство, а някой от страх не знае къде да се дене... Страшно нещо е „конската муха“. Сега кръчмата на Ърнест скоро няма да се напълни отново. Той, разбира се, ще се сети за мен, само че не ми пука... Край! Няма го вече сталкера Ред. Стига ми толкова. Стига ми вече да гледам смъртта в очите и да уча другите глупаци на тази работа. Греша ти, Кириле, приятелю мой. Прости ми, ама излиза, че не ти, а Гуталин е прав. Няма какво да правят хората тука. Нищо добро няма в Зоната.

Прехвърлих се през оградата и се затътрих полека към къщи. Хапя си устните, искам да заплача, а не мога. Кириле, какво направихме? Как ще я карам сега без тебе? Перспективи ми чертаеше — за новия свят, за променения свят... а сега какво? Ще поплаче за тебе някой в далечна Русия, а аз и да плача не мога. А пък нали аз съм виновен за всичко, не някой друг, а аз! Как посмях аз, говедото, да го вкарам в гаража, преди да му свикнат очите с тъмнината? Защо изобщо му казах за тази „празнотия“? И като си спомних за това, нещо ме стисна за гърлото, макар че наистина ми се щеше да пропищя

орталъка. И сигурно съм се вайкал, защото хората, стреснати, взеха да бягат от мен, а после изведнъж сякаш ми полекна: гледам, Гута иде.

Иде тя насреща ми, моята красавица, иде моето момиче, пристъпва с хубавите си крачета, полата ѝ се поклаща над коленете, отвсякъде я зяпат, а тя върви като по конец, никого не поглежда и кой знае защо, веднага разбрах, че мене търси.

— Здравей — викам, — Гута. Накъде си тръгнала?

Тя ме огледа и тутакси видя всичко: и разбитата ми мутра, и мокрото ми яке, и ожулените ми юмруци, но дума не обели за това, а само казва:

— Здравей, Ред. Тъкмо тебе търся.

— Зная — викам. — Да отидем у нас.

Тя мълчи, извърнала се и гледа настрана. Ох, каква изправена главичка има и шията ѝ каква е. После тя казва:

— Не зная. Ред. Ти може би повече няма да искаш да се срещаш с мен.

Сърцето ми се сви веднага — какво се е случило? Но инак спокойно ѝ казвам:

— Нещо не те разбирам, Гута. Извинявай, днеска съм малко така... и може би затова слабо схващам... Защо така изведнъж няма да искам да се срещам с тебе?

Хващам я подръка и вървим, без да бързаме, към къщи, а всички, които току-що са я зяпали, сега припряно се крият. Аз живея цял живот на тази улица. Тук всички много добре познават Рижия Ред, а който не ме познава, бързо ще ме опознае и той чувствава това.

— Майка ме кара да направя аборт — казва изведнъж Гута. — А аз не искам.

Направих още няколко крачки, преди да разбере, а Гута продължава:

— Не искам никакви аборти, дете искам от тебе. А ти както щеш. Можеш да вървиш накъдето ти видят очите, не те задържам.

Слушам я как малко по малко се наежва, сама се навива, слушам и полекичка оглупявам. Нищо свястно не мога да измисля. В главата ми се върти глупост някаква: с един човек по-малко — с един човек повече.

— Тя ми разправя — вика Гута, — дете от сталкер, вика, що ти трябва изроди да развъждаш? Нехранимайко е той — вика, — ни

семејство ще имате, ни нищо. Днес на свобода, утре в затвора. Само че на мен ми е все едно, аз на всичко съм готова. И сама мога. Сама ще го родя, сама ще го отгледам и сама ще го направя човек. И без тебе ще мина. Само че ти повече не идвай при мен — и на прага няма да те пусна...

— Гута — викам, — мила моя! Почакай малко... — Ама не издържам и ме наляга някакъв нервен, идиотски смях. — Слънчице мое — викам. — Защо всъщност ме пѐдиш?

Смея се като последен глупак, а тя спря, завря глава в пазвата ми и реве.

— Как ще я караме сега, Ред! — казва тя през сълзи. — Как ще я караме?

2. РЕДРИК ШУХАРТ, 28-ГОДИШЕН, ЖЕНЕН, БЕЗ ПОСТОЯННА РАБОТА

Редрик Шухарт лежеше зад надгробния камък и отместил с ръка едно клонче на офиката, гледаше към пътя. Прожекторите на патрулната кола се мятаха по гробището и от време на време блясваха в очите му и тогава той зажумяваше и притаяваше дъх.

Бяха минали вече два часа, а на пътя всичко си беше както преди. Като боботеше равномерно с двигателя на празен ход, колата си стоеше на мястото и все тършуваше и тършуваше по изоставените гробове с разкривени ръждиви кръстове и плочи, по безразборно избуялите корони на офиката, по ръба на триметровата стена, секваща вляво. Патрулиращите се страхуваха от Зоната. Те дори не бяха излезли от колата. Тук, около гробището, те не смееха дори да стрелят. Понякога до Редрик достигаха приглушени гласове, понякога той виждаше как от колата излита огънче на фас и се търкаля по шосето, подскача и разпилява бледи червеникави искри. Беше кишаво, скоро валя и дори през непромокаемия комбинезон Редрик усещаше влажния студ.

Той внимателно пусна клончето, извърна се и се послуша. Някъде вдясно, немного далеч, но не и близо, тук, на гробището, имаше още някой. Там отново прошумоля листакът и сякаш се посипа пръст, а после с глух удар падна нещо тежко и твърдо. Редрик внимателно, без да се обръща, запълзя назад, като се притискаше към мократа трева. Над главата му отново пробяга лъчът на прожектор. Редрик замря, като следеше безшумното му движение, и му се стори, че на един гроб между кръстовете седи неподвижно човек в черно. Седи, без да се крие, облегнал гръб на мраморния обелиск и извърнал към Редрик бялото си лице с тъмни дупки на очите. В действителност Редрик не видя, пък и за част от секундата не можеше да види тези подробности, но си представяше как би трябвало да изглежда всичко това. Изпълзя още малко назад, напипа манерката в пазвата си, измъкна я и известно време лежа, като притискаше до бузата си топлия метал. След това, без

да изпуска манерката, запълзя по-нататък. Вече не се ослушваше и не гледаше настрани.

В оградата имаше дупка и досами дупката на разстланата защитна мушама лежеше Барбридж. Той както по-рано лежеше на гръб, опъваше с две ръце яката на пуловера си и тихичко, мъчително охкаше, като току изпуцаше някой стон. Редрик седна до него и разви капачката на манерката. После внимателно пъхна ръката си под главата на Барбридж, усети с цялата си длан лепкавото от пот, топло плешиво теме на стареца. Беше тъмно, но в слабите отблясъци на прожекторите Редрик видя широко отворените и сякаш изцъклени очи на Барбридж и черната четина, набола по бузите му. Барбридж жадно отпи няколко глътки, а после се размърда неспокойно, като опипваше с ръка торбата със стоката.

— Върна ли се... — проговори той. — Добро момче си... Рижи... Няма да оставиш стареца... да пукне...

Като отметна глава назад, Редрик отпи голяма глътка.

— Седи жабата като закована — каза той.

— Това... не е току-тъй... — продума Барбридж. Той говореше отсечено, на издишване. — Наклепал ни е някой. Чакат ни.

— Може би — каза Редрик. — Да ти дам ли още една глътка?

— Не. Стига ми засега. Не ме оставяй. Ако не ме оставиш — няма да умра. И тогава няма да съжаляваш. Нали няма да ме оставиш, Рижи?

Редрик не отговори. Обърнат към шосето, гледаше синьото зарево на прожекторите. Мраморният обелиск се виждаше оттук, но не можеше да се разбере седи ли онзи там, или е изчезнал.

— Слушай, Рижи. Аз не дрънкам празни приказки. Няма да съжаляваш. Знаеш ли защо старият Барбридж е жив и досега? Знаеш ли? Боб Горилата се гътна. Фараона Банкър влезе в гроба. Помен не остана от него. Какъв сталкер беше. Пък умря. Плужека също. Норман Очилатия. Калоджън. Пит Цирея. Всичките. Само аз останах. Защо? Знаеш ли?

— Защото винаги си бил подлец — каза Редрик, без да сваля очи от шосето. — Лешояд.

— Подлец. Вярно е. Без това не може. Да, ама всички са такива. Фараона. Плужека. А останах само аз. Знаеш ли защо?

— Зная — каза Редрик, за да се отърве.

— Лъжеш. Не знаеш. За Златното кълбо чувал ли си?

— Чувал съм.

— Мислиш, че дрънкат бабини деветини?

— Да беше млъкнал по-добре — посъветва го Редрик. — Сили няма да ти останат.

— Нищо. Ти ще ме изнесеш. Толкова пъти сме ходили с тебе. Мигар ще ме оставиш. Аз от ей такъв... мъничък те знам. Като баща съм ти...

Редрик мълчеше. Много му се пушеше, измъкна една цигара, стри тютюна на дланта си и взе да го мирише. Не му помогна.

— Ти си длъжен да ме измъкнеш — продума Барбридж. — Заради тебе изгорях. Ти не взе Малтиеца.

Малтиеца много се натискаше да тръгне с тях. Цяла вечер ги черпи, предлагаше добър залог, кълнеше се, че ще достави работен костюм и Барбридж, който седеше до Малтиеца, се криеше зад тежката си набръчкана длан и настървено намигаше на Редрик: съгласявай се, демек, няма да се минем. Може би тъкмо затова тогава Редрик каза „не“.

— Заради алчността си изгоря — хладно каза Редрик. — Аз нямам пръст в тази работа. По-добре млъкни.

Известно време Барбридж само пъшкеше. Отново пъхна пръстите си зад яката и съвсем отметна назад глава.

— Цялата стока вземи — изохка той. — Само не ме оставяй.

Редрик си погледна часовника. Съвсем малко време имаше до разсъмване, а патрулната кола още не си отиваше. Прожекторите й продължаваха да тършуват из храстите, а някъде там съвсем близо до патрула, беше замаскиран ландроувъра и всеки миг можеха да го открият.

— Златното кълбо — каза Барбридж. — Аз го намерих. Бая измишльотини надрънкаха за него после. И аз издрънках доста. Че уж изпълнява всяко желание. Не е всяко. Ако беше всяко, отдавна да не съм тука. Щях да живея в Европа. В пари щях да се къпя.

Редрик го погледна от горе на долу. В пробягващите сини отблясъци опънатото лице на Барбридж изглеждаше мъртво. Но стъклениите му очи бяха опулени, те вторачено и непрекъснато дебнеха Редрик.

— Вечна младост не ми даде — мънкаше той. — Пари хич. Но виж, здраве — да. И децата ми са добри. И аз съм жив. Ти такова нещо насън не си виждал. Къде ли не съм бил. И въпреки всичко съм жив. — Той си облиза устните. — Него само за това го моля. Живот ми дай, викам. И здраве. Заради децата.

— Млъкни бе — каза накрая Редрик. — Какво си се завайкал като вдовица. Ако мога, ще те измъкна. За твойта Дина ми е жал, че на пиацата ще трябва да застане момичето...

— Дина... — дрезгаво пророни Барбридж. — Моето момиче. Красавица е. Разглезих ги аз, Рижи. Нищо не им отказвах. Ще пропаднат. Артър. Моят Арчи. Виждал ли си някъде такива, а?

— Казах ти: ако мога, ще те измъкна.

— Не — упорито каза Барбридж. — Каквото и да стане, ще ме измъкнеш. Златното кълбо. Искаш ли да ти кажа къде е?

— Кажи да видим.

Барбридж простена и се размърда.

— Краката ми... — изохка той. — Опитай как са.

Редрик протегна ръка и опипа с длан крака му от коляното надолу.

— Костите... — изхриптя Барбридж. — Костите там ли са?

— Там са, там са — излъга Редрик. — Не се върти.

Всъщност се напипваше само капачката на коляното. Надолу, чак до стъпалото кракът му беше като гумена палка, би могъл на възел да се завърже.

— Лъжеш, нали — каза Барбридж. — Защо лъжеш? Да не би да не знам, да не съм виждал никога?

— Колената са здрави — каза Редрик.

— Сигурно пак лъжеш — тъжно каза Барбридж. — Е, карай да върви. Ти само ме измъкни. И всичко ще имаш. Златното кълбо. Карта ще ти нарисувам. Всички капани ще ти покажа. Всичко ще ти разправа...

Той говореше и обещаваеше още нещо, но Редрик вече не го слушаше. Гледаше към шосето. Проекторите вече не се мятаха из храстите, бяха замрели, кръстосани на онзи мраморен обелиск и в ярката синя мъгла Редрик ясно видя приведената черна фигура да броди сред кръстовете. Тази фигура се движеше сякаш слепешката право към проекторите. Редрик видя как тя налетя на огромен кръст,

отдръпна се, пак се удари в кръста и чак тогава го заобиколи и продължи нататък, изпълнала напред дългите си ръце с разперени пръсти. После изведнъж изчезна, сякаш потъна вдън земя, и след няколко секунди отново се появи вдясно и по-нататък, като крачеше с някаква нечовешка настойчивост, като навит механизъм.

Изведнъж прожекторите изгаснаха. Прохъркаха скоростите, двигателят зверски изрева, сред храстите се мярнаха червените и сините сигнални светлини, патрулната кола се откъсна от мястото си, бясно набра скорост и се понесе към града, изчезна зад стената. Редрик преглътна с мъка и отпусна ципа на комбинезона си.

— Заминаха си, а... — трескаво мърмореше Барбридж. — Хайде, Рижи... Давай по-бързо! — Той се разшава, затършува с ръце около себе си, грабна торбата със стоката и се опита да се надигне. — Хайде де, какво чакаш!

Редрик все така гледаше към шосето. Сега беше тъмно и нищо не се виждаше, но там някъде беше онзи — крачеше тромаво като механична кукла, стъпваше накриво, падаше, блъскаше се в кръстовете, оплиташе се в храсталака.

— Добре — каза Редрик гласно. — Да тръгваме.

Той вдигна Барбридж. Старецът като с клеци обхвана врата му с лявата си ръка и без да има сили да се изправи, Редрик го повлече на четири крака през дупката в оградата, като се хващаше с ръце за мократа трева.

— Давай, давай... — хриптеше Барбридж. — Не се тревожи, стоката аз я държа, няма да я изгърва... Давай!

Пътеката му беше позната, но мократа трева се изплъзваше, клонките на офиката го шибаха по лицето, тромавият старец беше невъобразимо тежък, като мъртвец, а отгоре на всичко торбата със стоката, прозвънвайки и потрепвайки, през цялото време се закачаше за нещо, пък и страшно беше да се натъкнат на онзи, който може би все още блуждаеше тука в мрака.

Когато се добраха до шосето, все още беше тъмно, но се чувствуваше, че скоро ще се развидели. В горичката отвъд шосето сънено и неуверено се заобаждаха птици, а над черните къщи в далечната покрайнина, над редките жълти улични лампи нощният мрак вече просветля и оттам повея влажен леден ветрец. Редрик сложи Барбридж да легне на банкетата, огледа се и като голям черен паяк

прибяга от другата страна на пътя. Бързо намери ландроувъра, свали клонките, които прикриваха капака и каросерията, седна зад волана и внимателно, без да пали фаровете, излезе на асфалта. Барбридж седеше, като с една ръка се държеше за торбата със стоката, а с другата опипваше краката си.

— Бързо! — изхриптя той. — Давай по-бързо! Колената, колената ми са още здрави... Колената да спася!

Редрик го повдига и като скърцаше със зъби от напъване, го прехвърли в ландроувъра. Барбридж рухна на задната седалка и застана. Торбата така и не беше пуснал. Редрик вдигна от земята и хвърли отгоре му защитната мушама. Барбридж беше успял да примъкне и мушамата.

Редрик извади фенерчето и походи назад-напред по банкета, разглеждаше следите. Общо взето, следи нямаше. Като изскочи на шосето, ландроувърът беше стъпкал високата трева, но след няколко часа тази трева трябваше да се изправи. Около мястото, където стоеше патрулната кола, се въргаляха огромно количество фасове. Редрик си спомни, че отдавна му се пуши, извади цигара и запали, макар че сега от всичко най-много му се искаше да скочи в колата и да кара, да кара, по-скоро далеч отгук. Но да кара засега не биваше. Всичко трябваше да върши бавно и предпазливо.

— Какво правиш бе? — изхленчи Барбридж от колата. — Не си излял водата, такъмите са сухи... Какво чакаш? Крий стоката!

— Затвори си устата — каза Редрик. — Не ми пречи. — Той дръпна дълбоко. — Пред южната покрайнина ще свием — каза той.

— Защо там? Да не си луд? Колената ми ще отидат, мръсноко. Колената!

Редрик дръпна за последен път и пъхна фаса в кибритената кутийка.

— Не дигай пара, Лешояде — каза той. — Направо през града не бива. Три поста има, все на един ще ни спрат.

— Е, и какво?

— Ще погледнат твоите копита — и край.

— Че какво има на копитата ми. Риба бихме с бомби, счупих си краката и толкоз.

— А ако някой ги опипа?

— Да ги опипа... Аз така ще изрева, че през ум няма да му мине повече да пипа.

Но Редрик вече беше решил всичко. Той наведе шофьорската седалка, вдигна капака на скривалището, като си светеше с фенерчето, и каза:

— Дай тука стоката.

Резервоарът под седалката беше фалшив. Редрик пое торбата и я пъкна вътре, чу се как стоката в нея дрънчи и се претъркулва.

— Аз не мога да рискувам — промърмори той. — Нямам право.

Постави капака на мястото му, разпръсна върху него боклук, хвърли парцала и пусна седалката. Барбридж охкаше, от време на време стенеше и жално молеше да побърза. Пак взе да му обещава Златното кълбо, като все се въртеше на седалката и разтревожено се вглеждаше в разреждащата се тъма. Редрик не му обръщаше внимание. Разпори полиетиленовия чувал с рибата, изля водата върху риболовните такъми, които лежаха на дъното на каросерията, а подскачащата риба прехвърли в брезентовата торба. После сгъна полиетиленовия чувал и го сложи в джоба на комбинезона си. Сега всичко беше наред: рибари се връщат от не съвсем успешен риболов. Седна зад волана и потегли.

Чак до завоя кара, без да включва фаровете. Отляво се точеше яката триметрова стена, която ограждаше Зоната, а отдясно имаше храсти, редки горички, понякога се срещаха изоставени вили със заковани прозорци и олющени стени. Редрик виждаше добре в тъмнината, пък и тъмнината не беше вече толкова непрогледна, а освен това знаеше какво ще стане сега и затова, когато отпред се показа отмерено крачещата приведена фигура, дори не намали, само се наведе напред, по-близо до волана. Онзи маршируваше точно по средата на шосето — като всички такива и той вървеше към града. Редрик го задмина, сви в левия банкет и щом го изпревари, рязко подаде газ.

— Божичко! — промърмори отзад Барбридж. — Рижи, ти видя ли го?

— Да — каза Редрик.

— Господи... само това липсваше — мърмореше Барбридж и изведнъж взе да се моли с пълен глас.

— Затваряй си устата! — кресна му Редрик.

Завоят трябваше да бъде тука някъде. Редрик намали, като се взираше в редицата порутени къщички и стобори, проточили се вдясно. Старият трансформатор... стълбът с подпората... изгнилото мостче на канала. Редрик изви волана. Колата се друсна на изровеното място.

— Накъде караш? — зверски изрева Барбридж.

Редрик за миг се обърна и удари с все сила стареца в лицето, като усети по опакото на дланта си наболата четина на бузата му. Барбридж се задави и утихна. Колата се друсаше, от време на време гумите буксуваха в прясната кал след нощния дъжд. Редрик включи фаровете. Бялата подскачаща светлина озари старите, обрасли с трева коловози, грамадните локви, гнилите порутени стобори от двете страни на пътя. Барбридж плачеше, хлипаше и подсмърчаше. Вече нищо не обещаваше, оплакваше се и заплашваше, но доста тихо и под носа си, така че Редрик чуваше само отделни думи. Нещо за краката му, за колената, за хубавото момче Арчи... После се умълча.

Черният път се виеше покрай западната покрайнина на града. Някога тук имаше вили, зеленчукови и овощни градини, тук живееха през лятото градските първенци и заводската управа. Всичко се къпеше в зеленина и радост — малките езера с чистите пясъчни брезови горички, вировете, в които развъждаха шарани. Вонята и димът от завода не достигаха дотук, градската канализация — също. Сега всичко беше изоставено и занемарено, през цялото време само веднъж зърнаха обитавана къща — прозорче със спуснато перде блещукаше жълто, на въжетата висеше прогизнало от дъжда бельо, огромен пес, като се задавяше от ярост, изскочи отстрани и известно време гони колата в калната вихрушка, вдигаща се изпод гумите.

Редрик внимателно премина по още един стар, порутен мост и когато зърна напред завоя към Западното шосе, отби, спря колата и загаси двигателя. После излезе на пътя и без да погледне към Барбридж, тръгна напред, като зиморничаво пъхна ръцете си в сивите джобове на комбинезона. Вече беше съвсем светло. Наоколо всичко беше мокро, спокойно и сънено. Той стигна до шосето и внимателно надникна иззад храстите. Оттам полицейският пост се виждаше добре — малък фургон с три светещи прозорчета, патрулната кола стоеше на банкета и в нея нямаше никой. Известно време Редрик гледа притаен. Не забеляза никой да се движи, явно съсипани и премръзнали от

нощното бдене, патрулиращите сега се грееха във фургона — дремеха с цигара, залепнала за долната устна. „Жаби“ — тихо каза Редрик. Напипа в джоба си бокса, промуши пръстите си в овалните отвори, стисна в юмрука си студения метал и все така зиморничаво сгърбен, без да вади ръце от джобовете, тръгна обратно. Леко наклонен, ландроувърът стоеше сред храстите. Мястото беше затънтено, изоставено, сигурно вече десет години никой не беше се отбивал тука.

Когато Редрик приближи до колата, Барбридж се понадигна и го погледна с отворена уста. Сега изглеждаше дори по-стар, отколкото обикновено — набръчкан, плешив, брадясал, с изгнили зъби... Известно време се гледаха мълчаливо и изведнъж Барбридж продума под носа си:

— Карта ще ти дам... всичките капани, всичките... Ще го намериш и няма да съжаляваш.

Редрик го слушаше, без да мърда, после разтвори пръстите си, пусна бокса в джоба и каза:

— Добре. Твоята работа е да лежиш в несвяст, разбра ли? Пъшкай и не давай да те докосват.

Седна зад волана, запали двигателя и потегли.

И всичко мина добре. Никой не излезе от фургона, когато точно според знаците и правилата ландроувърът бавно мина покрай него, а после, като все повече увеличаваше и увеличаваше скоростта, се понесе към града през западната покрайнина. Беше шест часът сутринта, улиците бяха пуси, асфалтът — мокър и черен, автоматичните светофари самотно и ненужно премигнаха на кръстовищата. Отминаха фурната с високите, ярко осветени прозорци и вълна от топла и необикновено вкусна миризма облъхна Редрик.

— Гладен съм като вълк — каза Редрик и разтривайки изтръпналите си от напъгане мускули, се протегна, опрял ръце във волана.

— Какво? — уплашено попита Барбридж.

— Гладен съм като вълк, казвам... Тебе къде да те откарам? В къщи или направо при Касапина?

— При Касапина, при Касапина карай! — припряно забърбори Барбридж, наведе се целият напред и трескаво и горещо задиша в тила на Редрик. — Направо при него! Давай направо! Той има да ми дава още седемстотин кинта... Ама карай по-бързо де, карай, защо пълзиш

като напикана мравка? — И изведнъж започна безсилно да псува, мръсно и вулгарно, като пръскаше слюнки, задъхваше се и онемяваше в пристъпи на кашлица.

Редрик не му отговори. Нямаше нито време, нито сили да усмирява развилнелия се Лешояд. Трябваше по-скоро да свърши с всичко това и поне час, поне половин час да поспи преди срещата в „Метропол“. Свърна на Шестнайсета улица, отмина две пресечки и спря колата пред сива двуетажна къща.

Отвори му сам Касапина — явно току-що ставаше и се канеше да влиза в банята. Беше в разкошен халат със златни пискюли, а в ръка държеше чаша със зъбните си протези. Косата му беше разрошена, под размътените му очи висяха тъмни торбички.

— А! — каза той. — Рижи? Кашфай какфо има?

— Слагай си зъбите и да вървим — каза Редрик.

— Аха — отвърна Касапина, кимна му да влезе в хола, а той учудващо бързо се затътри с персийските си чехли към банята.

— Кой е? — попита той оттам.

— Барбридж — отговори Редрик.

— И какво?

— Краката.

В банята шурна вода, чу се пръхтене, пляскане, нещо падна и се търкулна по керамичния под. Редрик приседна уморено на фотьойла, извади цигара, запали и се огледа. Да, хола си го биваше. Касапина не пестеше парите. Беше много опитен и много модерен хирург, светило на медицината не само в града, но и в щата и със сталкерите беше свързан, разбира се, не заради парите. Той също вземаше своя пай от Зоната: печелеше в натура, разна стока, която използваше в своята медицина; печелеше знания, като изучаваше върху пострадалите сталкери неизвестните по-рано болести, осакатявания и увреждания на човешкия организъм; печелеше слава — славата на първия в света лекар-специалист по нечовешките болести на човека. Пари между другото той също печелеше охотно.

— Какво му има на краката? — попита, като се появи от банята с грамаден пешкир на раменете. С края на пешкира внимателно триеше дългите си нервни пръсти.

— Набута се в „пачата“ — каза Редрик.

Касапина подсвирна.

— Значи, свършено е с Барбридж — промърмори той. — Жалко, чудесен сталкер беше.

— Нищо — каза Редрик, като се отпусна назад във фотьойла. — Ще му направиш протези. Той и с протези пак ще припка в Зоната...

— Е, добре — каза Касапина. Лицето му стана съвсем делово. — Почакай, сега ще се облека.

Докато се обличаше, докато се обади някъде по телефона — вероятно в своята клиника, за да приготвят всичко за операцията. — Редрик почти лежеше, изтегнат във фотьойла и пушеше. Размърда се само веднъж, за да измъкне манерката. Пиеше на малки глътки, защото беше останало само на дъното и се стараяше да не мисли за нищо. Просто чакаше.

След това двамата заедно отидоха при колата. Редрик седна зад волана, а Касапина се настани до него и като се протегна през седалката, веднага заопипва краката на Барбридж. Притихнал, свит, Барбридж мрънкаше нещо жално, кълнеше се, че ще го позлати, споменаваше отново и отново децата и покойната си жена и се молеше да му спаси поне колената. Щом пристигнаха в клиниката. Касапина изруга, като не намери санитарите пред входа, скочи още в движение от колата и се скри зад вратата. Редрик отново запали цигара, а Барбридж неочаквано каза ясно и разбрано, сякаш се бе успокоил:

— Ти искаше да ме убиеш. Добре ще запомня това.

— Ама нали не те убих — равнодушно каза Редрик.

— Да, не ме уби... — Барбридж помълча. — И това ще запомня.

— Запомни, запомни — каза Редрик. — Ти, разбира се, мене нямаше да седнеш да ме убиваш... — Той се обърна и погледна Барбридж. Старецът нерешително си кривеше устата, като свиваше пресъхналите си устни. — Просто щеше да ме оставиш — каза Редрик. — Щеше да ме оставиш в Зоната и готово. Като Очилатия.

— Очилатия умря сам — мрачно възрази Барбридж. — Аз нямам нищо общо с тази работа. Беше като закован.

— Мръсник — равнодушно каза Редрик и се обърна напред. — Лешояд.

Санитарите изскочиха сънени и разчорлени от входа, разтвориха в движение носилката и се затичаха към колата. Като си подръпваше от време на време от цигарата, Редрик гледаше как ловко изтеглиха Барбридж от каросерията, положиха го на носилката и го понесоха към

входа. Барбридж лежеше неподвижно, сложил ръце на гърдите си и отчуждено гледаше към небето. Грамадните му ходила, жестоко разядени от „пачата“, бяха страшно и неестествено извърнати. Той беше последният от старите сталкери, от онези, които тръгнаха на лов за извънземни съкровища веднага след Посещението, когато Зоната още не се наричаше Зона, когато ги нямаше още нито институтите, нито стените, нито полицейските части на ООН, когато градът беше скован от ужас, а светът се хилеше на новата вестникарска измислица. Редрик тогава беше на десет години, а Барбридж още беше здрав и ловък — много обичаше да пийне за чужда сметка, да се сбие, да притисне в ъгъла някое заляпало се момиче. Собствените му деца тогава изобщо не го интересуваха, а вече беше нищожество, защото като се напиеше, с някаква гнусна наслада пребиваше жена си, шумно и пред очите на всички... И един ден тя умря от побоя...

Редрик завъртя ландроувъра на заден ход и без да поглежда светофарите, стремително го подкара направо към къщи, като стряскаше с клаксона редките минувачи и сечеше завоите.

Спря пред гаража и щом излезе от колата, видя домоуправителя, който идваше към него откъм градинката. Както винаги, беше в лошо настроение, по подпухналите очи и залинялото лице се четеше безкрайно отвращение, сякаш не вървеше по земята, а сред локви и купчини оборски тор.

— Добро утро — вежливо каза Редрик.

Домоуправителят се спря на две крачки от него и посочи с палец през рамото си.

— Вие ли направихте това? — попита той, едва си обръщаше езика. Личеше, че това са първите му думи от вчера.

— Кое?

— Тази люлка... Вие ли я поставихте?

— Аз.

— Защо?

Редрик не отговори. Отиде към вратата на гаража и започна да отключва катинара. Домоуправителят го последва и спря зад гърба му.

— Питам защо сте поставили тази люлка? Кой ви е молил?

— Дъщеря ми ме помоли — много спокойно каза Редрик и отвори вратата.

— Не ви питам за дъщеря ви — повиши тон домоуправителят. — Дъщеря ви е отделна работа. Аз ви питам кой ви е разрешил? Кой ви е позволил всъщност да се разпореждате в градинката?

Редрик се обърна към него и известно време стоя неподвижен, като го гледаше втренчено, без да го вижда. Домоуправителят направи крачка назад и добави по-тихо:

— И балкона не пребоядисвайте. Колко пъти съм ви...

— Безполезно е да ме мъчите — каза Редрик. — Няма да напусна квартирата.

Той се върна в колата и запали двигателя. Щом сложи ръцете си на волана, мимоходом забеляза как побеляха кокалчетата на пръстите му. И тогава се подаде от колата и вече без да се сдържа, каза:

— Но ако все пак ми се наложи да напусна, гадино, тогава бог да ти е на помощ.

Вкара колата в гаража, запали лампата и затвори вратата. После извади от фалшивия резервоар торбата в стара плетена кошница, сложи върху нея още влажните такъми с полепнали тревички и листа, а най-отгоре изсипа умрялата риба, която Барбридж купи вчера от някаква бакалница в покрайнините. Накрая още веднъж огледа колата от всички страни, просто по навик. На задната дясна гума беше залепнала сплескана цигара. Редрик я отлепи, беше шведска. Помисли малко и я пъкна в кибритена кутийка. В кутийката вече имаше три фаса.

По стълбите не срещна никого. Спря се пред своята врата и тя се разтвори широко, преди да успее да извади ключа. Влезе с рамото напред, като държеше тежката кошница под мишница и се потопи в познатата топлина и познатите миризми на своя дом, а Гута увисна на врата му и замря, като притискаше лице до гърдите му. Дори през работния комбинезон и дебелия риза усещаше как бясно тупти сърцето ѝ. Той не ѝ пречеше — търпеливо стоеше и чакаше да се съвземе, макар че точно в този момент почувствува колко е капнал и омаломощен.

— Е, добре... — проговори накрая тя с нисък дрезгав глас, пушна го, запали лампата в антрето и без да се обръща, отиде в кухнята. — Сега ще ти направя кафе — каза оттам.

— Тука риба съм домъкнал — каза той с пресилено бодър глас. — Изпържи я, всичката наведнъж я изпържи, че съм гладен като вълк

— две не виждам!

Тя се върна, скрила лице в разпуснатите си коси, той постави кошницата на пода, помогна ѝ да извади мрежата с рибата и двамата заедно отнесоха мрежата в кухнята и изсипаха рибата в мивката.

— Иди се мий — каза тя. — Докато се измиеш, всичко ще бъде готово.

— Как е Маймунката? — попита Редрик, седна и взе да сваля ботушите си.

— Цяла вечер бърбори — обади се Гута. — Едвам я сложих да легне. През цялото време не ме оставя на мира: Къде е татко, къде е татко? Да ѝ нарисувам татко ѝ...

Тя пъргаво и безшумно се движеше из кухнята, здрава, стройна и водата в тенджерата вече кипеше на печката и люспите хвърчаха изпод ножа, а маслото цвърчеше в най-големия тиган, и се понесе омайната миризма на прясно кафе.

Редрик стана и както беше бос, се върна в антрето, взе кошницата и я занесе в килера. После се отби в спалнята. Маймунката спеше спокойно, отметнатото одеялце се беше провесило до пода, нощничката ѝ се беше събрала на раменете и тя цялата беше като на длан — малко спящо зверче. Редрик не се сдържа и я погали по гърба, покрит с топла златиста козинка и за хиляден път се учуди колко дълга е тя и сякаш от коприна. Много му се искаше да вземе Маймунката на ръце, но го достраша да не я събуди, пък и беше дяволски мръсен, просмукан от Зоната и смъртта. Върна се в кухнята, седна отново на масата и каза:

— Сипи ми малко кафе. После ще отида да се мия.

На масата лежеше вечерната поща: „Мармънтски вестник“, списание „Атлет“, „Плейбой“, отрупани върху цяла купчина други списания и дебелите сиви „Известия на Международния институт за извънземни култури“, книжка 56. Редрик пое от Гута чашката димящо кафе и придърпа „Известията“. Завъртулки, знаци, някакви, чертежи... на снимките — познати предмети, заснети под странен ъгъл. Беше излязла още една посмъртна статия на Кирил: „За едно неочаквано свойство на магнитните уловители от типа 77-б“. Фамилията „Панов“ беше заградена в черна рамка, а отдолу с малки букви имаше бележка: „Доктор Кирил А. Панов, СССР, трагично загина по време на

експеримента през април 19... година.“ Редрик захвърли книжката като опарен, сръбна от кафето и попита:

— Да е идвал някой?

— Гуталин идва — каза Гута след кратко колебание. Тя стоеше до печката и го гледаше. — Беше къоркютук пиан и го изпъдих.

— Ами Маймунката?

— Не искаше да го пусне, разбира се. Нагласи се да реве. Но й казах, че чичо Гуталин се чувствава зле. А тя едно разбиращо ми отговори: „Пак се е натряскал Гуталин!“

Редрик се усмихна и пак пийна от кафето. После попита:

— Съседите как са?

И Гута отново малко се позабави, преди да отговори.

— Както винаги — каза тя накрая.

— Добре, не ми разправяй.

— А! — каза тя, като с отвращение махна с ръка. — Снощи чука оная жена отдолу. Ей такива очи опулила и пиана хвърчи от устата й. Какво сме режели посред нощ в банята!...

— Ясно — каза Редрик през зъби. — Слушай, може би все пак да се махнем, а? Да купим къща в покрайнините, където никой не живее, някоя изоставена вила?

— А Маймунката?

— Боже мой — каза Редрик. — Та ние двамата с тебе не можем ли да направим така, че да й бъде хубаво?

Гута поклати глава.

— Тя обича децата. И те я обичат. Не са виновни, че...

— Да — промълви Редрик. — Не са виновни, разбира се.

— Така си е — каза Гута. — Някой те търси по телефона. Не си каза името, а аз му казах, че си отишъл за риба.

Редрик остави чашата и се надигна.

— Добре — каза той. — Все пак ще отида да се измия. Сума работа имам още.

Той се заключи в банята, хвърли дрехите си в баката, а бокса, останалите гайки, цигарите и другите дреболии сложи на полицата. Дълго пъшка, като разтриваше тялото си с корава гъба, докато кожата му не стана тъмночервена, после спря душа, седна на ръба на ваната и запали цигара. Водата шуртеше в тръбите, Гута подрънкваше със

съдовете в кухнята, замириса на пържена риба, после Гута почука на вратата и провря вътре чисто бельо.

— Хайде по-бързо — каза тя. — Рибата ще изстине.

Вече се бе посъвзела и отново взе да командува. Редрик, усмихнат, се облече: всъщност навлече фланелката и слипа и в този вид се върна в кухнята.

— Е, сега вече може и да хапна — каза той и седна.

— Сложи ли парцалите си в баката? — попита Гута.

— Тъхъ — продума той с пълна уста. — Хубава е рибата.

— Накисна ли ги?

— Не-е... Извинете, сър, повече няма да се повтори, сър... Остави това, има време, седни малко! — Той я хвана за ръката и се опита да я сложи на коленете си, но тя се изплъзна и седна на масата срещу него.

— Пренебрегваш мъжа си, значи — каза Редрик с отново натъпкана уста. — Гнусиш се, значи.

— Ти пък какъв мъж си сега — каза Гута. — Празна торба, а не мъж. Най-напред човек трябва да те натъпче.

— Ами ако съм? — каза Редрик. — На тоя свят стават и чудеса.

— Май още не съм виждала от тебе такива чудеса. Искаш ли да пийнеш нещо?

Редрик колебливо си поигра с вилицата.

— М-май че не — продума. Погледна часовника си и стана. — След малко тръгвам. Пригответи ми официален костюм. Категория „лукс“. Ризка там, вратовръзка.

Като шляпаше с удоволствие по прохладния под с чистите си боси крака, той отиде в килера и постави райбера на вратата. След това облече гумена престилка, надяна гумени ръкавици до лактите и взе да изважда на масата това, което беше в торбата. Две „празнотии“. Кутия с „топлийки“. Девет „батерии“. Три „гривни“. Някакво колело — също като „гривна“, но от бял метал, по-леко и с по-голям диаметър, някъде към трийсет милиметра. Шестнайсет „черни капки“ в полиетиленово пликче. Две чудесно запазени „гъби“, големи колкото юмрук. Три „конски мухи“. Буркан с „газирана глина“... В торбата имаше и един тежък порцеланов контейнер, грижливо увит със стъклено кече, но Редрик не се докосна до него. Извади цигара и запуши, като разглеждаше нещата, подредени на масата.

После отвори чекмеджето и извади лист, парче от молив и сметало. Захапал цигарата в ъгъла на устата си и примижал от дима, пишеше цифра след цифра, като ги нареждаше в три колонки, а след това сборува първите две. Сумите излязоха внушителни. Загаси фаса в пепелника, внимателно отвори кутията и изсипа „топлийките“ на хартията. На електрическата светлина „топлийките“ преливаха в синьо и само понякога неочаквано проблясваха в чисти спектрални цветове — жълто, червено, зелено. Той взе една „топлийка“ и внимателно, така че да не се убоде, я стисна между палеца и показалеца си. После загаси лампата и почака малко, докато свикне с тъмнината. Но „топлийката“ мълчеше. Сложи я настрана, напипа друга и също я стисна между пръстите си. Нищо не стана. Той стисна по-силно с риск да се убоде и „топлийката“ заговори: слаби червеникави бликове пробягаха по нея и изведнъж ги замениха по-редки зелени. Няколко секунди Редрик се любува на тази странна игра, която, както научи от „Известията“, трябваше да означава нещо, може би нещо много важно, изключително важно, а после сложи „топлийката“ настрана от първата и взе нова...

„Топлийките“ се оказаха всичко седемдесет и три, от тях дванайсет говореха, а останалите мълчаха. Всъщност и те трябваше да приказват, но пръстите не стигаха за това, нужна беше специална машина, голяма колкото масата. Редрик отново запали лампата и към написаните цифри прибави още две. И чак след това се реши.

Пъхна двете си ръце в торбата и затаил дъх, извади и сложи на масата мекия вързоп. Известно време го гледа, като замислено потъркваше брадата си с опакото на дланта. После все пак взе молива, повъртя го в непохватните си гумени пръсти и отново го захвърли. Извади още една цигара и без да сваля очи от вързопа, я изпуши цялата.

— По дяволите! — почти извика той, решително грабна вързопа и го пъхна обратно в торбата. — Край. Стига им толкова.

Бързо изсипа „топлийките“ обратно в кутията и стана. Време беше да тръгва. Може би имаше време да поспи половин час, та да му се избистри главата, но, от друга страна, много по-полезно беше да отиде на мястото по-рано и да поогледа обстановката. Той свали ръкавиците, закачи престилката и без да светва лампата, излезе от килера.

Костюмът вече беше метнат на леглото и Редрик започна да се облича. Завързваше вратовръзката си пред огледалото, когато дъските на пода тихо изскърцаха зад гърба му, раздаде се възбудено пъхтене и той се намръщи, за да не се разсмее.

— Бау! — викна до него тънко гласче и той беше сграбчен за крака.

— Олеле! — възкликна Редрик и падна в несвяст на леглото. Като се смееше и пицеше, Маймунката веднага се покатери върху него. Тъпчеше го, дърпаше го за косите, заля го с порой от разни новини. Съседът Уили откъснал крака на куклата. На третия етаж се появило котенце, цялото бяло и с червени очички. То сигурно не е слушало майка си и е ходило в Зоната. За вечеря имало овесена каша със сладко. Чичо Гуталин пак се натряскал и бил болен, даже плакал. Защо рибите не потъват, щом са във водата? Защо мама не спа тази нощ? Защо пръстите са пет, а ръцете са две, пък носът един?... Редрик внимателно прегръщаше топлото същество, което пълзеше по него, вираше се в огромните, тъмни от край до край очи без бяло, притискаше бузата си до меката, обрасла със златист копринен пух бузичка, и повтаряше:

— Маймунче... Ах ти, Маймунче... Маймунче такова...

После до ухото му рязко звънна телефонът. Той протегна ръка и взе слушалката.

— Моля.

Слушалката мълчеше.

— Ало! — каза Редрик. — Ало!

Никой не се обади. После в слушалката нещо щракна и се разнесе сигналът „свободно“. Тогава Редрик стана, пусна Маймунката на пода и вече без да я слуша, навлече панталоните и сакото. Маймунката бърбореше безспир, но той само разсеяно се усмихваше с половин уста, така че накрая му беше съобщено, че татко си е прехапал езика и си е глътнал зъбите — и беше оставен на мира.

Редрик се върна в килера, сложи нещата от масата в куфарчето, отиде в банята за бокса, отново се върна в килера, взе в едната ръка куфарчето, а в другата кошницата с торбата, излезе, внимателно заключи вратата на килера и викна на Гута: „Тръгвам!“

— Кога ще се върнеш? — попита Гута, като излезе от кухнята. Тя вече се беше сресала и гримирала и не беше по пенъоар, а с любимата

му рокля за вкъщи, яркосиня с голямо деколте.

— Ще се обадя по телефона — каза той, загледан в нея, после се приближи, наведе се и я целуна по деколтето.

— Тръгвай — тихо каза Гута.

— А аз? А мене? — заврънка Маймунката, като се провря между тях. Нямаше как, наведе се още по-ниско. Гута го гледаше с немигащи очи.

— Дребна работа — каза той. — Не се тревожи. Ще се обадя.

Като слизаше по стълбите, на площадката на долния етаж Редрик видя тромав човек в раирана пижама, който нещо се мъчеше с ключалката на своята врата. От тъмната вътрешност на квартирата лъхаше топла и кисела миризма. Редрик се спря и каза:

— Добър ден.

Тромавият човек го погледна боязливо през широките си плещи и измърмори нещо под носа си.

— Нощес вашата съпруга е идвала у дома — каза Редрик. — Уж че нещо сме режели. Станало е някакво недоразумение.

— А мене какво ме засяга — промърмори човекът в пижамата.

— Жена ми вчера пра — продължи Редрик. — Ако сме ви обезпокоили, моля да ни извините.

— Ама аз нищо не съм казал — продума човекът с пижамата. — Няма защо...

— Е, много се радвам — каза Редрик.

Слезе долу, отби се в гаража, постави кошницата с торбата в ъгъла, затрупа я с една стара седалка, накрая огледа всичко и излезе на улицата.

Не беше далеч — две пресечки до площада, после през парка и още една пресечка до Централния булевард. Пред „Метропол“, както винаги разноцветна редица от автомобили блестеше в никел и лак, носачи с малиновочервени сака мъкнеха куфари към входа, някакви солидни хора с чуждестранна външност беседваха на групи по двама по трима на мраморната стълба, като димяха с цигарите си. Редрик реши засега да не отива там. Настани се под тентата на малкото кафене от другата страна на улицата, поръча си кафе и запали цигара. На две крачки от него около масичката седяха трима офицери от международната полиция, облечени цивилно, те мълчаливо и припряно поглъщала топли кренвирши по мармънтски и пиеха бира от

високи халби. От другата страна, на десетина крачки, някакъв сержант ядеше пържени картофи. Синята каска стоеше с дъното нагоре на пода до стола му, а коланът с кобура висеше на облегалката. Други посетители в кафенето нямаше. Сервитьорката, непозната възрастна жена, беше застанала встрани и от време на време се прозяваше, като деликатно прикриваше с длан начервената си уста. Беше девет без двајсет.

Редрик видя как от входа на хотела излезе Ричард Нънан и в движение нахлупи на главата си меката шапка. Той изтича бодро по стълбата, нисичък, пълничък, розов, целият излъчващ благополучие и комфорт, свеж и сякаш уверен, че не го очакват никакви неприятности.

Прикрил се с длан, Редрик гледеше как Нънан се настанява трудно и делово зад волана, премества нещо от предната на задната седалка, навежда се за нещо, нагласява огледалото за обратно виждане. След това пежото кихна със синкав дим, бибишна на някакъв африканец в бурнус и бодро изскочи на улицата. Очевидно Нънан отиваше в института и значи трябваше да заобиколи фонтана и да мине покрай кафенето.

Вече беше късно да стане и да си тръгне, затова Редрик само закри с длан лицето си и се прегърби над своята чаша. Но това не му помогна. Пежото бибишна досами ухото му, спирачките изскърцаха и бодрият глас на Нънан го повика:

— Ей! Шухарт! Ред!

Като се наруга, Редрик повдигна глава. Нънан вече крачеше към него с протегнатата ръка и сияйно се усмихваше.

— Какво правиш тук толкова рано? — попита Нънан, щом дойде. — Благодаря, мамче — спря той сервитьорката. — Нищо не искам... — И отново се обърна към Редрик: — Сто години не съм те виждал. Къде изчезна? С какво се занимаваш?

— Ами така... — без желание продума Редрик. — Повече с дреболии.

Той гледеше как Нънан с обичайното затруднение и сериозност се настанява на масата срещу него, премества с пълните си ръце чашата със салфетките на една страна, а чинията от сандвича на друга и го слушаше как бърби дружелюбно.

— Изглеждаш някак умърлушен, май не си dospиваш, а? Знаеш ли, и аз в последно време се измъчих с тази новата автоматика, но от

сън не се лишавам, братче, сънят за мен е най-важното нещо, дяволите да я вземат тази автоматика... — Изведнъж той се огледа. — Пардон, може би чакаш някого? Да не ти попречих?

— Ами — вяло каза Редрик. — Просто имах време и чакай, рекох, поне да си изпия кафето.

— Е, няма да те задържам — каза Дик и погледна часовника си. — Слушай, Ред, захвърли тия твои дреболии и се върни в института. Знаеш, че там по всяко време ще те вземат. Ако искаш, пак ще бъдеш при руснак, скоро пристига.

Редрик поклати глава.

— Не — каза той. — Втори Кирил още не се е появил на бял свят... Пък и няма какво да правя във вашия институт. Сега там, при вас, всичко е автоматика, в Зоната ходят роботи и премиалните сигурно пак роботи ги получават... А мизерната заплата на лаборанта и за тютюн няма да ми стига.

— Недей така, всичко би могло да се уреди — възрази Нънан.

— Не обичам да ме уреждат — каза Редрик. — Откакто съм се родил, все сам се оправям и занапред мисля сам да се оправям.

— Горделив си станал — рече Нънан с укор.

— Хич даже не съм горделив. Парите си не обичам да броя, там е цялата работа.

— Прав си, така е — разсеяно каза Нънан. Погледна равнодушно куфарчето на Редрик, което стоеше на стола до него, и потърка с пръст сребърната пластинка с гравирани на нея славянски букви. — Правилно, на човек затова му трябват пари, та да не мисли никога за тях... Кирил ли ти го подари? — попита той, като кимна към куфарчето.

— Получих го по наследство — каза Редрик. — В последно време защо не се мяркаш в „Борж“?

— Май че ти не се мяркаш — възрази Нънан. — Аз обядвам там почти всеки ден, тук, в „Метропол“, за всяко парче месо скубят много... Слушай — неочаквано каза той. — А как си сега с парите?

— Искаш да ти дам назаем ли? — попита Редрик.

— Не, напротив.

— Аха, ти искаш да ми дадеш назаем...

— Имам работа за тебе — рече Нънан.

— Боже господи — възкликна Редрик. — И ти като другите!

— А кои са другите — тутакси попита Нънан.

— Абе много станахте вие... работодателите.

Нънан сякаш чак сега го разбра и се засмя.

— Не, това не е по основната ти специалност.

— А по коя?

Нънан отново погледна часовника си.

— Виж — каза той, като се надигна. — Намини днес по обед в „Борж“, към два часа. Ще поговорим.

— За два може и да не успея — каза Редрик.

— Тогава вечерта, към шест. Съгласен ли си?

— Ще видим — каза Редрик и също погледна часовника си. Беше девет без пет.

Нънан му махна с ръка и се спусна към своето пежо. Редрик го сподиря с поглед, повика сервитьорката, поиска пакетче „Лъки страйк“, плати и като взе куфарчето, тръгна спокойно през улицата към хотела. Слънцето вече припичаше доста, влажен зной бързо изпълваше улицата и Редрик усети, че му люти под клепачите. Той силно зажумя, като съжаляваше, че не му стигна времето да поспи поне час преди важната работа. И тогава нещо връхлетя върху него.

Никога досега не беше му ставало така извън Зоната, пък и в Зоната се беше случвало всичко на всичко два-три пъти. Внезапно той сякаш попадна в друг свят. Върху него едновременно се стовариха милиони миризми, остри, сладки, металически, нежни, страшни, зловещи, огромни като къщи, дребни като пращинки, груби като павета, изящни и сложни като часовникови механизми. Въздухът стана твърд, в него се появиха ръбове, повърхности, ъгли, сякаш пространството се изпълни с огромни грапави кълба, гладки пирамиди, гигантски остри кристали и трябваше да се промъква през всичко това, както насън през тъмната барака на вехтошар, натъпкана със стари обезобразени мебели... Това продължи само миг. Той отвори очи и всичко изчезна. Не беше друг свят — предишният познат свят се извърна с друга, незнайна страна към него, тази страна му се разкри за миг и отново плътно се затвори, преди той да успее да я разгледа...

До ухото му раздражено ревна клаксон. Редрик ускори крачка, после се затича и спря чак до стените на „Метропол“. Сърцето му биеше лудо. Остави куфарчето на асфалта, припряно разкъса пакетчето

и запали цигара. Дърпаше дълбоко дима и си почиваше като след сбиване. Дежурният полицаи спря до него и го попита загрижено:

— Да ви помогна ли, мистър?

— Н-не — насили се да каже Редрик и се закашля. — Задушно е...

— Искате ли да ви придружа?

Редрик се наведе и вдигна куфарчето.

— Мина ми — каза той. — Всичко е наред, приятелю. Благодаря ви.

Той бързо закрачи към входа, изкачи се по стълбите и влезе във фойето. Тук беше прохладно, полутъмно и шумно. Би трябвало да поседне в един от тези грамадни кожени фотьойли и да си отдъхне, но вече и без това закъсняваше. Позволи си само да допуши докрай цигарата, като разглеждаше с притворени очи хората, които се тълпяха във фойето. Кльощавия вече беше тук — раздражено ровеше в списанията на стойката за вестници. Редрик хвърли фасата във високия пепелник и се качи в асансьора.

Заедно с него се вмъкнаха някакъв дебелак, който дишаше като астматик, силно парфюмирана дама, придружена от мрачно хлапе, което набиваше шоколад, и обемиста старица със зле обезкосмена брада. Редрик беше затиснат в ъгъла. Затвори очи, за да не вижда момчето, по чиято брада течаха шоколадови слюнки, но лицето му беше свежо, чисто, без нито едно косъмче, да не вижда и майка му, чийто оскъден бюст беше украсен с огърлица от едри „черни капки“, обковани със сребро, да не вижда и облещените склеротични очи на дебелака и ужасните брадавици по подпухналата физиономия на старицата. Дебелакът се опита да запали цигара, но старицата го скастри и продължи да го хока до петия етаж, където тя се измъкна и още щом се измъкна, дебелакът все пак запуши с такъв вид, сякаш защищаваше своите граждански права, и незабавно взе да кашля и да се задушава, като хриптеше и свиреше, издаваше устните си напред като камила и блъскаше Редрик в кръста с разперените си от мъка лакти...

Редрик слезе на осмия етаж и тръгна по дебелия килим в коридора, озарен от меката светлина на скритите лампи. Тук миришеше на скъп тютюн, на френски парфюми, на добре натъпкани портфейли от естествена кожа, на скъпи жени, които вземат по

петстотин на вечер, на масивни златни табакери — на цялата тази безвкусица, на цялата тази гнусна плесен, която избуя около Зоната, плюскаше, грабеше, дебелееше за сметка на Зоната, и не й пукаше за нищо, и най-вече не й пукаше какво ще стане после, когато се наплюска, напие и награби до насита, а всичко, което е било в Зоната, се озове навън и се настани завинаги на Земята. Без да чука, Редрик бутна вратата на стая осемстотин седемдесет и четвърта.

Пресипналия седеше на масата до прозореца и съсредоточено се занимаваше с пурата си. Все още беше по пижама, с мокра рядка коса, сресана грижливо на път, а болнамото му подпухнало лице беше гладко избръснато.

— Да — продума той, без да вдига очи. — Точността е вежливостта на кралете. Здравейте, моето момче.

Пресипналия най-после отрязва върха на пурата, хвана я с две ръце, поднесе я към мустаците си и плъзна носа си по нея назад-напред.

— А къде е добрият стар Барбридж? — попита той и го погледна. Очите му бяха прозрачни, сини, ангелски.

Редрик постави куфарчето на дивана, седна и извади цигара.

— Барбридж няма да дойде — каза той.

— Добрия стар Барбридж — продума Пресипналия, хвана пурата си с два пръста и внимателно я захапа. — Нервите на стария Барбридж вече не издържат.

Продължаваше да гледа Редрик с чистите си сини очи и не мигаше. Той никога не мигаше. Вратата се откряна и в стаята се промуши Кльошавия.

— Кой беше човекът, с когото разговаряхте? — попита той още от прага.

— Здравейте — каза Редрик.

Кльошавия пъкна ръце в джобовете си, приближи се, като крачеше широко със своите грамадни, извити навътре стъпала, и спря пред Редрик.

— Сто пъти сме ви казвали — рече той с укор в гласа. — Никакви контакти преди срещата. А вие какво правите?

— Аз поздравявам — каза Редрик. — А вие?

Пресипналия се разсмя, а Кльошавия каза раздражено:

— Здравейте, здравейте...

Той престана да пронизва Редрик с укоряващ поглед и се тръшна до него на дивана.

— Не бива да правите така — каза той. — Разбирате ли? Не бива!

— Тогава определяйте срещата на такова място, където нямам познати — каза Редрик.

— Момчето е право — отбеляза Пресипналия. — Грешката е наша... И тъй, кой беше този човек?

— Ричард Нънан — каза Редрик. — Представител е на някакви фирми, които доставят съоръжения за института. Живее тука, в хотела.

— Ето, видя ли колко е просто — каза Пресипналия на Кльощавия, взе от масата огромна запалка, оформена като Статуята на свободата, погледна я със съмнение и я върна обратно.

— А Барбридж къде е? — вече съвсем дружелюбно попита Кльощавия.

— Свърши се с Барбридж — каза Редрик.

Онези двамата бързо се спогледаха.

— Лека му пръст — напрегнато каза Пресипналия. — Или може би е арестуван?

Известно време Редрик не отговаряше, като с бавни дърпания допушваше цигарата си. После хвърли фасата на пода и каза:

— Нищо страшно няма, чисто е. Той е в болницата.

— Няма що — чисто! — нервно каза Кльощавия, скочи и отиде към прозореца. — В коя болница е?

— Няма страшно — повтори Редрик. — В която трябва. Хайде да вършим работа, че много ми се спи.

— В коя болница по-точно — вече раздражено попита Кльощавия.

— Нали ви казах — отвърна Редрик и взе куфарчето. — Ще вършим ли днес работа, или няма да вършим?

— Ще вършим, ще вършим, моето момче — бодро каза Пресипналия.

Той скочи с неочаквана лекота, бързо премести до Редрик масичката за списания, с един замах свали на килима купчината вестници и списания и седна срещу него, като сложи розовите си окосмени ръце на коленете.

— Показвайте — каза той.

Редрик отвори куфарчето, извади списъка с цените и го постави на масичката, така че Пресипналия да го вижда. Но Пресипналия му хвърли един поглед и го чукна с пръст настрани. Кльощавия мина зад гърба му и се загледа в списъка през рамото му.

— Това е сметката — каза Редрик.

— Виждам — отвърна Пресипналия. — Показвайте, показвайте!

— Парите — каза Редрик.

— Какво е това „колело“? — подозрително попита Кльощавия, като тикна пръста си в списъка през рамото на Пресипналия.

Редрик не отговори. Държеше разтвореното куфарче на коленете си и не откъсваше поглед от сините ангелски очи. Най-сетне Пресипналия се усмихна.

— Защо ли толкова ви обичам, моето момче? — промърмори той. — А казват, че нямало любов от пръв поглед! — Той въздъхна театрално. — Фил, приятелю, как казваха тук... пусни му гущерчетата, наплюнчи зеленичките... и ми дай най-после кибрит! — И той разклати пурата, която все още държеше с два пръста.

Кльощавия Фил промърмори нещо неразбрано, подхвърли му кибрита и отиде в съседната стая през вратата, закрыта с тежка завеса. Чуваше се как разговаря там с някого раздражено и неясно, като споменава за рисковано хвърлени пари, а Пресипналия, запалил най-сетне своята пура, зяпаше вторачено Редрик със застинала усмивка на тънките бледи устни и сякаш размишляваше за нещо, а Редрик, подпрял брадичката си на куфарчето, също го гледаше в лицето и също се стараеше да не мига, макар че под клепачите му пареше като огън и очите му се наливаха със сълзи. После Кльощавия се върна, хвърли на масичката две пачки банкноти, обвити в бандероли и седна до Редрик с навирен нос. Редрик вяло се пресегна за парите, но Пресипналия го спря с жест, откъсна бандеролите от пачките и ги пхна в джоба на пижамата си.

— Сега вече, моля — каза той.

Редрик взе парите и ги натика във вътрешните джобове на самото си, без да ги брои. После се захвана да изважда и показва стоката. Вършеше това бавно, като даваше възможност и на двамата да я разгледат и да сверят по списъка всеки предмет поотделно. В стаята беше тихо, само Пресипналия дишаше тежко и иззад завесата долиташе звънкане сякаш на лъжица в ръба на чаша.

Когато най-после Редрик затвори куфарчето и щракна ключалките, Пресипналия вдигна очи към него и попита:

— А какво стана с най-важното?

— Нищо — отговори Редрик. Той помълча и добави: — Засега.

— Харесва ми това „засега“ — приветливо каза Пресипналия. — А на тебе, Фил?

— Нещо тъмно има в цялата работа, Шухарт — високомерно каза Кльощавия Фил. — Пита се защо го усуквате?

— Специалността ни е такава: по тъмните сделки сме — каза Редрик. — Мъчна специалност имаме ние с вас.

— Добре, добре — каза Пресипналия. — А къде е фотоапаратът?

— По дяволите — промърмори Редрик. Той потърка с пръсти бузата си, защото усети, че се изчервява. — Откровено казано, забравих го.

— Там ли? — попита Пресипналия, като махна неопределено с пурата.

— Не помня... Сигурно там... — Редрик затвори очи и се облегна на дивана. — Не. Откровено казано, не помня.

— Жалко — каза Пресипналия. — Но, надявам се, че поне видяхте онова нещо?

— Не, ами — с досада каза Редрик. — Там е цялата работа. Не можахме да стигнем до въздухонагревателите. Барбридж се набута в „пачата“ и се наложи веднага да си вдигнем чукалата... Повярвайте ми, ако бях го видял, нямаше да забравя.

— Я виж, Хю, погледни! — изведнъж прошепна изплашено Кльощавия. — Какво е това, а?

Той седеше, напрегнато изпънал пред себе си палеца на дясната си ръка. Около палеца се въртеше същият онзи бял метален обръч и Кльощавия го гледаше опулен.

— Той не спира — високо каза Кльощавия, като премести широко отворените си очи от обръча към Пресипналия и обратно.

— Какво значи „не спира“? — предпазливо попита Пресипналия и се дръпна малко назад.

— Надянах го на пръста си и го завъртях просто ей така... а той вече цяла минута не спира!

Неочаквано Кльощавия скочи и като държеше пръста си протегнат, изтича зад завесата. Проблясквайки сребристо, обръчът

равномерно се въртеше пред него като самолетно витло.

— Какво сте ни донесли? — попита Пресипналия.

— Дявол го знае какво е — каза Редрик. — Не знаех... Да бях знаел, щях да ви оскубя повече.

Пресипналия го гледа известно време, след това се надигна и също изчезна зад завесата. Там тутакси се раздадоха приглушени гласове. Редрик запали цигара, вдигна от пода някакво списание и захвана разсеяно да го разглежда. Списанието беше пълно догоре с красавици с едри задници, но кой знае защо, сега му беше противно да ги гледа. Захвърли списанието и потърси с очи из стаята нещо за пиене. После извади от вътрешния си джоб едната пачка и преброи банкнотите. Всичко беше наред, но за да не заспи, преброи и втората пачка. Когато я слагаше в джоба си, се върна Пресипналия.

— Имате късмет, моето момче — заяви той, щом седна отново срещу Редрик. — Знаете ли какво е перпетуум-мобиле?

— Не — каза Редрик. — В нашето училище чак толкоз не ни просвещаваха.

— И няма нужда — каза Пресипналия. Той извади още една пачка банкноти. — Това е възнаграждението за първия екземпляр — рече той, като скъса бандерола на пачката. — За всеки нов екземпляр от това, вашето „колело“, ще получавате по две такива пачки. Запомнихте ли, моето момче? По две. Но при условие, че никой освен нас двамата в никакъв случай няма да научи нищо за тези „колела“. Разбрахме ли се?

Редрик мълчаливо пъкна пачката в джоба си и стана.

— Аз тръгвам — каза той. — Кога и къде ще се видим следващия път?

Пресипналия също стана.

— Ще ви се обадя по телефона — каза той. — Чакайте да ви позвънят всеки петък между девет и девет и половина сутринта. Ще ви предадат поздрав от Фил и Хю и ще ви съобщят за срещата.

Редрик кимна и тръгна към вратата. Пресипналия го последва, като сложи ръка на рамото му.

— Бих искал да разберете — продължи той. — Всичко това е хубаво, много мило и така нататък, а „колелото“ — то е просто чудесно, но преди всичко на нас ни трябва две неща: снимки и пълен контейнер. Върнете ни фотоапарата, но със заснет филм, донесете ни и

порцелановия контейнер, но не празен, а пълен и повече никога няма да ви се наложи да ходите в Зоната...

Редрик помръдна рамо, свали ръката му, отвори вратата и излезе. Без да се обръща, закрачи по дебелия килим и през цялото време усещаше на тила си синия ангелски немигащ поглед. Не изчака асансьора, а слезе пеша от осмия етаж.

Щом излезе от „Метропол“, взе такси и тръгна към другия край на града. Шофьорът се случи непознат, от новациите, пъпчив хлапак с голям нос, един от онези, които през последните години заприиждаха на тумби в Мармънт да търсят разтърсващи приключения, несметни богатства, световна слава, някаква странна религия — прииждаха на тумби и без да щат, ставаха шофьори на таксита, сервитьори, строителни работници, биячи в нощните клубове — стръвни, измъчени от смътни желания, недоволни от всичко, ужасно разочаровани и убедени, че тук отново са ги излъгали. Половината от тях се влачеха някой и друг месец, проклинаха и се връщаха по домовете си, като разнасяха голямото си разочарование едва ли не по целия свят. Малцина ставаха сталкери и бързо загиваха, без да проумеят какво става тук. Някои успяваха да постъпят в института, най-разумните и грамотните, на които им идеше отръпки поне да приготвят препарати в лабораториите, а останалите висяха по цяла вечер в кръчмите, биеха се заради различия във възгледите, заради момичета и просто така, на пияна глава, от време на време правеха някакви шествия с петиции, някакви протестни демонстрации, някакви стачки — седящи, стоящи и даже лежащи, като вбесяваха градската полиция, комендантството и кореняците мармънтци, но колкото повече време минаваше, толкова по-кротки ставаха, примиряваха се и все по-малко и по-малко искаха да знаят защо са тук.

Пъпчивият шофьор от една миля миришеше на бъчва, очите му бяха червени като на заек, но беше страхотно възбуден и моментално започна да разправя на Редрик как тази сутрин на тяхната улица се появил покойник от гробището. Прибрал се, значи, вкъщи, а вратата на къщата му от няколко години била закована с дъски, всички заминали — и вдовицата му, и дъщерята с мъжа си, и внучетата. Съседите казват, че той починал преди трийсет години, още преди Посещението, а на ти сега — здрасти! — довтасал. Повъртял се, повъртял се около къщата, подрастил малко...

— Чакай — каза Редрик. — Спри тука.

Той потършува в джоба си. Нямаше дребни и се наложи да развали нова банкнота. След това постоя до вратата и почака, докато таксито си отиде. Вилата на Лешояда не беше лоша: на два етажа, със зала за бiliarд в остъклената пристройка, с добре поддържана градина, оранжерия и бяла беседка сред ябълковите дървета. И около всичко това имаше желязна ограда, украсена с декоративни елементи и боядисана със светлозелена маслена боя. Редрик натисна няколко пъти бутона на звънеца, портичката се отвори с леко скърцане и той тръгна, без да бърза, сред розовите храсти, насадени от двете страни на пясъчната пътека, а на верандата вече седеше Лалугера, превит, почервенял, целият треперещ от възбуда и желание да услужи. От нетърпение той се обърна на една страна, спусна крака си от стъпалото, трескаво напипваше опора, закрепил го и започна да влачи към долното стъпало другия си крак, като през цялото време конвулсивно мърдаше здравата си ръка по посока на Редрик: ей сега, сиреч, ей сега...

— Ей, Рижи! — повика го от градината женски глас. Редрик извърна глава и видя сред зеленината до белия ажурен покрив на беседката голи матови рамене, яркочервена уста и махаща ръка. Той кимна на Лалугера, свърна от пътеката и направо през розовите храсти се насочи към беседката по меката зелена трева.

На полянката беше разстлана огромна червена рогозка, а на рогозката в почти невидим бански костюм с чаша в ръка се кипреше Дина Барбридж, край нея се търкаляше книжка с пъстра корица, а съвсем наблизо, в сянката на храстите стоеше блестяща кофичка с лед, от която стърчеше тънкото дълго гърло на бутилка.

— Здравсти, Рижи! — каза Дина Барбридж и надигна чашата за поздрав. — А къде е татенцето? Да не го опипаха, пак?

Редрик приближи и като сложи ръцете си с куфарчето зад гърба, се спря и я загледа отгоре. Да, Лешояда си беше измолил от някого в Зоната прекрасни деца. Дина имаше пищна копринена плът фина и гладка, без нито една излишна гънка, сто и петдесет фунта, двайсетгодишна апетитна плът и освен това изумрудени очи, в които пламтеше огън, и освен това голяма влажна уста, и равни бели зъби, и гарвановочерни коси, и слънцето играеше по нея, преливаше се от раменете на корема и на бедрата, като оставяше сянка между почти

голите ѝ гърди. Той стоеше над нея и открито я разглеждаше, а тя го гледаше отдолу нагоре, като се усмихваше с разбиране, а после поднесе чашата към устните си и отпи няколко глътки.

— Искаш ли? — каза тя, облиза устните си и като почака точно толкова, че да схване двусмислието, му подаде чашата.

Той ѝ обърна гръб, огледа се и като откри в сянката шезлонг, се настани в него и протегна краката си.

— Барбридж е в болницата — каза той. — Ще му отрежат краката.

Като продължаваше да се усмихва, тя го гледаше с едно око, другото беше скрито зад падналата над рамото вълниста коса, само усмивката застина, захарнобяла на мургавото ѝ лице. После машинално разклати чашата, сякаш се вслушваше в дрънкането на леда по стъклото и попита:

— И двата ли?

— И двата. Може би до колената, а може и по-нагоре.

Тя остави чашата и отхвърли косите от лицето си. Вече не се усмихваше.

— Жалко — продума. — И ти значи...

Тъкмо на нея, на Дина Барбридж, би могъл да разкаже по-подробно защо стана така и как се случи всичко това. Сигурно би могъл да ѝ разкаже и как се върна в колата с нагласен бокс и как Барбридж го молеше — не за себе си го молеше даже, а за децата, за нея и за Арчи — и му обещавахе Златното кълбо. Но той не започна да разказва. Бръкна в пазвата си, извади пачка банкноти и ги хвърли на червената рогозка близо до дългите голи крака на Дина. Банкнотите се разпиляха като пъстро ветрило. Дина разсеяно взе няколко и ги заразглежда, сякаш ги виждаше за първи път, но без всякакъв интерес.

— Значи това са последните пари — продума тя.

Редрик се пресегна от шезлонга, добра се до кофичката, измъкна бутилката и погледна етикета. По тъмното стъкло се стичаше вода и Редрик отмести бутилката встрани, за да не капе на панталоните му. Не обичаше скъпите марки уиски, но сега можеше да пийне и от това. И вече се канеше да пийне направо от бутилката, но го спряха някакви неясни протестиращи звуци зад гърба му. Огледа се и видя как мъчително премествайки кривите си крака, Лалугера бърза с всички сили през полянката, като държи с две ръце пред себе си висока чаша с

прозрачна смес. От големите усилия потта се търкаляше като град по тъмночервеното му лице, неговите налети с кръв очи съвсем бяха изскочили от орбитите и щом видя, че Редрик гледа към него, той едва ли не с отчаяние протегна пред себе си чашата и отново издаде онзи звук, нещо като мучене или скимтене, като зина широко и безпомощно с беззъбата си уста.

— Чакам, чакам — каза му Редрик и пхна бутилката обратно в леда.

Лалугера най-последно се приближи, преплитайки краката си, подаде на Редрик чашата и с плаха фамилиарност го потупа по рамото с уродливо изкълчената си ръка.

— Благодаря ти, Диксън — сериозно каза Редрик. — Тъкмо това е, дете ми трябваше сега. Ти, както винаги, си на висота, Диксън.

И докато Лалугера тресеше главата си от смущение и възторг и оживено се удряше със здравата ръка по бедрото, Редрик вдигна тържествено чашата, кимна му и отпи наведнъж половината. После погледна към Дина.

— Искаш ли? — попита той, като ѝ показа чашата. Дина не отговори. Тя сгъваше една банкнота на половина и после още на половина, и после още на половина.

— Стига — каза той. — Няма да пропаднете. Твойто татенце има...

Тя го прекъсна:

— И ти, значи, го измъкна — каза тя. Не го питаше, а твърдеше. — Мъкнал си го, глупако, през цялата Зона, на гръб си го мъкнал... Лигльо, такъв случай си изтървал...

Той гледаше към нея, забравил за чашата, а тя стана, приближи се, като стъпваше по разхвърляните банкноти, и спря пред него, опряла свитите си юмруци в гладките хълбоци, закрила за него целия свят с великолепно си тяло, от което лъхаше на парфюм и сладка пот.

— Идиоти, той ви будалка както си иска, всичките... Бъхти ви по кокалите, по тиквите, дете са без капчица мозък. Почакай, почакай, той и на патерици пак ще ходи по кратуните ви, пак ще ви даде да видите какво е братска обич и милосърдие! — Тя вече почти крещеше. — Златното кълбо сигур ти обеща, нали? Картата и капаните, нали? Хаплю! По сипаничавата ти мутра виждам, че ти е обещал... Той ще

ти даде една карта, че да разбереш, упокой господи, овчата душа на рижия глупак Редрик Шухарт...

Тогава Редрик бавно се надигна, замахна и я удари през лицето, и тя млькна наред думата, строполи се като сноп и завря лице в дланите си.

— Рижият... глупак... — неясно продума тя. — Такъв случай изтървал... такъв случай...

Като я гледаше пренебрежително, Редрик допи чашата и без да се обръща, я тикна в ръцете на Лалугера. Не ще и дума — добри деца си е измолил Лешояда Барбридж в Зоната. Обичат го и уважават.

Той излезе на улицата, хвана такси и заръча да го откарат до „Борж“. Време беше да свършва с работата, така му се спеше, че вече не издържаше, всичко плуваше пред очите му и в края на краищата заспа, стоварил се с цялото си тяло върху куфарчето и се събуди едва когато шофьорът го разтресе за рамото.

— Пристигнахме, мистър...

— Къде сме? — продума той, озъртайки се в просъница. — Нали ти казах в банката...

— Съвсем не, мистър — ухили се шофьорът. — Казахте до „Борж“. Ето ви го „Борж“.

— Тъй да е — измърмори Редрик. — Присънило ми се е нещо...

Той се разплати и слезе, като трудно раздвижи стеклите си крака. Асфалтът вече се бе размекнал от слънцето, беше станало много горещо. Редрик почувствува, че целият е мокър, имаше гаден вкус в устата, очите му сълзяха. Преди да влезе, се огледа. Както винаги по това време, улицата пред „Борж“ беше пуста. Заведенията отсреща още не бяха отворени, всъщност и „Борж“ беше затворен, но Ърнест вече беше на поста си — триеше чашите, като поглеждаше навъсено иззад тезгяха тримата типове, които лочеха бира на ъгловата маса. Столовете още стояха обърнати по останалите маси, непознат негър с бяло сако лъскаше пода с парцал и още един негър се превиваше под касите с бира зад гърба на Ърнест. Редрик отиде до тезгяха, постави куфарчето там и поздрави. Ърнест измънка нещо недружелюбно.

— Дай ми една бира — каза Редрик и широко се прозя.

Ърнест тръсна на тезгяха празна чаша, измъкна от хладилника бутилка, отвори я и започна да налива. Като закри устата си с длан, Редрик се загледа в ръката му. Тя трепереше. Гърлото на бутилката

няколко пъти се чукна в ръба на чашата. Редрик погледна Ърнест в лицето. Тежките му клепачи бяха сведени, малката уста — изкривена, дебелите бузи — увиснали. Негърът тътреше тоягата с парцала току под краката на Редрик, типове в ъгъла яростно и злобно спореха за конни състезания, негърът, който се мотаеше с касите, така блъсна Ърнест със задника си, че той залитна. Негърът промърмори някакви извинения. Със сподавен глас Ърнест попита:

— Донесе ли?

— Какво „донесе ли“? — Редрик извърна глава и се огледа. Един от типове стана лениво от масата, дотътри се до входа и като запали цигара, застана на вратата.

— Влез да поговорим — каза Ърнест.

И негърът с греблото вече стоеше между Редрик и вратата. Беше един такъв здравеняк като Гуталин, но два пъти по-широк в раменете.

— Добре — каза Редрик и взе куфарчето. Сънливостта му изчезна яко дим.

Мина зад тезгяха и се промъкна покрай негъра с бирените каси. Негърът явно си беше прискрипал пръста — облизваше го и разглеждаше Редрик изпод вежди. И той беше много як негър със счупен нос и сплескани уши. Ърнест влезе в задната стая и Редрик го последва, защото на изхода вече стояха и тримата типове, а негърът се намираше до завесата, която скриваше входа към склада.

В задната стая Ърнест се дръпна настрана и като се сви, седна на стола до стената, от масата се надигна капитан Куотърблад, прежълтял и тъжен, а отнякъде излезе грамаден полицаи от частите на ООН, бързо притисна Редрик и опипа джобовете му с огромните си лапи. Ръката му се спря върху десния страничен джоб, измъкна бокса и той леко побутна Редрик към капитана. Редрик се приближи до масата и постави куфарчето пред капитан Куотърблад.

— Как можа бе, свиня — каза той на Ърнест.

Ърнест вдигна умърлушено вежди и сви рамене. Всичко беше ясно. Двата негри вече стояха ухилени до вратата, други врати нямаше, а прозорецът беше затворен и обкован отвън със солидна решетка.

С гримаса на отвращение капитан Куотърблад ровеше с две ръце в куфара и слагаше на масата: „празнотии“, малки — два броя, „батерийки“ — девет броя, „черни капки“ с различна големина —

шестнайсет броя в полиетиленово пликче, „гъбки“, чудесно запазени — два броя, „газирана глина“ — един буркан.

— В джобовете си имате ли нещо? — тихо рече капитан Куотърблад. — Слагайте го тук...

— Гадове — каза Редрик. — Свини.

Той пъкна ръка в пазвата си и запокити на масата банкнотите. Те се разпиляха на всички страни.

— Охо! — рече капитан Куотърблад. — Има ли още?

— Вземайте! — закрещя Редрик, извади от джоба си втората пачка и със замах я разпръсна на пода. — Плюскайте! Да ви приседне дано!

— Много интересно — спокойно рече капитан Куотърблад. — А сега събери всичко това.

— Ще имаш да вземаш! — каза му Редрик и сви ръцете си зад гърба. — Твоите копои ще го съберат. Сам ще си ги събереш!

— Вдигни парите, сталкер — каза капитан Куотърблад, без да повишава тон, като се подпря с юмруци на масата и целият се наклони напред.

Няколко секунди те мълчаливо се гледаха в очите, след това, като сипеше под носа си ругатни, Редрик клекна и неохотно взе да събира парите. Негрите зад гърба му започнаха да се кискат, а грамадният полицай прихна доволно.

— Недей да пръхтиш бе! — каза му Редрик. — Ще ти изхвъркнат сополите!

Той пълзеше вече на колене и събираше банкнотите една по една, като постепенно се приближаваше към тъмната медна халка, незабележима в боклука, изпълнил вдлъбнатината в паркета и се извърташе така, че да му бъде удобно. Той все бълваше ли, бълваше мръсни ругатни, всичките, които си спомняше, и тези, които сега му идваха на ума, а когато настъпи моментът, млъкна, напрегна се, сграбчи халката и с все сила я дръпна нагоре. Отвореният капак не беше успял да се стовари на пода, а той, протегнал ръце, вече летеше с главата надолу във влажния студен мрак на избата.

Редрик падна на ръце, изтърколи се през глава, скочи и се втурна приведен в тясната пролука между подредените един върху друг кашони, без да вижда нищо, като разчиташе само на паметта и късмета си; в движение дърпаше и разклащаше високите редове и чуваше как те

с дрънчене и трясък се сгромолясват в прохода зад него; със стиснати зъби изтича по невидимите стъпала, изби с тяло вратата, обкована с ръждясала ламарина, и се озова в гаража на Ърнест. Целият трепереше и дишаше тежко, пред очите му плуваха кървавочервени кръгове, с тежки болезнени удари сърцето му биеше в самото гърло, но той не се спря за секунда. Веднага се хвърли в другия ъгъл и като дереше ръцете си, взе да разхвърля купчината вехтории, под които в стената на гаража имаше няколко счупени дъски. После легна по корем и изпълзя през дупката, чу как сакото му шумно се разцепва и вече в двора, тесен като кладенец, седна между контейнерите за боклук, смъкна сакото, свали и захвърли вратовръзката, бързо се огледа, изтупа панталоните си, изправи се, претича през двора и се шмугна в ниския смрадлив тунел, който водеше към съседния двор, същия като на Ърнест. Бягайки, се послуша, но воят на патрулните сирени още не се чуваше и той хукна още по-бързо, като плашеше отскачащите встрани деца, мушкаше се под простряното бельо, провираше се през дупките в прогнилите стобори, стараяйки се час по-скоро да се измъкне от този район, преди капитан Куотърблад да успее да го обгради. Познаваше тези места като петте си пръста. Във всичките тези дворове, мази, изоставени перални и складове за въглища беше играл като малък, тук навсякъде имаше познати и даже приятели и при други обстоятелства можеше да се скрие тук и да остане ако ще и цяла седмица, но не заради това „извърши дръзко бягство, след като бе арестуван“ и си залепи още дванайсет месеца.

На Редрик страшно му провървя. Вдигайки гюрултия и прах, по Седма улица се носеше в безредие поредното шествие на някаква лига — към двеста човека, също така измъчени и раздърпани като него и даже по-зле, сякаш и те току-що се бяха провирали през дупките в стоборите, бяха катурвали върху себе си кофи за боклук и отгоре на всичко бяха прекарвали бурно нощта в някой склад за въглища. Той изскочи от входа, веднага се вряза в тълпата и като се блъскаше, тъпчеше по нечии крака, получаваше шамари и отвъръщаше, си пробви път до отсрещната страна на улицата и отново се шмугна в един вход точно в момента, когато отпред се разнесе отворотелният вой на патрулните коли и шествието спря, сгъстявайки се като хармоника. Но той вече беше в друг район и капитан Куотърблад не можеше да знае точно в кой.

Редрик наближи своя гараж откъм склада за радиотехнически изделия и му се наложи да почака известно време, докато работниците натоварят на един мотокар няколко огромни кашона с телевизори. Настани се сред хилавите люлякови храсти пред сляпата стена на съседната къща, отдъхна си малко и изпуши една цигара. Пушеше жадно, клекнал и опрял гръб в грубата мазилка на противопожарната стена, като от време на време слагаше ръка на бузата си, за да укроти нервния тик и мислеше, мислеше, мислеше, а когато мотокарът с работниците, бучейки, замина към изхода на улицата, той се засмя и тихо каза след него: „Да сте живи и здрави, момчета, спряхте за малко глупака... та да размисли.“ От този момент започна да действа бързо, но без излишна припряност, ловко, обмислено, сякаш работеше в Зоната.

Мушна се в своя гараж през тайния отвор, премести безшумно старата седалка, бръкна в кошницата, извади внимателно вързопа от торбата и го пъкна в пазвата си. После свали от гвоздея старото изтъркано кожено яке, намери в ъгъла омасленото кепе и с две ръце го нахлупи ниско над челото си. През пролуките на вратата в полумрака на гаража проникваха тесните ивици слънчева светлина, изпълнени със святкащи пращинки. Децата в двора пицяха оживено и весело и когато вече се канеше да тръгва, неочаквано разпозна гласа на дъщеря си. Тогава долепи око до най-широката пролука и известно време гледа как Маймунката припка около новата люлка, като размахва две балончета, а три бабички — съседки, с плетките на колене, седнали на близката пейка, я гледат с враждебно свити устни. Одумват я дъртите клюкарки. А на децата им е все едно, играят с нея, сякаш нищо й няма, ненапразно им се подмазваше той — и дървена пързалка им направи, и къщичка за куклите, и люлка... и тази пейка, на която седяха дъртачките, пак той я направи. Е, добре, каза беззвучно, откъсна се от пролуката, огледа за последен път гаража и се шумгна в отвора.

В югозападната покрайнина на града, близо до изоставената бензинова колонка в края на Рудничарската улица, имаше телефонна кабина. Един бог знае кой я ползваше тук сега — всички къщи наоколо бяха заковани с дъски, а по-нататък, на юг, се простираше необятната пустош на старото градско бунище. Редрик седна в сянката на кабината направо на земята и пъкна ръката си в процепа под нея. Напипа прашната омаслена хартия и дръжката на пистолета, завит в нея.

Поцинкованата кутийка с патроните също беше на мястото си, и торбичката с „гривните“, и старият портфейл с подправените документи — скривалището беше в ред. Тогава свали якето и кепето и бръкна в пазвата си. Почти цяла минута седя, като претегляше на ръка порцелановия съд, пълен с могъща и неизбежна смърт. И тогава усети, че бузата му отново се размърда и заигра.

— Шухарт — промърмори той, без да чува гласа си. — Защо правиш това бе, свиня? Ами че те с това нещо всичките ще ни изподавят... — Притисна с пръсти играещата буза, но това не му помогна. — Гадове — каза за работниците, които товареха телевизори на мотокара. — Изпречихте ми се на пътя... Щях да го захвърля обратно в Зоната и толкоз...

Огледа се тъжно. Горещият въздух трептеше над напукания асфалт, закованите прозорци гледаха навъсено, прашни вихрушки бродеха по пущинака. Беше сам.

— Е, тъй да е — каза той решително. — Всеки за себе си, а бог за всички. И за нас ще стигне...

Припряно, за да не се откаже отново, пъкна съда в кепето, а кепето зави в коженото яке. После застана на колене и като натисна с рамо, леко наклони телефонната кабина. Дебелият вързоп влезе в дупката и остана още доста място. Той внимателно пусна кабината, разлюля я с две ръце, за да се намести добре, стана и изтърси панталоните си.

— Туйто — каза той. — Стига толкова приказки.

Мушна се в нажежения зной на кабината, пусна монета и набра номера.

— Гута — каза той. — Не се тревожи, моля ти се. Пак ме спипаха. — Чу я как изпъшка и бързо заговори: — Ами, дребна работа, седем-осем месеца... и със свиждане... Ще изкараме. А без пари няма да останеш, пари ще ти изпратя... — Тя още мълчеше. — Утре ще те извикат в комендантството, там ще се видим. Доведи Маймунката.

— Обиск ще правят ли? — глухо попита тя.

— Ако щат, да правят. В къщи е чисто. Все едно, горе главата... Като си взела за мъж сталкер, няма да се оплакваш. Е, до утре... И да знаеш — не съм ти се обаждал. Целувам те.

Той рязко окачи слушалката и няколко секунди стоя, замижал с всички сили и стиснал зъби така, че ушите му бучаха. После отново

пусна монета и набра друг номер.

— Слушам ви — каза Пресипналия.

— Обажда се Шухарт — каза Редрик. — Слушайте внимателно и не ме прекъсвайте...

— Шухарт ли? — доста естествено се учуди Пресипналия. — Какъв Шухарт?

— Казах ви, не ме прекъсвайте! Пипнаха ме, избягах и сега отивам да се предам. Ще ми лепнат две години и половина или три. Жена ми ще остане без пари. Вие ще я осигурите. Така че да няма нужда от нищо, разбрахте ли? Питам ви, разбрахте ли? Близо до мястото, където се срещнахме първия път, има телефонна кабина. Тя е единствена наоколо, няма да я сбъркате. Порцеланът е под нея. Ако искате, го вземете, ако искате — не го взимайте, но жена ми не трябва да се нуждае от нищо. С вас още много работа ще вършим. Но ако се върна и науча, че не сте играли честно... Не ви съветвам да играете нечестно. Разбрахте ли?

— Разбрах ви — каза Пресипналия. — Благодаря. — После, като се забави малко, попита: — Да ви наемем ли адвокат?

— Не — каза Редрик. — Всичките пари до последния грош дайте на жена ми. Бъдете здрав.

Той закачи слушалката, огледа се, напъха ръцете си дълбоко в джобовете на панталона и без да бърза, тръгна нагоре по „Рудничарска“ покрай безлюдните заковани къщи.

3. РИЧАРД Х. НЪНАН, 51-ГОДИШЕН, ПРЕДСТАВИТЕЛ НА ДОСТАВЧИЦИТЕ НА ЕЛЕКТРОННА АПАРАТУРА ЗА МАРМЪНТСКИЯ ФИЛИАЛ НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ИНСТИТУТ ЗА ИЗВЪНЗЕМНИ КУЛТУРИ

Ричард Х. Нънан седеше на бюрото си в своя кабинет и рисуваше дяволчета в огромния си делови бележник на бизнесмен. При това съчувствено се усмихваше и кимаше, без да слуша посетителя. Той просто чакаше да му се обадят по телефона, а посетителят, доктор Пилман, вяло го мъреше. Или си въобразяваше, че го мърми. Или се мъчеше сам да повярва, че го мърми.

— Всичко това ще го имаме предвид, Валентин — каза накрая Нънан, като дорисува десетото дяволче, за да закръгли бройката и затвори бележника. — Наистина е безобразие...

Валентин протегна тънката си ръка и старателно изтърси пепелта от цигарата в пепелника.

— И какво по-точно ще имате предвид? — вежливо попита той.

— Всичко, което казахте — весело отвърна Нънан, отпусвайки се назад в креслото. — До последната дума.

— А какво казах?

— Това не е важно — продума Нънан. — Каквото и да сте казали, всичко ще бъде взето предвид.

Валентин (доктор Валентин Пилман, носител на Нобелова награда и тъй нататък) седеше пред него в дълбокия фотьойл, дребничък, фин, старателен, без никакво петънце на велуреното яке, без никаква гънка на обтегнатия панталон, с ярка риза, строга едноцветна вратовръзка и лъщящи обувки, на тънките му бели устни играеше ехидна усмивка, огромни тъмни очила скриваха очите му, а

черната коса над широкото му ниско чело беше подстригана „канадска ливада“.

— Според мен напразно ви дават вашата фантастична заплата — каза той. — Нещо повече, Дик, според мен вие сте и саботьор.

— Ш-ш-шт! — прошепна Нънан. — За бога, не говорете толкова високо.

— Наистина — продължи Валентин. — Вече доста време ви наблюдавам: вие изобщо не работите...

— Един момент! — прекъсна го Нънан и размаха дебелия си розов пръст. — Как тъй да не работя? Нима има поне една рекламация, останала без последствие?

— Не зная — каза Валентин и отново изтърси пепелта. — Пристига хубава апаратура, пристига и лоша апаратура. По-често пристига хубава, но какво общо имате вие с това — не зная.

— Ето виждате ли. А ако не бях аз, хубавата щеше да пристига по-рядко. Освен това вие, учените, непрекъснато разваляте хубавата апаратура, а после правите рекламации и кой ви прикрива тогава? Ето например...

Телефонът иззвъня и начаса забравил за Валентин, Нънан грабна слушалката.

— Мистър Нънан? — попита секретарката. — Отново ви търси господин Лемхен.

— Свържете ме.

Валентин стана, постави изгасналата цигара в пепелника, вдигна два пръста за сбогом, размърда ги и излезе, дребен, строен, спретнат.

— Мистър Нънан? — разнесе се в слушалката познатият муден глас.

— Слушам ви.

— Човек не може лесно да ви открие на работното място, мистър Нънан.

— Дойде нова партида...

— Да, вече зная. Мистър Нънан, пристигнал съм за малко, има няколко въпроса, които трябва да обсъдим, затова предлагам да се срещнем. Става дума за последните договори на „Мицубиши денки“. Юридическата им страна.

— На вашите услуги съм.

— Тогава, ако не възразявате, ще се видим след половин час в кантората на нашия филиал. Ще ви бъде ли удобно?

— Напълно. След половин час.

Ричард постави слушалката, стана и като потриваше пълните си ръце, се заразхожда из кабинета. Даже понечи да затананика някакъв моден шлагер, но веднага пропя фалшиво и добродушно се засмя на себе си. После си взе шапката, праметна през ръка шлифера и излезе в приемната.

— Мило дете — каза той на секретарката. — Запрашвам към клиентите. Вие оставате да командувате гарнизона, задържайте, както се казва, крепостта, а аз ще ви донеса шоколадче.

Секретарката разцъфтя. Нънан ѝ изпрати въздушна целувка и се понесе по коридорите на института. Няколко пъти се опитваха да го хванат по работа, но той се изплъзваше, отърваваше се с шегички, молеше да задържат позициите без него, да си пазят бъбреците, да не се напрягат и в края на краищата, без никой да успее да го улови, изскочи от сградата, като по навик размаха сгънатия пропуск под носа на дежурния.

Ниски облаци се бяха надвесили над града, беше задушно, първите плахи капки се пръскаха по асфалта като черни звезди. Нънан се наметна с шлифера и заситни бързо покрай редицата автомобили към своето пежо, мушна се вътре, свали шлифера от главата си и го хвърли на задната седалка. Извади от джоба на сакото си „инаквото“, постави черната клечка в гнездото на акумулатора и я натисна с палец, докато щракне. После, като си размърда задника, се настани по-удобно зад волана и натисна педала. Пежото безшумно изскочи на средата на улицата и се понесе към изхода на района пред Зоната.

Дъждът рукна внезапно, отведнъж, сякаш в небесата се продъни каца с вода. Настилката стана хлъзгава, колата занасяше на завоите. Нънан пусна чистачките и намали скоростта. „И тъй, получили са доклада — помисли той — Сега ще ни хвалят. Какво пък, нямам нищо против. Обичам, когато ме хвалят. Особено когато ме хвали самият господин Лемхен. Странна работа, защо толкова ни харесва да ни хвалят? От това парите не стават повече. Заради славата? Че каква слава можем да имаме ние? «Той се прослави: сега за него знаят трима.» Е, да кажем, четирима, ако смятаме и Бейлис. Интересно нещо е човекът... Изглежда, обичаме да ни похвалят заради самата хвалба.

Както децата обичат сладолед. Това е комплекс за малоценност, там е работата. Похвалата ласкае нашите комплекси. А излиза много глупаво. Как мога да се издигна в собствените си очи? Та да не би да не се познавам? Да не зная стария дебел Ричард Х. Нънан? А, добре че се сетих, какво беше това «Х»? Ха сега де! Че няма и кого да питам... Няма да взема да питам господин Лемхен я...? А, спомних си! Хърбърт. Ричард Хърбърт Нънан. Ей, ама вали като из ведро...“

Той се измъкна от централния булевард и си помисли: „Колко израсна градчето през последните години. Я какви небостъргачи изпонастроиха... Ей там вдигат още един. Какво ли ще има в него? Ами увеселителният комплекс с джазовите оркестри и публичният дом от световна класа — все за нашия доблестен гарнизон и за нашите храбри туристи, особено за по-възрастните и за благородните рицари на науката... А покрайнините запустяват. И покойниците, възкръснали от гробовете, вече няма къде да се връщат.“

— За възкръсналите пътищата към дома са преградени, затова са те така сърдити и опечалени — каза той на глас.

„Да, бих искал да зная как ще свърши всичко това. Всъщност преди десет години съвсем точно знаех какво трябва да се направи. Да се поставят непреодолими кордони. Районът наоколо да се опразни на петдесет километра. Да останат само учените, войниците и никой друг. И страшната язва на планетата ще бъде напълно обезвредена... И като си помисля, че не само аз, ами всички мислеха така. Какви речи се произнасяха, какви законопроекти се внасяха... А ето че сега даже не можеш да си спомниш как тази желязна решителност на всички се размекна като пихтия. «От една страна, не можем да не признаем, а, от друга страна, не можем да не се съгласим.» А това май започна, когато изнесоха от Зоната първите «инакви». Батерийките... Да, май че от тях се започна. Особено когато откриха, че се размножават. Язвата се оказа не чак такава язва и даже съвсем не язва, а нещо като съкровищница... Пък сега вече никой не знае какво е това — язва ли е, съкровищница ли е или пък адско изкушение, кутията на Пандора, дявол, сатана... Малко по малко получават облаги от нея. Двайсет години се бъртят, милиарди потрошиха, а така и не можаха да се нагласят организирано да грабят. Всеки си гледа своя малък бизнес, а учените глави, важни-важни, тържествено приказват: от една страна, не можем да не признаем, а, от друга страна, не можем да не се съгласим, че тъй като

еди-кой си обекта щом бъде облъчен с рентгенови лъчи под ъгъл осемнайсет градуса, излъчва квазитопли електрони под ъгъл дваайсет и два градуса... По дяволите! И тъй, и тъй няма да доживея да видя как ще свърши...”

Колата мина покрай къщата на Лешояда Барбридж. Всички прозорци светеха заради проливния дъжд, виждаше се, че в прозорците на втория етаж, където бяха стаите на Дина, се мяркаха танцуващи двойки. Или бяха почнали още от зори, или от вчера не можеха да свършат. Такава мода се появи в града — веселбата да продължава непрекъснато дни наред. Яка младеж отгледахме, издръжлива и упорита в своите стремежи...

Нънан спря колата пред неугледната сграда със скромната фирма „Юридическа кантора Корш, Корш и Саймък“. Измъкна и пъкна в джоба си „инаквото“, отново метна на главата си шлифера, взе си шапката и чевръсто изтича във входа покрай портиера, задълбочил се във вестника, по стълбите, покрити с протрит килим, затропа с токовете на обувките си по тъмния коридор на втория етаж, просмукан с характерен мирис, чието естество навремето напразно се стара да установи, отвори вратата в края на коридора и влезе в приемната. На мястото на секретарката седеше непознат, много мургав младеж. Беше без сако, с навити ръкави. Той се ровеше във вътрешността на някакво сложно електронно устройство, което заместваше пишещата машина на масата. Ричард Нънан закачи шлифера и шапката, приглади с две ръце остатъците от косите си зад ушите и въпросително погледна младия мъж. Той кимна.

Тогава Нънан отвори вратата на кабинета.

Господин Лемхен тежко се надигна да го посрещне от големия кожен фотьойл до прозореца, закрит плътно с тежка завеса. Правоъгълното му лице се сгърчи в гримаса, която означаваше или приветлива усмивка, или скръб заради лошото време, а може би със сетни сили сдържан напън да кихне.

— Ето ви и вас — мудно каза той. — Влизайте, разполагайте се.

Нънан зашари с поглед къде да се разположи и не откри нищо освен един корав стол с права облегалка, тикнат под масата. Тогава приседна на края на масата. Веселото му настроение, кой знае защо, взе да се изпарява — и той самият още не знаеше защо. Изведнъж му

стана ясно, че няма да го хвалят. По-скоро обратното. Днес ще се ядосвам, философски си помисли той и се приготви за най-лошото.

— Пушете — предложи господин Лемхен и отново се отпусна във фотьойла.

— Благодаря, не пуша.

Господин Лемхен кимна няколко пъти с такъв вид, сякаш се бяха потвърдили най-лошите му предположения, допря разперените пръсти на двете си ръце пред лицето си и известно време внимателно разглежда образувалата се фигура.

— Предполагам, че ние с вас няма да обсъждаме юридическата страна на дейността на фирмата „Мицубиши денки“ — продума той накрая.

Това беше шега. Ричард Нънан се усмихна с готовност и каза:

— Както обичате.

Дяволски неудобно му беше да седи на масата, краката му не достигаха пода, убиваше му на задника.

— Със съжаление трябва да ви съобщя, Ричард — каза господин Лемхен, — че вашият доклад направи горе изключително добро впечатление.

— Хм... — каза той и си помисли: „Започва.“

— Дори се канеха да ви представят за орден — продължи господин Лемхен, — но аз предложих да не бързаме. И правилно постъпих. — Най-сетне той откъсна очи от съзерцаваните десет пръста и погледна Нънан изпод вежди. — Вие ще ме попитате защо съм проявил, както би се сторило някому, прекалена предпазливост.

— Сигурно сте имали основания за това — каза Нънан с огорчение.

— Да, имах. Какво излиза от вашия доклад, Ричард? Групата „Метропол“ е ликвидирана. Благодарение на вашите услуги. Групата „Зеленото цвете“ е хваната в пълен състав с явни улики. Отлична работа. Пак вие сте я свършили. Групите „Ветрило“, „Квазимодо“, „Странстващите музиканти“ и всички останали, не им помня имената, са се саморазтурили, тъй като са разбрали, че всеки момент и тях ще ги спипат. Това действително е така, всичко се потвърждава от данните, които имахме от други източници. Бойното поле е опразнено. Вие сте го заели, Ричард. Противникът е отстъпил безразборно, като е понесъл големи загуби. Правилно ли изложих ситуацията?

— Във всеки случай — предпазливо каза Нънан — през последните три месеца спря изтичането на материали от Зоната през Мармънт... Поне според моите сведения — добави той.

— Противникът е отстъпил, нали?

— Е, ако държите точно на тази дума... Отстъпи.

— Не е отстъпил! — каза господин Лемхен. — Там е работата, че този противник никога не отстъпва. В това съм сигурен. Като избързахте с победоносния доклад, вие демонстрирахте неопитност, Ричард. Точно затова предложих да не ви представяме незабавно за награда.

„Да вървят по дяволите твоите награди — мислеше си Нънан, като клатеше крака и мрачно гледаше проблясващото бомбе на обувката си. — Притрябвали са ми твоите награди. Брей, че моралист се извъди, цял проповедник — и без тебе знам с кого имам работа тука, плюя аз на твоето конско що за противник съм имал. А бе кажи го просто и ясно: къде, как и какво по-точно съм изтървал... какъв друг номер са успели пак да изиграят тези негодници... къде, как и какви пролуки са намерили... и карай направо, да не съм ти сополив първолак, годинките ми петдесет прехвърлиха вече и не седя тук заради твоите награди...“

— Какво сте чували за Златното кълбо? — ненадейно попита господин Лемхен.

„Боже мой — раздразнено си помисли Нънан. — Златното кълбо пък какво общо има с тая работа? Да пукнеш дано с този твой стил на разговор...“

— Златното кълбо е легенда — заобяснява той с отегчение. — Митично съоръжение в Зоната, което има форма и вид на някакво златно кълбо, предназначено да изпълнява човешки желания.

— Всякакви ли?

— Съгласно каноните на легендата — всякакви. Има обаче варианти...

— Така — каза господин Лемхен. — А какво сте чували за „лампата смърт“?

— Преди осем години — отегчено поде Нънан — сталкерът Стивън Норман, по прякор Очилатия, изнесе от Зоната някакво устройство, което, доколкото може да се съди, представлява нещо като система от излъчватели, действащи смъртоносно на земните

организми. Същият този Очилатия направи пазарлък за агрегата с института. Споразумяха се за цената. Очилатия отиде в Зоната и не се върна. Къде се намира агрегатът, сега не е известно. В института и до ден-днешен си скубят косите. Познатият ви Хю от „Метропол“ предлагаше за този агрегат всяка сума, която се побира в графата на чековата му книжка.

— Това ли е всичко? — попита господин Лемхен.

— Това е — отвърна Нънан и демонстративно заразглежда обстановката в стаята. Тя беше скучна, нямаше какво да се гледа.

— Така — каза Лемхен. — А какво сте чували за „рачешкото око“?

— За какво око?

— За рачешкото. Рак. Нали знаете? — Господин Лемхен размърда два пръста като ножица. — С щипки.

— За пръв път чувам — каза Нънан.

— А да знаете нещо за „гърмящите салфетки“?

Нънан слезе от масата и застана пред Лемхен, пъхнал ръце в джобовете си.

— Нищо не знам — каза той. — А вие?

— За съжаление и аз нищо не знам. Нито за „рачешкото око“, нито за „гърмящите салфетки“. А в действителност те съществуват.

— От моята Зона ли са изнесени? — попита Нънан.

— Седнете, седнете — каза господин Лемхен и му махна с ръка. — Нашият разговор едва започва. Седнете.

Нънан заобиколи масата и седна на коравия стол с високата облегалка. „Накъде бие сега? — помисли той трескаво. — Що за нови дваисет? Сигурно са намерили нещо в другите Зони, а говедото ме разиграва. Никога не ме е обичал дъртият хитрец, не може да забрави епиграмите...“

— Да продължим нашия малък изпит — тържествено каза Лемхен. Той се отпусна назад във фотьойла и като гледаше в тавана, попита: — Как я кара старият Барбридж?

— Барбридж? Лешояда Барбридж е под наблюдение. Сакат е, пари има достатъчно. Не е свързан със Зоната. Държи четири бара, дом за удоволствия и организира пикници за офицерите от гарнизона и за туристите... Дъщеря му Дина безделнича. Синът му Артър току-що завърши юридическия колеж.

Господин Лемхен кимаше със задоволство.

— Ясно — похвали го той. — А какво прави Малтиеца Креон?

— Той е един от малкото действащи сталкери. Беше свързан с групата „Квазимодо“, сега пласира стоката си на института чрез мен. Държа го на свобода, защото все някога някой ще клъвне... Наистина той пие много в последно време и се страхувам, че няма да изкара дълго.

— Има ли връзка с Барбридж?

— Върти се около Дина, но без успех.

— Много хубаво — каза господин Лемхен. — А какво се чува за Рижия Шухарт?

— Преди месец излезе от затвора. Няма нужда от пари. Опита се да напусне града, но... — Нънан помълча. — С една дума има семейни неприятности. Сега не му е до Зоната.

— Това ли е всичко?

— Това е.

— Не е много — каза господин Лемхен. — А как стоят нещата с Щастливеца Картър?

— От много години не е сталкер. Търгува с употребявани автомобили, а има и работилница, в която преустройват хранването на колите от „инакви“. Има четири деца, жена му почина миналата година. Тъща му живее при него.

Лемхен кимаше.

— Е, кого от старците още пропуснах? — добродушно попита той.

— Пропуснахте Джонатан Майлс, по прякор Кактуса. Той сега е в болница, умира от рак. А също и Гуталин...

— Да, да. Какво става с Гуталин?

— Гуталин си е същият — каза Нънан. — Има група от трима човека. По цели седмици се губят в Зоната. Всичко, което намерят, унищожават на място. А неговото Дружество на войнстващите ангели се разпадна.

— Защо?

— Сигурно помните, че те изкупуваха стоката и Гуталин я отнасяше обратно в Зоната. Дяволовото дяволу. Сега няма какво да купуват, освен това новият директор на филиала насъска срещу тях полицията.

— Разбирам — каза господин Лемхен. — А младите?

— Какво младите... Идват и си отиват. Има пет-шест човека с известен опит, но в последно време няма на кого да пласират стоката и се объркаха. Малко по малко ги опитомявам... Предполагам, шефе, че със сталкерството в моята Зона на практика е свършено. Старците се отдръпнаха, младите са неопитни, пък и занаятът не е на такава почит, както по-рано. Техниката настъпва, вече има сталкери-автомати.

— Да, да, чух за това — каза господин Лемхен. — Обаче тези автомати засега не изплащат даже енергията, която харчат. Или греша?

— Това е въпрос на време. Скоро ще започнат да се изплащат.

— Колко скоро?

— След пет-шест години...

Господин Лемхен отново закива.

— Впрочем вие сигурно още не знаете, противникът също започна да използва сталкери-автомати.

— В моята Зона ли? — попита Нънан, като наостри уши.

— И във вашата. При вас базата им е в Рексополис, а съоръженията прехвърлят с вертолети през планините в Змийската клисура, на Черното езеро и в подножието на връх Боулдър...

— Ами че това е в периферията — недоверчиво каза Нънан. — Там е празно, какво могат да намерят там?

— Малко, много малко, но намират. Впрочем това е само за справка, то не ви засяга... Да обобщим. В Мармънт почти не са останали професионални сталкери. Тези, които са останали, вече нямат нищо общо със Зоната. Младежта е объркана и се намира в процес на опитомяване. Противникът е разбит, отхвърлен, лежи някъде и си ближе раните. Стока няма, а когато се появи, няма на кого да се пласира. Има вече три месеца, откакто незаконното изтичане на материали от мармънтската Зона е спряло. Така ли е?

Нънан мълчеше. „Сега — мислеше той. — Ей сега ще ме среже. Но къде ми е слабото място? И бая слабо трябва да е, като гледам. Хайде давай, старо плашило! Не ми вади душата...“

— Не чувам вашия отговор — каза Лемхен и сложи ръка като фуния на сбръчканото си космато ухо.

— Добре, шефе — мрачно каза Нънан. — Стига толкова. Сварихте ме, опекохте ме, хайде изяждайте ме вече.

— Хм — промърмори неопределено Лемхен под носа си и неочаквано продължи с огорчение: — Даже няма какво да ми кажете. Ето на, мигате на парцали пред началството, а питате ли ме мене лесно ли ми беше, когато онзи ден... — Той изведнъж замлъкна насред думата, стана и тръгна бавно към сейфа. — Накратко казано, през последните два месеца само от данните, с които разполагаме, се вижда, че комплексите на противника са получили над шест хиляди броя материали от различни Зони. — Той се спря до сейфа, погали го по боядисаната страна и рязко се обърна към Нънан. — Не си правете никакви илюзии! — закрещя той. — Има отпечатьци от пръстите на Барбридж! Отпечатьци от пръстите на Малтиец! Отпечатьци от пръстите на Гагата Бен-Халеви, за когото вие даже не сметнахте за нужно да споменете. Отпечатьци от пръстите на Гъгнивия Гереш и Джуджето Цмига! Така ли опитомявате вашата младеж? „Гривни“! „Игли“! „Бели бръмбари“! И не само това, ами някакви „рачешки очи“, някакви „птичи дрънкулки“, „гърмящи салфетки“, дяволите да ги вземат! — Той отново замлъкна насред думата, върна се във фотьойла, пак допря разперените си пръсти и вежливо попита: — Какво мислите за всичко това, Ричард?

Нънан извади носна кърпа и избърса шията и тила си.

— Нищо не мисля — измърмори той честно. — Извинете, шефе, но аз сега изобщо... Нека си поема дъх... Барбридж! Барбридж няма нищо общо със Зоната! Знам всяка негова крачка! Той урежда гуляи и пикници на езерата, оттам изкарва добри пари и просто няма нужда... Извинете, глупости приказвам, разбира се, но ви уверявам, че не изпускам от очи Барбридж, откакто е излязъл от болницата...

— Не ви задържам повече — каза господин Лемхен. — Давам ви срок една седмица да разберете по какъв начин материалите от вашата Зона попадат в ръцете на Барбридж... и на всички останали. Довиждане.

Нънан се изправи, кимна смутено към профила на господин Лемхен и като продължаваше да бърше с кърпата обилно изпотения си врат, се измъкна в приемната. Мургавият млад мъж пушеше и замислено се взираше във вътрешността на разглобеното електронно устройство. Погледна бегло към Нънан — очите му бяха празни, обърнати навътре.

Ричард Нънан нахлупи шапката как да е, взе шлифера под мишница и се махна. „Такова нещо май още не беше идвало до главата ми — летяха мислите му безразборно. — Виж го ти Гагата Бен-Халеви! И с прякор вече се сдобил!... Кога успя? Вре се навсякъде... хлапак... Не, работата е друга... Ах ти, свиня, саكاتо говедо... Лешояд! Колко ме изтормози само!... Също както тогава, в Сингапур, онзи другия... как му викаха... мутрата ми блъсна в масата, а тила — в стената...“

Той седна в автомобила и без да може да мисли за каквото и да било, известно време тършува по арматурното табло да намери контактния ключ. От шапката му течеше вода на коленете, той я сне и без да гледа, я запокити зад гърба си. Дъждът обливаше предното стъкло и кой знае защо, Ричард Нънан си въобразяваше, че именно поради това не може да разбере какво трябва да прави по-нататък. Като осъзна, с все сила се тресна с юмрук в олисялото чело. Олекна му. Веднага си спомни, че контактен ключ няма и не може да има, а в джоба му лежи „инаквото“. Вечният акумулатор. И трябва да го извади от джоба си, да пукне дано, и да го постави в гнездото и тогава ще може най-малкото да тръгне нанякъде — по-далеч от тази къща, където иззад прозорците бездруго го наблюдава онова старо чучело...

Ръката на Нънан с „инаквото“ замръзна по средата на пътя. „Тъй. Поне знам от кого да почна. Да, от него ще почна. Ах, как ще почна от него! Никой никога от никого не е почвал така, както аз ще почна от него сега. Хем с такова удоволствие. — Той включи чистачките и бързо подкара колата по булеварда, като почти не виждаше нищо пред себе си, но вече беше поуспокоен. — Нищо, нека бъде като в Сингапур. Та нали в края на краищата в Сингапур всичко свърши благополучно... Чудо голямо, един път да ти блъснат мутрата в масата! Можеше да бъде и по-лошо. Можеше да не бъде мутрата и не в масата, а в нещо с гвоздеи... Тъй да е, да не се отклоняваме от въпроса. Тука някъде трябва да е моят дворец? По дяволите, нищо не се вижда... Аха, ето го.“

Ни в туй, ни в онуй време заведението „Пет минути“ бе обляно от светлина — същински „Метропол“. Отърсвайки се като куче, изскочило от вода, Ричард Нънан влезе в ярко осветената зала, която вонеше на цигари, парфюми и киснатото шампанско. Стариият Бени, все още без ливрея, седеше полуизвърнат зад тезгяха и плюскаше нещо,

стиснал вилицата в юмрук. Пред него, разположила чудовищния си бюст сред празните чаши, се извисяваше Мадам — умърлушена, тя го гледаше как яде. В залата даже не бяха почистили от снощи. Щом Нънан влезе, Мадам веднага извърна към него широкото си намацано лице. Отначало то беше недовошно, но тозчас по него се разля професионална усмивка.

— Охо! — басово каза тя. — Нима самият господин Нънан! Домъчня ви за момичетата, а?

Бени продължаваше да яде, той беше глух като пън.

— Здравсти, приятелю! — отвърна Нънан, щом се приближи. — За какво ми са момичета, когато пред мен стои истинска жена?

Бени най-сетне го забеляза. Страшната маска, цялата в сини и кървавочервени белези, с напрегане се изкриви в приветлива усмивка.

— Здравейте, сър — дрезгаво рече той. — Наминахте да се изсушите ли?

В отговор Нънан се усмихна и му махна с ръка. Той не обичаше да разговаря с Бени: през цялото време трябваше да крещи.

— Къде е моят управител, момчета? — попита той.

— В офиса — отговори Мадам. — Утре ще плаща данъците.

— Уф, тези данъци — каза Нънан. — Добре. Мадам, ще те помоля да ми приготвиш от моето, скоро ще се върна.

Като стъпваше безшумно по дебелия изкуствен килим, той мина по коридора, сви в незабележимото разклонение и без да чука, отвори тапицираната с кожа врата.

Канаша Кокала седеше важно до масата и разглеждаше в едно огледалце цирея на носа си. И хич не му пукаше, че утре ще плаща данъците. На голата маса пред него стояха само бурканче с козметичен крем и чаша с прозрачна течност. Канаша Кокала вдигна налетите си с кръв очи към Нънан и скочи, като изгърва огледалцето. Без да продума, Нънан се отпусна във фотьойла срещу него и известно време мълчаливо разглежда този нехранимайко и го слуша как мрънка под носа си за проклетия дъжд и за своя ревматизъм. После Нънан каза:

— Ха заключи вратата, драги.

Като тропаше тежко с огромните си плоски стъпала, Кокала изгърча до вратата, щракна ключа и се върна до масата. Гледаше Нънан предано в устата, извисявайки се над него като космата планина. Нънан все още го разглеждаше изпод намръщените си вежди.

Кой знае защо, неочаквано си спомни, че истинското име на Канаша Кокала е Рафъл. Кокала му викаха заради чудовищните кокалести юмруци, моравочервени и голи, стърчащи от гъстата вълна, която покриваше ръцете му като маншети. А той сам си беше измислил прякора Канаша, напълно уверен, че това е традиционно име на великите монголски ханове. Рафъл. Е, какво пък, Рафъл, да почваме.

— Как вървят работите? — ласкаво попита той.

— Всичко е наред, шефе — побърза да отвърне Рафъл Кокала.

— Оправи ли онзи скандал в комендантството?

— Сто и петдесет кинта им бутнах. Всички са доволни.

— Сто и петдесет за твоя сметка — каза Нънан. — Ти си виновен, драги. Трябваше да си отваряш очите.

Кокала направи нещастна физиономия и покорно разпери огромните си ръце.

— Паркетът в залата май трябва да се смени — каза Нънан.

— Ще го сменим.

Нънан помълча, като издуваше устни.

— Стока има ли? — попита той по-тихо.

— Малко — също по-тихо промълви Кокала.

— Покажи я.

Кокала се втурна към сейфа, извади един пакет, сложи го на масата пред Нънан и го разтвори. Нънан разрови с пръст купчината „черни капки“, взе една „гривна“, огледа я от всички страни и я върна обратно.

— Това ли е всичко? — попита той.

— Не носят — виновно каза Кокала.

— Не носят... — повтори Нънан.

Той внимателно се прицели и с всички сили ритна Кокала в пиццала със заостреното бомбе на обувката си. Кокала изохка, понечи да се наведе, за да се хване за удареното място, но тутакси отново се изправи и опъна ръце по шевовете. Тогава Нънан скочи, сякаш го ръгнаха в задника, хвана Кокала за яката на ризата и се нахвърли върху него с ритници, като си въртеше очите. Кокала ахкаше и охкаше, виреше глава като изплашен кон, дърпаше се от него, докато не рухна на дивана.

— От две майки сучеш, а, драги? — съскаше Нънан право в побелелите му от ужас очи. — Лешояда е червив от стока, а ти на мене

синци в книжка ми поднасяш, а?... — Той замагна и удари Кокала в лицето, като гледаше да улучи цирея на носа му. — Ще те тикна в затвора, та да изгниеш! При мен в обора ще живееш... Ще съжаляваш, че си се родил на този свят! — Той отново със замах стовари юмрука си върху цирея. — Откъде има стока Барбридж? Защо на него му носят, а на тебе не носят? Кой я носи? Защо аз нищо не знам? Ти за кого работиш? Казвай!

Кокала отваряше и затваряше устата си беззвучно. Нънан го пусна, настани се отново в креслото и вдигна краката си на масата.

— Е? — каза той.

Кокала смръкна потеклата кръв и каза:

— За бога, шефе... Защо така? Каква стока има Лешояда? Никаква стока няма. Че днеска никой няма стока...

— Ти какво, ще спориш ли с мене? — ласкаво попита Нънан, като свали краката си от масата.

— Не бе, шефе, не... Боже мой... — засуети се Костеливия. — На място да пукна! Как ще споря! И през ум не ми е минало даже...

— Ще те изхвърля — мрачно рече Нънан. — Работата ти пет пари не струва. Такива като тебе десет ще взема за двайсет и пет кинта. Свестен човек ми трябва на мене в бизнеса.

— Почакайте, шефе — разумно каза Кокала, като размаза кръвта по мутрата си. — Защо така изведнъж... Дайте все пак да се разберем... — Той внимателно докосна цирея с пръст. — Много стока, казвате, имал Барбридж? Не знам. Извинявайте, разбира се, но някой ви е метнал. Сега никой няма стока. Та нали в Зоната ходят само сополанковци и така и не се връщат. Не, шефе, някой ви баламосва...

Нънан го наблюдаваше под око. Изглежда, Кокала действително нищо не знаеше. Пък и нямаше изгода да лъже — от Лешояда не можеш да изкараш много.

— Тези пикници изгодна работа ли са? — попита той.

— Пикниците ли? Ами не чак толкова. Парите не са с лопата да ги ринеш... Та сега в града изгодна работа не остана...

— Къде ги уреждат тези пикници?

— Къде ги уреждат ли? Ами на разни места. На Бялата планина, понякога на Горещите извори, на Слънчевите езера...

— А каква им е клиентелата?

— Клиентелата ли каква е? — Кокала отново докосна цирея, погледна пръста си и каза поверително: — Ако и вие, шефе, имате намерение да се захванете с тази работа, не ви съветвам. Срещу Лешояда тука няма да ви огрее.

— Защо пък?

— Клиенти на Лешояда са: първо, сините каски — Кокала взе да свива пръстите на ръката си, — второ, офицерите от комендантството, и трето, туристите от „Метропол“, от „Бялата лилия“, от „Пришълеца“... После, рекламата му вече е заляла пазара, тукашните момчета също ходят при него... Бога ми, шефе, не си струва да се залавяте с това.

— Местните също ли ходят при него?

— Предимно младите.

— И какво правят там, на тези пикници?

— Какво правят ли? Ами отиват с автобусите... А там вече опънали палатките, бюфетче, музичка... Е, и всеки се забавлява, както иска. Офицерите карат повече с момичетата, а туристите се натискат да гледат Зоната — щом си на Горещите извори, то оттам Зоната е на две крачки, право през Козята клисура... Там Лешояда е нахвърлял за тях конски кокали, та ги гледат с биноклите...

— Ами местните?

— Местните ли? То се знае, на местните това не им е интересно... Ей тъй, забавляват се кой както може...

— А Барбридж?

— Че какво Барбридж? И Барбридж както всички...

— А ти?

— Че какво аз? И аз като всички. Гледам момичетата да нямат неприятности и... това... такава де. Абе каквото правят и другите.

— И колко време продължава всичко това?

— Ами както дойде. Някой път три дни, а някой път и цяла седмица.

— И колко струва това удоволствие? — попита Нънан, като мислеше за съвсем друго. Кокала му отвърна нещо, но Нънан не го слушаше. „Ето го слабото място — мислеше той. — Няколко дена... и няколко нощи. Барбридж просто не може да бъде проследен в това положение даже ако специално си си поставил за цел... Не, тука има нещо...“

— Кой от местните ходи постоянно?

— От местните ли? Нали ви казвам — ходят повече младите. Онези там Халеви, Ражба... Бройлера Цапфа... този... Цмига... И Малтиеца ходи. Все отбор юнаци. Наричат тази работа „неделно училище“. Е, казват, ще отиваме ли на „неделно училище“? Файдата им там е главно от дъртите мадами. Довтаса някоя бабка от Европа...

— „Неделно училище“ — повтори Нънан. Неочаквано му хрумна някаква странна мисъл. Училище. Той стана.

— Добре — каза Нънан. — Да оставим пикниците на мира. Те не са за нас. Но да знаеш: Лешояда има стока, а това вече е наша работа, драги. И тази работа не можем да я оставим просто така. Души, Кокал, души, че иначе ще те изгоня, драги. Разбери откъде взема стоката, кой му я доставя, изясни всичко и давай двайсет процента повече от него. Разбра ли?

— Разбрах, шефе.

Кокала отдавна също беше прав, изпънал ръце по шевовете, а на размацаната му мутра беше изписана преданост.

— И не се туткай, ами си размърдай мозъка, говедо! — кресна неочаквано Нънан и излезе.

В залата изпи на тезгяха аперитива си, без да бърза, побъбри с Мадам за упадъка на нравите, намекна, че в близко бъдеще има намерение да разшири заведението и като понижи глас за по-голяма важност, се посъветва какво да прави с Бени — остаря вече мъжаката, не чува и реакцията му не е предишната, не успява както по-рано... Беше вече шест часът, огладня, а в главата му още се въртеше и не му даваше покой неочакваната мисъл. За нея нямаше сериозни основания, но в същото време тя обясняваше много неща. Всъщност вече и така някои неща се изясниха, смъкна се мистичното було на тази работа, което го дразнеше и плашеше, остана само досадата, че досега не беше помислил за такава възможност, но не това беше важно, важна беше тази мисъл, която все още се въртеше, въртеше в главата му и не му даваше мира.

Като се сбогува с Мадам и подаде ръка на Бени, Нънан пое направо към „Борж“. „Бедата е там, че не забелязваме как минават годините — мислеше той. — Хайде, годините както и да е — всъщност не забелязваме как всичко се променя. Знаем, че всичко се променя, от деца ни учат, че всичко се променя. Много пъти сме виждали с очите

си как всичко се променя и в същото време сме напълно неспособни да забележим момента, когато става промяната или търсим промяната не там, където би трябвало. Ето вече се появиха нови сталкери, които боравят с кибернетиката. Старият сталкер беше кален и мрачен човек, който с животинска упоритост милиметър по милиметър пълзеше по корем в Зоната да пипне големия кяр. Новият сталкер е конте с вратовръзка, инженер, седи някъде на километър от Зоната, захапал цигара, а до него чаша с ободряващ коктейл, седи и наблюдава екраните. Джентълмен на заплата. Много логичен образ. Толкова логичен, че всички останали възможности просто не ти идват наум. А пък има и други възможности — «неделното училище» например.“

И внезапно, ни в клин, ни в ръкав, го обзе отчаяние. Всичко е било безполезно. Всичко е отишло на вятъра. „Боже мой — помисли той. — Нищо няма да излезе от тази работа. Не може да се удържи, не може да се спре. Никаква сила не може да задържи в тавата това страшно бухнало тесто — помисли той с ужас. — Не защото работим лошо. И не защото те са по-хитри и по-способни от нас. Просто светът е такъв. Човекът е такъв. Ако не беше Посещението, щеше да бъде нещо друго...“

От „Борж“ струяха светлини и вкусни миризми. „Борж“ също се бе променил — нямаше ги вече нито предишните гуляи, нито онова веселие. Гуталин сега не идва тук, гнуси се, и Редрик Шухарт навярно е пъхнал тука луничавия си нос, изкривил си е недоволено устата и си е отишъл. Ърнест още е в затвора, работата върти неговата старица, докопа се: постоянната клиентела е солидна, целият институт идва тука да обядва, пък и висшите офицери, сепаретата са уютни, готвят вкусно, не е скъпо, бирата винаги е прясна. Добрата стара кръчма.

В едно от сепаретата Нънан видя Валентин Пилман. Лауреатът седеше пред чашка кафе и четеше прегънато на две списание. Нънан се приближи.

— Може ли да седна при вас? — попита той.

Валентин вдигна към него огромните си тъмни очила.

— А-а — каза той. — Заповядайте.

— Ей сега, само да си измия ръцете — каза Нънан, изведнъж си спомни за цирея.

Тук го познаваха добре. Когато се върна и седна срещу Валентин, на масата вече имаше мангалче с димящо кюраско и висока халба бира

— нито студена, нито топла, точно както я обичаше. Валентин остави списанието и отпи малко от кафето.

— Слушайте, Валентин — каза Нънан, като си отрязва парченце месо. — Как според вас ще свърши всичко това?

— За какво говорите?

— За Посещението, Зоните, сталкерите, военнопромишлените комплекси — цялата тая сбирщина... Как може да свърши всичко това?

Валентин дълго го гледа със слепите си тъмни стъкла. После запали цигара и каза:

— За кого? Конкретизирайте се.

— Ами, да речем, за човечеството като цяло.

— Зависи от това дали ще имаме късмет, или не — каза Валентин. — Сега знаем, че за човечеството като цяло Посещението мина, общо взето, без лоши последствия. Но, разбира се, не е изключено, като вадим наслуки кестените от този огън, в края на краищата да измъкнем нещо, от което животът на планетата да стане невъзможен. Това ще бъде лош късмет. Но съгласете се, че пред човечеството винаги е стояла такава заплаха. — Той разпръсна дима от цигарата си с ръка и се усмихна. — Вижте, аз отдавна вече съм отвикнал да разсъждавам за човечеството като цяло. Човечеството като цяло е твърде стационарна система, с нищо не можеш да ѝ въздействуваш.

— Така ли мислите? — рече Нънан разочаровано. — Какво пък, може би е така...

— Кажете откровенно, Ричард — попита Валентин, като явно се забавляваше. — Ето за вас, бизнесмена, какво се промени след Посещението? Вие научихте, че във Вселената има още най-малкото един разум освен човешкия. Е, и какво от това?

— Ами как да ви кажа? — измънка Нънан. Той вече съжаляваше, че започна този разговор. Нямаше за какво да си говорят. — Какво се измени за мен ли... Ето например вече от доста години усещам едно такова притеснение, някак си не се чувствавам уютно. Добре, те дойдоха и веднага си заминаха. А ако дойдат отново и им скимне да останат? Знаете ли, за мен, за бизнесмена, никак не е празен въпрос: кои са те, как живеят, какво им е нужно... В най-простия вариант съм принуден да мисля как да променя моето производство. Трябва да съм

готов за това. А ако изобщо се окаже, че не съм нужен в тяхната система? — Той се оживи. — А ако всички ние се окажем ненужни? Слушайте, Валентин, щом вече стана дума, има ли някакви отговори на тези въпроси? Кой са те, какво им е било нужно, ще се върнат ли или не...

— Отговори има — каза Валентин, като се усмихна. — Те са даже твърде много, изберете си който и да е.

— А вие самият как смятате?

— Откровено казано, никога не съм си позволявал да размишлявам за това сериозно. За мен Посещението е преди всичко уникално събитие, криещо възможност да се прескочат наведнъж няколко степени в процеса на познанието. Нещо като пътешествие в бъдещето на технологията. Е, все едно съвременен квантов генератор да можеше да попадне в лабораторията на Исак Нютон...

— Нютон нищо нямаше да разбере.

— Напразно мислите така. Нютон е бил много проникателен човек.

— Наистина ли? Е, добре, да оставим Нютон на мира. А вие все пак как тълкувате Посещението? Нека даже да е несериозно...

— Добре, ще ви кажа. Само че съм длъжен да ви предупредя, Ричард, че вашият въпрос е от компетенцията на псевдонауката, наречена ксенология. Ксенологията е някаква неестествена смесица от научна фантастика и формална логика. В основата на нейния метод лежи порочният похват — на извънземния разум да се натрапва човешка психология.

— А защо да е порочен? — каза Нънан.

— Защото навремето биолозите се опариха, когато се опитаха да пренесат психологията на човека върху животните. Забележете, върху земните животни.

— Прощавайте — каза Нънан. — Но това е съвсем друга работа. Та нали говорим за психологията на разумните същества...

— Да. И всичко би било много хубаво, ако знаехме какво е това разум.

— А нима не знаем? — учуди се Нънан.

— Представете си, не. Обикновено повечето тръгват от доста плоското определение: „Разумът е такова свойство на човека, което отличава неговата дейност от дейността на животните.“ Опитват се

някак, нали разбирате, да разграничат господаря от кучето, което всичко разбира, но не може да го каже. Впрочем от това плоско определение произтичат и по-остроумни. Те се основават на тъжните наблюдения върху споменатата човешка дейност. Например: „Разумът е способността на живото същество да постъпва нецелесъобразно или неестествено.“

— Да, това е за нас — съгласи се Нънан.

— За съжаление. Или, да кажем, определението-хипотеза, че разумът е сложен инстинкт, който още не е успял да се изгради. Има се предвид, че инстинктивната дейност винаги е целесъобразна и естествена. Ще минат милиони години, инстинктът ще се изгради и ние ще престанем да правим грешки, които вероятно са неотлъчно свойство на разума. И тогава, ако нещо във Вселената се измени, ние благополучно ще измрем — пак именно защото ще се отучим да правим грешки, тъй естествено да опитваме разни непредвидени от твърдата програма варианти.

— Както го обяснявате, всичко излиза някак си... унизително.

— Моля, ето ви тогава още едно определение. Много възвишено и благородно. Разумът е способността да се използват силите на околния свят, без да се разрушава този свят.

Нънан се намръщи и заклати глава.

— Не — каза той. — Това вече е прекалено... А какво ще кажете, дете човекът за разлика от животните бил същество, което изпитвало непреодолима необходимост от знания? Чел съм някъде такова нещо.

— Аз също — каза Валентин. — Но бедата е там, че човекът или поне масовият човек с лекота преодолява тази своя необходимост от знания. А според мен такава необходимост въобще няма. Човек има необходимост да разбира, а за това не са необходими знания. Хипотезата за бога например дава с нищо несравнимата възможност абсолютно всичко да се разбира, без абсолютно нищо да се опознава... Дайте на човека съвсем опростена система за света и тълкувайте всяко събитие въз основа на този опростен модел. Такъв подход не изисква никакви знания. Няколко заучени формули плюс така наречената интуиция, така наречената практична пресметливост и така наречения здрав смисъл.

— Чакайте — каза Нънан. Той допи бирата и тръсна празната чаша на масата. — Не се отклонявайте. Нека поставим все пак въпроса

така. Човек се среща с извънземно същество. Как те ще научат един за друг, че и двамата са разумни?

— Представа нямам — каза Валентин развеселен. — Всичко, което съм чел по този въпрос, се свежда до омагьосан кръг. Ако те са способни да влязат в контакт, значи са разумни. И обратно: ако са разумни, те са способни да влязат в контакт. Изобщо ако извънземното същество има честта да разбира човешката психология, то е разумно. Това е.

— Ама че работа — каза Нънан. — А пък аз си мислех, че всяко нещо вече сте го турили на мястото му...

— Да тури всяко нещо на мястото му може и маймуната — забеляза Валентин.

— Не, почакайте — каза Нънан. Кой знае защо, се чувствуваше излъган. — Но ако вие не знаете такива прости неща... Добре, да оставим на мира разума. Но за Посещението? Какво мислите все пак за Посещението! А?

— Моля — каза Валентин. — Представете си пикник...

Нънан трепна.

— Какво казахте?

— Пикник! Представете си гора, междуселски път, полянка. Автомобилът се отбива от междуселския път на полянката, от автомобила слизат младежи, които свалят бутилки, кошници с храна, момичета, транзистори, фото- и кинокамери... Палят огън, разпъват палатки, пускат музика. А на сутринта си заминават. Зверовете, птиците и насекомите, които цяла нощ с ужас са наблюдавали случилото се, изпълзват от своите скривалища. И какво виждат? На тревата локва от автомобилно масло, разлят бензин, разхвърлени негодни свещи и маслени филтри. Търкалят се парцали, изгорели крушки, някой е изтървал френски ключ. От протекторите на гумите е останала кал, полепнала от някакво неизвестно блато... е, и, сам разбирате, следи от огъня, огризки от ябълки, обвивки от бонбони, консервени кутии, празни бутилки, нечия носна кърпа, нечие джобно ножче, стари изпокъсани вестници, монети, увехнали цветя от други поляни...

— Разбрах — каза Нънан. — Пикник край пътя.

— Точно така. Пикник край някакъв космически път. А вие ме питате: ще се върнат ли или не?

— Я ми дайте една цигара — каза Нънан. — Някак си всичко това не си го представях така.

— Имате право — забеляза Валентин.

— Значи, какво излиза — те даже не са ни забелязали?

— Защо?

— Е, да речем, не са ни обърнали внимание...

— Знаете ли, на ваше място не бих се огорчавал — посъветва го Валентин.

Нънан дръпна дълбоко, закашля се и хвърли цигарата.

— Все пак — възпротиви се той. — Не може да бъде... Дявол да ви вземе вас, учените! Откъде се е взело това ваше пренебрежение към човека? Защо през цялото време се стремите да го унизите?

— Почакайте — каза Валентин. — Чуйте. „Питате ме защо е велик човекът? — започна да цитира той. — Защото е създал втора природа? Защото е задвижил почти космически сили? Защото за съвсем кратко време е завладял планетата и е открил прозорец към Вселената? Не! Защото въпреки това е оцелял и има намерение да оцелее и по-нататък.“

Настъпи мълчание. Нънан мислеше.

— Може би... — каза той неуверено. — Естествено, ако се погледне от тази страна...

— Ама вие не се огорчавайте — добродушно каза Валентин. — Та нали пикникът е само моя хипотеза. И всъщност даже не е хипотеза, а ей така, образ... Така наречените сериозни ксенолози се опитват да обосноват доста по-солидни и ласкаещи човешкото самолюбие версии. Например, че никакво Посещение не е имало, че Посещението тепърва предстои. Някакъв по-висш разум е хвърлил при нас, на Земята, контейнери с образци от своята материална култура. Очаква се, че ние ще изучим тези образци, ще направим технологичен скок и ще успеем да изпратим в отговор сигнал, който всъщност ще означава реална готовност за контакт. Как ви се струва това?

— Вече е значително по-добре — каза Нънан. — Виждам, че и сред учените понякога има порядъчни хора.

— Или това, че Посещение действително е имало, но то съвсем не е завършило. Фактически сега ние сме в състояние на контакт, само че не подозираме това. Пришълците са се загнездили в Зоните и

старателно ни изучават, като едновременно ни подготвят за „идните жестоки чудеса“.

— Ей това го разбирам! — каза Нънан. — Така поне става ясно каква е тази тайнствена суматоха в развалините на завода. Между другото вашият пикник не обяснява тази суматоха.

— Защо да не я обяснява? — възрази Валентин. — Нали някое от момичетата може да е забравило на поляната любимото си механично мече...

— Я оставете тази работа — решително каза Нънан. — Бива си го това мече — земята трепери... Впрочем може и мече да е, разбира се. Бира ще пиете ли? Розали! Ей, приятелко! Две бири за господата ксенолозите!... Я, все пак е приятно да поприказва човек с вас — каза той на Валентин. — Мозъкът му така хубаво се прочиства, сякаш са изсипали в кратуната му английска сол. А то иначе работиш, работиш, защо, за какво, какво ще стане с тебе, какво те очаква, как ще се утеша сърцето ти...

Донесоха бирата. Нънан пийна, като следеше над пяната как Валентин с гнусливо съмнение разглежда своята халба.

— Какво, не ви ли харесва? — попита той, като си облиза устните.

— Ами аз всъщност не пия — каза Валентин.

— Наистина ли? — смая се Нънан.

— Че какво толкова? — рече Валентин. — Нали на този свят трябва да има поне един, който да не пие... — Той решително отмести халбата. — Поръчайте ми по-добре коняк, щом е така.

— Розали! — незабавно ревна Нънан, най-сетне развеселен.

Когато донесоха коняка, той каза:

— И все пак така не бива. Вече не говоря за вашия пикник, но даже ако приемем версията, че това е, да речем, прелюдия към контакта, все пак не е хубаво така. „Гривни“, „празнотии“ — разбирам... Но „пачата на вещицата“ защо е? „Голите темета на комарите“, този отвратителен пух...

— Извинете — каза Валентин, като извади резенчето лимон. — Не разбирам напълно вашата терминология. Извинете, какви голи темета?

Нънан се засмя.

— Това е фолклор — поясни той. — Работният жаргон на сталкерите. „Голите темета на комарите“ са областите с повишена гравитация.

— А, гравитационните концентрати... Насочената гравитация. Ето за това бих поговорил с удоволствие, но вие нищо няма да разберете.

— Защо пък нищо да не разбере? Все пак съм инженер...

— Защото и аз самият не разбирам — каза Валентин. — Изведох система от уравнения, но представа нямам как да ги изтълкувам. А... „пачата на вещицата“ сигурно е колоидният газ?

— Точно той. Чухте ли за катастрофата в Кариганските лаборатории?

— Дочух нещо — неохотно отвърна Валентин.

— Тези умници сложили порцеланов контейнер с „пача“ в специална камера, която била напълно изолирана... тоест те си мислели, че камерата е напълно изолирана... а когато отворили контейнера с манипулатори, „пачата“ тръгнала през метала и пластмасата като вода през попивателна, измъкнала се навън и всичко, до което се допирала, се превръщало също в „пача“. Загинали трийсет и пет човека, повече от сто осакатели, а цялата сграда на лабораторията вече не ставала за нищо. Били ли сте там някога? Беше великолепно здание! А сега „пачата“ се е събрала в мазите и в долните етажи... На ви една прелюдия към контакта.

Валентин се навъси.

— Да, всичко това го знам — каза той. — Но съгласете се, Ричард, че пришълците не са виновни. Откъде биха могли да знаят те за съществуването на военнопромишлените комплекси.

— А е трябвало да знаят — каза Нънан с поучителен тон.

— А на това те биха ви казали: много отдавна е трябвало да унищожите военнопромишлените комплекси.

— И това е вярно — съгласи се Нънан. — Ами те да бяха се заели с тази работа, щом са толкова могъщи.

— Значи предлагате да се намесят във вътрешните работи на човечеството?

— Хм — каза Нънан. — Така можем да отидем твърде далече, разбира се. Да оставим този въпрос. По-добре да се върнем към началото на разговора. Как ще свърши всичко това? Да вземем

например вас, учените. Надявате ли се да получите от Зоната нещо фундаментално, нещо такова, което действително е способно да преобърне науката, технологията, начина на живот?

Валентин допи чашата си и повдигна рамене.

— Сбъркали сте адреса, Ричард. Не обичам да фантазирам нахалост. Когато става дума за такива сериозни неща, предпочитам предпазливия скепсис. Ако съдим по това, което вече сме получили, пред нас има широк спектър от възможности и нищо определено не може да се каже.

— Розали, още един коняк! — извика Нънан. — Добре, тогава да опитаме по друг начин. Какво според вас вече сте получили?

— Може да ви се стори смешно, но доста малко. Открихме много чудеса. В някои случаи се научихме дори да използваме тези чудеса за своите нужди. Даже свикнахме с тях... Маймуната натиска червеното копче и получава банан, натиска бялото и получава портокал, но без копчетата тя не знае как да се сдобие с банани и портокали. И не разбира какво отношение имат копчетата към бананите и портокалите. Да вземем например „инаквите“. Научихме се да ги използваме. Открихме даже условията, при които се размножават чрез деление. Но досега не сме успели да направим нито едно „инакво“, не разбираме как са устроени и по всичко личи, че скоро няма да проумеем... Бих казал така. Има обекти, на които намерихме приложение. Използуваме ги, макар и почти сигурно не така, както са ги използвали пришълците. Не се и съмнявам, че в повечето случаи забиваме гвоздеи с микроскопи. Но все пак ние употребяваме „инаквите“, „гривните“, стимулиращи жизнените процеси... различните типове квазибиологични маси, които направиха такава революция в медицината... Да наречем тази група обекти — полезни. Може да се каже, че до известна степен човечеството е облагодетелствувано от тях, макар да не бива никога да забравяме, че в нашия евклидов свят всяка пръчка има два края...

— Минералните торове! — намеси се Нънан.

Валентин пийна от чашата и кимна.

— Точно така. Спомнете си как се изложихме с минералните торове. Или, да речем, използването на „инаквите“ във военната промишленост... Но не говоря за това. Ние сме изучили малко или много, обяснили сме повече или по-малко действието на всеки полезен

обект. Сега ни забавя технологията, но примерно след петдесет години ще се научим сами да произвеждаме тези кралски печати и тогава ще чупим с тях орехи до насита. По-сложно стоят нещата с другата група обекти, по-сложно именно защото те не намират при нас никакво приложение, а техните свойства в рамките на нашите днешни представи са абсолютно необясними. Например различните типове магнитни уловители. Разбираме какво е това магнитен уловител. Кирил Панов го доказва много остроумно. Но не разбираме къде е източникът на такова мощно магнитно поле, къде се крие причината за неговата свръхустойчивост... нищо не разбираме. Можем само да градим фантастични хипотези за такива свойства на пространството, за които по-рано даже не подозирахме. Или да вземем К-23... Как ги наричате вие тези красиви черни топчета, от които правят украшения?

— „Черните капки“ — каза Нънан.

— Да-да, „черните капки“... Хубаво име... Нали знаете за техните свойства? Ако към такова топче се насочи светлинен лъч, светлината излиза от него със закъснение, като закъснението зависи от масата на топчето, от размерите му и от още някои параметри, а честотата на изходящата светлина винаги е по-малка от честотата на входящата... Какво е това? Защо става така? Има една безумна идея, че може би тези ваши „черни капки“ са гигантски области от пространство, което има свойства, по-различни от свойствата на нашето и се е свило така под въздействието на нашето пространство... — Валентин извади цигара и запуши. — Накратко казано, обектите от тази група са напълно безполезни за днешната човешка практика, макар че от чисто научна гледна точка имат фундаментално значение. Това са паднали от небето отговори на въпроси, които ние още не умеем да задаваме. Споменатият преди малко сър Исак вероятно не би се оправил с лазера, но във всеки случай би разбрал, че такова нещо е възможно и то би повлияло много силно на неговия научен мироглед. Няма да се впускам в подробности, но съществуването на такива обекти, като магнитните уловители, К-23, „бялото колело“, заличи от лицето на земята доста процъфтяващи до неотдавна теории и породи съвсем нови идеи. А пък има и трета група...

— Да — каза Нънан. — „Пачата на вещицата“ и тъй нататък...

— Не-не. Всичко това трябва да се отнесе или към първата, или към втората група. Имам предвид обекти, за които знаем нещичко само

по слухове, обекти, които никога не сме държали в ръцете си. „Скитника Дик“, „веселите призраци“... Машината на желанията.

— Един момент, почакайте — каза Нънан. — Това пък какво е? Валентин се засмя.

— Вижте, и ние си имаме работен жаргон. „Скитника Дик“ е същото онова хипотетично механично мече, което буйствува в развалините на завода. А „веселите призраци“ са някакво опасно турбулентно течение, наблюдавано в определени райони на Зоната.

— За пръв път чувам — рече Нънан. — А машината на желанията трябва да е прословутото Златно кълбо... Вие вярвате ли в Златното кълбо, господин учен?

Валентин повдигна рамене.

— Допускам, че някъде в Зоната има нещо кръгло и златисто. Допускам, че то улавя нашите биотокове и може да изпълнява най-простите желания — да утолява глада, жаждата. Такива неща не могат да учудят съвременната бионика... Но не говоря за тях... Разбирате ли, Ричард, ние се ровим в Зоната вече двайсет години, а не познаваме и една хилядна част от това, което е там. А ако става дума за въздействието на Зоната върху човека... Тука между другото ще се наложи да включим в класификацията още една, четвърта група. Вече не от обекти, а от въздействия. Тази група е изучена толкова лошо, че е направо безобразие, макар според мен натрупаните факти да са повече, отколкото е необходимо. Вие знаете, Ричард, аз съм физик и следователно съм скептик. Но и мен понякога ме побиват тръпки, когато мисля за тези факти.

— „Живите покойници“ — промърмори Нънан.

— Не това. „Живите покойници“ са нещо загадъчно, но само толкова. Как да го кажа... Да речем, нещо, което можем да си представим. Ала когато изневиделица около човека ни в клин, ни в ръкав започнат да се разиграват извънфизични, извънбиологични явления...

— А, вие имате предвид преселниците...

— Точно така. Знаете ли, математическата статистика е много точна наука, макар че има работа със случайност. И освен това тази наука е много красноречива, нагледна...

Вече пийнал, Валентин заговори по-високо, бузите му се зачервиха, веждите над огромните му тъмни очила се вдигнаха високо

и набръчкаха челото му като хармоника.

— Розали! — гракна той неочаквано. — Дайте ми още коняк! И в по-голяма чаша!

— Харесват ми тези, дето не пият — с уважение каза Нънан.

— Не се разсейвайте! — строго каза Валентин. — Слушайте какво ви разказват. Много е странно. — Той пое чашата, веднага изпи половината и продължи: — Не знам какво е станало с нещастните мармънтци в момента на Посещението, но ето че един от тях решил да се пресели. Някакъв най-обикновен кореняк. Бръснар. Син на бръснар и внук на бръснар. Премества се той, да речем, в Детройт. Открива бръснарница и се забърква невъобразима каша. Над деветдесет на сто от клиентите му измират в продължение на една година: загиват в автомобилни катастрофи, падат от прозорците, избиват ги гангстери и хулигани, удавят се в плитчини и така нататък, и така нататък. Нещо повече. Нараства броят на нещастията в Детройт. Два пъти по-често възникват пожари от неизправности в електрическите инсталации. Три пъти се увеличава броят на автомобилните катастрофи. Два пъти нараства смъртността от грипните епидемии. Нещо повече. Расте количеството на стихийните бедствия в Детройт и неговите околности. Отнякъде се вземат смерчове и урагани, каквито по тези места не се помнят от хиляда седемстотин и еди-коя си година. Руква пороен дъжд и езерото Мичиган или Ери, или което е там, край Детройт, излиза от бреговете си... Е, и все от този род. И такива катаклизми стават във всеки град, във всяка местност, където се установява преселник от районите на Посещението и количеството на тези катаклизми е правопрпорционално на броя на преселниците, установили се в дадено място. И забележете, по подобен начин въздействуват само преселниците, които са преживели самото Посещение. Родилите се след Посещението не оказват никакво въздействие върху статистиката на нещастните случаи. Вие сте живели тук десет години, но сте дошли след Посещението и вас без опасение можем да ви преселим, ако щете, във Ватикана. Как да се обясни това? От какво трябва да се откажем — от статистиката ли? Или от здравия смисъл? — Валентин взе чашата си и я допи наведнъж.

Ричард Нънан се почеса зад ухото.

— М-да — рече той. — Общо взето, доста съм слушал такива приказки, но, честно казано, винаги съм смятал, че всичко това е малко

преувеличено. Вярно, от гледна точка на нашата могъща позитивна наука...

— Или, да кажем, мутагенното въздействие на Зоната — прекъсна го Валентин. Той си свали очилата и впери в Нънан черните си късогледни очи. — Всички хора, които достатъчно дълго са били в контакт със Зоната, получават както фенотипни, така и генотипни изменения. Вие знаете какви деца имат сталкерите, знаете и какво става със самите сталкери. Но защо? Къде е мутагенният фактор? В Зоната няма никаква радиация. Химическият състав на въздуха и почвата в Зоната, макар и да има своя специфика, съвсем не е мутагенно опасен. Какво мога да направя при това положение — да започна да вярвам в магии? Или в уроки?

— Аз, разбира се, съчувствувам на вашите терзания — каза Нънан. — Но, откровено казано, мене лично оживелите покойници ми човъркат мозъка много по-силно даже от статистическите данни. Още повече че никога не съм виждал данните от статистиката, а на покойници съм се нагледал предостатъчно...

Валентин махна безгрижно с ръка.

— Ах, вашите покойници... — каза той. — Слушайте Ричард, как не ви е срам? Та те не са никакви покойници, ами мулаж... Кукли... Или, ако ви харесва повече, наричайте ги биороботи... Киборги... Разбирате ли? За да получи изчерпателна информация за земните жители, чуждият разум е създал роботи-андроиди, като е направил реконструкция по скелети. Харесва ли ви това обяснение?... Уверявам ви, че от гледна точка на фундаменталните принципи „живите покойници“ не са нещо по-удивително, отколкото вечните акумулатори. Просто „инаквите“ нарушават първия принцип на термодинамиката, а покойниците — втория, само в това е разликата. Всички ние в известен смисъл сме пещерни хора — не можем да си представим нищо по-лошо от призрак или върколак. Докато всъщност нарушаването на принципа на причинността е много по-страшно нещо, отколкото цели стада от привидения... и разните там чудовища на Рубенщайн... или на Валенщайн?

— На Франкенщайн.

— Да, разбира се. На Франкенщайн. Мадам Шели. Съпругата на поета. Или дъщерята. — Той неочаквано се засмя. — Тези, вашите покойници, притежават едно любопитно свойство — автономна

жизнеспособност. Можеш например да им отрежеш крака и кракът ще продължи да върви, е, няма да върви естествено, а така... изобщо ще живее. Отделно.

— Кракът на мумията — каза Нънан и погледна часовника си. — А не е ли време да си ходим, Валентин? Имам да свърша още една важна работа.

— Да тръгваме — каза Валентин, като старателно се опитваше да пхне лицето си в рамките на очилата. — Пфу, напихте ме вие, Ричард... — Той хвана очилата с две ръце и усърдно ги пхна на мястото им. — С кола ли сте?

— Да, ще ви закарам.

Те платиха и се упътиха към изхода. Валентин ходеше още поизправен, отколкото обикновено, и току със замах удряше показалеца си в челото, поздравявайки познатите лаборанти, които с любопитство и изумление зяпаха светилото на световната физика. На самия изход, като поздравяваше усмихнатия до уши портиер, той събори очилата си и тримата се хвърлиха да ги хванат.

— Пфу, Ричард... — повтаряше Валентин, докато влизаше в пежото. — Напихте ме без-бож-но. Не биваше така, дявол да го вземе... Неудобно е. Утре ще правя експеримент. Знаете ли, много интересна работа...

И той се захвана да разказва за утрешния си експеримент, като току се отклоняваше с някой виц и повтаряше: „Напихте ме... По дяволите...“ Нънан го откара в научното градче и го предаде лично в ръцете на жена му, която взе весело да се възмуцава, щом видя в какъв вид е мъжът ѝ.

— И-имаме гости ли? Кой е? А, професор Бойд? Сега ние с него... Ричард! Къде хукнахте, Ричард?...

Нънан чу това, — когато вече бягаше по стълбите. — „Ето че и те се страхуват — мислеше си той, докато се настаняваше отново в пежото. — Страхуват се, страхуват се големите глави... Ами че то така и трябва да бъде. Те трябва да се страхуват даже повече, отколкото всички ние, простите хора, взети заедно. Нали ние просто нищо не разбираме, а те поне разбират до каква степен нищо не разбират. Взират се в тая бездънна пропаст и знаят, че неминуемо ще трябва да се спускат там, сърцето замира, но трябва да се спускат, а как да се спуснат, какво има там, на дъното, и най-важното — ще може ли после

да се измъкнат... А ние, грешните, гледаме, така да се каже, на друга страна. Какво пък, може би така и трябва. Нека всичко си върви по реда, а ние все някак ще преживеем. Правилно каза той: най-героичната постъпка на човечеството е това, че е оцеляло и занаят има намерение да оцелее... И все пак, дяволите да ви вземат — каза той на пришълците. — Не можахте ли да си направите пикник на друго място. На Луната например. Или на Марс. И вие сте същата равнодушна шайка като останалите, макар да сте се научили да свивате пространството. Виж ги ти, пикник си направили. Пикник...“

„Как ли ще мога най-добре да се справя с моите пикници? — мислеше той, като караше бавно пежото по ярко осветените мокри улици. — Как ли бих могъл по-хитро да свърша тази работа? По принципа на най-малкото действие. Както в механиката. За какъв дявол ми е тази никаква диплома за инженер, ако не мога да измисля как по-хитро да ѝ дам да разбере на тази саката хиена?“

Той спря автомобила пред къщата, където живееше Редрик Шухарт и поседя малко зад волана, като си правеше сметка как да води разговора. После измъкна „инаквото“, слезе от автомобила и чак тогава забеляза, че къщата изглежда необитаема. Почти всички прозорци бяха тъмни, в градинката нямаше никой и даже уличните лампи там не светеха. Това му напомни какво ще види сега и той зиморничаво се сгуши. Даже му мина през ум, че може би с по-разумно да извика Редрик по телефона и да си поговори с него в колата или и някое тихо барче, но после отхвърли тази мисъл. По редица причини. „И освен всичко друго — каза си той, — хайде да не замязваме на всичките тия жалки гадинки, които се разбягаха като хлебарки, попарени с вряла вода.“

Нънан влезе във входа и без да бърза, се заизкачва по отдавна неметеното стълбище. Наоколо цареше мъртва тишина, много врати към стълбищните площадки бяха откренати или широко разтворени, а от тъмните антрета се носеха застояли миризми на влага и прах. Той спря пред вратата на квартирата, където живееше Редрик, приглади косите си, зад ушите, въздъхна дълбоко и натисна копчето на звънеца. Известно време зад вратата беше тихо, после дъските на пода изскърцаха, ключалката щракна и вратата полека се откренна. Стъпки той така и не чу.

На прага стоеше Маймунката, дъщерята на Редрик Шухарт. В полутъмната площадка на стълбището нахлу ярка светлина от антрето и в първия миг Нънан видя само тъмния силует на момичето и си помисли колко се е източила през последните няколко месеца, но после тя отстъпи назад в антрето и той видя лицето ѝ. И моментално гърлото му пресъхна.

— Здравей, Мария — каза той, като се стараяше да говори колкото се може по-ласкаво. — Как си, Маймунке?

Тя не отговори. Мълчаливо и съвсем безшумно се дръпна към вратата на гостната, като го гледаше изпод вежди. Изглежда, не го позна. Пък и той, честно казано, не можеше да я познае. „Зоната — помисли си той. — Лоша работа...“

— Кой е! — попита Гута, като надникна от кухнята. — Боже мой, Дик! Къде се изгубихте толкова време? Знаете ли, Редрик се върна!

Тя забърза към него, като пътьом изтри ръцете си в кърпата, праметната през рамото ѝ, все такава красива, енергична, силна, само дето някак си беше отъняла: лицето ѝ посърнало и очите ѝ такива едни... трескави може би?

Той я целуна по бузата, даде ѝ шлифера и шапката си и каза:

— Чухме да разправят, чухме... Ама все не мога да се измъкна и да намина. В къщи ли си е?

— В къщи е — каза Гута. — Има там един при него... Сигурно скоро ще си отиде, откога седят. Влизайте, Дик...

Той направи няколко крачки по коридора и спря пред вратата на гостната. На масата седеше старец. Сам. Неподвижен и леко изкривен на една страна. Розовата светлина от абажура падаше по широкото му мургаво лице, сякаш издялано от старо дърво, по хлътналата беззъба уста, по втречените мътни очи...

— Я да отидем в кухнята — припряно каза Гута. — Докато приготвям там вечерята, ще си побъбрим.

— Да, разбира се — бодро каза Нънан. — Толкова време не сме се виждали...

Отидоха в кухнята. Гута веднага отвори хладилника, а Нънан се настани на масата и се огледа. Както винаги, тук всичко беше чисто, всичко блестеше, над тенджерите се вдигаше пара. Печката беше нова, полуавтоматична, значи не бяха останали без пари вкъщи.

— Е, как е той? — попита Нънан.

— Ами все такъв си е — отвърна Гута. — В затвора беше отслабнал, но сега вече се охранява.

— Все тъй риж ли е?

— Има си хас.

— Кибритлия ли е?

— Че как иначе! От това вече до смъртта си не може да се отърве.

Гута сложи пред него чаша „Кървава Мери“ — прозрачният слой водка сякаш висеше над слоя доматен сок.

— Много ли е? — попита тя.

— Тъкмо по мярка.

Нънан си пое дълбоко въздух и като затвори очи, бавно изля в гърлото си сместа. Спомни си, че всъщност цял ден беше пил само коняк.

— Това е друга работа — каза той. — Сега се живее.

— С вас всичко наред ли е? — попита Гута. — Защо не се обадохте толкова време?

— Пустата му работа — каза Нънан. — Всяка седмица се каня да намина или поне да се обадя по телефона, но отначало се наложи да замина за Рексополис, после стана един скандал, после ми казаха, че Редрик се е върнал и си рекох — добре, защо да преча... С една дума завъртя ме шайбата, Гута. Понякога се питам: за какво ли се трепем? Повече пари да изкараме? Ама за какъв дявол са ни парите, като само се трепем и нищо друго не правим?...

Гута подрънка с капациите, надзъртайки в тенджерите, взе от рафта пакет цигари и седна на масата срещу Нънан, сведе очи. Нънан припряно грабна запалката, подаде ѝ огънче и отново, за втори път в живота си, видя, че ръцете ѝ треперят както тогава, когато тъкмо бяха осъдили Редрик и той отиде при нея да ѝ даде пари — отначало тя беше останала без никакви средства и никой в къщата не ѝ даваше назаем. После пари се появиха и то явно доста, и Нънан се досещаше откъде, но продължаваше да идва, носеше на Маймунката лакомства и играчки, по цели вечери пиеше с Гута кафе и двамата заедно правеха планове за бъдещия благополучен живот на Редрик, а после, наслушал се на нейните разкази, отиваше при съседите и се опитваше някак си да ги вразуми, обясняваше им, убеждаваше ги и накрая, изгубил

търпение, ги заплашваше: „Нали Рижия ще се върне, тогава здрав кокал няма да ви остане...“ — ала нищо не помагаше.

— А какво прави вашето момиче? — попита Гута.

— Кое?

— Ами онова, с което наминахте тогава... едно такова беличко...

— Та какво момиче ми е то? Стенографка ми беше. Омъжи се и напусна.

— Трябва да се ожените, Дик — каза Гута. — Искате ли да ви сватосам?

Нънан понечи да отвърне както обикновено: „Ще почакам Маймунката да порасне...“, но навреме се спря. Сега вече би прозвучало нетактично.

— Стенографка ми трябва, а не жена — промърмори той. — Оставете го тоя ваш риж дявол и елате да работите при мен като стенографка. Та вие бяхте отлична стенографка. Стариат Харис ви споменава до ден-днешен...

Маймунката влезе безшумно — изникна на вратата, погледна към тенджерите и към Ричард, после отиде при майка си и се облегна на нея, като извърна лицето си.

— Е, как е, Маймунке — бодро каза Ричард Нънан. — Искаш ли шоколад?

Той бръкна в джоба на жилетката си, извади шоколадово автомобилче в прозрачна обвивка и го подаде на момичето. Тя не помръдна. Гута взе от него шоколада и го сложи на масата. Неочаквано устните ѝ побеляха.

— Да, Гута — все така бодро каза Нънан. — А аз, знаете ли, се каня да се местя. Омръзна ми в хотела. Първо, все пак е далече от института...

— Тя вече почти нищо не разбира — тихо каза Гута и той спря наред думата, взе чашата и почна машинално да я върти в ръцете си.

— Вие не питате как живеем — продължи тя. — И добре правите. Но нали сте ни стар приятел. Дик, няма какво да крием от вас. Пък и не можем да го скрием.

— На лекар водихте ли я? — попита Нънан, без да вдига очи.

— Да. Нищо не могат да направят. А един каза... — тя замлъкна. Той също млъкеше. Нямахше какво да каже, пък и не искаше да мисли за това, но изведнъж го разтърси ужасната мисъл, че това е нахлуване.

Не пикник край пътя, не призив за контакт, а нахлуване. Те не могат да изменят нас, но проникват в телата на нашите деца и тях изменят по свой образ и подобие. Стана му студено, но веднага си спомни, че вече беше чел нещо такова, някакво джобно издание с ярка, лъскава корица и от този спомен му стана по-леко. Да си измислят могат каквото си щат. В действителност никога не става така, както са го измислили.

— А един каза, че тя вече не е човек — продума Гута.

— Глупости — глухо каза Нънан. — Идете при истински специалист. Идете при Джеймс Катърфийлд. Искате ли да поговоря с него? Ще уредя да ви приеме...

— При кого, при Касапина ли? — Тя нервно се засмя. — Няма нужда, Дик, благодаря. Тъкмо той го каза. Така ни е било писано.

Когато Нънан отново се осмели да вдигне очи. Маймунката вече я нямаше, а Гута седеше неподвижно, с полуотворена уста, очите ѝ бяха пусти, а от цигарата между пръстите ѝ се извиваше дълго стълбче сива пепел. Тогава той бутна към нея чашата на масата и проговори:

— Налейте ми още една чаша, мило дете... и на себе си налейте. И да прием.

Тя събори пепелта, потърси с очи къде да хвърли фасата и го хвърли в мивката.

— В какво сме се провинили? — продума тя. — Ей това не мога да разбера. Какво толкова сме направили? Та все пак не сме най-лошите в този град...

Нънан си помисли, че тя ей сега ще заплаче, но тя не заплака — отвори хладилника, извади водка и сок и свали от рафта още една чаша.

— Все пак не бива да се отчайвате — каза Нънан. — На света няма нищо, което да не може да се оправи. Повярвайте ми, Гута, аз имам много големи връзки. Ще направя всичко, което мога...

Сега той самият вярваше в това, което говореше и вече прехвърляше наум имена, връзки и градове и му се струваше, че някъде нещо беше чувал за подобни случаи, при които май всичко свършило благополучно, трябваше само да се сети къде е станало това и кой е бил учителят, но тогава си спомни за какво дойде тук и за господин Лемхен; и си спомни защо се беше сприятелил с Гута, и повече не му се искаше да мисли за нищо, отпъди от главата си всички

свързани мисли, седна по-удобно, отпусна се и зачака да му поднесат пиенето.

По това време в антрето се чу тътрузене на крака, потропване и отвратителният, особено сега, глас на Лешояда Барбридж изгъгна: „Я, Рижи! Някой, види се, е наминал при твоята жена — шапка... Аз на твоето място не бих оставил тая работа така...“ И гласът на Редрик: „Пази си протезите, Лешояде. И си дръж езика зад зъбите. Ей ти я вратата, да не забравиш да си вървиш, че ми е време да вечерям.“

И Барбридж: „Тю, боже мой, ама че си, човек вече не може майтап да си направи!“

И Редрик: „Достатъчно се майтапихме вече. Стига толкова. Хайде, мърдай.“

Щракна ключалката и гласовете станаха по-тихи — очевидно двамата излязоха на стълбището. Барбридж каза нещо полугласно и Редрик му отвърна: „Край, край, поприказвахме си!“ Пак се чу мърморенето на Барбридж и резкият глас на Редрик: „Казах — край!“ Вратата се тръшна, в антрето изтрополяха бързи крачки и на прага на кухнята се появи Редрик Шухарт. Нънан стана да го посрещне и двамата здраво си стиснаха ръцете.

— Така си и знаех, че си ти — каза Редрик и огледа бързо Нънан със зеленикавите си очи. — О-о, надебелял си, шишко! Все така се угояваш по баровете... Охо! Ама вие тука, гледам, весело си живеете! Гута, миличка, направи ми и на мене една порция, трябва да ви настигам...

— Та ние още не сме почнали — каза Нънан. — Тъкмо се канехме. Ама от тебе може ли да избяга човек!

Редрик рязко се засмя и тупна с юмрук Нънан по рамото.

— Ей сега ще видим кой кого ще настигне и кой кого ще изпревари! Аз, братко, две години съм постил. За да те настигна, трябва цистерна да изпия... Хайде, да тръгваме, защо седим тука в кухнята! Гута, носи вечерята...

Той клекна пред хладилника и отново се изправи, като държеше във всяка ръка по две бутилки с различни етикети.

— Ще гуляем! — обяви той. — В чест на най-добрия ни приятел Ричард Нънан, който не изоставя своите хора в беда! Макар да няма никаква полза от това. Ех, жалко, че го няма Гуталин...

— А защо не му звънеш? — предложи Нънан.

Редрик поклати яркорижата си глава.

— Там, където сега му звъни в ушите, още не са прекарали телефон. Е, хайде да тръгваме...

Редрик пръв влезе в гостната и тропна бутилките на масата.

— Ще гуляем, татенце! — каза той на неподвижния старец. — Това е Ричард Нънан, наш приятел! Дик, а това е баща ми, Шухарт-старши...

Ричард Нънан, напълно затворен в черупката си, разтегли уста до уши, размаха приветствено ръка и каза:

— Много се радвам, мистър Шухарт. Как сте?... Та ние се познаваме, Ред — обърна се той към Шухарт-младши, който ровеше в барчето. — Веднъж вече се видяхме, бегло наистина...

— Сядай — каза му Редрик, като кимна към стола срещу стареца. — Ако ще приказваш с него, говори по-силно — нищо не чува.

Той нареди чашите, бързо отвори бутилките и каза на Нънан:

— Наливай. На татко малко, само на дъното...

Нънан се захвана спокойно да налива. Старецът седеше в същата поза, все така втренчен в стената. Не реагира и когато Нънан побутна към него чашата. А Нънан вече се настрои на новата ситуация. Това беше игра, страшна и жалка, играта разиграваше Редрик и той се включи в тази игра, както цял живот се беше включвал в чужди игри и страшни, и жалки, и срамни, и груби, и много по-опасни, отколкото тази. Редрик вдигна своята чаша и рече: „Е, ха наздраве, а?“ и Нънан по съвсем естествен начин погледна към стареца, но Редрик нетърпеливо зачука с чашата си по чашата на Нънан и каза: „Наздраве, наздраве, ти за него не се безпокой, той няма да изпусне своето...“ и тогава Нънан пак съвсем естествено кимна и те пиха.

Редрик се изкашля и с блеснали очи заговори все с този възбуден и малко изкуствен тон:

— Край, приятелю! В затвора повече не отивам. Ако знаеше, драги мой, колко хубаво е в къщи! Пари имам, намерил съм си хубава къща, ще имаме градинка, не по-лоша, отколкото на Лешояда... Ти знаеш, че исках да замина, още в затвора реших. „За какво пък, викам си, седя в този град? Да върви по дяволите, викам си, всичко да се провали вдън земя.“ Връщам се и — здрасти: забранили изселването! Че какви сме ние, чума ли прихванахме за тези две години?

И той приказваше, приказваше, а Нънан кимаше, пиеше уиски, съчувствено подхвърляше ругатни, риторични въпроси, после взе да го разпитва за къщата — каква е, къде е, колко струва — и двамата с Редрик поспориха. Нънан доказваше, че къщата е скъпа и не е на удобно място, извади си бележника, взе да го разлиства и да посочва адреси на изоставени къщи, които се продават на безценица, а ремонтът ще излезе почти без пари, защото ако подаде молба да напусне града, властите ще му откажат и той ще поиска обезщетение.

— Ти, гледам, вече и с недвижими имоти си се захванал — каза Редрик.

— С всичко по малко се занимавам — отвърна Нънан и му намигна.

— Знам, знам, чух да разправят за твоите афери!

Нънан се ококори, сложи пръст на устата си и кимна към кухнята.

— Добре де, всички го знаят — рече Редрик. — Парите не миришат. Сега вече схванах това добре... Ама си взел за управител Кокала — щях да пукна от смях, когато чух! Вкарал си, разбираш ли, вълка в кошарата... Ами че той е побъркан, аз от малък го познавам.

Тогава старецът бавно, с дървени движения като огромна кукла повдигна ръката си от коляното и я отпусна до своята чаша, а ръката изтропа като дървена. Беше тъмна, със синкави оттенъци и сгърчените пръсти я правеха да прилича на кокоши крак. Редрик замълча и го погледна. На лицето му нещо трепна и Нънан с удивление видя, че на тази хищна луничава физиономия се изписа съвсем истинска съвсем неподправена любов и нежност.

— Пийте, тате, пийте — ласкаво каза Редрик. — Малко може, пийте за здраве... Нищо — полугласно каза той на Нънан, като му намигна затворнически. — Той ще се добере до тази чаша, бъди спокоен...

Като го гледаше, Нънан си спомни какво беше станало, когато лаборантите на Бойд дошли да вземат този покойник. Лаборантите били двама, яки, съвременни момчета, спортисти и така нататък, имало и един лекар от градската болница, а с него двама санитарии, хора груби и здрави, свикнали да мъкнат носилките и да усмиряват буйните. После един от лаборантите разказваше, че отначало „този рижиия“ май че не разбрал за какво става дума, пуснал ги вкъщи, дал им да

прегледат баща му и сигурно така и щели да отнесат стареца в болницата за профилактичен преглед. Но тези глупаци, санитарите, които по време на предварителните преговори стърчали в антрето и скришом гледали как Гута мие в кухнята, щом ги извикали, хванали стареца като труп, повлекли го, изтървали го на пода. Редрик се вбесил и тогава напред излязъл другият глупак, лекарят, и взел надълго и нашироко да обяснява какво правят, къде ще го карат и защо. Редрик го слушал минута или две, а след това изведнъж, без никакви предисловия, избухнал като водородна бомба. Лаборантът, дето разказваше всичко това, сам не разбрал как се намерил на улицата. Рижият дявол свалил по стълбите и петимата, като не дал на никой от тях да си отиде сам, на собствените си крака. Всички те, по думите на лаборанта излетели от входа като гюллета, изстреляни от топ. Двама останали да се търкалят на тротоара в несвяст, а останалите трима Редрик гонил по улицата през четири пресечки, след което се върнал при колата на института и изпотрошил всичките ѝ стъкла — шофьора вече го нямало, бил хукнал по улицата в противоположната посока...

— Тука, в един бар, ми показаха нов коктейл — каза Редрик, като наливаше уиски. — Казва се „Пачата на вещицата“, ще ти го направя после когато се нахраним. Това, братче, е толкова нещо, че е опасно за живота да го пиеш на празен търбух: ръцете и краката ти се схващат от една чаша... Ти както искаш, Дик, но днеска ще те надрънкам. И тебе ще надрънкам, и аз ще се надрънкам. Ще си спомним добрите стари времена, „Борж“ ще си спомним... Знаеш ли, горкият Ърни още лежи.

Той пи, изтри устата си с опакоето на ръката и небрежно попита:

— А какво става в института — още ли не са се захванали с „пачата на вещицата“? Аз, знаеш ли, поизостанах от науката...

Нънан веднага разбра защо Редрик подхвана разговора на тази тема. Плесна с ръце и каза:

— Моля ти се, приятелю! Знаеш ли какво стана с тази „пача“? Чувал ли си за Кариганските лаборатории? Има едно такова частно предприятие... Та те взели, че се снабдили с една порция „пача“...

И той разказа за катастрофата, за скандала, че в края на краищата така и не открили откъде се е взела „пачата“ — така и не им станало ясно, а Редрик го слушаше уж разсеяно, цъкаше с език, клатеше глава, а после решително наля още уиски в чашите и каза:

— Така им се пада на търтеите, да пукнат дано...

Те пиха. Редрик погледна към баща си и отново нещо трепна на лицето му, той протегна ръка и премести чашата по-близо до сгърчените пръсти и пръстите изведнъж се разтвориха и затвориха, като обхванаха чашата.

— Ха така, сега работата ще тръгне по-бързо — каза Редрик. — Гута! — завика той. — Докога ще ни мориш от глад? — Тя за тебе се старае толкова много — обясни той на Нънан. — Бас държа, че прави твоята любима салата с миди, отдавна се е запасила с тях, видях аз... А как върви изобщо работата в института? Намериха ли нещо ново? Казват, че там, при вас сега автоматите работят с пълна пара, ама малко изработват.

Нънан взе да разказва за работата в института и докато говореше, край масата близо до стареца изникна Маймунката, постоя, сложила мъхестите си лапички на масата и неочаквано съвсем по детски се облегна на покойника и сложи глава на рамото му. И като продължаваше да говори, Нънан си помисли, гледайки тези две чудовищни рожби на Зоната: Боже мой, какво още трябва да се случи? Какво още трябва да се случи на човечеството, че то в края на краищата да се вразуми? Нима това е малко?... Знаеше, че е малко. Знаеше, че милиарди и милиарди нищо не знаят и нищо не искат да знаят, а ако узнаят, ужасяват се десетина минути и отново забравят. „Ще се напия — помисли си той, обхванат от ярост. — По дяволите Барбридж, по дяволите Лемхен... по дяволите това семейство, прокълнато от бога. Ще се напия.“

— Ти какво си ги зяпнал? — тихо попита Редрик. — Не се тревожи, това не й вреди. Даже напротив, казват, че те носят здраве.

— Да, знам — каза Нънан и пресуши чашата си.

Влезе Гута, делово нареди на Редрик да постави чиниите и сложи на масата голяма сребърна купа с любимата салата на Нънан. И тогава старецът, сякаш някой се опомни и дръпна конците, с едно движение изля чашата в разтворената си уста.

— Е, момчета — каза Редрик възхитено, — сега пиячката ще тръгне екстра!

4. РЕДРИК ШУХАРТ, 31-ГОДИШЕН

През нощта долината изстина и на разсъмване стана съвсем студено. Те вървяха по насипа, като стъпваха по прогнилите траверси между релсите, потънали в ръжда и Редрик гледаше как по коженото яке на Артър Барбридж блестят капчици кондензирана мъгла. Момчето крачеше леко и весело, сякаш зад гърба му не беше изнурителната нощ, нервното напрежение, от което и досега трепереше всяка фибра, които те прекараха в мъчителен полусън, притиснали гърбовете си един до друг за по-топло, изчаквайки потока от „зеленило“, който заобиколи хълма и изчезна в оврага.

От двете страни на насипа се стелеше гъста мъгла. От време на време тя изпълзвяваше на тежки сиви парцали върху релсите и по тези места те вървяха до коляно в бавно кълбещата се мътилка. Миришеше на мокра ръжда, а от блатото вдясно от насипа лъхаше смрад. Нищо не се виждаше наоколо освен мъгла, но Редрик знаеше, че от двете страни се проточва хълмиста равнина с каменни сипеи, а зад равнината в мъглата се скриват планините. И освен това знаеше, че когато изгрее слънцето и мъглата се утаи в роса, трябва да види някъде вляво останките на разбития въртолет, а отпред трябва да се появи композицията от вагонетки и тогава ще започне истинската работа.

В движение Редрик подпъхна ръка между гърба си и раницата и я повдигна малко, така че долният ръб на бутилката с хелий да не му убива на гръбнака. „Тежка е дяволската, как ще пълзя с нея? Най-малко километър и половина. Добре де, сталкер, недей да хленчиш, знаеше за какво тръгваш. Петстотин хиляди кинта те очакват на края на пътя, можеш да се поизпоттиш. Петстотин хиляди, съблазнителен кяр, а? Дяволите да ме вземат, ако им го дам за по-малко от петстотин хиляди. И по дяволите, ако дам на Лешояда повече от трийсет. А на хлапето... а на хлапето — нищо. Ако поне половината от това, което каза старият мръсник, е истина, то на хлапето нищо няма да дам...“

Той отново погледна гърба на Артър и присвил очи, известно време гледа как той крачи леко през траверсите, широкоплещест, с

тесни бедра и как дългите гарвановочерни като на сестра му коси потрепват в такт с крачките му. „Сам се натрапи — тъжно помисли Редрик. — Сам. И защо ли така отчаяно настояваше да го взема? Направо целият трепереше, със сълзи на очи... «Вземете ме, мистър Шухарт! На мене разни хора ми предлагаша, но аз бих искал само с вас, та нали всичките за нищо не стават! Баща ми... но сега вече той не може.»“ С усилие на волята Редрик прекъсна този спомен. Гадно му беше да мисли за това и може би затуй взе да мисли за сестрата на Артър. Просто умът му не го побираше: такава разкошна жена, сто години би се любил с нея, а всъщност залъгалка, лъжа, мъртва кукла, а не жена. Нещо като, спомни си, копчетата на майчината му блуза — едни такива кехлибарени, полупрозрачни, златисти, просто ти се дощява да ги пъкнеш в устата си и да ги смучеш в очакване да усетиш някаква необикновена сладост и той ги лапаше, и ги смучеше, и всеки път страшно се разочароваше, и всеки път забравяше за това разочарование, даже не толкова забравяше, а просто не искаше да вярва на собствената си памет, щом ги видеше отново.

„А може татенцето му нарочно да го е пратило с мене — помисли си той за Артър. — Я какъв пищов има в задния си джоб... Ами, не ми се вярва, Лешояда ме познава. Лешояда знае, че с мене шегата не бива. И знае какъв съм в Зоната. Не, това са глупости. Не е първият, дето ме е молил, нито е първият, дето е лял сълзи, други и на колене са падали... А пищов мъкнат със себе си всичките... първия път. Първия и последния. Нима му е за последен път? Ох, за последен, малкия. Да, татенце, ако знаеше какво е намислило, хубавичко щеше да отупаш с патериците своето синче, дето си го измолил от Зоната...“ Изведнъж почувствува, че отпред има нещо — не съвсем близо, на трийсет-четирийсет метра.

— Стой — каза на Артър.

Момчето послушно замръзна на мястото си. Реакцията му беше добра — просто застина с повдигнат крак, а после бавно и внимателно го свали на земята. Редрик спря до него. Тук коловозът явно се спускаше и напълно се изгубваше в мъглата. И там, в мъглата, имаше нещо. Нещо голямо и неподвижно. Безопасно. Редрик внимателно подуши въздуха. Да, беше безопасно.

— Напред — промълви той тихо, почака Артър да направи крачка и тръгна след него. С крайчеца на окоото зърна лицето на Артър,

красиво очертания профил, чистата кожа на бузите и решително свитите устни под изисканите мустаци.

Те потънаха в мъглата до кръста, после до шията, а след още няколко секунди отпред се замярка кривата грамада на вагонетката.

— Край — каза Редрик и взе да смъква раницата. — Седни, където стоиш. Почивка.

Артър му помогна да свали раницата и после двамата седнаха един до друг на ръждясалата релса. Редрик откопча единия джоб на раницата, извади пакет с храна и термос с кафе и докато Артър разтваряше пакета и нареждаше сандвичите върху раницата, измъкна от пазвата си манерката, разви капачката и затворил очи, бавно отпи няколко глътки.

— Ще глътнеш ли малко? — предложи му той, като изтри с длан гърлото на манерката. — За смелост...

Артър обидено поклати глава.

— Нямам нужда да пия за смелост, мистър Шухарт — каза той. — По-добре ще е кафе, ако позволите. Доста влажно е тук, нали?

— Влажно е — съгласи се Редрик. Той скри манерката, избра си един сандвич и го захапа. — Щом се разнесе мъглата, ще видиш, че всичко наоколо е само блата. Едно време по тези места имаше комари — страшна работа...

Редрик замълча и си наля кафе. Кафето беше горещо, гъсто и сладко, да го пиеш сега даже беше по-приятно, отколкото алкохола. От него миришеше на дома му. На Гута. Но не просто на Гута, а на Гута по пенъоар, току-що станала от сън, с все още личац на бузата белег от възглавницата. „Защо ли се забърках в тази работа — помисли си той. — Петстотин хиляди... А за какъв дявол са ми тези петстотин хиляди? Да не би да смятам бар да си купувам с тях? Парите са нужни, за да не мисли човек за тях. Така е. Добре го каза тогава Дик. Ама нали аз и без това не мисля за тях напоследък. За какъв дявол са ми тогава тези пари? Къща имам, градина имам, в Мармънт няма да остана без работа... Нави ме Лешояда все пак, нави ме като хлапе..."

— Мистър Шухарт — неочаквано каза Артър, като гледаше настрани. — А вие сериозно ли вярвате, че това нещо изпълнява желания?

— Глупости — разсеяно продума Редрик и замря с поднесената към устата чашка. — А ти откъде знаеш за какво нещо сме тръгнали?

Артър смутено се засмя, прекара пръсти през гарвановочерната си коса, подръпна я и каза:

— Ами ей така, досетих се... Вече не помня какво по-точно ме наведе на тази мисъл... Е, първо, татко по-рано все мърмореше за това Златно кълбо, а в последно време изведнъж престана и вместо това, по-често взе да минава край вас, а пък аз нали зная, че каквото и да разправя той, вие не сте никакви приятели... После, стана някак си странен напоследък... — Артър отново се засмя и поклати глава, спомняйки си за нещо. — А напълно се убедих, когато вие с него изпитвахте този дирижабъл в пущинака... — Той потупа с ръка раницата, където плътно беше натъпкан сгънатият балон. — Честно казано, проследих ви тогава и като видях как издигнахте торбата с камъни и я поведохте над земята, веднага всичко ми стана ясно. Според мен в Зоната освен Златното кълбо, нищо друго тежко не е останало. — Той отхапа от сандвича, задъвка и замислено каза с пълна уста: — Само дете не разбирам как ще го закачите, то сигурно е гладко...

Редрик все така го гледаше над чашата и си мислеше колко са различни — бащата и синът. Нищо общо нямаше между тях. Нито в лицето, нито в гласа, нито в душата. Гласът на Лешояда беше дрезгав, подмилкващ се, един такъв подъл, но когато говореше за това, говореше хубаво. Не можеше човек да не го слуша. „Рижи — говореше той тогава, навел се през масата. — Та ние останахме всичко на всичко двама и на двамата ни се падат два крака и двата са твои... На кого, ако не на тебе? Та това може би е най-ценното от всичко в Зоната! На кого ще се падне, а? Мигар ще се падне на тия чистофайници и техните машинки? Нали аз го намерих, аз! Колко от нашите там се натръшкаха по пътя! А го намерих аз! Пазех го за себе си. И сега на никого не бих го дал, ама ръцете ми, виждаш, къси станаха... Освен на тебе, на никого. Колко сополанковци научих на занаят, цяло училище, разбираш ли, открих за тях — не могат и не могат, не са от туй тесто... Е, добре, ти не вярваш. Щом не вярваш, не вярвай. Ти ще вземеш парите. На мен ще дадеш колкото ти сака душата, знам, че няма да ме метнеш... А аз ще си върна краката. Краката ще си върна, разбираш ли? Нали Зоната ми отне краката, тогава може пък Зоната да ми ги върне, а...“

— Какво? — попита Редрик, дошъл на себе си.

— Попитах може ли да запаля цигара, мистър Шухарт?

— Да — каза Редрик. — Пуши, пуши... И аз ще запаля.

Той изпи наведнъж остатъка от кафето, извади цигара и мачкайки я, се взря в редеещата мъгла. „Побъркан — помисли си той. — Луд. Краката да му върнат... на мерзавеца...“

След всичките тези разговори в душата му остана някакво смътно чувство, странно парещо. И то не изчезна с времето, а напротив, все се разпалваше и разпалваше. Странно чувство беше то и му пречеше, сякаш Лешояда го беше заразил с нещо, не с някаква гадост, а напротив, май със сила? Не, не със сила. А с какво тогава? „Е, добре — рече си той. — Да предположим, че не бях дошъл тука. Пригответил съм се напълно, сложил съм багажа в раницата и тогава нещо се е случило... опипали са ме например. Лошо ли щеше да бъде? Безспорно лошо. А защо да е лошо? Дето ще хвъркнат парите ли? Ами работата не е в парите... Защото богатството ще се падне на тия крастави жаби, Пресипналия и Кльоцавия? Наистина в това има нещо. Обидно е. Но мене какво ме засяга? Все едно, в края на краищата те ще получат всичко...“

— Бр-р-р... — Артър разкърши рамене. — Пронизва до кости. Мистър Шухарт, може би сега ще ми дадете да си глътна веднъж?

Редрик мълчаливо извади манерката и му я подаде. „А пък аз не се съгласих веднага — неочаквано си помисли той. — Двайсет пъти пращах Лешояда по дяволите, а на двайсет и първия все пак се съгласих. Някак си вече беше станало съвсем непоносимо. И последният ни разговор се оказа кратък и съвсем делови. «Здрасти, Рижи. Виж, донесъл съм картата. Може би все пак ще я погледнеш, а?» А аз го погледнах в очите, а очите му бяха като циреи — жълти с черни точки, и казах: «Дай я.» Помня, че бях пиян тогава, цяла седмица вече пиех и ми беше гадно на душата... По дяволите, не е ли все едно! Тръгнах и толкоз. Какво се ровя толкова наистина. Да не би да ме е страх...“

Той потрепери. Неочаквано от мъглата долетя проточено тъжно скърцане. Редрик скочи като ужилен и тозчас като ужилен скочи и Артър. Но вече отново беше тихо, шумоляха само дребните камъни, които се изсипваха по насипа изпод краката им.

— Сигурно рудата се свлече — неуверено прошепна Артър, като изговаряше трудно думите. — Вагонетките с рудата... стоят отдавна...

Редрик гледаше право пред себе си и нищо не виждаше. Той си спомни. Беше през нощта. Събуди се от също такъв звук, тъжен и проточен, вцепенявайки се като насън. Само че не беше сън. Маймунката викаше, седнала в своето легло до прозореца, а от другия край на къщата ѝ отвърщаше баща му, по подобен начин, пак така проточено и скърцащо, само че с някакво бучене. И така те се викаха и викаха един друг в тъмнината — сто години и още сто години. Гута също се събуди и го хвана за ръката, чувствуваше рамото ѝ, тутакси покрито се с пот и те лежаха така през всичките тези сто години и още сто години, а когато Маймунката замлъкна и си легна, той почака още малко, после стана, слезе в кухнята и жадно изпи половин бутилка коняк. От тази нощ се запи...

— Рудата — говореше Артър. — Знаете ли, тя с времето се свлича. От влагата, от всякакви такива причини...

Редрик погледна побледнялото му лице и отново седна. Цигарата му беше изчезнала някъде от пръстите, запали нова. Артър постоя още малко, като се оглеждаше предпазливо, после също седна и тихо каза:

— Знаем, разправят, че в Зоната уж живеел някой. Някакви хора. Не пришълци, а именно хора. Уж Посещението ги сварило тук и те мутирвали... приспособили се към новите условия. Чували ли сте за това, мистър Шухарт?

— Да — каза Редрик. — Само че не тука, а в планините на северозапад. Овчари някакви.

„Ето с какво ме зарази той — мислеше си Редрик. — Със своята лудост ме зарази той. Ето значи защо съм дошъл тук. Ето какво ми трябва тука...“ Бавно го изпълни някакво странно и съвсем ново усещане. Съзнаваше, че всъщност това усещане не е никак ново, че то отдавна вече се е загнездило някъде в него и намира, но едва сега се досети за него и всичко си дойде на мястото. И това, което по-рано изглеждаше дивотия, глупав брътвеж на изкуфял старец, сега се превърна в единствената надежда, в единствения смисъл на живота му, защото едва сега разбра, че единственото, което му оставаше още на този свят, онова, заради което беше живял през последните месеци, беше надеждата да стане чудо. Той, глупакът, хапльото, отблъскваше тази надежда, тъпчеше я с крака, гавреше се с нея, проливаше я, защото така беше свикнал, защото никога в живота си, още от самото детство, не беше се осланял на никого освен на себе си и защото от

самото детство това осланяне на себе си се изразяваше при него в количеството „зеленички“, които успяваше да изтръгне, да изскубне, да изгризе от заобикалящия го равнодушен хаос. Така е било винаги и така щеше да бъде и по-нататък, ако в края на краищата не беше изпаднал в такава беда, от която не могат да го избавят „зеленичките“, в която да се осланяш на себе си е напълно безсмислено. А сега тази надежда, вече не надежда, а увереност в чудото, го изпълни докрай и вече се учудваше как е могъл по-рано да живее в такъв непрогледен, безизходен мрак... Той се засмя и тупна Артър по рамото.

— Как е, сталкер — каза той. — Втресе ли те? Страшно ли е? Свиквай, братче, не се притеснявай. Това е Зоната!

Артър го погледна учудено и плахо се усмихна. А Редрик смачка омазнената хартия от сандвичите, запрати я под вагонетката и полегна на раницата, като се опря на лактите си.

— Е, добре — каза той. — А да предположим например, че това Златно кълбо наистина... Какво би си пожелал тогава?

— Значи все пак вярвате? — попита Артър.

— Не е важно дали там вярвам, или не вярвам. Ти ми отговори на въпроса.

Изведнъж наистина му стана интересно да узнае какво може да поиска от Златното кълбо ей такава момче, още хлапак, вчерашен колежанин, затова с весело любопитство гледаше как Артър се мръщи, дърпа си мустаците, вдига и отново свежда очи.

— Е, разбира се, крака за баща ми — продума най-сетне Артър. — Вкъщи всичко да бъде наред...

— Лъжеш, лъжеш — добродушно каза Редрик. — Ти, братче, дръж сметка, че Златното кълбо изпълнява само съкровени желания, само такива, които ако не се изпълнят, ти иде да се обесиш!

Артър Барбридж се изчерви, отново погледна Редрик и тутакси сведе очи и съвсем почервеня, даже сълзи се появиха на очите му. Редрик се ухили.

— Всичко ми е ясно — каза той почти ласкаво. — Добре, това не е моя работа. Не споделяй... — И тогава неочаквано си спомни за пистолета и си помисли, че докато все още има време, трябва да провери всичко, което може да се провери. — Какво е това в задния ти джоб? — небрежно попита той.

— Пистолет — измънка Артър и прехапа устна.

— За какво ти е?

— Да стрелям! — каза Артър предизвикателно.

— Стига глупости — строго каза Редрик, надигна се и седна. — Дай го тука. В Зоната няма по кого да стреляш. Дай го.

Артър искаше да каже нещо, но си премълча, пъхна ръка зад гърба си, измъкна армейския колт и го подаде на Редрик, като го държеше за цевта. Редрик пое пистолета за ръбестата ръкохватка, подхвърли го, улови го и каза:

— Имаш ли кърпа? Дай, ще го завия...

Той взе от Артър носната кърпа, чиста, миришеца на одеколон, зави пистолета и сложи вързопа на траверсата.

— Нека засега да поседи тука — обясни той. — Да даде господ, щом се върнем — ще го вземем. Може пък наистина да се наложи да се браним със стрелба от патрулите. Макар че престрелките с патрулите, братче...

Артър поклати глава.

— Не съм го взел за това — каза той с досада. — В него има само един патрон. В случай че стане както с баща ми...

— А-а, виж каква била работата... — проточено каза Редрик, като не откъсваше поглед от него. — Е, за това можеш да не се тревожиш. Ако стане както с баща ти, все ще мога да те домъкна до това място... Гледай, съмна се!

Мъглата изчезваше пред очите им. По насипа вече съвсем я нямаше, а долу и в далечината млечнобялата пелена улягаше и се стопяваше, през нея израстваха овалните нащърбени била на хълмовете, а между хълмовете тук-там се мяркаше набраздената повърхност на шупналото блато, покрита с редки хилави ракити, а на хоризонта, зад хълмовете, лумнаха яркожълтите планински хребети и небето над планините беше ясно и синьо. Артър се огледа през рамо и възкликна възхитено. Редрик също се озърна. На изток планините изглеждаха черни, а над тях пламтеше и се преливаше познатото изумрудено зарево — зелената зора на Зоната. Разкопчавайки колана си, Редрик каза:

— Няма ли да се облекчиш? Слушай, после няма да има нито къде, нито кога...

Той мина зад вагонетката, клекна на насипа и като пъшкаше от време на време, гледаше как зеленото зарево бързо гасне, залива се в

розово и оранжевият диск на слънцето изпълзява иззад хребета и веднага от хълмовете се проточиха лилави сенки, всичко наоколо изпъкна рязко, релефно, всичко се открие като на длан и точно пред себе си, на около двеста метра, Редрик видя вертолета. Очевидно вертолетът беше паднал в самия център на „голото теме на комара“ и цялото му тяло се беше сплескало като тенекиена палачинка, само опашката му беше останала цяла, леко изкривена, тя стърчеше като черна заврънкулка в пролуката между хълмовете и стабилизиращото витло беше останало цяло — то отчетливо проскърцваше, поклащайки се мудно от лекия ветрец. Явно „голото теме“ се бе оказало мощно, даже истински пожар не беше станал и на сплесканата тенекия ясно изпъкваше червено-синята емблема на кралските военновъздушни сили, която Редрик вече толкова години не беше виждал и май че даже беше забравил как изглежда.

Като си свърши работата, Редрик се върна при раницата, извади картата и я разстла върху спеклата се на буци руда във вагонетката. Самата кариера не се виждаше оттук, закриваше я хълмът с почернялото обгоряло дърво на върха. Предстоеше им да заобикалят този хълм отдясно, през дерето между него и другия хълм, който също се виждаше, съвсем гол, с червеникаво-кяфяв каменен сипей по целия склон.

Всички ориентири съвпадаха, но Редрик не изпитваше задоволство. Дългогодишният инстинкт на сталкера решително протестираше само при мисълта, абсурдна и противоестествена мисъл да се прокарява път между две близки възвишения. „Добре — помисли си Редрик, — пак ще видим дали ще стане, или няма да стане. Там, на място ще разберем.“ Пътеката до това дърво минаваше през блатото, по открито равно място, което оттука изглеждаше безопасно, но като се вгледа, Редрик, съзря между буците изсъхнала пръст в мочурището някакво тъмносиво петно. Погледна картата. Там имаше кръстче и с разкривени букви беше написано: „Навлека“. Пунктираната червена линия на пътеката минаваше вдясно от кръстчето. Прякорът май че му беше познат, но кой беше този Навлек, как изглеждаше и кога го беше виждал Редрик не можа да си спомни. Кой знае защо, си припомни само задимения салон в „Борж“, някакви пияни свирепи мутри, огромни червени лапи, стиснали чаши, гръмогласен смях, зинали гърла с развалени зъби — фантастично стадо от титани и гиганти,

събрали се на водопой, един от най-ярките спомени от детството — първото му посещение в „Борж“. Какво занесох тогава? Май че „празнотия“. Нахълтах в тази кръчма направо от Зоната, мокър, гладен, шашардисан, с торба през рамо, тръснах торбата на тезгяха на Ърнест, като се зъбех и озъртах злобно, издържах гръмналия залп от подигравки, дочаках Ърнест, тогава още млад и винаги наконтен с папионка, да отброи колкото трябва там „зеленички“... не, тогава още нямаше „зеленички“, тогава още бяха квадратните, кралските, с някаква строга красавица с плащ и венец... дочаках го, пъгнах парите в джоба си и неочаквано за самия мен докопах от тезгяха една тежка халба и със замах фраснах с нея най-близкото зинало от смях гърло... Редрик се усмихна и си помисли: може пък този да беше Навлека?

— Нима може между хълмовете, господин Шухарт? — полугласно прошепна на ухото му Артър. Той стоеше до него и също разглеждаше картата.

— Там ще видим — каза Редрик.

На картата имаше още две кръстчета — едното на склона на хълма с дървото, а другото на каменния сипей. Пудела и Очилатия. Пътеката минаваше в ниското между двамата.

— Там ще видим — повтори той, сгъна картата и я пъгна в джоба си.

Той огледа Артър и му нареди:

— Вдигни раницата на гърба ми... Ще тръгнем както по-рано — каза Редрик, раздруса раницата и намести ремъците по-удобно. — Ти ще вървиш напред, за да те виждам във всеки момент. Не се оглеждай, а хубаво си отваряй ушите. Моята заповед е закон. И да знаеш, че ще се наложи много да пълзим и през ум да не ти е минало да се пазиш от калта, ако ти заповядам, си буташ мутрата в калта без всякакви приказки... И си закопчей якето. Готов ли си?

— Готов съм — глухо каза Артър. Той здравата нервничеше. Не беше останало и помен от руменината по бузите му.

— Отначало тръгваме нататък — Редрик махна рязко с ръка по посока на най-близкия хълм на стотина крачки от насипа. — Ясно ли е? Потеглай.

Артър въздъхна трескаво и като прекрачи релсата, започна да се спуска на една страна по насипа. Камъните шумно се сипеха след него.

— По-полека, по-полека — каза Редрик.

Той взе внимателно да се спуска подире му, като по навик изравняваше тежестта на раницата с мускулите на краката си. През цялото време държеше под око Артър. „Страхува се момчето — мислеше си той. — Нормално е да се страхува. Сигурно предчувствува. Ако има нюх като баща си, трябва да предчувствува... Да знаеше, Лешояде, как се обърна работата. Да знаеше, Лешояде, че този път ще те послушам.“ А виж тука, Рижи, сам няма да можеш да минеш. Щещ, не щещ, ама се налага да вземеш някого със себе си. Мога да ти дам някой от моите курсисти, дето не ми е жал за него... „Придума ме. За пръв път в живота си се съгласих на такова нещо. Какво пък — помисли си той. — Може все пак да ни се размине, все пак аз не съм Лешояда, може да се изхитрим някак си...“

— Стоп — заповяда на Артър.

Момчето спря, както беше до глезените в ръждивата вода. Докато Редрик се спускаше, тресавицето го погълна до коленете.

— Виждаш ли камъка? — попита Редрик. — Дето лежи, ей-там под хълма. Давай към него.

Артър пое напред. Редрик го остави да направи десет крачки и тръгна по следите му. Тресавицето под краката му жвакаше и вонеше. То беше мъртво тресавище — нямаше нито комари, нито жаби, даже ракитакът тук беше изсъхнал и изгнил. Редрик по навик се оглеждаше настрани, но засега като че ли всичко беше спокойно. Хълмът бавно се приближаваше, той покри все още ниското слънце и после затули цялото небе на изток. От камъка Редрик се обърна и погледна към насипа. Слънцето го огряваше ярко и на него имаше композиция от десет вагонетки, част от тях бяха излезли от релсите и лежах на една страна, а насипът под тях беше покрит с червеникави отоци от разсипалата се руда. А по-нататък към кариерата, на север от композицията, въздухът над релсите смътно трепереше и се преливаше, като от време на време в него за миг припламваха и изгасваха малки цветни дъги. Редрик погледна как трепери въздухът, плю почти без слюнка и се обърна.

— Сега по-нататък — каза той и Артър обърна към него напрегнатото си лице. — Виждаш ли ей онези дрипи? Абе не гледаш където трябва. Ей там, вдясно...

— Да — каза Артър.

— Та значи живял едно време някой си Навлек. И отдавна вече не живее. Той не слушал по-възрастните и сега лежи там специално за да показва пътя на умните хора. Засече с два пръста мястото вдясно от този Навлек... Засече ли го? Е, горе-долу там, където ракитакът е мъничко по-гъст... Хайде, давай нататък. Тръгвай!

Сега вървяха успоредно на насипа. С всяка крачка водата в нозете им ставаше по-малко и скоро вече стъпваха по суха поддаваща пръст. „А на картата тук навсякъде е блато — помисли си Редрик. — Остаряла е картата. Бая отдавна не е бил тук Барбридж и ето че картата е остаряла. Лошо. То, разбира се, по сухото по-лесно се върви, ама по-добре щеше да е, ако блатото си беше тука... Я го виж колко напето крачи — помисли си той за Артър. — Като по Централния булевард.“

Явно Артър се бе поокопитил и сега вървеше бодро. Пъхнал бе едната ръка в джоба, а другата размахваше весело като на разходка. Тогава Редрик потършува в джоба си, избра една гайка, тежка двайсетина грама, прицели се и я запрати по главата му. Гайката удари Артър точно в тила. Момчето изохка, хвана се за главата с две ръце и като се сгърчи от болка, се строполи на сухата трева. Редрик се спря над него.

— Ей така става тук, Арчи — каза той поучително. — Тука не ти е булевардът, не си тръгнал на гезме с мене.

Артър бавно се изправи. Лицето му беше съвсем бяло.

— Ясно ли ти е вече? — попита Редрик.

Артър преглътна и кимна.

— А така. Пък следващия път ще ти избия зъбите. Ако останеш жив. Тръгвай!

„А от момчето би могло да излезе сталкер — мислеше си Редрик. — Сигурно щяха да му викат Красавеца. Красавеца Арчи. Имахме вече един Красавеца, казваше се Диксън, а сега му викат Лалугера. Единственият сталкер, който е попадал в «месомелачката» и въпреки това е оживял. Късмет е имал. Чуден човек, той и досега си мисли, че Барбридж го е измъкнал от «месомелачката». Да има много здраве. Никого не можеш измъкна от «месомелачката»... От Зоната го извлече, това е вярно. Извърши Барбридж такава героична постъпка. Ама само да не беше го извлякъл. По онова време тези негови номера вече бяха омръзнали на всички и тогава момчетата му бяха казали направо: Сам

по-добре не се връщай. Ами нали баш тогава на Барбридж му излезе името Лешояда, а преди това се подвизаваше като Вола...“

Изневиделица Редрик усети по лявата си буза едва забележимо въздушно течение и в същия миг, преди още да е успял да помисли за каквото и да е било, извика:

— Стой!

Протегна ръката си вляво. Там въздушното течение се чувствуваше по-силно. Някъде между тях и насипа дремеше „голото теме на комара“, а може би стигаше до самия насип — та ненапразно вагонетките се бяха катурнали. Артър стоеше като закован, даже не се обърна.

— Тръгни по-вдясно. Така.

„Да, би могъл да бъде добър сталкер... Ей, Шухарт, да не би да ти е жал за него? Само това липсваше. А тебе някой някога жалил ли те е?... Общо взето — да, жалили са ме. Кирил ме жалеше. Дик Нънан ме жалеше. Наистина той може би не ме жали толкова, колкото се присламчва към Гута, а може пък и да ме жали — при порядъчните хора едното не пречи на другото... Само аз дето няма кого да жала. Аз трябва да избирам: или — или.“ Той за първи път си представи съвсем ясно: или Арчи, или моята Маймунка. А то от само себе си се разбираше, че няма какво да избира. Само ако можеше да стане чудото, каза някакъв вътрешен глас и той с ужас и ожесточение потисна в себе си този глас.

Те отминаха купчината сиви дрипи. От Навлека нищо не беше останало, само настрани в изсъхналата трева лежеше дългата ръждясала от горе до долу дръжка на минотърсача. Тогава много използваша минотърсачи, надяваха се на тях като на самия господ бог; а после двама сталкери подред за няколко дена загинаха с тях, убити от подземни разреди. И тогава спряха... Кой ли все пак беше този Навлек? Лешояда ли го е довел тука, или той сам е дошъл? Защо тази кариера е привличала всички? Защо не съм чул нищо за това?... По дяволите, как припича само! И то от сутринта, после кой знае какво ще бъде?

Артър, който вървеше на пет крачки от него, вдигна ръка и изтри потта от челото си. Редрик погледна под око слънцето. То беше още ниско. И тогава изведнъж осъзна, че сухата трева под краката му не шумоли както по-рано, а сякаш скърца като картофено брашно и вече

не е остра и твърда както по-рано, а мека и крехка — разпилява се под ботушите, сякаш сажди се ронят на парцали. После видя отчетливо вдлъбнатите следи на Артър и се хвърли на земята като извика: „Лягай!“.

Редрик падна по лице в тревата и тя се разлетя на прах под бузата му и той заскърца със зъби от яд, че не им провървя. Лежеше, като се стараеше да не се движи, все още надявайки се, че може да им се размине, макар и да разбираше, че бяха се нагреели. Жегата се усилваше, връхлиташе, обгръщаше цялото тяло като хавлия, напоена с вряла вода, потта заля очите му и малко позакъснял, Редрик извика на Артър: „Не мърдай! Търпи!“ И сам взе да търпи.

И щеше да изтърпи, и всичко щеше да свърши мирно и тихо, само щяха да се поизпотят малко, но Артър не издържа. Или не беше чул какво му извикаха, или премного се беше уплашил, а може би го беше напекло още по-силно, отколкото Редрик, но във всеки случай той престана да се владее, скочи и стенейки, слепешката се втурна назад, подгонен от неразумния инстинкт — точно там, където вече никак не биваше да бяга. Редрик едва успя да се надигне, хвана го с две ръце за крака и той с цялото си тяло се сгромоляса на земята, като вдигна облак от пепел, изпищя с неестествено висок глас, срита с другия крак Редрик в лицето, затръшка се, задърпа се, но Редрик, който също трудно разсъждаваше от болка, изпълзя върху него, като притискаше обгорялото си лице към коженото яке и се стараеше да смаже, да затрие в земята с две ръце гърчещата се глава, хванал я за дългите коси, като удряше бясно с обувки, с колене по краката, по земята, по задника. Той смътно чуваше стоновете и мученето, носещи се изпод него и своя собствен дрезгав рев: „Стой мирно, ще те убия...“, а върху него все връхлитаха и връхлитаха камари нажежени въглени, дрехите по него вече горяха и кожата цвърчеше, издуваше се на мехури и се пукаше по краката и хълбоците и той, заврял чело в сивата пепел, трескаво мачкаше с гърди главата на този проклет сополанко, не издържа и закрепя с всичка сила...

Не помнеше кога свърши всичко. Само разбра, че отново може да диша, че въздухът отново стана въздух, а не нажежена пара, изгаряща гърлото и си даде сметка, че трябва колкото може по-скоро да се махнат от този дяволски мангал, докато пак не е изсипал отгоре им своята жарава. Той се смъкна от Артър, който лежеше съвсем

неподвижно, стисна здраво под мишница двата му крака и като си помагаше със свободната ръка, запълзя напред, без да сваля очи от чертата, зад която отново започваше тревата — мъртва, изсъхнала, остра, но истинска — сега тя му изглеждаше най-великата обител на живота. Пепелта скърцаше между зъбите му, обгорялото лице току се заливаше с останки от зноя, потта се лееше направо в очите — сигурно защото не бяха му останали нито вежди, нито ресници. Артър се влачеше подире му, като сякаш нарочно се вкопчваше в земята с проклетото си яке, попареният гръб на Редрик гореше, а при всяко мърдане раницата се забиваше в обгорелия му врат. От болката и задуха той помисли с ужас, че е объркал посоката и вече няма да достигне чертата. От страх заработи още по-бързо със свободния лакът и коленете, като от пресъхналото му гърло се изтръгнаха най-мръсните псувни, които му идваха в главата, а после изведнъж си спомни с някаква безумна радост, че в пазвата му има почти пълна манерка, другарче мило, само да допълзи, ето още малко, давай, Ред, давай, Рижи, ха така, ето, ето още мъничко.

После дълго лежа, потопил лицето и ръцете си в хладната ръждива вода, с наслаждение вдишва лъхащата го гнила прохлада. Сто години би лежал така, но се насили да се надигне и като застана на колене, свали раницата, добра се на четири крака до Артър, който все още лежеше неподвижно на трийсетина крачки от блатото и го обърна по гръб. М-да, беше красиво момчето. Сега тази приятна муцунка мязаше на сиво-черна маска от опечена кръв и пепел и няколко секунди Редрик разглежда с тъп интерес издълбаните бразди на тази маска — следи от буците и камъните. После се изправи на крака, хвана Артър под мишницата и го помъкна към водата; Артър дишаше хрипливо и от време на време издаваше слаби стонове. Редрик го хвърли по лице в най-голямата локва и падна до него, отново преживя насладата от мократа ледена ласка. Артър забълбука, раздвижи се, протегна ръце под себе си и надигна глава. Очите му бяха облещени, жадно поемаше въздух, плюеше и кашляше. После в погледа му проблесна разум и той се спря на Редрик.

— Пф-фу-у... — каза и повъртя глава, като разпръска с лице мръсната вода. — Какво беше това, мистър Шухарт?

— Смъртта беше — неясно промърмори Редрик и се закашля. Опипа лицето си. Болеше го. Носът му беше подпухнал, но веждите и

ресниците, странно наистина, но си бяха на мястото. И кожата на ръцете също се оказа цяла, само дето малко бе почервеняла. Сигурно и бутовете му не бяха изгорени до кокал... Той ги опипа — не, явно не е стигнало до костите, даже панталоните бяха здрави. Просто бе попарен като с вряла вода...

Артър също докосваше внимателно с пръсти своето лице. Сега, когато водата изми страшната маска, неговата физиономия, пак не според очакванията, изглеждаше почти в ред. Няколко драскотини, ожулено чело, разцепена долна устна, но, общо взето, нищо му нямаше.

— Никога не бях чувал за такова нещо — продума Артър и погледна назад.

Редрик също се извърна. На сивкавата изпепелена трева бяха останали много следи и Редрик се смая колко кратък, значи е бил този страшен безкраен път, който той пропълзя, спасявайки се от гибел. От единия до другия край на изгореното оголяло място имаше някакви си двайсет-трийсет метра, не повече, но от недовиждане и страх той беше пълзял по него в някакъв нелеп зигзаг като хлебарка по нажежен тиган и слава богу, че все пак, общо взето, беше пълзял натам, накъдето трябва, а пък би могъл да изпълзи вляво, върху „голото теме на комара“, че дори и да завие обратно... „Не, не бих могъл — помисли си той с ожесточение. — Някое си там хлапе би могло, но аз не съм хлапе и ако не беше този глупак, хич нищо нямаше да се случи, щях да си попаря бутовете — и толкоз с неприятностите...“

Погледна към Артър. Артър се миеше с пръхтене и охкаше, когато закачаше ожулената си кожа. Редрик се изправи и като се мръщеше от допира на опечените дрехи с обгорялата кожа, излезе на сухо място и се наведе над раницата. Виж, раницата бая си беше изпатила. Горните капаци чисто и просто бяха изгорели, шишенцата в аптечката се бяха изпонапукали от жегата и от изпръхналото петно непоносимо лъхаше на болница. Редрик откопча капака и взе да изгребва парченцата стъкло и пластмаса и тогава Артър каза зад гърба му:

— Благодаря ви, мистър Шухарт. Вие ме измъкнахте.

Редрик премълча. Да те вземат дяволите с твойто благодаря! Притрябвало ми е да те спасявам.

— Сам съм си виновен — каза Артър. — Нали чух, че ми заповядахте да лежа, но здравата се уплаших, а когато напече съвсем, загубих ума и дума. Много се страхувам от болка, мистър Шухарт.

— Хайде ставай — каза Редрик, без да се обръща. — Това още нищо не е... Ставай, какво се излежаваш!

Съскайки от болка, той метна раницата на гръб и надяна ремъците на раменете си. Имаше чувството, че на изгорените места сякаш кожата се сгърчи и се покри с болезнени, разрези. От болка се страхува... Чумата да те тръшне дано и тебе и твоята болка... Огледа се. Слава богу, не бяха излезли от пътеката. Сега идваха тези хълмове. Мръсни хълмове — стоят, стърчат като дяволски темета — и това дере между тях... Той неволно подуши въздуха. Ах, мръсното дере, виж, то е самата мръсотия.

— Виждаш ли дерето между хълмовете? — попита той Артър.

— Виждам го.

— Право към него. Ходом марш!

Артър изтри носа си с опакото на дланта и тръгна напред, като шляпаше по локвите. Той понакуцваше и вече не беше толкова изправен и строен както по-рано, а сломен, сега крачеше внимателно, много предпазливо. „Ето че измъкнах още един — помисли си Редрик. — Кой ли е поред? Петия? Шестия? А пък сега се питам: защо? Какъв ми е той, роднина ли ми е! Да не съм се главил да се грижа за него? Слушай, Рижи, а защо го измъкна, а? Та нали без малко ти щеше да пукнеш заради него... Ама сега на бистра глава знам: добре направих, че го измъкнах, защото няма да мина без него, той ми е като заложник за Маймунката. Не измъкнах аз човека, а своя минотърсач. Своя трал, шперца си измъкнах. А там, в горещината хич и не помислих за това. Мъкнах го като роднина и през ум не ми мина даже да го захвърля, макар че бях забравил за всичко: и за шперца, и за Маймунката... И каква стана тя — излиза, че всъщност съм добро момче? И Гута все това повтаря, и Кирил ми го внушаваше и Ричард през цялото време дрънка едно и също... Ама че добряк се извъди. Я остави таз работа — рече си той. — Притрябвала ти е тука добротата. Първо трябва да се мисли, а после да се мърдат ръцете и краката. Това да ти е за първи и последен път, ясно ли е? Добряк... На мен ми трябва да го опазя за «месомелачката» — студено и ясно си помисли той. — Тук през всичко може да се мине освен през «месомелачката»...“

— Стой — каза на Артър.

Дерето беше пред тях и Артър вече се беше спрял и безпомощно гледаше Редрик. Дъното на дерето беше покрито с гнойно-зелена, мазно проблясваща на слънцето гъста помия, над нейната повърхност се виеха леки изпарения, между хълмовете те ставаха по-гъсти и на трийсетина крачки вече нищо не се виждаше. И вонеше. Чудна работа, какво ли гние в този буламач? На Редрик му се стори, че сто хиляди счупени запъртъка, разбити върху купчина от сто хиляди рибешки глави и умрели котки, не могат да вонят така, както вонеше тука... „Смърди малко там, Рижи, ама на тебе да не ти пука... Не се плаши.“

Артър нададе писък и се отдръпна. Тогава Редрик се отърси от вцепенението, припряно измъкна от джоба си пакетче памук, напоен с дезодорант, запуши ноздрите си с тампони и подаде памука на Артър.

— Благодаря ви, мистър Шухарт — продума Артър, гласът му излизаше едва-едва. — А някак си отгоре не може ли?...

Редрик мълчаливо го хвана за косите и завъртя главата му към купчината дрипи на каменния сипей.

— Това е останало от Очилатия — каза той. — А на левия хълм — оттука не се вижда — лежи Пудела. В същия вид. Разбра ли? Тръгвай напред.

Помята беше топла, лепкава и гнусна. Отначало те вървяха изправени, потопени до кръста, за щастие дъното под краката им беше каменисто от двете страни. Вляво на хълма, осветен от слънцето, нищо не се виждаше, но на десния склон, в сянката заиграха бледи лилави светлинки.

— Наведи се — изкомандува през зъби и сам се наведе. — По-ниско бе, глупак! — извика пак.

Артър изплашено се наведе и, в същия миг гръмотевичен разряд разцепи въздуха. Точно над главите им в бесен танц се затресе рошава мълния, едва открояваща се на фона на небето. Артър клекна и потъна до раменете. Като усети, че ушите му заглъхнаха от тътена, Редрик обърна глава и видя в сянката яркочервено мержелеещо се петно сред каменния трошляк и тозчас връхлетя втора мълния.

— Напред! Напред! — закрещя той, без да се чува. Сега се движеха клекнали, като патици, изложили наяве само главите си и при всяко електрическо изпразване Редрик виждаше как дългите коси на Артър се изправят и усещаше как хиляди иглички пробождат кожата

на лицето му. „Напред! — монотонно повтаряше той. — Напред!“ Вече нищо не чуваше. Веднъж Артър се обърна към него в профил и той видя изцъклено от ужас око, косо вперено в него и бели потреперващи устни и потна буза, омацана в зелено. После мълниите взеха да се стрелкат толкова ниско, че се наложи да си потопят и главите. Устата залепваше от зелената слуз и стана трудно да се диша. Задъхвайки се, Редрик изтръгна тампоните от носа си и неочаквано откри, че вонята е изчезнала, че въздухът е изпълнен със свежата, пронизваща миризма на озон, а изпаренията наоколо стават все по-гъсти или може би му беше притъмняло пред очите и вече не се виждаше никакъв хълм нито вдясно, нито вляво — нищо не се виждаше освен главата на Артър с полепналата по нея зелена нечистотия и жълтата кълбяща се пара наоколо.

„Ще мина, ще мина — мислеше си Редрик. — Не ми е за първи път, цял живот е било така: сам в мръсотията, а над главата ми мълнии и никога не е било друго... И откъде се взе тука тази мръсотия? Толкова мръсотия... да се побъркаш колко мръсотия се е събрала на едно място, на целия свят мръсотията е тука... Заради Лешояда е — помисли си той с ярост. — Лешояда е минал оттука и това е останало след него... Очилатия паднал отляво, Пудела паднал отдясно и всичко това — за да може Лешояда да премине между тях и да остави след себе си цялата тази мръсотия... Така ти се пада — каза си той. — Който ходи по петите на Лешояда, той винаги яде лайна. Навсякъде е така. Те, Лешоядите, са твърде много, затова и за тебе не е останало нито едно чисто място, всичко е сплескано... Нънан, глупакът, ми вика: Ти, вика, Рижи, си нарушител на равновесието, разрушител на реда; на тебе, вика, Рижи, при всеки режим ти е зле и при лошия ти е зле и при добрия ти е зле, — заради такива като тебе на земята никога няма да пребъде царството небесно... Че какво разбираш ти от това, дебелако? Да не би някога да съм виждал добър режим? Да не би ти някога да си ме виждал при добър режим? Та през целия си живот аз виждам само как умират Кириловци и Очилати, а Лешоядите пропълзват между техните трупове, по техните трупове като червеи и мърсят, и мърсят, и мърсят...“

Той се подхлъзна на катурналия се под краката му камък, потъна целият, изплува, видя съвсем близо до себе си изкривеното лице на Артър с облепени очи и внезапно за миг изстина: стори му се, че е

объркал посоката. Не беше сбъркал. Тукатси разбра, че трябва да вървят ей нататък, където от помията стърчеше върхът на камък, разбра, макар че освен този връх нищо не се виждаше в жълтата мъгла.

— Стой! — закрещя. — Давай вдясно! Вдясно от камъка!

Отново не чу гласа си и тогава настигна Артър, хвана го за рамото и взе да му показва с ръка: мини вдясно от камъка и дръж главата си по-ниско. „Ще ми платите за това“ — помисли си той. При камъка Артър се гмурна, начаса мълния с трясък се удари в черния връх и полетяха само нажежени парченца. „Ще ми платите за това — повтаряше той, като се потопи целият и с всички сила заработи с ръце и крака. В ушите му отекна ударът на следващата мълния. — Душата ви ще извадя за това — и бегло си помисли: — За кого говоря? Не знам. Но някой трябва да плати за това, някой ще ми плати за това! Почакайте, нека само се добера до кълбото, дайте ми да се добера до кълбото, аз не съм ви Лешояда, аз ще ви държа сметка, както си знам...“

Излязоха на сухо, на вече нажежения от слънцето каменен трошляк, оглушени, с разголени души, олюляващи се и държачи се един за друг да не паднат. Редрик видя олющения автофургон, седнал на осите си и смътно си спомни, че тук, край този фургон, могат да отдъхнат на сянка. Промъкнаха се в сянката. Артър легна по гръб и вяло взе да разкопчава якето си, а Редрик се облегна с раницата във фургона, изтри криво-ляво длани в трошляка и бръкна в пазвата си.

— И на мене... — продума Артър. — И на мене, мистър Шухарт.

Редрик се смая какъв силен глас имаше момчето, отпи, затвори очи, вслушвайки се как горещата прелистваща струя бълбука в гърлото и се разлива в гърдите му, пи още веднъж и подаде манерката на Артър. „Край — помисли си вяло. — Преминахме. И това преминахме. Сега остава да се напише сумата словом. Мислите, че съм забравил. Не, помня всичко. Мислите, че ще ви кажа благодаря, дето ме оставихме жив, дето не ме удавихте? Мор за вас, а не благодарност. Сега с всички вас е свършено, ясно ли е? Нищо няма да оставя току-тъй. Сега аз решавам. Аз, Редрик Шухарт, напълно с ума си и в трезво състояние, ще решавам всичко и за всички. А вие всички останали: лешоядите, жабите, пришълците, кльошавите, куотърбладовците, паразитите, «зеленичките», пресипналите, с вратовръзките, с мундирите, чистичките, чантаджиите, с речите, с благодеянията, с

работодателството, с вечните двигатели, с «голите темета на комарите», с разните обещания — достатъчно сте ме водили за носа, цял живот сте ме водили за носа, а аз, глупакът, все се фуках, че, виждате ли, каквото искам, това си правя, пък вие само «дакахте», а всъщност, гадове, си намигнахте и ме водехте за носа, теглехте ме, влачихте ме по затвори, по кръчми... Стига толкова!“ Той откопча ремъците на раницата и пое манерката от ръцете на Артър.

— Никога не съм мислил — говореше Артър с покорно недоумение в гласа, — дори не можех да си представя... Разбира се, знаех, че ще ни дебне смъртта, огънят... но такова нещо!... Как ли ще се върнем обратно?

Редрик не го слушаше. Това, което говори този човечец, сега няма никакво значение. То и по-рано не е имало никакво значение, но по-рано той все пак беше човек. А сега е... нищо, говорящ шперц. Нека си говори.

— Да можех да се измия... — Артър загрижено се озърташе. — Поне лицето си да изплакна.

Редрик разсеяно го погледна, видя залепнали, сплъстени като кече коси, омацано със засъхнала слуз лице, по което личаха следи от пръсти, и всичко това покрито с напукана кора от кал и не изпита нито състрадание, нито раздразнение, нищо. Говорящ шперц. Той извърна глава. Пред него се разстиляше унило пространство като изоставена строителна площадка, застлано с остър трошляк, посипано с бяла прах, заляно от ослепителното слънце, непоносимо бяло, горещо и мъртво. Далечният край на кариерата вече се виждаше оттук, също ослепително бял и изглеждащ от такова разстояние съвсем гладък и отвесен, а сипеят от едри камъни бележеше близкия край и в кариерата се слизаше точно там, където сред камъните като червено петно изпъкваше кабината на багера. Това беше единственият ориентир. Трябваше да вървят право към него, осланяйки се просто на късмета си.

Неочаквано Артър се надигна, мушна ръката си под фургона и измъкна оттам ръждясала консервена кутия.

— Я погледнете, мистър Шухарт — каза той оживено. — Това сигурно баща ми го е оставил, нали... Там има още.

Редрик не отговори. „На вятъра приказваш — помисли си той равнодушно. — По-добре би било за тебе сега да не споменаваш баща

си, по-добре би било сега за тебе да мълчиш. А всъщност няма никакво значение...“ Той стана и засъска от болка, защото всичките му дрехи бяха полепнали по тялото, по обгорената кожа и сега нещо там вътре мъчително се късаше, отлепваше се като засъхнал бинт от рана. Артър също стана и също засъска, страдалчески погледна Редрик — личеше, че много му се иска да се оплаче, но не се решава. Само каза със сподавен глас:

— А не може ли още веднъж да пийна, мистър Шухарт?

Редрик скри в пазвата си манерката, която държеше в ръка и каза:

— Виждаш ли червеното между камъните?

— Виждам го — каза Артър и трескаво си пое дъх.

— Давай направо към него.

Артър, стенойки, се протегна, разкърши рамене, целият се изкриви и като се озърташе, продума:

— Поне мъничко да можех да се измия... Всичко е залепнало.

Редрик мълчаливо чакаше. Артър го погледна безнадеждно, тръгна и веднага се спря.

— Раницата — каза той. — Забравите раницата, мистър Шухарт.

— Марш! — заповяда Редрик.

Не му се искаше нито да обяснява, нито да лъже, пък и всичко това беше излишно. Така и така ще тръгне. Няма къде да се дене. И Артър тръгна. Затътри се прегърбен, завлачи крака и се опитваше да смъкне от лицето си здраво засъхналата мръсотия, стана малък, жалък и слаб като мокро скитащо котенце. Редрик тръгна подире му и веднага щом излезе от сянката, слънцето го жегна и ослепи и той се прикри с длан, като съжеляваше, че не взе тъмни очила.

При всяка крачка се вдигаше облаче бяла прах, прахта полепваше по обувките, тя смърдеше, по-право смърдеше и от Артър, невъзможно беше да се върви след него и сетне Редрик разбра, че смърди най-вече тъкмо от самия него. Миризмата беше отвратителна, но някак си позната — в града смърдеше така в онези дни, когато северният вятър носеше по улиците пушеците от завода. И от баща му смърдеше така, когато той се връщаше вкъщи огромен, мрачен, с гневни червени очи и Редрик бързаше да се завре в някой по-далечен ъгъл и боязливо гледаше оттам как баща му смъква работното си яке и го праща в ръцете на майка му, сваля от огромните си крака грамадните износени обувки, натиква ги под закачалката, гол, само по чорапи лепкаво шляпа

в банята под душа и дълго пухти там, като шумно се потупва по мокрите телеса, дрънка с легените, недоволно си мърмори нещо под носа, после реве из цялата къща: „Мария! Заспа ли?“ Трябваше да изчака, докато той се измие и седне на масата, където вече беше поставена бутилка, дълбока чиния с гъста супа и шише кетчуп, да изчака, докато изсърба супата и се оригне и щом се захванеше за месото с фасула, чак тогава можеше да излезе на светло, да се покатери на коленете му и да го попита на кой майстор и на кой инженер днес е събрал очите...

Всичко наоколо беше нажежено до бяло и на него му се повдигаше от адската суха жега, от смрадта, от умората и неудържимо го смъдеше изгорената, напукана по свивките кожа и му се струваше, че пред огнения гнет, забулил съзнанието му, тя се мъчеше да го накара да я чуе, молейки се за покой, за вода, за прохлада. Спомени, заличени до неузнаваемост, се трупаха в размътения му мозък, изтласкваха се един друг, препречваха си пътя, смесваха се, като се вплитаха в белия зноен свят, танцуващ пред полузатворените му очи и всички те бяха горчиви, и всички те предизвикваха раздираща печал или ненавист. Опитваше се да се намеси в този хаос, силеше се да извика от миналото някой сладък блян, усещане за нежност или бодрост, изтикваше от дълбините на паметта си свежото смеещо се лице на Гута, още девойка, желана и недокосната, и то се появяваше, но по него веднага потичаха ръждиви браздулици, то се обезобразяваше и се превръщаше в мрачната, обрасла, с груба кафява козина муцунка на Маймунката; силеше се да си спомни Кирил, тоя свят човек, неговите бързи, уверени движения, неговия смях, неговия глас, обещаващ невиджани и прекрасни места и времена, и Кирил се появяваше пред него, а после на слънцето ярко лумваше сребрилата паяжина и ето вече Кирил го няма, а в лицето на Редрик са вторачени немигащите ангелски очи на Пресипналия Хю и голямата му бяла ръка претегля на дланта си порцелановия съд. Някакви тъмни сили, мятаци се в неговото съзнание, мигновено помитаха преградата на волята му и задушаваша и малкото хубаво, за което още си спомняше, и вече му се струваше, че нищо хубаво не е имало никога, а само зурли, зурли, зурли...

И през цялото това време той си остана сталкер. Без да мисли, без да съзнава, дори без да запомня, той отбелязваше сякаш с

гръбначния си мозък, че ей там вляво, на безопасно разстояние, върху купчината стари дъски седи „весел призрак“ — спокоен, отмаял, хич да не ти пука от него; а отдясно лъхна едва забележим ветреца и след няколко крачки се разкри равно като огледало „голото теме на комара“, многоопашато като морска звезда — няма страшно, далече е, — в средата му личи силуетът на сплескана птица, рядка гледка, над Зоната почти не летят птици; а ето край пътя две захвърлени „празнотии“, сигурно Лешояда ги е хвърлил на връщане, страхът е по-силен от алчността... Той виждаше всичко това и държеше сметка за всичко — достатъчно беше прегърбилият се Артър да се отклони макар и на крачка от вярната посока и устата на Редрик се отваряше от само себе си и дрезгавият предупреждаващ вик сам излиташе от гърлото му. „Машина — помисли си той. — Машина направихте от мене...“ А откъртените камъни в края на кариерата все повече се приближаваха и вече можеха да се видят чудноватите шарки от ръжда по червения покрив на кабината на багера.

„Глупак си ти, Барбридж — помисли си Редрик. — Хитър, но глупав. Как можа да ми повярваш бе? Че ти от ей такъв ме познаваш, че ти трябва да ме познаваш от мен самия по-добре. Остаря, там е работата. Остаря и оглупя. Така си е — нали цял живот си имал работа с глупаци...“ И тогава Редрик си представи колко се е изкривил Лешояда, когато е научил, че тъкмо Артър, Арчи, красавеца, родната кръвчица... че в Зоната за неговите крака, за краката на Лешояда е отишъл не някакъв си никому ненужен сополанко, а родният му син, скъпият, гордостта му... И като си представи това, Редрик започна да се смее с глас, а когато Артър уплашено се извърна към него, той продължи да се смее и му махна с ръка: Върви, върви! И отново изпълзяха в съзнанието му като на екран зурли, зурли, зурли... Всичко трябваше да се промени. Не един живот и не два живота, не една съдба и не две съдби — всяка бурмичка на този вонящ свят трябваше да се промени...

Артър се спря пред стръмно спускащия се вход на кариерата, спря и замря, протегнал шия, втренчил поглед надолу и напред, Редрик се приближи и спря до него. Но той не се загледа натам, накъдето гледаше Артър.

Оттук, където бяха стъпили, към дълбините на кариерата се точеше път, разбит още преди много години от гъсеничните вериги и

колелата на тежките товарни автомобили. От лявата му страна се издигаше бял напукан от жегата скат, а десният скат беше полуразрушен и сред камъните и купчините трошляк, наклонен на една страна, стоеше багерът, кофата му беше спусната и безпомощно се беше завряла в края на пътя. И както трябваше да се очаква, по пътя не се виждаше нищо друго, само около кофата от грубите издатини на ската се бяха проточили черни усукани висулки, приличащи на дебели лоени свещи и в прахта се виждаха множество черни мастилени петна, сякаш там беше разплискана смола. И това беше всичко, останало от тях, даже не можеше да се каже колко са били те тук. Може би всяко мастилено петно беше един човек, едно желание на Лешояда. Ей онова е Лешояда, който жив и здрав се върна от мазето на седмия корпус. Ей онова, по-голямото е Лешояда, измъкнал без всякакъв зор от Зоната „шавац магнит“. А ей онази висулка е разкошната, неприличаща нито на майка си, нито на баща си, страстно желана от всички Дина Барбридж. А ето това петно е неприличащият нито на майка си, нито на баща си Артър Барбридж, Арчи, красавецът, гордостта му...

— Стигнахме! — дрезгаво пророни Артър, силно възбуден. — Мистър Шухарт, ама стигнахме все пак, а?

Той се смееше щастливо, свлече се на колене и с всички сили заудря земята с юмруци. Кората от слепени коси на темето му се тресеше и се люлееше смешно и нелепо, и на всички страни се разлетя на парцали изсъхнала нечистотия. И едва тогава Редрик вдигна очи и погледна към кълбото. Внимателно. Предпазливо. Със спотаен страх, че ще се окаже някак си не толкова — ще го разочарова, ще пробуди съмнения, ще го смъкне от облаците, до които беше успял да се издигне, задъхвайки се в мръсотия. То не беше златно, по-скоро беше медночервеникаво, съвсем гладко и по него смътно се преливаха слънчеви отблясъци. Лежеше под далечната стена на кариерата, настанено удобно сред купчина свлякла се руда и даже оттука се виждаше колко е масивно и как тежко е смазало своето ложе.

В него нямаше нищо разочароващо или предизвикващо съмнение, но нямаше и нищо, внушаващо надежда. Кой знае защо, на човек веднага му минаваше през ума, че то навярно е кухо и сигурно е много горещо за пипане — слънцето го е нажежило. То явно не светеше със собствена светлина, и явно не беше способно да полети във въздуха и да танцува, както ставаше в легендите за него. То

лежеше там, където беше паднало. Може би изпаднало от някакъв огромен джоб или се беше загубило, търкулнало по време на играта на някакви гиганти — не беше поставено тук, беше захвърлено, захвърлено точно така, както всичките тези „празноти“, „гривни“, батерии и другия боклук, останал от Посещението. Но същевременно в него все пак имаше нещо и колкото повече го гледаше, толкова по-ясно Редрик разбираше, че му е приятно да го гледа, че му се иска да отиде при него, че му се иска да го докосне, да го погали и ненадейно отнякъде изплува мисълта, че сигурно е хубаво да седне, а още по-добре ще да е да си облегне гърба до него, да отметне глава назад и затвори очи, да поразмисли, да си поприпомни, а може би просто да подремне, да си почине...

Артър скочи, разтвори ципа на якето, смъкна го и със замах го запокити в краката си, като вдигна облак бяла прах. Той крещеше нещо, като правеше гримаси и размахваше ръце, а после сплете ръце на гърба си и подскачайки, тръгна надолу по пътя, като танцуваше със сложни, чудновати стъпки. Вече не гледаше към Редрик, беше забравил за Редрик, беше забравил за всичко, той отиваше да изпълнява своите желания, мъничките съкровени желания на изчервяващия се колежанин, на момченцето, което никога в живота си не беше виждало никакви пари, освен така наречените джобни, на хлапака, когото безмилостно налагаха с пръчка, щом се върнеше вкъщи, ако от него просто едва-едва лъхаше на алкохол, от когото искаха да направят известен адвокат, а в перспектива — министър, а в най-далечна перспектива, сами разбирате и президент... Присвил възпалените си очи заради ослепителната светлина, Редрик мълчаливо гледаше подире му. Беше равнодушен и спокоен, знаеше какво ще се случи сега и знаеше, че няма да гледа, но все още можеше да гледа и гледаше, без да чувства нищо особено, само дето някъде дълбоко, дълбоко, отвътре неочаквано се размърда някакво неспокойно червейче и започнала върти главата си като трънче.

А момчето продължаваше да слиза, танцувайки, по стръмния път, като подскачаше в ритъма на невероятен степ и бялата прах летеше изпод подметките му и то нещо крещеше с пълен глас, много звънко и много весело, и много тържествено като песен или като заклинание и Редрик си помисли, че за първи път, откакто съществуваше кариерата, някой се спускаше по този път така, сякаш

беше на празник. И отначало не чуваше какво там се провиква този говорещ шперц, а после в него сякаш нещо се включи и той чу: „Щастие за всички!... Даром!... Щастие кой колкото иска!... Насам! Идвайте насам!... Ще стигне за всички!... Никой няма да бъде пренебрегнат!... Даром го давам! Щастие! Даром!...“

А после момчето внезапно млъкна, сякаш огромна ръка с един замах му натика тапа в устата. И Редрик видя как прозрачната пустота, спотаила се в сянката на кофата, го сграбчи, вдигна го във въздуха и бавно, с напрегане взе да го усуква, както жените усукват прането, за да изстискат водата от него. Редрик успя да забележи как една от прашните обувки се откъсна от гърчещия се крак и излетя високо над кариерата. Тогава се извърна и седна. В главата му нямаше нито една мисъл и той някак си престана да чувства себе си. Наоколо цареше тишина и особено тихо беше зад гърба му, там, на пътя. Тогава си спомни за манерката — без особена радост, просто като за лекарство, което е дошло време да вземе. Разви капачката и почна да пие на малки, оскъдни глътки и за първи път в живота му се прииска в манерката да имаше не алкохол, а просто студена вода.

Мина известно време и в главата му взеха да се появяват що-годе свързани мисли. „Е, това е то — помисли си той без желание. — Пътят е чист. Още сега бих могъл да мина, но по-добре ще е, разбира се, да почакам още мъничко. Някои «месомелачки» правят номера. Пък и тъй и тъй трябва да си помисля. Не съм свикнал да мисля, там е лошото. Какво значи «да мисля»? Да мисля значи: да се изплъзна, да баламосам някого, да го заблудя, да го пратя за зелен хайвер, ама нали сега всичко това не ми върши работа...“

Е, добре, Маймунката, баща ми... Да си го върна тъпкано за всичко, душата им да извадя на гадовете, нека да се нагълтат с мръсотии, както аз се нагълтах... Не е това, не е това, Рижи... Впрочем, това е, разбира се, но какво значение има всичко? Това ли трябва да измисля? Та то е псувни, а не мисли. Побиха го ледени тръпки от някакво страшно предчувствие и като прекрачи наведнъж през всевъзможните разсъждения, които го очакваха, яростно си заповяда: „Виж какво, рижа мутро, няма да си отидеш оттука, докато не измислиш каквото трябва, ще пукнеш тука с това кълбо, ще се изпържиш, ще изгниеш, но няма да си отидеш...“

„Боже мой, защо онемях, мислите ми къде са? — Той със замах стовари отмалелия си юмрук в лицето. — Та цял живот в главата ми не е имало нито една мисъл. Чакай малко. Нали Кирил казваше нещо толкова... Кирил!“ Той трескаво се ровеше в спомените си и изплуваха някакви думи, едни му говореха нещо, други малко му говореха, но все не бяха тези, които му трябваша, защото не думи бяха останали от Кирил, останали бяха някакви смътни образи, много добри, но напълно неправдоподобни...

„Какви подлеци... Пак ме изиграха, гадовете, две думи на кръст не мога да обеля... Апаш... Апаш си беше и апаш си остана... А не трябва да е така! Чуваш ли? И в бъдеще веднъж винаги трябва да се забрани! Човек се ражда, за да мисли (ето го най-после Кирил!)... Само дете не вярвам в това. И по-рано не вярвах, и сега не вярвам, и за какво се ражда човек не знам. Ражда се, защото се ражда. И започва да си вади хляба, както може. Нека ние да сме здрави, а те нека да пукнат. А кои сме ние? А те пък кои са? Пак нищо не можеш разбра. Когато на мен ми е добре, Барбридж е зле, когато на Барбридж му е добре, Очилатия е зле, а когато Пресипналия е добре, всички са зле, само той, глупакът, си въобразява, че все ще успее някак си да се изплъзне навреме... Боже господи, пълна каша! Цял живот се боря с капитан Куотърблад, а той цял живот се бори с Пресипналия и от мене, будалата, само едно искаше — да оставя този занаят. Но как можех да оставя занаята, когато трябва да храня семейство? Да отида да работя? Не искам да работя за вас, повдига ми се от вашата работа, не можете ли да разберете това? Ако човек работи, винаги работи за някого, роб е и нищо повече, а аз винаги съм искал сам да върша всичко, да бъда самостоятелен, за да мога да плюя на всички — и на мъката им и на скуката им...“

Допи остатъка от коняка и с всичка сила фрасна празната манерка в земята. Манерката подскочи, блесна на слънцето и се търкулна нанякъде — той тутакси забрави за нея. Сега седеше, закрил очи с длани и вече се мъчеше не да разбере, не да измисли, а поне да види онова, което трябваше, но отново му се привиждаха само зурли, зурли, зурли... „Гущерчета“, бутилки, купчини дрипи, които някога са били хора, колонки от цифри... Знаеше, че трябва да унищожи всичко това и искаше да го унищожи, но му се струваше, че ако всичко това бъде унищожено, няма да остане нищо — само равна, гола земя. От

безсилие и отчаяние отново му се прииска да си облегне гърба и да отметне назад глава, той стана, машинално отърси прахта от панталоните си и взе да се спуска в кариерата.

Слънцето припичаше, пред очите му плуваха червени петна, въздухът трептеше в дъното и от това трептене му се струваше, че кълбото танцува на едно място като буй над вълни. Мина покрай кофата, като суеверно повдигаше краката си по-високо и внимаваше да не настъпи някое черно мастилено петно, а после, като затъваше в рохкавата пръст, се помъкна напърно през цялата кариера към танцуващото и намигащо кълбо. Целият беше облян в пот, задъхваше се от горещината и в същото време го побиваха ледени тръпки, тресеше го яко, сякаш беше махмурлия, а в зъбите му скърцаше блудкава тебеширена прах. И повече не се стараеше да мисли. Само отчаяно повтаряше наум едно и също като молитва: „Аз съм животно, нали виждаш, животно съм. Дума не мога да обеля, не ме научиха да приказвам, не умея да мисля, тези гадове не ми дадоха да се науча да мисля. Но ако ти наистина всичко можеш и всичко знаеш, и всичко разбираш... намери му цаката! Надникни в душата ми, знам, че там е всичко, което ти трябва. Сигурен съм! Та нали никога и на никого не съм продавал душата си! Тя си е моя, човешка! Ти, само изцеди от мене каквото искам, нали е изключено да искам нещо лошо!... Проклето да е дано, та аз нищо не мога да измисля освен тези неговите, детските думи: «Щастие за всички даром и нека никой да не бъде пренебрегнат!»“

Комарово, февруари — ноември 1971 година

ОХЛЮВ ПО СТРЪМНОТО

ПЪРВА ГЛАВА

Кандид се събуди и в същия миг помисли: вдругиден тръгвам. В отсрещния ъгъл Нава се размърда в постелята и попита:

— Не спиш ли вече?

— Не — отвърна той.

— Хайде тогаз да си поговорим — предложи тя. — Че то от вчера не сме си говорили, а?

— Хайде.

— Първо кажи кога тръгваш.

— Не знам — рече той. — Скоро.

— Винаги тъй думаш: скоро. Ту скоро, ту вдругиден, ти сигур мислиш, че е едно и също, макар че вече се научи да говориш, а в началото все бъркаше, къщата със селото бъркаше, тревата с гълъбите, даже мъртваците с хората объркваше, пък започнеш ли да мънкаш, нито дума не ти се проумяваше, никой не те разбираше...

Той отвори очи и се вторачи в ниския, покрит с варни вадички таван. По тавана пъплека мравки-работнички. Движеха се в две еднакви колони — отляво надясно натоварени, отдясно наляво без багаж. Преди месец беше обратното — отдясно наляво с гъбички, отляво надясно празни. И след месец ще бъде обратното, ако не им наредят друго. Край колоната в рехавата редица стоят едри черни сигналисти, стоят неподвижно, бавно мърдат дългите си антени и чакат заповеди. Преди месец, щом се събудех, мислех, че вдругиден тръгваме, и никъде не тръгнахме, и пак тъй някога, много отдавна, се събуждах и мислех, че вдругиден най-после ще тръгнем и, разбира се, не тръгнахме, но ако не тръгнем вдругиден, ще тръгна сам. Вярно, точно така мислех още някога, но сега вече непременно ще тръгна. Добре би било да тръгна тутакси, без да приказвам с никого, без никого да питам, но това може да се направи само на бистра глава, не сега. Хубаво е да се реша веднъж винаги: щом се събудя с бистра глава, веднага да стана, да изляза на улицата и да поема към гората, и на никого да не позволявам да ме заговаря. Това е много важно: да не

ме заприказват, че да ми завъртят акъла, особено онези места над очите, до писване в ушите, до повръщане, до размътване на мозъка и костите. А пък Нава вече говори...

— ... и става тъй — говореше Нава, — че мъртваците ни водеха нощем, а нощем те лошо виждат, съвсем са слепи, всеки ще ти го каже, даже и Гърбушко, макар да не е тъдявашен, от онуй село е, дето е комшийско на нашето, не на туй нашето, дето сме сега с теб, а на онуй, дето съм била без теб, дето живях с мама, тъй че ти не можеш да знаеш Гърбушко, селото му цялото обрасна с гъбички, мухъл ги нападна, а това не на всекиго се харесва, Гърбушко например начаса напусна селото. Надвиване, разправя, станало и сега хората нямамо какво да правят в селото... Тъй. А луна нямаше и те сигурно загубиха пътя, сбрах се вкупом, а ние в средата, и стана горещо, дъх не можеш да си поемеш...

Кандид я погледна. Лежи по гръб, сплела ръце под главата си и сложила крак връз крак, не шава, само устните ѝ непрекъснато мърдат и от време на време в полумрака проблясват очите ѝ. Когато старецът влезе, тя не спря да говори, старецът приседна край масата, дръпна към себе си гърнето, шумно, с мляскане го помириша и захвана да яде. Тогава Кандид се надигна и изтри с длани нощната пот от тялото си. Старецът мляскаше и пръскаше лиги, без да отмества очи от коритцето, покрито с капак, за да не плесеняса. Кандид дръпна гърнето и го постави пред Нава, че да млъкне. Старецът облиза устни и рече:

— Не е вкусно. У когото и да идеш, никъде не е вкусно. Съвсем е обрасла и пътеката, по която ходех някога, а ходех много — и на дресировка, и просто да се изкъпя, в онези времена често се къпех, имаше езеро, а сега стана блато и е опасно да се ходи, ама някой все пак ходи, инак откъде ще има толкова много удавници? И тръстика. Всекиго мога да питам: от къде на къде ще има пътека в тръстиката? И никой не може да знае това, пък и не е редно. А какво е това в коритцето? Ако например са квасени боровинки, бих хапнал, обичам Мариновани боровинки, а ако е просто нещо вчерашно, огризки някакви, няма нужда, не ща да ги ям, огризките си ги яжте вие. — Той почака, въртейки поглед от Кандид към Нава и обратно. Като не дочака отговор, продължи: — А там, дето е покарала тръстика, не може да се сее. По-рано сееха, трябвало за Надвиването, и всичко откарвах на Глинестата поляна, и сега го откарват, но не го оставят на поляната, а

го връщат обратно. Думах им, че не е редно, ама те не разбират какво е това: не е редно. Старейшината направо пред всички ме пита: Защо да не е редно? Ей тук стои Пестника, като теб, даже по-близо, тук, да речем, е Слушача, а ей тук на, дето е твоята Нава, стоят братята Келяви, всичките трима стоят и слушат и той мен направо пред всички ме пита. Думам му: Как можеш така, ние, думам, не сме двамина тук... Баща му беше по-схватлив, а може изобщо да не му е баща, някои разправяха, че не му бил баща, и наистина не си приличат. Защо, кай, да не е редно да се пита пред всички, защо да не е редно?

Нава се надигна, даде гърнето на Кандид и захвана да разтребва. Кандид почна да яде. Старецът мълча, известно време го гледа, предъвквайки устни, а след това отбеляза:

— Недосварена ви е гозбата, таквоз не е редно да се яде.

— Защо да не е редно? — попита Кандид заядливо.

Старецът се закиска.

— Ех ти, Мълчане — каза той. — Ти по-добре, Мълчане, да си мълчиш. Ти по-добре ми кажи, толкова отдавна те питам: много ли боли, когато ти режат главата?

— Че теб какво те засяга! — изкрещя Нава. — Какво току подпитваш!

— Гълчи — каза старецът. — Мен гълчи. Нито едничко още не е родила, а гълчи. Защо не раждаш? Колко време живееш с Мълчан, а не раждаш. Всички раждат, а ти не. Така не е редно. А знаеш ли какво значи „не е редно“? Значи: нежелателно е, не се одобрява, а тъй като не се одобрява, значи не е редно да се постъпва така. Какво трябва — още не се знае, но онуй, дето не е редно, значи не е редно. Това следва всички да го разбират, а ти най-вече, защото живееш в чуждо село, къща ти дадоха, Мълчан за мъж ти уредиха. Главата му може да е чужда, закачена, но телом е здрав и ти не е редно да отказваш да раждаш. И ето какво излезе — че „не е редно“ значи нещо съвсем нежелателно...

Нава, ядна и навъсена, грабна от масата коритцето и пое към килера. Старецът я проследи с поглед, млясна и продължи:

— Как още може да се разбира „не е редно“? Може и трябва да се разбира, че „не е редно“ е нещо вредно...

Кандид си дояде, тропна празното гърне пред стареца и излезе. През нощта домът бе здравата обрасъл и в гъстите ластари, наоколо се

виждаше само пътеката, прокарана от стареца, и мястото пред прага, където е седял и неспокойно е чакал да се събудят. Улицата е вече разчистена, зеленият пълзящ филиз с дебелина колкото ръка, промъкнал се вчера от плетеницата клони над селото и пуснал корен пред комшийската къща, е вече подрязан, намазан с квасец, потъмнял и вече вкиснал: мирише апетитно, остро и съседските деца са го начоголили, късат меката му сърцевина и пълнят устите си със сочни налети топчици. Когато мина Кандид, най-голямото гъгниво крясна с пълна уста: „Мълчан е мъртвак!“ Но никой не го подкрепи — другите бяха заети. На улицата, оранжева и червена от високата трева, в която къщите се губеха, улица сумрачна, покрита с бледи зелени петна от слънцето, промъкнало се през покрива на гората, нямаше никой. От полето долиташе нестроен скупен хор: „Хей, ей, по-весело сей, надясно сей, наляво сей...“, а гората отвърщаше с ехо. А може да не беше ехо. Може да бяха мъртваците.

Хромавия, разбира се, си беше у дома и си разтриваше крака.

— Седни — рече той приветливо. — Ето тук, на меката трева, е постелята за гости. Разправят, щял си да тръгваш.

Пак, помисли Кандид, пак всичко отначало!

— Какво, заболя ли те? — попита той и седна.

— Кракът ли? Ами, не, приятно е. Милваш го и ти става драго. А кога тръгваш?

— Както се бяхме уговорили. Ако ти идваше с мен, още вдругиден. А сега трябва да търся друг, който познава гората. Виждам, не искаш да дойдеш.

Хромавия изпъна крак и вразумяващо подхвана:

— Като излезеш оттук, завий наляво и върви чак до полето. По полето — покрай двата камъка, и веднага ще видиш пътя, той не е залинял, защото има морени. Пътьом ще подминеш две села, едното пусто, мухлясало, гъба го нападна, тъй че е безлюдно, а в другото живеят чудаците, през тях два пъти мина синята трева, оттогава боледуват и не бива да ги заговаряш, и без туй нищо не проумяват, паметта им се е отплеснала. А след това чудаково село откъм дясната ти ръка се пада твоята Глинеста поляна. И никакви водачи не ти трябва, сам спокойно ще стигнеш, без да се изпотиш даже.

— До Глинестата поляна ще стигнем — съгласи се Кандид. — Ама нататък как?

— Къде нататък?

— През блатото, където по-рано е имало езера. Помниш ли, че ми разказа за каменистия път?

— За кой път? До Глинестата поляна? Ами че нали ти втълпявам: завиваш вляво, вървиш до полето, до двата камъка...

Кандид го изслуша и рече:

— Пътеката до Глинестата поляна вече я знам. Ще стигнем. Но на мен ми трябва нататък, знаеш. Трябва ми да стигна до Града, а ти обеща да ми покажеш пътя.

Хромавия съчувствено поклати глава:

— До Града — а? Такъв ти бил меракът, значи. Помня, помня. Тъй до Града, Мълчане, се не стига. До Глинестата поляна например е лесно: покрай двата камъка, през мухлясалото село, през селото на чудациите, а там откъм дясната ти ръка се пада Глинестата поляна. Или да речем — до Тръстикино. То пък е от мен надясно, през рядкото на гората, край Житното мочурище, а после все подир слънцето. Накъдето слънцето, натам и ти. Три дни път, но щом толкова настояваш — да тръгваме. На времето там вадеха гърнета, докато не си разсадохме свои. Тръстикино го знам добре, да беше казал, че до Тръстикино! Няма защо да се чака до вдругиден, утре рано тръгваме, и храна няма да вземем, нали там е Житното мочурище... Ти, Мълчане, си много скъп на приказки — тъкмо те заслуша човек, а ти вече си затворил уста. А в Тръстикино ще идем, утре заран тръгваме...

Кандид го изслуша и рече:

— Разбираш ли, Хромави, не ми трябва Тръстикино. Тръстикино на мен не ми трябва. Нямам работа аз в Тръстикино. — Хромавия внимателно слушаше и кимаше. — Трябва да стигна Града — продължи Кандид. — Отдавна говорим за това с теб. Вчера ти рекох, че съм за Града. Преди седмица ти говорих, че съм за Града. Ти каза, че знаеш пътя до Града. Вчера го рече. И онзи ден рече, че знаеш пътя до Града. Не до Тръстикино, а до Града. Не ми трябва Тръстикино. („Само да не сбъркам — помисли той. — Може през цялото време да сбъркам. Не Тръстикино, а Града. Града, а не Тръстикино.“) Града, а не Тръстикино — повтори той на глас. — Разбираш ли? Разкажи ми за пътя до Града. Не до Тръстикино, а до Града. А още по-добре е да идем до Града заедно. Не до Тръстикино да идем заедно, а до Града да идем заедно.

Замълча. Хромавия отново захвана да опипва болното си коляно.

— Сигурно на теб, Мълчане, са ти повредили нещо вътре, когато са ти рязали главата. Като на моя крак. Отначало беше крак като крак, най-обикновен, а след това си вървах една нощ през Мравчево, носех мравешката самка, този крак хлътна в един мравуняк и сега е крив. Защо е крив никой не знае, а ходи лошо. Но до Мравчево ще стигне. И аз ще ида, и теб ще заведа. Само не разбирам защо трябва да си вземам храна за път, Мравчево е на хвърлей оттук. — Погледна Кандид, смути се и зяпна. — Значи не си за Мравчево — каза. — Тогава за къде? Ти си за Тръстикино. Ама аз не мога до Тръстикино, няма да стигна. Виждаш, кракът ми е крив. Слушай, Мълчане, а защо не искаш в Мравчево? Дай да идем в Мравчево, а? Отдавна не съм ходил там, може тях, мравчевците, вече да ги няма. Ще потърсим мравуняци, а?

„Сега ще ме отплесне“ — помисли Кандид, наклони се настрани и придърпа гърнето.

— Хубаво ти е гърнето — каза. — Не помня къде за последен път съм виждал такива хубави гърнета... Та ще ме изпроводиш ли до Града? Казваше, че никой освен теб не знае пътя до Града. Да идем до Града, а, Хромави? Как мислиш, ще стигнем ли до града?

— Ами да! Ще стигнем! До Града ли? Разбира се, ще идем. А такива гърнета си виждал, знам къде. Чудаците имат такива гърнета. Те, разбираш ли, не си ги отглеждат, от глина си ги правят, близо им е Глинестата поляна, нали ти казвах: от мен веднага вляво и покрай двата камъка до плесенясалото село. В плесенясалото село вече никой не живее, не си струва да ходим. Тъй де, като че ли не сме виждали мухъл! Когато кракът ми беше здрав, никога не ходех в това плесенясало село, зная само, че на две дерета от него живеят чудаците. Да. Можем да тръгнем и утре... Да... Слушай, Мълчане, хайде да не ходим там. Не го обичам аз този мухъл. Разбираш ли, в нашата гора гъбите са едно, можеш да ги ядеш, вкусни са. А в онуй село гъбите са някакви зелени и миризмата им е лоша. Защо точно там? И мухъл ще ни довлечеш. Дай по-добре да идем в Града. По-приятно е. Само че не става утре, с храна трябва да се запасим, да разпитаме за пътя. Или ти знаеш пътя? Ако знаеш, да не разпитваме, че и без това не се сещам кого точно. Защо ли не разпитам старейшината, а?

— Нима ти самият нищо не знаеш за пътя до Града? — попита Кандид. — Знаеш много за този път. Даже веднъж почти си стигнал до

Града, но си се изплашил от мъртваците, изплашил си се, че сам няма да ги отблъснеш...

— От мъртваците не съм се страхувал и не се страхувам — възрази Хромавия. — Ще ти кажа от какво се страхувам. Как ще вървим с теб — ето от какво се страхувам. Тъй ли ще мълчиш през цялото време? Аз не мога. И ето от какво още се страхувам... Не се сърди, Мълчане, кажи ми, а ако не искаш с пълно гърло, кажи го шепнешком, или даже само кимни, а ако не искаш и да кимнеш, дясното ти око е на сянка, ти само го притвори, никой няма да види, само аз. А въпросът ми е такъв: абе ти все пак не си ли мъничко мъртвак? Защото мъртваци не мога да търпя, тръпки ме побиват и не мога и не мога...

— Не, Хромави, не съм мъртвак — отговори Кандид. — Самият аз не мога да ги понасям. А ако се страхуващ, че ще мълча, няма да сме двамата, вече ти казах. Пестника ще дойде с нас и Опашкаря, и още двама от Колибите.

— С Пестника не тръгвам! — решително рече Хромавия. — Пестника взе дъщеря ми и не я опази. Откраднаха я от него. Не ме е яд, че той я взе, яд ме е, че не я опази. Отивал с нея към Колибите, настигнали ги крадци и отмъкнали дъщерята, а той им я дал. Колко ли не я търсих после с твоята Нава — не я намерих. Не, Мълчане, с крадците шега не бива. Ако тръгнем с теб към Града, от крадците мира няма да имаме. Ако работата е за Тръстикино, там може да се ходи без никакви колебания. Утре тръгваме.

— Вдругиден — каза Кандид. — Тръгваме ти, аз, Пестника, Опашкаря и още двама от Колибите. Тъй ще идем до Града.

— Шестима ще идем — уверено добави Хромавия. — Сам не бих тръгнал, разбира се, а шестима може. Шестима ние до Дяволските ридове ще идем, само дето не знам пътя. Да вземем да идем до Дяволските ридове, а? Далечко е, но шестима ще идем. Или не са ти притрябвали Дяволските ридове? Слушай, Мълчане, хайде да се доберем до Града, пък там ще видим. Само повечко храница да си вземем.

— Добре — отвърна Кандид и стана. — Значи вдругиден тръгваме за Града. Утре ще прескоча до Колибите, после ще намина да те подсетя още веднъж.

— Намини — съгласи се Хромавия. — Аз самият щях да дойда, но кракът ме боли, нямам сили. А ти намини. Ще побъбрим. Знам, повечето не искат да говорят с теб, трудно се говори с теб, Мълчане, но аз не съм такъв. Вече свикнах, даже ми харесва. А ти намини, и Нава доведи, добра ти е тя, твоята Нава, само дето деца няма, но ще има, млада ти е още...

На улицата Кандид отново избърса с длани потта от тялото си. Наблизо някой се изхили и закашля. Кандид се обърна. От тревата се надигна старецът, закани му се с възлест пръст и каза:

— За Града, значи, си се натъкмил. Интересно сте я захванали, само че до Града още никой не е стигнал жив, пък и не е редно. Нищо че главата ти е прикачена, това си длъжен да го знаеш...

Кандид свърна вдясно и пое по улицата. Старецът, мотайки се в тревата, още някое време се тътреше отзад и мърмореше: „Ако нещо не е редно, то винаги в някакъв смисъл не е редно, в един или в друг... Например не е редно да няма старейшина и събрания, а със старейшината и със събранията обратно — редно е, но пак не във всякакъв смисъл...“ Кандид бързаше, доколкото му позволяваше уморителната влажна горещина, и старецът изостана.

На мегдана Кандид видя Слушача. Слушача, като се олюляваше и заплиташе кривите си крака, обикаляше в кръг и разсипваше кафява трева от огромна паница, вързана за корема му. Тревата зад него димеше и смъдеше на очите. Трябваше да подмине Слушача и Кандид се опита да го подмине, но оня толкова ловко измени траекторията си, че блъсна носа си в неговия.

— А, Мълчане! — радостно изкрещя той, бързо смъкна от шията си ремъците и остави паницата на земята. — Накъде си тръгнал, Мълчане? Към къщи сигурно, към твоята Нава си тръгнал, младежка ви работа, а не знаеш, Мълчане, че твоята Нава я няма в къщи, на полето е твоята Нава, ей с тия две очи видях как твоята Нава отиде на полето, ако искаш ми вярвай, а ако не искаш — недей... Може, разбира се, и да не е на полето, младежка ви работа, само че твоята Нава, Мълчане, тръгна по онази улица, а по онази улица освен на полето, никъде не мож отиде, пък и къде, пита се, да отива твоята Нава? Теб, Мълчане, може да дири...

Кандид отново се опита да го заобиколи и отново, кой знае как, се оказа нос срещу нос с него.

— И не отивай подир нея на полето, Мълчане — продължи Слушача убедително. — Защо да вървиш подир нея, когато аз, на, сега ще разтъпча тревата и всички ще събера тук: земемерът дойде и съобщи, че старейшината му наредил да ми рече да разтъпча тревата, защото тук скоро ще има събрание, на мегдана. А като ще има събрание, всички от полето ще надойдат и твоята Нава ще довтаса, ако е на полето, ама къде другаде по онази улица ще иде, макар че, ако помислиш, по онази улица можеш да идеш не само на полето. Можеш и...

Той изведнъж млъкна и трескаво въздъхна. Притвори очи, ръцете му сякаш сами се повдигнаха нагоре с дланите. Лицето му се размаза в сладка усмивка, след туй се озъби и увисна. Кандид, вече поел встрани, спря и се ослуша. Мътновиолетово облаче обви главата на Слушача, устните му се разтрепериха и заговори бързо и ясно с чужд, почти ликторски глас, с чужди интонации и не селски стил, сякаш дори на чужд език, само отделни фрази бяха разбираеми:

— По далечните покрайнини на Южните земи в битката се включват нови и нови... придвижват се по-далеч на Юг... Великото разрохване на почвата в Северните земи за кратко е спряно от отделни и редки... Новите методи за Заблатяване дават обширни места за отдих и ново придвижване на... Във всички селища... големи победи... труд и усилия... нови отряди посестримки... утре и завинаги Спокойствие и Съединяване...

Дотърчалият преди минута старец стърчеше зад рамото на Кандид и разпалено обясняваше:

— Във всички селища, чу ли? Значи и в нашето... Големи победи! Непрекъснато ви говоря: не бива... Спокойствие и Съединяване — трябва да се разбере... Значи и у нас, щом е във всички... И нови отряди посестримки, разбра ли?

Слушача млъкна и клекна. Виолетовото облаче се разсея. Старецът нетърпеливо почука Слушача по плешивото теме. Слушача запремига и разтри уши.

— Аз какво? — рече той. — Предаване ли имаше? Как е с Надвиването? Изпълнява ли се или не? А ти, Мълчане, недей ходи на полето. Предполагам, подир твоята Нава си тръгнал, а твоята Нава...

Кандид прескочианицата с трева и забърза нататък. След малко старецът не се чуваше вече — или се е вкопчил за Слушача, или се е

запъхтял и е хлътнал в някоя къща да отдъхне и да похапне едновременно...

Къщата на Пестника беше в покрайнините. Вдървена старица — кой знае дали майка му, или леля му, — кикотейки се недоброжелателно, рече, че Пестника го нямало в къщи. Пестника бил на полето, а ако си бил в къщи, нямало защо да го търси на полето, но тъй като бил на полето, то за какъв дявол Мълчан да стърчи тук напразно.

На полето сееха. Душният застоен въздух беше пропит с тежка смесица от миризми, вонеше на пот, квасец и гнили стъбла. Сутрешната реколта на дебел слой бе навалена край браздата, зърното вече се ронеше. Над гърнетата с квас се рояха и кръжаха облаци работливи мухи и в утайката на този черен, метално проблясващ кръговрат седеше старейшината, наклонил глава, замижал с едно око, и старателно изучаваше капката суроватка върху нокътя на големия си пръст. Нокътят беше специален, плосък, грижливо полиран, изчистен до блясък с необходимите вещества. По браздата край долните крайници на старейшината на върволица, по на десетина крачки един от друг крачеха сеячите. Вече не пееха, но в пазвите на гората някой гукаше и ахкаше — ясно, не е било ехото.

Кандид тръгна покрай редицата, загледан в уморените лица. Като намери Пестника, докосна го по рамото и Пестника мълчаливо напусна останалите. Брадата му беше набита с кал.

— Какво се закачаш, козина по човката? — изхриптя той, загледан в краката на Кандид. — Един друг тъй, козина по човката, се закачал, че като го сграбчили за ръцете и краката и го метнали връз дървото, и досега си виси, а като го снемат, повече няма да се закача, козина по човката...

— Идваш ли? — кротичко попита Кандид.

— Останало и да не дойда, козина по човката, като съм направил квас за седмица, да не влезеш в колибата, вони, не може да се живее, как да не тръгна — дъртата не иска да го изнесе, пък аз не мога да го гледам. Ама къде отиваме? Хромавия вчера рече — в Тръстикино, но аз за Тръстикино не тръгвам, козина по човката, в Тръстикино и хора няма, за моми да не говорим, там да искаш да сграбчиш някого за краката и да го метнеш връз дървото, козина по човката, няма кого, а без мома повече няма живот за мен, старейшината ще ме прати на оня

свят. На, седи, козина по човката, облещил очи, а е сляп като пета, козина по човката... Както седи, фрасни му един по зъркелите, повече няма да седи, козина по човката, а за Тръстикино няма да тръгна, както искаш...

— За Града — каза Кандид.

— Града е друга работа, за Града тръгвам, още повече, разправят, изобщо нямало никакъв град, онзи дърт пън дрънка врели-некипели — довтаса рано заран, изплюска половин гърне и започва, козина по човката, да плещи: това е редно, онова не е редно... Питам го: абе кой си ти, че да ми разясняваш какво е редно и какво не е редно, козина по човката? Мълчи, и той не знае, а за някакъв Град дрънка...

— Тръгвам — вдругиден — каза Кандид.

— А какво чакаме? — възмути се Пестника. — Защо чак вдругиден? В къщи не може да се спи, квасът смърди, да бяхме тръгнали по-добре тази вечер, че един тъй чакал, чакал, докато му цапардосали един по ушите, спрял да чака и на — досега не чака... Дъртата гълчи, живот няма, козина по човката! Слушай, Мълчане, що не вземем моята дърта, може крадци да я отмъкнат, ще я дам, а?

— Вдругиден излизаме — търпеливо повтори Кандид. — Па ти хубаво, че си направил толкова квас. От Колибите, знаеш...

Не довърши, защото на полето закрепяха.

— Мъртваци! Мъртваци! — дереше се старейшината. — Жени, по къщите! Бягайте по къщите!

Кандид се огледа. Между дърветата на самия край на полето стояха мъртваци: двама сини съвсем наблизко и един жълт по-далеч. Главите им — с кръгли дупки на очите и черна цепка на мястото на устата — бавно се извъртаха ту на едната, ту на другата страна, огромните им ръце висяха като отсечени край телата. Земята под ходилата им димеше, бели струйки пара се преплитаха със сиво-синкав пушек.

Тези мъртваци наглед бяха патили и препатили, затова се държаха предпазливо. Цялата дясна страна на жълтия беше проядена от горило, а двата сини — петно до петно от изгорено с квасец. На места кожата им беше опадала, сбърчена и висеше на парцали. Докато те стояха и се оглеждаха, жените с викове избягаха в селото, а мъжете, мърморейки заплашително и многословно, се скупчиха с гърнета горило в ръце.

После старейшината рече: „Защо стоим, пита се? Да тръгваме, защо стоим!“ и всички лениво се размърдаха към мъртваците, разгъвайки се във верига. „По очите! — подвижна старейшината. — Гледайте да ги лиснете по очите! Добре е по очите, инак каква полза, ако не е по очите...“ Веригата ги плашеше: „Хо-хо-хо! Хайде, бягайте! Хо-хо-хо!“, но никой не искаше да ги докача.

Пестника крачеше до Кандид, чоплеше засъхналата кал от брадата си, крещеше по-силно от другите, а между крясъците разсъждаваше:

— Ами, напразно отиваме, козина по човката, няма да издържат, сега ще духнат... Че мъртвачи ли са това? Дрипи някакви, къде ти ще издържат... Хохо! Вах!

Стигнали на двайсетина крачки от мъртваците, хората се спряха. Пестника метна по жълтия буца пръст, онзи с невероятна сръчност опъна напред широката си длан и отби буцата встрани. Всички отново захохокаха и затропаха с ходила, някои сочеха гърнетата и правеха заплашителни движения към мъртваците. Жал им беше за горилото и никой не искаше да се мъкне до селото за нов квасец, мъртваците и без това бяха вече бити и благоразумни — може да се размине и така.

И се размина. Парата и димът под нозете на мъртваците се сгъстиха, те се стъписаха.

— Край — казаха във веригата, — не удържаха, сегинка ще се измъкнат...

Мъртваците незабележимо се измениха, сякаш се извърнаха вътре в собствените си кожи. Не се различаваха нито очи, нито устни — бяха застанали с гръб. След секунда вече си тръгнаха. Там, където стояха до преди малко, бавно се слягаше облаче пара.

Хората в оживена гълчава се връщаха обратно към браздата. Разбира се, че е време да се отиде на събрание. Тръгнаха на събрание.

— На мегдана се сбирайте, на мегдана — повтаряше на всеки старейшината. — Ще има събрание на мегдана, тъй че трябва да се яде на мегдана.

Кандид търсеше Опашкаря, но Опашкаря, който знае защо, не се виждаше в тълпата. Изгубил се беше някъде. Пестника се въртеше наоколо и бърбеше:

— А помниш ли, Мълчане, как скочи на мъртвака? Как му скочи, разбираш ли, козина по човката, че го чопна за главата, стисна го, като

своята Нава, козина по човката, па как закрепцяа-а... Помниш ли, Мълчане, как закрепця? Изгори се, значи, целият беше в пришки, после рукнаха, боляха те. Защо му скочи, Мълчане? Един тъй скачал връз мъртваците, скачал, отлепиха му кожата от шкембето, та вече не скача, козина по човката, и на децата си ще забрани. Казват, Мълчане, скочил си на него, че да те отнесе в Града, ама ти не си мома, за какъв дявол да те отнася, пък и разправят — никакъв Град няма, онзи стар пън измисля разни думи — Град, Надвиване... А кой го е виждал, Надвиването де? Слушача се нагълта с пияни бръмбари, па тръгне да плещи, а старият тутакси цъфне, слуша, а след това скита по хорските къщи, лапа чуждо и повтаря...

— Утре ще ида до Колибите — каза Кандид. — Чак вечерта ще се върна, през деня ще ме няма. Иди при Хромавия и му напомни за вдругиден. Аз съм му напомнил и пак ще му напомня, и ти също му напомни, иначе ще се отплесне някъде...

— Ще му напомня — обеща Пестника. — Така ще му напомня, че и останалия крак ще му счупя.

На мегдана се събра цялото село, дърдорят, бутат се, разсипват по голата земя семена — полянки си отглеждат, че да им е меко сядането. В краката им се мотаят деца, те ги дърпат за перчемите и за ушите, та да не се мотаят. Старейшината псува и пъди колона лошо обучени мравки, помъкнали личинки на мухи-работнички направо през мегдана, затова пита околните по чие нареждане мравките си крачат тук и какво е изобщо това безобразие! Подозират Слушача и Кандид, но да се изясни точната истина вече е невъзможно.

Кандид намери Опашкаря, искаше да разговаря с него, но не успя, защото обявиха събранието за открито и пръв, както винаги, се измъкна да се изказва старецът. Така и не се разбра за какво се изказваше, невъзможно беше, но всички седяха чинно, слушаха и шъткаха на мотащите се деца да не се мотат. Някои, наредили се особено добре — далеч от слънчевите петна — дремеха.

Старецът надълго се разпростря за това какво е „не е редно“ и в какви смисли се среща то, призова към поголовно Надвиване, заплаши с победите на Север и на Юг, руга селото, а покрай него и Колибите, задето навсякъде има нови отряди Посестримки, а нито в селото, нито в Колибите има такива, пък и Спокойствие няма, нито Съединяване, и всичко става, защото хората са забравили думата „не е редно“ и са си

въобразили, че сега всичко е редно, пък Мълчан например на всяка цена иска да отиде до Града, макар че никой не го е викал там, че селото не носи отговорност за него, защото е чужденец, но ако изведнъж се окаже, че все пак е мъртвак, а такова мнение се шири в селото, тогава вече не се знае какво ще стане, още повече, че Нава, макар също да е чужденка, няма деца от Мълчан и това не е редно повече да се търпи, а старейшината го търпи...

Към средата на изказването старейшината също морно задряма, но като чу името си, скочи и ревна заканително:

— Ей, да не се спи! Ще спите в къщи — рече той, — за това са къщите, да се спи в тях, а на мегдана не се спи, на мегдана се правят събрания. На мегдана не сме позволявали, не позволяваме и не ще позволим никому да спи! — Той изви очи към Стареца. Старецът доволно кимна. — Тъкмо това е нашето общо „не е редно“. — Той приглади косите си и съобщи: — На Колибите е обявена невеста. А ние имаме ерген, известния на всички вас Брътван. Брътване, стани де, покажи се... Я по-добре недей, по-добре поседи, и без туй те знаем... Оттук произтича въпросът: да дадем ли Брътван на Колибите или, обратно, невестата от Колибите да вземем при нас в село... Не, Брътване, ти поседи, ние без теб ще решим... Който е близо до него, да го държи здраво, докато събранието свърши. А който има мнение, нека ни го каже.

Мненията се оказаха две. Едните (повечето съседни на Брътван) настояваха Брътван да се отпрати в Колибите — нека той поживее там, а ние тук. Другите, сдържани и сериозни хора, живеещи далеч от Брътван, възразяваха, че не, жените са малко, крадат ни жените, затова невестите трябва да вземаме при нас: Брътван, макар да е Брътван, трябва да се предполага, че той тъй или иначе ще навъди деца, това е друга работа. Спориха дълго, разгорещено и отначало по същество. След това Хромавия ни в клин, ни в ръкав закрещя, че сега е военно време, а всички забравят това. Веднага оставиха Брътван на мира. Слушача обясни, че няма никаква война и никога не е имало, а има и ще има Велико разрохване на почвата. Не Разрохване, възразиха в тълпата, а Необходимо Заблатяване. Разрохването отдавна е свършило, колко години е вече Заблатяване, но Слушача не съзнава, пък и как ще съзнава, щом е Слушач. Надигна се старецът и облещил очи, пресипнало запищя, че не са редни такива работи, че няма никаква

война и няма никакво Разрохване, и няма никакво такова Заблацияване, а има, имало е и винаги ще има Поголовна Битка на Север и на Юг. Как да няма война, козина по човката, отговориха му, когато оттатък селото на чудаците езерото е пълно с удавници? Събранието гръмна. Много важно — удавници! Дето има вода, има и удавници, в чудаковото село нищо не е като при хората и ние няма да се водим по чудаковото село, те от глина ядат, под глина спят, жена си пусна на крадците, пък сега с удавниците се оправдаваш, а! Туй не са никакви удавници и битка не е, и не е война, а Спокойствие и Съединяване за целите на Надвиването! Ами защо тогаз Мълчан тръгва за Града? Мълчан тръгва за града, значи Град има, а щом има, за каква война говорим — ясно, че е Съединяване!... Пък и какво ни засяга къде отива Мълчан. И друг един отивал, отивал, но като го цапардосали хубавичката по ноздрите, никъде вече не отива... Мълчан затова отива в Града, защото Град няма, знаем го ние Мълчан, Мълчан е глупак на глупаците, а умния човек, Мълчане, не можеш го баламоса, а след като няма Град, за какво Съединяване може да се говори? Няма никакво Съединяване, едно време наистина имаше, но отдавна вече няма... Значи и Надвиване вече няма!... Кой там вика, че няма Надвиване? Абе ти в какъв смисъл го викаш? Ти какво така!... Брътван! Дръжте Брътван! Ех, изтърваха Брътван! Как можяхте да изтървете Брътван?...

Понеже знаеше, че това ще продължи дълго, Кандид се опита да започне разговор с Опашкаря, но на Опашкаря не му беше до приказки. Той с все сила крещеше:

— Надвиване?! А откъде идат мъртваците?! За мъртваците мълчите! Защото ей толкоз не знаете какво да мислите за тях, затова дрънкате за разни там Надвивания...

Крещяха за мъртваците, после за мухлясалите села, после се умориха и поутихнаха, избърсали лица, отпъждаха се един друг и скоро се разбра, че вече всички мълчат и само старецът и Брътван спорят. Тогава се опомниха. Събориха Брътван, нахвърлиха се отгоре му, натъпкаха устата му с листа. Старецът говори още малко, но загуби глас и не се чуваше. Тогава се надигна чорлав представител на Колибите и притиснал ръце до гърдите си, се озърна умилно и с хриплив глас започна да моли да не дават Брътван в колибите, Брътван не им трябва, сто години са живели без Брътван и още сто ще изкарат, а да вземат невестата при тях и тогаз Колибите няма да се посрамят с

чеиза, ще видите... Никой нямаше сили да започне отново спор и му обещаха — ще помислят, ще решат, не е бърза работа.

Народът започна да си разотива за обед. Опашкаря хвана Кандид за ръката и го придърпа встрани под дървото.

— Кога тръгваме? — попита той. — Омръзнало ми е в село, в гората искам, скоро ще се поболеея от скука... Ако не идваш, кажи, сам ще тръгна, ще придумам Пестника или Хромавия, и заедно с тях ще тръгна...

— Вдругиден — рече Кандид. — Храна пригответи ли?

— Приготвих и вече я изядох, нямам търпение да я гледам как напразно стои и само старецът я лапа, от него всичко ме боли, аз на твоя дъртак ще му строша врата, ако не тръгна скоро... Как мислиш, Мълчане, какъв ли е този старец, защо яде у всички и изяжда всичко, и къде живее? Аз съм човек препатил, в десетина села съм бил, при чудаците съм бил, даже при изтерзаните съм ходил, нощувал съм при тях и от страх едва не пукнах, а таквоз старче не съм виждал, чешит някакъв е нашето старче, сигурно затова си го чуваме и го търпим, но не издържам вече да гледам как денем и нощем шари по моите гърнета — и на място яде, и със себе си отмъква, а още тате го ругаеше, преди да го утрепят мъртваците... И къде прибира всичко? Само кожа и кости, вътре място няма, а изплюсква две гърнета и две взима със себе си, пък гърнетата никога не връща... Знаеш ли, Мълчане, може да си имаме не едно старче, може да са ни две, или даже три? Двете спят, третото работи. Нахрантути се, събуди второто, а то се опъне да почине...

Опашкаря изпрати Кандид до дома, но отказа да обядва там — от деликатност. Побърбори още петнайсетина минути как на езерото в Тръстикино подмамват рибата, като мърдат пръсти, съгласи се да намине утре при Хромавия и да му напомни за похода към Града, сподели, че Слушача в действителност не е никакъв Слушач, ами просто един болнав човек, и че мъртваците хващат да ядат жени, тъй като мъжкото месо е жилаво, а мъртваците нямат зъби, обеща да приготви до вдругиден нови запаси, а стареца трябва да гони безпощадно, и накрая си тръгна.

Кандид с усилие си пое дъх и се поспря пред вратата, преди да влезе. Ти, Мълчане, само не забравяй, че утре си за Колибите, от сутринта още ще идеш, не забравяй: не в Тръстикино, не на Глинестата

поляна, а в Колибите... И за какво ти е, Мълчане, да ходиш в Колибите, по-добре в Тръстикино, риба има... забавно е... На Колибите, не забравяй, Мълчане, на Колибите, не забравяй, Кандид... утре сутрин на Колибите... да уговориш момчетата, че то четирима няма да стигнете до Града... Той не забеляза, че е влязъл.

Нава още я нямаше, а край масата клечеше старецът и чакаше някой да му поднесе обед. Той сърдито се наведе към Кандид и каза:

— Бавно вървиш, Мълчане, в две къщи вече бях, навсякъде обядват, а у вас е празно... Затуй сигурно си нямате дечица, защото бавно вървите и в къщи няма никой, когато е време за обед...

Кандид се приближи до стареца и известно време постоя в размисъл. Старецът продължи:

— Колко ли време ще вървиш до Града, щом човек и за обед не може да те дочака? До Града, казват, било далеч, сега всичко знам за теб, знам, че се тъкмите за Града, едно само не знам — как ще се добереш до Града, след като цял ден вървиш до гърнето с ядене и пак не можеш да стигнеш... Ще се наложи да дойда с вас, да ви заведа, отдавна съм за Града, само пътя не знам, а Града ми трябва, че да си изпълня дълга, всичко ще разкажа там, дето трябва...

Кандид го грабна под мишницата и рязко го дръпна от масата. От изненада старецът млъкна. Кандид го изнесе на ръце от къщи, постави го на пътеката и изтри дланите си с трева. Старецът се опомни:

— Само не забравяйте да ми вземете храница — викна той подир Кандид. — Вземете повече и по-добра храница, че съм тръгнал да изпълнявам дълга си, а вие за удоволствие и въпреки нашето „не е редно“...

Кандид се върна в къщи, седна край масата и отпусна глава върху стиснатите си юмруци. И все пак вдругиден тръгвам, помисли той. Това не се забравя: вдругиден. Вдругиден, помисли той. Вдругиден, вдругиден...

ВТОРА ГЛАВА

Кандид тръгна по тъмно, че да се върне за обед. До Колибите е десетина километра, пътят е познат, добре утъпкан, целият в петна от разлят квасец. Смята се, че ходенето е безопасно. Отляво и отдясно лежат топли бездънни блата, от ръждивата миризлива вода стърчат прогнили черни стебла, като овални блестящи куполи се издигат лепкавите шапки на гигантски блатни гъби, понякога на самия път можеш да намериш напуснати и смачкани гнезда на водни паяци. От пътя блатото се вижда трудно: между гъстите плетеници на дървесните корени се спускат и като нетърпеливи корени се губят в тресавището милиарди дебели зелени колони, възгета, люлеещи се като паяжина нишки — алчната нахална зеленина се възправя като стена и като мъгла скрива всичко, освен звуците и миризмите. Сегиз-тогиз в жълто-зеления сумрак се откъсва нещо и пада с протяжен шум, разнася се гъст разтегнат плясък, блатото въздиша, бълболи, мляска и отново настъпва тишина, а минута след това през зелената завеса на пътя се промъква утробната смрад на разтревожената бездна. Разправят, човек не можел да мине по тези бездънни места, но пък мъртваците ходели навсякъде, нали затова са мъртваци — блатото не ги иска, Кандид за всеки случай си отчупи тояга — не защото се боеше от мъртваците, мъртваците обикновено не са опасни за мъжете, но за горския и блатния живот се ширят разни слухове и някои от тях — при цялата им нелепост — може и да са верни.

Едва беше извървял и петстотин крачки, когато го настигна Нава. Той спря.

— Защо тръгна без мен? — започна Нава задъхано. — Казах ти, с теб ще вървя, няма да остана сама в селото, няма какво да правя сама там, там мен никой не ме обича, а ти си ми мъж, длъжен си да ме вземеш, туй, дете нямаме деца, още нищо не значи, все едно — мъж си ми, а аз съм твоя жена, а деца тепърва ще се народят... Честно ще ти кажа, просто не искам още деца, не разбирам защо ни са и какво ще правим с тях... Какво като ни одумват старите или твоят дъртак, в

нашето село беше съвсем иначе: който иска деца, има деца, който не иска — няма...

— Върни се в къщи — каза Кандид. — Откъде ти хрумна, че си тръгвам? Отивам до Колибите, за обед съм си в къщи...

— Ами добре, ами и аз ще тръгна с теб, а за обед ще се върнем заедно, обедът от вчера ми е готов, тъй съм го скрила, че даже твоят дядка няма да го намери...

Кандид продължи. Безсмислено е да спори, нека върви. Развесели се дори, прииска му се да се счепка с някой, да размаха тояга, да излее на някого мъката и злобата, и безсилието, натрупвани толкова години. На крадците. Или на мъртваците. Има ли разлика? Нека си върви момичето. Жена ми е, деца не иска. Замахна здравата, шибна с пръчката прогизнал дънер край пътя и едва не се строполи: дънерът се разпадна и пръчката мина през него като през сянка. Изскочиха няколко пъргави сиви животинки и се гмурнаха в тъмната вода.

Нава вървеше наблизко — ту тичаше напред, ту изоставаше. Понякога го улавяше за двете ръце и увисваше доволна на тях. Говореше за обед, който така умело скрила от стареца, че щели да го изядат дивите мравки, ако не била направила така, че мравките цял живот да не могат да стигнат до него, за това, че я разбудила някаква нахална муха и че като заспивала снощи, той, Мълчан, вече хъркал, а насън мърморел неразбираеми думи, и откъде знаеш такива думи, Мълчане, просто чудно, никой в нашето село не знае такива думи, само ти ги знаеш и винаги си ги знаел, даже когато беше съвсем болен...

Кандид слушаше и не слушаше, привичният дотеглив брътвеж попиваше в мозъка, той вървеше и тъпашки многословно мислеше защо не може за нищо да мисли, може да е от безкрайното ашладисване — единственото занимание в селото, когато не се занимават с приказки, а може да е от нещо друго... Може да е от целия сънлив, даже не първобитен, а направо растителен начин на живот, който води от онези отколешни времена, когато вертолетът с пълна скорост налетя на невидима преграда, поогъна се, счупи витло и като камък рухна в блатото... Сигурно тогава нещо ме е изхвърлило от кабината, помисли той. Изхвърлило ме е нещо тогава от кабината, за хиляден път помисли той. Ударило ме е нещото право в главата, така и

не се оправих, ... а ако не беше ме изхвърлило, щях да потъна в блатото заедно с вертолета, значи е добре, дете ме е изхвърлило... Внезапно се сети, че това е умозаклучение, и се зарадва; струваше му се, че отдавна е изгубил способността да умозаклучава и може да повтаря само едно: вдругиден, вдругиден...

Погледна Нава. Момичето висеше на лявата му ръка, гледаше го отдолу и разгорещено разказваше:

— Тогава те всички се скупчиха и стана страшно горещо, ти знаеш какви са горещи, а луна оная нощ изобщо нямаше. Тогаз мама започна да ме подбутва тихичко, изпълзах на четири крака между разкращите им и повече никога не видях мама...

— Нава — рече Кандид, — пак разказваш тази история. Вече двеста пъти я разказваш.

— Ами че какво! — отвърна Нава изненадано. — Какъв си странен, Мълчане. Че какво друго да ти разказвам? Нищо друго не помня и не знам. Тъй де, няма да ти разказвам как миналата седмица двамина с теб копахме изба, ами че ти и сам го видя. Е, ако бях копала изба с някой друг, с Хромавия например или с Брътван... — Тя изведнъж се оживи. — Знаеш ли, Мълчане, че даже е интересно. Разкажи ми как двамата с теб копахме изба, още никой не ми го е разказвал, защото никой друг не видя...

Кандид отново се разсея. Бавно олюлявайки се, отстрани плаваха жълто-зелени буренаци, във водата някой сумтеше и въздишаше, с тънко жужене прелетя рояк белезникави бръмбари, от които правят спиртни настойки, пътеката под краката ставаше ту мека от високата трева, ту твърда от чакъла и трошляка. Жълти, сиви, зелени петна — няма за какво да се улови погледът, няма какво да запомниш. След това пътеката рязко сви вляво, Кандид направи няколко крачки и спря изтръпнал. Нава млъкна на средата на думата.

На пътя с глава в блатото лежеше голям мъртвак — ръцете и краката му разкращени и неприятно извити, съвсем неподвижен. Лежи на изпомачканата, пожълтяла от горещините трева, пребледнял, плещест и отдалеч се вижда, че е жестоко пребит. Пльоснат като пелте. Кандид предпазливо го заобиколи. Разтревожи се. Побоят е станал току-що: превитите пожълтели тревички се изправяха пред очите му. Кандид бдително огледа пътя. Имаше доста следи, но той нищо не

разбираше от тях, а съвсем близо пътят правеше нов завой и той не знаеше какво може да го очаква зад завоя. Нава гледаше мъртвака.

— Не са нашите — каза тя тихо. — Нашите не могат тъй. Пестника все плаши, но и той не може, само размахва юмруци... И от Колибите не могат така... Мълчане, да се връщаме, а? Ами ако са изродите? Казват, рядко се навъртали насам, но се навъртали. Дай по-добре да се върнем... И за какво си ме помъкнал в Колибите? Като че ли не съм виждала Колибите!

Кандид се раздразни. Какво ли означава това? Сто пъти е минавал по тази пътека и не е срещал нищо, което си заслужава да запомниш или обмислиш. А ето че когато тръгваш утре — даже не вдругиден, а утре, най-после! — тази единствена безопасна пътека става опасна... За Града може да се мине само през Колибите. Ако изобщо може да се отиде до Града, ако Градът изобщо съществува, пътят за него минава през Колибите...

Пак се сети за мъртвака. Представи си как Хромавия, Пестника или Опашкаря неизтощимо бърбят, фукат се и заплашват, мотаят се около този мъртвак, а след това, без да спират да се фукат или заплашват, за всеки случай поемат обратно към селото. Той се наведе и хвана мъртвака за краката. Краката му бяха още топли, но вече не обгаряха. Кандид рязко избута тежкото тяло в блатото. Тресавището шупна, зашумоля и се предаде. Мъртвакът изчезна, по тъмната вода побягна бръчка и угасна.

— Нава — рече Кандид, — върви в селото.

— Как ще вървя в селото — разсъдливо отвърна Нава, — щом ти няма да ходиш? Ако и ти беше тръгнал за селото...

— Престани да дрънкаш! — каза Кандид. — Веднага хуквай за селото и ме чакай там. И с никого не приказвай.

— А ти?

— Аз съм мъж — рече Кандид. — На мен никой нищо няма да ми направи.

— Ще ти направят, и още как! — възрази Нава. — Казах ти: ами ако са изродите? На тях им е все едно — мъж, жена, мъртвак, теб самия ще направят изрод, ще бродиш страшен, а вечер ще се срастваш с дърветата... Как да тръгна сама, нали може да са там отзад...

— Никакви изроди няма по света — не много уверено възрази Кандид. — Само лъжи...

Погледна назад. И там имаше завой, а какво има зад завоя, той не знаеше. Нава мърмореше много бързо и шепнешком, от което му ставаше особено неприятно. Той хвана тоягата по-удобно.

— Добре. Върви с мен. Само стой близо и ако ти заповядам нещо, веднага изпълняваш. Мълчи, затвори уста и мълчи чак до Колибите. Да тръгваме.

Тя, разбира се, не можеше да мълчи. Наистина вървеше наблизко, не притичваше напред и назад, но през цялото време мърмореше под носа си: отначало нещо за изродите, после за мазето, после за Хромавия — как двамината вървели тъдява и той й направил свирка... Минаха опасния завой, след това минаха още един опасен завой и Кандид се беше поуспокоил, когато от високата трева, точно от блатото насреща, мълчаливо се показаха и се спряха хора.

Ха сега де — уморено помисли Кандид. — Колко не ми върви. На мен през цялото време не ми върви. — Наведе се към Нава — главата й трепереше, лицето й се сгърчи.

— Не ме давай, Мълчане — мърмореше тя, — не искам с тях. Искам с теб, не ме давай...

Той погледна към хората, седмина бяха — все мъже, все брадясали до очите и всички с чепати тояги. Не бяха тукашни, облечени бяха не по тукашному, със съвсем други растения. Бяха крадци.

— Е, какво тъй се спряхте? — попита главатарят с дълбок, тътнещ глас. — Елате, лошо няма да ви сторим... Ако бяхте мъртваци, тогава, разбира се, иначе щяхме да говорим, ами, какво да говорим — грабваме чепатите и това ще бъде целият разговор... Накъде сте поели? Към Колибите, доколкото разбирам. Може, естествено може. Ти, татенце, хайде по пътя. А дъщеричката, разбира се, ще ни оставиш. И не я оплаквай, добре ще й бъде с нас...

— Не — намеси се Нава, — с тях не искам. Ти, Мълчане, така да знаеш — не искам с тях, крадци са...

Крадците се засмяха добродушно.

— А може би ще ни пуснете и двамата? — попита Кандид.

— Не — отвърна главатарят, — двамината не може. Наоколо се навъртат мъртваци, ще си загубиш дъщеричката, ще стане един път посестримка или друга някаква отрепка, а ние нямаме полза от това,

пък и на теб, татенце, за какво ти е, сам помисли, ако си човек, макар наистина, и като човек да си някак особен...

— Момиче е още — каза Кандид, — защо да я позорите?

Главатарят се изненада:

— Защо ще я позорим? Няма да векува момиче, ще дойде време — жена ще стане, не някаква си посестримка, а жена.

— Лъже от край до край! — писна Нава. — Ти, Мълчане, не му хващай вяра, направи нещо по-бързо да ме отървеш, че то инак ще ме отмъкнат, както отмъкнаха дъщерята на Хромавия и оттогаз никой не я видя, не искам с тях, по-добре да стана посестримка. Виж какви са диви и гърчави, сигурно и за ядене нямат...

Кандид се огледа безпомощно, а след това му хрумна мисъл, която му се стори подходяща.

— Чуйте, хора — рече той умоляващо, — вземете ни двамината.

Крадците бавно се приближиха. Главатарят огледа Кандид от главата до петите.

— Не — отговори той. — За какво си ни потрябвал такъв? Вие, селските, за нищо не ставате, у вас няма храброст и не ми е ясно за какво живеете, вас човек може да дойде и с голи ръчички да ви хване. Не ни трябваш, татенце, някак странно говориш, откъде да те знам що за човек си, хайде ти върви на Колибите, а дъщеричката ни остави.

Кандид въздъхна дълбоко, стисна тоягата с две ръце и рече тихо:

— Бягай, Нава! Бягай, не се оглеждай, аз ще ги задържа!

Глупаво е, помисли. Ама колко е глупаво! Спомни си мъртвака, опнал се с глава в тъмната вода и приличащ на желе, затова вдигна тоягата над главата си.

— Брей-брей! — закрепця главатарят.

Седмината, като се бутана и зъбеха, вкупом се хвърлиха напред. Няколко секунди Кандид още чуваше Навините стъпки, после не му беше до тях. Страх го беше, срамуваше се, но скоро страхът попремина, защото неочаквано разбра, че само главатарят е истински побойник. Отбивайки ударите му, Кандид видя как останалите заканително, но безцелно размахват тояги, закачат се, олюляват се от собствените си великански махове и често спират да наплюнчат длани. Изведнъж един от тях отчаяно закрепця: „Потъвам!“ и шумно се метна в блатото, други двама хвърлиха тоягите и се заеха да го измъкват, но главатарят напираше с крякане и тропане, докато Кандид случайно го

цапардоса по капачката на коляното. Главатарят хвърли тоягата, започна да вие и клекна. Кандид отскочи.

Двама крадци измъкваха потъващия от блатото. Здравата беше закъсал, лицето му цялото посиняло. Главатарят клечеше и съсредоточено оглеждаше натъртеното.

— Тъпак си ти, татенце — рече главатарят неодобрително. — Че може ли така, кълвач селски! И откъде се взе такъв... Не си разбираш ползата, дърво неодялано...

Кандид се обърна и хукна презглава подир Нава. Крадците викаха след него сърдито и подигравателно, главатарят ревеше: „Дръжте го! Дръжте го!“ Не хукнаха подире му и Кандид се разочарова. Досадно му беше и бегом се опитваше да проумее как тези тромави, непохватни и простосърдечни хорица могат да предизвикват ужас в селата и по някакъв начин да унищожават мъртваците — иначе ловки и безпощадни бойци.

Скоро забеляза Нава: момичето подскачаше на тридесетина крачки напред, уверено удряше земята с боси пети. Видя как тя се скри зад завоя, после отново изскочи, вече насреща му, замръзна за миг и се втурна встрани, направо през блатото, като скачаше от пън на пън, само пръски летяха. Кандид замря.

— Стой! — закрещя той задъхано. — Полудя ли! Стой!

Нава мигом се спря, хвана се за огъваща се лиана и се обърна към него. Той видя как от завоя отсреща изскочиха трима крадци и също се спряха, гледайки ту него, ту Нава.

— Мълчане! — пискливо закрещя Нава. — Удари ги и ела тук! Няма да потънеш, не се страхувай! Удари ги, удари ги! С тоягата ги удари! Бий, бий, бий! Хо-хо-хо!

— Виж ти какво — рече един от крадците грижовно. — Дръж се там, не пискай, а се дръж, че иначе ще затънеш, после трябва...

Отзад също се чу тропот и викове „Хо-хо!“ Тримата чакаха отпред. Кандид хвана тоягата, постави я напреки пред гърдите си, засили се и налетя на тях, повали и тримата и падна. Удари се в нещо, но веднага скочи. Всичко се въртеше пред очите му. Някой отново страхливо закрещя „Потъвам!“ Друг навря брадата си в него и Кандид го цапардоса. Сопата се счупи. Кандид хвърли парчето и скочи в блатото.

Коренището се подхлъзна под краката му, той едва не падна, но веднага скочи на другото и започна тромаво да рипа от пън на пън, разлюлявайки вонящата черна мръсотия. Отсреща Нава ликуващо вресеше и дюдюкаше. Откъм гърба му се чуваха сърдити гласове: „Абе вие какво, ръцете ли са ви вързани!“ „Ами ти бе?“ „Изпушихме момичето, язък за момичето...“ „Откачи човекът, бие се!“ „Дрехите ми изпокъса, тъй де, каква дреха беше, цена нямаше мойта дреха, а той я изпокъса, даже не той я изпокъса, а ти ми я изпокъса...“ „Стига сте дрънкали врели-некипели, трябва да ги догоним, а не да дрънкаме... Гледате — бягат, а вие си дрънкате!“ „Ами ти бе!“ „Крака ми повреди, не виждате ли? Коляното ми повреди и как го направи — не разбирам, уж аз замагнах...“ „А Седмоокия къде е, момчета? Седмоокия се дави!“ „Дави се! Абе наистина се дави! Седмоокия се дави, а те врели-некипели си дрънкат!“

Кандид спря до Нава, също се улови за лианата, дишаше тежко, гледаше как странните хора са се скупчили на пътя, ръкомахат и измъкват за краката и главата своя Седмооки. Чуваше се бърборене и пръхтене. Двама крадци опипваха тресавището с пръчки и вече крачеха към Кандид до колене в черната тиня, заобикаляйки дънерите. И пак всичко са льготили, помисли Кандид. Благото може да се прегазя, а казваха — само по пътеката можело. С крадците ме плашеха, мен, намерили с какво да плашат...

Нава го дръпна за ръката.

— Да тръгваме, Мълчане — каза тя. — Защо стоиш? По-бързо да тръгваме... Или искаш още да се биеш? Тогаз почакай да ти намеря тояга, набий тия двамата, другите сигурно ще се уплашат... Макар че, ако не се уплашат, те тебе, мисля, ще те надвият, защото ти си сам, а те... един, двама, трима... четирима.

— А къде отиваме? — попита Кандид. — До Колибите ли ще стигнем?

— Сигурно там — рече Нава. — Че защо пък да не стигнем до Колибите?

— Тогава върви напред — каза Кандид. Вече си беше поел дъх. — Показвай накъде.

Нава леко побягна към гората, към гъсталаците, към зеления мираж на ластарите...

— Изобщо не знам накъде да вървим и как — говореше тя бегом. — Но тук веднъж съм била, а може би даже не веднъж, а повече. Тук сме идвали с Хромавия, когато теб още те нямаше... Или не, беше, само че ходеше безпаметен, нищо не проумяваше, не можеше да продумаш, зяпаше всички като риба, после те дадоха на мен, аз те отчувах, ама ти сигурно нищо не помниш.

Кандид тичаше по стъпките ѝ и се стараше да диша уверено. Сегиз-тогиз се оглеждаше, крадците бяха далеч.

— А с Хромавия сме били тъдява — продължаваше Нава, — когато отмъкнаха жената на Пестника, момичето на Хромавия. Тогаз той все със себе си ме мъкнеше, чини ми се — искаше да ме замени, а може би му се дощя да ме вземе за дъщеря, та ходеше с мен по гората; беше много кахърен за момичето...

Лианите прилепваха за ръцете, шибаха лицата, мъртвите клъбца се впираха в дрехите или се въргаляха в нозете. Отгоре се сипеха някакви гадости и насекоми, слягаха се тежки безформени маси, просмукваха се надолу в плетеницата от зеленина и се разлюляваха току над главите им. Ту отдясно, ту отляво през завесата от лиани прозираха лепливи лилави гроздове — неизвестно дали гъбички, дали плодове, дали гнезда на гадини.

— Хромавия казваше, че тук нейде има село... — Нава говореше леко, сякаш изобщо не тичаше, а се въртеше в постелята си: веднага личи, че не е тукашна, тукашните не умеят да бягат. — Не нашето село и не Колибите, друго някакво, Хромавия им рече името, ама съм го забравила, отдавна беше, теб още те нямаше... Или не, беше, само че нищо не проумяваше, още не бяха те дали на мен... А ти като бягаш, дишай през устата, не бива да дишаш през носа, и е добре да се говори, че иначе скоро ще се задъхаш, дълго още ще бягаме, покрай осите още не сме минали, там трябва бързо да тичаме, макар че оттогаз осите може да са се махнали... Осите били от онова село, а в него, разправяше Хромавия, отдавна нямало хора, станало Надвиване, тъй че никакви хора не били останали... Не, Мълчане, туй вече излъгах, туй за друго село го казваше...

Кандид започна да диша през устата, стана му по-леко. Вече бяха в най-гъстото. Само веднъж Кандид беше влизал толкова навътре — когато яхна мъртвака, че да го заведе при стопаните си, мъртвакът припна в галоп, жежък като кипящ чайник, докато накрая Кандид

загуби съзнание от болка и скочи в мръсотията. После дълго го мъчиха мехури по дланите и по гърдите...

Стъмняваше се. Небето не се виждаше, вятърът ставаше посилен. Все по-рядко се виждаше открита вода, появиха се огромни колонии от червен и бял мъх. Мъхът беше мек, прохладен и пружинираше, приятно беше да стъпваш по него.

— Хайде... да си починем — изхриптя Кандид.

— Ами, не, какво говориш, Мълчане — отвърна Нава. — Тук не бива да почиваме. По-далеч от този мъх, този мъх е опасен. Хромавия казваше, че изобщо не бил мъх, а едно такова животно, като паяк, заспиваш връз него и вече не се събуждаш, такъв е този мъх, нека крадците спят на него, ама те сигурно знаят, че не бива, иначе щеше да е добре...

Тя погледна Кандид и забави крачка. Кандид се добра до най-близкото дърво, облегна се с цялата си, тежест и затвори очи. Много му се искаше да седне, да се строполи, но се страхуваше. Сигурно лъжат, без съмнение и за мъха лъжат. Но се страхуваше. Сърцето му биеше като лудо, изобщо не усещаше краката си, а дробовете му се пръскаха и болезнено се разливаха в гърдите при всяко вдишване, целият свят беше хлъзгав и солен от пот.

— Ами ако ни догонят? — чу като през вата гласа на Нава. — Какво ще правим, Мълчане, ако ни догонят? Че тебе вече хич те няма, ти сигурно не можеш повече да се биеш, а?

Искаше да каже: мога, но едва помръдна устни. Не се страхуваше вече от крадците. Изобщо от нищо вече не се страхуваше. Страхуваше се само да мръдне, страхуваше се само да легне в мъха. Все пак това е Гората, каквото и да лъжат, това е Гората, помнеше го добре, никога не го забравяше — дори когато забравяше всичко останало.

— Ти даже вече и тояга нямаш — мърмореше Нава. — Да ти потърся ли тояга, Мълчане? Да ти потърся ли, а?

— Не — измърмори той. — Няма нужда... Тежка е...

Отвори очи и се заслуша. Крадците бяха наблизко, чуваше се как пръхтят и тропат сред буренаците, а в тропота им не се долавяше войнственост — и на крадците им е трудно.

— Да продължим — рече Кандид.

Пресякоха ивицата с опасен бял мъх, после ивицата с опасен червен мъх, започна прогизнало мочурище с неподвижна гъста вода,

по която се олюляваха огромни бледи цветя с неприятен дъх на леш, от всеки цвят надничаше сиво петнисто животно и ги сподиряше с очите си, разположени на стъблото.

— Ти, Мълчане, ускори крачка — деловито говореше Нава, — че иначе ще те всмуче някое, после няма отърваване, не си мисли, че като си ваксиниран веднъж, вече няма да се впият — ще се впият, и още как! То после ще умре, ама на теб няма да ти е по-леко...

Внезапно блатото свърши и местността стана стръмна. Появи се висока ивичеста трева с остри режещи връхчета. Кандид се огледа и видя крадците. Кой знае защо, те бяха спрели. Кой знае защо, бяха нагазили до колене в блатото; опрени на тоягите, и гледаха подир тях. Грохнали са, помисли Кандид, и те са грохнали. Единият от крадците вдигна ръка, махна им да дойдат, викна:

— Хайде, слизайте, какво сте решили!

Кандид се обърна и продължи подир Нава. След тресавището да се върви по земята беше лесно, въпреки стръмнината. Крадците крещяха — на два, после на три гласа. Кандид се огледа за сетен път, крадците все така стърчаха наред блатото, в тинята, пълна с пиявици, не излизаха на сухото. Като видяха, че се обърна, отчаяно замахаха с ръце и един през друг закрещяха, трудно им се разбираше.

— Назад! — крещяха като че ли. — Наза-ад! Няма да ви пипнем! Ще си изпатите, тъпаци!

Не е толкова лесно — помисли Кандид със злорадство. — Самите вие сте тъпаци, знам ви вече. Я ме оставете... — Нава вече се беше скрила между дърветата и той побърза подир нея.

— Върнете се! Ще ви пу-усне-ем! — реवेशе главатарят.

Не са грохнали съвсем, щом вдигат такава врява — се стрелна в главата на Кандид и той веднага помисли, че трябва да се отдалечат, а след това да си починат и да се почистят от пиявиците и кърлежите.

ТРЕТА ГЛАВА

Селото беше твърде необикновено. Когато излязоха от гората и го зърнаха долу, в котловината, първо ги порази тишината. Толкова плътна тишина, че дори не се зарадваха. Селото беше триъгълно и поляната, на която се беше опънало, беше също триъгълна — широк глинест пуцинак без нито един храст, без стръкче трева, сякаш обгорен и след това трамбован, съвсем мрачен, а от небето го откъсваха срасналите се корони на могъщи дървета.

— Не ми харесва това село — заяви Нава. — Тук едва ли ще измолим храна. Каква храна, щом и ниви си нямат, едничка само гола глина. Сигурно са ловци, хващат разни животинки и ги ядат, да ти се повдигне, като помислиш...

— Може да сме в селото на чудаците? — попита Кандид. — Може да е Глинещата поляна, а?

— Какво чудаково село бълнуваш? Чудаковото е село като село, като нашето село, само че в него живеят чудаци... Виж какво е мъртвило тук, не се виждат ни хора, ни деца, макар че децата може вече да са легнали... И защо ли не се виждат хора, Мълчане? Дай да не ходим в това село, хич не ми харесва...

Слънцето се скриваше и селцето в ниското потъваше в сумрак. Изглеждаше съвсем пусто, но не запустяло, занемарено или изоставено, а именно пусто, неистинско, сякаш не беше село, а декор. Да, помисли Кандид, сигурно няма смисъл да отиваме там, само че краката болят и друго си е под покрив. Да хапнеш нещичко. И нощ идва... Трябва, цял ден скитахме из гората, дори Нава е уморена, виси на ръката ми и не я пуска...

— Съгласен съм — каза той нерешително. — Няма да ходим.

— Няма, няма — отвърна Нава. — А като ми се яде? Докога ще стоим гладни? От заранта не съм хапвала... И тези твои крадци... Знаеш ли какъв апетит отварят? Виж, я хайде да слезем, да хапнем, пък ако не ни хареса, ще се върнем. Нощта ще бъде топла, без дъжд. Да тръгваме, какво чакаш!

Още в покрайнините някой ги повика. До първата колиба направо върху сивата земя лежеше сив, почти гол човек. Лошо се виждаше в здрачината, почти се сливаше с пръстта. Кандид различи само силуета му върху белезникавия фон на стената.

— Накъде? — попита човекът с немощен глас.

— Да пренощуваме — отговори Кандид. — Заранта ще поемем към Колибите. Изгубихме пътя. Бягахме от крадци и изгубихме пътя.

— Значи сами сте дошли? — рече човекът вяло. — Браво, добре сте направили... Влезте, влезте, че работа има много, а хората съвсем намаляха... — Той едва изговаряше думите, като че ли заспиваше. — А трябва да се работи... много трябва да се работи... много...

— Няма ли да ни нахраниш? — попита Кандид.

— Ние сега... — човекът произнесе няколко думи, които се сториха познати на Кандид, макар да знаеше, че никога по-рано не ги е чувал. — Хубаво, че момче е дошло, защото момчето... — и той отново заговори неразбираемо, странно.

Нава дръпна Кандид, но той с досада измъкна ръката си.

— Не те разбирам — рече той на човека, като се стараше да го разгледа по-добре. — Кажеш, ще се намери ли храна при теб?

— Ако бяхте трима... — каза човекът.

Нава дръпна Кандид с все сила и двамата се оттеглиха встрани.

— Болен ли е, какво му има? — каза Кандид сърдито. — Разбра ли какво мънка?

— Защо разговаряш, с него! — шепнешком рече Нава. — Че той няма лице! Как ще говориш с него, щом няма лице?

— Защо да няма лице? — изненада се Кандид и се огледа. Човекът не се виждаше — беше си тръгнал, а може би — разтворил в здрачината.

— Ами тъй — отвърна Нава. — Има очи, има уста, а лице няма... — Тя се сгуши в него. — Като мъртвак е — каза. — Но не е мъртвак, мирише, иначе целият е като мъртвак... Да идем в друга къща, ама храна няма да набавим, не се надявай.

Тя го помъкна към следващата колиба и те надникнаха вътре. Всичко в този дом беше непривично — нямаше постели, липсваше домашната миризма, беше пусто, тъмно, неприятно. Нава подуши въздуха.

— Тук нивга не е имало храна — каза тя с отвращение. — В тъпо село си ме домъкнал, Мълчане. Какво ще правим тук? Никога в живота си не съм виждала такива села. Нито деца пицят, нито някой ходи по улиците.

Продължиха нататък. Под нозете им се стелеше прохладен лек прах, не долавяха даже собствените си крачки, и в гората нищо не бухаше и не бълболеше, — както обикновено по вечерно време.

— Странно говореше — каза Кандид. — Ей сегичка си спомних, чувал съм такава реч... А кога и къде — на, не помня.

— И аз не помня — добави Нава. — Пък е истина, Мълчане, и аз съм чувала такива думи, може насън, може и в нашето село, не онова, дето живеем сега с теб, а в другото, дето съм се родила, ама излиза, че трябва да е било доста отдавна, защото бях много малка, всичко съм забравила оттогава, сега като че ли си спомних, но истински не мога да си спомня.

В следващата къща те видяха човек, който лежеше направо на пода до прага и спеше. Кандид се наведе над него, разтърси го за рамото, но човекът не се събуди. Кожата му беше влажна и студена като на амфибия, тлъст беше, мек и почти без мускули, а в полумрака устните му изглеждаха черни и лъщяха мазно.

— Спи — каза Кандид на Нава.

— Как ще спи — отвърна Нава, — като гледа.

Кандид отново се наведе и му се стори, че онзи наистина гледа, полупритворил клепачи. Но само му се стори.

— Ами, не, спи си — рече Кандид. — Да тръгваме.

Нава премълча — като никога.

Отидоха до средата на селото, надничаха във всяка къща и във всяка къща виждаха спящи. Всички бяха тлъсти потни мъже, нито една жена, нито едно дете. Нава съвсем млъкна. И на Кандид му беше чоглаво. Коремите на онези къркореха гръмко, те не се събуждаха, но почти всеки път, когато на излизане Кандид поглеждаше към тях, му се струваше, че го изпращат с къс предпазлив поглед. Съвсем мръкна, през процепите между клоните надзърташе пепелявото от луната небе и Кандид отново се сети, че всичко това отвратително прилича на добър театрален декор. Чувствуваше се уморен до крайност, до пълно безразличие, мечтаеше само за едно: да се изтегне под покрив (за да не се стовари отгоре му някаква нощна гадина), макар и направо върху

твърдия утъпкан под, но по-добре в пуст дом, а не с тези подозрителни спящи. Нава съвсем увисна на ръката му.

— Не се страхувай — каза Кандид. — Няма нищо страшно.

— Какво рече? — попита тя сънено.

— Рекох: не се плаши, всички са полумъртви, с една ръка ще се справя.

— От никого не се страхувам — отвърна Нава сърдито. — Уморена съм, спи ми се, щом не ми даваш ядене. Само ходиш, ходиш, от къща в къща, от колиба в колиба, даже ми омръзна, навсякъде еднакво, всички вече спят, почиват, само ние двамата скитаме...

Тогава Кандид се реши и влезе в първата колиба. Беше съвсем тъмно. Ослуша се, опита се да разбере има ли някой, но долови само сумтенето на Нава, свряла чело в хълбока му. Пипнешком намери стената, провери сух ли е подът и легна, като сложи главата на Нава върху корема си. Нава вече спеше. Как да не я съжалиш, помисли той, не е хубаво тук... е, една нощ само... ще попитаме за пътя... денем сигурно не спят... в краен случай — към блатото, крадците са си отишли... пък и да не са... как ли са момчетата от Колибите?... Нима пак вдругиден? Не, утре... утре...

Събуди го светлина и помисли, че е луната. В колибата беше тъмно, виолетов светлик проникваше през прозореца и през вратата. Стана му интересно — как лунната светлина може да нахлува едновременно и през прозореца, и през вратата отсреща, но после се сети, че е в гората, значи не може да има истинска луна, и веднага забрави за това, защото в ивицата светлина от прозореца се появи силует на човек. Човекът беше тук, в колибата, с гръб към Кандид и гледаше през прозореца, и по силуета личеше, че стои с ръце на гърба и навел глава, както горските жители не стоят никога — просто няма защо да стоят така, и както обичаше да стои до прозореца на лабораторията Карл Етинхоф — при дъждове и мъгли, когато нямаше работа, и той ясно схвана, че това е Карл Етинхоф, който веднъж тръгна от биостанцията за гората и вече не се върна, затова беше обявен за безследно изчезнал. Задъха се от вълнение, изкрещя: „Карл!“ Карл бавно се обърна, виолетовата светлина се плъзна по лицето му и Кандид видя, че не е Карл, а някакъв непознат местен човек, той безшумно се приближи до Кандид и се наведе над него, без да отпуска ръце иззад гърба си, и лицето му стана напълно видимо, изнурено

голобрадо лице, съвсем различно от Карловото. Не промълви нито дума, дори като че ли не видя Кандид, изправи се и пое към вратата, все така прегърбен, и когато прекрачваше прага, Кандид осъзна, че все пак е Карл, скочи и хукна подир него.

На вратата се спря и огледа улицата, помъчи се да укроти болезнения нервен трепет. Светло е, защото ниско над селото виси виолетово светещо небе, всички колиби изглеждат абсолютно плоски и абсолютно неистински, а точно на другата страна на улицата стърчи висока чудновата постройка, каквито в гората няма, и наоколо се навъртат хора. Човекът, който приличаше на Карл, вървеше самотен към съоръжението, приближи се до тълпата и се смеси, стопи се в нея, сякаш никога не бе го имало. Кандид също искаше да се приближи до съоръжението, но почувствува, че краката му са омекнали и не може да върви. Изненада се как още стои на крака, в страха си да не падне понечи да се улови за нещо, но нямаше за какво, обграждаше го пустота. „Карл — мърмореше, олюлявайки се, — върни се, Карл!“ Повтори тези думи няколко пъти, после в отчаянието си закрепця, но никой не го чу, защото в същия миг екна стенание, жалостно и диво, откровен плач от болка, от който ушите зазвънтят и от очите бликват сълзи, и неизвестно как той веднага разбра, че се крещи точно откъм дългата постройка, може би защото нямаше откъде другаде. „Къде е Нава? — зариде той. — Момичето ми, къде си?“ Разбра, че в този миг я губи, че е дошъл, мигът, когато изгубва всичко близко, всичко, което го свързва с този живот, и остава самотен. Обърна се, за да се вмъкне обратно в колибата, и видя Нава — отметнала глава, тя бавно падаше възник, подхвана я и я повдигна, без да разбира какво става. Главата ѝ беше отпусната назад и откритото гърло беше току пред очите му — онова място, където всички имат ямички между ключиците, Нава имаше две такива ямички, а той никога вече няма да ги види. Защото плачът не секваше, той разбра, че трябва да иде там, където някой плачеше. Разбираше — истински подвиг е сам да я отнесе там, но знаеше също, че за тях то не е никакъв подвиг, а съвсем естествена и нормална процедура, защото те не разбират какво значи това — да държиш в ръцете си дете, топло и единствено, и сам да го понесеш натам, където се плаче.

Викът секна. Кандид видя, че е пред самата постройка и сред хората, пред квадратната черна врата, опита се да проумее какво прави

тук с Нава на ръце, но не успя, защото от мрачния квадрат излязоха две жени и с тях Карл — и тримата навъсени и недоволни, и се спряха да разговарят. Различи как мърдат устните им, схвана, че спорят, че са раздразнени, но не разбра нито дума, само веднъж улови полупознатото „хиазма“^[1]. След това една от жените, без да прекъсва разговора, се обърна към тълпата и направи знак — като че ли канеше всички да влязат в постройката. Кандид рече: „Сега, сега...“ и още поздраво притисна Нава. Отново екна висок плач, всички наоколо се размърдаха, дебелациите започнаха да се прегръщат един друг, да се притискат, да се милват и да се гаят, очите им бяха сухи и устните плътно свити, ридаеха, крещяха, сбогуваха се, защото бяха мъже и жени и мъжете се прощаваха завинаги с жените. Никой не се решаваше да тръгне пръв, затова пръв тръгна Кандид, защото беше смел, защото знаеше какво е „трябва“, защото разбираше — все едно, вече нищо няма да помогне. Но Карл го погледна и едва забележимо отметна глава встрани и Кандид изпита непоносим ужас, защото онзи все пак не беше Карл, но нещо подразбра и заотстъпва, разбутвайки внимателно с гръб тълпата. И когато Карл втори път отметна глава, Кандид се обърна, метна Нава на рамо и хукна по празната осветена улица като в сън, олюлявайки се на омекналите си крака, без да чува зад гърба си тропота на преследвачите.

Опомни се, когато се удари в дърво. Нава извика и той я положи на земята. Под краката им имаше трева.

Оттук се виждаше цялото село. Над него като виолетов светец конус се виеше облак и къщите изглеждаха размити, размити изглеждаха и човешките фигури.

— Нещо не си спомням — продума Нава. — Защо сме тук? Нали вече си бяхме легнали да спим? Или сънувам?

Кандид я вдигна и продължи нататък — по-далеч, по-далеч, промъкваше се между храстите, заплиташе се в тревите, докато наоколо не стана съвсем тъмно. Тогава повървя още малко, положи Нава на земята и седна до нея. Висока топла трева, не се чувства никаква влага, никога не е виждал толкова сухо и благодатно място в гората. Главата го болеше и през цялото време го караше на сън, не искаше да мисли, изпитваше само чувства на огромно облекчение от това, че се канеше да направи нещо ужасно, но не го направи.

— Мълчане — рече Нава сънно, — знаеш ли, все пак си спомних, Мълчане, къде съм чувала по-рано такава реч. Ти самият говореше така, Мълчане, когато още беше безпамятен. Слушай, Мълчане, а може от това село да си родом? Може просто да си забравил, а? Че ти тогава беше много болен, Мълчане, съвсем безпамятен...

— Спи — прекъсна я Кандид. Не искаше да мисли. За нищо не искаше да мисли. Хиазма — спомни си. И веднага заспа. Не съвсем веднага. Спомни си, че не беше Карл безследно изчезналият; безследно изчезналият беше Валентин и обявата беше за Валентин, а Карл загина в гората и случайно намерила тялото му, сложиха го в оловен ковчег и го изпратиха на Материка. Но, помисли той, всичко това е сън.

Когато отвори очи, Нава още спеше. Лежеше по корем в рова между две коренища, свряла лице в свивката на лявата ръка, а дясната отпуснала встрани, и Кандид видя в мръсната и полуразтворена шапа тънък блестящ предмет. Отначало не разбра какво е, спомни си чудноватия нощен полусън и страха, и облекчението, че ужасното не се беше случило. А след това се сети що за предмет е и дори названието му неочаквано изплува в паметта му. Това беше скалпел. Изчака, проверявайки съответствието между формата на предмета и звученето на думата, разбирайки подсъзнателно, че няма какво да проверява, всичко е вярно, но напълно невъзможно, защото скалпелът с формата и названието си чудовищно не съответствува на този свят. Той побутна Нава.

Нава се събуди, седна и веднага се разбъбри:

— Какво сухо място, никога не съм си представяла, че има такъвиз места, и каква само тревица расте, а, Мълчане?... — Млъкна и вдигна юмука със скалпела. Секунда го гледа, след това писна, хвърли го нервно и скочи на крака. Скалпелът се забодде в тревата и остана щръкнал. Погледнаха го и на двамата им стана страшно. — Какво ли е това, Мълчане? — прошепна накрая Нава. — Какъв страшен предмет... Или не е предмет? Може да е растение, а? Виж, тук всичко е толкова сухо, може да е покълнало?

— А защо ти се вижда страшен? — попита Кандид.

— Как да не е страшен — отвърна Нава. — Ти само го вземи... Опитай, опитай, тогава ще разбереш защо е страшен. И аз не знам защо е страшен...

Кандид взе скалпела — беше още топъл, а острият му връх студенееше и ако плъзнеш предпазливо пръст, можеш да намериш мястото, където вече не е топъл и става студен.

— Откъде го взе? — попита Кандид.

— Отникъде не съм го вземала — отвърна Нава. — Сигурно сам се е вмъкнал в ръката ми, докато съм спала. Усецаш ли колко е студен? Сигурно е искал да се стопли и се е мушнал в ръката ми. Никога не съм виждала такива... такива... не знам даже как да го кажа. Все пак сигурно не е растение, сигурно е гадина някаква, може да има и крачета, само че ги е скрила, затова е толкова твърда и злобна... Да поспим още, Мълчане? — Тя зяпна към Кандид. — А бяхме ли през нощта в селото? Ами че бяхме, имаше човек без лице и той мислеше, че съм момче. Търсихме къде да поспим... Да, а след това се събудих, нямаше те, започнах да опипвам... Ето кога се е вмъкнал в ръката ми! — рече тя. — Ама чудна работа, Мълчане, тогава хич не се страхувах от него, даже напротив... Трябваше ми за нещо...

— Всичко е било сън — решително каза Кандид. Побиха го тръпки — спомни си нощта. И Карл. И как едва забележимо отметна глава: бягай, докато си здрав и читав! И това, че живият Карл беше хирург.

— Какво така млъкна, Мълчане? — неспокойно попита Нава, вгледана в лицето му. — Накъде си зяпнал?

Кандид я отбутна настрана.

— Сън е било — строго повтори той. — Забрави. По-добре потърси нещо за ядене, а аз ще го заровя...

— Не знаеш ли за какво ми е трябвало? — попита Нава. — Искан да направя нещо... Не обичам таквиз сънища, Мълчане — рече тя. — Да забравиш... Закопай го по-дълбоко, инак ще се измъкне и пак ще запълзи към селото, да плаши хорицата там... Добре ще е да сложиш отгоре по-голям камък... Копай де, а аз ще потърся храна. — Тя подуши въздуха. — Наблизо има плодове, чудна работа, откъде на такава сухо място плодове.

Тя леко и безшумно затича по тревата и скоро се скри зад дърветата, а Кандид остана да седи, стиснал в дланта си скалпела. Не го зарови — изчисти острието със стиска трева и мушна скалпела в пазвата си. Спомни си всичко и въпреки това не разбираше: странен сън, страшен, от който — по нечие недоглеждане — е изпаднал

скалпел. Жалко, помисли той, днес главата ми по чудо е бистра и въпреки това не разбирам. Значи никога няма да мога.

Нава се върна бързо и изсипа от пазвата си цяла купчинка ягоди и няколко едри гъби.

— Там има пътека, Мълчане — рече тя. — Я по-добре да се връщаме в селото, за какво ни е, тъй де... а да тръгнем по пътеката, все ще стигнем някъде. Ще разпитаме за пътя до Колибите и всичко ще се нареди. Чудна работа — колко ми се ходи в Колибите! Нивга по-рано не съм искала толкова. Хайде да не се връщаме в лукавото село, там още от началото не ми хареса, правилно си тръгнахме, че то сигурно щеше да ни сполети беда. Ако искаш да знаеш, нямаше защо изобщо да ходим, ами на теб и крадците ти викаха да не ходиш, ще си изпатиш, казваха, то ти нали никога никого не слушаш. Заради теб едва не ни сполетя беда... Защо не ядеш? Гъбите са хранителни, боровинките са вкусни, само ги разтрий на дланта си, намачкай ги, защо днес си като дете? Сега си спомних: мама казваше, че най-хубавите гъби растат на сухо, но аз тогава не разбирах какво е това сухо, мама казваше, че преди имало много сухо, като на хубава пътека, затова тя разбираше, а аз не разбирах...

Кандид опита една гъба и я изяде. Гъбите наистина бяха добри, и плодовете бяха добри, затова се почувствува по-бодър. Но не знаеше какво да прави. Не искаше да се връща в селото. Опита се да си представи местността, както я обясняваше и рисуваше с пръчка по земята Хромавия, и си спомни, че Хромавия говореше за пътека към Града, която трябва да минава по тези места. „Много хубав път, говореше Хромавия със съжаление, най-правият път до Града, само дето не можем да минем през тресавището, това е лошото...“ Лъже! Лъже, куцията! И през тресавището е минавал, и в Града сигурно е ходил, но кой знае защо — лъже. А може пътеката на Нава да е въпросният прав път? Трябва да се рискува. Но първо да се върнем. В това село все пак трябва да се върнем!

— Ще трябва все пак да се върнем, Нава — каза той, когато се нахраниха.

— Къде да се върнем? В лукавото село ли да се върнем? — Нава се разстрои. — Защо ми говориш това, Мълчане? За какво ни е потребвало това село? На, затуй не те обичам, Мълчане, ами с теб никога не мога да се разбере човешки! Нали вече решихме да не се

връщаме в селото и пътека ти намерих, а сега захвана приказки за връщане...

— Трябва да се върнем — повтори той. — И на мен не ми се ще, Нава, но трябва да се отбием. Ами ако там ни кажат как по-бързо да се доберем до Града?

— Защо в Града? Не искам в Града, искам в Колибите!

— Поемаме направо за Града — отвърна Кандид. — Не мога повече.

— Хубаво — съгласи се Нава. — Хубаво, ще идем в Града, даже по-добре, притрябвали са ни Колибите! Ще идем в Града, съгласна съм, с теб навсякъде съм съгласна, само хайде да не се връщаме в селото... Ти както искаш, Мълчане, ама на мен в това село не ми се връща...

— И на мен — рече той. — Но трябва. Не се сърди, Нава, и аз не искам.

— Ами като не искаш, не ходи!

Не искаше, а без да може да обясни защо, стана и уверено пое нататък, към селото — по топлатата суха трева, покрай топлиите сухи стволове, замижал от топлото слънце, необичайно ярко за тези места, право към преживяния ужас, от който мускулите се стягаха болезнено, право към плахата и странна надежда, която се промушваше през ужасите като тревичка през пукнатините на асфалт.

Нава го догони. Сърдита беше, дори някое време мълча, но в края на краищата не издържа:

— Само не си мисли — заяви тя, — с онези хора няма да приказвам, сега ти приказвай с тях, ти отиваш — ти приказвай. Аз не обичам да си имам работа с човек, който даже няма лице, не обичам такива работи... От такъв човек добро не чакай, щом не може момиче да различи от момче... От заранта ме боли главата и вече знам защо...

Селото се показва неочаквано — явно Кандид беше поел доста встрани и селото се показва между дърветата вдясно от тях. Всичко се беше променило, Кандид не разбра веднага защо. А после разбра: селото потъваше.

Триъгълната поляна беше покрита с черна вода, водата се надигаше просто пред очите им, заливаше глинещата котловина, наводняваше домовете, образуваше безшумни въртопчета по улиците. Кандид стоеше безпомощен и гледаше как прозорците се скриват под

водата, как се слягат и рухvat прогизналите стени, как покривите пропадат, а от къщите не се показва никой, никой не се опита да стигне брега, нито един човек не плува на повърхността, може да няма хора, може да са избягали през нощта, но нещо му подсказваше, че едва ли всичко е толкова просто. Не е село, хрумна му, макет е, забравен от всички и потънал в прах, а след това някому хрумва: а какво ли, ако го залеем с вода? Може да е забавно? И го заливат. Но забавно не става...

Тежко огъвайки се, покривът на плоската постройка безшумно изчезна под водата. По повърхността пропълзя безплътна въздишка, пробягаха вълни — и край. Пред Кандид лежеше обикновено триъгълно езеро, още плитко и безжизнено. След това ще стане дълбоко като пропаст, ще се завъди риба, която ще ловим, ще препарираме и ще слагаме във формалин.

— Знам как се нарича туй — започна Нава. Гласът ѝ беше толкова спокоен, че Кандид я погледна; наистина беше спокойна, дори сякаш доволна. — Туй се нарича Надвиване. Затова нямаха лица, ама не се сетих веднага. Сигурно са искали да станат езерни жители. Казвали са ми: ония, дето са живели в къщите, могат да останат да живеят и в езерото, сега тук завинаги ще бъде езеро, а който не иска, си отива. Аз например си отидох, макар че може и да е по-добре да живееш в езеро. Това никой не го знае... Да се изкъпем, а? — предложи тя.

— Не — отвърна Кандид. — Не искам да се къпя тук. Да идем на твоята пътека, хайде.

Да се измъкна веднъж, мислеше той, иначе съм като машинката в лабиринта... Стърчаха наоколо и се смееха как предприемчиво се лута, търси, души... След това в малкото басейнче на пътя наливаха вода и тя трогателно се объркваше, но само за миг, после пак започваше деловито да мърда антени, да бръмчи, да души, не знаеше, че я наблюдаваме, и на нас хич не ни пукаше, че не знае, а сигурно това е най-страшното от всичко. Ако изобщо е страшно, помисли той. Необходимостта не може да бъде нито страшна, нито добра. Необходимостта е необходима, а всичко останало измисляме ние и машинките в лабиринтите, ако те изобщо могат да измислят. Щом сгрешим, необходимостта ни хваща за гърлото и ние почваме да плачем и да се жалваме колко жестока и ужасна е тя, а тя просто не е такава, каквато е — глупавите и слепите сме ние. Днес мога дори да

философствувам, помисли той. Сигурно е от сухотата. Виж ти, даже мога да философствувам...

— Ето я твоята пътека — сърдито рече Нава. — Моля, върви...

Цупи се, помисли той. Не й дадох да се изкъпе, мълча през цялото време, наоколо е сухо, неприятно... Нищо, нека се цупи. Докато се цупи, мълчи, благодарен съм и на това. Кой ли ходи по тези пътеки? Толкова ли често някой ходи по тях, че не са запустели? Необикновена пътека, като че не е утъпкана, а прокопана...

В началото пътеката се виеше по удобни сухи места, но после стръмно се спусна по склона и стана мочурлива ивица от черна кал. Чистата гора свърши, опнаха се блата, обрасли с мъх, стана влажно и душно. Нава веднага се оживи — тук се чувствуваше много по-добре. Бъбреше непрекъснато и скоро в главата на Кандид пламна и заживя привичният звънтящ шум, и закрачи като в полусън, забравил всякакви философствуване, забравил накъде е тръгнал, отдал се на случайни несвързани мисли — не мисли, а по-скоро представи...

... По главната улица крета Хромавия и разказва на всеки срещнат (ако няма хора, просто така), че тръгна, значи, Мълчан, и Нава забра, за Града сигурно е тръгнал, а изобщо няма никакъв Град. Може да не е за Града, може за Тръстикино да е поел, в Тръстикино добре се хваща риба — пъхнеш палец във водата и готово. Но ако помислиш, за какво му е на него риба? Мълчан, глупакът, риба не яде, макар че може да е решил за Нава да налови. А Нава яде риба и той ще я храни с риба... Но защо тогаз през цялото време питаше за Града? Не-е, не е тръгнал за Тръстикино и трябва да се очаква, че едва ли скоро ще се върне...

Насреща по главната улица идва Пестника и казва на всеки срещнат: Мълчан все ходеше, все уговаряше, да тръгнем, казваше, за Града, Пестник, да тръгнем вдругиден, цяла година казваше вдругиден да тръгнем за Града, а като направих ядене на корем, че и дъртата ме псува, тръгна, без мен тръгна и без ядене... Един така тръгвал, тръгвал без ядене, козина по човката, но като го цапардосали хубавичко по челото, вече не тръгва, без ядене пък хич, в къщи си седи, дали му да се разбере...

А Опашкаря стърчи до закусващия в дома му старец и говори: Пак плюскаш, пак чуждо плюскаш. Ти не си мисли, казва, че ми е жал, само се чудя — как в такъв кльоцав дъртак влизат толкова гърнета

силна храна! Ти си яж, казва, но признай, може все пак да не си ни единствен в селото? Може да сте трима или поне двама, а? Гадно е да те гледа човек как лапаш, лапаш, а след това тръгваш да обясняваш какво е редно и какво не.

Нава върви редом, обвинила с ръце ръката му, и разпалено разказва:

— И още един живееше в нашето село, казваха го Обидо-Мъченик, не го помниш, тогава още беше безпаметен. Този Обидо-Мъченик от всичко се обиждаше и питаше защо. Защо денем е светло, а нощем е тъмно? Защо има пияни бръмбари, а няма пияни мравки? Защо мъртваците се интересуват от жени, пък мъжете не са им притрябвали? Две жени му откраднаха мъртваците, една след друга. Първата още преди мен са отмъкнали, ама на втората вече бях, обикаляя и пита: Защо, пита, отмъкнали жената, а него не отмъкнали?... Нарочно по цели дни бродеше из гората, че да отмъкнат и него, да си наиде жените, едната макар, ама те, разбира се, не го отмъкнаха, защото на мъртваците не са им притрябвали мъже, на тях жени им трябват, такъв си им е обичаят, а не мислят да си развалят обичая заради Обидо-Мъченика... Питаше още: защо трябва да се работи на полето, щом в гората и без това има ядене до насита — слагай квасец и яж. Старейшината му говори: Като не искаш, не работи, никой не те кара насила... а оня многознайко все повтаря — защо, та защо. Или се лепне за Пестника. Защо, казва, Горното село цялото е мухлясало, а нашето не? В началото Пестника спокойно му обяснява: при горненците е станало Надвиване, а при нас още не е, там е цялата работа. Пък онзи пита: Защо при нас толкоз време няма Надвиване? Че за какво ти е на теб Надвиване бе, пита Пестника, да не ти е скучно без Надвиване? Обидо-Мъченика не се предава. Дойде Пестника, закрещя, стресна цялото село, размаха пестници и хукна при старейшината да се оплаква, и старейшината се разсърди, сбра селото, почнаха Обидо-Мъченика да го наказват, ама така и не го хванаха... И за стареца много се лепеше. Старецът отначало спря да ходи у тях да яде, после взе да се крие, накрай не издържа и каза: Махай се, рече, от теб в устата ми хапка не влиза, откъде да знам защо? Града знае защо — и толкоз! Тръгна Обидо-Мъченика за Града и повече не се вясна...

Отдясно и отляво лениво плаваха жълто-зелени петна, глухо пухкаха презрели гъби-упойнички и мятаха във всички посоки рижи фонтани от спори, с вой налетя заблудена горска оса, гледаше да се

блъсне в очите им, наложи се да бягат стотина крачки, че да се отърват; многоцветни подводни паяци, увиснали на лианите, шумно и грижливо майсторяха обиталищата си; дървета-скачачи прилякваша и се свиваха, готови за нов скок, но почувствуваха хората, замираха и се преструваха на обикновени — и нямаше върху какво да спреш погледа си, и нямаше какво да запомниш. И нямаше за какво да размишляваш, защото да размишляваш за Карл, за отминалата нощ и за потъващото село би означавало да бълнуваш.

— Добър човек беше Обидо-Мъченика, те с Хромавия те намериха край Тръстикино. Тръгнаха за Мравчево, ала кой знае защо, се отплеснали в Тръстикино и там те намерили, домъкнаха те, поточно мъкнел те Обидо-Мъченика, а Хромавия само се тътрузел подире му и събирал всичко, което падало от теб... Много насъбрал, а после разказваше: уплашил се и всичко изхвърлил. Такива неща, викаше, по нас нивга не са расли и не може да растат. После Обидо-Мъченика те съблече, шантави ти бяха дрехите, никой не проумя къде растат и как... Разряза дрехите и ги посади — мислеше, ще покарат. Ама нищо от тях не покара, не проби даже и той пак тръгна из селото да пита: „Защо, пита, като вземеш дреха, разрежеш я и я посадиш, покарва, а твойта, Мълчане, даже и не пробила... Той и за теб се лепеше, не те оставяше на мира, но тогаз ти беше безпаметен и само мънкаше нещо неразбрано — като оня, дето беше без лице и се криеше. Така и нищо не научи за теб. После още много мъже ходиха в Тръстикино — и Пестника ходи, и Опашкаря, даже самият старейшина ходи, надяваха се да намерят още един такъв. Не, не намериха... И тогаз ме представиха на теб. Гледай го, казват, както можеш, отчуваш ли го — ще ти бъде мъж, а дето е чужденец — какво, че нали и ти си комай чужденка. Ами и аз съм чужденка, Мълчане, тъй де. Ето как беше работата: нас с мама ни хванаха мъртваци, а нощта беше без луна...”

Местността отново стана стръмна, но влагата не намаля, макар гората да стана по-чиста. Не се виждаха коренища, гнили съчки и грамади от гниещи лиани. Зеленината се изгуби, всичко наоколо потъна в жълто и оранжево, дърветата станаха по-спокойни, а блатото някак необикновено — гладко, без мъх и без мръсни петна. Изгуби се паяжината от ластари, и от двете страни се виждаше надалеч. Тревата

край пътя стана по-мека и сочна, тревичка до тревичка, сякаш някой специално ги е подбирал и нареждал.

Нава спря на средата на думата, помириса въздуха и рече деловито, оглеждайки се:

— И къде ли да се скрием? Като гледам, няма къде да се скрием.

— Идва ли някой? — попита Кандид.

— Някакви много, и аз не знам какви... Не са мъртваци, но е добре да се скрием. Разбира се, може да не се крием, и без туй са наблизно, пък и къде да се скриеш. Хайде да застанем край пътя, пък ще видим... — Още веднъж подуши въздуха. — Някаква гадна миризма, не много опасна, но по-добре да я няма... Абе ти, Мълчане, нищо ли не усещаш? Тъй смърди, като от спарен квасец — стои под носа ти гърне, а в гърнето спарен квасец с мухъл... Ей ги! Дребни са, не е страшно, ще ги прогониш... Хе-хе!

— Млъкни! — рече Кандид, оглеждайки се.

Отначало му се стори, че насреща пълзят бели костенурки. После се убеди, че никога не е виждал такива животни. Приличаха на огромни непрозрачни амеби или на много млади дървесни плужеци, само че плужеците нямат лъжекрачета и са по-едри. Бяха много, пълзяха един подир друг чевръсто, ловко мятаха напред лъжекрачетата си и се преливаха в тях.

Скоро дойдоха съвсем наблизно — бели, блестящи, Кандид също усети остра непозната миризма и се отдръпна встрани от пътя, дръпна подире си и Нава. Плужеците-амеби пълзяха един подир друг край тях, без да им обръщат никакво внимание. Бяха само дванайсет и Нава не издържа — ритна последния, дванайсетия. Изпадна във възторг, натъкми се да ги догони и да ритне още някой, но Кандид я улови за дрехата.

— Ама че са смешни! — рече Нава. — И пълзят, сякаш хора крачат по пътеката... Интересно къде ли отиват? Сигурно отиват в лукавото село, Мълчане, сигурно са оттам, връщат се и не знаят, че в селото вече е станало Надвиване. Ще се помотаят около водата и ще поемат обратно. И накъде ли, горкичките, ще поемат? Да търсят друго село?... Хей! — закрещя тя. — Не отивайте бе! Няма го вашето село, езеро е там!

— Млъкни! — каза Кандид. — Да тръгваме. Те не ти разбират езика, не викай напразно.

Продължиха. След плужеците пътеката беше хлъзгава. Срегнахме се и се разделихме, помисли Кандид. Срегнахме се и се разминахме. Аз отстъпих. Аз, а не те. Това обстоятелство изведнъж му се стори много важно. Те са малки и беззащитни, аз съм голям и силен, но аз отстъпих пътя и ги пуснах, сега аз мисля за тях, а те отминаха и сигурно изобщо не си спомнят за мен. Защото в гората те са в дома си, какво ли не се среща в гората. Както в къщи има хлебарки, дървеници, мокрици, или току-виж — налетяла глупава пеперуда. Или муха ще се блъска в стъклото. А не е истина, че мухата се блъска в стъклото. Когато се блъска в стъклото, мухата си въобразява, че лети. Както аз си въобразявам, че вървя. Само защото мърдам крака. Сигурно е смешно да ме гледаш отстрани и... как да кажа... жално... жалко... как ли е правилно?

— Наблизо има езеро — рече Нава. — Да побързаме, жадна съм и гладна. Може риба да ми наловиш.

Ускориха крачката. Показаха се млади тръстики. Добре де, помисли Кандид, приличам на муха. А на човек приличам ли? Спомни си за Карл, спомни си, че Карл не приличаше на Карл. Възможно е, помисли той спокойно. Твърде е възможно изобщо да не съм онзи човек, който кой знае преди колко години е катастрофирал с вертолет. Само че тогава не разбирам защо да се блъскам в стъклото. Колко ли ще бъде странно, когато се приближа до биостанцията и ме видят. Добре е, дето мисля за това. За това трябва да мисля много и си заслужава. Добре е, дето имам време, едва ли скоро ще стигна биостанцията...

Пътеката се раздвои. Едната сигурно вървеше към езерото, а другата остро завиваше някъде встрани.

— Не натам — рече Нава, — таз върви нагоре, а аз съм жадна.

Пътеката изтъня, стана просека и накрая съвсем се стопи в храсталаците. Нава спря.

— Знаеш ли, Мълчане — каза тя, — да не отиваме при това езеро, а? Това езеро нещо не ми харесва, нещо не е в ред. Ако питаш, даже не е езеро, има други неща освен водата...

— А вода има ли? — попита Кандид. — Искаше да пиеш, пък и аз няма да се откажа...

— Вода има — неохотно рече Нава, — ама топла. Лоша вода, мръсна... Слушай, Мълчане, стой тук, ужасно шумно ходиш, нищо не

чувам от теб, шумиш само, спри и почакай, ще те извикам, ще ти свирна като скачач. Знаеш ли как свири скачачът? Значи ще ти свирна като скачач. А ти ме почакай тук, даже по-добре поседи...

Тя хлътна в тръстиките и изчезна. Едва тогава Кандид обърна внимание на глухата, сякаш ватена тишина: нито жужене на насекоми, нито въздишки и сумтене на блато, нито крясъци на горски зверове, влажният топъл въздух е съвсем неподвижен. Не е сухата тишина на лукавото село — там беше тихо като нощем зад театрални декори. А тук е тихо като под вода. Кандид предпазливо приклепна, откъсна няколко тревички, разтри ги между дланите си и неочаквано откри, че тук пръстта е ядлива. Откъсна стръкче трева заедно със земята и започна да яде. Чимът добре утоляваше глада и жаждата, беше прохладен и леко солен. Кашкавал, помисли си Кандид. Да, като кашкавал... И то какво е? Швейцарски кашкавал, топен кашкавал, узрял кашкавал... Странно.

Нава безшумно изплува от тръстиките, приклепна до него и също безшумно започна да яде, бързо и усърдно. Очите ѝ бяха доволни.

— Добре е, хапнахме — рече тя накрая. — Искаш ли да видиш езерото? Че то и аз искам още веднъж, но сама ме е страх. Онуй езеро е, дето Хромавия разправяше за него, но аз все мислех, че съчинява или му се е привидяло, а то се оказва истина, макар че може и на мен да ми се е привидяло...

— Да погледнем — каза Кандид.

Езерото се оказа на петдесетина крачки. Кандид и Нава нагазиха в мочурището и разтвориха тръстиките. На дебел пласт над водата се стелеше бяла мъгла. Водата беше топла, дори гореща, но чиста и прозрачна. Ухаеше на гозба. Мъглата плавно се олюляваше в правилен ритъм и след минута Кандид усети, че му се вие свят — в мъглата имаше нещо! Хора. Много хора. Всички голи и лежат съвсем неподвижни на повърхността. Мъглата ритмично се вдига и сляга, ту показвайки, ту отново скривайки жълто-белезникавите тела и отметнатите назад глави — хората не плуваха, хората лежаха връз водата като на плаж. Прилоша му. „Да се махаме оттук“ — прошепна той и дръпна Нава за ръката. Измъкнаха се на брега.

— Туй не са никакви удавници — рече Нава. — Не е разбрал Хромавия, просто са се къпали, ударил ги е горещ извор и всички са се

сварили... Много е страшно, Мълчане — продължи тя след пауза. —
Даже не ми се говори... И колко са много, цяло село...

Стигнаха до мястото, където пътят се раздвояваше, и спряха.

— Сега нагоре ли? — попита Нава.

— Да — отвърна Кандид. — Сега нагоре.

Свърнаха вдясно и заизкачваха склона.

— И всички са жени, забеляза ли? — попита Нава.

— Да — отвърна Кандид.

— Туй е най-страшното, туй хич не го разбирам. А може... —
Нава погледна Кандид. — Може мъртваците да ги натирват тук?
Сигурно мъртваците ги натирват — наловят от всички села, наблъскат
ги в езерото и ги варят... Слушай, Мълчане, защо ни трябваше да
излезем от село? Да бяхме си седели, нищо толкова нямаше да видим.
Щяхме да мислим, че Хромавия си съчинява, щяхме да, си живеем
спокойно, ама не, прищя ти се в Града да ходиш... — А за какво ти е
притрябвал Града?

— Откъде да знам — отвърна Кандид.

[1] Хиазма — термин от генетиката. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Лежаха сред храстите в самия край на гората и между листата оглеждаха билото. Хълмът беше полегат и гол, на върха му като шапка лежеше облак виолетова мъгла. Нагоре беше открито небе, духаше напорист вятър и гонеше сиви облаци, ръмеше дъжд. А виолетовата мъгла седеше неподвижно, като в безветрие. Беше хладно, дори студенко, те бяха мокри до кости, побиваха ги тръпки, те тракаха зъби, но вече не можеха да се махнат: на двайсетина крачки, щръкнали като статуи, стояха три мъртвака с широко разтворени черни устни и с празни погледи зяпаха върха на хълма. Дойдоха само преди пет минути. Нава ги подуши и се втурна да бяга, но Кандид запуши устата ѝ с длан и я притисна към тревата. Малко се поуспокои, само трепереше, но вече не от страх, а от студ, и гледаше не към мъртваците, а към хълма.

На хълма и около него ставаше нещо странно, някакви грандиозни приливи и отливи. От гората с плътно басово жужене внезапно излитаха огромни ята мухи, устремяваха се към върха и потъваха в мъглата. Склоновете оживяваха от колони мравки и паяци, от храсталаците се измъкваха стотици плужеци-амеби, гигантски рояци пчели и оси, орляци многоцветни бръмбари уверено прелитаха под дъжда. Беше шумно — като при буря. Вълната се вдигаше към върха, просмукваше се във виолетовата мъгла, изчезваше в нея и тогава внезапно настъпваше тишина. Хълмът ставаше мъртъв и гол, но след някое време се вдигаше врява и бучене, отново всичко изригваше из мъглата и се устремяваше към леса. Само плужеците оставаха на върха, но вместо тях по склона се юрваха най-невероятни и неочаквани създания, неугледни ръкоядци щъкаха на чупливите си крачета и още някакви непознати, невиджани, пъстри, многооки, голи, блестящи — полужверове, полунасекоми... И пак ставаше тихо, и пак всичко се повтаряше отначало, и пак, и пак, в заплашителен напорист ритъм, с незатихваща енергия — струва ти се, че всичко винаги е било така и винаги така ще бъде, в същия ритъм и със същата енергия... По едно

време от мъглата със страшен рев изскочи млад хипоцет, на няколко пъти пробягаха мъртваци и мигом се мушваха в гората, като оставяха подире си белезникави ивици застиваща пара. А неподвижната виолетова мъгла гълташе и изплюваше, гълташе и изплюваше неуморимо и методично като машина.

Хромавия разправяше, че Града бил на хълма. Може това да е Града, може това да наричат Град. Да, сигурно това е Града. Но какъв е неговият смисъл? Кому е необходим? И тази необикновена дейност... Очаквах нещо такова... Глупости, нищо такова не съм очаквал! Мислех само за стопаните, а къде са те — стопаните? Кандид погледна мъртваците. Стърчаха в предишните си пози, все тъй зинали. Може би греша, помисли Кандид. Може те да са стопаните. Сигурно през цялото време греша. Съвсем се отучих да мисля. Ако ми хрумнат някои мисли, веднага се оказва, че съм напълно неспособен да ги свържа... Досега от мъглата не е излизал нито един плужек. Въпрос: а защо от мъглата не е излизал нито един плужек?... Не, не така. Трябва подред. Търся начало на разумна дейност... Грешка, пак грешка. Разумната дейност изобщо не ме интересува. Аз просто търся някого, който да ми помогне да се върна у дома. Да ми помогне да преодолее тези хиляди километри гора. Да ми каже поне накъде да вървя... Мъртваците трябва да имат стопани, аз търся тези стопани, аз търся първопричината на разумната дейност. Малко се ободри — този път излезе свързано. Да започнем отначало. Да премислим всичко — спокойно и без суетене. Сега не бива да се суетя, сега е време да премисля всичко спокойно и без суетене. Да започнем отначало. Мъртваците трябва да имат стопани, защото, мъртваците не са хора и защото мъртваците са животни. Следователно — мъртваците са направени. Ако бяха хора... А защо всъщност да не са хора? Той разтри чело. Вече реших този въпрос. Отдавна, още в село. Даже два пъти го решавах, кой знае защо, първия път забравих решението, а сега забравих доказателството...

Той разтърси глава и Нава тихичко му изсъска. Той притихна и известно време лежа неподвижно, заровил лице в мократа трева.

... Защо не са животни — бях го доказал някога. Високата температура... Не, глупости... Той с ужас откри, че е забравил дори как изглеждат мъртваците. Помнеше само нажежените им тела и острата болка в дланите си. Обърна глава и погледна мъртваците. Да,

сега не мога да мисля, сега ми е противопоказано да мисля, а точно сега трябваше да мисля по-напрегнато от всякога. „Време е да хапнем; това вече ми го разказа, Нава; вдругиден тръгваме“ — ето всичко, което е по силите ми. Но аз тръгнах! Аз съм тук! Ще вляза в Града. Каквото и да е това Града. Целият ми мозък е обрасъл с гора. Не разбирам нищо... Аха, спомних си. Тръгнах към Града, за да ми обяснят всичко: за Надвиването, за мъртваците, за Великото разрохване на Почвата, за езерата с удавници... Оказа се, че отначало докрай е лъжа, пак са ме лъготили, на никого не трябва да вярвам... Очаквах, че в Града ще ми обяснят как да стигна до своите, нали старецът през цялото време говореше: В Града знаят всичко! Не може да не знаят за нашата биостанция, за Управлението. Даже Хромавия през цялото време дрънкаше за Дяволските ридове и за хвърчащите села... Но какво може да обясни виолетовата мъгла? Ще бъде страшно, ако виолетовата мъгла е стопанинът. А защо „ще бъде страшно“? Ами че то вече е страшно! Ами че това просто се натрапва, Мълчане: навсякъде тук стопанин е виолетовата мъгла, да не би да не помня? Пък и това изобщо не е мъгла... Ето какво било значи, ето защо хората са натирени като животни в храсталаците, в блатата, издавени в езерата: те са били прекалено слаби, не са разбирали нищичко, пък и да са разбирали — какво са могли да попречат... Когато още не бях прокуден, когато още си бях в къщи, някой убедително доказваше, че контактът между хуманоиден и нехуманоиден разум е невъзможен. Да, невъзможен е. Разбира се, че е невъзможен! Сега вече никой няма да ме упъти как да стигна до дома. И моят контакт с хората е невъзможен, мога да го докажа. Мога да видя и Дяволските ридове, казват, човек би могъл да ги види, ако се качи на подходящо дърво и ако сезонът е подходящ, стига първо да намери подходящо дърво. Нормално човешко дърво. Което не скача. И не те изхвърля. И не се опитва да ти избодне очите. Все едно — няма такова дърво, от което може да се види биостанцията... Биостанцията ли? Би-о-стан-ци-я. Забравих какво е това биостанция.

Гората отново забуча, зажува, затреця, запряхтя и отново към виолетовия купол се втурнаха пълчища мухи и мравки. Един рояк прелетя над главите им и се разсипа върху храстите, мъртви и слаби, неподвижни и едва пошавващи — онези, които роякът бе премачкал в полета си. Кандид усети неприятно парене по ръката и я погледна.

Лакътят му, опрян в рохкавата земя, беше оплетен с нежни нишчици плесен. Кандид равнодушно ги разтри с длан. А Дяволските ридове са мираж, помисли той, няма нищо такова. Щом те говорят за Дяволски ридове, значи нищо, ама нищо такова няма, лъжат и сега вече не знам защо всъщност дойдох...

Отстрани се чу познато заплашително пръхтене. Кандид се обърна — едновременно иззад седем дървета тъпо гледаше към хълма огромен хипоцет. Единият от мъртваците се оживи, обърна се и направи няколко крачки насреща му, отново се чу пръхтене, запращаха дърветата и хипоцетът се отдалечи сред шумолящите клони. Даже хипоцетите се страхуват от мъртваците, помисли Кандид. Кой ли не се страхува от тях. Къде да ги намеря тези, които не се страхуват?... Реват мухи. Глупаво, нелепо — мухи да реват. Осите... и те реват...

— Мама! — прошепна внезапно Нава. — Мама идва... Стоеше на четири крака и гледаше през рамо. На лицето ѝ бяха изписани изненада и недоверие. Кандид видя как от гората излязоха три жени и тръгнаха към подножието на хълма, без да обръщат никакво внимание на мъртваците.

— Мама! — вресна Нава с чужд глас, прескочи Кандид и хукна право към тях. Кандид също скочи и му се стори, че мъртваците са съвсем наблизко, даже усеща горещия лъх от телата им.

Трима, помисли той. Трима... И един стига. Погледна към мъртваците. Ето го и края, помисли. И защо се домъкнаха тук тези лелки? Мразя жените, белите все от тях идат.

Мъртваците затвориха очи, главите им бавно се извъртваха подир бягащата Нава. След това отведнъж пристъпиха напред и Кандид надви себе си и изскочи насреща им.

— Назад! — закрепя той на жените, без да се обръща. — Махайте се! Мъртваци!

Мъртваците бяха грамадни, плещести, новички, без нито една драскотинка, без нито едно белегче. Техните невероятно дълги ръце докосваха тревата. Без да ги изпуска от очи, Кандид се спря на пътя им. Мъртваците гледаха някъде над него и приближаваха бавно и уверено, а той се отдръпваше, отстъпваше, отлагаше неизбежното начало и неизбежния край, повдигаше му се, ала не смееше да спре. Зад гърба му Нава закрепя: „Мамо! Това съм аз! Ама, мамо!“ Глупави жени, защо не бягат? Да не са се вдървили от страх? Спри се, молеше той

себе си, спри се! Колко можеш да отстъпваш? Но не можеше да се спре. Нава е там, помисли си. И онези три глупачки... Дебели сънливи равнодушни глупачки... И Нава... Че какво ме интересуват те, помисли. Хромавия отдавна да беше офейкал с куция си крак, а за Пестника да не говорим... Но аз трябва да се спра. Несправедливо е, но аз съм длъжен да се спра! Хайде, спри!... А не можеше и се презираше, и се гордееше, и се мразеше за това, и продължаваше да отстъпва.

Спряха мъртваците. Рязко, като по команда. Онзи, който крачеше най-отпред, замря с вдигнат крак, а след това бавно и сякаш нерешително го отпусна на тревата. Устите им отново виснаха вяло и главите им се обърнаха към върха на хълма. Кандид, все още отстъпвайки, се огледа. Нава, размахала крака, висеше на врата на една от жените, а онази май се усмихваше и я потупваше по гърба. Другите две стояха встрани спокойно и ги гледаха. Не мъртваците гледаха, не хълма, даже не Кандид — непознатия брадясал мъж, може би крадец. Мъртваците стърчаха неподвижни като примитивни древни изваяния, краката им сякаш се бяха сраснали със земята, сякаш в цялата гора не бе останала нито една жена, която да хванат и да замъкнат там, където им е заповядано; изпод краката им — като дим от жертвена клада — се вдигаха облачета пара.

Тогавя Кандид се обърна и тръгна към жените. Не, не тръгна, а се потътри, невярващ в нищо, невярващ нито на очите, нито на ушите, нито на мислите си. Под черепа му блъскаше кълбо болка и цялото му тяло стенеше от предсмъртното напрежение.

— Бягайте — каза той отдалеч. — Бягайте, докато не е късно, защо стоите! — Осъзнаваше, че дрънка безсмислици, но това беше инерцията на дълга, затова продължаваше несъзнателно да мърмори: — Мъртваците са тук, бягайте, аз ще ги задържа...

Не му обърнаха внимание. Не че не го чуваха или не го виждаха — младичката, още дете, сигурно само две години по-голяма от Нава, още съвсем тънкокрака, го гледаше и се усмихваше приветливо; той просто нищо не значеше за тях, като бездомен пес — от онези, дето тичат навсякъде без цел и могат с часове да се навъртат около хората, очаквайки дявол знае какво.

— Защо не бягате? — тихо рече Кандид. Вече не чакаше отговор и те не му отговориха.

— Ай-ай — говореше бременната, смееше се и поклащаше глава. — Да не повярваш! На теб вярва ли ти се? — попита тя момичето. — И на мен. Мила моя — рече тя на Навината майка, — и какво? Оня сигурно здравата пъхтеше? Или само се връткаше и се обливаше в пот?

— Не е вярно — отвърна момичето. — Бил е прекрасен, нали? Свеж като зората, в благоухания...

— Като лилия — поде бременната. — От миризмата му ти се зави свят, от лапите му тръпки те побиха... Поне успя ли да кажеш „ах“?

Момичето прихна. Майката на Нава се усмихваше с неохота. Бяха набити, здрави, невероятно чисти, сякаш измити — и наистина бяха измити: късите им коси бяха мокри и жълтите, прекалено широки дрехи прилепваха за мокрите им тела. Майката на Нава беше по-ниска и по-възрастна от другите. Нава я прегърна през кръста и опря лице до гърдите ѝ.

— Не ги разбирате тези работи — каза майката на Нава с престолено пренебрежение. — И откъде ще знаете за тях? Вие, необразованите...

— Нищо де — прекъсна я бременната. — Откъде да знаем. Затова и питаме... Кажи, моля те, а какъв беше коренът на любовта?

— Горчив ли беше? — обади се момичето и отново прихна.

— Точно така — каза бременната. — Плодът е доста сладък, макар и лошо измит...

— Нищо, ще го измием — отвърна майката на Нава. — Дали изчистиха Паяшкия басейн? Или ще трябва да я носим в долината?

— Коренът е бил горчив — каза бременната на момичето. — Неприятно ѝ е да си спомня. Чудна работа, а разправят: незабравимо било! Слушай, мила, а сънуваш ли понякога?

— Не е остроумно — отговори майката на Нава. — Повдига ми се даже...

— Че ние не се правим на остроумни! — изненада се бременната. — Просто ни е интересно.

— Толкова увлекателно разказваш — каза момичето. — Разкажи още нещо.

Кандид слушаше жадно и се опитваше да намери някакъв скрит смисъл в този разговор, но не разбираше нищо. Разбираше само, че онези двете се подиграват с майката на Нава, че Навината майка е

оскърбена, но иска да го скрие или да прехвърли разговора на друга тема, но не успява. А Нава е вдигнала глава и внимателно следи говорещите.

— Приказваш, като че ли и ти си родена в езеро — каза Навината майка на бременната, този път с нескрито раздражение.

— О, не — отвърна бременната. — Аз не успях да получа толкова добро образование и дъщеря ми — тя се потупа по корема, — ще се роди в езеро. Това е цялата разлика.

— Какво си се лепнала за мама, дебелано дърта! — неочаквано я прекъсна Нава. — Първо се виж на какво приличаш, пък после се заяждай! Че ще взема да кажа на мъжа ми, така ще ти стопли с пръчка дебелия задник, та ще видиш едно заяждане...

И трите жени се разкискаха.

— Мълчане! — писна Нава. — Защо се смеят?

Все още смеейки се, жените огледаха Кандид. Майката на Нава — с изненада, бременната — равнодушно, а момичето някак неопределено, може би с интерес.

— Кой пък е този Мълчан? — попита майката на Нава.

— Моят мъж — отговори Нава. — Вижте какъв е хубав и добър. Той ме спаси от крадци...

— Какъв ти мъж! — каза бременната с неприязън. — Слушай, момиче, не измисляй!

— Ти не измисляй — отвърна Нава. — Какво се бъркаш? Теб какво те засяга! Да не е твой мъж! Аз с теб, ако искаш много да знаеш, изобщо не говоря. С мама говоря. Намесва се като стареца, без да пита, без разрешение...

— Ти какво — рече бременната на Кандид, — да не би наистина да си мъж?

Нава се сви. Майка ѝ я обхвана здраво и я притисна. Тя гледаше Кандид с отвращение и ужас. Само момичето продължаваше да се усмихва и усмивката му беше толкова приятна и ласкава, че Кандид се обърна към него.

— Ама не, разбира се — каза той. — Каква жена ми е тя. Дъщеря ми е... — Искаше да разкаже, че Нава го е излекувала, че я обича много и се радва, дете всичко свърши толкова добре и щастливо, макар нищо да не разбира...

Но момичето изведнъж прихна, закикоти се, размаха ръце:

— Така си и мислех — рече през смях. — Този не ѝ е мъж... ей го нейния мъж! — И посочи майката на Нава. — Този да е... неин... мъж! Ох, не мога!

На лицето на бременната се появи весело изумление и тя започна с демонстративна съсредоточеност да оглежда Кандид от главата до петите.

— Ай-ай... — започна тя в същия тон, но майката на Нава нервно я прекъсна:

— Стига! Омръзна ми! Махай се оттук — каза тя на Кандид. — Върви си, какво чакаш! Върви в гората...

— Кой би помислил — тихо пропя бременната, — че коренът на любовта може да е толкова горчив... толкова мръсен... и космат. — След това улови погледа на Навината майка и махна с ръка: — Край! Не се сърди, мила моя. Шегата си е шегата. Ние просто сме доволни, че намери дъщеря си. Това е невероятна сполука.

— Ще работим ли или не? — попита майката на Нава. — Или ще се занимаваме с дрънканици?

— Тръгваме, не се сърди — рече момичето. — Почваме извеждането.

Тя кимна, усмихна се на Кандид и леко побягна нагоре по склона. Кандид погледна как бяга — тренирано, професионално, не по женски. Тя дотича до върха и без да се спре, се гмурна във виолетовата мъгла.

— Паяшкият басейн не е почистен — каза бременната угрижено. — Тези вечни неуредици със строителите... Какво ще правим?

— Нищо — каза майката на Нава. — Ще се разходя до долината.

— Ясно, но е глупаво — да се бъхтим, да влачим един почти възрастен човек чак до долината, като си имаме свой басейн.

Тя рязко вдигна рамене и се намръщи.

— Да беше седнала — предложи майката на Нава, потърси с очи мъртваците, протегна ръка към тях и щракна с пръсти.

Мигом единият от мъртваците се впусна, затътризил от бързана крака по тревата, падна на колене и внезапно някак странно се разтвори, огъна се и се сплеска. Кандид запремига: мъртвака го нямаше, имаше удобно наглед, уютно кресло. Бременната изпъшка доволно, отпусна се в меката седалка и отметна глава на облегалката.

— Да побързаме — измърмори тя и доволно изпъна крака. — По-бързичко...

Майката на Нава приклепна до дъщеря си и я погледна в очите:

— Пораснала си — каза. — И си подивяла. Радваш ли се?

— Искан ли питане — отвърна Нава неуверено. — Нали си мама... Аз всяка нощ те сънувах... А това е Мълчан, мамо — и Нава се разбъбри.

Кандид се огледа, стиснал челюсти. Не е халюцинация, както се надяваше отначало. Нещо съвсем обикновено, съвсем естествено, просто още непознато, но малко ли са непознатите неща в гората? Трябва само да свикне, както свикна със звъntenето в главата, с ядливата пръст, с мъртваците и с всичко останало. Стопаните, помисли си той. Това са стопаните. Не се страхуват от нищо. Те командуват мъртваците, значи са стопаните. Значи те изпращат мъртваците на лов за жени. Значи те... Той погледна мокрите коси на жените... Значи... И Навината майка, която мъртваците отмъкнаха...

— Къде се къпете? — попита той. — Защо? Кой сте вие? Какво искате?

— Какво? — рече бременната. — Чуй, мила моя, той пита нещо.

Майката рече на Нава:

— Млъкни за минутка, нищо не чувам от теб... Какво каза? — попита тя бременната.

— Този пръч — отвърна бременната. — Искан нещо.

Навината майка погледна Кандид.

— Че какво може да иска? — попита тя. — Освен да яде. Те винаги искат да ядат и ядат ужасно много, никак не ми е ясно защо им е толкова ядене, и без това нищо не правят.

— Пръч — отвърна бременната. — Горкичкият пръч иска тревичка. Бе-е-е!... А знаеш ли — обърна се тя към майката на Нава, — този е от Белите ридове. Такива впрочем все по-често се срещат. Как ли се спускат оттам?

— По-трудно е да се разбере как се качват. Виждала съм как се спускат — падат. Някои се изпотрепват, други остават живи...

— Мамо — каза Нава, — защо го гледаш с лошо око? Ами че това е Мълчан. Кажу му някаква благод, инак ще се обиди. Чудно как не се е обидил досега, на негово място аз отдавна щях да се обидя...

Хълмът отново забуча, черни рояци насекоми скриха небето. Кандид не чуваше нищо, различаваше само как мърдат устните на Навината майка, която втълпяваше нещо на Нава, как мърдат устните на бременната, която му говореше, и изражението на лицето ѝ беше такова, сякаш наистина говореше с домашния си козел, вмъкнал се в градината. След това бученето стихна.

— Само че доста мръсничък — говореше бременната. — И как не те е срам, а? — Тя се обърна и загледа хълма.

От виолетовата мъгла на четири крака изпълзяваха мъртваци. Движеха се неуверено, непохватно, заболи очи в земята. Между тях вървеше момичето, навеждаше се, докосваше ги и ги подбутваше, а те един подир друг се изправяха и — в началото с препъване, а след това по-уверено — поемаха към гората. Стопаните са, помисли Кандид. Стопаните. Не вярвам. А какво да правя? Погледна Нава. Нава спеше. Майка ѝ седеше на тревата, а тя, хванала я за ръцете, спеше, свита на кравайче.

— Колко са слабички всички — обади се бременната. — Време е да ги изчистим. Виж ги как се препъват... С такива няма да завършим Надвиването.

Навината майка ѝ отговори и двете подхванаха разговор, който Кандид не разбираше. Схващаше само отделни думи, като в бръцолевенето на Слушача, затова просто стоеше и гледаше как момичето се спуска от хълма, помъкнало за лапата неугледен ръкояд. Защо стърча тук, помисли той, трябваша ми за нещо, нали са стопаните... Не можа да си спомни.

— Стърча и толкоз — ядосано рече той на глас. — Не ме пъдят вече, затова стърча. Като мъртвак.

Бременната му хвърли разсеян поглед и се извърна.

Дойде момичето и каза нещо, сочейки ръкояда, двете жени започнаха внимателно да оглеждат чудовището, бременната дори се надигна от креслото. Огромният ръкояд, ужасът за селските деца, пицеше жалостиво, опитваше се да се отскубне и безпомощно отваряше и затваряше роговите си челюсти. Майката на Нава го хвана за долната челюст и със силно уверено движение я обърна наопаки. Ръкоядът изхлипа и замря, очите му се забулиха с пергаментова ципа. Бременната говореше: „... очевидно не достига... запомни, момиче, слаби челюсти... очите не се отварят изцяло... сигурно не може да

понася и затова е ненужен, дори може би вреден, като всяка друга грешка... трябва да се изчисти, да се смени мястото, а тук всичко да се почисти..." „... хълма, сухо и прашно... — говореше момичето, — ... гората спира... такова нещо не съм виждала... а вие съвсем иначе го представяхте..." „... ами ти опитай сама... говореше Навината майка, — ... че то веднага се вижда... опитай, опитай..."

Момичето отмъкна ръкояда встрани, отстъпи крачка и се вгледа в него, сякаш се целеше. Лицето ѝ стана сериозно, дори някак напрегнато. Ръкоядът се полюшваше на тромавите си лапички, унило мърдаше челюст и виеше немощно. „Виждаш ли“ — рече бременната. Момичето приближи съвсем до ръкояда и клекна, опряло длани на коленете си. Ръкоядът се разтресе и рухна, разперил лапи, сякаш отгоре му метнаха двупудова тежест. Жената се засмя. Навината майка каза:

— Ами стига де, защо не ни вярваш?

Момичето не отговори. Стоеше наведена над ръкояда и гледаше как той със сетни сили и съсредоточено прибира лапи в опит да се вдигне. Лицето ѝ се изостри, рязко вдигна ръкояда, постави го на лапите му и се надвеси, сякаш искаше да го прегърне. Между дланите ѝ през туловището на животното се стрелна струйка виолетова мъгла. Животното писна, сгърчи се, изви се, размаха лапи — искаше да избяга, да се изплъзне, да се спаси, мятеше се, а момичето вървеше подир него, хвърляше се отгоре му, докато ръкоядът падна, сплел неестествено лапи, и започна да се свива на кълбо. Жените мълчаха. Ръкоядът се превърна в пъстро кълбо, от което сълзяха лиги. Момичето се дръпна от него и рече:

— Каква мръсотия...

— Трябва да се чисти, да се чисти — отвърна бременната, надигайки се. — Започвай, няма защо да отлагаш. Разбра ли всичко?

Момичето кимна.

— Тогава ние тръгваме, а ти започни веднага.

Момичето се обърна и пое към виолетовата мъгла на хълма. Спря се до пъстрото кълбо, сграбчи едра мърдащата лапа и продължи нататък, помъкнала кълбото подире си.

— Великолепна посестримка — рече бременната. — Браво.

— Ще управлява — допълни Навината майка и също се надигна. — Има характер. Е, да тръгваме...

Кандид едва ги чуваше, не можеше да отмести поглед от черната локва, останала след повалянето на ръкояда. Тя даже не го докосна, даже с пръст не го пипна. Просто стоеше над него и правеше каквото си искаше... Толкова мила, толкова нежна, ласкава... Даже с пръст не го пипна... И с това ли трябва да свикна? Да, помисли той. Трябва. Видя как Навината майка и бременната внимателно вдигат Нава, как я хващат за ръцете и я водят към гората, надолу към езерото. Без да му обръщат внимание. Без да му кажат нито дума. Отново погледна локвичката. Почувствува се дребен, жалък и безпомощен, но все пак се реши и тръгна подир тях, настигна ги, плувнал в пот от страх, но ги последва. Някаква горещина обля гърба му. Огледа се и отскочи встрани: по петите му крачеше огромен мъртвак — масивен, жежък, безщумен, ням. Виж ти, помисли Кандид, значи просто робот, слуга. Браво на мен, помисли, сам го разбрах. Забравих как го разбрах, но това не е важно, важното е, че го разбрах, че съобразих. Съпоставих и съобразих — сам... Имам мозък, нали? — каза той на себе си, загледан в гърбовете на жените. — За вас е нищо работа... Но и аз мога едно-друго.

Жената разказваше за някакъв, който се захванал с непосилна работа и станал за смях. Забавляваха се, смееха се. Вървяха из гората и се смееха. Сякаш отиваха по селските улици на седянка. А наоколо беше гората, под краката им нямаше даже пътека, а гъста свежа трева, в тревата винаги има дребни забележими цветенца — хвърлят спори, които влизат под кожата и покълват в тялото. А те се кикотят и бърлят, клюкарствуват, Нава е между тях и спи, но те са направили така, че да върви уверено, почти без да се препъва... Бременната се озърна, видя Кандид и разсеяно попита:

— Още ли си тук? Иди в гората, в гората! Защо вървиш подире ни?

Да, помисли Кандид. Защо? Какво общо имам с тях? Имам нещо, нещо трябваше да разбере... Не, друго беше. Нава! — изведнъж си спомни той. Разбра, че е загубил Нава. И нищо не може да се направи. Нава отива с майка си, всичко е наред, отива при стопаните. А аз? Аз оставам. А защо все пак вървя подире им? Изпращам Нава? Ами че тя спи, те я приспаха. Стана му тъжно. Сбогом, Нава, помисли си той.

Стигнаха кръстопътя, жените завиха вляво, към езерото. Към езерото с удавниците. И те са удавници... Пак за всичко са льготили,

всичко са объркали... Минаха покрай мястото, където Кандид чакаше Нава и ядеше пръст. Отдавна беше, помисли Кандид, почти толкова отдавна, колкото и биостанцията. Би-о-стан-ци-я... Едва тътрюзеше крака; ако по петите му не вървеше мъртвакът, сигурно отдавна щеше да изостане. Жените спряха и го погледнаха. Наоколо имаше тръстики, земята под ходилата беше топла и мочурлива. Нава стоеше със затворени очи, леко олюлявайки се, а жените го гледаха замислено. Тогава си спомни:

— Как да ида до биостанцията? — попита той.

На лицата им се изписа изумление и той съобрази, че говори на родния си език. Даже сам се изненада — не помнеше кога за последен път е говорил на този език.

— Как да стигна до Белите ридове? — попита той.

Бременната отвърна през смях:

— Виж ти какво искал този пръч... — Не говореше на него, говореше на Навината майка. — Интересно, нищо не разбират. Нито един от тях нищо не разбира. Представяш ли си как се домъкват до Белите ридове и изведнъж попадат в полето на битките!

— Живи си изгниват — рече майката на Нава замислено, — вървят и изгниват, както вървят, без дори да забележат, че не вървят, а тъпчат на едно място. Ама нека вървят, това е само от полза за Разрохването. Да изгние е полезно. Да се разтвори — също. А може да е защитен? Защитен ли си? — попита тя Кандид.

— Не разбирам — отговори Кандид шепнешком.

— Мила моя, какво го питаш, от къде на къде ще е защитен!

— На този свят всичко е възможно. Чувала съм и такива работи — отговори майката на Нава.

— Празни приказки — рече бременната. После пак внимателно огледа Кандид. — А знаеш ли — продължи тя, — от него може да има по-голяма полза тук. Помниш ли какво каза вчера Възпитателката?

— Аха — кимна Навината майка. — Като че ли... Нека... Нека остане...

— Да, да, остани — обади се внезапно Нава. Вече не спеше и също подозираше, че става нещо нередно. — Ти остани, Мълчане, ми никъде не ходи, защо сега да си тръгваш? Нали искаше в Града, а онуй езеро е Града, нали, мамо? Или на мама се сърдиш? Ами ти не се

сърди, добричка ми е тя, само днес, кой знае защо, е ядосана... Сигурно от жегата...

Майка ѝ я хвана за ръката. Кандид видя как около главата на майката бързо се сгъсти познатото виолетово облаче, за миг очите ѝ станаха стъклени и потънаха, след това рече:

— Да тръгваме, Нава, чакат ни.

— А Мълчан?

— Той ще остани тук. Той няма работа в Града.

— Ама аз искам да е с мен! Как не разбираш, мамо, мъж ми е, за мъж ми го дадоха и той отдавна си ми е мъж...

Двете жени се намръщиха.

— Да тръгваме — продължи Навината майка. — Още нищо не разбираш... Никому не е нужен той, той е излишен, те всички са излишни, защото са грешка... Тръгвай де! Добре, после ще се върнеш при него... ако искаш.

Нава се опъваше, сигурно чувствуваше същото, което и Кандид — че се разделят завинаги. Майка ѝ я теглеше за ръката към тръстиките, а тя се извъръщаше тревожно и крещеше:

— Не си отивай, Мълчане! Скоро ще си дойда, хич не мисли да тръгнеш без мен, няма да бъде хубаво, нечестно ще бъде! Нека да не си ми мъж, щом това, кой знае защо, не им харесва, ама аз пак съм ти жена, аз те отчувах, а сега ти ме чакай! Чуваш ли, чакай!

Той гледаше подир нея, вяло махаше с ръка, кимаше, съгласяваше се, опитваше се да се усмихне. Сбогом, Нава, мислеше си той. Сбогом. Те се скриха от погледа му, останаха да стърчат само тръстиките, но гласът на Нава още ехтеше, докато се чу плясък на вода и после всичко утихна. Той преглътна буцата, заседнала на гърлото му, и попита бременната:

— Какво ще правите с нея?

Тя все още го разглеждаше внимателно.

— Какво ще правим с нея ли? — замислено рече бременната. — Не е твоя работа, пръч такъв, какво ще правим с нея. Сто на сто обаче тя вече няма да има нужда от мъж. И от баща също... Ами с теб какво ще правим? От Белите ридове си, не можем да те пуснем просто така...

— А какво ви трябва? — попита Кандид.

— Какво ни трябва... Мъже във всеки случай не ни трябва. — Тя улови погледа на Кандид и се изхили презрително. — Не ни трябва, не ни трябва, успокой се! Опитай се поне веднъж в живота да не бъдеш пръч. Опитай се да видиш света без пръчове... — Тя говореше, без да мисли, по-точно, мислейки за нещо друго. — За какво още те бива? Каж ми, жалък пръч такъв, какво умееш?

Нещо се криеше в думите ѝ, в нейния тон, в нейното пренебрежение и в равнодушната ѝ властност, нещо съществено, нещо отворително и страшно, но беше трудно да се разбере и Кандид, който знае защо, си спомни черните квадратни врати, Карл и двете жени — също такива равнодушни и властни.

— Чуваш ли ме? — попита бременната. — Какво умееш?

— Нищо не умея — вяло отговори Кандид.

— Може би умееш да управляваш?

— Някога можех — рече Кандид. Я върви по дяволите, помисли си той, какво си се лепнала за мен! Аз те питам как да ида до Белите ридове, а ти си се лепнала за мен... Изведнъж разбра, че се страхува от нея, иначе отдавна би си отишъл. Тя беше тук стопанинът, а той — жалък мърляв глупав пръч.

— Някога си умеел — повтори тя. — Заповядай на това дърво да легне.

Кандид погледна дървото — огромно дебело дърво с пищна корона и мъхнат ствол. Повдигна рамене.

— Добре — рече тя. — Тогава го убий. И това ли не можеш? Можеш ли изобщо да правиш живото мъртво?

— Да убивам?

— Не непременно да убиваш. И ръкоядът може да убива. Да направиш живото мъртво. Да принудиш живото да стане мъртво. Можеш ли?

— Не разбирам — отговори Кандид.

— Не разбираш... Ами какво правите на тези Бели ридове, щом дори това не разбираш? А да правиш мъртвото живо — и това ли не умееш?

— Не.

— А какво умееш? Какво си правил на Белите ридове, преди да паднеш? Просто си плюскал и си мърсил жените, а?

— Изучавах гората — каза Кандид.

Тя го погледна строго:

— Не се опитвай да ме лъжеш. Сам човек не може да изучава гората, това е все едно да изучаваш слънцето. Ако не искаш да кажеш истината, поне си признай.

— Наистина изучавах гората — отвърна Кандид. — Изучавах... — Обърка се. — Изучавах най-дребните същества в гората. Тези, които не се виждат с око.

— Пак лъжеш — търпеливо рече жената. — Не може да се изучава онова, което е невидимо за окото.

— Може — настоя Кандид. — Трябват само... — Пак се обърка. Микроскоп... Лещи... Уреди... Как да го обясня? Не може да се преведе. — Ако вземеш капка вода — продължи той, — ако имаш необходимите неща, можеш да видиш в нея хиляди дребни животинки...

— Не са необходими никакви неща — каза жената. — Виждам, че вие на Белите ридове съвсем сте го ударили през просото с вашите мъртви неща. Вие се израждате. Отдавна съм забелязала, че сте загубили способността да виждате онова, което в гората всеки вижда, даже мръсните мъже... Чакай, за какво говориш, за дребните или за най-дребните? Може би говориш за строителите?

— Може — отговори Кандид. — Не те разбирам. Аз говоря за дребните животинки, които правят болестите, но могат и да лекуват, които помагат да си приготвиш храна, които са много-много и които са навсякъде... Търсех как са направени при вас, в гората, какви биват и какво могат...

— А на Белите ридове сякаш са други! — саркастично го прекъсна жената. — Впрочем ясно, разбрах с какво се занимаваш. Над строителите естествено нямаш никаква власт. Всеки селски глупак може повече от теб... И къде да те дяна? Сам довтаса...

— Ще си тръгна — рече Кандид уморено. — Ще си тръгна, сбогом.

— Почакай... Стой, ти казвам! — викна тя и Кандид усети нажежените щипки, стиснали го за лакътя. Дръпна се, но беше безсмислено. Жената мислеше на глас: — В края на краищата той дойде сам. Има и такива случаи. Ако го пусна, ще се върне на село и ще бъде абсолютно безполезен... Безсмислено е да ги ловим, но като идват сами... Знаеш ли какво ще направя с теб? — каза тя. — Ще те

дам на Възпитателките за нощна работа. В края на краищата има и сполучливи случаи... Да, на Възпитателките! — Тя махна с ръка и бавно, с нехайна походка тръгна към тръстиките.

Тогава Кандид почувствува, че го обръщат към пътеката. Лактите му изтръпнаха, сякаш се овъглиха. Той се дръпна с все сила, но щипките се свиха по-здраво. Не разбираше какво го очаква, къде ще го отведат и какви са тези Възпитателки, каква е тази нощна работа, но си спомни най-страшните от своите собствени впечатления: призракът на Карл посред плачещата тълпа и сгърчения в пъстър възел рояк. Той се извъртя и ритна мъртвака, блъсна го заднишком, слепешката, отчаяно, защото знаеше, че втори път това средство няма да мине. Кракът му потъна в нещо меко и горещо, мъртвакът изхриптя и поотпусна щипките си. Кандид падна по лице в тревата, скочи, обърна се и закрепця — мъртвакът отново крачеше към него, широко разтворил своите невероятно дълги ръце. Нямахше нищо под ръка — нито горило, нито квасец, нито тояга, нито камък. Мочурливата топла земя жвакаше под ходилата му. След това си спомни, бръкна в пазвата си и, когато мъртвакът се наведе над него, го удари със скалпела някъде между очите, замижа и изхвърляйки цялото си тяло, изтегли острието от горе до долу, чак до земята, после падна.

Лежеше, притиснал буза до тревата, и следеше мъртвака, а мъртвакът беше прав, клатушкаше се бавно и се разтваряше като куфар по цялата дължина на оранжевото си туловище, а след това отстъпи и рухна възнак, опръскал всичко наоколо с гъста бяла течност, потръпна няколко пъти и замря. Кандид стана и хукна — по пътеката, по-далеч оттук! Смътно си спомняше, че искаше да чака някого, че искаше да узнае нещо, че нещо се готвеше да направи. Но сега всичко това беше несъществуващо. Важното беше да се махне далеч, макар да разбираше, че никъде не може да иде. Нито той, нито много, много, много други.

ПЕТА ГЛАВА

Той се събуди, отвори очи и се вторачи в ниския, покрит с варни вадички таван. По тавана пак крачеха мравки. Отдясно наляво натоварени, отляво надясно — празни. Преди месец беше наопаки и преди месец имаше Нава. А иначе нищо друго не се е променило. Вдругиден тръгвам, помисли си той.

Край масата клечеше старецът, гледаше го и си бъркаше в ухото. Съвсем е измършавял старецът, очите му са хлътнали, един зъб не е останал в устата му. Сигурно скоро ще умре този старец.

— Какво става с теб, Мълчане — през плач рече старецът, — трохичка нямаш за ядене. Откак ти отмъкнаха Нава, в къщата трохичка ядене няма. Ни сутрин има, ни на обед, казвах ти: не ходи, не бива. Защо тръгна? На Хромавия му дотегна и тръгна, ама разбира ли ти Хромавия какво бива и какво не бива? И Хромавия не разбира това, и бащата на Хромавия си беше такъв неразбран, и дядо му беше същият, и целият им Хромав род си беше такъв, затова и всички измряха, и Хромавия, да знаеш, ще умре, къде ще се дене... А може би, Мълчане, все пак ти се намира храница, може нещичко да си скътал, а? Има ги много, дето кътат... Та ако си скътал, дай по-бързичко, искам да ям, без храна не е редно да се живее, цял живот ям и свикнах вече... Че то Нава ти я няма и Опашкаря го уби дърво... Ето у кого винаги имаше много ядене — у Опашкаря! При него по три гърнета изяждах наведнъж, макар че все му беше недовтасало, гнусно, сигурно заради това го уби дървото... Казвах му: таквоз не е редно да се яде...

Кандид стана и запретърсва скришните места на Нава. Ядене наистина нямаше. Тогава излезе на улицата, свърна вляво и пое към мегдана, към дома на Пестника. Старецът се влачеше подире му, хленчеше и се оплакваше. На полето нестройно и скучно припяваха: „Хей, ей, по-весело сей, надясно сей, наляво сей...“ От гората им отвръщаше ехо. Всяка заран на Кандид му се струваше, че гората се е преместила по-близо. Едва ли беше истина, пък и да беше, едва ли човешко око ще го различи. И мъртваците сигурно не бяха станали

повече, пък му се струваше, че са повече. Защото Кандид вече знаеше що за стока са и защото ги мразеше. Когато от гората се покажеше мъртвак, веднага се разнасяха викове: „Мълчане! Мълчане!“ Отиваше и унищожаваше мъртвака със скалпела бързо, сигурно, с жестока наслада. Цялото село се струпваше да гледа зрелището и винаги ахкаха в един глас, винаги скриваха очи с длани, когато върху обвитото с паратуловище зейваше страшната бяла рана. Децата вече не се закачаха с Мълчан, до смърт се страхуваха от него, бягаха и се криеха, щом се появеше. Вечер по къщите хората си шепнеха за скалпела, а от кожата на мъртваците — по указание на практичния старейшина — започнаха да правят корита. Добри корита ставаха, големи и здрави...

Насред мегдана до пояс в тревата стърчеше Слушача, обгърнат от виолетов облак, с вдигнати ръце, със стъклени очи и пяна около устните. Наоколо се бяха скупчили любопитни деца, гледаха и слушаха зяпнали — това зрелище никога не им омръзваше. Кандид също спря да послуша и децата мигом хукнаха.

— В битката се включват нови и нови... — с метален глас мърмореше Слушача. — Успешно придвижване... обширни места за почивка... нови отряди посестримки... Спокойствие и Съединяване...

Кандид продължи нататък. Днес от заранта главата му беше бистра и усещаше, че може да мисли, та се замисли какъв ли е този Слушач и за какво служи. Сега вече има смисъл да мисли за това, защото знае нещичко, а понякога даже му се струва, че знае твърде много, ако не всичко. Всяко село си има слушач, и при нас има, и на Колибите, а старецът се фукаше какъв особен бил слушачът в селото, дето сега е мухлясало. Сигурно е имало времена, когато много хора са знаели какво е Надвиване и за какви успехи става дума; сигурно тогава онези са били заинтересовани да го знаят мнозина, или поне са мислели, че са заинтересовани, а след това се е разбрало, че може да се мине без много хора, че всички тези села са грешка, а селяците — пръчове и нищо повече... Това е станало, когато са се научили да управляват виолетовата мъгла и от виолетовите облаци са излезли първите мъртваци... и първите села са се намерили под първите триъгълни езера... и са се образували първите отряди от посестримки... А слушачите са си останали и е останала традицията, която онези не са унищожили само защото са я забравили. Безсмислена традиция, напълно безсмислена, както и цялата гора,

както всички тези изкуствени чудовища и градове, които носят разрушения, и всички тези отвратителни амазонки, жрици на партеногенезата^[1], жестоки и самодоволни стопанки на вирусите и на гората, подпухнали от горещата вода... и тази неописуема бъркотия в джунглите, всички тези Велики Разрохвания и Заблатявания — замисъл, чудовищен по своята абсурдност и грандиозност... Мислите му течаха свободно и дори някак механично, през този месец те бяха успели да си прокарат постоянни корита и Кандид предварително знаеше какви емоции ще се събудят в него след секунда. У нас на село това се нарича „мислене“. Ей сега ще започнат съмненията... Аз нищо не съм видял. Аз съм срещал само три горски вещици. Но в гората може да се срещне какво ли не! Аз видях гибелта на лукавото село, един хълм, приличащ на фабрика за живи същества, жестоката саморазправа с ръкояда... Гибел, фабрика, саморазправа... Това са мои думи, мои понятия. Дори за Нава гибелта не беше гибел, а Надвиване. Но аз не зная какво е това Надвиване. Страшно ми е, отвращавам се, защото всичко това ми е чуждо; и може би трябва да се говори не за „жестоко и безсмислено настървяване на гората срещу хората“, а за „планово, великолепно организирано, добре обмислено настъпление на новото срещу старото“, на „своевременно съзрялото, изпълнено със сили ново срещу загниващото безперспективно старо“... Не извращение, а революция! Закономерност! Закономерност, на която аз гледам отстрани с необективните очи на чужденец, който нищо не разбира и точно затова си въобразява, че всичко разбира и има право да съди. Като мъничко момченце, което негодува срещу отвратителния петел, задето е скочил върху клетата кокошчица...

Той потърси с очи Слушача. Слушача клечеше в тревата с обичайния си вид на зашеметен и въртеше глава, постепенно осъзнавайки къде е и кой е. Жив радиоприемник. Значи има и живи радиопредаватели... и живи механизми... и живи машини, да, например мъртваците... Но защо, защо всичко това, толкова великолепно измислено и толкова великолепно организирано, не извиква у мен нито грам съчувствие — само омерзение и ненавист...

Пестника безшумно се приближи отзад и го плесна между плешките.

— Щръкнал тук и се звери, козина по човката — рече той. — Един тъй се зверил, зверил, па му омотали ръцете и: краката и вече не се звери. Кога тръгваме, Мълчане? Докога ще ме баламосваш? Мойта дърта отиде в друга къща, козина, по човката, пък аз вече трета нощ ношувам при старейшината, а днес мисля да прекарам нощта при вдовицата на Опашкаря. Яденето толкоз се спари, че и онзи дърт пън не ще да го плюска, гнуси се, казва: всичко при теб се е спарило, не само не се яде, ами не се и помирисва, козина по човката... Само че не тръгвам за Дяволските ридове, Мълчане, а ще тръгна с теб за Града, там двамата ще си понасъберем женички. Ако налетим на крадци, ще им дадем половината, какво да ме е яд, козина по човката, а другата половина ще докараме на село, нека си живуркат тук, тъй де, защо да плават напразно, че то една плавала, плавала, цапардосали й един над сополите, вече не плава и вода не ще да погледне, козина по човката... Слушай, Мълчане, да не би да си послъгал за Града и за онези женички, а? Или да ти се е привидяло — крадци са ти отмъкнали Нава и на теб от мъка ти се е привидяло. Ей на, Хромавия не вярва, смята, че ти се е привидяло. Ами какъв е този Град в езеро, козина по човката, всички разправяха, че е на хълм, а не е езеро. Може ли да се живее в езеро, козина по човката! Всички ще затънем, вода е, козина по човката, какво като има женички вътре, във вода и за женички не влизам, не мога да плувам, пък и за какво? Но в краен случай аз ще седя на брега, докато ти ги измъкнеш от водата... Та, значи, влизаш във водата, козина по човката, а аз ще остана на брега, та тъй двамата бързо ще се справим...

— Тояга имаш ли? — попита Кандид.

— Че къде да ти намеря в гората тояга, козина по човката! — възрази Пестника. — На блатото трябва да се ходи за тояга, а аз нямам време, пазя яденето да не го изплюска старецът, пък и за какво ми е тояга, като не смятам да се бия. Един тъй се биел, биел, козина по човката...

— Добре — рече Кандид, — аз ще ти отчупя тояга. Вдругиден тръгваме, не забравяй.

Той се обърна и пое в другата посока. Пестника не се е променил. И никой от тях не се е променил. Колкото и да се стареа да им втълпи, нищо не разбират и като че ли на нищо не вярват.

Мъртваците не могат да се покоряват на жени, тука вече прекали, Мълчане, до немай-къде прекали, жените се страхуват до смърт от мъртваците, ти мойта виж, а после дрънкай. А че е потънало село, значи е станало Надвиване, и без теб го знаем, пък какво общо имат тук женичките — не разбирам... И изобщо, Мълчане, в Града ти не си бил, какво толкова — признай, няма да ти се обидим, страшно интересно разказваш. Само че в Града не си бил, всички го знаем, защото който е бил в Града, обратно не се връща. И твоята Нава никакви там женички, ами просто крадци са я отмъкнали, наши крадци, местни. От крадците отървяване няма, Мълчане. Макар че ти, разбира се, си смел мъж, и как само се оправяш с мъртваците — направо е страшно да се гледа.

Идеята за надигащата се гибел просто не се побира в главите им. Гибелта идва доста бавно и е започнала да идва доста отдавна. Сигурно работата е там, че гибелта е понятие, свързано с мига, с мигновената катастрофа. А те не могат и не искат да обобщават, не могат и не искат да мислят за света извън тяхното село. Има село и има гора. Гората е по-силна, но гората винаги е била и винаги ще бъде по-силна. Какво общо има тук гибелта? Каква ти гибел? Това е просто животът. Виж, когато дърво смаже някого — това, разбира се, е гибел, но тук просто ти трябва глава на раменете, че да съобразяваш кое как... Някой ден ще се стреснат. Когато не останат повече жени, когато блатата стигнат съвсем до домовете им, когато наред улиците бликнат подземни реки и над покривите увисне виолетовата мъгла... А може и тогава да не се опомнят — просто да кажат: „Тук повече не може да се живее — Надвиване.“ И ще тръгнат да градят ново село.

Хромавия седеше на прага, поливаше покълналите през нощта гъби и се готвеше да закусва.

— Седни — рече той на Кандид приветливо. — Ще хапнеш ли? Хубави гъбки.

— Ще хапна — отвърна Кандид и седна до него.

— Хапни, хапни — подкани го Хромавия. — Няма ти я Нава вече, как ще свикнеш без Нава... Чувам — пак си щял да тръгваш. Кой ли ми го рече? О, да бе, ти ми го рече, тръгвам, значи. Какво, в къщи ли не ти се седи? Ако си седиш в къщи, ще ти бъде добре... За Тръстикино ли тръгваш или за Мравчево? В Тръстикино бих дошъл. Завиваме сега по улицата вдясно, ще минем по рядкото на гората, в

рядкото на гората ще съберем гъби, ще вземем квасец и направо там ще хапнем — в рядкото гъбите са добри, в село такива не виреят, пък и по другите места не виреят, а там яж, яж, няма насищане. А като хапнем, излизаме с теб от рядкото на гората, покрай Житното мочурище, пак ще хапнем — добро жито се ражда там, сладко, просто да се чудиш — блато, мръсотия, и такова жито да ражда... А после, разбира се, право подир слънцето, три дни вървиш и вече е Тръстикино.

— Ние с теб ще идем на Дяволските ридове — търпеливо напомни Кандид. — Тръгваме вдругиден. И Пестника идва.

Хромавия поклати глава със съмнение:

— На Дяволските ридове... — повтори той. — Не, Мълчане, няма да стигнем ний Дяволските ридове, няма. Знаеш ли къде са Дяволските ридове? Може изобщо да ги няма, само така си приказват: ридове, Дяволски ридове... Тъй че за Дяволските ридове не тръгвам, не вярвам в тях. Виж, да беше за Града, или още по-добре за Мравчево, тръгвам, съвсем е наблизо, на хвърлей място... Слушай, Мълчане, що не тръгнем с теб за Мравчево? И Пестника ще дойде. В Мравчево не съм бил, откак си повредих крака там. Нава ме е молила: да идем, казва, Хромави, в Мравчево... Забавление й беше, разбираш ли, да види мравуняка, дето си повредих крака... А аз й казвам, че не помня къде е мравунякът и изобщо може Мравчево вече да го няма, отдавна не съм ходил там...

Кандид дъвчеше гъби и гледаше Хромавия. А Хромавия приказваше ли, приказваше, приказваше за Тръстикино, приказваше за Мравчево, очите му бяха сведени и рядко поглеждаше Кандид. Добър човек си ти, Хромави, благ си и си виден оратор, и старейшината се съветва с теб, и Пестника, а старецът направо го е страх от теб, и не току-така си бил най-добрият приятел и спътник на известния Обидо-Мъченик, човек търсец и с неспокоен дух, но не открил нищо и загинал нейде из гората... Само едно ти е лошото; не искаш да ме пуснеш в гората, Хромави, съжеляваш ме, нали ме смяташ за глупчо. Гората е опасно място, гибелно, много са тръгвали, но колцина са се връщали назад, а които са се върнали, са здравата наплашени, че понякога и сакати... на кого крак, на кого друго... Затова хитруваш, Хромави, ту се преструваш на малоумен, ту си даваш вид, че Мълчан смяташ за малоумен, а в действителност само в едно си сигурен: ако

веднъж Мълчан се е върнал, загубил само момичето, втори път такава чудо няма да го бъде...

— Слушай, Хромави — започна Кандид. — Изслушай ме внимателно. Говори каквото искаш и мисли каквото искаш, но за едно те моля: не ме изоставяй, тръгни с мен в гората. Ти много ми трябваш в гората, Хромави. Вдругиден тръгваме и много искам да си с нас. Разбираш ли?

Хромавия погледна Кандид с безцветни и непроницаеми очи.

— Ами да — каза той. — Напълно те разбирам. Ще тръгнем заедно. Като излезем оттук, завиваме наляво, ще стигнем полето и покрай двата камъка — на пътеката. Тази пътека веднага ще я различиш: толкова морени има, краката да си потрошиш. Ама хапни гъби, Мълчане, хапни, добри са... Та по тази пътека, значи, ще стигнем мухлясалото село, за него комай ти говорих, пусто е, цялото е гъбясало, но не такива гъби, като тези, а гнусни, няма да ги ядем, от тях човек се поболява и може да умре. Тъй че в това село даже няма да спираме, а направо ще продължим нататък и подир време сме в чудаковото село, там гърнетата ги правят от пръст, умниците! Туй се случи, след като през тях мина синята трева. Нищо, даже не се поболяха, само дето започнаха да правят гърнета от пръст... И при тях няма да спрем, какво да правим да спираме, а веднага от тях вдясно — те ти я Глинестата поляна.

А може и да не те взема, а? — мислеше Кандид. — Вече си бил там, теб гората вече те е дъвкала и кой знае, може би си се мятал по земята, крещял си от болка и страх, а над теб се е надвесвало младо момиче, прехапало прелестната си устничка и разперило детски ръчички... Не знам, не знам. Да можехме да хванем две поне, една само, да узнаем всичко, да разберем, докрай... Ами после? Обречени, нещастни обречени. А по-точно — щастливи обречени, защото не знаят, че са обречени, че силните виждат в тях само отвратително племе от насилници, че силните вече са ги взели под око с разните облаци от управляеми вируси, с колоните работи, с бариерите от гора, всичко за тях е предопределено, и най-страшното — че историческата правда тук, в гората, не е на тяхна страна, те са реликти, осъдени на гибел от обективните закони, и да им се помага означава да се върви срещу прогреса, да се задържа прогресът на едно съвсем мъничко участъче от широкия фронт. Но мен това не ме засяга, помисли

Кандид. Какво общо имам с техния прогрес, това не е моят прогрес, пък и го наричам прогрес само защото няма друга подходяща дума... Тук не главата избира. Тук избира сърцето. Закономерностите не са лоши или добри, те са извън морала. Но аз не съм извън морала. Ако онези посестримки ме бяха прибрали, ако бяха ме излекували и приласкали, ако бяха ме приели като свой, ако бяха ме съжалили — е, какво пък, тогава сигурно леко и естествено бих застанал на страната на този прогрес, и Хромавия, и всички тези села щяха да бъдат за мен досадна отживелица, с която доста дълго се туткаме... А може би нямаше да бъде толкова лесно и просто, та аз не мога да понасям да броят хората за животни. А може работата да е в терминологията и ако бях научил езика на жените, всичко щеше да звучи различно: врагове на прогреса, охранени тъпи безделници... Идеали... Велики цели... И заради това се унищожават половината население! Не, това не е за мен. На какъвто и да е език — не е за мен. Плюя на това, че Хромавия е само камъче в мелницата на техния прогрес. Аз ще направя всичко, та това камъче да спре мелницата. И ако не успея да се добера до биостанцията — а сигурно няма да успея, — ще направя всичко, което е по силите ми, та тази мелница да спре! Впрочем, ако успея да се добера до биостанцията... М-да. Странно, никога досега не съм се сещал да погледна Управлението от страни. И Хромавия не се сеща да погледне гората от страни. Сигурно и онези посестримки също. А това е интересно зрелище — Управлението, изглед отгоре. Добре, ще помисля по-късно.

— Значи се разбрахме — рече Кандид. — Вдругиден тръгваме.

— Ами че как — веднага отговори Хромавия. — Веднага от мен наляво...

Внезапно на полето се вдигна глъчка. Писнаха жени. Много гласове закрещяха в хор:

— Мълчане! Ей, Мълчане!

Хромавия трепна.

— Мигар мъртваци! — рече той и бързо се надигна. — Хайде, Мълчане, не стой, искам да погледам.

Кандид стана, извади от пазвата скалпела и пое към полето.

[1] Партеногенеза — полово размножаване, при което женската полова клетка се развива без оплождане. — Б.пр. ↑

БРЪМБАР В МРАВУНЯКА

*Стояха зверчета
Около пета.
В тях стреляха
И те умираха.*

(стихове
на малко
момченце)

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

СЪТРУДНИКЪТ НА „КОМКОН-2“ МАКСИМ КАМЕРЕР

В 13:17 Екселенц ме извика при себе си. Той не вдигна очи към мен, така че виждах само голия му череп, покрит с бледи старчески лунички — това означаваше, че е твърде много загрижен и недоволен. Но впрочем не от моята работа.

— Седни.

Седнах.

— Трябва да се намери един човек — каза той и неочаквано млъкна. Мълча дълго. Човек би помислил, че не са му харесвали собствените му думи. Формата, а може би съдържанието. Екселенц обожаваше абсолютно точните формулировки.

— Кого именно? — попитах, за да го изведа от филологическото вцепенение.

— Лев Вячеславович Абалкин. Прогресор. Онзи ден е отпътувал за Земята от Полярната база на Саракш. На Земята не се е регистрирал. Трябва да се намери.

Той отново замълча и тогава за пръв път вдигна към мен кръглите си, неестествено зелени очи. Явно беше в затруднение и аз разбрах, че работата е сериозна.

Прогресор, който не е сметнал за нужно да се регистрира при завръщането си на Земята, строго погледнато, е нарушител на реда, но естествено неговата особа съвсем не би могла да заинтересува нашата комисия, най-малко пък самия Екселенц. Обаче Екселенц беше в толкова явно затруднение, та у мене се появи чувството, че ей сега ще се отпусне назад в креслото, ще въздъхне едва ли не с облекчение и ще промърмори: „Добре. Извинявай. Сам ще се заема с тази работа.“ Случвало се е и такова нещо. Рядко, но се е случвало.

— Има основания да се предполага — рече Екселенц — че Абалкин се крие.

Преди петнайсетина години жадно бих попитал: „От кого?“ Ала оттогава минаха петнайсет години и времето на жадните въпроси отдавна свърши.

— Ти ще го намериш и ще ми съобщиш — продължи Екселенц. — Не искам никакви силови контакти. Няма да влизаш в каквито и да било контакти. Ще го намериш, ще го поставиш под наблюдение и ще ми съобщиш. Само толкова.

Опитах се да се отърва със солидно разбиращо кимване, но той ме гледаше така втренчено, че сметнах за нужно преднамерено бавно и съсредоточено да повторя заповедта:

— Трябва да го открия, да го взема под наблюдение и да ви съобщя. В никакъв случай не бива да се опитвам да го задържа, да му се мяркам пред очите, най-малко пък да го заговарям.

— Така — каза Екселенц. — Сега другото.

Той бръкна в страничното чекмедже на бюрото, където всеки нормален сътрудник държи справочната си кристалотека, и извади оттам обемист предмет, чието название в първия момент си спомних на хонтийски: „закурапия“, което в буквален превод ще рече „вместилище за документи“. И чак когато Екселенц сложи това местилище пред себе си на бюрото и отпусна върху него дългите си възлести пръсти, се изтървах:

— Папка за книга!

— Не се отклонявай — строго каза Екселенц. — Слушай внимателно. Никой в комисията не знае, че се интересувам от този човек. И в никакъв случай не трябва да научи. Следователно ще работиш сам. Без никакви помощници. Цялата си група ще прехвърлиш в подчинение на Клавдий, а за работата си ще докладваш на мен и само на мен. Без никакви изключения.

Трябва да си призная, че се смаях. Просто никога досега не беше се случвало такова нещо. Никога не бях се сблъсквал на Земята с такава степен на секретност. И честно казано, даже не можех да си представя, че е възможна. Затова си позволих доста глупаво да попитам:

— Какво значи „без никакви изключения“?

— Без никакви в този случай означава просто „без никакви“. Има още няколко човека, които са в течение, но тъй като никога няма да се срещнеш с тях, на практика за този случай знаем само ние двамата.

Естествено, докато го търсиш, ще ти се наложи да разговаряш с много хора. Всеки път ще използваш някаква легенда. За легендите бъди така добър да се погрижиш сам. Без легенда ще разговаряш само с мен.

— Да, Екселенц — смирено казах аз.

— По-нататък — продължи той. — Очевидно ще трябва да започнеш от неговите връзки. Всичко, което знаем за тях, е тук. — Той почука с пръст по папката. — Не е кой знае колко много, но има с какво да започнеш. Вземи я.

Поех папката. С такова нещо също не бях се сблъсквал на Земята. Кориците от матова пластмаса бяха стегнати с метална ключалка, а отгоре с червени букви беше написано: „ЛЕВ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ АБАЛКИН“. И под него, кой знае защо — „07“.

— Слушайте, Екселенц — казах аз. — Защо са в такъв вид?

— Защото в друг вид тези материали не съществуват — студено отвърна той. — Между другото не разрешавам да се презаписват на кристали. Имаш ли други въпроси?

Разбира се, това не беше покана да задавам въпроси. Просто малка порция отрова. На този етап имах много въпроси, но без да се запозная предварително със съдържанието на папката, нямаше никакъв смисъл да ги задавам. Въпреки това обаче аз си позволих два:

— Какъв е срокът?

— Пет денонощия. Не повече.

Помислих си, че в никакъв случай няма да успея.

— Мога ли да бъда сигурен, че той е на Земята?

— Можеш.

Станах с намерение да си тръгна, но той още не ме пускаше. Гледаше ме отдолу нагоре с втрънените си зелени очи и зениците му се свиваха и разширяваха като на котка. Естествено на Екселенц му беше съвсем ясно, че не съм доволен от задачата, че тя ми изглежда не само странна, но и, меко казано, безсмислена. Обаче по някакви причини не можеше да ми съобщи повече, отколкото вече ми каза. А пък не искаше да ме пусне, без да ми рече поне още нещо.

— Помниш ли — продума той — на планетата Саракш някой си Сикорски, по прякор Странника, гонеше един пъргав хлапак, на когото викаха Мак...

Помнех.

— Та така — каза Странника (сега той е Екселенц). — Сикорски тогава не успя. А ние с тебе трябва да успеем. Защото планетата вече не е Саракш, а Земята. И Лев Абалкин не е хлапак.

— Намери ли правите, шефе? — казах аз, за да скрия обхваналото ме безпокойство.

— Отивай да работиш — рече той.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

НЯКОИ СВЕДЕНИЯ ЗА ЛЕВ АБАЛКИН, ПРОГРЕСОР

Андрей и Сандро все още ме очакваха и бяха потресени, когато ги прехвърлих в подчинение на Клавдий. Даже се опитаха да възразят, но аз бях толкова угрижен и смутен, та им креснах и те си тръгнаха, като мърмореха обидени и хвърляха недоверчиви и разтревожени погледи към папката. Тези погледи ми създадоха нова и съвсем неочаквана грижа: къде да държа сега това чудовищно „вместилище за документи“?

Седнах зад бюрото, сложих папката пред себе си и машинално погледнах регистратора. За четвърт час, докато бях при Екселенц, се бяха натрупали седем съобщения. Признавам, че не без удоволствие пренасочих потока от служебна информация към Клавдий. После се заех с папката.

Както и очаквах, в папката нямаше нищо друго освен книжа. Двеста седемдесет и три номерирани листа с различен цвят, различно качество, различен формат и различно запазени. Не бях имал работа с хартия най-малко от двайсет години и първото ми желание беше да пъхна цялата тази купчина в транслатора, но, разбира се, навреме се опомних. Е, щом трябва да е хартия, нека е хартия.

Всички листове бяха захванати доста неудобно, но здраво с помощта на хитроумно метално устройство с магнитни закопчалки, та не можах веднага да забележа една най-обикновена бланка за радиограма, подпъхната под горната закопчалка. Екселенц беше получил тази радиограма днес, точно шестнадесет минути преди да ме извика при себе си. Ето какво пишеше в нея:

01.06 — 13:01. ОТ СЛОНА — ЗА СТРАННИКА

На вашето запитване за Тристан от 01.06 — 07:11 съобщавам: 31.05 — 19:34. Тук е получена информация от командира на базата Саракш-2. Цитирам: провали се Хюрън (Абалкин, шифрован в щаба на групата флотове „Ц“ на островната империя). На 28.05 Тристан (Лофенфелд, пътуващ лекар в базата) излетя да направи редовния медицински преглед на Хюрън. Днес, 29.05 — 17:13 с неговия бот в базата пристигна Хюрън. Според него Тристан е бил хванат и убит при неизвестни обстоятелства от контраразузнаването на щаба „Ц“. Когато се опитал да спаси тялото на Тристан и да го докара в базата, Хюрън се разконспирирал. Той не успял да спаси тялото. Самият Хюрън не е пострадал физически при пробива, но се намира на границата на психическото разстройство. По негова молба той тръгва за Земята с рейс 611. Край на цитата.

Справка: 611 е пристигнал на Земята на 30.05 — 22:32. Абалкин не се е свързал с „Комкон“. Днес до момента — 12:53 — той не е регистриран на Земята. До този момент не е регистриран също и на спирките по маршрут 611 (Пандора, курорт). Слона.

Прогресорите. Да. Съвсем откровено си признавам, че не обичам Прогресорите, макар че самият аз, изглежда, бях един от първите прогресори в онези времена, когато това понятие се употребяваше само в теоретичните разработки. Между другото трябва да кажа, че в своето отношение към Прогресорите не съм оригинален. То е съвсем естествено: та нали повечето земляци са органично неспособни да разберат, че има ситуации, в които компромисът е невъзможен. Или те — мен, или аз — тях и няма време да се разбере кой има право и кой не. За нормалния землянин това звучи ужасно и аз го разбирам — нали сам бях такъв, докато не попаднах на Саракш. Много добре си спомням тази представа за света, когато всеки носител на разум априорно се възприема като същество, етично равно на тебе, когато е невъзможна самата постановка на въпроса: по-лошо ли е то от тебе

или е по-добро, дори ако неговата етика и морал се различават от твоите...

И тогава няма много полза от теоретичната подготовка, нито пък стандартните модели на реагиране са достатъчни — трябва сам да минеш през здрачините на морала, да видиш някои неща със собствените си очи, здравата да си опариш пръстите и да натрупаш десетки отвратителни спомени, за да разбереш накрая и даже не просто да разбереш, а да попиеш със своя мироглед тази, някога тривиална мисъл, че на света има носители на разум, които са очевидно много по-лоши от тебе, какъвто и да си ти... И едва тогава се научаваш да делиш тези, които са се изпречили пред тебе, на чужди и свои, мигновено да вземаш решения в критични ситуации и намиращ смелост отначало да действуваш, а после да се ориентираш в обстановката.

Според мен в това се състои цялата същност на прогресора: в умението категорично да дели тези, които са се изпречили пред него, на чужди и свои. Точно заради това умение у дома към тях се отнасят с боязлив възторг или с възторжена боязън, а много често и с известно гнусливо притеснение. Но няма как. Налага се да търпим — и ние, и те. Защото или трябва да съществуват прогресори, или Земята няма защо да се намесва в извънземните работи... Впрочем за щастие на нас в „Комкон-2“ доста рядко ни се налага да имаме работа с прогресорите.

Прочетох радиограмата и после внимателно я прочетох още веднъж. Странно. Излизаше, че Екселенц се интересува най-вече от някой си Тристан, който се нарича още Лофенфелд. За да научи нещо за този Тристан, той не само че е станал днес невъобразимо рано, но не го е досрамяло да вдигне от леглото и нашия Слон, който, както всички знаят, си ляга да спи с кокошките...

И още нещо беше странно: човек би могъл да си помисли, че Екселенц предварително е знаел какво ще му отговорят. Само четвърт час му беше потрябвал да вземе решение за издирването на Абалкин и да приготви папката с документите за него. Даже би могло да се предположи, че папката вече му е била под ръка...

А най-странното, разбира се, беше самият Абалкин — последният човек, който е видял поне трупа на Тристан, но ако Абалкин е нужен на Екселенц само като свидетел по делото на

Тристан, то за какво беше тази зловеща притча за някой си Странник и за някой си хлапак?

О, то се знае, че имах версии. Двайсет версии. И сред тях като ослепителен елмаз например блесна тази: Хюрън-Абалкин е завербуван от имперското разузнаване, той убива Тристан-Лофенфелд и се скрива на Земята с цел да проникне в Световния съвет...

Още веднъж прочетох радиограмата и я сложих настрана. Добре. Лист №1. Абалкин Лев Вячеславович. Единен граждански номер еди-кой си. Генетичен код еди-кой си. Роден на 6 октомври 38 година. Възпитание: Интернат 241, гр. Сиктивкар. Учител: Федосеев Сергей Павлович. Образование: Училище за прогресори № 3 (Европа). Наставник: Хорн Ернст-Юлий. Професионални наклонности: зоопсихология, театър, етнолингвистика. Професионални данни: зоопсихология, теоретична ксенология. Работил: от февруари 58 г. до септември 58 г. — дипломна работа на планетата Саракш — опит за контакт с расата на главанаците в естествена обстановка...

Тук спрях. Я гледай ти! Та аз май че го помня! Точно така. Беше през 58 година. Пристигна цяла компания — Комов, Ролингсън, Марта... И едно такова навъсено момче, практикант. Екселенц (в онези времена той се наричаше Странника) ми заповяда да оставя всичката си работа и да ги прехвърля през Синята змия в Крепостта под предлог, че това е експедиция от Департамента на науката... Едно такова костеливо момче с много бледо лице и дълги прави черни коси като на северноамерикански индианец. Точно така! Те всички (освен Комов естествено) го наричаха Лъвльо-Ревльо или просто Ревльо, но не защото беше плачлив, разбира се, а защото гласът му беше силен като рев на тахорг... Колко е тесен светът! Добре, да видим какво е станало с него по-нататък.

От март 60 г. до юли 62 г. бил ръководител-изпълнител на операцията „Човекът и главанаците“ на планетата Саракш. От юли 62 г. до юни 63 г. бил ръководител изпълнител на операцията „Главанакът в Космоса“ на планетата Пандора. От юни 63 г. до септември 63 г. взел участие заедно с главанака Шчекн в операцията „Мъртъв свят“ на планетата Надежда. От септември 63 г. до август 64 г. преминал курсове за преподавател на планетата Пандора. От август 64 г. до ноември 66 г. направил първи опит за самостоятелно проникване на планетата Гиганда — младши счетоводител във фермата за отглеждане

на ловджийски кучета, кучкар на маршал Нагон-Гига, егер-майстер на херцог Алайски (вж. лист №66)...

Потърсих лист №66. Оказа се, че това е парче хартия, небрежно откъснато отнякъде, по което още личаха ръбовете от сгъването. На него с широк почерк беше написано: „Руди! Недей да се безпокоиш. По божията воля на Гиганда се срещнаха двама от нашите близнаци. Уверявам те, че това е абсолютна случайност без никакви последствия. Ако не вярваш, погледни в 07 и 11. Вече са взети мерки.“ Нечетлив, засукан подпис. Думата „абсолютна“ беше подчертана три пъти. На гърба на листчето имаше някакъв печатен текст с арабска писменост.

Хванах се, че се чеша по главата, и се върнах на лист №1.

От ноември 66 г. до септември 67 г. преминал курсове за преподготовка на планетата Пандора. От септември 67 г. до декември 70 г. бил внедрен в република Хонти на планетата Саракш като нелегален унионист, свързал се с агентурата на Островната империя (първи етап от операцията „Щаб“). От декември 70 г. е затворник в концентрационен лагер на Островната империя на планетата Саракш (до март 71 г. без връзка), преводач в комендантството на концентрационния лагер, войник от строителните части, старши войник в Бреговата охрана, преводач-шифровач на флагмана на Втори подводен флот от групата „Ц“, шифровач в щаба на групата флотове „Ц“. Наблюдаващ лекар: от 38 до 53 г. — Леканова Ядвига Михайловна от 53 до 60 г. — Кресеску Ромуалд; от 60 г. — Лофенфелд Курт.

Край. На лист №1 нямаше нищо повече. Впрочем на гърба, на цялата страница с размити кафеникави линии (сякаш с гуаш) едро беше изобразено нещо, което наподобяваше стилизирана буква „Ж“.

Е, какво пък, Лев Абалкин, Львльо-Ревльо, сега вече знаем някои неща за тебе. Сега вече мога да започна да те търся. Зная кой ти е бил учителят, зная кой ти е бил наставникът. Зная наблюдавалите те лекари... А ето какво не зная — не зная за какво и на кого е нужен този лист №1? Та нали ако на човек му потрябва да узнае кой е Лев Абалкин, ще се свърже с информатора (аз се свързах с ГВИ), ще набере името или единния граждански номер (набрах номера) и след едно-нула-две-нула-три-нула-четири секунди ще има възможност да научи всичко, което един човек има право да узнае за друг човек, когото не познава.

Моля: Абалкин Лев и така нататък, единен граждански номер, генетичен код, роден еди-кога си, родители (между другото защо в лист №1 не са посочени родителите?): Абалкина Стела Владимировна и Цюрупа Вячеслав Борисович, интернатът в Сиктивкар, учителят, училището за прогресори, наставникът... Всичко съвпада. Така. Прогресор, от 60 г. работи на планетата Саракш. Хм. Не е много. Само официалните данни. Очевидно занапред е решил да си спести труда да дава нови сведения в службата на ГВИ... А това какво е? „Адрес на Земята: не е регистриран.“

Набрах ново запитване: „На кои адреси се е регистрирал на Земята, единен граждански номер еди-кой си?“ След две секунди последва отговор: „Последният адрес на Абалкин на Земята е Училището за прогресори № 3 (Европа).“ Също любопитна подробност. Или през последните осемнадесет години Абалкин нито веднъж не е бил на Земята, или е извънредно саможив човек, никога не се регистрира и не желае да дава никакви сведения за себе си. Естествено би могло да се допусне и едното, и другото, но изглежда доста необичайно...

Както е известно, в ГВИ се съдържат само тези сведения, които човек сам иска да съобщи за себе си. А какво толкова е написано на лист №1? В него няма нищо, което Абалкин си заслужава да крие. Там всичко е изложено доста подробно, ама такъв род подробности никой не би търсил от ГВИ. Отивай в „Комкон-1“ и там ти съобщават всичко това. А ако не знаят в „Комкон“, лесно можеш да изясниш каквото те интересува, като се повъртиш сред прогресорите, които се възстановяват на Пандора или просто се търкалят на Елмазения плаж в подножието на най-големите в обитаемия Космос пясъчни дюни...

Добре, да го оставим този лист №1. Макар че между другото така и не разбрахме за какво е нужен той въобще и при това толкова подробен... А пък щом е толкова подробен, защо в него няма нито дума за родителите?

Стига. По всяка вероятност това не ме засяга. А виж, защо като се е върнал на Земята, не се е регистрирал в „Комкон“? Това може да се обясни с психическо разстройство. Отвратен е от това, което върши. Прогресор на границата на психическото разстройство се завръща на родната планета, където не е бил най-малко от осем години. Къде ще отиде? Според мен в такова състояние не е прилично да ходи при

майка си. Абалкин не прилича на сополанко или по-точно не би трябвало да прилича. При учителя си? Или при наставника? Това може. Това е напълно вероятно. Да се оплаче от съдбата си. Знам го по себе си. При това — по-скоро при учителя, отколкото при наставника. Нали наставникът в известен смисъл все пак е колега, а ние сме отвратени от това, което вършим... Стига. Ама стига де! Какво става с мене? Погледнах часовника си. За двата документа бях изразходвал трийсет и четири минути. При това дори още не бях ги прочел, а само се запознах с тях. Насила се съсредоточих и изведнъж разбрах, че работата е лоша. Внезапно осъзнах, че никак не ми е интересно да мисля за това как да намеря Абалкин. Много по-интересно ми е защо е толкова нужно да го намеря. Разбира се, веднага ме доядя на Екселенц, макар елементарната логика да ми подсказваше, че ако това би ми помогнало в търсенето, шефът непременно щеше да ми даде нужните обяснения. А щом като той не ми обясни защо трябва да търся и да намеря Абалкин, значи това защо няма никакво отношение към въпроса как.

И тутаки разбрах още нещо. По-скоро не разбрах, а почувствувах. Или още по-точно — заподозрях, че от цялата тази обемиста папка, от цялото това изобилие на книжа, от всичките тези пожълтели драсканици няма да излезе нищо, освен може би още няколко имена и грамадна купчина нови въпроси, които пак няма да имат никакво отношение към въпроса как.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

НАКРАТКО ЗА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ПАПКАТА

В 14:23 завърших описа на съдържанието.

По-голямата част от книгата представляваха документи, както разбрах, написани от ръката на самия Абалкин.

Първо, там беше неговият отчет за участието му в операцията „Мъртъв свят“ на планетата Надежда — седемдесет и шест страници, изписани с четлив, едър почерк почти без поправки. Прегледах бегло тези страници. Абалкин разказваше как докато са търсили някакъв обект (не схванах точно какъв), двамата с главанака Шчекн пресекли изоставения град и били едни от първите, които влезли в контакт с последните нещастни аборигени.

Преди петнайсетина години Надежда и нейната необикновена участ бяха предмет на всеобщо обсъждане на Земята, пък и досега са притча во язицек като зловещо предупреждение за всички обитаеми светове във Вселената и като свидетелство за най-неотдавнашната и най-сериозната намеса на Странниците в съдбата на другите цивилизации. Днес се смята за установено със сигурност, че през своя последен век обитателите на Надежда са загубили контрол над развитието на технологията и на практика необратимо са нарушили екологичното равновесие. Природата била унищожена. Отпадъците от промишлеността, отпадъците от безумните и отчаяни опити да се оправи положението толкова замърсили планетата, че местното човечество, връхлетяно от цял комплекс генетични заболявания, било обречено на пълно подивяване и неизбежно измиране. Генетичните структури на Надежда побеснели. Всъщност, доколкото зная, досега никой от нас така и не е разкрил механизма на това побесняване. Във всеки случай никой от нашите биолози досега не е успял да възпроизведе модела на този процес. Побесняване на генетичните структури. Външно то изглеждало като стремително, нелинейно във

времето ускоряване на темповете, с които се развива всеки що-годе сложен организъм. Що се отнася до човека, то до дванайсетгодишна възраст той се развивал, общо взето, нормално, а след това започвал стремително да възмъжава и още по-стремително да старее. На шестнайсет години той изглеждал трийсет и пет годишен, а на деветнайсет обикновено умираше от старост.

Естествено подобна цивилизация нямала никакви исторически перспективи, но тогава дошли Странниците. За първи път, доколкото на нас ни е известно, те активно се намесили в живота на чужд свят. Сега може да се смята за установено, че те успели да отведат по-голямата част от населението на Надежда през междупространствени тунели и очевидно да го спасят. (Къде били отведени тези милиарди нещастни болни хора, къде са те сега и какво е станало с тях ние, разбира се, не знаем и по всичко личи, че скоро няма да узнаем.)

Абалкин взел участие само в началото на операцията „Мъртъв свят“ и ролята, която му била отредена в нея, била доста скромна. Макар че, ако я оценим от принципна гледна точка, той бил първият (и засега единствен) прогресор-землянин, който имал възможност да работи заедно с представител на разумна нехуманоидна раса.

Като преглеждах отчета, открих, че Абалкин споменава там доста много имена, но останах с впечатление, че трябва да обърна внимание само на Шчекн. Известно ми беше, че сега на Земята има цяло представителство на главанаците и може би си струваше да изясня дали този Шчекн не е сред тях. Абалкин беше писал за него с такава топлота, че не изключвах възможността да се срещне със стария си приятел. До този момент вече бях забелязал, че Абалкин има особено отношение към „по-малките братя“ — на главанаците беше отделил няколко години от живота си, на Гиганда беше станал кучкар... и изобщо.

В папката имаше още един отчет на Абалкин — за неговата операция на Гиганда. Впрочем според мен тази операция е била незначителна: егермайстерът на Негово височество — херцог Алайски вреждал свой беден роднина за куриер в банка. Егермайстерът бил Абалкин, а бедният роднина — някой си Корней Яшмаа. Струваше ми се, че този материал е съвсем безполезен за мене. Доколкото можах да забележа при беглото прочитане, освен Корней Яшмаа, в него нямаше нито едно земно име. Мярнаха се някакви Зоги, Нагон-Гиги,

щалмайстери, сиятелства, бронемайстери, конференц-директори, хофдами... Отбелязах си този Корней, макар да беше ясно, че той едва ли ще ми потрябва. Вторият отчет съдържаше всичко на всичко двадесет и четири страници и се оказа, че в папката няма повече отчети на Лев Абалкин за неговата работа. Това ми се стори странно и реших, че по-нататък ще трябва да помисля защо от многобройните отчети на професионалния прогресор в тази папка „07“ бяха попаднали само два, и то точно тези два?...

Отчетите бяха написани в стила „лаборант“ и според мен много мязаха на училищните съчинения на тема: „Как прекарах ваканцията при дядо“. Да пишеш такива отчети е същинско удоволствие, но да ги четеш обикновено е цяло мъчение. Психолозите (заседнали в щабовете) искат отчетите да съдържат не толкова обективните данни за събитията и фактите, колкото крайно субективните усещания, личните впечатления и потока на съзнанието на автора. При това стилът на отчетите („лаборант“, „генерал“, „артист“) не се избира от автора, а му го налагат, като се ръководят от някакви тайнствени психологически съображения. Наистина лъжата, безсрамната лъжа и статистиката дразнят, но, приятели, не бива да забравяме и за психологията.

Не съм психолог или поне не съм професионалист, но си помислих, че може би и аз ще съумея да извлека от тези отчети нещо полезно за личността на Лев Абалкин.

Като преглеждах съдържанието на папката, непрекъснато откривах еднообразни, бих казал просто еднакви и съвсем неразбираеми за мен документи: синкави листове плътна хартия със зелен обреза и монограм, отпечатан в горния ляв ъгъл, който изобразяваше нещо средно между китайски дракон или птеродактил. На всеки от тези листи с вече познатия ми широк почерк понякога с писалка, понякога с флумастер, а два пъти, кой знае защо — с лабораторен електронен молив, беше написано: „Тристан 777“. Отдолу бяха поставени датата и същият този засукан подпис. Доколкото можеше да се съди по датите, от 60 г. насам в папката са слагали такива листове горе-долу веднъж на три месеца, така че те изпълваха една четвърт от нейното съдържание.

И още двама и две страници заемаше преписката на Абалкин с неговите ръководители. Тази преписка ме накара да се замисля.

През октомври 63 г. Абалкин изпраща в „Комкон-1“ рапорт, с който изразява все още кроткото си недоумение по повод прекратяването на операцията „Главанакът в Космоса“ без консултация с него, макар че тя се развивала напълно успешно и имала чудесни перспективи.

Не е известно какъв отговор е получил Абалкин на своя рапорт, но през ноември същата година той пише съвсем отчаяно писмо на Комов с молба да се възобнови операцията „Главанакът в Космоса“ и в същото време изпраща много рязко заявление в „Комкон“, с което протестира, че той, Абалкин, е изпратен на курсове за преподготовка. (Ще отбележим, че, кой знае защо, всичко това той прави в писмена форма, а не по обичайния ред.)

Както става ясно от по-нататъшните събития, цялата тази преписка не въздейства на никого и Абалкин отива на работа на Гиганда. Три години по-късно, през ноември 66 г., той отново праща писмо в „Комкон“ от Пандора и моли да го изпратят на Саракш, за да продължи работата с главанаците. Този път удовлетворяват неговата молба, но само отчасти: изпращат го на Саракш, но не на Синята змия, а в Хонти като нелегален унионист.

От курсовете за преподготовка през февруари и август 67 г. той пише още два пъти до „Комкон“ (на Бадер, а после и на самия Горбовски), като изтъква, че не е целесъобразно да използват него, добрия специалист по главанаците, като резидент. Тонът на неговите писма става все по-рязък, например писмото до Горбовски не бих могъл да определя иначе освен като оскърбително. Интересно би било да науча какво е отговорил душичката Леонид Андреевич на този изблик на ярост и презрително възмущение.

И вече като резидент в Хонти през октомври 67 г. Абалкин изпраща на Комов последното си писмо: подробен план за ускоряване на контактите с главанаците, който включва размяна на постоянни представителства, привличане на главанаците в зоопсихологическите изследвания на Земята и така нататък и така нататък. Никога не съм следил специално работата в тази област, но съм останал с впечатление, че този план сега е приет и се осъществява. Ако е така, то положението е парадоксално: планът се осъществява, а неговият инициатор е забутан като резидент я в Хонти, я в Островната империя.

Общо взето, тази преписка остави у мене някакво тягостно впечатление. Е, добре, да речем, аз не съм специалист по проблема за главанаците и ми е трудно да съдя. Напълно възможно е планът на Абалкин да е съвсем тривиален и да няма смисъл да се употребяват такива силни думи, като инициатор. Но въпросът не е само и не толкова в това! Очевидно момчето е роден зоопсихолог. „Професионални наклонности: зоопсихология, театър, етнолингвистика... Професионални данни: зоопсихология, теоретична ксенология...“ И въпреки това от него правят прогресор. Не споря, има цяла група прогресори, за които зоопсихологията е насъщният хляб. Например тези, които работят с леонидяните или със същите тези главанацы. Ама не, момчето трябва да работи с хуманоиди, да работи като резидент, да бъде член на бойна група, макар че той пет години проглушава ушите на всички в „Комкон“: „Какво правите с мен?“ А после се чудят защо има психическо разстройство!

Естествено професията на прогресора е такава, че желязната, бих казал, военната дисциплина е абсолютно неизбежна. На всяка крачка прогресорът е принуден да прави не това, което му се иска, а това, което му нарежда „Комкон“. Това е прогресорът. И навярно резидентът Абалкин е много по-ценен за „Комкон“, отколкото зоопсихологът Абалкин. Но все пак май че са прекалили с него и няма да е лошо да поговоря на тази тема с Горбовски или с Комов... Каквото и да е направил този Абалкин (а той явно нещо е направил), бога ми, аз съм на негова страна.

Впрочем очевидно всичко това няма отношение към моята задача.

Забелязах още, че липсват три номерирани страници след първия отчет на Абалкин, две страници след втория му отчет и две страници след последното писмо на Абалкин до Комов. Реших да не обръщам внимание на това.

1 ЮНИ 76 ГОДИНА

ПОЧТИ ВСИЧКО ЗА ВЪЗМОЖНИТЕ ВРЪЗКИ НА ЛЕВ АБАЛКИН

Направих предварителен списък на възможните връзки на Лев Абалкин на Земята и се оказа, че в този списък влязоха всичко осемнайсет имена. На практика интерес за мен представляваха само шест човека и аз ги подредих според вероятността (естествено по моите представи) Лев Абалкин да ги посети. Подреждането изглеждаше така:

Учителят Сергей Павлович Федосеев
Майка му Стела Владимировна Абалкина
Баща му Вячеслав Борисович Цюрупа
Наставникът Ернст-Юлий Хорн

Наблюдаващият лекар от Училището за прогресори Ромуалд Кресеску.

Наблюдаващият лекар от интерната Ядвига Михайловна Леканова.

Във втория ешелон останаха Корней Яшмаа, главанакът Шчекн, Яков Вандерхузе и още пет човека — до един прогресори. Що се отнася до такива особи, като Горбовски, Бадер и Комов, тях ги преписах по-скоро проформа. Не биваше да се обръщам към тях, макар и само защото никаква легенда нямаше да ми помогне, а да разговарям открито няхах право, даже ако те самите се обърнеха към мен във връзка с този случай.

В продължение на десет минути информаторът ми даде следните съвсем неуспокояващи сведения.

Родителите на Лев Абалкин не съществуваха — поне в обичайния смисъл на тази дума. Възможно беше и съвсем да не съществуват. Работата е там, че преди повече от четирийсет години

Стела Владимировна и Вячеслав Борисович се спуснали в Черната дупка ЕН 200 056 в състава на групата „Нормала“ с уникалния звездолет „Тъма“. Връзка с тях нямаше и не можеше да има според съвременните ни представи. Оказа се, че Лев Абалкин е тяхното посмъртно дете. Естествено в този контекст думата „посмъртно“ не е съвсем точна — спокойно би могло да се допусне, че неговите родители са живи и ще живеят още милиони години според нашето измерение на времето, но от гледна точка на земляните, разбира се, все едно че са мъртви. Те нямали деца и отивайки си завинаги от нашата Вселена, както много съпругески двойки преди тях и след тях, попаднали в същата ситуация, оставили в Института за живота майчина яйцеклетка, оплодена от бащино семе. Когато станало ясно, че спускането се е осъществило и че те повече няма да се върнат, клетката била активизирана и ето че на белия свят се появил Лев Абалкин — посмъртен син на живи родители. Поне сега ми стана ясно защо в лист №1 въобще не се споменаваха родителите на Абалкин.

Ернст-Юлий Хорн, наставникът на Абалкин в училището за прогресори, вече не беше между живите. През 72 г. той загинал на Венера при изкачването на връх Строгов.

Лекарят Ромуалд Кресеску бил на някаква планета Лу, която явно се намираще извън пределите на досегаемостта. Никога даже не бях чувал за такава планета, но тъй като Кресеску беше прогресор, можеше да се предположи, че тази планета е обитаема. Интересно беше обаче, че дядката (на сто и шестнайсет години!) беше оставил в ГВИ своя последен домашен адрес, придружен от следното характерно послание: „Моята внучка и нейният мъж винаги ще се радват да посрещнат на този адрес всеки от моите възпитаници.“ Можеше да се предполага, че възпитаниците му обичат своето старче и честичко го посещават. Трябваше да имам предвид това обстоятелство.

С останалите двама ми провървя.

Сергей Павлович Федосеев, учителят на Абалкин, бил жив и здрав и живеел на брега на Аятското езеро във вила с многозначителното име „Комарите“. Той също беше надхвърлил стоте години и очевидно беше или извънредно скромен, или затворен човек, защото не съобщаваше за себе си нищо освен адреса. Всички останали данни бяха официални: завършил това и това, археолог. Учител. И толкова. Също като своя ученик Лев Абалкин. Както се казва, май бяха

от един дол дренки... А между другото, щом направих в ГВИ съответното допълнително запитване, стана ясно, че Сергей Павлович е автор на повече от трийсет статии по археология, участвувал е в осем археологически експедиции (в Северозападна Азия) и в три евразийски конференции на учителите. Освен това в „Комарите“ той организира личен музей за палеолита в Северен Урал с регионално значение. Ето какъв човек излезе. Реших да се свържа с него в най-близко време.

А виж, при Ядвига Михайловна Леканова ме очакваше малка изненада. Лекарите-педиатри рядко сменят своята професия и донякъде вече си представях една бабка — кожа и кости, прегърбена под невъобразимия товар на специфичния и фактически най-ценния в света опит, бодро ситнеща по все същите коридори на сиктивкарския интернат. Ситнеща ли — друг път! Известно време тя наистина практикувала педиатрия, и то именно в Сиктивкар. Но после се преквалифицирала в етнолог и дори нещо повече — занимавала се последователно с ксенология, патоксенология, сравнителна психология и левелометрия, като във всички тези не чак дотам свързани помежду си науки явно преуспяла, ако се съди по количеството на публикуваните трудове и по ръководните длъжности, заемани от нея. През последния четвърт век Ядвига Михайловна имала възможност да работи в шест различни организации и институти, а сега работеше в седми — в подвижния Институт по земна етнология в басейна на Амазонка. Тя нямаше адрес, на желаещите се предлагаше да се свържат с нея чрез стационара на института в Манаос. Какво пък, и на туй благодарим, макар че естествено беше съмнително в сегашното си състояние моят клиент да се помъкне при нея в тези все още първобитни дебри.

Съвсем очевидно беше, че трябва да започна с учителя. Взех папката под мишница, качих се на глайдера и полетях към Аятското езеро.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

УЧИТЕЛЯТ НА ЛЕВ АБАЛКИН

Въпреки опасенията ми, вила „Комарите“ бе кацнала на края на стръмния бряг над водата, открита от всички страни, и там нямаше комари. Стопанинът ме посрещна, без да се учудва и доста приветливо. Настанихме се на верандата в плетени кресла около кръгла антикварна масичка, на която имаше купа с пресни малини, кана с мляко и няколко чаши.

Повторно се извиних, че нахълтах така, и отново извиненията ми бяха приети с мълчаливо кимване. Той спокойно очакваше да продължа и ме гледаше някак равнодушно, и изобщо лицето му беше малко подвижно, всъщност както на повечето такива старци, които на своите сто и повече години са запазили мислите си напълно ясни и тялото си съвсем здраво. Лицето му беше ъгловато, мургаво от загар, почти без бръчки, с големи гъсти вежди, щръкнали напред над очите като козирки. Интересно беше, че дясната му вежда беше черна като смола, а лявата — бяла, именно бяла, а не посивяла.

Подробно се представих и изложих своята легенда. Бях журналист, по професия зоопсихолог, и сега събирах материали за книга, посветена на контактите на човека с главанаците... И така нататък, и така нататък...

Признавам си, че през цялото време таях някаква надежда още в самото начало, докато редях лъжите си, да бъда прекъснат с възгласа: „Почакайте, моля ви! Та Лев беше при мен буквално вчера!“ Обаче не ме прекъсваха и се наложи да довърша всичко до края — да представя с най-умния си вид всичките си набързо скалъпени разсъждения, че творческата личност се формира в детството, тъкмо в детството, а не в преходната възраст между детството и юношеството, не в юношеството и не чак в зрялата възраст естествено, че именно се формира, а не, да кажем, просто се залага началото ѝ или там се заражда... Отгоре на това, когато накрая съвсем се изчерпах, старецът

мълча още цяла минута и после неочаквано попита какви са тези главанаци.

Учудих се най-искрено. Излизаше, че Лев Абалкин не беше намерил време да се похвали с успехите си на своя учител! Знаете ли, трябва да си крайно саможив и затворен човек, за да не се похвалиш на учителя си със своите успехи.

С готовност обясних, че главанаците са разумна киноидна раса, възникнала на планетата Саракш в резултат на лъчеви мутации.

— Кинноиди ли? Кучета?

— Да. Разумни същества, приличащи на кучета. Те имат много големи глави и затова ги наричат главанаци.

— Значи Лев се занимава със същества, подобни на кучета... Постигнал е своето...

Възразих, че съвсем не знам с какво се занимава сега Лев, но преди двадесет години той се е занимавал с главанаците, и то много успешно.

— Той винаги е обичал животните — каза Сергей Павлович. — Убеден бях, че трябва да стане зоопсихолог. Когато комисията по разпределението го изпрати в училището за прогресори, протестирах, доколкото можах, но не ме послушаха... Впрочем там всичко беше по-сложно. Може би ако не бях започнал да протестирам...

Той замълча и ми наля чаша мляко. Много, много сдържан човек. Никакви възгласи, никакви: „Лев! Разбира се! Той беше чудесно момче!“ Естествено напълно възможно беше Лев да не е бил чудесно момче...

— И така, какво бихте искали да научите от мен по-конкретно? — попита Сергей Павлович.

— Всичко! — отвърнах аз бързо. — Какъв е бил. Какви увлечения е имал. С кого е дружил. С какво е бил прочут в интерната. Всичко, което сте запомнили.

— Добре — каза Сергей Павлович без никакъв ентузиазъм. — Ще се опитам да ви разкажа.

Лев Абалкин бил затворено момче. Още от най-ранното си детство. Това била първата черта в характера му, която биела на очи. Обаче тази затвореност не била резултат от чувство за малоценност, от усещане за ограниченост или от неувереност в себе си. Това било по-скоро затвореност на човек, който винаги е зает. Сякаш не искал да

хаби времето си за околните, сякаш бил постоянно и изключително зает със своя собствен свят. Грубо казано, този свят, изглежда, се състоял от него самия и от всичко живо наоколо, с изключение на хората. Това не е чак толкова рядко явление сред децата, просто той имал талант за това, а учудващото в него било тъкмо другото: при цялата си очевидна затвореност той с желание и просто с наслада участвувал във всякакви състезания и в училищния театър. Но наистина винаги самостоятелно. Категорично отказвал да играе в пиеси. Обикновено рецитирал, даже пеел с голямо вдъхновение, с необикновен за него блясък в очите. Сякаш се разкривал на сцената, а после щом слезел в партера, отново ставал такъв, какъвто си бил — саможив, мълчалив, непристъпен. И бил такъв не само с учителя си, но и с децата и така и не могло да се разбере къде била причината. Може да се предполага само, че неговият талант да общува с живата природа дотолкова надделял над всички останали движещи сили в душата му, че заобикалящите го деца, пък и изобщо всички хора просто му били безинтересни. Естествено в действителност всичко било много по-сложно — тази негова затвореност, това вглъбяване в собствения му свят били резултат от хиляди малки събития, които оставали извън ползрението на учителя. Учителят си спомни такава сцена: Лев вървял след проливен дъжд по алеите на парка, събирал изпъзелите червеи и ги хвърлял обратно в тревата. Това се сторило смешно на децата, а сред тях имало и такива, които умеели не само да се смеят, но и жестоко да се подиграват. Без да каже нито дума, учителят се присъединил към Лев и започнал да събира дъждовните червеи заедно с него...

— Но се страхувам, че той не ми повярва. Едва ли успях да го убедя, че наистина ме интересува съдбата на червеите. А той имаше още едно забележимо качество — абсолютна честност. Не помня нито един случай да е излъгал. Даже в тази възраст, когато децата лъжат с желание и без всякакъв смисъл, като изпитват от измислиците си чисто и безкористно удоволствие. А той не лъжеше. И освен това презираше тези, които лъжат. Даже ако лъжеха безкористно, за да бъдат поинтересни. Подозирам, че в живота му е имало някакъв случай, когато той за първи път с ужас и отвращение е разбрал, че хората са способни да не казват истината. И този момент също съм пропуснал... Впрочем

това едва ли ви е нужно. Нали на вас ви е много по-интересно да научите как у него се появиха наченките на бъдещия зоопсихолог...

И Сергей Павлович взе да разказва как у Лев Абалкин взели да се появяват наченките на зоопсихолог.

Щом си се хванал на хорото, ще играеш. Взех да слушам много внимателно и на съответните места вмъквах по някое: „Виж ти?“, а веднъж даже си позволих вулгарно да възкликна: „Дявол да го вземе, точно това ми трябваше!“ Понякога хич не обичам своята професия. После попитах:

— Приятелите му, значи, са били малко?

— Той изобщо нямаше приятели — каза Сергей Павлович. — Не съм го виждал, откакто завърши, но другите момчета от неговата група ми казаха, че с тях също не се среща. На тях им е неловко да разказват за това, но както разбрах, просто ги отбягва.

И неочаквано той избухна.

— Но защо ви интересува точно Лев? Възпитал съм сто седемдесет и двама човека. Защо от тях ви потрябва точно Лев? Разберете ме, аз не го смятам за свой ученик! Не мога да го смятам! Това е моята несполука! Единствената ми несполука! Още от първия ден и в продължение на десет години се опитвах да установя контакт с него, да прекарам макар и тъничка нишка между него и мен. Мислил съм за него десет пъти повече, отколкото за всеки друг от моите ученици. Давах мило и драго, но всичко, буквално всичко, което предприемах, се превръщаше в зло...

— Сергей Павлович! — казах. — Какво говорите? Абалкин е великолепен специалист, учен от висока класа, аз лично съм се срещал с него...

— И какво впечатление ви направи?

— Чудесно момче, ентузиаст... Това беше точно по време на първата експедиция при главанаците. Всички там го ценяха, самият Комов възлагаше на него такива надежди... И, забележете, тези надежди се оправдаха!

— Малините ми са прекрасни — каза той. — Най-ранните малини в областта. Опитайте ги, моля ви...

Аз се запънах и поех купата с малините.

— Главанаците... — продума той с огорчение. — Възможно е, възможно е. Но, вижте, аз самият знам, че той е талантлив. Само че

нямат никакви заслуги за това...

Известно време мълчаливо ядохме малини с мляко. Чувствувах, че той всеки момент ще насочи разговора към мен. Явно нямаше намерение да говори повече за Лев Абалкин и елементарната вежливост изискваше сега да поговорим за мен.

— Много съм ви благодарен, Сергей Павлович — казах аз бързо. — Дадохте ми цял куп интересен материал. Жалко само, че не е имал приятели. Толкова се надявах да намеря някой негов приятел.

— Ако искате, мога да ви кажа имената на неговите съученици... — Той замълча и ненадейно каза: — Вижте какво. Опитайте се да намерите Майя Глумова.

Изражението на лицето му ме поразя. Изобщо не можех да си представя какво точно си е спомнил сега, какви асоциации са възникнали у него във връзка с това име, но бих могъл да се закълна, че са най-неприятните. Той даже целият стана на петна.

— Приятелка от ученическите години ли му беше? — попитах аз, за да скрия неудобството си.

— Не — каза той. — Тоест тя естествено учеше в нашето училище. Майя Глумова. Струва ми се, после стана историк.

1 ЮНИ 78 ГОДИНА

МАЛЪК ИНЦИДЕНТ С ЯДВИГА МИХАЙЛОВНА

В 19:23 се прибрах и се заех да търся историчката Майя Глумова. Не бяха минали и пет минути, когато информационната карта лежеше пред мен.

Майя Тойвовна Глумова беше три години по-млада от Лев Абалкин. След училището тя завършила курсовете за осигуряващ персонал при „Комкон-1“ и веднага взела участие в печално известната операция „Ноев ковчег“, а после постъпила в историческия факултет на Сорбоната. Отначало се специализирала по ранната епоха на Първата научно-техническа революция, след което се заела с историята на космическите изследвания. Тя имаше син — Тойво Глумов, на единадесет години, а за мъжа си нищо не съобщаваше. Сега — ама че чудо! — тя работеше като сътрудник при специалния фонд на Музея за извънземни култури, който се намираще през три пресечки оттук, на Звездния площад. И живееше съвсем наблизо — на Алеята на канадските ели.

Потърсих я незабавно. На екрана се появи сериозна светлоруса личност с вирнат олющен нос, обкръжен от безброй лунички. Без съмнение това беше Тойво, или Глумов-младши. Като ме гледаше с прозрачните си северни очи, той ми обясни, че мама не е вкъщи, че смятала да се прибере, но после се обадила и казала, че ще се върне утре и ще отиде направо на работа. Какво да й предаде? Казах, че няма нужда нищо да й предава и се сбогувах.

Така. Налага се да чакам до утре, а утре тя дълго ще си спомня кой беше този Лев Абалкин и после, като си спомни, с въздишка ще каже, че нищо не е чувала за него ето вече цели двайсет и пет години.

Добре. В моя списък на главните връзки оставаше още един човек, на когото впрочем не се осмелявах да възлагам кой знае какви надежди. В края на краищата след четвъртвековна разлъка хората с

удоволствие се срещат с родителите си, много често — със своите учители, нерядко — с другарите си от училището, но само в някакви особени, бих казал, в специални случаи паметта им ги връща при техния училищен лекар. Още повече, ако вземем под внимание, че този училищен лекар е на експедиция, в затънтен край, на другата страна на планетата, а нулевата връзка според бюлетина вече втори ден е несигурна поради флукуация на неутринното поле.

Но просто нищо друго не ми оставаше. Сега в Манаос беше ден и ако въобще имаше смисъл да се обаждам, то би трябвало да се обадя сега.

Провървя ми. Оказа се, че Ядвига Михайловна Леканова тъкмо е в пункта за свръзка и мога да поговоря с нея веднага, на което изобщо не бях се надявал. Тя имаше пълно, загоряло до блясък лице с разкошна тъмна руменина, кокетни трапчинки на бузите, сияйни сини очи и буйни, съвсем посребрени коси. Ядвига Михайловна притежаваше някакъв трудноуловим, но много мил дефект в говора и дълбок кадифен глас, който навеждаше на съвсем неуместната закачлива мисъл, че доскоро тази дама е можела, ако пожелае, да завърти главата на когото си иска. И по всичко личеше, че го е правила.

Аз се извиних, представих се и изложих пред нея своята легенда. Тя притвори очи, като се мъчеше да си спомни, и повдигна черните си гъсти вежди.

— Лев Абалкин?... Льова Абалкин... Извинете, как се казвате?

— Максим Камерер.

— Извинете, Максим, не разбрах добре. Вие лично ли се интересувате или като представител на някаква организация?

— Ами как да ви кажа... Направих предложение в издателството, те проявиха интерес...

— Но вие самият просто журналист ли сте или все пак работите някъде? Нали няма такава професия — журналист...

Вежливо се ухилих, докато трескаво съобразявах какво да правя.

— Вижте, Ядвига Михайловна, доста трудно е да го формулирам... Основната ми професия е... ами, да речем, прогресор... макар че, когато започнах да работя, още не съществуваше такава професия. До неотдавна бях сътрудник на „Комкон“... пък и сега в известен смисъл съм свързан с тях...

— Преминахте на свободна практика? — каза Ядвига Михайловна.

Тя продължаваше, както преди, да се усмихва, но сега вече в усмивката ѝ липсваше нещо много важно. И в същото време твърде, твърде обикновено.

— Знаете ли, Максим — каза тя, — с удоволствие ще поговоря с вас за Лев Абалкин, но ако ми позволите — след известно време. Хайде аз да ви позвъня... след час — час и половина.

Тя все още се усмихваше и разбрах какво липсва сега в усмивката ѝ — най-обикновена доброжелателност.

— Но, разбира се — казах аз. — Както ви е удобно.

— Моля да ме извините.

— Не, вие трябва да ме извините.

Тя си записа номера на моя канал и се разделихме. Някак си странен излезе този разговор. Сякаш тя научи отнякъде, че лъжа. Опипах си ушите. Ушите ми горяха. Пр-р-роклетата професия... „И започна най-увлекателният лов — ловът на човека...“ О, темпора, о, морес! Колко често все пак са грешали тези класици... Добре, ще почакаме. Пък сигурно ще се наложи да летя и за този Манаос. Поисках бюлетина. Нулевата връзка продължаваше да бъде неустойчива. Тогава поръчах стратолет, отворих папката и се захванах да чета отчета на Лев Абалкин за операцията „Мъртъв свят“.

Успях да прочета четири-пет страници, не повече. На вратата се почука и Екселенц прекрачи прага. Станах.

Рядко ни се случва да видим Екселенц иначе, освен зад бюрото му и винаги някак си забравяме каква костелива грамада е той. Безукорно белият му платнен костюм висеше като на закачалка и изобщо той донякъде напомняше на циркаджия на кокили, макар движенията му съвсем да не бяха резки.

— Седни — каза той, сгъна се на две и се отпусна в креслото пред мен.

Аз също побързах да седна.

— Докладвай — заповяда той.

Докладвах.

— Това ли е всичко? — попита той навъсено.

— Засега толкова.

— Лошо.

— Чак пък да е лошо, Екселенц...

— Лошо е! Наставникът умрял. А приятелите му от ученическите години? Гледам, че ти даже не си ги предвидил! А съучениците му от училището за прогресори?

— За съжаление, Екселенц, той очевидно не е имал приятели. Поне в интерната, а що се отнася до прогресорите...

— Избави ме от тези разсъждения. Провери всичко. И не се отклонявай. Какво общо има тука детският лекар например?

— Старая се да проверя всичко — казах аз, като започнах да се ядосвам.

— Нямах време да се мотаеш на стратолети. Занимавай се с архивите, а не с полети.

— Ще се захвана и с архивите. Смятам да се заема даже с този главанак. С Шчекн. Но аз съм ги набелязал в определен ред... И съвсем не смятам, че детският лекар е чисто и просто губене на време...

— Я млъкни — каза той. — Дай ми твоя списък.

Той взе списъка и дълго го изучава, като от време на време помръдваше костеливия си нос. Главата си режа, че беше се спрял на един-единствен ред и го гледаше, без да сваля очи от него. После ми върна листа и каза:

— За Шчекн е добре. И легендата ти ми харесва. А всичко останало е лошо. Повярвал си, че не е имал приятели. Това не е вярно. Тристан му беше приятел, макар че за това няма да намериш нищо в папката. Търси. И тази... Глумова... това също е добре. Ако между тях там е имало любов, това е шанс. А Леканова остави. Тя не ти трябва.

— Но нали тя и без това ще се обади!

— Няма да се обади — каза той.

Погледнах го. Кръглите му зелени очи не мигаха и разбрах, че Леканова няма да се обади.

— Вижте, Екселенц — казах аз. — Не ви ли се струва, че бих работил три пъти по-успешно, ако знаех в какво по-точно се състои цялата работа, а?

Бях уверен, че той ще ме отреже: „Не ми се струва.“ Въпросът ми беше чисто риторичен. Просто исках да му покажа, че съм усетил атмосферата на тайнственост, която обкръжава Лев Абалкин, и тя ми пречи.

Но той каза друго.

— Не зная. Предполагам, че не. И без това засега нищо не мога да ти кажа. Пък и не искам.

— Това е тайна на личността ли? — попитах аз.

— Да — каза той. — Тайна на личността.

ИЗ ОТЧЕТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

... Към десет часа начинът на движение се установява окончателно. Вървим по средата на улицата: напред по оста на маршрута е Шчекн, а зад него и малко вляво съм аз. Наложил се да се откажем от приетия начин на движение — да се придържаме плътно до стените, защото тротоарите са затрупани с оронена мазилка, начупени тухли, парчета натрошени стъкла от прозорците, проядена от ръжда ламарина за покриви и вече два пъти остатъци от корнизи без каквато и да е видима причина се стоварваха едва ли не на главите ни.

Времето не се променя, небето, както преди, е забулено в облаци, на пориви духа влажен и топъл вятър, който влече по разбитата настилка всякакъв боклук и бразди вонящата вода в черните застояли локви. Пълчища от комари се събират на рояци, разпръскват се и пак се събират. Комари, връхлитащи на вълни. Цели смерчове от комари. И твърде много плъхове. Не е ясно с какво се хранят в тази каменна пустиня. Освен със змии. Змиите също са твърде много, особено близо до канализационните люкове, където се събират в заплетени мърдащи кълба. С какво се хранят змиите тук също не е ясно. Освен ако се хранят с плъхове.

Несъмнено градът е напуснат отдавна. Този човек, когото срещнахме в покрайнините, естествено беше луд и случайно беше свърнал насам.

Съобщение от групата на Рем Желтухин. Засега той изобщо никого не е срещал. Във възторг е от своето буннище и се кълне, че съвсем скоро ще определи индекса на тукашната цивилизация с точност до втория знак. Опитвам се да си представя това гигантско буннище без начало и без край, затрупало половината свят. Настроението ми се разваля и преставам да мисля за това.

Мимикриращият комбинезон работи незадоволително. Защитното оцветяване, съответстващо на фона, се появява със закъснение от пет минути, а понякога изобщо не се появява, а вместо него изникват петна от най-чистите спектрални цветове, чудно красиви

и ярки. Вероятно в атмосферата тук има нещо, което обърква химическото регулиране на мимикриращото вещество. Експертите от комисията по маскировъчна техника загубиха всякаква надежда да настроят работата на комбинезона от разстояние. Те ми дават препоръки как да го регулирам на място. Изпълнявам указанията им, в резултат на което сега моят комбинезон е разрегулиран окончателно.

Съобщение от групата на Еспада. Както изглежда, в мъглата те са слезли на няколко километра встрани от целта: не виждат нито обработваемите полета, нито селищата, забелязани от орбитата. Виждат океан и крайбрежие, покрито с ивица от черен налеп, широка цял километър — прилича на втвърден мазут. Пак ми се разваля настроението.

Експертите категорично протестират срещу решението на Еспада напълно да изключи маскировката. В ефира избухва малък, но шумен скандал. Шчекн свадливо забелязва:

— Прословутата човешка техника! Досмешава ме.

Той не облече никакъв комбинезон, нито пък си сложи тежкия шлем с преобразувателите, макар че ги бяха подготвили специално за него. Отказа се от всичко това и както обикновено, не даде обяснения за причините.

Шчекн бяга, поклащайки се, по полуизтритата осева линия на булеварда, като леко занася встрани задните си крака, така както правят понякога нашите кучета, едър, рунтав, с огромна кръгла глава, както винаги — извита вляво, така че дясното му око е насочено право напред, а с лявото сякаш ме гледа накриво. Той не обръща никакво внимание на змиите, както и на комарите, а виж, пльховете го интересуват, но само от гастрономична гледна точка. Впрочем сега е сит.

Струва ми се, че той вече направи за себе си някои изводи по отношение на града, а може би и по отношение на цялата планета. Равнодушно избягна разглеждането на отлично запазилата се къща в седми квартал, съвсем неуместна със своята чистота и елегантност сред орфаните от времето слепи сгради, обрасли с диви пълзящи растения. Само гнусливо подуши двуметровите колела на военния бронетранспортър, остро и свежо вонящ на бензин, полупогребан под развалините на една рухнала стена, и без всякакво любопитство наблюдаваше лудешкия танц на одевешния нещастник-абориген, който

изскочи пред нас, като подрънкваше със звънчетата си и правеше гримаси, целият в развяващи се пъстроцветни дрипи или панделки. Към всички тези странни неща Шчекн се отнесе с безразличие и кой знае защо, не пожела да ги отдели от общия фон на катастрофата, макар че в началото, когато изминахме първите километри по пътя, той явно беше възбуден, търсеше нещо, непрестанно нарушавайки начина на движение, душеше нещо, като сумтеше и плюеше настрани, мърморейки неразбрано на своя език...

— А ето ти нещо ново — казвам аз.

Това е нещо като кабина на йонен душ — цилиндър, висок към два метра и с диаметър около метър, от полупрозрачен материал, напомнящ кехлибар. Овалната врата по цялата му височина е разтворена широко. Изглежда, че някога тази кабина е стояла вертикално, а после отстрани под нея са сложили взрив и сега тя е много наклонена, така че ръбът на дъното ѝ се е понадигнал заедно със срасналия се с него пласт от асфалт и глинеста пръст. В друго отношение тя не е пострадала, пък и в нея не е имало нищо, което да пострада — вътре тя е празна като празна чаша.

— Чаша — казва Вандерхузе. — Но с врата.

Правя донесението. Щом приема донесението, той пита:

— А въпроси имате ли?

— Два въпроса са естествени: защо са поставили тук това нещо и на кого е попречило то. Обръщам внимание, че няма никакви кабели и проводници. Шчекн, ти имаш ли въпроси?

Шчекн е повече от равнодушен — той се чеше, обърна задника си към кабината.

— Моят народ не познава такива предмети — съобщава той високомерно. — На моя народ това не е интересно. — И той отново се захваща да се чеше съвсем предизвикателно.

— Това е всичко — казвам аз на Вандерхузе и Шчекн тутакси става и тръгва нататък.

Виж ти каква била работата — на неговия народ това не било интересно, мисля си аз, като крача подире му и малко вляво. Ще ми се да се усмихна, но в никакъв случай не трябва да се усмихам. Шчекн не може да понася подобен род усмивки, неговата чувствителност към най-малките оттенъци на човешката мимика е смайваща. Странно откъде се е появила у главанаците тази чувствителност? Нали техните

физиономии (или муцуни?) почти напълно са лишени от мимика — поне доколкото човек ги усеща. Мимиката на обикновеното дворно куче е доста по-богата. А пък той отлично разбира човешките усмивки. Изобщо главанаците разбират хората сто пъти по-добре, отколкото хората разбират главанаците. И аз знам защо. Ние се стесняваме. Те са разумни и на нас ни е неудобно да ги изследваме. А виж, те не изпитват подобно неудобство. Когато живяхме у тях в Крепостта, докато те ни укриваха, хранеха, пояха и вардеха, колко пъти неочаквано откривал, че са направили с мен поредния експеримент! И Марта се оплакваше на Комов от същото, и Ролингсън, и само Комов никога не се оплакваше, защото мисля, че е твърде самолюбив, за да се оплаква. А Тарасконеца в края на краищата просто избяга. Замина на Пандора, занимава се със своите чудовищни тахорги и е щастлив... Защо Шчекн се заинтересува толкова много от Пандора? Той по всякакъв начин гледаше да забави излитането. Ще трябва после да проверя вярно ли е, че група главанаци са помолили да им дадат транспортно средство, за да се преселят на Пандора.

— Шчекн — казвам аз, — би ли ти се искало да живееш на Пандора?

— Не. На мен ми е необходимо да бъда с тебе.

На него му било необходимо. Бедата е там, че в техния език винаги има една модалност. Няма никаква разлика между „необходимо е“, „трябва“, „искам“ и „мога“. И когато Шчекн говори на руски, той май използва тези понятия наслуки. Никога не може точно да се каже какво има предвид. Може би сега той искаше да каже, че ме обича, че не му е хубаво без мене, че му харесва да бъде само с мене. А може би, че да бъде с мен е негово задължение, че на него му е възложено да бъде с мене и че той има намерение честно да изпълни своя дълг, макар че от всичко на света най-много му се иска да се промъкне през оранжевите джунгли, жадно да улавя всяко шумолене и да се наслаждава на всеки мирис, а на Пандора те са колкото щещ...

Огромна змия протече през улицата като пъстра метална лента, нави се на спирала пред Шчекн и заплашително надигна ромбоидната си глава. Шчекн даже не се спира — небрежно и бързо замахва с предната си лапа, ромбоидната глава отлита на тротоара, а той вече тича в тръс нататък, като оставя зад гърба си извиващото се на кълбо обезглавено тяло.

Чудни хора, те се страхуваха да ме пуснат само с него! А Шчекн е първокласен боец, много умен, с невероятен усет за опасностите и абсолютно безстрашен — не по човешки безстрашен... Но. Разбира се, не може да се мине и без някакво „но“. Ако се наложи, аз ще се бия за Шчекн като за землянин, като за самия себе си. А Шчекн? Не знам. Естествено на Саракш те се биха за мене, биха се и убиваха, и загиваха, прикривайки ме, но винаги ми се струваше, кой знае защо, че те се биеха не за мене, не за своя другар, а за някакъв отвлечен, макар и много скъп за тях принцип... Приятели сме с Шчекн вече пет години, ципите между пръстите му още не бяха опаднали, когато се запознахме с него, аз го учих да говори на руски и как да ползва Линията за доставки. Не се отделях от него, когато боледуваше от своите странни болести, от които нашите лекари така и нищо не можаха да разберат. Търпях лошите му обноски, примирявах се с безцеремонните му изказвания, прощавах му това, което не прощавам никому на този свят. А и досега не зная какъв съм аз за него...

Повикване от кораба. Вандерхузе съобщава, че Рем Желтухин е намерил на буницето оръжие. Сведението е нищо и никакво. Просто на Вандерхузе му се иска да не мълча. Добрият човек много се безпокои, когато мълча дълго. Говорим си за дреболии.

Всеки път, когато се наложи да вляза във връзка с кораба, Шчекн започва да се държи като куче — или яде, или се чеше, или души нещо. Той прекрасно знае, че не обичам това и прави демонстрации, сякаш ми отмъщава, дето нарушавам нашето усамотение.

Започва ситно да ръми. Сива мъгла се стеле на вълни над булеварда пред нас. Вървим през седемнадесети квартал (пряката е павирана), минаваме покрай ръждясал автомобилен фургон с отпуснати гуми, покрай добре запазена сграда, облицована с гранит и с фигурни решетки по прозорците на първия етаж, и вляво от нас започва парк, отделен от булеварда с ниска каменна ограда.

В момента, когато минаваме покрай изкривената арка на входа, от мокрите, буйно израснали храсти с шум и дрънкане на звънчета на оградата изскача пъстра и странна висока фигура.

Човекът е слаб като скелет, е жълто лице, хлътнали бузи и изцъклени очи. Мокри рижи кичури коса стърчат на всички страни, отпуснатите му ръце се друсат, сякаш са с повече стави, а дългите му крака непрестанни мърдат и подскачат игриво на място, така че изпод

огромните му стъпала хвърчат настрани окапали листа и прогизнал циментен трошляк.

От врата до петите той е облечен в нещо като трико на разноцветни карета — червено, жълто, синьо и зелено — и непрестанно подрънкват звънчета, зашита безразборно по ръкавите и крачолите му, и възлестите му пръсти звучно и ситно щракат в заплетен ритъм. Палячо. Арлекин. Неговото кълчене сигурно би било смешно, ако не беше толкова страшно в този мъртъв град под ръмвящия сив дъжд на фона на подивелия парк, превърнал се в гора. Няма никакво съмнение, че е луд. Още един луд.

В първия миг ми се струва, че е същият от покрайнините. Но костюмът на онзи беше от пъстроцветни ленти и на главата си имаше шапка със звънчета, и беше много по-нисък, и не изглеждаше толкова изнемощял. Просто и двамата бяха пъстро облечени, и двамата бяха побъркани, и изглежда напълно невероятно, че първите двама аборигени, които срещнахме на тази планета, се оказаха побъркани клоуни.

— Не е опасно — казва Шчекн.

— Длъжни сме да му помогнем — казвам аз.

— Както искаш. Той няма да ни позволи.

И сам знам, че няма да ни позволи, но какво да се прави, тръгвам внимателно към танцуващия палячо, като приготвям в ръкавицата спринцовката с транквилизатора.

— Опасност отзад — казва изведнъж Шчекн.

Рязко се обръщам. Но на другата страна на улицата няма нищо особено — двуетажна къща с остатъци от отровновиолетова боя, фалшиви колони, нито едно здраво стъкло, отворът на входа, висок етаж и половина, зее тъмен. Къща като къща, но Шчекн гледа именно към нея, застанал в поза на най-напрегнато внимание. Приклепнал е на свитите си пружиниращи лапи, свел с ниско главата си и е наострил малките си триъгълни уши. Ледени тръпки пробягват по гърба ми — откакто сме тръгнали по маршрута, Шчекн още нито веднъж не е заставал в тази рядка поза. Зад нас отчаяно подрънкват звънчета и изведнъж става тихо. Само дъждът ромоли.

— От кой прозорец? — питам аз.

— Не знам. — Шчекн плавно завърта главата си отдясно наляво.

— Не е от прозорците. Искаш ли да видим? Но вече е по-малко... —

Тежката глава бавно се надига. — Край. Както винаги.

— Какво?

— Както в началото е.

— Опасно ли е?

— От самото начало е опасно. Малко. А сега беше много. И пак е както в началото.

— Хора ли бяха? Или звяр?

— Много голяма злоба. Не е ясно.

Поглеждам към парка. Лудия палячо го няма и нищо не може да се различи в плътната мокра зеленина.

Вандерхузе страшно се тревожи. Диктувам донесението. Вандерхузе се страхува, че това е засада и че палячото е трябвало да ми отвлече вниманието. Не може и не може да проумее, че в такъв случай засадата би успяла, защото палячото наистина така ми привлече вниманието, че нищо не виждах и не чувах освен него. Вандерхузе предлага да ни изпрати подкрепление, но аз отказвам. Възложили са ни нищо и никаква работа и по всяка вероятност самите нас скоро ще ни изтеглят оттук и ще ни прехвърлят като подкрепление, да речем, на споменатия Еспада.

Съобщение от групата на Еспада; обстрелвали го. С трасиращи куршуми. Изглежда, било е предупреждаваща стрелба. Еспада продължава да напредва. Ние също. Вандерхузе е развълнуван до краен предел, гласът му е съвсем жален.

С капитана май че не ни провървя. Капитанът на Еспада е прогресор. Капитанът на Желтухин е прогресор. А на нас — Вандерхузе. Редно е да бъде така, разбира се: Еспада ще влезе в контакт, Рем е основният доставчик на информация, а ние с Шчекн просто сме пешни разузнавачи в пуст безопасен район. Но когато нещо се случи — а то винаги нещо се случва, — ще се наложи да разчитаме само на себе си. В края на краищата старият мил Вандерхузе е всичко на всичко междузвезден пилот, опитен космически вълк. В плътта и кръвта му се е просмукала инструкция 06/03: „При откриване на признаци на разумен живот на планетата незабавно стартирай, като по възможност унищожиш всички следи от пребиваването си...“ А тук какво става — предупредителна стрелба, съвсем очевидно нежелание да се влезе в контакт и никой не само че не се кани да стартира

незабавни, а напротив — всеки продължава да напредва и изобщо да си търси белята...

Къщите стават все по-високи и все по-разкошни. Изтъркан, плесенясал разкош. На банкетата от лявата страна е спряла извънредно дълга колона от всякакви камиони. Очевидно тук движението е било отляво. Много от камионите са открити и в каросериите е натрупана покъщнина. Всичко това прилича на следи от масова евакуация, само не е ясно защо са се движили към центъра на града. Може би са отивали към пристанището?

Шчекн внезапно спира и изкарва триъгълните си уши от гъстата козина на темето. Съвсем близо сме до кръстовището, то е пусто и булевардът след него също е пуст, доколкото може да се види през сивата пелена.

— Воня — казва Шчекн. И като се забавя малко, добавя: — Зверове. — И след още малко допълва: — Много. Идват насам. Отляво.

Сега и аз усещам тази миризма, но това е само мирисът на прогизналата ръжда от камионите. И внезапно: тропот на хиляди крака и потракване на челюсти, скимтене, глух вой, ръмжене и сумтене. Хиляди крака. Хиляди гърла. Глутница. Озъртам се, търся подходящ вход, за да избегна срещата.

— Глупости — казва Шчекн. — Кучета.

В същия миг от пресечката вляво шурна. Кучета. Стотици кучета. Хиляди. Плътен сиво-жълто-черен поток, трополящ, скимтящ, остро вонящ на мокра кучешка козина. Челото на потока вече нахлу в пресечката отдясно, а потокът блика ли, блика, но ето че няколко кучета се отделят от глутницата и рязко свиват към нас — едри проскубани животни, измършавели, с кичури скапваща козина. Зли, щъкащи очи, жълти, олигавени зъби. С тънко, сякаш жално лаене те се приближават в лек тръс и не направо, а по някаква усукана дъга, като извиват прегърбените си туловища и прибират под себе си потрепващите опашки.

— В къщата — реве Вандерхузе. — Ама защо стоите? Влизайте в къщата!

Моля го да не вдига врява. Пъхам ръката си в джоба на комбинезона и стисвам ръкохватката на скорчера. Шчекн казва:

— Недей. Аз сам ще се оправя.

Поклащайки се, той бавно се насочва срещу кучетата. Не заема бойна поза. Той просто върви.

— Шчекн — казвам. — Хайде да не се захващаме.

— Хайде — отвърща Шчекн, без да се спира.

Не разбирам какво е намислил и като държа скорчера с дулото надолу в отпуснатата си ръка, вървя покрай колоната от камиони след него и малко встрани. Трябва да увеличи пространството за стрелба, в случай че мръсножълтият поток изведнъж завие към нас. Шчекн продължава да върви, а кучетата са спрели. Те отстъпват, извързват се настрани, като още повече се изгърбват и съвсем натикват опашките си под краката, и когато до най-близкото остават десетина крачки, те внезапно с паническо скимтене си плюят на петите и мигновено се сливат с глутницата.

А Шчекн все върви. Точно по осевата линия, без да бърза, поклащайки се, сякаш кръстовището пред него е съвсем пусто. Тогава стискам зъби, насочвам скорчера напред и преминавам по средата на улицата зад Шчекн. Мръсножълтият поток е вече съвсем наблизо.

И тогава внезапно над кръстовището се разнася отчаян вой. Глутницата се разкъсва, като очиства пътя пред нас. След няколко секунди в пресечката отдясно не е останало нито едно куче, а пресечката вляво е задръстена от движещата се маса от космати тела, запънати лапи и озъбени муцуни.

Пресичаме кръстовището, осяно с кичури мръсна козина, ревящият ад остава зад гърба ни и тогава насила се спирам и поглеждам назад. Средата на кръстовището е пуста, както по-рано. Глутницата е завила. Тя се отдалечава от нас по булеварда, като се носи покрай колоната от камиони към покрайнините. Скимтенето и воят полека-лека стихват, още минута и всичко става както преди: чува се само енергичният тропот на хиляди крака, потракване на челюсти, ръмжене и сумтене. Въздъхвам с облекчение и напъхвам скорчера обратно в кобура. Здравата се уплаших.

Вандерхузе ни скастрия. Получаваме мъмрене. И двамата. За наглостта и хлапашкото поведение. Инак Шчекн е безкрайно чувствителен към упреците, но сега, кой знае защо, не протестира. Само мърмори: „Кажми му, че не е имало никакъв риск.“ И добавя: „Почти...“ Диктувам донесението за инцидента. Не разбрах какво стана на кръстовището и естествено Вандерхузе разбира още по-

малко. Той ме разпитва, но избягвам да му отговарям. Наблягам на това, че сега глутницата се движи по посока на кораба.

— Ако дойдат до вас, изплашете ги с огън — казвам накрая.

Подминаваме края на двайсет и втори квартал и тогава забелязвам, че гадинките съвсем са изчезнали от улицата — няма нито един плъх, нито една змия и даже жабите никакви не се виждат. Изпокрили са се заради кучетата, нерешително си мисля аз. Зная, че не е така. Причината е Шчекн.

На четвъртата година от нашето познанство неочаквано стана ясно, че Шчекн владее добре английски език. Горедолу тогава открих, че той съчинява музика — е, не симфонична естествено, а песнички, простички мелодии, много приятни и съвсем приемливи за слуха на землянина. А ето че сега излезе още нещо. Той ме поглежда накриво с жълтите си очи и пита:

— Как се досети за огъня?

Заставам нащрек. Оказва се, че съм се досетил за някакъв огън! Кога ли пък съм успял?

— Зависи за кой огън става дума? — казвам напосоки.

— Не разбираш за какво говоря ли? Или не искаш да отговориш?

Огън, огън, трескаво мисля аз. Усещам, че сега май ми се удава случай да узная нещо важно. Ако не бързам. Ако подавам точни реплики. Кога ли пък съм говорил за огън? Да! „Изплашете ги с огън.“

— Всяко дете знае, че животните се страхуват от огъня — казвам. — Затова и се досетих. Нима беше толкова трудно да се досетя?

— Според мен беше трудно — мърмори Шчекн. — Досега не се досещаше.

Той млъква и престава да ме гледа под око. Поприказвахме си, значи. Умна глава е все пак. Ясно му е, че или не съм разбрал, или не искам да приказвам, когато ни чуват... И в единия, и в другия случай е по-добре да спрем дотук... И така, аз се досетих за огъня. Всъщност за нищо не съм се досещал. Просто казах на Вандерхузе: „Изплашете ги с огън.“ И Шчекн реши, че се досещам за нещо. Огън, огън... Естествено Шчекн нямаше никакъв огън. Значи е имал. Само че аз не съм го видял, а кучетата са го видели. И таз хубава, само това липсваше. Гледай го ти Шчекн.

— А ти ги обгори, а? — питам аз предпазливо.

— Огънят обгаря — отвръща сухо Шчекн.

— И всеки главанак ли може да прави това?

— Само земляните ни наричат главанаци. Южните изроди ни наричат вампири. В устието на Синята змия ни викат главозамайващите. А на Архипелага — „цзеху“... В руския език няма съответствие. Това значи подземен жител, който умее да покорява и да убива със силата на своя дух.

— Ясно — казвам аз.

Само пет години ми бяха потребни, за да науча, че моят най-близък приятел, от когото никога нищо не съм скривал, притежава способността да покорява и убива със силата на своя дух. Да се надяваме, че само кучета, а изобщо — кой го знае... Всичко на всичко пет години приятелство. Дявол да го вземе, защо се засягам толкова в края на краищата?

Шчекн мигновено улавя горчивината в гласа ми, но я тълкува по свой начин:

— Не бъди алчен — казва той. — Затова пък вие имате много неща, които ние нямаме и никога няма да имаме. Машините ви, науката ви...

Излизаме на площад и веднага спираме, защото виждаме оръдието. То стои вляво, зад ъгъла, ниско и сякаш притиснато към паважа — дълго дуло с тежка ръкохватка на гърления спирач, нисък и широк щит, боядисан в маскировъчни цветове и фигури, широк тръбен лафет, дебели колела с гуми... От тази позиция е бил даден не един изстрел, но отдавна, много отдавна. Гилзите на изстреляните снаряди се търкалят наоколо, целите проядени от зелен и червен окис, тегличите на лафета са разпорили асфалта до пръстта и сега са потънали в гъста трева, и дори малко дръвче е успяло да избуи от лявата страна на лафета. Ръждясалият затвор е отворен, мерника изобщо го няма, а отзад на позицията изгнилите полуразпаднали се сандъци за снаряди са празни. Тук са стреляли до последния изстрел.

Поглеждам над щита и виждам накъде са стреляли. По-точно в началото съзирам грамадните, обрасли с бръшлян пробойни в стената на отсрещната къща и чак след това вниманието ми е привлечено от някакъв архитектурен абсурд. В подножието на къщата с пробойните съвсем не на място се мъдри малък едноетажен пастелножълт павилион с плосък покрив и сега ми става ясно, че са стреляли именно

в него, с право мерене, почти в упор, от петдесет метра, а зеещите дупки в стената на къщата над него са от снарядите, неулучили целта, макар от такова разстояние да изглежда, че просто е невъзможно да не улучиш. Впрочем несполучливите изстрели не са чак толкова много и човек може само да се чуди на здравината на тази невзрачна жълта постройка, улучена от толкова снаряди, която въпреки това не се е превърнала в купчина боклук.

Разположението на павилиона е безсмислено и отначало ми се струва, че страхотните удари на снарядите са го отместили, отхвърлили са го назад, изтикали са го на тротоара и почти са го напъхали в стената на къщата. Но, разбира се, не е така. Естествено павилионът си стои именно там, където още от самото начало са го поставили някакви архитекти-чудаци: той е преградил напълно тротоара и е заел част от уличното платно, като без съмнение сигурно е пречил на движението.

Всичко, което се е случило тук, е станало доста отдавна, преди много години и отдавна вече е изчезнал мирисът на пожарите и стрелбите, но по странен начин се е съхранила и ме потиска атмосферата на люта ненавист, на ярост и бяс, които са подтиквали на времето неизвестните артилеристи.

Заемам се да диктувам поредното донесение, а Шчекн, който се е настанил встрани и недоволено е провесил челюст, демонстративно мърмори на висок глас, като ме гледа накриво с жълтите си очи:

„Хората... Не може да има никакво съмнение... Разбира се, хората... Желязо и огън, развалини, винаги едно и също...“ Очевидно и той усеща тази атмосфера, при това сигурно още по-силно от мен. Нали си спомня родния край — горите, натъпкани със смъртоносна техника, изпепелени пространства, където мъртво стърчат овъглените радиоактивни стъбла на дърветата и самата земя е пропита с ненавист, страх и гибел...

Няма какво повече да правим на този площад. Освен да градим хипотези и във въображението ни да изникват една от друга по-ужасни картини. Вървим нататък и си мисля, че в епохата на глобалните катастрофи цивилизацията изплискват на повърхността на битието цялата мръсотия, всичката утайка, натрупала се през вековете в гените на обществото. Формите на тази пяна са необикновено разнообразни и по тях може да се съди за неблагоприятията на дадена цивилизация в

момента на катаклизма, но много малко може да се каже за природата на този катаклизъм, защото най-различните катаклизми — било то глобалната пандемия или световната война, пък дори и геологичната катастрофа — изплискват на повърхността една и съща пяна: ненавист, животински егоизъм жестокост, която изглежда оправдана, но в действителност с нищо не може да бъде оправдана...

Съобщение от Еспада. Той е влязъл в контакт. Комов нарежда всички групи да подготвят транслаторите си за приемане на линвистична информация. Пресегам се и с напипване включвам портативния преводач на гърба си...

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

МАЙЯ ГЛУМОВА, ПРИЯТЕЛКАТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

Реших да не предупреждавам Майя Тойвовна за своето посещение, а направо в девет часа сутринта се запътих към Звездния площад.

На разсъмване малко преваля и огромният куб на музея от неодалян мрамор влажно проблясваше на слънцето. Още отдалеч видях малка пъстра тълпа пред главния вход, а щом се приближих съвсем, чух недоволни и разочаровани възгласи. Оказа се, че от вчера музеят е затворен за посетители във връзка с подготовката на някаква нова експозиция. Тълпата се състоеше най-вече от туристи, но в нея особено негодуваха научните работници, избрали точно тази сутрин, за да поработят с експонатите. На тях не им вършели работа новите експозиции. Трябвало по-отрано да ги предупредят за подобни административни клопки. А сега можело да се смята, че денят им е пропаднал... Суматохата се увеличаваше от кибернетичните чистачи, на които очевидно бяха забравили да сменят програмата и сега те безсмислено се лутаха в тълпата, като се мотаеха в краката на всички, ритани от раздразнените посетители, и непрестанно предизвикваха взривове от злорад смях със своите безсмислени опити да минат през заключената врата.

Щом ми стана ясна обстановката, не се задържах повече там. Неведнъж ми се е случвало да посещавам този музей и знаех къде се намира служебният вход. Заобиколих сградата и по сенчестата алея стигнах до широка ниска врата, едва забележима зад плътната стена от някакви пълзящи растения. Тази пластмасова врата, имитация на байцван дъб, също беше заключена. На прага се въртеше още един киберчистач. Видът му беше безнадеждно тъжен: през нощта горкият здравата се беше разредил, а сега тук, на сянка, шансовете му отново да натрупа енергия бяха малко.

Отместих го с крак и сърдито почуках. Отзова се гробовен глас:

— Музеят за извънземни култури временно е затворен, понеже в централните помещения се подрежда нова експозиция. Моля да ни извините, но ще трябва да дойдете след една седмица.

— Массаракш! — произнесох аз на глас, като се озърнах с известно безпокойство.

Наоколо естествено нямаше никой и само киберчистачът загрижено скърцаше под краката ми. Очевидно го бяха заинтересували моите обувки.

Отново го избутах и пак зачуках с юмрук по вратата.

— Музеят за извънземни култури... — проточи се гробовният глас и изведнъж млъкна. Вратата се разтвори.

— А така — казах аз и влязох. Киберчистачът остана отвън.

— Е? — казах му аз. — Влизай.

Но той се отдръпна, сякаш не се решаваше, и в същия миг вратата отново се хлопна.

В коридорите имаше слаба, но доста характерна миризма. Отдавна съм забелязал, че всеки музей притежава свой мирис. Особено силно мирише в зоологическите музеи, но и тук също здравата миришеше. На извънземни култури вероятно.

Надникнах в първото попаднало ми помещение и намерих там две съвсем млади момичета, които с молекулярни поялници в ръка се бяха надвесили над някакво съоръжение, наподобяващо най-вече гигантско кълбо бодлива тел. Попитах ги къде мога да намеря Майя Тойвовна, получих подробни напътствия и се захванах да бродя по коридорите и залите на специалния сектор „Предмети на материалната култура с неизяснено предназначение“. Тук не срещнах никого. Широкият научни маси очевидно бяха в централните помещения, където се занимаваха с новата експозиция, а тук нямаше никого и нищо освен предмети с неизяснено предназначение. Но затова пък по пътя се нагледах на тези предмети до насита и между другото останах с убеждението, че тяхното предназначение както е било досега, така и ще си остане неясно вовеки веков, амин.

Намерих Майя Тойвовна в нейния кабинет-работилница. Щом влязох, тя повдигна глава към мен — красива, нещо повече, много мила жена: прекрасни кестеняви коси, големи сиви очи, леко чип нос, силни голи ръце с дълги пръсти, синя, на черно-бели райета, свободно

падаща блуза без ръкави. Очарователна жена. На дясната си вежда имаше малка черна бенка.

Тя ме гледаше разсеяно и дори не мене, а сякаш през мене, гледаше и мълчеше. На масата пред нея нямаше нищо, само двете ѝ ръце лежаха на масата, като че ли ги беше сложила пред себе си и беше забравила за тях.

— Моля да ме извините — казах аз. — Наричам се Максим Камерер.

— Да. Слушам ви.

Гласът ѝ също беше разсеян и тя не каза истината: не ме слушаше. Тя не ме слушаше и не виждаше. И изобщо днес явно не и беше до мене. Всеки възпитан човек на мое място би се извинил и незабелязано би си отишъл. Но аз не мога да си позволя да бъда възпитан човек. Аз съм сътрудник на „Комкон-2“, който е на работа. Затова не взех да се извинявам, нито пък се наках да тръгна, а просто седнах в първото попаднало ми кресло и като направих добродушно приветлива физиономия, попитах:

— Какво става с вашия музей днес? Никого не пускат...

Тя май че малко се учуди.

— Не пускат ли? Нима?

— Ами нали ви казвам! Едва-едва ме пузнаха през служебния вход.

— А, да... Извинете, вие кой сте? При мене ли имате работа?

Повторих, че съм Максим Камерер и взех да излагам своята легенда.

И тогава се случи чудо. Едва-що произнесох името на Лев Абалкин, и тя сякаш се събуди. Разсеяността изчезна от лицето ѝ, тя цялата пламна и буквално впи в мене сивите си очи. Но не каза нито дума и ме изслуша докрай. Само бавно повдигна от масата безволево лежащите ръце, преплете дългите пръсти и подпря на тях брадичката си.

— Вие лично познавахте ли го?

Разказах за експедицията в устието на Синята змия.

— И ще напишете за всичко това?

— Разбира се — казах аз. — Но това е малко.

— Малко за какво? — попита тя.

На лицето ѝ се появи странно изражение — сякаш тя едвам сдържаше смеха си. Даже очите ѝ заблестяха.

— Разбирате ли — започнах аз отново. — Ще ми се да покажа израстването на Абалкин като най-добрия специалист в своята област. На границата между зоопсихологията и социалната психология той направи нещо като...

— Но нали той не стана специалист в своята област — каза тя. — Та те направиха от него прогресор. Та те го... Те...

Не, не смеха си сдържаше тя, а сълзите. И сега престана да се сдържа. Захлупи лицето си в дланите и избухна в плач. Боже мой! И без това женските сълзи са ужасно нещо, а сега на всичко отгоре и нищо не разбирах. Тя ридаше силно, до самозабрава, като дете, потръпвайки с цялото си тяло, а аз седях като същински глупак и не знаех какво да правя. В такива случаи хората винаги подават чаша вода, но в кабинета-работилница нямаше нито чаша, нито вода, нито пък никакви заместители; тук имаше само рафтове, отрупани с предмети с неизвестно предназначение.

А тя продължаваше да плаче, сълзите течаха на струйки между пръстите ѝ и капеха на масата, тя дишаше на пресекулки, хълцаше и говореше, сякаш мислеше на глас — сама се прекъсваше безцелно и хаотично.

... Той я пердашил — охо, и още как. Трябвало само малко да си вирне носа и той ѝ свивал сармите. Пет пари не давал, че тя е момиче и че е с три години по-малка от него — тя му принадлежала и край. Тя била негова вещ. Веднага станала такава, кажи-речи, в същия ден, когато я видял. Тогава тя била на пет години, а той — на осем. Той тичал в кръг и крещял своето собствено стихче-игра^[1]: „Стояха зверчета около плета, в тях стреляха и те умираха.“ Десет пъти, двайсет пъти подред. На нея ѝ станало смешно и тогава той я плеснал за пръв път...

... Да бъде негова вещ било прекрасно, защото той я обичал. Никога никого след това не е обичал. Само нея. Всички останали му били безразлични. Те нищо не разбирали и не можели да разберат. А той излизал на сцената, пеел песни и рецитирал — за нея. Така ѝ казвал: „Това беше за тебе. Хареса ли ти?“ И се състезавал на висок скок — за нея. И се гмуркал на трийсет и два метра — за нея. И нощем пишел стихове — пак за нея. Много я ценял, своята собствена вещ, и

през цялото време се стремял да бъде достоен за такава ценна вещ. И никой нищо не знаел за това. Той винаги можел да прави така, че никой нищо да не знае за това. До последната година, когато за това научил неговият учител...

... Той имал още много собствени вещи. Цялата гора около интерната била негова много голяма собствена вещ. Всяка птица в тази гора, всяка катеричка, всяка жаба във всяка вада. Той омагьосвал змиите, той започвал и прекратявал войните между мравуняците, той умеел да лекува елените и всички те били негова собственост освен стария лос на име Рекс, който признавал за равен на себе си, но после се скарал с него и го изгонил от гората...

... Глупачка, глупачка! В началото всичко било толкова хубаво, а после тя пораснала и намислила да се освободи. Направо му заявила, че не желае повече да бъде негова вещ. Той я напердашил, но тя била твърдоглава, държала на своето, проклетата глупачка. Тогава той отново я напердашил, жестоко и безпощадно, както биел своите вълци, които се опитвали вече да не му се подчиняват. Но тя не била вълк, тя била по-твърдоглава от всичките му вълци, взети заедно. И тогава той извадил от пояса си ножа, който сам си бил направил от кост, намерена в гората, и с яростна усмивка бавно и страшно си разпорил ръката от китката до лакътя. Стоял пред нея яростно усмихнат, кръвта шуртяла от ръката му като от чешма и попитал: „Ами сега?“ И още не успял да падне, когато тя разбрала, че е прав. Винаги бил прав, от самото начало. Но тя, глупачката му с глупачка, така и не поискала да го признае...

... А в началото на последната му година в интерната, когато тя се върнала след ваканцията, вече нищо нямало. Нещо станало. Навярно вече му били стегнали юздите. Или просто научили за всичко и естествено идиотите се ужасили. Проклетите разумни кретени. Той погледнал през нея и отвърнал глава. И вече не я гледал. Тя престанала да съществува за него като всички останали. Той изгубил своята вещ и се примирил със загубата. А когато отново си спомнил за нея, всичко вече било друго. Животът вече завинаги престанал да бъде тайнствената гора, в която той бил господар, а тя — най-ценното, което имал. Те вече започнали да го превръщат, той вече почти бил прогресор, вече бил на половината път към другия свят, където хората се предават и мъчат един друг. И личало, че твърдо следва този път, че

се е оказал добър ученик, старателен и способен. Той ѝ пишел, тя не отговаряла. Той я викал, тя не се обаждала. А трябвало не да ѝ пише и не да я вика, а само да пристигне и да я напердаши, както едно време, и тогава може би всичко би станало както едно време. Но той повече не бил господар. Станал бил само мъж, каквито наоколо имало много, и престанал да ѝ пише...

... Последното му писмо, както винаги написано на ръка — той признавал само писането на ръка, никакви кристали, никакви магнитни записи, само на ръка, — та последното му писмо пристигнало тъкмо оттам, от Синята змия. „Стояха зверчета около плета — пишел той, — в тях стреляха и те умираха.“ И в това негово последно писмо нямало нищо друго...

Тя трескаво си изливаше болката, като хлипаше и се секнеше в смачкани лабораторни салфетки, и внезапно разбрах, а след миг и тя сама каза, че вчера се е видяла с него. Тъкмо по времето, когато съм ѝ звънил и съм беседвал с луничавия Тойво и когато успях да се свържа с Ядвига, докато съм разговарял с Екселенц и съм се излежавал в къщи, докато съм проучвал отчета за операцията „Мъртъв свят“ — през цялото това време тя е била с него, гледала го е, слушала го е и нещо там се е случило между тях, заради което тя сега търси утеха от един непознат.

[1] В оригинала — считалка: стихове, които се пеят по време на детска игра, като децата са си разпределили ролите според текста. Така у нас децата играят например на: „Гори, гори кърпа, кучето я дърпа...“ или: „Отвори, Кальо, порти...“ — Б.пр. ↑

2 ЮНИ 76 ГОДИНА МАЙЯ ГЛУМОВА И ЖУРНАЛИСТЪТ КАМЕРЕР

Тя замълча, сякаш се опомни, и аз също се опомних, само че няколко секунди по-рано. Нали бях на работа. Трябваше да си гледам работата. Дългът. Чувството за дълг. Всеки е длъжен да изпълни дълга си. Какви изтъркани и груби думи. След всичко това, което чух. Да плюя на дълга и да направя всичко възможно, за да измъкна тази нещастна жена от тресавището на нейното странно отчаяние. Може би точно в това се състоеше моят истински дълг?

Но знаех, че не е така. Не е така по много причини. Например защото не умея да измъквам хора от тресавището на отчаянието. Просто не знам как се прави това. Не зная даже откъде да започна. И затова сега най-много ми се искаше да стана, да се извиня и да си отида. Но и това естествено нямаше да направя, защото трябваше непременно да науча къде са бе срещнали и къде е той сега...

Неочаквано тя отново попита:

— Кой сте вие?

Тя зададе този въпрос с треперещ и сух глас и очите ѝ вече бяха сухи и блестящи — съвсем болни очи.

Преди да дойда, тя е седяла тук сама, макар наоколо да е било пълно, препълнено с нейни колеги и навярно дори с приятели, но въпреки всичко тя е била сама, даже някои са се приближавали до нея и са се опитвали да я заговорят, но тя все едно си е оставала сама, защото тук никой не е знаел и не е можел нищо да знае за човека, изпълнил душата ѝ с това страшно отчаяние, с това изгарящо, погубващо силите разочарование и с всичко останало, което се било натрупало в нея през тази нощ, стремяло се да излезе и не намирало изход, и ето появявам се аз и изричам името на Лев Абалкин — сякаш рязвам със скалпел непоносимия цирей. И тогава тя избухва, и известно време изпитва огромно облекчение, съумява най-сетне да се

навика, да се наплаче, да се освободи от болката, разумът ѝ се освобождава и тогава преставам да бъда лечител, ставам такъв, какъвто съм в действителност — напълно чужд, непознат и случаен човек. И в този момент тя схваща ясно, че не мога да бъда съвсем случаен човек, защото чак такива случайности няма. Не може да се разделиш с любимия си преди двайсет години, двайсет години нищо да не знаеш за него, двайсет години да не чуваш името му, а после, след двайсет години, отново да го срещнеш, да прекараш с него страшна и горчива нощ, по-страшна и по-горчива от всяка раздяла, и на сутринта за първи път след двайсет години да чуеш неговото име от съвсем случаен, чужд и външен човек...

— Кой сте вие? — попита тя с треперещ и сух глас.

— Казвам се Максим Камерер — отговорих аз за трети път, като с всички сили си давах вид на напълно объркан. — Донякъде съм журналист... Но, за бога... Очевидно съм дошъл не навреме... Разбирате ли, събирам материал за книга, нещо като портрет на Лев Абалкин...

— Какво прави той тук?

Тя не ми вярваше. Може би усещаше, че търся не материал за Лев Абалкин, и самия Лев. Трябваше да се приспособявам. И то побързо. И аз, разбира се, се приспособих.

— В какъв смисъл? — попита озадачено и дори с известна тревога журналистът Камерер.

— Някаква задача ли изпълнява тук?

Журналистът Камерер се слиса.

— 3-задача ли? Н-нещо май не ви разбирам... — Журналистът е жалък. Няма никакво съмнение, че не е подготвен за такова посрещане. Без да иска, е попаднал в глупаво положение и даже представа си няма как да се измъкне сега от него. От всичко на света на журналиста Камерер най-много му се иска да избяга. — Майя Тойвовна, та аз... За бога, само да не си помислите... Смятайте, че все едно нищо не съм чул... Аз вече всичко забравих!... Изобщо не съм бил тука!... Но ако мога с нещо да ви помогна...

Журналистът Камерер бърбеше несвързано и беше почервенял от смущение. Той вече не седеше. Почти беше надвиснал над масата в услужлива и крайно неудобна поза, като все се мъчеше ободряващо да

хване Майя Тойвовна за лакътя. Вероятно беше доста неприятен наглед, но вече несъмнено съвсем безвреден и глуповат.

— Такъв е стилът ми на работа, разбирате ли... — мънкаше той, като правеше жалък опит някак си да се оправдае. — Вероятно той може да се оспорва, не зная, но по-рано винаги ми е носел успех... Аз започвам от периферията: сътрудниците, приятелите... учителя, разбира се... наставниците... А вече след това — така да се каже, напълно въоръжен — щурмувам главния обект на изследването... Направих справка в „Комкон“ и ми казаха, че Абалкин трябва всеки момент да се върне на Земята... С учителя вече говорих... С лекаря... След това реших — с вас... но не навреме... Извинете, още веднъж извинете. Не съм сляп, виждам, че се получи някакво крайно неприятно съвпадение...

И все пак той успя да я успокои, този недодялан и глуповат журналист Камерер. Тя се облегна в креслото и прикри лицето си с длан. Подозренията изчезнаха, пробуди се срамът и я налегна умората.

— Да — каза тя. — Това е съвпадение...

Сега журналистът Камерер трябваше да се обърне и да се отдалечи на пръсти. Но не беше такъв човек този журналист. Не можеше той просто ей така да остави сама една измъчена и разстроена жена, която несъмнено се нуждае от помощ и подкрепа.

— Разбира се, съвпадение и нищо повече... — мънкаше той. — И ще го забравим — все едно че нищо не е било... После, някой път, когато ви е удобно... когато пожелаете... естествено ще ви бъда безкрайно благодарен... То се знае, не ми се случва за първи път отначало да беседвам с главния обект, а след това... Майя Тойвовна, може би искате да извикам някого, а? Аз ей сега...

Тя мълчеше.

— Ами да, няма нужда, точно така... Че защо? Та аз ще поседя с вас... за всеки случай...

Тя най-после свали ръка от лицето си и каза вяло:

— Не е необходимо да стоите с мен. По-добре вървете при вашия главен обект...

— Не-не-не! — запротестира журналистът Камерер. — Ще успея... Обектът си е обект, така да се каже, а аз не бих искал да ви оставям сама... Време имам колкото щете... — Той погледна с известна тревога часовника си. — А обектът вече няма къде да се дене!

Сега ще го хвана... Пък и вероятно по това време той не си е вкъщи. Знам ги аз тези прогресори в отпуск... Сигурно скита из града и се отдава на сантиментални спомени...

— Той не е в града — каза Майя Тойвовна, като все още се съдържаше. — Ще трябва да летите два часа, докато стигнете до него...

— Да летя два часа ли? — Журналистът Камерер беше неприятно изненадан. — Извинете, но аз определено останах с впечатление...

— Той е във Валдай! В курорта „Трепетлика“! На езерото Веле! И имайте предвид, че нулевият транспорт не работи!

— М-м-м! — доста силно измънка журналистът Камерер. Двучасовото въздушно пътешествие явно не влизаше в неговите планове за днешния ден. Човек би могъл дори да го заподозре, че изобщо е противник на пътешествията по въздуха.

— Два часа... — замърмори той. — Виж ти какво излезе... А аз някак съвсем другояче си го представях... Моля да ме извините, Майя Тойвовна, но може би има някакъв начин да се свържа с него оттука?

— Сигурно може — каза Майя Тойвовна с вече съвсем угасващ глас. — Но не му зная номера... Слушайте, Камерер, я по-добре ме оставете сама. Така и така сега с нищо не мога да ви бъда полезна.

И чак сега журналистът Камерер осъзна докрай цялата неловкост на своето положение. Той скочи и се втурна към вратата. Усети се, върна се до масата, промърмори неясно някакви извинения и отново се втурна към вратата, събаряйки по пътя креслото. Вдигна го, като продължаваше да мънка извинения, и го постави на мястото му с толкова голямо внимание, сякаш беше от кристално стъкло или порцелан. Заотстъпва, като се кланяше, натисна със задник вратата и се измъкна в коридора.

Притворих внимателно вратата и известно време постоях, като разтривах с обратната страна на дланта си изтръпналите мускули на лицето. Повдигаше ми се от срам и отвращение към самия себе си.

2 ЮНИ 78 ГОДИНА „ТРЕПЕТЛИКА“. ДОКТОР ГОАНЕК

От източния бряг „Трепетлика“ изглеждаше като ято бели и червени покриви, накацали в зелено-червените храсталаци от офика. Там имаше още тясна плажна ивица и дървен на вид пристан, където бяха се сгушили рояк пъстроцветни лодки. По целия озарен от слънцето склон не се виждаше жива душа и само на пристана важно седеше, провесил босите си крака, някакъв човек в бели дрехи — изглежда, ловеше риба, защото беше твърде неподвижен.

Хвърлих дрехите си на седалката и без много шум влязох във водата. Хубава беше, водата на езерото Ееле, чиста и сладка, същинско удоволствие беше човек да плува в нея.

Когато се покатерих на пристана и заподскачах на един крак по нагорещените от слънцето дъски, за да извадя водата от ухото си, онзи в белите дрехи най-последно вдигна очи от плувката на въдицата и като ме огледа през рамо, с интерес се осведоми:

— Така ли се довякохте от Москва, само по бански?

И този беше дядка към стоте, сух и мършав като бамбуковата си пръчка, само лицето му не беше жълто, а по-скоро шоколадовокафяво или, дори бих казал, почти черно. Може би поради контраста с неговите чисто бели дрехи. Впрочем очите му бяха млади — малки, сини и весели. Ослепително бяла шапка с гигантска козирка покриваше неговата несъмнено олисяла глава и му придаваше вид на жокей в оставка или на марктовеновски ученик, офейкал от неделното училище.

— Казват, че тука имало невъобразимо много риба — рекох аз като клекнах до него.

— Лъжат — рече той отсечено и тежко.

— Казват, че тук човек можел добре да прекара отпуската си — рекох аз.

— Зависи — рече той.

— Тукашният курорт бил модерен, разправят — казах аз.

— Беше — каза той.

Изчерпах се и помълчахме.

— Този курорт беше модерен, млади момко — каза той назидателно, — преди три сезона. Или, както казва моят правнук Брячеслав, „по-по-предишната ваканция“. А сега знаете ли, млади момко, не можем да си представим нашия отдих без ледена вода, без дребни гадинки, без сурова храна и непроходими джунгли... Помните ли: „Дивите скали — те ще ми дадат убежище“... Таймир и Бафинова земя, значи... Космонавт ли сте? — неочаквано попита той. — Прогресор? Етнолог?

— Бях — казах аз не без злорадство.

— А аз съм лекар — рече той, без да му мигне окото. — Предполагам, че не съм ви нужен. През последните три сезона тук рядко бях нужен на някого. Впрочем практиката показва, че пациентите са склонни да се движат на тълпи. Вчера например дотрябвах. Човек се пита защо пък и днес да не дотрябва на някого? Сигурен ли сте, че не съм ви нужен?

— Само като приятен събеседник — искрено казах аз.

— Е, какво пък, и на туй благодарим — отвърна той с готовност. — Тогава тръгвайте да пием чай.

И ние отидохме да пием чай.

Доктор Гоанек живееше в голяма дървена къща, направена в традиционния руски стил от хоризонтални греди, край медицинския пункт. Къщата беше снабдена с всичко необходимо — веранда с изящни струговани перила, прозорци, украсени с дърворезба, петел на покрива, ултразвукова зидана печка с автоматично регулиране, две места за спане върху нея и баня, а също маза на два етажа, свързана между другото с Линията за доставки. Отзад, в гъсталака от висока коприва, беше и кабината за нулевия транспорт, изкусно маскирана като дървен клозет.

„Чаят“ на доктора се състоеше от ледена чорба от цвекло, просена каша с тиква и газирани квас със стафили. Истински чай, чай като напитка нямаше: доктор Гоанек беше дълбоко убеден, че пиенето на силен чай подпомага образуването на камъни в бъбреците, а слабият чай е кулинарна безсмислица.

Доктор Гоанек отдавна живееше в „Трепетлика“ — беше поел тукашната практика преди дванадесет сезона. Виждал бе „Трепетлика“

като обикновен курорт, един от хилядите, и в периода на изключително фантастичния разцвет, по времето, когато в курортологията надделя идеята, че само умереният пояс може да направи почиващите щастливи. Не беше го напуснал и сега, в периода на очевидно безнадеждния упадък.

През този сезон, започнал както винаги през април, в „Трепетлика“ бяха пристигнали всичко на всичко трима летовници.

В средата на май тук почивала една съпружеска двойка — двама абсолютно здрави асенизатори. Те дошли направо от Северния Атлантик, където разровили огромна купчина радиоактивни отпадъци. Тази двойка — негър банту и малайка — сбъркала полукълбото и се появила тука с намерение да кара... ски. Като поскитали няколко дена из околните гори, една прекрасна вечер те изчезнали в неизвестна посока и чак след седмица изпратили телеграма от Фолкландските острови със съответните извинения.

И ето че вчера рано сутринта изневиделица в „Трепетлика“ се появил някакъв странен момък. Защо странен ли? Първо, не било ясно как е попаднал тук. Няма нито сухопътно, нито въздушно превозно средство — доктор Гоанек можел да гарантира за това със своята безсъница и с острия си слух. Не пристигнал тука и пеша — хич не приличал на човек, който пътешествува пешком: доктор Гоанек безпогрешно определял кои са пеши туристи — по миризмата. Оставал нулевият транспорт. Но, както е известно, в последните няколко дни нулевата връзка е объркана поради флукуация на неутронното поле, следователно човек може да попадне с нулевия транспорт в „Трепетлика“ само съвсем случайно. Обаче въпросът е, ако този момък е попаднал тук съвсем случайно, защо веднага се нахвърлил върху доктор Гоанек, сякаш цял живот е имал нужда именно от доктор Гоанек?

На пътешествувания по бански турист Камерер това се стори малко тъмна работа и доктор Гоанек побърза да даде съответните пояснения. На странния момък не му трябвал лично доктор Гоанек. На него му трябвал който и да е лекар, но затова пък колкото по-скоро, толкова по-добре. Работата била там, че момъкът се оплаквал от нервно изтощение и той наистина бил изтощен, при това толкова силно, че за опитен лекар като доктор Гоанек било лесно да го установи с просто око. Доктор Гоанек сметнал, че веднага трябва да му

бъде направено всестранно и старателно изследване, при което за щастие не била открита никаква патология. Забележително било, че тази благоприятна диагноза подействувала на момъка просто целебно. Той буквално разцъфнал пред очите му и след два-три часа, сякаш нищо не е било, вече приемал гости.

Не-не, гостите пристигнали по най-обикновения начин — със стандартен глайдер... всъщност не гостите, а гостенката. И, много правилно: за младия човек няма и не може да има по-целебна психотерапия от очарователна млада жена. В богатата си практика доктор Гоанек доста често се бил срещал с аналогични случаи. Ето например... Доктор Гоанек даде първия пример. Или да кажем... Доктор Гоанек даде втория пример. Съответно и за младите жени най-добрата психотерапия е... И доктор Гоанек даде третия, четвъртия и петия пример.

За да не се посрами, туристът Камерер побърза да отговори с примери от своя личен опит, когато веднъж като прогресор и той също се озовал на границата на нервното изтощение, но този жалък и неподходящ пример беше отхвърлен от доктор Гоанек с възмущение. Оказа се, че с прогресорите всичко е съвсем другояче — много по-сложно, а в известен смисъл, напротив, много по-просто. Във всеки случай доктор Гоанек никога не би си позволил без консултация със специалист да въздействува с каквито и да било психотерапевтични средства върху странния момък, ако той би се оказал прогресор...

Но, разбира се, странният момък не бил прогресор. Между другото той май че никога не би могъл да стане прогресор: психиката му била доста неподходяща за това. Не, не бил той прогресор, ами артист или художник, сполетян от голяма творческа несполука. И това съвсем не бил първият и дори не десетият случай в богатата практика на доктор Гоанек. Той помнел... И доктор Гоанек взе да бълва разни случаи, един от друг по-хубави, като естествено при това заменяше истинските имена с всевъзможни Хиксове, Вети и дори Алфи...

Туристът Камерер, бивш прогресор и изобщо човек, грубичък по рождение, доста неучтиво прекъсна това поучително повествование, като заяви, че той лично никогам не би се съгласил да живее в един курорт с чалнат артист. Това беше необмислена забележка и туристът Камерер незабавно беше поставен на място. Преди всичко думата „чалнат“ биде анализирана надълго и нашироко, направена на пух и

прах и отхвърлена напълно като признак на медицинско невежество, при това отгоре на всичко и вулгарна. И чак след това с необикновена злъч в гласа Гоанек съобщи, че споменатият чалнат артист, очевидно предчувствайки нашествието на бившия прогресор Камерер и всички несгоди, произтичащи от това, сам се отказал от мисълта да споделя с него един курорт и още сутринта отпътувал с първия попаднал му глайдер. При това той така бързал да избегне срещата с туриста Камерер, че дори не успял да се сбогува с доктор Гоанек.

Впрочем злъчта изобщо не достигна до съзнанието на бившия прогресор Камерер. Той взе всичко за чиста монета и изказа голямото си задоволство от факта, че курортът се е очистил от нервноизтощени хора на изкуството и вече няма никакви пречки да си избере по свой вкус най-подходящото място за престоя.

— Къде живя този неврастеник? — направо попита той и веднага поясни: — Питам, за да не губя напразно времето си да ходя там.

Този разговор вече се водеше на верандата с изящните перила. Малко шокираният доктор мълчаливо посочи една живописна дървена вила с голям син номер шест, която беше малко встрани от останалите постройки, на самия край на стръмния бряг.

— Чудесно — заяви туристът Камерер. — Значи няма да ходим нататък. А отначало ние с вас ще отидем ей там... Харесва ми, че там офиката сякаш е по-гъста...

Нямаше никакво съмнение, че поначало общителният доктор Гоанек възнамеряваше да предложи, а в случай на съпротива и да натрапи своята особа като водач и познавач на „Трепетлика“. Но сега туристът и бивш прогресор Камерер му се струваше прекалено безцеремонен и груб.

— Несъмнено — сухо каза той. — Съветвам ви да минете по ей тази пътека. Потърсете вила номер дванайсет.

— Как? Ами вие?

— Съжалявам. Знаете ли, имам навик след чая да си почивам в хамака...

Без съмнение един-единствен жален поглед би бил достатъчен доктор Гоанек веднага, да се умиловичи и да изневери на своя навик в името на законите на гостоприемството. Затова грубият и вулгарен Камерер побърза да направи последния гаф.

— Пр-р-роклетата възраст — съчувствено каза той и работата беше свършена.

Като кипеше безгласно от възмущение, доктор Гоанек се отправи към своя хамак, а аз се мушнах в гъсталака от офика, заобиколих медицинския пункт и се запътих напреки по склона към къщата на неврастеника.

2 ЮНИ 78 ГОДИНА ВЪВ ВИЛА НОМЕР ШЕСТ

Беше ми ясно, че по всяка вероятност „Трепетлика“ вече никога няма да види очите на Лев Абалкин и че в неговото временно жилище няма да намеря нищо полезно. Но две неща никак не ми бяха ясни. Наистина как е попаднал Лев Абалкин в тази „Трепетлика“ и защо? Ако той наистина се крие, от негова гледна точка много по-логично и по-безопасно би било да се обърне към лекар в който и да било голям град. Например в Москва, до която отгук се лети десет минути, или поне във Валдай, до който отгук се лети две минути. По всяка вероятност той е попаднал тук съвсем случайно: или не е обърнал внимание на предупреждението за неутринната буря, или му е било все едно къде ще попадне. Имал е нужда от лекар, спешна и крайно остра. Защо?

И още нещо е странно. Нима опитен лекар, почти на сто години, може толкова да сбърка, та да обяви, че закоравелият прогресор не е годен за тази професия. Едва ли. Още повече че не за първи път се сблъсквам с въпроса за професионалното ориентиране на Лев Абалкин... Изобщо решението изглежда безпрецедентно. Едно е да насочиш човека към тази професия въпреки професионалните му наклонности, а съвсем друго е да направиш прогресор човек с противоположна психика. За такова нещо трябва да се отстранява от работа — и то не временно, а завинаги, защото тука вече мирише не на напразно пилеене на човешка енергия, а на изпращане на хора на смърт... Впрочем Тристан вече умря... И си помислих, че после, когато намеря Лев Абалкин, ще трябва непременно да издиря и хората, по чиято вина се е забъркала цялата тази каша.

Както и очаквах, вратата на временното жилище на Лев Абалкин не беше заключена. В малкия хол беше пусто, на ниска кръгла масичка до една газена лампа важно седеше детска играчка: мече-панда, което тържествено кимаше с глава, святкайки с рубиновите си очички.

Надникнах вдясно, в спалнята. Очевидно тук никой не беше влизал от година-две, а може би и през всичките тези три години — дори автоматичното осветление не беше включено, а в ъгъла над застеления креват тъмнееха паяжини с умрели паяци.

Заобиколих масичката и влязох в кухнята. Кухнята беше ползвана. На сгъваемата масичка имаше мръсни чинии, капакът на Линията за доставки беше отворен и в приемника се мъдреше непотърсен пакет с чепка банани. Очевидно там, в своя щаб „Ц“, Лев Абалкин беше свикнал да ползва услугите на ординарец. Впрочем спокойно можеше да се предположи, че не е знаел как да пусне киберчистача...

Кухнята донякъде ме подготви за това, което видях в гостната. Наистина само донякъде. Целият под беше осеян с парчета накъсана хартия. Широката кушетка беше разпердушинена — пъстрите възглавници се въргаляха на всички страни, а едната се оказа на пода в далечния ъгъл на стаята. Фотьойлът до масата беше прекатурен, а на масата бяха разхвърлени съдини с позасъхнала храна и пак същите мръсни чинии, а сред всичко това стърчеше начената бутилка вино. Още една бутилка, оставила лепкава диря по килима, се беше изтъркаляла до стената. Кой знае защо, имаше само една чаша с вино на дъното, но тъй като завесата на прозореца беше съдрана и едва-едва се крепеше, някак си веднага предположих, че втората чаша е излетяла през широко отворения прозорец.

Смачканата хартия не се търкаляше само на пода и не всичката беше смачкана. Няколко листа се белееха на кушетката, накъсани парчета бяха попаднали в съдините с храната и изобщо съдините и чиниите бяха отместени малко настрана, а на освободеното място лежеше цял топ хартия.

Пристъпих внимателно навътре и тутакси нещо твърдо се заби в босата ми пета. Беше парче кехлибар, което приличаше на кътник с два корена и беше пробито от край до край. Клекнах, огледах се и открих още няколко такива късчета, а останалата част от кехлибарения гердан се търкаляше под масата, до самата кушетка.

Както бях клекнал, взех най-близкото смачкано парче хартия и го разгладих върху килима. Беше половин лист от обикновена хартия за писане, на който някой беше нарисувал с писалка човешко лице. Детско лице. Някакъв дебелобузест малчуган на дванайсетина години.

Според мен доносчик. Рисунката беше направена с няколко точни и уверени щрихи. Доста, доста добра рисунка. Изведнъж ми мина през ума, че може би греша, че съвсем не Лев Абалкин, а наистина някакъв професионален художник, сполетян от творческа несполука, е оставил след себе си целия този хаос.

Събрах всичката разхвърлена хартия, вдигнах фотъйола и се настаних в него.

И останалото, което видях, се оказа доста странно. Някой бързо и уверено беше рисувал на листите някакви лица — най-вече детски, някакви зверчета — явно земни, някакви сгради, пейзажи и дори според мен облаци. Имаше няколко планове и скици на местности, нахвърлени с ръката на професионален топограф — горички, ручей, блата, кръстопътища и там, сред лаконичните топографски знаци, кой знае защо, имаше дребни човешки фигурки, седящи, лежащи, бягащи, и дребни изображения на животни — или елени, или лосове, или вълци, или кучета и кой знае защо, някои от тези фигурки бяха зачеркнати.

Всичко това беше странно или поне без никаква връзка с хаоса в стаята и с образа на имперския щабен офицер, още не успял да си отпочине. На едно от листчетата открих чудесен портрет на Майя Глумова и ме поразих нейното изражение на безпомощност или на недоумение, което беше уловено много умело на това усмихващо се и общо взето, весело лице. Имаше още и един шарж на учителя, на Сергей Павлович Федосеев, при това доста майсторски шарж: навярно именно такъв е бил Сергей Павлович преди четвърт век. Като видях този шарж, се сетих кои сгради са изобразени на рисунките — такава беше типовата архитектура на евразийските училища-интернати преди четвърт век... И всичко това е било рисувано бързо, точно, уверено и почти в същия миг е било късано, омачквано и захвърляно.

Сложих листите настрана и отново огледах гостната. Някаква синя дрипа под масата привлече вниманието ми. Вдигнах я. Беше измачкана и окъсана женска носна кърпа. Разбира се, веднага си спомних разказа на Акутагава^[1] и си представих как Майя Тойвовна е седяла в ей тоя, същия фотъйола пред Лев Абалкин, гледала го е, слушала го е и на лицето ѝ е блуждаела усмивка, зад която само като слаба сянка се е появявало изражението на безпомощност или

недоумение, а ръцете ѝ под масата безжалостно са мачкали и късали носната кърпа...

Ясно виждах Майя Глумова, но съвсем не можех да си представя какво е виждала и чувала тя. Цялата работа беше в тези рисунки. Ако не бяха те, лесно бих могъл да видя на тези разхвърлена кушетка обикновения имперски офицер, който току-що е излязъл от казармата и сега вкува от насладите на заслужения отдих. Но рисунките съществуваха и в тях се криеше нещо много важно, много сложно и много мрачно...

Нямах повече работа тук. Пресегнах се към видеофона и набрах номера на Екселенц.

[1] Става дума за разказа на Рюноске Акутагава (1892–1927) „Носната кърпичка“ — Б.пр. ↑

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

НЕОЧАКВАНАТА РЕАКЦИЯ НА ЕКСЕЛЕНЦ

Той ме изслуша, без нито веднъж да ме прекъсне, което само по себе си вече беше доста лош признак. Опитах се да се утеша с мисълта, че неговото недоволство не е свързано с мен, а с някакви други обстоятелства, които не ме засягат. Но щом ме изслуша докрай, той каза навъсено:

— С Глумова почти нищо не е излязло.

— Легендата ми върза ръцете — сухо казах аз.

Той не взе да спори, а попита:

— Какво мислиш да правиш по-нататък?

— Според мен той няма да се върне повече тука.

— И според мен — също. А при Глумова?

— Трудно е да се каже. По-точно нищо не мога да кажа. Не разбирам. Но някаква вероятност естествено има...

— Твоето мнение — защо той изобщо се е срещнал с нея?

— Точно това не разбирам, Екселенц. По всичко личи, че те са се отдали тук на любов и спомени. Само че тази любов не е била любов като любов, пък и спомените не са били просто спомени. Иначе Глумова нямаше да бъде в такова състояние. Разбира се, ако се е напил като свиня, той би могъл някак да я оскърби... Особено ако си спомним колко странни са били отношенията им в детството...

— Не преувеличавай — промърмори Екселенц. — Те отдавна не са деца. Въпросът стои така: ако сега той отново я извика или сам отиде при нея, тя ще го приеме ли?

— Не знам — казах аз. — По всяка вероятност — да. Той все още има твърде голямо влияние върху нея. Тя не би могла да изпадне в такова отчаяние заради човек, към когото е равнодушна.

— Литература — промърмори Екселенц и неочаквано кресна: — Ти си бил длъжен да научиш защо я е извикал! За какво са говорили! Какво й е казал!

Доядя ме.

— Нищо такова не можех да науча — казах аз. — Тя беше изпаднала в истерия. А когато се свързе, пред нея седеше журналист-идиот с кожа, дебела цял дюйм...

Той ме прекъсна.

— Ще се наложи да се срещнеш с нея още веднъж.

— Тогава ми разрешете да променя легендата!

— Какво предлагаш?

— Например така. Аз съм от „Комкон“. На някаква планета е станало нещастие. Лев Абалкин е свидетел. Но нещастиято така го е потресло, че той е избягал на Земята и сега не ще никого да види... Психически е пречупен, почти е болен. Ние го търсим, за да научим какво е станало там...

Екселенц мълчеше, моето предложение явно не му харесваше. Известно време гледах недоволното му голо теме, осеяно с лунички, което беше запълнило екрана, а после, сдържайки се, заговорих отново:

— Разберете, Екселенц, вече не бива да лъжа както преди. Тя успя да прецени, че не съм се появил случайно при нея. Струва ми се, можах да я разубедя, но ако се появи отново в същото амплоа, това ще бъде предизвикателство срещу здравия разум! Или тя е повярвала, че съм журналист, и няма какво да говори с мен, а просто ще прати по дяволите дебелокожия идиот. Или не е повярвала и тогава е още по-сигурно, че ще ме изхвърли. Аз например бих направил така. Виж, ако съм представител на „Комкон“, имам право да питам, и вече ще се постарая да я попитам така, че да отговори.

Според мен всичко това звучеше доста логично. Във всеки случай сега не можех да измисля нищо друго. Но така или иначе втори път няма да отида при нея в ролята на журналиста-идиот. В края на краищата Екселенц по-добре знае кое е по-важно: да се намери човекът или да се запази в тайна търсенето му:

Без да вдига глава, той попита:

— За какво ти беше сутринта да ходиш в музея?

Учудих се.

— Как за какво? Да говоря с Глумова...

Той бавно повдигна глава и видях очите му. Зениците му се бяха разширили и изпълваха едва ли не целите ириса. Даже се отдръпнах.

Нямаше никакво съмнение, че бях казал нещо ужасно. Заломотих като ученик:

— Ама нали тя там работи... Че къде трябваше да говоря с нея? У дома не можах да я намеря...

— Глумова работи в Музея за извънземни култури? — попита той, като изговаряше ясно всяка дума.

— Ами да, какво е станало?

— В специалния сектор за обекти с неизяснено предназначение... — тихо каза той. Дали попита или просто събщи? Ледени тръпки ме побиха, когато видях как тънките му устни се издължиха и левият ъгъл на устата му увисна надолу.

— Да — прошепнах аз.

Отново не виждах очите му. Блестящото му голо теме пак беше запълнило целия екран.

— Екселенц...

— Млъкни — кресна той.

И двамата замълчахме за дълго.

— Така — рече той най-после с обикновен глас. — Прибирай се. Стой си вкъщи и никъде не излизай. Всеки момент можеш да ми потрябваш. Но по всяка вероятност — през нощта. Колко време ти е нужно да се върнеш?

— Два часа и половина.

— Защо толкова много?

— Ами първо трябва да преплувам езерото.

— Добре. Веднага щом се върнеш вкъщи, ми докладвай. Побързай.

И екранът изгасна.

ИЗ ОТЧЕТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

... Дъждът отново се усилва и мъглата става по-гъста, така че къщите вляво и вдясно вече почти не могат да се различават от средата на улицата. Експертите изпадат в паника — привидяло им се, че сега отказват биооптичните преобразуватели. Успокоявам ги. Щом сърцата им се отпускат, стават нахални и започват да ми досаждат да включа прожектора за мъгла. Включвам им прожектора. Експертите аха-аха да засияят, но тогава Шчекн сяда на опашката си по средата на платното и заявява, че няма да направи нито крачка повече, докато не махнат тази шантава дъга, от която го болят ушите и го сърби между пръстите. Той, Шчекн, чудесно вижда всичко и без тези глупави прожектори, а пък ако експертите нещо не виждат, то значи не трябва да го виждат, нека по-добре да се захванат с някоя по-полезна работа, например докато той, Шчекн, се върне, да му приготвят овесена каша с боб. Взрив от възмущение. Изобщо експертите малко се страхуват от Шчекн. Всеки землянин, запознал се с главанак, рано или късно започва малко да се страхува от него. Но в същото време, колкото и парадоксално да е това, същият този землянин не е способен да се отнася към главанака другояче освен като към голямо говорещо куче (е, нали знаете, циркът, чудесата на зоопсихологията, това-онова...).

Един от експертите има неблагоприятното да заплаши Шчекн, че ще го остави без обед, ако продължава да се инати. Шчекн повишава тон. Обяснява им, че той, Шчекн, цял живот прекрасно е карал без експерти. Нещо повече, досега ние сме се чувствували особено добре именно когато експертите ни се виждали, ни се чували.

Стоя под дъжда, който все повече и повече се усилва, слушам всичките тези експертно-бобови врели-некипели и все не мога да се отърся от пълното вцепенение. Струва ми се, че присъствувам на невероятно глупаво театрално представление без начало и без край, където всички действащи лица са позабравили своите роли и дрънкат измислици с напразната надежда, че нещата могат да се оправят. Това представление сякаш е замислено специално за мене, та

колкото може по-дълго да бъде задържан на едно място, да не ми дадат да направя нито крачка напред, а в това време зад кулисите някой бързо прави нещо, с което окончателно да ми внуши: всичко е безсмислено, нищо не може да се направи, трябва да се връщам вкъщи...

С огромно усилие се овладявам и изключвам проклетия прожектор. Шчекн веднага прекъсва наред думата дългото, грижливо обмислено оскърбление и хуква напред, сякаш нищо не е било. Вървя подире му и слушам как Вандерхузе възстановява реда на борда:

„Срамота!... Да пречите на работната група!... Незабавно ще ви изгоня от залата!... Ще ви отстраня!... Тука да не е пазар!“

— Забавляваш ли се? — тихичко питам Шчекн.

Той само ме поглежда накриво с изпъкналите си очи.

— Интригант — казвам. — И всички главанасти сте интригансти и кавгаджиистии...

— Мокро е — ни в клин, ни в ръкав отвръща Шчекн. — И е пълно с жаби. Няма къде да стъпиш... Пак има камиони — съобщава той.

От мъглата пред нас силно и остро замирисва на мокро ръждясало желязо и след минута се озоваваме сред огромно сборище от най-различни автомобили.

Тук има и обикновени камиони, и камиони-фургони, и грамадни автоплатформи, и мънички капковидни пикали, и някакви чудовищни самоходни превозни средства с осем колелета, високи човешки бой. Те стоят наред улицата и по тротоарите, спрели как да е, безразборно, като са се долепили един в друг с броните си, а тук-таме са се накамарили един връз друг — невъобразимо ръждясали, полуразнебитени, разпадащи се при най-малкото побутване. Те са стотици. Невъзможно е да вървим бързо, налага се да ги заобикаляме, да се провираме, да се прехвърляме и всички те са натоварени догоре с покъщнина, и тази покъщнина също отдавна е изгнила, разкапала се е, ръждясала е до неузнаваемост...

А после някак неочаквано този уродлив лабиринт свършва.

По-точно наоколо пак има коли, стотици коли, но сега те стоят в известен ред, подредени от двете страни на платното и по тротоарите, а средата на улицата отново е чиста.

Поглеждам Шчекн. Той яростно се отърсва, чеше се с всичките си четири лапи едновременно, ближе си гърба, плюе, бълва проклетия и отново захваща да се отърсва, да се чеше и да се ближе.

Вандерхузе пита разтревожен защо сме се отклонили от маршрута и какъв беше тоя склад. Обяснявам му, че това не беше склад. Спорим на темата: ако това са следи от евакуация, то защо аборигените са се евакуирали от покрайнините към центъра.

— Обратно по този път няма да мина — заявява Шчекн и с яростен удар размазва на настилката промъкващата се жаба.

В два часа след пладне щабът разпространява съобщение за първите изводи. Екологична катастрофа е имало, но цивилизацията е загинала по някаква друга причина. Населението е изчезнало, тъй да се каже, завчас, но не се е изстребило във войни и не се е евакуирало в Космоса, защото технологията не била на такова равнище, пък и изобщо планетата не представлява гробище, а боклукчийска кофа. Жалките останки от аборигените вегетират в селските местности, обработват някак земята, напълно са лишени от културни навици, но чудесно боравят с магазинните винтовки. Извод за нас с Шчекн: градът би трябвало да бъде абсолютно пуст. На мен този извод ми изглежда съмнителен. На Шчекн също.

Улицата се разширява, къщите и редиците от коли от двете ни страни съвсем изчезват в мъглата и усещам, че пред мен има открито пространство. След още няколко крачки отпред в мъглата изплува нисък квадратен силует. Пак е бронетранспортър — съвсем същият като онзи, който беше попаднал под срутилата се стена, но този е захвърлен много отдавна, вдълбал се е под собствената си тежест и сякаш е враснал в асфалта.

Нищо не виждам пред себе си. Мъглата на този площад е някак особена, неестествено гъста, сякаш се утаявала тук много, много години, за тези години се е уталожила, пресякла се е като мляко и се е слегнала под собствената си тежест.

— Погледни под краката си — внезапно командува Шчекн. Поглеждам под краката си и нищо не виждам. Затова пък внезапно осъзнавам, че под краката ни вече има не асфалт, а нещо меко, пружиниращо и хлъзгаво като дебел мокър килим. Клякам.

— Можеш да включиш твоя прожектор — мърмори Шчекн. Но вече без всякакъв прожектор виждам, че тук асфалтът почти напълно е

покрит с доста дебела и противна кора от някаква сплъстена влажна маса, плътно обрасла с разноцветна плесен. Измъквам ножа и надигам един пласт от кората — от плесенясалата маса се откъсва нещо като парче или ивица и под тази ивица от мътно зеленило се показва нещо кръгло (копче? катарамата?) и бавно започва да се изправят някакви телчета или пружинки...

— Всички те са вървели тук... — казва Шчекн със странна интонация.

Надигам се и поемам нататък, като стъпвам по меко и хлъзгаво. Опитвам се да обуздая въображението си, но този път не успявам. Всички те са вървели тук, по този път, като са захвърляли своите ненужни пикали и фургони, стотици хиляди и милиони са нахлували от булеварда на този площад, като са минавали покрай бронетранспортъора със страшно и безсилно насочените картечници, вървели са, като са изтървавали и малкото, което се опитвали да отнесат със себе си, препъвали са се и го изтървавали, може би дори самите те са падали и тогава вече не са могли да станат и всичко, което паднело, се стъпквало, стъпквало, стъпквало от милиони, крака. И кой знае защо, струваше ми се, че всичко това е станало през нощта — човешката каша е била озарена от мъртва мъждива светлина и е било тихо като в сън...

— Яма... — казва Шчекн.

Включвам прожектора. Няма никаква яма. Докъдето стига лъчът, по равния гладък площад проблясват безбройните блещукащи пламъчета на луминесциращата плесен, а на две крачки пред нас влажно чернее голям, около двайсет на четирийсет, правоъгълник от гладък и гол асфалт. Той сякаш старателно е изрязан в този плесенясал мъждукащ килим.

— Стъпала! — казва Шчекн сякаш с отчаяние. — Надупчени! Дълбоко е! Не виждам...

Мравки полазват гърба ми: никога не съм чувал Шчекн да говори с толкова странен глас. Без да гледам, протягам ръка надолу, поставям я върху голямата високочела глава и усещам как нервно потрепва триъгълното ухо. Безстрашният Шчекн е изплашен. Безстрашният Шчекн се притиска до крака ми точно така, както неговите прадеди са се притискали до краката на своите господари, когато са усещали зад прага на пещерата нещо непознато и опасно...

— Няма дъно... — казва той с отчаяние. — Не мога да разбера. Винаги има дъно. Те всички са влезли там, а дъно няма и никой не се е върнал... Ние трябва ли да отидем там?

Клякам и го прегръщам през врата.

— Не виждам тук ями — казвам на езика на главанаците. — Виждам само правоъгълник от равен асфалт.

Шчекн диша тежко. Всичките му мускули са напрегнати и той все по-плътно се притиска до мен.

— Ти не можеш да я видиш — казва той. — Не умееш. Има четири стълби с надупчени стъпала. Изтрити са. Блестят. Спускат се все по-надълбоко и по-надълбоко. И наникъде не водят. Не искам да отивам там. Не ми заповядвай.

— Приятелю — казвам аз. — Какво става с тебе? Как мога да ти заповядвам?

— Не ме моли — каза той. — Не ме кани. Не настоявай.

— Ей сега ще си отидем оттук — казвам.

— Да. И по-бързо!

Диктувам донесението. Вандерхузе вече е превключил моя канал към щаба и когато завършвам, цялата експедиция вече е в течение на нещата. Надига се врява. Предлагат се хипотези, препоръчват се мерки. Доста е шумно. Шчекн полека-лека идва на себе си: гледа накриво с жълтите си очи и непрекъснато се облизва. Накрая се намесва самият Комов. Врявата стихва. Наредено ни е да продължим придвижването си напред и ние се подчиняваме на драго сърце.

Заобикаляме страшния правоъгълник, пресичаме площада, минаваме покрай втори бронетранспортър, който е заприщил булеварда от срещуположната страна, и отново се оказваме между две колони от изоставени автомобили. Шчекн пак тича бодро напред, отново е енергичен, заядлив и надменен. Усмиввам се наум и си мисля, че на негово място сега несъмнено щях да се измъчвам от срам заради паническия пристъп на почти детински страх, който не съм могъл да овладее там, на площада. А ето че Шчекн никак даже не се измъчва. Да, изпитал е страх и не е успял да го прикрие, и не вижда в това нищо срамно и неудобно. Сега разсъждава на глас:

— Всички те са отишли под земята. Ако там имаше дъно, щях да те уверявам, че те всички сега живеят под земята, много надълбоко,

нечувано. Но там няма дъно! Не разбирам къде могат там да живеят. Не разбирам защо там няма дъно и как е възможно това.

— Опитай се да обясниш — казвам му аз. — Много е важно.

Но Шчекн не може да обясни. Много е страшно, твърди той.

Планетите са кръгли, опитва се той да обясни, и тази планета, и тя е кръгла, сам видях, но на този площад тя съвсем не е кръгла. Там тя е като чиния. И в чинията има дупка. И тази дупка води от една кухня, където се намираме ние, направо в друга кухня, където нас ни няма.

— А защо аз не видях тази дупка?

— Защото отгоре тя е покрита. Ти не умееш да виждаш това. Покрили са я за такива като тебе, а не за такива като мене...

После той неочаквано съобщи, че пак се е появила опасност. Малка опасност, обикновена. Много отдавна е нямало никаква и ето че отново се е появила.

След малко от фасадата на къщата вдясно се откъсва и рухва балконът на третия етаж. Бързо питам Шчекн не е ли намалела опасността. Без да се замисля, той казва да, намалела е, но малко. Искам да го попитам от коя страна сега ни заплашва тази опасност, но в този момент силен въздушен поток ме блъска в гърба, свисти в ушите ми, а козината на Шчекн настръхва.

По булеварда сякаш профучава малък ураган. Горещ е и от него мирише на желязо.

— Какво става там при вас? — крещи Вандерхузе.

— Течение някакво става — отвръщам аз през зъби.

Нов вихър ме понася и въпреки желанието ми ме кара да тичам напред. Унизително е някак си.

— Абалкин! Шчекн! — гърми гласът на Комов. — Стойте по средата на улицата! По-далече от стените! Продухвам площада и край вас може нещо да се срути...

Шчекн пада по корем и се влачи по настилката в компанията на някакъв заляпал се плъх.

— Свърши ли? — раздразнено пита той, когато ураганът стихва. Даже не се опитва да се изправи на крака.

— Край — казва Комов. — Можете да продължавате придвижването си.

— Благодаря ви от сърце — казва Шчекн, злъчен като най-отровната змия.

В ефира някой не може да се сдържи и се кикоти. Струва ми се, че е Вандерхузе.

— Моля да ме извините — казва Комов. — Трябваше да разпръсна мъглата.

В отговор Шчекн бълва най-дългото и завързано проклятие на езика на главанаците, изправя се, бясно се отърсва и внезапно застива в неудобна поза.

— Лев — казва той. — Вече няма опасност. Съвсем. Издухаха я.

— Все е полза — казвам аз.

Информация от Еспада. Много емоционално описва Главния Гаттаух. Като жив е пред очите ми — невъобразимо мръсен, вонящ старец, целият в лишеи, който изглежда на двеста години, а твърди, че е на двайсет и една, говори прегракнало, кашля, храчи и се секне, постоянно държи на колене магазинната си винтовка и от време на време гърми във въздуха над главата на Еспада, не ще да отговаря на никакви въпроси, а през цялото време се натиска сам да задава въпроси, като нарочно разсеяно изслушва отговорите и на всеослушание обявява всеки втори отговор за лъжа...

Булевардът ни извежда на поредния площад. Всъщност това не е площад, а просто вдясно има полукръгла градска градинка, зад която жълтее дълга сграда с вдлъбната фасада на фалшиви колони. Фасадата е жълта и храстите в градинката са някак си повехнало жълти като в края на есента и затова не мога веднага да забележа, че в средата на градинката има още една „чаша“.

Този път тя е непокътната и блести като нова, сякаш едва тази сутрин са я сложили тук, сред жълтите храсти — цилиндър, висок към два метра и с диаметър около метър, от полупрозрачен материал, наподобяващ кехлибар. Той стои абсолютно вертикално и кръглата му врата е плътно затворена.

На борда около Вандерхузе избухва ентузиазъм, а Шчекн още веднъж демонстрира своето безразличие и даже презрението си към всичките тези предмети, от които „неговият народ не се интересува“; той незабавно започва да се чеши, обърнал задник на „чашата“.

Аз обикалям около чашата, после хващам с два пръста издатината на кръглата врата и надниквам вътре. Обаче един поглед ми

е напълно достатъчен — запълнил с чудовищните си кости с безброй стави цялото пространство в чашата, извадил на показ бодливите си половинметрови щипки, с цялото си величие тъпо и мрачно ме гледа с двете си редици мътнозелени зъркели гигантски ракопаяк от Пандора.

Не реагирах от страх, а благодарение на спасителния рефлекс за абсолютно непредвидимото. Не бях успял и да ахна, когато вече с все сила запирах с рамо хлопнатата врата, опрял здраво крака о земята, облян в пот от главата до петите, и всяка жила в мен трепереше.

А Шчекн вече е до мен, готов незабавно и решително да се хвърли в бой — поклаща се на опънатите си напрегнати крака, като изчакващо върти високочелата си глава от една страна на друга. Ослепително белите му зъби влажно блестят в ъглите на устата. Това продължава само няколко секунди, след което той свадливо пита:

— Какво става? Кой те стресна?

Аз напипвам ръкохватката на скорчера, насила се отлепвам от проклетата врата и започвам да се отдръпвам назад, като държа скорчера готов. Шчекн отстъпва заедно с мене, като все повече се дразни.

— Зададох ти въпрос! — възмутено заявява той.

— Ти какво — казвам аз през зъби, — досега нищо ли не усети?

— Къде? В тази будка ли? Там няма нищо!

Вандерхузе и експертите развълнувано вдигат врява на ухото ми. Не ги слушам. И без тях знам, че мога например да подпра вратата с греда — ако я намеря отнякъде — или да изгоря всичко със скорчера. Продължавам да отстъпвам, като не свалям очи от вратата на „чашата“.

— Будката е празна! — продължава да настоява Шчекн. — И вътре няма никой. И от много години там не е имало никой. Искаш ли да отворя вратата и да ти покажа, че там няма нищо?

— Не — казвам, като криво-ляво се оправям с гласните си струни. — Да се махаме оттука.

— Само ще отворя вратата...

— Шчекн — казвам аз. — Грешиш.

— Ние никога не грешим. Отивам. Ще видиш.

— Грешиш — изреждавам аз. — Ако сега не тръгнеш с мен, значи не си ми никакъв приятел и хич не ти пука за мене!

Рязко се завъртам на токовете си (скорчерът е в отпуснатата ми ръка, предпазителят е снет, а регулаторът е поставен на непрекъснато

разреждане) и се отдалечавам... Гърбът ми е огромен, широк е колкото целия булевард и е абсолютно беззащитен.

С необикновено намусен и презрителен вид Шчекн се тътри вляво зад мен и мърмори предизвикателно. А когато се отдалечаваме на около двеста крачки и вече напълно съм се успокоил и започвам да търся начин да се одобрим, Шчекн внезапно изчезва. Излита като вихър и ето го вече до будката, и е късно да се спускам след него, да го хващам за задните крака и да замъквам глупака надалеч, и скорчерът ми вече е съвсем безполезен, а проклетият главанак открехва вратата и дълго, безкрайно дълго гледа вътре в „чашата“...

После, все тъй без да издаде нито звук, отново затваря вратата и се връща. Шчекн е унижен. Шчекн е убит духом. Безспорно признава, че е напълно некадърен и затова е готов занапред да изтърпи всякакво отношение към себе си. Той се връща до краката ми, сяда леко извърнат и посърнал свежда глава. Мълчим. Аз избягвам да го гледам. Гледам „чашата“ и усещам как струйките пот по лицето ми изсъхват и стягат кожата, как мускулите ми се освобождават от мъчителните тръпки, за да бъдат обхванати от лепкава угнетяваща болка и от всичко на света сега най-много ми се иска да изсъскам: „Мр-р-ръсно псе!...“ и със силен замах, в който да събера всичката си мъка и облекчение, да залепя плесница на тази тъжна, глупапа, упорита, високочела и безмозъчна тиква. Но аз само казвам:

— Имахме късмет. Кой знае защо, тук те не нападат...

Съобщение от щаба. Предполагат, че „правоъгълникът на Шчекн“ е вход в междупространствен тунел, през който е било отведено населението на планетата. Вероятно от Страниците...

Вървим през необикновено пуст район. Никакви гадинки няма, даже комарите са изчезнали някъде. На мене това много-много не ми харесва, но Шчекн никак не се безпокои.

— Този път закъсняхте — мърмори той.

— Да, май че е така — отвръщам аз отзивчиво.

Шчекн проговаря за пръв път след инцидента с ракопаяка. Изглежда, че е склонен да говори за странични неща. Той рядко проявява такава склонност.

— Страниците — мърмори той. — Много пъти съм чувал: Страниците, Страниците... Вие съвсем нищо ли не знаете за тях?

— Много малко. Знаем, че това е свръхцивилизация, знаем, че са многократно по-силни от нас. Предполагаме, че не са хуманоиди. Предполагаме, че те са овладели цялата наша Галактика, при това доста отдавна. Освен това предполагаме, че те нямат дом — в нашия и във вашия смисъл на това понятие. Тъкмо затова ги наричаме Странници...

— Искате ли да се срещнете с тях?

— Ами какво да ти кажа... Комов би дал за това дясната си ръка. А аз например бих предпочел никога да не се срещам с тях...

— Страхуваш ли се от тях?

Не ми се ще да обсъждам този въпрос. Особено сега.

— Виж какво, Шчекн — казвам аз, — това е дълъг разговор. Ти все пак да беше се поозърнал настрани, че, гледам, си станал нещо разсеян.

— Озъртам се аз. Всичко е спокойно.

— А забеляза ли, че тука всичките гадинки са изчезнали?

— Така е, защото насам често се навъртат хора — казва Шчекн.

— Тъй ли? — казвам аз. — Е, няма що, успокой ме.

— Сега ги няма. Почти.

Четиридесет и втори квартал свършва и се приближаваме към кръстовището. Неочаквано Шчекн съобщава:

— Зад ъгъла има човек. Сам е.

Това е грохнал старец в дълго черно палто до петите, с кожена ушанка, завързана под разрошената му мръсна брада, с ръкавици в яркожълт весел цвят и с огромни обувки с платнена горница. Той се движи с голяма мъка, като едва влачи краката си. До него има към трийсет метра, но и от такова разстояние ясно се чува колко тежко диша, как свисти гърлото му, а понякога от напрягане дори се изтръгват стонове.

Той товари нещо като детска количка с тесни и високи колела. Вмъква се в разбита витрина, задълго изчезва там и пак така бавно се измъква обратно, като се опира с една ръка в стената, а с другата притиска към гърдите, си по две-три консервени кутии с ярки етикети. Всеки път, щом се добере до своята количка, капнал, той се свлича на трикрако сгъваемо столче, известно време седи неподвижно и си почива, а после се захваща все така бавно и внимателно да прехвърля консервите от свитата си ръка в количката. След това отново си

почива, сякаш спи седнал, и пак се надига на треперещите си крака и се насочва към витрината — висок, черен, превит почти одве.

Ние стоим на ъгъла почти без да се крием, защото ни е ясно, че старецът нито вижда, нито чува какво става наоколо. По думите на Шчекн той е съвсем сам и наблизо няма никой. Нямам никакво желание да влизам в контакт с него, но очевидно ще се наложи да го направя — най-малкото за да му помогна да пренесе тези консервени кутии. Ала се боя да не го изплаша. Моля Вандерхузе да го покаже на Еспада, нека Еспада да определи какъв е той — „магьосник“, „войник“ или „човек“.

Старецът за десети път прехвърли своите консерви в количката и пак си почива, прегърбил се на трикракото столче. Главата му потреперва и се накланя все по-ниско над гърдите. Очевидно той заспива.

— Нищо такова не съм виждал — заявява Еспада. — Лев, поговорете с него...

— Май че е много стар — със съмнение казва Вандерхузе.

— Сега ще умре — мърмори Шчекн.

— Точно така — казвам аз. — Особено ако се появя пред него с моя папагалски комбинезон...

Не успявам да се доизкажа. Внезапно старецът се наклонява рязко напред и меко се поваля на една страна на настилката.

— Край — казва Шчекн. — Можем да отидем да го видим, ако ти е интересно.

Старецът е мъртъв, той не диша и пулсът му не се напипва. По всичко личи, че има обширен инфаркт и организмът му е напълно изтощен. Но не от глад. Просто той е много, невъобразимо грохнал от старост. Стоя на колене и се вглеждам в това зеленикавобяло костеливо лице. Първият нормален човек в този град. И той е мъртъв. И нищо не мога да направя, защото имам под ръка само походната апаратура.

Поставям му две ампули микрофаг и казвам на Вандерхузе да изпрати насам лекари. Нямам намерение да се задържам тук. Безсмислено е. Той няма да заговори. А ако заговори, няма да бъде скоро. Преди да тръгна, стоя още малко над него, гледам количката, натоварена до половината с консервени кутии, събореното столче и си мисля, че сигурно старецът навсякъде е мъкнал със себе си това столче и постоянно е присядал на него да си почине...

Към осемнайсет часа започва да се мръква. По моите сметки до края на маршрута ни остават още към два часа път и предлагам на Шчекн да си починем и да хапнем. Шчекн няма нужда от почивка, но както винаги, не пропуска случая още веднъж да си похапне.

Настаняваме се на края на голям пресъхнал фонтан под сянката на някакво митологично каменно чудовище с крила и отварям пакетите с храна. Наоколо неясно мъждеят стените на мъртвите къщи, цари мъртва тишина и е приятно човек да си мисли, че на десетки километри по изминатия маршрут вече няма мъртва пустота, а работят хора.

По време на ядене Шчекн никога не разговаря, но щом се нахрани до насита, обича да побъбри.

— Този старец — казва той, като грижливо облизва лапата си — наистина ли го съживиха?

— Да.

— И отново е жив, върви и приказва?

— Едва ли приказва, камо ли пък да върви, но е жив.

— Жалко — недоволно мърмори Шчекн.

— Защо жалко?

— Жалко, че не приказва. Интересно би било да науча какво има Там...

— Къде?

— Там, където е бил, когато умря.

Усмивам се.

— Мислиш, че там има нещо?

— Трябва да има. Нали трябва някъде да се дяна, когато умра.

— Къде се дява електрическият ток, когато човек го изключи? — питам аз.

— Това никога няма да мога да разбера — признава си Шчекн. — Но ти разсъждаваш неправилно. Да, не знам къде се дява електрическият ток, когато човек го изключи. Но не знам също така и откъде се взема той, когато човек го включи. А виж, откъде съм се взел аз — това ми е ясно и добре известно.

— И къде си бил ти, когато още те е нямало? — коварно го запитвам аз.

Но за Шчекн това не е проблем.

— Бил съм в кръвта на моите родители. А преди това — в кръвта на родителите на моите родители.

— Значи когато няма да те има, ще бъдеш в кръвта на своите деца...

— А ако нямам деца?

— Тогава ще бъдеш в земята, в тревата, в дърветата...

— Не е така! В тревата и в дърветата ще бъде моето тяло. А аз самият къде ще бъда?

— В кръвта на твоите родители също не си бил ти самият, а твоето тяло. Та нали ти не помниш какъв си бил в кръвта на твоите родители...

— Как така да не помня? — учудва се Шчекн. — Доста много неща помня!

— Да, наистина... — промърморвам аз, сразен. — Вие имате генетична памет...

— Можеш да го наричаш както си искаш — сърдито мърмори Шчекн. — Но аз наистина не разбирам къде ще се дяна, ако ей сега умра. Нали нямам деца...

Решавам да прекратя този спор. Ясно ми е, че никога няма да съумея да докажа на Шчекн, че Там няма нищо. Затова мълчаливо загъвам пакета с храната, слагам го в раницата и се настанявам поудобно, като протягам краката си.

Шчекн грижливо е облизал и втората си лапа, идеално е подредил козината по бузите си и отново подхваща разговор.

— Ти ме учудваш, Лев — заявява той. — И всички вие ме учудвате. Нима още не ви е омръзнало тук?

— Защо да ни омръзне? Нали това ни е работата.

— А защо трябва да работите без всякакъв смисъл?

— Как да няма смисъл. Та ти сам виждаш колко неща научихме само за един ден.

— И тогава аз питам: за какво ви е да научавате това, което няма смисъл? Какво ще правите с него? Вие все научавате и научавате и нищо не правите с това, което научавате.

— С кое например? — питам аз.

Еша си няма Шчекн да спори. Току-що спечели една победа и сега явно се стреми да спечели втора.

— Ами например ямата без дъно, която намерих. На кого и за какво може да потрѣбва яма без дъно?

— Това не е точно яма — казвам аз, — а по-скоро врата към друг свят.

— Вие можете ли да минете през тази врата? — осведомява се Шчекн.

— Не — признавам аз. — Не можем.

— За какво ви е тогава тази врата, през която и тъй, и тъй не можете да минете?

— Днес не можем, но утре ще можем.

— Утре ли?

— В широкия смисъл. Вдругиден. След година...

— Друг свят, друг свят... — недоволно мърмори Шчекн. — Нима ви е тясно в този?

— Ами как да ти кажа... Сигурно е тясно на въображението ни.

— Разбира се! — язвително казва Шчекн. — Нали е достатъчно да попаднете в друг свят и тутакси се захващате да го промените, докато заприлича на вашия собствен. И много естествено на вашето въображение пак му става тясно, и тогава търсите друг някакъв свят, и отново се захващате да го промените...

Внезапно той рязко прекъсва своята филипика и в същия миг усещам, че наблизко има някой. Тук. На две крачки. В подножието на митологичното чудовище.

Това е съвсем нормален абориген, по всичко изглежда, че е от категорията „човек“ — здрав и строен мъж в брезентови панталони и брезентово яке на голо, а на врата му виси магазинна винтовка. Гъстите му рошави коси падат над очите, а лицето му е гладко избръснато. Той стои съвсем неподвижно до постаментата и само очите му бавно се въртят ту към мен, ту към Шчекн. Личи, че в тъмнината той вижда не по-лошо от нас. Не ми е ясно как е успял така безшумно и незабелязано да се промъкне дотук.

Внимателно се пресягам на гърба си и включвам озвучителния блок на езиковия транслатор.

— Ела и седни, ние сме приятели — казвам аз, като си мърдам само устните.

Със закъснение от половин секунда от лингвафона се разнасят гърлени звуци, доста приятни за ухото.

Непознатият трепва и прави крачка назад.

— Не се бой — продължавам аз. — Как се казваш? Аз се казвам Лев, а той се казва Шчекн. Ние не сме врагове. Искаме да поговорим с тебе.

Не, нищо не се получава. Непознатият отстъпва още една крачка и наполовина се скрива зад постаментата. Лицето му си остава все така безизразно и дори не е ясно разбира ли какво му говоря.

— Имаме вкусна храна — не се предавам аз. — Може би си гладен или искаш нещо да пиеш? Седни с нас и аз с удоволствие ще те нагостя...

Изведнъж се сещам, че сигурно аборигенът доста се е изплашил от това „ние“ и „с нас“ и бързам да премина в единствено число. Но и това не помага. Той съвсем се скрива зад постаментата и вече нито се вижда, нито се чува.

— Отива си — мърмори Шчекн.

И в този миг отново виждам аборигена — с широки, меки и абсолютно безшумни крачки той пресича улицата, стъпва на отсрещния тротоар и все така, без нито веднъж да се обърне, се шмугва в един вход.

2 ЮНИ, 78 ГОДИНА

ОЧИ В ОЧИ С ЛЕВ АБАЛКИН

Към 18:00 часа у дома се изтърсиха (без да ме предупредят) Андрей и Сандро. Прибрах папката в чекмеджето на бюрото и веднага строго им казах, че няма да търпя никакви служебни разговори, тъй като сега не са подчинени на мен, а на Клавдий. Освен това съм зает.

Те взеха жално да хленчат, че съвсем не са дошли по работа, че им е домъчняло за мен и че не бива да се отнасям така с тях. Друго може и да не могат, но на хленченето са майстори. Омекнах. Барът беше отворен и известно време с удоволствие си говорихме за моите кактуси. После изведнъж съвсем случайно открих, че вече не говорим толкова за кактусите, колкото за Клавдий и това все още донякъде изглеждаше оправдано, тъй като със своето тяло на буци и с болезнено хапливите си насмешки Клавдий и на мен самия ми напомняше кактус, ала не успях и да ахна, когато тези млади провокатори извънредно ловко и естествено преминаха към случая с биореакторите и Капитан Немо.

Без да се издавам с нищо, ги оставих хубавичко да се разпалят, а после, в кулминационния момент, когато вече решиха, че техният началник е лапнал въдицата, им предложих да си обират крушите. И щях да ги изгоня, защото здравата ме доядя и на тях, и на мене, но тогава (пак без предупреждение) взе, че се появи Альона. Съдбата ми била такава, помислих си аз и се запътих към кухнята. И тъй, и тъй беше станало време за вечеря, а даже на младите провокатори им е ясно, че пред външни хора не бива да разговарят за нашите работи.

Вечерята излезе чудесна. Провокаторите забравиха за всичко на света и взеха да се перчат пред Альона. Когато тя ги срязваше, аз почвах да се перча — колкото да се намирам на работа. Парадът на петлите завърти с грандиозен спор — къде да отидем сега. Сандро настояваше да се замъкнем да слушаме „Октопус“, при това незабавно, защото най-хубавите им парчета са в началото на програмата. Андрей се запали като истински музикален критик, нападките му срещу

„Октопус“ бяха страстни и лишени от каквато и да било мисъл, неговата теория за съвременната музика беше смайващо свежа и чиста и се свеждаше до това, че сега, през нощта, е най-подходящото време да изпробваме под ветрила новата му яхта „Любомудър“. Аз бях за играта на изречения или в краен случай на факти. Щом се досети, че днес никъде няма да ходя и изобщо съм зает, Аљона се разстрои и взе да се държи неприлично. „Октопус“ зад борда! — настояваше тя. — На бимбомбрамселите! Хайде да вдигаме гарга!" И така нататък.

В самия разгар на тази дискусия, в 19:33 часа, зачурулика видеофонът. Андрей, който седеше най-близо до него, си тикна пръста в клавиша. Екранът светна, но изображение не се появи. И нищо не се чуваше, защото Сандро ревеше с пълно гърло: „Острови, острови, острови...“, като извиваше странно тялото си, опитвайки се да подражава на неподражаемия Б. Туарега, докато Аљона, вече пощуряла, се опитваше да го надвика с „Песен без думи“ на Глиер (а може и да не е на Глиер).

— Млъкнете! — креснах аз, провирайки се към видеофона.

Вривата понамаля, но от апарата все така не се чуваше никакъв звук, а празният екран продължаваше да мъждука. Това едва ли беше Екселенц и аз се успокоих.

— Почакайте, ще преместя апарата — казах аз в синкавото трептене.

В кабинета сложих видеофона на бюрото, стоварих се във фотьойла и казах:

— Е, тук е по-тихо... Само имайте предвид, че не ви виждам.

— Извинете, забравих... — каза плътен мъжки глас и на екрана се появи бледосинкаво лице с дълбоки бръчки около устата, които се спускаха към брадичката. Челото беше ниско и широко, големите му очи бяха хлътнали дълбоко, а правите черни коси падаха до раменете.

Интересно беше, че веднага го познах, но не разбрах веднага, че е той.

— Здравейте, Мак — каза той. — Познахте ли ме?

Трябваша ми няколко секунди, за да се овладеея. Бях съвсем неподготвен.

— Моля ви се, моля ви се... — бавех се аз, като трескаво преценявах как би трябвало да се държа:

— Лев Абалкин — напомни ми той. — Спомняте ли си? Саракш. Синята змия...

— Боже мой! — извика журналистът Камерер, в миналото Мак Сим, резидент на Земята на планетата Саракш. — Льова! А на мен ми казаха, че не сте на Земята и не се знае кога ще бъдете... Или пък още сте там?

Той се усмихна.

— Не, вече съм тук... Но аз май ви попречих?

— И дума да не става. Как ще ми пречите! — с дълбоко вътрешно убеждение каза журналистът Камерер. Не онзи журналист Камерер, който посети Майя Глумова, а по-скоро онзи, който навести учителя. — Вие ми трябва! Та аз пиша книга за главанаците!

— Да, зная — прекъсна ме той. — Тъкмо затова ви се обаждам. Но, Мак, нали аз отдавна вече не работя с главанаците.

— Няма никакво значение — възрази журналистът Камерер. — Важното е, че вие бяхте първият, който работи с тях.

— Мисля, че първият бяхте вие.

— Не. Аз просто ги открих и толкоз. И изобщо за себе си вече съм написал. Събрал съм материал и за най-новите изследвания на Комов. Както виждате, имам вече увода и заключението, остава ми най-дребната работа — съдържанието... Слушайте, Лев, трябва непременно да се срещнем. Колко време ще бъдете на Земята?

— Малко — каза той. — Но непременно ще се срещнем. Наистина днес не ми се иска да...

— Мисля, че и за мен днес не е много удобно — бързо го подкрепи журналистът Камерер. — А какво ще кажете за утре?

Известно време той мълчаливо се вглежда в мен. Неочаквано си дадох сметка, че изобщо не мога да определя цвета на очите му, твърде много бяха хлътнали под надвисналите му вежди.

— Чудна работа — проговори той. — Вие никак не сте се променили. А аз?

— Честна дума? — попита журналистът Камерер, колкото да каже нещо.

Лев Абалкин отново се усмихна.

— Да — каза той. — Двайсет години минаха. И знаете ли, Мак, че си спомням за това време като за най-щастливото. Всичко беше пред мен, всичко едва започваше... И знаете ли, като си спомням сега за

това време, си мисля: колко дяволски много ми е провървяло, дето започнах с такива ръководители като Комов и като вас, Мак...

— Е, де, Лев, не преувеличавайте — каза журналистът Камерер. — Че какво общо имам тука аз?

— Как — какво общо? Комов ръководеше, Ролингсът и аз тичахме по задачи, а вие координирахте всичко!

Журналистът Камерер се опули. Аз — също, но освен това наострих уши.

— Ама, Лев — каза журналистът Камерер, — вие, приятелю, поради неопитността си явно бъкел не сте разбирали от тогавашната субординация. Единственото, което правех тогава за вас, беше, че ви осигурявах безопасността, транспорта и продоволствието... пък и това...

— И давахте идеите! — добави Лев Абалкин.

— Какви идеи?

— Идеята за експедицията на Синята змия не е ли ваша?

— Е, доколкото заедно с...

— Така! Това е първата. Идеята, че с главанаците трябва да работят прогресори, а не зоопсихолози, е втората!

— Чакайте, Лев! Тази идея беше на Комов! А на мене ми идваше да ви зарежа съвсем! Тогава на главата ми беше въстанието в Пандея! Първият масов десант на Океанската империя! Вие поне трябва да разбирате какво значи... Боже мой! Ако говорим честно, тогава изобщо през ум не ми минаваше за вас! Зеф се занимаваше тогава с вас, Зеф, а не аз! Помните ли рижия абориген?...

Лев Абалкин се смееше с широко отворена уста, разкривайки равните си бели зъби.

— И няма за какво да се зъбите! — сърдито каза журналистът Камерер. — Поставете ме в глупаво положение. Ама че дивотии! Не-е, гълъбчета, очевидно навреме съм се хванал с тази книга. Само като си помисля с какви идиотски легенди е обвито всичко!...

— Добре, добре, спирам — каза Абалкин. — Ще продължим този спор, когато се срещнем...

— Точно така — каза журналистът Камерер. — Само че няма да има никакъв спор. Тука няма за какво да се спори. Хайде да се разберем така...

Журналистът Камерер си поигра с копчетата на електронния бележник на бюрото.

— Утре в десет нула нула при мене... Или може би ви е по-удобно...

— Хайде при мене — каза Лев Абалкин.

— Тогава диктувайте адреса — изкомандува журналистът Камерер, на когото още не му беше минало.

— Курорт „Трепетлика“ — каза Лев Абалкин. — Вила номер шест.

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

НЯКОИ ПРЕДПОЛОЖЕНИЯ ЗА НАМЕРЕНИЯТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

На Сандро и Андрей казах, че са свободни. Заповядах им съвсем официално. Наложих се да си придам официален вид и да говоря с официален тон, което впрочем ми се удаде без никакво усилие, защото исках да остана сам и да размисля както трябва.

Мигновено усетила настроението ми, Аълона притихна и без всякакви възражения се съгласи да не влиза в кабинета и изобщо да ме остави на спокойствие. Доколкото знам, тя съвсем неправилно си представя моята работа. Например тя е убедена, че работата ми е опасна. Но някои елементарни неща е научила добре. Да речем, ако изведнъж се окаже, че съм зает, то това не означава, че ме е обзело вдъхновение или че внезапно ми е хрумнала гениална идея — това просто значи, че се е появила някаква спешна задача, която трябва наистина бързо да реша.

Дръпнах я за ухото и се затворих в кабинета, като я оставих да разтребва гостната.

Откъде е научил номера ми? Проста работа. Оставих го на учителя. Освен това за мене може да му е разказала Майя Глумова. Значи или още веднъж е разговарял с Майя Тойвовна, или все пак е решил да се види с учителя си. Въпреки всичко. Двайсет години не се е обаждал, а сега ето че изведнъж решил да се видят. Защо?

С каква цел ми звъни? Например от сантиментални подбуди. Спомените за първата истинска работа. Младостта, най-щастливото време в живота. Хм. Съмнителна работа... Имал е безкористно желание да помогне на журналиста (и първооткривателя на любимите главанащи) в неговата работа, подправено, да кажем, с много честолюбие. Глупости. Защо ще ми дава тогава фалшив адрес? А пък ако не е фалшив, значи той не се крие, значи Екселенц нещо бърка... Наистина откъде съм сигурен, че Лев Абалкин се крие?

Бързо потърсих информатора, научих номера и позвъних в „Трепетлика“, вила номер шест. Никой не се обади. Както и трябваше да се очаква.

Добре, за сега да оставим това. По-нататък. Кое беше главното в нашия разговор? Между другото по едно време за малко не се изтървах. Езика си да отхапя за това ще бъде малко. „Вие поне трябва да разбирате, какво значи десант на групата флотове «Ц»!“ „Интересно, Мак, вие откъде знаете за групата флотове «Ц» и което е по-важно, от къде на къде решихте, че аз знам нещо за това?“ Разбира се, той не би казал нищо подобно, но би си помислил и щеше да разбере всичко. И след такъв позорен гаф не би ми останало нищо друго, освен наистина да се захвана с журналистика... Добре, да се надяваме, че нищо не е забелязал. Той също нямаше чак толкова много време, за да анализира и оценява всяка моя дума. Той явно се стремеше да постигне някаква своя цел и вероятно не е обръщал внимание на всичко останало, което не се е отнасяло до тази цел...

Но към какво се стремеше той? Защо се опита да ми припише своите заслуги и отгоре на това и заслугите на Комов? И главното — не бяхме успели да си кажем здрасти, когато ми ги навря в носа... Човек би могъл да си помисли, че наистина разпространявам легенди за своя приоритет по отношение на всичките фундаментални идеи за главанаците, че съм си присвоил всичко това, а той е научил и сега ми дава да разбере, че съм говедо. Във всеки случай усмивката му беше двусмислена... Но това е абсурдно! Че именно аз открих главанаците, сега знаят само най-тесните специалисти, пък и те сигурно са забравили, защото няма значение...

Дивотии и глупости разбира се. Но фактът си остава факт: токущо ми позвъни Лев Абалкин и ми съобщи, че според него основоположник и корифей на съвременната наука за главанаците съм аз, журналистът Камерер. Нашият разговор не съдържаше нищо друго съществено. Всичко останало беше светски приказки. Е, наистина накрая имаше и един фалшив (най-вероятно) адрес...

Естествено има и още една версия, която се налага. На него му е било все едно за какво ще говори. Той е можел да си позволи да говори всякакви глупости, защото ми е позвънил само за да ме види. Учителят или Майя Глумова му казват: От тебе се интересува някой си Максим Камерер. „Тъй ли? — мисли си криещият се Лев. — Чудна работа!“

Дошъл не дошъл на Земята и от мене се интересува Максим Камерер. Че нали едно време познавах един Максим Камерер. Какво е това? Съвпадение ли е? Лев Абалкин не вярва на съвпаденията. Я да взема да се обадя на този човек и да видя дали това е същият Максим Камерер, който навремето беше Мак Сим... А ако наистина е той, ще го видим как ще се държи...”

Почувствувах, че вървя по прав път. Той набира номера и за всеки случай изключва образа — ако не съм онзи Максим Камерер. После ме вижда. Сигурно се учудва, но затова пък с явно облекчение. Пред него е най-обикновеният Максим Камерер, у тях са се събрали приятели, настанала е весела суматоха, няма абсолютно нищо подозрително. Какво пък, можем да си разменим десетина нищо незначещи приказки, да си определим среща и да изчезна...

Но! Това не е цялата истина и само истината. Тука има две неща, дето бият на очи. Първо, защо въобще му е притрябвало тогава да влиза в разговор? Можеше да погледа, да послуша, да се убеди, че съм аз и спокойно да прекъсне връзката. Грешка, някой е сбъркал номера. И толкоз.

А, второ, нали и аз не съм вчерашен. Та нали видях, че той не разговаряше просто така. Той наблюдаваше моята реакция. Искаше да се убеди, че аз съм аз и по определен начин ще реагирам на някои негови думи. Съзнателно говори глупости и внимателно следи как реагирам на тези глупости... Пак изглежда странно. На явните глупости всички хора реагират по един и същи начин. Следователно или аз разсъждавам неправилно, или... или от гледна точка на Абалкин тези глупости не са глупости. Например поради някакви абсолютно неизвестни за мен причини Абалкин наистина допуска, че моята роля в изследването на главанаците е извънредно голяма. Той ми се обажда, за да провери това свое предположение, и по моята реакция се убеждава, че предположението му е невярно.

Напълно логично е, но някак си е странно. Какво общо имат тук главанаците? Вярно, те са играли, направо казано, голяма роля в живота на Абалкин. Стоп!

Ако сега някой ме беше накарал да разкажа кое е най-важното в биографията на този човек, сигурно щях да кажа, че на него му харесвало да работи с главанаците, от всичко на света той най-много искал да работи с главанаците, вече доста успешно работел с

главанаците, но кой знае защо, не му дали да работи с главанаците... Дявол да го вземе, какво чудно би могло да има, ако накрая търпението му се е изчерпало и той е плюл на своя щаб „Ц“, на „Комкон“, на дисциплината, плюл е на всичко и се е върнал на Земята, за да може, по дяволите, веднъж завинаги да разбере защо не му дават да се занимава с любимата си работа, кой — лично — му пречи през целия му живот, от кого може да потърси сметка за пропадането на грижливо правените планове, за горчивото си неведение, за петнайсетте години, пропилены в неимоверно тежка работа, която не му е по вкуса... И ето че той се е върнал!

Върнал се е и веднага се е натъкнал на моето име. И си е спомнил, че всъщност аз му бях опекун, когато за първи път работеше с главанаците, и е поискал да узнае не съм ли взел участие в това безпрецедентно отстраняване на един човек от любимата му работа, и е разбрал (с помощта на проста уловка), че не съм участвувал — излиза, че съм се занимавал с отблъскването на десанта и изобщо не съм бил в течение.

Ей така например би могъл да се обясни одевешният разговор. Но само този разговор и нищо повече. С тази хипотеза не биха могли да се обяснят нито тъмната история с Тристан, нито тъмната история с Майя Глумова, нито пък още повече причината, поради която Лев Абалкин има нужда да се крие. Сега той би трябвало да се разхожда из „Комкон“ и да разпердушинва онези, които са го оскърбили, нали е човек с несдържан характер и артистична психика... Впрочем в тази моя хипотеза все пак имаше някои рационални зрънца и възникваха някои практически въпроси. Реших да ги задам на Екселенц, но отначало трябваше да позвъня на Сергей Павлович Федосеев.

Погледнах часовника си. Беше 21:51. Да се надяваме, че старецът още не си е легнал.

Действително се оказа, че старецът още не си е легнал. С известно недоумение, сякаш не можеше да ме познае, той гледаше от екрана журналиста Камерер. А журналистът Камерер го заля с извинения за безпокойството по никое време. Извиненията бяха приети, обаче недоумението не изчезна от лицето му.

— Имам буквално един-два въпроса към вас, Сергей Павлович — угрижено каза журналистът Камерер. — Вие нали се срещнахте с Абалкин?

— Да. И му дадох вашия номер.

— Извинете ме, Сергей Павлович... Той току-що ми се обади... и разговаря с мен някак особено... — Журналистът Камерер трудно намираще подходящите думи. — Останах с впечатление... Разбирам, че просто не бива да му обръщам внимание, но нали всичко може да стане... В края на краищата той може да ви е разбрал неправилно...

Старецът напрегна вниманието си.

— За какво става дума? — попита той.

— Вие нали му разказахте за мен... Е, т-там, за нашия разговор...

— Естествено. Но не ви разбирам. Нима не биваше да му разказвам?

— Не-не, работата не е там. Очевидно той все пак ви е разбрал неправилно. Представете си, не сме се виждали с него петнайсет години. И още щом се поздравихме, той започна с някакъв болезнен сарказъм да ме възхвалява за това, че... Накратко казано, той фактически ме обвини, че претендирам за неговия приоритет в работата с главанаците! Уверявам ви, без да има никакви, дори най-малките основания за това... Разберете ме, аз разработвам този въпрос само като журналист, като популяризатор и нищо повече...

— Почакайте, почакайте, млади момко! — Старецът вдигна ръка. — Успокойте се, моля ви. Разбира се, че нищо такова не съм му казвал. Дори и просто защото абсолютно нищо не разбирам от тези работи...

— Ами... може би... някак си не съвсем точно сте се изразили...

— Вижте какво, изобщо не съм говорил за това. Казах му, че някакъв журналист Камерер пише книга за него и се обърна към мен за материал. Номерът на журналиста е еди-кой си. Обади му се. И толкоз. Това е всичко, което му казах.

— Ама тогава нищо не разбирам — почти отчаяно каза журналистът Камерер. — Помислих си, че той някак си неправилно ви е разбрал, но щом не е така... тогава не знам... Тогава това е някакво болестно състояние. Мания някаква. Изобщо тези прогресори може и да се държат напълно почтено, когато са на работа, но на Земята понякога съвсем се разпускат... Изглежда, нервите им не издържат...

Старецът свъси вежди.

— Ами знаете ли... В края на краищата не е изключено Лев действително да не ме е разбрал, както трябва... или по-точно да не ме

е изслушал докрай... Разговорът ни беше кратък, аз бързах, духаше силен вятър, боровете доста шумоляха, а за вас си спомних едва в последния момент...

— Не-не, нищо такова не искам да кажа... — отстъпи журналистът Камерер. — Възможно е именно аз да не съм разбрал Лев както трябва... Знаете ли, освен всичко, бях потресен от неговия вид... Той много се е променил, станал е такъв един недружелюбен... На вас не ви ли се стори така, Сергей Павлович?

Да, на Сергей Павлович също му се сторило така. Принуждаван и подтикван от недостатъчно прикриваната обида на простодушно-общителния журналист Камерер, той постепенно и заплетено, срамувайки се от своя ученик и от някакви свои мисли, разказа какво се е случило между тях.

Към 17:00 часа С. П. Федосеев потеглил с глайдер от своята вила „Комарите“ към Свердловск, където трябвало да се състои някакво заседание на някакъв клуб. След петнайсет минути буквално го атакувал и го заставил да се приземи в дива борова гора някакъв глайдер, който се взел бог знае откъде, а неговия водач се оказал Лев Абалкин. На поляната сред шумолящите боровете между тях се състоял кратък разговор, протекъл по вече познатата ми схема на Лев Абалкин.

Още щом се поздравили, фактически без да даде на стария учител да си отвори устата и без да губи време за прегръдки, той се нахвърлил върху стареца със саркастични благодарности. Язвително благодарил на нещастния Сергей Павлович за онези неимоверни усилия, които той уж бил положил, за да убеди комисията по разпределението да изпрати абитуриента Абалкин не в Института по зоопсихология, където абитуриентът от глупост и неопитност имал намерение да постъпи, а в училището за прогресори, за тези усилия, които се увенчали с блестящ успех и направили целия по-нататъшен живот на Лев Абалкин толкова безгрижен и щастлив.

Разбира се, потресен от толкова наглото извращение на истината, старецът залепил на бившия си ученик плесница. Като го накарал по този начин да се държи както трябва, сиреч да млъкне и да внимава, той спокойно му обяснил, че в действителност нещата стоят тъкмо обратно. Именно той, С. П. Федосеев, гласял Лев Абалкин за зоопсихолог, уговорил всичко в института и представил на комисията съответните препоръки. Именно той, С. П. Федосеев, щом научил за

глупавото, от негова гледна точка, решение на комисията, устно и писмено протестираше чак до регионалния Съвет за просвета. И именно той, С. П. Федосеев, в края на краищата бил извикан в Евразийския сектор и бил нахокан като хлапе за опитите си да оспорва решението на комисията по разпределението, без да има достатъчна квалификация за това. („Там ми показаха заключението на четирима експерти и като две и две четири ми доказаха, че съм стар глупак, а прав се оказа председателят на комисията по разпределението доктор Серафимович...“)

Щом стигна до това място, старецът замълча.

— И той какво направи? — осмели се да попита журналистът Камерер.

Старецът тъжно прехапа устни.

— Този глупак ми целуна ръката и хукна към своя глайдер.

Помълчахме. После старецът добави:

— Та тогава си спомних за вас... Откровено казано, стори ми се, че той не обърна внимание. Може би трябваше да му разкажа за вас по-подробно, но не ми беше до това... Кой знае защо, ми се стори, че повече никога няма да го видя...

2 ЮНИ 78 ГОДИНА

КРАТЪК РАЗГОВОР

Екселенц си беше вкъщи. Облечен в строго черно кимоно, той седеше зад бюрото си, зает с любимата си работа: разглеждаше с лупа уродлива статуйка от някаква колекция.

— Екселенц — казах аз, — трябва да зная дали Лев Абалкин е влизал в контакт с още някого на Земята?

— Да — каза Екселенц и ми се стори, че ме погледна с интерес.

— Мога ли да зная с кого?

— Можеш. С мен.

Аз се запънах. Екселенц почака малко и заповяда:

— Докладвай.

Предадох двата разговора дословно, а своите изводи — накратко и накрая добавих, че според мен трябва да очакваме в най-скоро време Абалкин да се появи при Комов, Ролингсън, Горячева и други хора, които така или иначе имат някакво отношение към неговата работа с главанаците. А също и при този доктор Серафимович — тогавашния председател на комисията по разпределението. Тъй като Екселенц мълчеше и не свеждаше глава, си позволих да го попитам:

— Бихте ли ми казали за какво говори с вас? Учудвам се, че изобщо се е появил при вас.

— Ти се учудваш... Аз също. Но не сме разговаряли. Той направи същия номер, както при теб: не включи образа. Порадва ми се, сигурно ме позна и затвори.

— Защо сте сигурен, че е бил той?

— Защото се свърза с мен по канала, който беше известен само на един човек.

— Ами не може ли този човек...

— Не, този човек не може... А що се отнася до твоята хипотеза, тя е неоснователна. Лев Абалкин стана чудесен резидент, той обичаше тази работа и не би се съгласил да я замени за нищо.

— Макар че за прогресор неговата психика е...

— Това не е от твоята компетенция — сряза ме Екселенц. — Не се отклонявай. Да се върнем на въпроса. Отменям заповедите да откриеш Абалкин и да го поставиш под наблюдение. Тръгни по следите му. Искам да знам къде е ходил, с кого се е срещал и за какво е говорил.

— Разбрах. А ако все пак се натъкна на него?

— Ще вземеш интервю за книгата си. А после ще ми докладваш. Нищо друго няма да правиш, само това.

2 ЮНИ 76 ГОДИНА НЕЩО ЗА ТАЙНИТЕ

Към 23:30 часа бързо взех един душ, надникнах в спалнята и се убедих, че Альона спи като заклана. Тогава се върнах в кабинета.

Реших да започна с Шчекн. Шчекн, разбира се, не е землянин и даже не е хуманоид, затова се наложи да използвам целия си опит и цялото си, без да се хваля, умение да работя с информационните канали, за да получа тези сведения, които получих. Между другото ще отбележа, че по-голямата част от земляните и представа си нямат за реалните възможности на това осмо (или сега вече девето?) чудо на света — Големия вселенски информатор. Напълно възможно е впрочем и аз при целия си опит и при цялото си умение съвсем да нямам право да претендирам, че мога напълно да използвам неговата необятна памет.

Изпратих единайсет запитвания, три от които, както стана ясно сетне, се оказаха излишни, и в резултат на това получих следната информация за главанака Шчекн.

Излезе, че цялото му име е Шчекн-Итрч. От седемдесет и пета година до ден-днешен той е член на Постоянното представителство на народа на главанаците на Земята. Ако се съди по функциите му при контактите със земната администрация, той се явява нещо като преводач-референт на представителството, истинското му положение е неизвестно, тъй като за земляните взаимоотношенията вътре в колектива на представителството си оставаха тайна, заключена със седем ключа. Някои данни позволяват да се предположи, че Шчекн оглавява нещо като семейна ядка вътре в представителството, като досега никой не е успял да разбере нито броя на нейните членове, нито състава ѝ, а между другото тези фактори очевидно играят доста голяма роля при решаването на редица важни въпроси от дипломатическо естество.

Изобщо бяха се натрупали много фактически данни за Шчекн, както и за цялото представителство. Някои от тях бяха смайващи, но с

времето всички те влизаха в противоречие с новите факти или напълно се опровергаваха от следващите наблюдения. Изглежда, нашата ксенология беше склонна да се откаже или да махне с ръка — на когото както му харесва — на тази загадка. И много доста порядъчни ксенолози се бяха присъединили към мнението на Ролингсън, изказано още преди десет години в минута на слабост: „Според мен те просто ни мътят главите!...“

Впрочем всичко това малко ме засягаше. Трябваше само и занапред да не забравям думите на Ролингсън.

Представителството било разположено край река Телън, северозападно от езерото Бейкър Лейк, Оказа се, че те можели свободно да ходят, където си искат, и ходели твърде охотно, макар че не признавали никакви превозни средства освен нулевия транспорт. Резиденцията на представителството била издигната в строго съответствие с проекта, представен от самите главанази, обаче те вежливо се отказали от удоволствието да се нанесат в нея и се настанили наоколо в саморъчно направени подземни помещения или, по-просто казано, в дупки. Не признавали телекомуникациите и старанието на нашите инженери, създали видеоапаратура, специално пригодена за техния слух и за тяхното зрение, с която да боравят удобно, отишло на вятъра. Главанаците признавали само личните контакти. Значи се налагаше да отлетя за Бейкър Лейк.

Щом свърших с Шчекн, реших все пак да намеря доктор Серафимович. Това стана много лесно, сиреч лесно получих информация за него. Оказа се, че докторът по педагогика, постоянният член на Евразийския съвет за просвета, членът на Световния съвет по педагогика Валерий Маркович Серафимович е починал преди двайсет години на сто и осемдесет годишна възраст. Жалко.

Захванах се с Корней Яшмаа. Вече две години адресът на прогресора Корней Янович Яшмаа беше вила „Лагерът на Ян“ на десетина километра северно от Антонов, в поволжката степ. Той имаше богато служебно досие, от което се виждаше, че цялата му професионална дейност е била свързана с планетата Гиганда. Очевидно той беше много голям практик и изключително добър теоретик в областта на експерименталната история, но всички подробности от кариерата му за миг изхвъркнаха от главата ми, щом осъзнах два незначителни факта.

Първо: Корней Янович Яшмаа беше посмъртен син.

Второ: Корней Янович Яшмаа беше роден на 6 октомври 38 година. Родителите на Корней Яшмаа не бяха членове на групата „нормала“, а съпружеската двойка, която трагично беше загинала по време на експеримента „Огледало“.

Не бях сигурен, че си спомням добре, и погледнах в папката. Всичко си беше точно така. И бележката на гърба на оня лист с арабския текст си беше там: „... на Гиганда се срещнаха двама от нашите близнаци. Уверявам те, че това е абсолютна случайност...“ Случайност. Какво пък, при тях там, на Гиганда, наистина може Лев Абалкин, посмъртният син, роден на 6 октомври 38 година, случайно да се е срещнал с Корней Яшмаа, посмъртния син, роден на 6 октомври 38 година... А това при мен какво е — също ли е случайност? „Близнаци“. От различни родители. „Ако не вярваш, погледни в 07 и 11.“ Така. „07“ е пред мен. Значи някъде в дебрите на нашия департамент се намира и 11. Логично е да се предположи, че има и 01, 02 и така нататък... Между другото мой пропуск е, че не обърнах веднага внимание на този странен шифър: 07. Нашите дела (които, разбира се, не съхраняваме в папки, а на кристални записи) обикновено се обозначават или с фантастични словосъчетания, или с наименования на предмети...

Впрочем какъв е този експеримент „Огледало“? Никога не съм чувал за такова нещо... Тази мисъл се мерна някак между другото в главата ми и машинално набрах запитването към ГВИ. Отговорът ме учуди: „ИНФОРМАЦИЯТА Е САМО ЗА СПЕЦИАЛИСТИ. МОЛЯ, ПРЕДСТАВЕТЕ РАЗРЕШЕНИЕ. ЧЕ ИМАТЕ ДОСТЪП ДО НЕЯ.“ Набрах кода на своето разрешение за достъп и повторих запитването. Този път картата с отговора изскочи със закъснение от няколко секунди: „ИНФОРМАЦИЯТА Е САМО ЗА СПЕЦИАЛИСТИ. МОЛЯ, ПРЕДСТАВЕТЕ РАЗРЕШЕНИЕ, ЧЕ ИМАТЕ ДОСТЪП ДО НЕЯ.“ Отпуснах се назад в креслото. Е, това е то! За първи път в моята практика разрешението за достъп на „Комкон-2“ се оказа недостатъчно, за да получа информация от ГВИ.

И тогава съвсем ясно почувствах, че съм излязъл извън границите на своята компетентност. Някак си отведнъж, внезапно разбрах, че пред мен стои огромна и мрачна тайна, че съдбата на Абалкин с всичките нейни загадки и странности не се свежда просто

до тайната на личността на Абалкин, а е преплетена със съдбите на много други хора и аз не бива да се набърквам в тези съдби нито като сътрудник на „Комкон“, нито като човек.

И, разбира се, работата не беше в това, че ГВИ отказа да ми даде информация за някакъв си там експеримент „Огледало“. Бях напълно сигурен, че този експеримент няма никакво отношение към тайната. Просто отказът на ГВИ беше насочващата плесница, която ме накара да се огледам назад. Тази плесница сякаш ми отвори очите и веднага свързах всички неща едно с друго — и странното поведение на Ядвига Леканова, и необикновеното равнище на секретност, и непривичността на това „вместилище за документи“, и странния шифър, и отказа на Екселенц да ме осведоми напълно за всичко, и дори неговото начално указание да не влизам в никакви контакти с Абалкин... А ето сега и фантастичното съвпадение на обстоятелствата и датите, на които са се появили на бял свят Лев Абалкин и Корней Яшмаа.

Имаше тайна. Лев Абалкин беше само част от тази тайна. И сега разбрах защо Екселенц възложи именно на мен това дело. Макар че несъмнено е имало хора, напълно посветени в тайната, но те очевидно не са били подходящи да водят следствието. Имало е достатъчно хора, които биха могли да водят това следствие не по-зле, а може би и по-добре от мен, но Екселенц безусловно е разбирал, че следствието рано или късно ще стигне до тайната и тук е било важно човекът да бъде достатъчно деликатен, за да спре навреме. А в случай че по време на следствието тайната бъде разкрита, за Екселенц е било важно да се доверява на този човек като на самия себе си.

Отгоре на всичко тайната на Лев Абалкин е и тайна на личността! Съвсем лошо става. Най-мрачната тайна от всички, които човек може да си представи — за нея не трябва да знае нищо самата личност... Най-простият пример е информацията, че личността страда от неизлечима болест. По-сложен пример — тайната за постъпка, извършена поради незнание и повлякла след себе си необратими последиствия, както е станало в древността с цар Едип...

Е, няма що, Екселенц правилно се е спрял на мен. Аз не обичам тайните. Според мен в наше време и на нашата планета всички тайни понамирисват някак гадно. Признавам, че много от тях са напълно сензационни и могат да разтърсят въображението ни, но лично на мен винаги ми е било неприятно да ме посвещават в тях, а още по-

неприятно ми е аз да посвещавам в тях съвсем невинни външни хора. При нас, в „Комкон-2“, повечето сътрудници споделят това мнение и сигурно заради това оттук много рядко изтича информация. Но отвращението, което изпитвам към тайните, все пак очевидно е доста над средната норма. Аз дори се старая никога да не употребявам общоприетия израз „да разкрия тайната“, а обикновено казвам „да изровя тайната“, като при това ми се струва, че съм асенизатор^[1] в първоначалния смисъл на тази дума. Ето както сега например.

[1] Асенизатор — работник по асенизация, т.е. по почистването на клозети и помийни ями. — Б.пр. ↑

ИЗ ОТЧЕТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

... В тъмнината градът става плосък като старинна гравюра. В дълбините на черните дупки на прозорците мъждиво проблясва плесен, а в редките тревни площи и градинки блещукат малки безжизнени дъги — през нощта се разтварят пъпките на загадъчни светещи цветя. Ухае на слаби, но дразнещи аромати. Иззад покривите изпълзва и увисва над булеварда първата луна — огромен нащърбен сърп, който залива града с неприятна оранжева светлина.

Това светило предизвиква у Шчекн някакво необяснимо отвращение. Той често поглежда враждебно към него и всеки път мъчително разтваря и хлопва челюстите си, сякаш му се иска да завие, но се сдържа. Всичко това е доста странно, като знаем, че на родния Саракш той не може да види луната поради атмосферната рефракция, а към земната Луна винаги се е отнасял абсолютно индиферентно, във всеки случай доколкото ми е известно.

После забелязваме децата.

Те са две. Като се държат за ръце, кротичко вървят по тротоара, сякаш се мъчат да се скрият в сянката. Отиват нататък, накъдето вървим и ние с Шчекн. Ако се съди по дрехите, момчета са. Едното е по-високо, горе-долу към осем години, а другото е съвсем малко, четири-пет годишно. Очевидно току-що са свърнали от някоя странична пресечка, иначе бих ги видял отдалече. Отдавна са тръгнали и дълго време вървят, защото са много уморени и едва си движат краката... По-малкият вече съвсем не върви, а се влачи, като се държи за ръката на по-големия. Той през цялото време оправя плоската чанта, която виси през рамото му на широк ремък и постоянно го удря в коленете.

Транслаторът превежда със сух, безпристрастен глас: „Уморих се, краката ме болят... Върви, ти казвам... Върви... Лош човек... Ти си лош, глупаво човече... Клепоуха змия... Ти пък си пиклива миша опашка...“ Така. Спряха се. Малкият измъква ръката си от ръката на по-големия и сядва. По-големият го вдига за врата, но малкият отново

сяда и тогава по-големият го напердашва. От транслатора се изсипва купчина „плъхове“, „змии“, „миризливи животни“ и друга фауна. После малкият започва силно да плаче и Транслаторът недоумяващо замлъква. Време е да се намеся.

— Здравейте, момчета — казвам само с устни.

Приближил съм се съвсем, но те чак сега ме забелязват. Малкият тутакси престава да плаче и ме зяпва ококорен. По-големият също ме гледа, но под вежди, враждебно и устните му са стиснати здраво. Клякам пред тях и казвам:

— Не се бойте. Аз съм добър. Нищо няма да ви направя.

Зная, че озвучителният блок не предава интонацията и затова се старая да подбирам прости, успокояващи думи.

— Аз се казвам Лев. Виждам, че сте уморени. Искате ли да ви помогна?

По-големият не отговаря, той все така ме гледа изпод вежди — напрегнато и с голямо недоверие, а малкият изведнъж проявява интерес към Шчекн и не сваля очи от него — очевидно хем се страхува, хем му е интересно. Заел най-благоприличен вид, Шчекн стои настрана, извърнал високочелата си глава.

— Вие сте уморени — казвам аз. — Сигурно сте гладни и жадни. Сега ще ви дам нещо вкусно...

И тогава по-големият избухва. Те изобщо не са уморени и не им трябва нищо вкусно. Сега той ще се справи с тази клепоуха змия и ще продължат нататък. А който им попречи, ще получи куршум в шкембето. Това е.

Много добре. Никой и не се кани да им пречи. А къде отиват?

Където трябва, там отиват.

И все пак? Може и на нас да ни е по път? Тогава бих могъл да нося клепоухата змия на раменете си...

В края на краищата всичко се урежда. Те изяждат четири блокчета шоколад, изпиват две кутии тоник. Малките уста поглъщат по половин туба плодово пюре. Внимателно оглеждат пъстрия ми комбинезон и (след кратък, но твърде енергичен спор) им позволявам веднъж (само веднъж!) да погаят Шчекн (но в никакъв случай по главата, а само по гърба). На борда при Вандерхузе всички хълцат от умиление и се вайкат в стил „ох, горките дечица“.

По-нататък се изяснява следното.

Момчетата са братя, по-големият се казва Иядрудан, а малкият — Притулатан. Те живеели доста далеч отгук (не мога да уточня къде) с баща си в голяма бяла къща с басейн в двора. Съвсем доскоро с тях живеели две лели и още един брат — най-големият, той бил на осемнайсет години, — но всички те умрели. След това баща им никога не ги вземал със себе си за продукти, той почнал да ходи сам, а по-рано ходело цялото семейство. Наоколо има много продукти — и там, и там, и там (не мога да уточня къде). Щом тръгвал сам, баща им всеки път им нареждал: ако не се върне до вечерта, трябва да вземат Книгата, да излязат ей на този булевард и да вървят все направо и направо до красивата стъклена къща, която свети в тъмнината. Но не бива да влизат в тази къща — трябва да седнат наблизо и да чакат, докато дойдат хора и ги отведат там, където ще бъдат и татко, и мама, и всички. Защо през нощта? Защото нощем по улиците няма лоши хора. Те се срещат само денем. Не, никога не са ги виждали, но много пъти са слушали как звънят с камбанки, пеят песнички и ги примамват да излязат от къщи. Тогава татко и по-големият брат хващали своите винтовки и им забивали по един куршум в шкембето... Не, друг никого не познават и не са виждали. Наистина някога, много отдавна при тях вкъщи дошли някакви хора с винтовки и цял ден спорили с баща им и с по-големия брат, а после и мама с двете лели се намесили. Всички високо крещели, но баща им, разбира се, излязъл на глава с всички, тези хора си отишли и повече никога не са идвали...

Малкият Притулатан заспива веднага щом го вземам на гръб. Иядрудан пък, напротив, отказва всякаква помощ. Той само ми позволи да му наглася по-добре чантата с Книгата и сега с независим вид крачи до мен, пъхнал ръце в джобовете си. Шчекн търчи отпред, без да взема участие в разговора. С целия си вид демонстрира пълно равнодушие към случилото се, но в действителност и той като всички нас е заинтригуван от очевидното предположение, че целта на момчетата — някаква светеща сграда — е точно този обект „Петно-96“.

... Какво е написано в Книгата Иядрудан не може да преразкаже. В тази Книга всеки ден всички възрастни записвали всичко, което се е случило. Как отровна мравка ухапала Притулатан. Как внезапно водата взела да се отдръпва от басейна, но баща му я спрял. Как леля му умряла — отваряла една консервена кутия, майка му я погледнала, а леля му вече била мъртва... Иядрудан не е чел тази Книга, той чете

лошо, а и не обича, той не е много способен. Виж, Притулатан е много способен, но той е още малък и нищо не разбира. Не, никога не им е било скучно. Как могат да скучаят в къща, която има петстотин и седем стаи? А всяка стая е пълна с какви ли не чудновати вещи, даже с такива, за които сам баща му не можел да каже какви са и за какво са. Само дето нито една винтовка не намерили там. Винтовките сега са рядкост. Може би в съседната къща биха могли да намерят винтовка, но баща им не им давал да стрелят... Той казваше, че това не ни трябва. Ала когато отидем при светещата къща — и добрите хора, които ще ни посрещнат там, ни отведат при мама, тогава вече ще можем да стреляме колкото си искаме... А може би ти си този, който ще ни отведе при мама? Ако е тъй, защо нямаш винтовка? Ти си добър човек, а нямаш винтовка, пък татко казваше, че всички добри хора са с винтовки...

— Не — казвам. — Няма да мога да те отведа при майка ти. Тук аз съм чужд човек и също бих искал да се срещна с добрите хора.

— Жалко — казва Иядрудан.

Излизаме на площад. Отблизо обектът „Петно-96“ прилича на гигантско старинно ковчеже за скъпоценности от син кристал с цялото му варварско великолепие, святкащо с безбройните си скъпоценни камъни. Равномерна синьо-бяла светлина го пронизва отвътре, като озарява напукания, обрасъл с черни бурени асфалт и мъртвите фасади на къщите, обкръжаващи площада. Стените на тази необикновена сграда са абсолютно прозрачни, а вътре блести и се прелива весел хаос от червено, златисто, зелено и жълто, така че човек не може веднага да забележи широкия като порта приветливо разтворен вход, към който водят няколко ниски плоски стъпала.

— Играчки!... — благоговейно прошепва Притулатан, размърдва се и се смъква от гърба ми.

Чак сега разбирам, че ковчежето съвсем не е пълно със скъпоценности, а с разноцветни играчки, стотици и хиляди пъстроцветни, изключително нескопосани играчки — абсурдно огромни, ярко наплескани кукли, уродливи дървени автомобили и грамадни купчини от някакви разноцветни дреболии, които трудно могат да се разгледат от такова разстояние.

Малкият даровит Притулатан незабавно започва да хленчи и да моли всички да отидем в тази вълшебна къща, нищо, че татко е

забранил, само ще се отбием за минутка, ще вземем ей този камион и веднага ще седнем да чакаме добрите хора... Иядрудан се опитва да го спре, отначало с думи, а когато това не помага, му извива ухото и хленченето става нечленоразделно. Транслаторът безпристрастно изсипва в пространството около нас цяла торба „клепоухи змии“, на борда при Вандерхузе се вдига врява от възмущение да ги успокоя и утеша и внезапно всички, включително и даровитият Притулатан, замлъкват.

На близкия ъгъл неочаквано се появява одевешният абориген с винтовката. Като стъпва меко и безшумно по сините отблясъци; сложил ръка на винтовката, която виси напреки на гърдите му, той се приближава право към децата. Към нас с Шчекн дори не поглежда. Хваща здраво притихналия Притулатан за лявата ръка, а засиялия Иядрудан — за дясната, и ги повежда през площада право към светещата сграда — към мама, към татко, към безграничните възможности да стрелят колкото си искат.

Гледам след тях. Всичко сякаш върви както трябва и в същото време нещо незначително, направо дреболия, разваля цялата работа. Някаква капка отрова...

— Позна ли го? — пита Шчекн.

— Кого? — отвърщам раздражено, защото още не мога да се избавя от тази дреболия, която разваля всичко.

— Изгаси светлината в тази сграда и изстреляй десетина снаряда срещу нея...

Почти не го слушам. Изведнъж ми става ясно каква е тази дреболия. Аборигенът се отдалечава, държи децата за ръце, и аз виждам как винтовката се люлее на гърдите му в такт с крачките, сякаш е махало — отляво надясно и отдясно наляво... Тя не може да се люлее така. Не може така да се мотае насам-натам тежка магазинна винтовка, която тежи поне седем-осем кила. Така може да се мотае играчка — дървена, пластмасова. Винтовката на този „добър човек“ не е истинска...

Не успявам да обмисля всичко докрай. Винтовката на аборигена е играчка. Аборигените стрелят като снайперисти. Може би тази винтовка е от павилиона за играчки... Изгаси светлината в този павилион и изстреляй десетина снаряда срещу него... Та това е същият павилион като онзи... Не, нищо не успях да обмисля докрай.

Отляво падат тухли, дървената каса на един прозорец с пращане се разбива на тротоара. По уродливата фасада на шестетажния блок, третия от ъгъла, от горе на долу, косо, през черните дупки на прозорците се плъзга широка жълта сянка — плъзга се толкова леко, като перушинка, та не ти се вярва, че тъкмо след нея от фасадата се откъртват пластове мазилка и парчета от тухли. Вандерхузе крещи нещо ужасен, децата пищят на два гласа на площада, а сянката вече е на асфалта — такава една лека, полупрозрачна и огромна. Почти не може да се различи бясното движение на десетките крака и в това блещукане тъмнее, набъбва и се свива дълго разчленено тяло, вдигнало високо пред себе си грамадните си щипки, върху които сякаш е замръзнал блик от отразена светлина...

Скорчерът сам изниква в ръцете ми. Превръщам се в автоматичен далекомер, зает само с измерването на разстоянието между ракопаяка и детските фигурки, търтили да бягат напърно през площада. (Някъде там е и аборигенът с фалшивата винтовка, той също тича с всичка сила, като изостава малко от децата, но него не го гледам.) Разстоянието стремително намалява, всичко вече ми е съвсем ясно и когато ракопаякът се оказва точно пред мен, стрелям.

В този момент до него има към двайсет метра. Не ми се е случвало чак толкова често да стрелям със скорчер и съм потресен от резултата. Лумналата червено-лилава светлина ме ослепява за миг, но успявам да видя, че ракопаякът сякаш се взривява. Моментално. Целият, от щипките до крайчеца на последния му крак. Като прегрят парен котел. Чува се кратък гръм, ехото се отразява и се търкулва по площада, а на мястото на чудовището избуява плътен и наглед даже твърд облак бяла пара.

Всичко е свършено. Облакът пара се разпръсква с тихо съскане, паническите писъци и тропотът затихват навътре в тъмната пресечка, а павилионът, напомнящ ковчеже за скъпоценности, като че ли нищо не е станало, сияе наред площада с предишното си варварско великолепиe...

— Ей че гаден звяр, дявол да го вземе — мърморя аз. — Откъде са се взели тука, на сто парсека от Пандора?... Ами ти какво, пак ли не го усети?

Щчекн не успява да отговори. Изтрещява изстрел от винтовка, ехото се разнася на площада и веднага следва втори. Някъде съвсем

близо. Май че зад ъгъла. Ами да, в пресечката, където побягнаха всички...

— Шчекн, следвай ме отляво и не се показвай напред! — командувам аз, вече тичайки.

Не разбирам какво става там, в тази пресечка. Най-вероятно е още един ракопаяк да е нападнал децата... Значи винтовката все пак не е играчка? И тогава от тъмната пресечка излизат и се спират трима, които ни преграждат пътя. И двама от тях са въоръжени с истински магазинни винтовки, и двете дула са насочени право към мене.

В синкавобялата светлина всичко се вижда много добре: снажен белокос старец в сив мундир с блестящи копчета, а встрани от него и малко назад — две яки момчета с насочени винтовки, също в сиви униформи, препасани с ремъци и с паласки на коланите.

— Много е опасно... — ломоти Шчекн на езика на главанаците. — Повтарям — много!

Спирам да тичам и вървейки, малко насила прибирам скорчера в кобура. После заставам пред стареца и питам:

— Какво стана с децата?

Дулата на винтовките са насочени право в корема ми. В шкембето. Лицата на момчетата са мрачни и безмилостни.

— С децата всичко е наред — отвръща старецът.

Очите му са светли и даже сякаш весели. Лицето му не излъчва такава мрачна коравосърдечност, както на въоръжените момчета. То е обикновено набръчкано лице на стар човек, което дори не е лишено от известна благодат. Впрочем може би само ми се, струва, че е така, може би цялата работа е там, че вместо винтовка той държи в ръката си блестящо полиран бастун, с който леко и небрежно се потупва по кончова на високия ботуш.

— По кого стреляхте? — питам аз.

— По лошия човек — превежда отговора транслаторът.

— Сигурно вие сте онези добри хора с винтовките? — питам аз. Старецът повдига вежди.

— Добри хора ли? Какво значи това?

Обяснявам му това, което ми обясни Нядрудан. Старецът кимва.

— Ясно. Ние сме тези добри хора. — Той ме разглежда от главата до петите. — А при вас, гледам, нещата не вървят зле... Машинката на гърба ви превежда... Някога и ние имахме такива, но

бяха огромни, заемаха цели стаи... А такова ръчно оръжие никога не сме имали. Сръчно пречукахте този лош човек! Сякаш с оръдие. Отдавна ли долетяхте?

— Вчера — казвам аз.

— А пък ние така и не успяхме да оправим нашите летателни машини. Няма кой да ги поправи. — Той пак нескрито ме оглежда. — Да, добре сте вие. А при нас, както виждате, е пълен упадък. Как успяхте? Отблъснахте ли ги? Или намерихте някакви средства?

— Упадъкът при вас наистина е пълен — казвам аз внимателно. — Два дена съм тук и въпреки това нищо не разбирам...

Ясно ми е, че ме взема за някой друг. На първо време така може би е даже по-добре. Само че трябва да внимавам, много да внимавам...

— Зная, че нищо не разбирате — казва старецът. — И това е най-малкото странно. Нима при вас нищо такова не стана?

— Не — отвърщам аз. — При нас нищо такова не е ставало.

Старецът изведнъж изтърква някаква дълга фраза, на която транслаторът незабавно отговаря: „Езикът не се кодира.“

— Не разбирам — казвам аз.

— Не разбирате ли... А аз мислех, че добре владее езика, на който говорят отвъд планината.

— Не съм оттам — възразявам аз. — И никога не съм бил там.

— А откъде сте тогава?

Вземам решение.

— Сега това не е важно — казвам аз. — Да не говорим за нас. При нас всичко е наред. Ние нямаме нужда от помощ. Да говорим за вас. Малко неща разбрах, но едно е очевидно: вие се нуждаете от помощ. От каква помощ по-точно? Какво ви е нужно най-напред? Изобщо какво става тук при вас? Ето за какво ще говорим сега. И дайте да седнем, целия ден съм на крака. Има ли тука някъде място, където можем да поседнем и спокойно да си поговорим?

Известно време той мълчаливо шари с поглед по лицето ми.

— Не искате да кажете откъде сте... — проговори той накрая. — Какво пък, имате право. Вие сте по-силни. Само че това е глупаво. Аз и без това зная — вие сте от Северния архипелаг. Вас не са ви закачали само защото не са ви забелязали. Имали сте късмет. Ама искам да ви запitam къде бяхте през последните четирийсет години, докато ние тук живи изгнивахме. Гледахте си кефа, проклети да сте!

— Не само вие сте изпаднали в бедствие — съвсем искрено възразявам аз. — И ето настана време да дойдем и при вас.

— Много се радваме — казва той. — Да отидем да седнем и да побеседваме.

Влизаме във входа на отсрещната къща, качваме се на втория етаж и попадаме в доста занемарена стая, където всичко на всичко има една маса в средата, огромен диван до стената и две табуретки до прозорците. Прозорците гледат към площада и стаята е озарена от синкаво бялата светлина на павилиона. На дивана някой спи, завит презглава с лъскаво наметало. На масата има консервени кутии и голяма метална манерка.

Едва влязъл в стаята, старецът се захваща да въведе ред. Той вдига на крака спящия и го отпраща някъде. Едно от намръщените момчета получава заповед да застане на пост и то сяда на табуретката до прозореца, където после седи през цялото време и не сваля очи от площада. Другото намръщено момче се захваща сръчно да отваря консервените кутии, а после застава на вратата, като опира рамена в касата.

На мен ми предлагат да седна на дивана, после ме залостват с масата, която придвижват към мен, и ме заобикалят с консерви. Оказва се, че в манерката има обикновена вода, доста чиста, макар и с вкус, на желязо. Шчекн също не е забравен. Войникът, когото изгониха от дивана, поставя пред него на пода отворена консервена кутия. Шчекн не възразява. Наистина той не хапва от консервата, а се отдръпва към вратата и предвидливо се настанява до момчето, което стои на пост. При това старателно се чеше, сумти и се облизва, като с всички сили се преструва на обикновено куче.

В това време старецът взема втората табуретка, сяда срещу мен и преговорите започват.

Преди всичко старецът се представя. Разбира се, той се оказва гаттаух, и при това не просто гаттаух, а даже гаттаухокамбомон, което очевидно трябва да се преведе като „управител на всички територии и прилежащите им райони“. Той управлява целия град, пристанището и дузина племена, живеещи в радиус от петдесет километра. Няма добра представа какво става извън този радиус, но предполага, че и там е същото. Общият брой на населението в неговата област сега е не повече от пет хиляди човека. В областта няма нито промишленост,

нито що-годе организирано селско стопанство. Наистина в предградието има лаборатория. Хубава лаборатория, навремето е била една от най-хубавите в света и досега се ръководи от самия Драудан („странно, че никога не сте чували за него... на него също му провървя — и той живее дълго като мен...“), но нищо не успели да постигнат там през всичките тези четирийсет години. И очевидно няма да постигнат.

— Затова — заключава старецът — дайте да не го усукваме и да не се пазарим. Аз имам само едно условие: ако ще ни лекувате, то ще лекувате всички. Без изключение. Ако приемете това условие, вие можете да поставяте други условия. Всякакви. Приемам ги безусловно. Ако не искате, тогава по-добре не си пъхайте носа при нас. Разбира се, всички ние тук ще загинем, но и за вас няма да има живот, докато поне един от нас още е жив.

Мълча. Все чакам, че щабът поне нещичко ще ми подсказе. Поне мъничко! Но изглежда, че там също нищо не разбират.

— Бих искал да ви напомня — казвам накрая, — че аз продължавам нищо да не разбирам от вашите работи.

— Тогава задавайте въпроси! — рязко казва старецът.

— Вие казахте: да ви лекуваме. Епидемия ли има при вас?

Лицето на стареца става каменно. Той дълго ме гледа в очите, а после уморено се обляга на масата и потрива с пръсти челото си.

— Предупредих ви, че не трябва да го усукваме. Ние нямаме намерение да се пазарим. Кажете ясно и разбрано: имате ли лекарство за всички? Ако имате, диктувайте условията. Ако пък нямате — значи няма за какво да разговаряме.

— Така никога няма да излезем от този омагьосан кръг — казвам аз. — Хайде да приемем, че не зная абсолютно нищо за вас, например че съм проспал тези четирийсет години. Не зная от каква болест страдате, не зная какво лекарство ви е нужно...

— И за Нашествието нищо не знаете? — казва старецът, без да отваря очи.

— Почти нищо.

— И за Всеобщото откарване нищо не знаете?

— Почти нищо. Зная, че всички са заминали. Зная, че в това някак са замесени пришълци от Космоса. И повече нищо.

— При-шеръ-зи... из Коз-мо-за... — с усилие повтаря старецът на руски.

— Хора от Луната... Хора от небето... — казвам аз.

Той оголва здравите си пожълтели зъби.

— Не са от небето, нито от Луната, а изпод земята! — казва той.
— Значи все пак нещо знаете...

— Минах през града и видях много неща.

— А там при вас нищо ли не се случи? Съвсем?

— Нищо такова не е ставало — твърдо казвам аз.

— И вие нищо не забелязахте? Не забелязахте гибелта на човечеството? Престанете да лъжете! Какво искате да постигнете с тия лъжи?

— Лев! — шумоли под шлема ми гласът на Комов. — Разиграй варианта „Кретен“!

— Аз съм подчинен — заявявам строго. — Зная само това, което ми се полага да зная! Правя само това, което ми е заповядано да правя! Ако ми заповядат да лъжа, ще лъжа, но сега нямам такава заповед.

— А каква заповед имате?

— Да разузная какво става във вашия район и да докладвам.

— Каква глупост! — уморен и отвратен казва старецът. — Е, добре. Да бъде както казвате. Кой знае защо искате да ви разказвам работи, които са известни на всички... Добре. Слушайте.

От разказа му разбираме, че за всичко е виновна расата на отвратителните нечовеци, които се развъдили в недрата на планетата. Преди четирийсет години тази раса предприела нашествие срещу местното човечество. Нашествието започнало с невиджана пандемия, която нечовеците стоварили наведнъж върху цялата планета. Причинителят на пандемията е неизвестен и досега. А болестта изглеждала така: от дванайсетгодишна възраст напълно нормалните деца започвали стремително да стареят. Бързината, с която се развивал човешкият организъм, докато стигнал критичната възрастова точка се увеличавала в геометрична прогресия. Шестнайсетгодишните юноши и девойки изглеждали четирийсетгодишни, на осемнайсет години започвала старостта, а двайсетте години преживявали само единици.

Пандемията свирепствувала три години, след което нечовеците за пръв път издали съществуването си. Те предложили на всички правителства да организират прехвърлянето на населението „в

съседния свят“, тоест при тях в недрата на земята. Обещаха, че там, в съседния свят, пандемията ще изчезне от само себе си и тогава милиони и милиони изплашени хора се втурнали към специалните кладенци, откъдето, разбира се, така и никога не се е върнал до ден-днешен. По този начин преди четирийсет години загинала местната цивилизация.

То се знае, не всички повярвали и не всички се изплашили. Оставали цели семейства, групи от семейства, цели религиозни общини. В чудовищните условия на пандемията те продължавали своята безнадеждна борба за съществуване и за правото да живеят така, както са живели техните прадеди. Обаче нечовеците не оставили на мира даже тази жалка частица от предишното население. Те организирали истински лов на децата, на тази последна надежда на човечеството. Нечовеците залели планетата с „лоши хора“. Отначало те били имитация на хора, които имали вид на весели намацани чичковци, дрънкащи с камбанки и пеещи весели песнички. Глупавите дечица с радост отивали при тях и завинаги изчезвали в кехлибарените „чаши“. Тогава на централните площади се появили и ей такива сияещи в нощта павилиони за играчки — децата отивали там и изчезвали безследно.

— Ние правехме всичко, което можехме. Въоръжихме се — в изоставените арсенали беше пълно с оръжие. Научихме децата да се страхуват от „лошите хора“, а после и да ги унищожават с винтовките. Разрушавахме кабините и стреляхме от упор в павилионите за играчки, докато разбрахме, че ще е по-умно да поставим край тях постове, които да залавят невнимателните деца на прага. Но това беше само началото...

Нечовеците с неизтощима изобретателност изхвърляли на повърхността все нови и нови видове ловци на деца. Появили се „чудовища“. Почти не можеш да го улучиш, когато напада децата. Появили се гигантски ярки пеперуди — те се спускали над детето, обгръщали го с крилете си и изчезвали заедно с него. Тези пеперуди изобщо куршум не ги ловял. И накрая, последната новост: появили се гадове, които въобще не можеш да ги отличиш от обикновения боец. Те просто хващат нищо неподозиращото дете за ръката я го отвеждат със себе си. Някои от тях даже умеят да говорят.

— Ние прекрасно знаем, че на практика нямаме никакъв шанс да оцелеем. Пандемията не престава, а в началото се надявахме на това. Само един човек на сто хиляди остава незаразен. Ето аз например, Драудан... и едно момче, което израсна пред очите ми. То сега е на осемнайсет години и изглежда на осемнайсет... Ако не сте знаели всичко това, знайте го. А ако сте го знаели, тогава имайте предвид, че прекрасно разбираме своето положение. И сме готови да приемем всяко ваше условие — готови сме да работим за вас, готови сме да ви се подчиняваме... Всички условия освен едно: ако ще ни лекувате, ще лекувате всички. Никакъв елит, никакви избраници!

Старецът млъква, пресяга се за канчето с вода и пие жадно. Войникът, който стои до вратата, пристъпва от крак на крак и се прозява, като прикрива с длан устата си. Той изглежда на дваайсет и пет години. А в действителност на колко ли е? На тринайсет? На петнайсет? Юноша...

Седя неподвижно и се старая да не размърдвам каменната си физиономия. Подсъзнателно очаквах нещо от този род, но това, което чух от очевидеца и пострадалия, кой знае защо, не се побира в главата ми. Ни най-малко не се съмнявам във фактите, които изложи старецът, но всичко е като в сън — всеки детайл поотделно има смисъл, но всички заедно изглеждат абсурдно. Може би причината е, че предубеденото мнение за Странниците, безусловно прието у нас на Земята, се е превърнало в моя плът и кръв?

— Откъде знаете, че те са нечовеци? — питам аз. — Виждали ли сте ги? Вие лично?

Старецът изпъшква. Лицето му става страшно.

— Половината от безсмисления си живот бих дал, за да видя пред себе си поне един... — прегракнало казва той. — Ей с тези ръце... Сам... Но, разбира се, не съм ги виждал. Те са твърде предпазливи и страхливи... Та тях сигурно никой не ги е виждал освен онези мръсни предатели от правителството преди четирийсет години... А според слуховете те изобщо нямат форма, като водата, да кажем, или като парата...

— Тогава не е ясно — казвам аз. — Защо съществата, които нямат форма, ще примамват няколко милиарда човека при себе си под земята?

— Проклети да сте дано! — повишава глас старецът. — Та това са нечовеци! Как ние с вас можем да преценим какво им трябва на нечовеците? Може би роби. Може би храна... А може би строителен материал за техните градове... Има ли някаква разлика? Те разрушиха нашия свят! Те и сега не ни дават мира, преследват ни като плъхове...

И в този момент внезапно лицето му се изкривява страшно. Той отскача поразително чевръсто за своите години към отсрещната стена, като с трясък отмята табуретката. Не успявам да мигна, а вече държи с две ръце голям никелиран револвер, който е насочил право към мене. Сънените стражи са се събудили и със същия израз на недоверие и ужас в лицата, станали изведнъж съвсем детински, без да откъсват очи от мен, тършуват около себе си да намерят своите винтовки.

— Какво се е случило? — казвам и гледам да не мърдам.

Никелираното дуло се люлее, а стражите, напипали най-сетне оръжието си, дружно щракат затворите.

— Твоята глупава дреха все пак заработи — ломоти Шчекн на своя език. — Почти не се виждаш. Само лицето ти е останало. Нямах форма като водата или като парата. Впрочем старецът вече се отказа да стреля. Или да го укротя, а?

— Недей — казвам аз на руски.

Старецът най-после се обажда. По-бял е от стената и се запъва, като говори, но не от страх, разбира се, а от ненавист. Дума да няма, силен е старецът.

— Проклет подземен върколак! — казва той. — Сложи си ръцете на масата! Лявата върху дясната! Ха така...

— Това е недоразумение — казвам аз сърдито. — Не съм върколак. Имам специална дреха. Тя може да ме направи невидим, само че работи лошо.

— Ах, дреха ли? — подигравателно казва старецът. — На Северния архипелаг са се научили да правят дрехи-невидимки!

— На Северния архипелаг са се научили да правят много неща — казвам аз. — Моля ви, приберете си оръжието и дайте да се разберем спокойно.

— Глупак си ти — казва старецът. — Да беше намерил малко време да погледнеш нашата карта. Там няма никакъв Северен архипелаг... Веднага те разбрах що за човек си, само че не можех да повярвам в подобна наглост...

— Как можеш да се унижаваш така? — ломоти Шчекн. — Ти се справи със стареца, а аз — с другите двама...

— Застреляйте кучето! — заповядва старецът на стражата, без да сваля поглед от мене.

— Ще ти дам аз на тебе едно „куче“! — казва Шчекн на най-чисто местно наречие. — Бъбрив стар козел!

Тогава нервите на момчетата не издържат и започва пукотевица...

3 ЮНИ 78 ГОДИНА ОТНОВО МАЙЯ ГЛУМОВА

Попрекалил съм с усилването на видеофона. Апаратът мелодично изрева в ухото ми като непознатия с късите панталони в разгара на ухажването на мисис Никълби. Излетях като тапа от креслото и в движение напипах клавиша за приемане.

Обаждаше се Екселенц. Беше 07:03 часът.

— Стига си спал — каза той доста благодушно. — На твоята възраст нямах навика да спя.

Интересно докога ще го слушам да разправя за моята възраст? Вече съм на четирийсет и пет... А впрочем на моите години той си спеше. Пък и сега обича да си поспива.

— Ами, не спях — излъгах аз.

— Още по-добре — каза той. — Значи незабавно можеш да започнеш да действуваш. Намери тази Глумова и научи от нея следното. Виждала ли се е от вчера насам с Абалкин. Говорил ли е той с нея за нейната работа. Ако е говорил, какво по-точно го е интересувало. Не е ли проявил желание да отиде при нея в музея. Това е всичко. Ни повече, ни по-малко.

Реагирам на тази кодова фраза по обичайния начин.

— Да науча от Глумова виждала ли се е с него още веднъж, ставало ли е дума за нейната работа, ако е ставало, какво го е интересувало, не е ли проявил желание да я посети в музея. Това ли е?

— Това е. Ти предлагаш да смениш легендата. Не възразявам. „Комкон“ търси прогресора Абалкин, за да получи от него показания относно един нещастен случай. Разследването е свързано с тайна на личността и затова се води тайно. Не възразявам. Въпроси имаш ли?

— Бих искал да зная какво общо има тук музеят — промърморих аз сякаш на себе си.

— Каза ли нещо? — осведоми се Екселенц.

— Да предположим, че изобщо не е ставало дума за този проклет музей. Мога ли в такъв случай да се опитам да изясня какво все пак е

станало между тях при първата среща?

— Това важно ли е за тебе?

— А за вас?

— За мене не.

— Много странно — казах аз, като гледах настрани. — Знаем какво е искал да научи Абалкин от мен. Знаем какво е искал да научи от Федосеев. Но представа нямаме какво е искал да изтръгне от Глумова...

Екселенц каза:

— Добре. Изяснявай. Но само така, че това да не попречи да изясниш главните въпроси. И не забравяй да си наденеш радиогривната. Надени я още сега, за да видя, че я слагаш...

С въздишка измъкнах гривната от чекмеджето на бюрото и я надянах на лявата си ръка. Гривната ми стискаше.

— Ха така — каза Екселенц и прекъсна връзката.

Тръгнах към банята. Откъм кухнята се разнасяха гърмежи и трясъци — Альона боравеше с утилизатора. Носеше се мирис на кафе. Взех душ и закусихме. Альона седеше срещу мен в моя халат и приличаше на китайско божество. Тя заяви, че днес трябва да изнася доклад и предложи да ми го прочете на глас за тренировка. Изклинчих, като се оправдах с обстоятелствата. Пак ли? — попита тя със съчувствие и в същото време агресивно. Пак, признах си аз малко предизвикателно. По дяволите, каза тя. Не споря, казах аз. И дълго ли ще продължи? — попита тя. Крайният срок е след три дни, казах аз. А ако не успееш? — попита тя. Тогава край на всичко, казах аз. Тя ме поглеждаше бегло и разбрах, че пак си представя разни ужаси. Пълна скука, казах аз, омръзна ми. Ще свърша набързо тази работа и ще заминем с тебе някъде по-далеч оттука. Няма да мога, каза тя тъжно. Нима на тебе не ти е омръзнало? — попитах аз. — Нали се занимавате само с глупости... Ей така трябва да й говори човек. Тя моментално се наежи и взе да доказва, че не се занимава с глупости, а с дяволски интересна и полезна работа. В края на краищата се уговорихме, че след месец ще отидем на Нова Земя. Сега това е модерно...

Върнах се в кабинета и без да сядам, набрах домашния номер на Глумова. Никой не се обади. Беше 07:51 часът. Сияйно слънчево утро. В такова време до осем може да спи само нашият Слон. Майя Глумова

сигурно вече е тръгнала за работа, а луничавият Тойво се е върнал в своя интернат.

Взех да разпределям времето си през днешния ден. В Канада сега е късна вечер. Доколкото знам, активният живот на главанаците е най-вече през нощта, така че няма да е лошо, ако отида там след три-четири часа... Между другото какво става с нулевия транспорт днес? Направих справка. Нулевият транспорт беше възобновил нормалната си работа в четири часа сутринта. Тогава днес ще успея да отида и при Шчекн, и при Корней Яшмаа.

Отидох до кухнята, изпих още една чаша кафе и изпратих Альона до глайдера на покрива. Разделихме се с преувеличена сърдечност — беше я обхванала преддокладна треска. Старателно махах с ръка, докато се скри от очите ми, а после се върнах в кабинета.

Интересно защо ми е влязъл в главата този музей? Музей като музей... Вярно, той има някакво отношение към работата на прогресорите и по-точно към Саракш... И в същия момент си спомних разширените зеници на Екселенц, които изпълваха кажи-речи целите му ириси. Нима тогава той наистина се изплаши? Нима успех да изплаша Екселенц? И то с какво! С най-обикновеното и изобщо случайно съобщение, че приятелката на Абалкин работи в Музея за извънземни култури... в специалния сектор за обекти с неизяснено предназначение... Пардон! Той назова специалния сектор сам. Аз казах, че Глумова работи в Музея за извънземни култури, а той заяви: в специалния сектор за обекти с неизяснено предназначение. Спомних си дългата редица стаи, отрупани, накичени, преградени, запълнени с чудновати предмети, напомнящи абстрактни скулптури или топологични модели... И Екселенц допуска, че имперският щабен офицер, забъркал някаква каша на стотина парсека оттук, би могъл да се заинтересува от нещо в тези стаи...

Набрах служебния номер на Глумова и почти се вцепених. От екрана приятно ми се усмихваше Гриша Серосовин, по прякор Дърдоркото, от четвърта подгрупа на моя отдел. В продължение на няколко секунди гледах как последователно се сменя изражението по румената физиономия на Гриша. Приятна усмивка, объркване, официална готовност да чуе какво ще му наредя и накрая отново приятна усмивка. Сега малко напрегната. Можех да разбера момчето. Щом аз самият почти се вцепених, то съвсем естествено е той малко да

се стъписа. Разбира се, най-малко от всичко е очаквал да види на екрана началника на своя отдел, но, общо взето, се справи доста добре.

— Добро утро — казах аз. — Бихте ли повикали Майя Тойвовна, ако може.

— Майя Тойвовна... — Гриша се огледа. — Знаете ли, няма я. Според мен още не е дошла на работа. Искате ли да ѝ предадете нещо?

— Предайте ѝ, че я е търсил журналистът Камерер. Тя трябва да ме помни. А вие май сте нов, а? Нещо не си спомням...

— Да, тук съм едва от вчера... Всъщност не работя точно тук, а с експонатите.

— Аха — казах аз. — Защо не... Благодаря. Пак ще се обадя.

Виж ти. Екселенц взема мерки. Изглежда, той просто е сигурен, че Лев Абалкин ще се появи в музея. И то точно в този сектор. Я да видим защо е избрал точно Гриша. Гриша е съвсем отскоро при нас. Съобразителен е, има добра реакция. По образование е екзобиолог^[1]. Може би точно това е поводът. Млад екзобиолог започва своето първо самостоятелно изследване. Нещо от рода на „Зависимост между топографията на артефакта и биоструктурата на разумното същество“. Всичко изглежда тихо, мирно, изящно и прилично. Между другото Гриша е и шампион на отдела по субакс^[2].

Ясно. Това май че разбрах. Добре де. Вероятно Глумова нещо я е забавило. Например разговаря някъде с Лев Абалкин. Между другото нали той ми определи среща днес в 10:00 часа. Сигурно ме излъга, но ако наистина ми предстои да отлетя за срещата, тъкмо сега е времето да му се обадя и да разбера дали не е променил планове си. И веднага, без да губя време, набрах номера в „Трепетлика“.

Вила номер шест отговори незабавно и аз видях на екрана Майя Глумова.

— А, това сте вие... — каза тя с отвращение.

Не мога да опиша каква досада, какво разочарование беше изписано на лицето ѝ. Здравата беше отпаднала тези дни — бузите ѝ бяха хлътнали, под очите ѝ имаше сенки, тъжните болни очи бяха широко отворени, устните — напукани. И само миг по-късно, когато тя бавно се отдръпна на екрана, забелязах, че косите ѝ са подредени грижливо и изящно, а над строго елегантната сива рокля без деколте върху гърдите ѝ лежи онази същата кехлибарена огърлица.

— Да, аз съм... — смутено каза журналистът Камерер. — Добро утро. Всъщност аз... Лев там ли е?

— Не — каза тя.

— Работата е там, че се уговорихме да се срещнем... Аз исках...

— Тук ли? — оживи се тя и отново се приближи на екрана. — Кога?

— В десет часа. Просто исках за всеки случай да разбера... А пък на, него го няма...

— А наистина ли имахте уговорка? Какво ви каза той? — съвсем по детски попита тя, като ме гледаше с надежда в очите.

— Какво ми каза ли? — бавно повтори журналистът Камерер. По-точно вече не журналистът Камерер, а аз. — Вижте какво, Майя Тойвовна. Да не се самозалъгваме. Вероятно той няма да дойде.

Сега тя ме гледаше, сякаш не вярваше на очите си.

— Как така?... Откъде знаете?

— Почакайте ме — казах аз. — Всичко ще ви разкажа. След няколко минути ще бъда при вас.

— Какво се е случило с него? — пронизително и страшно извика тя.

— Жив и здрав е. Не се безпокойте. Почакайте, идвам веднага.

Две минути за обличане. Три минути до най-близката кабина на нулевия транспорт. По дяволите, пред кабината има опашка... Приятели, много ви моля, разрешете ми да мина пред вас, много е важно... Благодаря, много ви благодаря!... Така. Една минута, докато намеря индекса. Че и тия от провинцията имат едни индекси!... Пет секунди за набиране на индекса. И излизам от кабината в пустото дървено фоайе на курортния клуб. Още една минута стоя на широката веранда и си въртя главата. Аха, нататък... Хуквам направо през храсталаците от офика, пълни с коприва. Дано не налетя на доктор Гоанек...

Тя ме чакаше в хола, седеше до ниската масичка с мечето и държеше видеофона на коленете си. Щом влязох, неволно погледнах към откренатата врата на гостната и тя начаса побърза да каже:

— Тук ще разговаряме.

— Както желаете — отвърнах аз.

Нарочно без да бързам, огледах гостната, кухнята и спалнята. Беше добре почистено и подредено и, разбира се, нямаше никой.

Мимоходом забелязах, че тя седи неподвижно, сложила ръце на видеофона, и гледа право пред себе си.

— Кого търсихте? — студено ме попита тя.

— Не зная — признах си честно аз. — Просто разговорът ни ще бъде деликатен и исках да се убедя, че сме сами.

— Кой сте вие? — попита тя. — Само че вече не лъжете.

Разказах ѝ легенда номер две, обясних ѝ за тайната на личността и добавих, че за лъжите не се извинявам — просто се опитвах да си свърша работата, без да ѝ създавам излишни вълнения.

— А сега значи сте решили повече да не се церемоните с мене? — каза тя.

— А какво бихте предложили да правя?

Тя не отговори.

— Ето вие седите тук и чакате — казах аз. — А нали той няма да дойде. Той ви разиграва. Разиграва всички нас и не му се вижда краят. А времето тече.

— Защо мислите, че няма да се върне тук?

— Защото се крие — казах аз. — Защото лъже всички, с които му се наложи да разговаря.

— Защо тогава звънихте тук?

— Защото никъде не мога да го намеря! — казах аз, чувствувах, че се разярявам. — Налага се да опитвам и най-малката възможност, даже най-идиотската...

— Какво е направил? — попита тя.

— Не зная какво е направил. Може би нищо. Търся го не защото е направил нещо, а защото той е единственият свидетел на голямо нещастие. И ако не го намерим, така и няма да научим какво е станало там...

— Къде „там“?

— Това не е важно — нетърпеливо казах аз. — Там, където е работил. Не е на Земята. На планетата Саракш.

По лицето ѝ се виждаше, че за първи път чува за планетата Саракш.

— Защо се крие тогава? — тихо попита тя.

— Не знаем. Той е на границата на психическото разстройство. Би могло да се каже, че е болен. Може би нещо му се привижда. Може би това е някаква идея фикс.

— Болен... — каза тя, като леко поклати глава. — Може би... А може и да не е... Какво искате от мен?

— Видяхте ли се с него още веднъж?

— Не — каза тя. — Обеща, но така и не се обади.

— А защо го чакате тук?

— Ами къде на друго място да го чакам? — попита тя.

В гласа ѝ имаше толкова мъка, че извърнах глава и известно време мълчах. После попитах:

— А къде смяташе да ви се обади? В музея ли?

— Може би... Не зная. Първия път ми се обади там.

— Той ви потърси в музея и каза, че ще дойде при вас?

— Не. Веднага ме извика при себе си. Тук. Взех един глайдер и долетях.

— Майя Тойвовна — казах аз. — Интересуват ме всички подробности от вашата среща... Вие му разказахте за себе си, за своята работа. Той ви разказа за своята. Помъчете се да си спомните как беше.

Тя поклати глава.

— Не. За нищо такова не сме говорили... Разбира се, това наистина е странно... Толкова години не сме се виждали... После си дадох сметка, в къщи, че всъщност така и нищо не научих за него... Та аз го питах: къде беше, с какво се занимаваше... но той махаше с ръка и викаше, че всичко това са глупости, бабини деветини...

— Значи той разпитваше вас?

— Ами! Всичко това не го интересуваше... Какво работя, как съм... сама ли съм или си имам някого... как живея... Той беше като дете... Не искам да говоря за това.

— Майя Тойвовна, недейте да говорите за това, за което не искате да говорите...

— За нищо не искам да говоря!

Станах, отидох до кухнята и ѝ донесох вода. Тя жадно изпи цялата чаша. Водата се разливаше върху сивата ѝ рокля.

— Това не засяга никого — каза тя, когато ми подаваше чашата.

— Не говорете за това, което не засяга никого — казах аз и седнах. — За какво ви разпитва той?

— Нали ви казах: за нищо не ме е разпитвал! Той разказваше, спомняше си, рисуваше, спореше... като дете... Оказа се, че помни всичко! Едва ли не всеки ден! Къде е стоял той, къде съм стояла аз,

какво е казал Рекс, как е гледал Волф... Аз нищо не помнех, а той викаше, караше ми се, заставяше ме да си спомня и аз си спомнях... и как се радваше, когато си спомнях нещо, което той самият не помнеше!...

Тя замълча.

— Все за детството ли? — попитах аз, след като почаках малко.

— Ами разбира се! Нали ви казах, че това не засяга никого, това си е само наше, с него!... Той наистина беше като побъркан... Вече няхах сили, заспивах, а той ме будеше и крещеше в ухото ми: А кой падна тогава от люлката? И ако си спомнех, той ме сграбчваше, тичаше с мен из цялата къща и ревеше: Правилно, точно така беше, правилно!

— И не ви разпита какво е станало с учителя, с приятелите ви от училището?

— Та нали ви обяснявам: за нищо и за никого не е разпитвал! Не можете ли да разберете? Той разказваше, спомняше си и искаше аз също да си спомням...

— Да-да, разбирам — казах аз. — А според вас какво смяташе да прави по-нататък?

Тя ме погледна, както гледаше журналиста Камерер, и каза:

— Нищо не разбирате.

И общо взето, беше права, разбира се. Получих отговорите на въпросите на Екселенц: Абалкин не се е интересувал от работата на Глумова и не е имал намерение да я използва, за да проникне в музея. Но наистина изобщо не можех да разбера какво е целял Абалкин, като е уредил тази вечер на спомените. От сантименталност... отдал е дължимото на детската любов... върнал се е към детството... Не вярвам да е това. Целта е била практическа, предварително е била добре обмислена и Абалкин я постигнал, без Глумова да заподозре нищо. Ясно ми беше, че самата Глумова не знае нищо за тази цел. Нали тя също не е разбрала какво е станал в действителност...

И оставаше още един въпрос, който трябваше да изясня. Е, добре. Те си спомняли, любили се, пили, отново си спомняли, заспивали, събуждали се, отново се любили и отново заспивали... Какво тогава я довело до такова отчаяние, граничещо с истерия? Разбира се, тук се откриваше широк простор за какви ли не предположения. Например свързани с навиците на щабния офицер от Островната империя. Но би могло да бъде и нещо друго. И имаше

голяма вероятност това другото да се окаже доста ценно за мене. Тук се спрях нерешително: трябваше или да пренебрегна нещо може би много важно, или да се реша на отвратителна нетактичност, като рискувам в резултат да не науча нищо съществено...

Реших се.

— Майя Тойвовна — казах аз, като с все сила се стараех да произнасям твърдо всяка дума. — Кажете ми от какво беше предизвикано това ваше отчаяние, на което станах неволен свидетел при предишната ни среща?

Издумах тази фраза, без да се осмеля да я гледам в очите. Нямах да се учудя, ако тя тутакси ми беше креснала да се махам оттук или просто ме беше цапардосала с видеофона по главата. Но тя не направи нито едното, нито другото.

— Бях глупачка — каза тя доста спокойно. — Глупава истеричка. Тогава ми се стори, че той ме изстиска като лимон и ме захвърли. А сега разбирам, че всъщност на него не му е било до мене. Той няма нито време, нито сили да бъде деликатен. Аз все исках от него обяснения, а нали той не е можел нищо да ми обясни. Та той сигурно знае, че го търсите...

Станах.

— Много ви благодаря, Майя Тойвовна — казах аз. — Мисля, че вие неправилно тълкувате нашите намерения. Никой не иска да му навреди. Ако се срещнете с него, моля ви, постарайте се да му внушите тази мисъл.

Тя не отговори.

[1] Екзобиология или астробиология — наука за извънземните форми на живот. — Б.пр. ↑

[2] Субакс — измислен от авторите вид ръкопашна борба — от sub (лат.) — под, и ax (англ.) — секира, отрязване на главата, екзекуция. — Б.пр. ↑

3 ЮНИ 78 ГОДИНА НЕЩО ЗА ВПЕЧАТЛЕНИЯТА НА ЕКСЕЛЕНЦ

От стръмния бряг се виждаше, че поради липса на пациенти доктор Гоанек се занимава с риболов. Това беше добре, защото до неговия клозет-кабина на нулевия транспорт беше по-близо, отколкото до курортния клуб. Наистина оказа се, че по пътя има пчелин, който от недоглеждане не бях забелязал по време на първото си посещение, така че сега се наложи да се спасявам, прескачайки някакви декоративни плетове и събаряйки в галоп декоративни делви и гърнета. Впрочем всичко мина благополучно. Изтичах на верандата с изящните перила, вмъкнах се в познатата одая и без да сядам, набрах номера на Екселенц.

Мислех да се отърва с кратък доклад, но разговорът излезе доста дълъг, така че се наложи да изнеса видеофона на верандата, за да не ме изненада приказливият и докачлив доктор Гоанек.

— Защо тя седи там? — замислено попита Екселенц.

— Чака.

— Той ли ѝ е казал?

— Доколкото разбрах, не.

— Горката... — промърмори Екселенц. После попита: — Връщаш ли се?

— Не — казах аз. — Останаха ми още този Яшмаа и резиденцията на главанаците.

— Защо ти са?

— В резиденцията — отвърнах аз — сега се намира един главанак на име Шчекн-Итрч, същият, който е участвувал заедно с Абалкин в операцията „Мъртъв свят“...

— Така.

— Доколкото разбрах от отчета на Абалкин, техните отношения са били някак си не съвсем обикновени...

— В какъв смисъл необикновени?

Запънах се, докато подбирах думите си.

— Бих се осмелил да ги нарека приятелски, Екселенц... Помните ли този отчет?

— Помня. Разбирам какво искаш да кажеш. Но ти ми отговори на такъв въпрос: как разбра, че главанакът Шчекн се намира на Земята?

— Ами... Беше доста сложно. Първо...

— Достатъчно — прекъсна ме Екселенц и замълча в очакване.

Не веднага наистина, но все пак проумях. Действително. За мен, сътрудника на „Комкон-2“, при целия ми солиден опит да боравя с ГВИ беше доста сложно да открия Шчекн. Какво да кажем тогава за простия прогресор Абалкин, който отгоре на всичко е прекарал двайсет години в дълбините на Космоса и разбира от ГВИ не повече, отколкото двайсетгодишен ученик!

— Съгласен съм — казах аз. — Прав сте, разбира се. И все пак се съгласете, че тази задача е напълно изпълнима, ако човек има желание.

— Съгласявам се. Но работата не е само в това. Не ти ли е идвало наум, че той хвърля камъни в храстите?

— Не — честно си признах аз.

„Хвърлям камъни в храстите“ на нашия език означава: Пращам някого по лъжлива следа, подхвърлям фалшиви улики или, накратко казано, баламосвам хората. Разбира се, теоретично напълно можеше да се допусне, че Лев Абалкин има някаква съвсем определена цел, а всичките му екстравагантни появявания при Глумова, при учителя, при мене са майсторски подхвърлен фалшив материал, над чийто смисъл ние трябва безполезно да си блъскаме главите, като напусто си губим времето и силите и безнадеждно се отклоняваме от главното.

— Не мисля, че е така — решително казах аз.

— Аз пък мисля, че е точно така — рече Екселенц.

— Естествено вие знаете по-добре — сухо отвърнах аз.

— Безспорно — съгласи се той. — Но за съжаление това са само впечатления. Факти нямам. Обаче ако не се лъжа, струва ми се малко вероятно в неговото положение той да си спомни за Шчекн, да загуби сума време да го открие, да хукне на другия край на света и да разиграва там някаква комедия — само за да хвърли в храстите още един камък. Съгласен ли си с мен?

— Вижте, Екселенц, аз не зная какво му е положението и може би затова нямам такива впечатления.

— А какви впечатления имаш? — попита той с неочакван интерес.

Опитах се да формулирам своето впечатление.

— Всичко друго, но не и хвърляне на камъни. В неговите постъпки има някаква логика. Те са свързани помежду си. Нещо повече, той през цялото време използва един и същ похват. Той не губи време и сили да измисля нови похвати — той стъписва човека с някакво изявление, а после слуша какво мънка стъписаният... Той иска да узнае нещо, нещо, свързано с неговия живот... По-точно с неговата съдба. Нещо такова, което са скрили от него...

Замълчах, а после казах:

— Екселенц, той по някакъв начин е научил, че с него е свързана тайна на личността.

Сега мълчахме и двамата. Луничавото голо теме се поклащаше на екрана. Чувствувах, че преживявам исторически момент. Това беше един от онези редки случаи, когато моите доводи (не фактите, с които съм се сдобил, а именно доводите, логическите изводи) заставяха Екселенц да преразгледа своите представи.

Той повдигна глава и каза:

— Добре. Навести Шчекн. Но имай предвид, че най-вече си нужен тук, при мен.

— Слушам — казах аз и попитах: — А какво ще кажете за Яшмаа?

— Него го няма на Земята.

— Как така? — казах аз. — На Земята е. Той е в „Лагера на Ян“ край Антонов.

— Вече три дни, откакто е на Гиганда.

— Ясно — казах аз, като се напъвах да бъда ироничен. — Виж ти какво съвпадение! Родил се в същия ден, в който е роден Абалкин, също посмъртно дете, също фигурира под номер...

— Добре, добре — промърмори Екселенц. — Не се отклонявай.

Екранът изгасна. Отнесох видеофона на мястото му и слязох в двора. Там внимателно се промъкнах през поляната от гигантска коприва и направо от дървения клозет на доктор Гоанек закрачих под среднощния дъжд по брега на река Телън.

5 ЮНИ 78 ГОДИНА ПОСТЪТ НА РЕКА ТЕЛЪН

Невидимата река шумолеше през ромона на дъжда някъде наблизо, под стръмния бряг, а право пред мен мокро проблясваше лек метален мост, над който светеше голямо табло на езика линкос: „Територия на народа на главанаците“. Малко странно изглеждаше, че мостът започва направо от високата трева — не само че нямаше път, който да води към него, а липсваше даже най-обикновена пътечка. На две крачки от мен самотно светеха прозорчетата на ниска закръглена сграда, приличаща на бункер. От нея ме лъхна мирисът на незабравимия Саракш — мирис на ръждясало желязо, на леш, на спотаена смърт. Странни места има все пак у нас на Земята. Уж си вкъщи и всичко вече ти е познато, мило ти е и си свикнал с него, ама на — рано или късно непременно се натъкваш на нещо, абсолютно невъобразимо... Както и да е. А какво мисли за тази сграда журналистът Камерер?! Оказва се, че той вече има напълно определено мнение по този въпрос.

Журналистът Камерер намери вратата на кръглата стена, решително я разтвори и попадна в сводеста стая, където нямаше нищо освен маса, зад която седеше, подпрял брадичката си с юмруци, дългокос юноша — със своите къдри и нежното си продълговато лице той приличаше на Александър Блок, пременен по волята на причудливото си въображение в ярко и пъстро мексиканско пончо. Сините очи на хлапака посрещнаха журналиста Камерер с напълно безразличен и леко уморен поглед.

— Ей, и тая архитектура си я бива! — каза журналистът Камерер, като отърси дъждовните капки от раменете си.

— А на тях им харесва — безразлично възрази Александър Б., без да променя позата си.

— Не може да бъде! — саркастично рече журналистът Камерер, като се оглеждаше на какво да седне.

В помещението нямаше свободни столове, също както и кресла, дивани, кушетки и пейки. Журналистът Камерер погледна Александър Б. Александър Б. го гледаше с предишното безразличие, без да има каквото и да било намерение да прояви любезност или поне обикновена вежливост. Това беше странно. По-скоро необичайно. Но се чувствуваше, че тук това е в реда на нещата.

Журналистът Камерер тъкмо беше отворил уста да се представи, когато Александър Б. внезапно с някакво морно покорство сведе дългите си мигли над бледите бузи и с механичната проникновеност на кибернетичен екскурзовод задекламира наизуст своя текст:

— Скъпи приятелю! Вие сте изминали пътя дотук съвсем напразно. Тук няма да намерите абсолютно нищо, което да ви заинтересува. Всички слухове, от които сте се ръководели, идвайки при нас, са извънредно преувеличени. Територията на народа на главанаците в никакъв случай не може да се разглежда като някакъв развлекателно-познавателен комплекс. Главанаците, този забележителен и твърде самобитен народ, казват за себе си: „Ние сме любознателни, но никак не сме любопитни.“ Постоянното представителство на народа на главанаците е дипломатически орган, който не може да бъде обект на неофициални контакти, най-малко пък на празно любопитство. Уважаеми приятелю! Най-разумното нещо, което сега можете да направите, е да потеглите обратно и убедително да обясните на всичките си познати как всъщност стоят нещата.

Александър Б. замълча и морно приповдигна миглите си. Журналистът Камерер продължаваше да стои пред него и това очевидно съвсем не го учуди.

— Разбира се, преди да се разделим, ще отговоря на всичките ви въпроси.

— А не сте ли длъжен да ставате, докато разговаряте? — поинтересува се журналистът Камерер.

Сините очи сякаш малко живнаха.

— Откровено казано, да — призна си Александър Б. — Но вчера си ударих силно коляното и досега ужасно ме боли, така че наистина ме извинете...

— С удоволствие — каза журналистът Камерер и приседна на края на масата. — Виждам, че постоянно ви досажда любопитни.

— През моето дежурство вие сте шестата компания.

— Та аз съм сам-самичък! — възрази журналистът Камерер.

— Компания е събирателна дума — поясни Александър Б., като се оживи още повече. — Като каса например. Каса консерви. Топ басма. Или кутия бонбони. Нали може да се случи така, че в кутията да остане само един бонбон. Сам-самичък.

— Вашите обяснения ме удовлетворяват напълно — каза журналистът Камерер. — Но аз не съм любопитен турист. Дошъл съм по работа.

— Осемдесет и три процента от всички компании — незабавно реагира Александър Б. — се явяват тук именно по работа. Последната компания — от пет екземпляра, включително малолетни деца и куче — искаше да се уговори с ръководителите на представителството за уроци по езика на главанаците. Но повечето са събирачи на ксенофолклор. Всички са се юрнали да събират ксенофолклор! И аз събирам ксенофолклор. Но главанаците нямат фолклор! Това е измислица. Шегобиецът Лонг Мюлер издаде една книжка по подобие на песните на Осиан^[1] и всички се побъркаха... „О, рунтави дървеса с хиляди опашки, затаили скръбните си мисли в пухкави и топли дънери. Хиляди и хиляди опашки имате вие и нито една глава!...“ А между другото главанаците изобщо нямат понятие опашка! Опашката при тях е орган за ориентиране и ако се превежда точно, то не трябва да бъде опашка, а компас... „О, дървеса с хиляди компаси!“ Но виждам, че вие не сте фолклорист...

— Не съм — честно си призна журналистът Камерер. — Много по-зле — журналист съм.

— Сигурно пишете книга за главанаците?

— В известен смисъл. И какво от това?

— Не, нищо. Моля пишете си. Нито сте първият, нито последният. А виждали ли сте някога главанаците?

— Да, разбира се.

— На екрана ли?

— Не. Работата е там, че тъкмо аз ги открих на Саракш...

Александър Б. даже се понадигна.

— Тогава вие сте Камерер?

— На вашите услуги.

— Не-не, докторе, аз съм на вашите услуги. Заповядайте, искайте, нареждайте...

Тутакси си спомних разговора на Камерер с Абалкин и побързах да поясня:

— Аз само ги открих и нищо повече. Съвсем не съм специалист по главанаците. И сега не се интересувам от главанаците изобщо, а само от един-единствен главанак, от преводача на представителството. Така че, ако нямате нищо против... Да премина там, при тях, а?

— Но моля ви се, докторе! — Александър Б. плесна с ръце. — Вие май си помислихте, че ние седим тук, така да се каже, на пост. Нищо подобно! Моля заповядайте, влезте! Много хора така и правят. Ти му обясняваш, че слуховете, значи, са преувеличени, той кима, сбогува се, а като излезе — хоп, шмугна се през моста...

— И после?

— След известно време се връща много разочарован. Нищо не е видял и никого не е срещнал. Гори, хълмове, дефилета, очарователни пейзажи — всичко това, разбира се, го има, но главанаците ги няма. Първо, главанаците живеят активно през нощта, второ, живеят под земята, а най-важното — срещат се само с тези, с които искат да се срещнат. Ето за такива случаи ние дежурим тук, като изпълняваме ролята, така да се каже, на свръзка...

— А кои сте тези вие? От „Комкон“? — попита журналистът Камерер.

— Да. Стажанти. Изреждаме се да дежурим тук. През нас минава връзката в двете посоки... На вас кой от преводачите по-точно ви трябва?

— Шчекн-Итрч.

— Ще опитам. Той познава ли ви?

— Едва ли. Но му кажете, че искам да поговоря с него за Лев Абалкин, когото той познава със сигурност.

— Разбира се! — каза Александър Б. и придърпа към себе си селектора.

Журналистът Камерер (пък, да си призная, и аз) наблюдаваше с възхищение, преминаващо в преклонение, как този юноша с нежното лице на романтичния поет внезапно лудо се облеци и като сви изящните си устни в невероятна фуния, защрака, закряка и загука за трийсет и трима главанаца наведнъж (нощем в мъртвата гора, до разнебитеното бетонно шосе, под мътно фосфоресциращото небе на Саракш) и тези звуци изглеждаха съвсем на място в този сводест пуст

бункер с голи грапави стени. После той млъкна и сведе глава, като се вслушваше в сериите прищраквания и гукания, с които му отговаряха, а устните и долната му челюст продължаваха чудновато да мърдат, сякаш той ги държеше в постоянна готовност да продължат беседата. Това зрелище беше по-скоро неприятно и при цялото си преклонение журналистът Камерер сметна, че все пак ще бъде по-деликатно да отмести погледа си.

Впрочем разговорът не продължи много дълго. Александър Б. се облегна на стола и като масажираше внимателно долната си челюст с дългите си бледи пръсти, каза, леко задъхвайки се:

— Струва ми се, че той се съгласи. Впрочем не искам твърде много да ви обнадеждавам, защото съвсем не съм сигурен, че той правилно разбира всичко. Улових два смислови слоя, но според мен имаше и трети... С една дума вървете през моста по пътеката, която води в гората. Той ще ви посрещне там или по-точно ще ви види... Не. Как би могло да се каже... Знаете, че не е толкова трудно да се разберат главанаците, колкото да се преведе. Ето например тази рекламна фраза: „Ние сме любознателни, но не сме любопитни.“ Между другото това е образец на добър превод. Под „не сме любопитни“ може да се разбира, че „не любопитствуваме напразно“, но и в същото време — „не сме интересни за вас“. Разбирате ли?

— Разбирам — каза журналистът Камерер, като слезе от масата. — Той ще ме види и тогава ще реши заслужава ли си да разговаря с мен. Благодаря за старанието.

— Какво старание! Това е мое задължение, което върша с удоволствие... Почакайте, вземете моята мушама, навън вали...

— Благодаря, няма нужда — каза журналистът Камерер и излезе под дъжда.

[1] Осиан или Йошин — легендарен герой на келтските народни предания, живял според тях в III век. Английският поет Джеймс Макфърсън издава през 1760 г. свои поеми, представени от него като преводи на песните на Осиан. — Б.пр. ↑

3 ЮНИ 78 ГОДИНА

ГЛАВНАКЪТ ШЧЕКН-ИТРЧ

По местното време беше около три часът сутринта, цялото небе беше забулено, а гората беше гъста и този нощен свят ми се струваше сив, плосък и възмътен като лоша старинна снимка.

Разбира се, той пръв ме откри и сигурно пет минути, а може би и през всичките десет минути е вървял успоредно с мене, като се е крил в гъстите храсталаци. Когато най-сетне го забелязах, той разбра това почти мигновено и веднага се появи на пътеката пред мен.

— Тук съм — заяви той.

— Виждам — казах аз.

— Тук ще говорим — рече той.

— Добре — казах аз.

Той веднага седна съвсем като куче, което разговаря със стопанина си — едро, охранено куче с голяма глава, малки стърчащи триъгълни уши и големи кръгли очи под масивното широко чело. Гласът му беше дрезгав и той говореше без ни най-малък акцент, така че само кратките отсечени фрази и малко прекалено ясната артикулация издаваха в говора му чужденеца. И още нещо — от него понамирисваше. Но не на мокра кучешка козина, както би могло да се очаква. Миризмата по-скоро беше неорганична — нещо от рода на нагрят колофон. Странна миризма, повече на механизъм, отколкото на живо същество. Спомням си, на Саракш главанаците съвсем не миришеха така.

— Какво искаш? — попита той направо.

— Казаха ли ти кой съм?

— Да. Ти си журналист. Пишеш книга за моя народ.

— Не е точно така. Пиша книга за Лев Абалкин. Ти го познаваш.

— Всеки от моя народ познава Лев Абалкин.

Това беше ново за мене.

— И какво мисли твоят народ за Лев Абалкин?

— Моят народ не мисли за Лев Абалкин. Той го познава.

Изглежда, нагазихме в някакви лингвистични блата.

— Исках да попитам как се отнася твоят народ към Лев Абалкин?

— Той го познава. Всеки. От раждането до смъртта си.

Посъветвах се с журналиста Камерер и решихме засега да оставим тази тема.

— Какво можеш да разкажеш за Лев Абалкин? — попитахме ние.

— Нищо — кратко отвърна той.

Ето от това се страхувах най-много. До такава степен се страхувах, че подсъзнателно отхвърлих самата възможност да стане така и съвсем не бях подготвен за това. Обърнах се по най-жалкия начин, а той вдигна предната си лапа към муцуната и взе шумно да гризе между пръстите си. Не по кучешки, а така, както понякога правят нашите котки.

Все пак запазих достатъчно самообладание, за да съобразя навреме, че ако този пес сапиенс наистина не е искал да има нищо общо с мен, той просто би отказал да се срещнем.

— Зная, че Лев Абалкин ти е приятел — казах аз. — Живели сте заедно, работили сте заедно. Много земляци биха искали да знаят какво мисли за Абалкин неговият приятел и сътрудник от народа на главанаците.

— Защо? — отново кратко попита той.

— Жизнен опит — отвърнах аз.

— Безполезен опит.

— Безполезен опит няма.

Сега, три се захвана с другата лапа и след няколко секунди промърмори неразбираемо:

— Задавай конкретни въпроси.

Позамислих се.

— Зная, че за последен път си работил с Абалкин преди петнайсет години. Случвало ли ти се е след това да работиш с други земляни?

— Случвало ми се е. Много.

— Почувствува ли разлика?

Всъщност като задавах този въпрос, нямах предвид нищо особено. Но Шчекн изведнъж замря, после бавно отпусна лапата си и

надигна високочелата си глава. За миг в очите му проблеснаха мрачни червени светлинки. Обаче не мина и секунда и той пак се захвана да гложди ноктите си.

— Трудно е да се каже — промърмори той. — Работата беше различна, хората също бяха различни. Трудно е.

Той се изплъзна от прекия отговор. Защо? Невинният ми въпрос сякаш го затрудни. Той се обърка за цяла секунда. Или пак лингвистиката беше виновна? Изобщо лингвистиката не е лошо нещо. Ще атакуваме. Фронтално.

— Ти си се срещнал с него — заявих аз. — Той отново те е поканил да работите. Съгласи ли се?

Това можеше да означава: „Ако беше се срещнал с него и той отново те беше поканил да работите, би ли се съгласил?“ Или да речем: „Ти си се срещнал с него и той (както научих) те е поканил да работите. Ти каза ли му, че си съгласен?“ Лингвистика. Няма да споря, това беше доста жалка маневра, но какво ми оставаше да правя?

И лингвистиката все пак спаси положението.

— Той не ме е канил да работим — възрази Шчекн.

— Тогава за какво разговаряхте? — учудих се аз, развивайки успеха.

— За миналото — измрънка той. — Това не интересува никого.

— Как ти се стори — попитах аз, като мислено изтрих трудовата пот от челото си, — той много ли се е променил за тези петнайсет години?

— И това не е интересно.

— Напротив. Много е интересно. Аз също го видях неотдавна и забелязах, че той се е променил много. Но аз съм землянин, на мен ми е нужно да зная твоето мнение.

— Моето мнение е: да.

— Ето виждаш ли. И в какво се състои според теб промяната?

— Той вече не се интересува от народа на главанаците.

— Така ли? — искрено се учудих аз. — А с мене той само за главанаците приказваше...

Очите му отново проблеснаха в червено. Реших, че моите думи отново са го смутили.

— Какво ти каза? — попита той.

— Спорихме кой от земляните е допринесъл повече за контактите с народа на главанаците.

— А друго?

— Нищо. Само за това говорихме.

— Кога беше това?

— Онзи ден. А защо ти сметна, че той вече не се интересува от народа на главанаците?

Внезапно той заяви:

— Губим време. Не задавай празни въпроси. Задавай истински въпроси.

— Добре. Задавам истински въпроси. Къде е той сега?

— Не знам.

— Какво възнамеряваше да прави?

— Не знам.

— Какво ти каза? Интересува ме всяка негова дума.

И тогава Шчекн зае странна, бих казал — дори неестествена поза: седна на пружиниращите си лапи, протегна врат и ме загледа отдолу нагоре. После заговори, като равномерно поклащаше доста тежката си глава и отчетливо произнасяше всяка дума:

— Слушай внимателно, разбери правилно и запомни завинаги. Народът на Земята не се намесва във вътрешните работи на народа на главанаците. Народът на главанаците не се намесва във вътрешните работи на народа на Земята. Така е било, така е и така ще бъде. Проблемът с Лев Абалкин е вътрешна работа на народа на Земята. Това е решено. И поради това. Не търси нищо, което го няма. Народът на главанаците никога няма да даде убежище на Лев Абалкин.

Ама че работа! И от мене се изтръгна:

— Искал е убежище ли? При вас?

— Казах само това, което казах: народът на главанаците никога няма да даде убежище на Лев Абалкин. Нищо повече. Разбра ли?

— Разбрах. Но това не ме интересува. Повтарям въпроса си: какво ти каза той?

— Ще отговоря. Но първо повтори онова главното, което ти казах.

— Добре, ще повторя. Народът на главанаците няма да се намесва в проблема с Абалкин и отказва да му даде убежище. Нали така?

— Така. Това е главното.

— Сега отговори на моя въпрос.

— Отговарям. Той ме попита има ли разлика между него и другите хора, с които съм работил. Зададе ми точно такъв въпрос, какъвто ми зададе и ти.

Едва беше изрекъл последните думи, когато се обърна и се шумугна в хрусталака. Нито едно клонче, нито един лист не трепна, а него вече го нямаше. Изчезна.

Браво бе, Шчекн! „... Аз го учих да говори на руски и как да ползува Линията за доставки. Не се отделях от него, когато боледуваше от своите страшни болести... Търпях лошите му обноси, примирявах се с безцеремонните му изказвания, прощавах му това, което не прощавам никому на този свят... Ако се наложи, аз ще се бия за него като за землянин, като за самия себе си. А той? Не знам...“
Браво бе, Шчекн-Итрч.

3 ЮНИ 78 ГОДИНА ЕКСЕЛЕНЦ Е ДОВОЛЕН

— Много любопитна история — каза Екселенц, когато завърших доклада си. — Правилно постъпи, Мак, че настоя да посетиш тази менажерия.

— Не мога да разбера — отвърнах аз, като с раздражение откъсвах бодливите репей от мокрия си крачол. — Виждате ли някакъв смисъл в това?

— Да.

Зяпнах го опулен.

— Сериозно ли допускате, че Лев Абалкин може да поиска убежище?

— Не. Такова нещо не допускам.

— Тогава за какъв смисъл става дума. Или отново е метнал камък в храстите.

— Може би. Но работата не е там. Не е важно какво е имал предвид Лев Абалкин. Важно е другото — реакцията на главанаците. Впрочем не си блъскай главата. Ти ми донесе важна информация. Благодаря. Доволен съм. И ти бъди доволен.

Отново се захванах да скубя репейте. Не ще и дума, той несъмнено беше доволен. Големите му зелени очи така горяха, че даже в полумрака на кабината се виждаше. По същия начин ме бе гледал, когато аз, млад, весел, запъхтян, му докладвах, че Прещ Хрисимия най-сетне е заловен на местопрестъплението и седи долу в колата със затъкната уста, готов за употреба. Аз хванах тогава Хрисимия, но и хабер нямах за това, което Странника много добре е разбрал: край вече на саботажите и ешелоните със зърно още утре тръгват към Столицата...

Ето и сега той явно разбираше нещо такова, за което даже и хабер нямах, а пък аз не изпитвах поне най-обикновено задоволство. Никого не бях хванал, никой не чакаше за разпит със затъкната уста, а един загадъчен човек с осакатена съдба тичаше насам-натам по

огромната приветлива Земя, въртеше се, без да си намери място, мятеше се като отровен и сам тровеше всички, които срещнеше, с отчаяние и обида, предаваше и сам ставаше жертва на предателство...

— Още веднъж ти напомням. Мак — неочаквано каза Екселенц, — че той е опасен. И става още по-опасен, защото сам не знае за това.

— А бе що за човек е той, дявол да го вземе? — попитах аз. — Да не е някой побъркан андроид?

— При андроида не може да има тайна на личността — каза Екселенц. — Не се отклонявай.

Напъхах репите в джоба на якето си и се облегнах в креслото.

— Сега можеш да си отиваш вкъщи — каза Екселенц. — До деветнайсет нула нула си свободен. След това бъди наблизо, в чертите на града, и чакай да те извикам. Възможно е тази вечер той да се опита да проникне в музея. Тогава ще го заловим.

— Добре — казах аз без всякакъв ентузиазъм.

Той преценяващо ме оглежда от главата до петите и казва:

— Надявам се, че си във форма. Ще го заловим двамата, а аз съм вече твърде стар за такива упражнения.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

МУЗЕЯТ ЗА ИЗВЪНЗЕМНИ КУЛТУРИ. НОЩ

В 01:08 часа радиогривната на китката ми изписуква и приглушеният глас на Екселенц промърморва в скоропоговорка: „Мак, музеят, главният вход, бързо...“

Затръшнах купола на кабината, за да не се хлопне във въздуха, и форсирах двигателя от място. Глайдерът излетя право нагоре като свещ в звездното небе. Три секунди за убиване на скоростта. Двайсет и две секунди планиращ полет за ориентиране. Звездният площад беше пуст. Пред главния вход също нямаше никой. Странно... Аха. От кабината на нулевия транспорт до ъгъла на музея се появява черна кльоцава фигура и бързо се понася към главния вход. Екселенц.

Глайдерът безшумно кацна пред главния вход. Незабавно на пулта светна сигнална лампичка и мекият глас на кибернетичния инспектор каза с укор: „Кацането на глайдери на Звездния площад не е разрешено...“ Отворих купола и скочих на земята. Екселенц вече се занимаваше с вратата, като нагласяваше магнитния шперц. „Кацането на глайдери на Звездния площад...“ — убедено повтаряше кибернетичният инспектор по радиото.

— Накарай го да млъкне... — промърмори едва чуто Екселенц, без да се обръща.

Затворих купола. В същия миг главният вход зейна широко.

— След мен! — мимоходом каза Екселенц и се гмурна в мрака.

Той се носеше пред мен с огромни безшумни скокове, дълъг, кльоцав, ъгловат, отново лек и пъргав, облечен в черно, същинска сянка на средновековен демон, и за момент си помислих, че сигурно никой от днешните наши сополанковци не е виждал Екселенц такъв, а такъв го знаят може би само старият Слон и, да речем, Петър Ангелов, и аз — преди петнайсетина години.

Той ме водеше по сложен криволичещ път от зала в зала, от коридор в коридор, като безпогрешно се ориентираше между стойките и витрините, сред статуите и моделите, приличащи на уродливи

механизми, и сред механизмите и апаратите, приличащи на уродливи статуи. Никъде не светеше — очевидно автоматиката беше изключена предварително, — но той нито веднъж не сгреши и не сбърка пътя, макар да знаех, че нощем вижда много по-зле от мене. Да, здравата се беше подготвил за този среднощен удар нашият Екселенц и засега всичко вървеше доста, доста добре, ако не смятаме дишането. Той дишаше твърде шумно, ала тука вече нищо не можеше да се направи. Възрастта се обаждаше. Проклетите години.

Внезапно той се спря и щом застанах до него, стисна с пръсти рамото ми. В първия момент се уплаших, че сърцето му не е издържало, но тутакси разбрах: пристигнали сме на мястото и той просто си поема дъх.

Огледах се. Всичко това вече бях виждал — празните маси, рафтовете край стените, натъпкани с чудесии от други планети, ксенографските проектори на отсрещната стена. Вече бях идвал тук. Това беше работилницата на Майя Тойвовна Глумова. Ето там беше нейната маса, а на ей това кресло седеше журналистът Камерер...

Екселенц пусна рамото ми, отиде до рафтовете, приведе се и тръгна покрай тях, без да се изправя — търсеше нещо. После се спря, с усилие повдигна нещо и се запъти към масата, която беше точно пред вратата. Извил малко назад тялото си от кръста нагоре, той носеше в провисналите си ръце дълъг предмет — някакъв калъп със заоблени ъгли. Внимателно, без всякакъв шум той постави този предмет на масата, замря за миг, като се послуша, а после изведнъж като фокусник измъкна от малкото си джобче голяма кърпа с ресни. С ловко движение я разтвори и покри с нея своя калъп. После се обърна към мене, наведе се над ухото ми и едва чуто прошепна:

— Щом се докосне до кърпата, го хващаш. Ако ни забележи порано, залови го. Застани тука.

Застанах от едната страна на вратата, а Екселенц — от другата. Отначало нищо не чувах. Стоях, притиснал гръб към стената, машинално прехвърлях наум различните варианти, по които могат да се развият събитията, и гледах кърпата, разстлана върху масата. Интересно от къде на къде Лев Абалкин ще вземе да я докосва. Ако наистина чак толкова му трябва този калъп, то как ще разбере, че калъпът е скрит под кърпата? И що за калъп е това? Прилича на кутия за преносим интравизор. Или на калъф за някакъв музикален

инструмент. Впрочем едва ли. Доста е тежичък. Нищо не разбирам. Това явно е примамка, но ако е примамка, то тя не е за човек...

Тогава чух шум. И трябва да кажа, че шумът беше сериозен: някъде в дебрите на музея се сгромоляса нещо грамадно, метално, което при падането се срути. Моментално си спомних онова гигантско кълбо бодлива тел, което тукашните момичета неотдавна така старателно обработваха с молекулярните поялници. Погледнах към Екселенц. Екселенц също се заслушваше и също недоумяваше.

Звънтенето, дрънченето и тракането постепенно спряха и отново стана тихо. Чудна работа. Един професионален прогресор, майстор на прокрадването, един нинджа^[1] така слепешката да се натресе на такова обемисто съоръжение? Невероятно. Разбира се, той би могъл да закачи с ръкава си един-единствен стърчащ шип... Не, не може. Прогресорът не може. Или тук, на безопасната Земя вече е успял малко да се отпусне... Съмнявам се. Впрочем ще видим. Така или иначе сега той е застинал на един крак и се заслушва, и ще се заслушва така пет минути...

И през ум не му мина даже да стои на един крак и да се заслушва. Той явно се приближаваше към нас, като при това движението му се съпровождаше от цяла какофония от разнообразни шумове, съвсем неуместни за един прогресор. Тътреше си краката и си суркаше подметките. Блъскаше се в стените и касите на вратите. По едно време налетя на някаква мебел и се разнесоха куп неясни възклицания, в които преобладаваха съскащите звуци. А когато върху екраните на проекторите попаднаха слаби отблясъци от електрическа светлина, съмненията ми се превърнаха в увереност.

— Това не е той — казах аз на Екселенц почти гласно.

Екселенц кимна. Видът му беше недоумяващ и мрачен. Сега той стоеше с рамо към стената и с лице към мен, разкрячен и навъсен, и лесно можех да си представя как след малко ще сграбчи с две ръце през гърдите лъжепрогресора и раздрусвайки го методично, ще изреве в лицето му: „Кой си ти и какво правиш тука бе, кучи сине?“

И така ясно си представях какво ще стане, че отначало даже не се учудих, когато той опъна с лявата ръка ревера на черното си яке, а с дясната взе да напъхва в пазвата любимия си „херцог“, двайсет и

шести калибър — той сякаш освобождаваше ръцете си за предстоящото сграбчване и раздрусване.

Но когато осъзнах, че през цялото време той е стоял с това осемпатронно чудо в ръка, което гарантирано изпраща всеки на оня свят, направо се вцепених. Това можеше да означава само едно: Екселенц е бил готов да убие Лев Абалкин. Именно да го убие, защото Екселенц никога не е вадил оръжие, за да сплашва, да смразява кръвта или изобщо да прави впечатление, а само за да убива.

Бях толкова смаян, че всичко излетя от главата ми. Но тогава в работилницата нахлу дебел сноп ярка бяла светлина и като се блъсна за последен път в касата, през вратата мина Лъжеабалкин.

Общо взето, той даже малко приличаше на Лев Абалкин — як, снажен, среден на ръст, с дълга черна коса до раменете. Облечен беше в широк бял шлифер и държеше пред себе си електрическо фенерче „Турист“, а в другата ръка носеше нещо като малък куфар или голяма чанта. Щом влезе, той спря, прекара лъча на фенерчето по рафтовете и рече:

— Е, май че е тука.

Гласът му беше дрезгав, а топът — пресилено бодър. С такъв тон си говорят хората, които изпитват страх, неловкост и малко срам, с една дума — на които им е чоглаво или са „с единия крак в канавката“, както казват хонтийците.

Сега видях, че всъщност това беше стар човек. Може би по-стар даже от Екселенц. Имаше дълъг остър нос с гърбица, дълга остра брадичка, хлътнали бузи и високо, много бяло чело. Изобщо той приличаше не толкова на Лев Абалкин, колкото на Шерлок Холмс. Засега можех да кажа за него съвсем точно само едно: по-рано никога в живота си не бях виждал този човек.

Като се огледа бегло, той се приближи до масата, сложи куфарчето чанта върху пъстрата кърпа съвсем до нашия калъп и като си светеше с фенерчето, взе бавно и методично да оглежда рафтовете лавица по лавица, секция по секция. При това непрекъснато си мърмореше нещо под носа и до нас достигаха само отделни думи: „... Пфу, това всички го знаят... бъра-бъра-бъра... Най-обикновена илюзия... бъра-бъра-бъра... Само боклуци... бъра-бъра... Може би и не си е на мястото... Пъхнали са го някъде, заврели са го, скрили са го... бъра-бъра-бъра...“

Екселенц наблюдаваше всяко негово действие, сложил ръце на гърба, а на лицето му беше застинало много необичайно и неприсъщо за него изражение на някаква безутешна унилоост или може би на унила скука, сякаш пред очите му ставаше нещо досадно, неописуемо отегчително, дошло му до гуша и в същото време натрапчиво, с което отдавна вече се е примирил и от което отдавна е изгубил надежда, че ще се избави. Признавам, в началото малко се учудих, че той се отказа от такова естествено намерение — да го сграбчи с две ръце и с удоволствие да го раздрусва. Ала после, докато гледах лицето му, разбрах, че би било безсмислено. Да го раздрусваш и да не го раздрусваш — нищо няма да се промени, всичко пак ще си дойде на мястото: той все ще лази и ще тършува, ще си мърмори под носа, ще стои с един крак в канавката, ще катурва експонатите в музеите и ще проваля грижливо обмисляните и подготвяни операции...

Когато старецът се добра до най-далечната секция, Екселенц въздъхна тежко, отиде до масата, приседна на края до чантата и рече кисело:

— Е, и какво търсите там, Бромбърг? Детонаторите ли?

Старецът Бромбърг изпищя високо и се метна встрани, като събори една маса.

— Кой е тука? — зарева той, като трескаво шареше с лъча на фенерчето около себе си. — Кой си ти?

— Ами аз съм, аз! — отвърна още по-кисело Екселенц. — Престанете да треперите!

— Кой е? Вие ли сте? Да ви вземат мътните! — Лъчът се спря на Екселенц. — А! Сикорски! Е, така си и знаех!...

— Махнете това фенерче — нареди Екселенц и прикри очите си.

— Моля да не ми крещите! — изписка Бромбърг, но отмести лъча. — И да не сте посмели да се докоснете до чантата ми!

Екселенц стана и тръгна към него.

— Не смейте да се приближавате до мен! — зарева Бромбърг. — Да не съм ви някое хлапе! Засрамете се! Та вие сте старец!

Екселенц отиде до него, взе фенерчето и го сложи на най-близката маса с рефлектора нагоре.

— Седнете, Бромбърг! — каза той. — Трябва да поговорим.

— Тези ваши разговори... — промърмори Бромбърг и седна.

Невероятно беше, но сега той изглеждаше съвсем спокоен. Бодър старец, внушаващ уважение. Според мен даже беше весел.

[1] Нинджа или майстор на нинджуцу — тайно изкуство на превъзходна маскировка във феодална Япония, на което се обучавали разузнавачите, за да остават невидими за врага. — Б.пр. ↑

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

АЙЗЪК БРОМБЪРГ. БИТКАТА МЕЖДУ ЖЕЛЕЗНИТЕ СТАРЦИ

— Хайде да се опитаме да поговорим спокойно — предложи Екселенц.

— Да се опитаме, да се опитаме! — бодро отвърна Бромбърг. — А кой е този младеж, който подпира стената до вратата? Снабдили сте се с телохранител, а?

Екселенц не отговори веднага. Може би възнамеряваше да ме отпрати. „Максим, ти си свободен“ — и аз, разбира се, щях да си отида. Но бих се обидил и Екселенц естествено разбираше това. Впрочем напълно допусках, че има и още някои съображения. Така или иначе той махна с ръка към мен и каза:

— Това е Максим Камерер, сътрудник на „Комкон“. Максим, това е доктор Айзък Бромбърг, който се занимава с история на науката.

Аз се поклоних, а Бромбърг незабавно заяви:

— Така си и знаех. Разбира се, дострашало ви е, Сикорски, че няма да се справите сам с мене... Седнете, седнете, младежо, и се настанете по-удобно. Доколкото познавам вашия началник, разговорът ни ще бъде дълъг...

— Седни, Мак — каза Екселенц.

Седнах в познатото ми кресло за посетители.

— И така, чакам вашите обяснения, Сикорски — рече Бромбърг. — Какво означава тази засада?

— Виждам, че доста се уплашихте.

— Глупости! — мигновено избухна Бромбърг. — Каква нелепост! Слава богу, не съм от плашливите! И наистина, ако някой може да ме изплаши, Сикорски...

— Но вие заревахте така ужасно и съборихте толкова много мебели...

— Е, какво пък, ако и над вашето ухо в абсолютно пуста сграда нощем...

— Абсолютно никаква работа нямате да ходите в абсолютно пусти сгради нощем...

— Първо, вие, Сикорски, нямате абсолютно никакво право да ми държите сметка къде и кога ходя! И, второ, по кое друго време ще ми заповядате да ходя? През деня не ме пускат. През деня тук правят някакви подозрителни ремонти и някакви нелепи промени в експозицията... Слушайте, Сикорски, признайте си, че достъпът до музея е закрит по ваша прищявка! Трябва ми спешно да си припомня някои данни. Идвам тука и не ме пускат. Мене! Члена на научния съвет на този музей! Обаждам се на директора и питам: какво става? Директорът, скъпият Хрант Хачикян, който в известен смисъл ми е ученик... Смущава се горкият, черви се от срам горкият за себе си и пред мен... Но той нищо не може да направи, той е обещал! Помолили са го твърде уважавани хора и той е обещал! Интересно кой го е помолил? Може би някой си Рудолф Сикорски? Не! О, не! Тук никой даже не е чувал името на Рудолф Сикорски! Но мене не можеш да ме метнеш! Та аз веднага разбрах кой дърпа конците зад кулисите. И бих искал все пак да знам, Сикорски, защо вече цял час мълчите и не отговаряте на моя въпрос? Защо ви е притрябвало всичко това, питам аз! Да затворите музея! Позорно да се опитвате да изземете от музея експонати, които му принадлежат! Да правите нощни засади! И кой, дявол да го вземе, е изключил тук електричеството! Не зная какво бих правил, ако не се бе оказало, че в глайдера имам фенерче! Я каква цицина ми излезе тука, дявол да ви вземе! А пък там съборих нещо! От все сърце се надявам — искам да се надявам!, — че това е било само макет, защото ако е оригинал, вие сам-самичък ще ми го съберете парченце по парченце. До последната шайбичка! И ако излезе, че тая последна шайбичка я няма, като поп ще отидете на Тагора...

Гласът му секна и той мъчително се закашля, като се удряше с юмруци по гърдите.

— Ще ми отговорите ли някога на въпросите? — изхриптя той през кашлицата.

Седях като в театър и от всичко това по-скоро ме досмеша, но тогава погледнах към Екселенц и изтръпнах.

Екселенц, Странника, Рудолф Сикорски, този леден блок, този покрит с мраз гранитен монумент на Хладнокръвието и Издръжливостта, тази безотказна машина за измъкване на информация — целият беше моравочервен, дишаше тежко, трескаво свиваше и разтваряше костеливите си луничави юмруци, а прочутите му уши горяха и страховито помръдваха. Впрочем той все още се сдържаше, но сигурно сам си знаеше с цената на какво.

— Бих искал да зная, Бромбърг — със сподавен глас рече той, — за какво са ви потрябвали детонаторите.

— Ах, вие бихте искали да знаете това! — злъчно прошепна доктор Бромбърг и се наклони напред, като погледна Екселенц в очите толкова отблизо, че дългият му нос едва не се напъха в зъбите на моя шеф. — А какво друго бихте искали да знаете за мене? Може би се интересувате от цвета на моите изпражнения? Или например за какво разговарях одеде с Пилгуй?

Не ми хареса, дето спомена името Пилгуй в такъв контекст, Пилгуй се занимаваше с биогенератори, а моят отдел вече втори месец се занимаваше с Пилгуй. Впрочем Екселенц се направи, че не е чул за Пилгуй. Той също си навря главата, и то така стремително, че Бромбърг едва успя да се отдръпне.

— За изпражненията си благоволете да се поинтересувате сами! — изкрещя той. — А аз бих искал да знам как така си позволявате да отваряте музея с взлом и защо си протягате лапите към детонаторите, макар съвсем ясно да ви е казано, че в близките няколко дни...

— Вие, струва ми се, възнамерявате да критикувате моето поведение, а? Ха-ха-ха! Кой! Сикорски! Обвинява мене! Във взлом! Бих искал да зная вие самите как проникнахте в този музей! А? Отговаряйте де!

— Това няма отношение към въпроса, Бромбърг!

— Вие сте крадец, Сикорски! — заяви Бромбърг, като протегна дългия си крив показалец към Екселенц. — Вие стигнахте дотам да разбивате врати!

— Не, вие стигнахте дотам да разбивате врати, Бромбърг! — изрева Екселенц. — Вие! Съвсем ясно и недвусмислено ви беше казано, че достъпът до музея е спрял! Всеки нормален човек на ваше място...

— Ако нормалният човек се сблъска с поредния акт на задкулисна дейност, той е длъжен...

— Той е длъжен малко да си размърда мозъка, Бромбърг. Той е длъжен да се сети, че не живее в средните векове. И ако се е сблъскал с тайна, с някакъв секрет, то това не е нечий каприз, нито пък зла воля...

— Да, не е каприз, нито зла воля, а вашата покъртителна самоувереност, Сикорски, вашата смешна и наистина средновековна идиотско-фанатична убеденост, че именно вие сте призван да решавате кое да бъде явно и кое — тайно! Вие сте старец на преклонна възраст, Сикорски, но така и не сте разбрали, че това преди всичко е аморално!...

— Направо е смешно да разговарям за морал с човек, който, за да удовлетвори своето детинско желание да протестира, разбива врати! Вие не сте просто старец, Бромбърг, вие сте жалко старче, което се е вдетинило!...

— Чудесно! — каза Бромбърг, като внезапно отново се успокои. Той пъкна ръка в джоба на белия си шлифер, измъкна оттам и тресна на масата пред Екселенц някакъв блестящ предмет. — Ето го моя ключ. На мене както на всеки сътрудник на музея се полага ключ от служебния вход и аз се възползувах от него, за да дойда тук...

— Посред нощ и въпреки забраната на директора на музея?

Екселенц нямаше ключ, а магнитен шперц, и не му оставаше нищо друго, освен да напада.

— Посред нощ, но все пак с ключ! А къде е вашият ключ, Сикорски? Покажете ми, моля, вашия ключ!

— Нямам ключ! Той не ми трябва! Аз съм тук да изпълнявам дълга си, а не защото някаква муха ми е влязла в главата! Разбра ли, стар истеричен глупако!

И каква стана тя тогава! Сигурен съм, че никога по-рано стените на тази скромна работилница не са слушали такива експлозивни резове, примесени с прегракнали крясъци. Такива епитети. Такава вакханалия от емоции. Такива абсурдни доводи и още по-абсурдни контрадоводи. Какво да говорим за стените! В края на краищата това бяха стени на тихо академично заведение, отдалечено от житейските страсти. Но аз, човек на години, уж врял и кипял, даже аз никога и никъде не бях чувал нещо подобно, поне от Екселенц.

Бойното поле постоянно се забулваше в толкова дим, че вече не можеше да се различи за какво спорят, а само като нажежени гюлета стремглаво летяха едни срещу други най-различни „безотговорни клюкари“, „феодални рицари на плаща и кинжала“, „общественици-провокатори“, „плешиви агенти на тайната служба“, „склеротични демагози“ и „тайни сатрапи на идеи“. А пък по-малко екзотичните „стари магарета“, „злобни мухльовци“ и „грохнали дъртаци“ валяха като град подобно на шрапнели...

Обаче от време на време димът се разсейваше и тогава пред измъчения ми и омаян поглед се разкриваха наистина изумителни ретроспекции. Тогава разбирах, че сражението, на което станах случаен свидетел, беше само една от безбройните, невидими за света схватки от негласната война, започнала още във времената, когато моите родители едва са завършвали училище.

Доста бързо си спомних кой е този Айзък Бромбърг. Разбира се, бях чувал за него и по-рано, може би още когато като сополиво хлапе работех в Групата за свободно търсене. Една от неговите книги — „Какво се случи в действителност“ — безспорно бях чел: това беше историята на „Масачузетския кошмар“. Помня, че тази книга не ми хареса — твърде много напомняше памфлет, авторът твърде ревностно смъкваше романтичното було от тази наистина страшна история и твърде много място беше отделил на подробностите от дискусиите за политическите принципи на подхода към опасните експерименти, а по онова време никак не се интересувах от тези дискусии.

Впрочем в определени кръгове името на Бромбърг беше известно и се ползваше с достатъчно уважение. Той можеше да се нарече представител на „крайно левите“ в известното движение на дзюнистите, основано още от Ламондуа, което беше провъзгласило правото на науката да се развива без ограничения.

Екстремистите от това движение изповядват принципи, които на пръв поглед изглеждат съвсем естествени, а на практика постоянно се оказват неизпълними при което и да е равнище на развитие на човешката цивилизация (помня страшния шок, който изпитах, когато се запознах с историята на цивилизацията на Тагора, където тези принципи са се спазвали категорично от незапомнените времена на тяхната Първа промишлена революция).

Всяко научно откритие, което може да бъде направено, непременно ще бъде направено. На този принцип трудно може да се възрази, макар че и тук възникват редица уговорки. А какво да правим с откритието, което вече е направено? Отговорът е: да се контролират последствията от него. Много добре. А ако не предвидим всички последствия? Ами ако надценим едни последствия, а подценим други? Ако най-сетне ни стане съвсем ясно, че просто не сме в състояние да контролираме дори най-очевидните и неприятни последствия? Ако за това са необходими неимоверно много енергетични ресурси и морални усилия (както в случая с Масачузетската машина, когато пред очите на смаяните изследователи се зародила и взела да набира сили нова нечовешка цивилизация на Земята)?

Да се прекрати изследването! — заповядва обикновено в такива случаи Световният съвет.

В никакъв случай! — заявяват в отговор екстремистите. Да усилим контрола ли? Да. Да предоставим ли необходимите мощности? Да. Да рискуваме ли? Да! В края на краищата „който не пие и не пуши, ще умре по-здрав“ (из изказването на патриарха на екстремистите Дж. Гр. Пренсън). Но никакви забрани! Морално-етичните забрани в науката са по-страшни от всякакви етични сътресения, които са възниквали или могат да възникват в резултат на най-рискованите обрати на научния прогрес. Тази гледна точка, която несъмнено привлича със своята динамика, винаги намира апологети сред младите научни работници, но е дяволски опасна, когато подобни принципи изповядва някой голям и талантлив специалист, който сериозно може да влияе на динамичен талантлив колектив и разполага със значителни енергетични мощности.

Именно такива екстремисти практики бяха основните клиенти на нашата „Комкон-2“. Старчето Бромбърг беше екстремист теоретик и вероятно точно поради тази причина нито веднъж не ми се беше мяркало пред очите. Затова пък, както видях сега, той цял живот беше киснал в бърбеците, черния дроб и жлъчката на Екселенц.

Характерът на нашата дейност в „Комкон-2“ е такъв, че ние никога никому и нищо не забраняваме. Просто не се ориентираме достатъчно в съвременната наука, за да правим това. Забранява Световният съвет. А нашата задача се свежда до това да осъществяваме тези забрани на практика и да не позволяваме да

изтича информация, тъй като именно изтичането на информация в такива случаи много често предизвиква най-ужасните последици.

Очевидно Бромбърг или не искаше, или не можеше да разбере това. Борбата за премахване на всякакви бариери по пътя на разпространяването на научната информация беше станала буквално негова идея фикс. Той беше човек с невероятен темперамент и неизтощима енергия. Връзките му в научния свят бяха неизброими и само трябваше да подочуе, че някъде са прекратени многообещаващи изследвания, а информацията за резултатите е закрыта за неопределено време, за да го обземе животинска ярост и да се втурне да разобличава, да смъква завеси, да вади наяве факти. И тогава абсолютно нищо не можеше да се направи. Той не признаваше компромисите, поради което с него не можеше да се постигне никакво споразумение, той не признаваше пораженията, затова не можеше да бъде победен. Бромбърг беше неуправляем като космически катаклизъм.

Но, види се, дори най-висшата и абстрактна идея се нуждае от достатъчно конкретна приложна точка. И такава точка, конкретно олицетворение на силите на мрака и злото, с които той се сражаваше, за него беше станала „Комкон-2“ изобщо и нашият Екселенц в частност. „Да, «Комкон-2»! — злобно съскаше той, като подскачаше към Екселенц и тутакси отскачаше назад. — О, знам какви йезуити сте!... Да вземем само прочутата ви абревиатура — Комисия за контактите с други цивилизации! Звучи благородно, възвишено! Славно! И да скриете зад нея вашата смрадлива кантора! Виждате ли, значи, Комисия за контрол! Комитет на консерваторите, а не Комисия за контрол! Компания на конспиратори!...“

За тези петдесет години той безкрайно беше дотегнал на Екселенц. При това, доколкото разбрах, именно му беше дотегнал — както дотяга конската муха или нахалният комар. Разбира се, той не беше в състояние съществено да навреди на нашата работа. Просто не беше по силите му. Но затова пък по силите му беше непрекъснато да мърмори и да мрънка, да си чеше езика и да вдига врява, да откъсва хората от работата им, да не им дава мира, да пуска фитили, да иска безусловно да се изпълняват всички формалности, да възбужда общественото мнение срещу засилването на формализма, с една дума — да уморява до изнемога. Не бих се учудил, ако излезе, че преди двайсет години Екселенц се потопи в кървавата каша на Саракш най-

вече за да си отдъхне малко от Бромбърг. Особено обидно ми стана за Екселенц и поради това, че като човек, който е не само принципен, но и извънредно справедлив, той очевидно напълно си даваше сметка, че ако се абстрахираме от нейната форма, дейността на Бромбърг изпълнява и някаква положителна социална функция, че тя с един вид социален контрол — контрол върху контрола.

А що се отнася до злобното старче Бромбърг, той очевидно напълно беше лишен от най-елементарното чувство за справедливост и отхвърляше, без да обсъжда, цялата ни работа, безусловно я смяташе за вредна и искрено я ненавиждаше от дън душа. При това формите, в които изливаше своята ненавист, бяха толкова противни и самите маниери на това непреклонно старче бяха до такава степен непоносими, че при цялото си хладнокръвие и нечовешка издръжливост очевидно всеки път, когато се сблъскваше ей така, лице в лице, с Бромбърг Екселенц напълно загубваше самообладание и се превръщаше в свадлив, глупав и злобен кавгаджия. „Вие сте невежо джудже! — с паднал глас хриптеше той. — Живеете като паразит от грешките на гигантите! Самият вие не сте способен да изнамерите даже сос за макарони, а се заемате да разсъждавате за бъдещето на науката! Та вие само дискредитирате работата, която се захващате да защищавате, вие сте почитател на плоските вицове!...“

Очевидно старците отдавна не бяха се сблъскали така отблизо и сега особено настървено се обливаха един друг с натрупалите се запаси от отрова и злъч. Това зрелище беше поучително в много отношения, макар да влизаше в крещящо противоречие с широко известното твърдение, че по природа човек е добър и това звучи гордо. Те двамата не приличаха на хора, а повече на два стари проскубани бойни петела. За пръв път разбрах, че Екселенц е на преклонна възраст.

Обаче колкото и да беше неестетичен, този спектакъл стовари върху мене цяла лавина от наистина безценна информация. Много от намеците просто не разбрах — очевидно ставаше дума за отдавна приключили и забравени случаи. Някои от споменатите истории ми бяха добре известни. Но имаше неща, които чувах или разбирах за първи път.

Научих например каква е тази операция „Огледало“. Оказа се, че така били наречени глобалните, строго засекретени маневри за

отблъскване на възможна агресия отвън (вероятно — нахлуване на Страниците), проведени преди четирийсет години. За тази операция знаели буквално няколко души, а милиони хора взели участие в нея, без дори да подозират за това. Въпреки всичките мерки за сигурност, както почти винаги се случва в операции от глобален мащаб, няколко души загинали. Един от ръководителите на операцията, който отговарял и за запазването ѝ в тайна, бил Екселенц.

Научих също как възникнал случаят „Изрод“. Както е известно, Джонатан Перейра прекратил по собствена инициатива своята работа в областта на теоретичната евгеника. Като блокирал изследванията в тази област, Световният съвет на практика изпълнявал неговите препоръки. Излиза обаче, че нашият приятел Бромбърг подушил, а после горещо раздрънкал някои подробности от теорията на Перейра, в резултат на което петима дяволски талантиливи луди глави от лабораторията „Албер Швайцер“ в Бамако започнали и едва не довели до край свой експеримент с нов вариант на хомо супер.

Историята с андроидите в общи линии ми беше известна и по-рано, най-вече защото винаги я дават за пример на неразрушим етичен проблем. Но ми беше интересно да науча, че доктор Бромбърг съвсем не смята въпроса с андроидите за приключен. В този случай проблемът „субект или обект?“ изобщо не съществува за него. На него не му пука за тайната на личността на учените, които се занимават с андроидите, а правото на андроидите на тайна на личността той смята за nonsens и катахреза. Всички подробности от тази история трябва да бъдат публикувани за назидание на потомците, а работата с андроидите трябва да продължи...

И така нататък.

Сред историите, за които никога по-рано не бях чувал нищо, вниманието ми привлече една. Ставаше дума за някакъв предмет, който те наричаха ту саркофаг, ту инкубатор. В спора си те по някакъв начин свързваха този саркофаг-инкубатор с „детонаторите“ — очевидно тези, за които беше дошъл Бромбърг и които сега лежах на масата пред мен, покрити с пъстрата кърпа. Впрочем за детонаторите те споменаваха между другото, макар и неведнъж, а кавгата се въртеше най-вече около „димната завеса на отвратителна секретност“, с която Екселенц обвинил саркофага-инкубатор. Точно заради тази секретност доктор еди-кой си, чиито успехи в изследването на антропометрията и

физиологията на кроманьонците били уникални, бил принуден да скъта своите резултати вдън земя, като по този начин забавял развитието на палеоантропологията. А еди-кой си друг доктор, който разгадал принципа на работа на саркофага-инкубатор, се оказал в двусмисленото и срамно положение на човек, на когото научната общественост приписва откриването на този принцип, затова той изобщо изоставил научното поприще и сега рисува посредствени пейзажи...

Наострих уши. Детонаторите бяха свързани с тайнствения саркофаг. Бромбърг се появи тук за детонаторите. Екселенц постави детонаторите като примамка за Лев Абалкин. Взех да слушам с удвоено внимание, като се надявах, че в шумотевицата старците ще издрънкат още някой факт, държан в тайна, и най-сетне ще науча нещо съществено за Лев Абалкин. Но това същественото го чух чак когато те мирясаха.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ЛЕВ АБАЛКИН ПРИ ДОКТОР БРОМБЪРГ

Те мирясаха отведнъж, едновременно, сякаш едновременно им секнаха последните остатъци от енергия. Млъкнаха. Престанаха да си мятат разгневени погледи. Пъшкайки, Бромбърг измъкна старомодна носна кърпа и взе да си бърше лицето и врата. Без да го поглежда, Екселенц бръкна в пазвата си (изплаших се — да не би за пистолета), изкара една капсула, изтърси от нея на дланта си бяло хапче, сложи го под езика си, а капсулата подаде на Бромбърг.

— И през ум не ми минава даже! — заяви Бромбърг, като демонстративно се извърна.

Екселенц продължаваше да държи капсулата в протегнатата си ръка. Бромбърг я погледна под око като петел и после каза с патос:

— Мъдрец отрова да предлага я вземи, а от ръката на глупака не приемай даже и балсам...

Той взе капсулата и изтърска на дланта си едно хапче.

— Нямам нужда от това! — заяви той и пъкна хапчето в устата си. — Засега нямам нужда...

— Айзък — каза Екселенц и примлясна. — Какво ще правите, когато умра?

— Ще играя качуча — мрачно каза Бромбърг. — Не говорете глупости.

— Айзък — каза Екселенц. — За какво все пак ви дотрябваха детонаторите?... Чакайте, не започвайте пак отначало. Изобщо не се каня да се бъркам във вашите лични работи. Ако бяхте се заинтересували от детонаторите миналата или следващата седмица, никога не бих ви задал този въпрос. Но те са ви потрябвали точно днес. Точно тази нощ, когато за тях трябваше да дойде съвсем друг човек. Ако това е просто невероятно съвпадение, кажете, че е така и ще се разделим. Главата ме заболя вече...

— А кой трябваше да дойде за тях? — подозрително попита Бромбърг.

— Лев Абалкин — уморено каза Екселенц.

— Кой е той?

— Не познавате ли Лев Абалкин?

— За първи път го чувам — каза Бромбърг.

— Вярвам ви — каза Екселенц.

— Има си хас! — високомерно каза Бромбърг.

— На вас ви вярвам — каза Екселенц. — Но не вярвам на съвпаденията... Слушайте, Айзък, нима е толкова трудно ей така простичко, без превземки, да разкажете защо тъкмо днес дойдохте за детонаторите...

— Не ми харесва думата „превземки“ — свадливо каза Бромбърг, но вече без предишната разпаленост.

— Вземам я обратно — каза Екселенц.

Бромбърг отново взе да се бърше.

— Аз нямам тайни — заяви той. — Вие знаете, Рудолф, че ненавиждам всякакви тайни. Вие сам ме поставихте в такова положение, че бях принуден да се превземам и да разигравам комедия. А в същото време всичко е много просто. Днес сутринта при мен дойде някакъв... Непременно ли ви трябва името му?

— Не.

— Някакъв младеж. За какво разговаряхме — мисля, че не е важно. Разговорът имаше твърде личен характер. Но по време на разговора забелязах, че той има ето тук — Бромбърг тикна пръста си в свивката на лакътя на дясната си ръка — доста странна бенка. Дори го попитах: „Това татуировка ли е?“ Нали знаете, Рудолф, че татуировките са моето хоби... „Не — отвърна той. — Това е бенка.“ Тя приличаше най-вече на буквата „Ж“ от кирилицата или, да кажем, на японския йероглиф „сандзю“ — „тридесет“. Това нищо ли не ви напомня, Рудолф?

— Напомня ми — каза Екселенц.

На мене също ми напомняше нещо, което бях виждал съвсем скоро и което ми се беше сторило едновременно странно и несъществено.

— Вие да не би веднага да се сетихте? — завистливо попита Бромбърг.

— Да — каза Екселенц.

— Пък аз не се сетих веднага. Младежът отдавна си беше отишъл, а аз дълго още седях и се мъчех да си спомня къде съм виждал такъв знак. При това не някакъв, който прилича на него, а точно такъв. В края на краищата си спомних. Трябваше да проверя, нали разбирате? Нямах подръка никаква репродукция и хукнах към музея, а музеят — затворен...

— Мак — каза Екселенц, — бъди така добър да донесеш тук онова нещо, което е под шала.

Подчиних се.

Калъпът се оказа тежък и топъл. Поставих го на масата пред Екселенц. Той го премести по-близо до себе си и сега вече видях, че наистина е кутия от гладко полиран материал с яркокехлибарен цвят — идеално права линия отделяше леко изпъкналия капак от масивното тяло. Екселенц се опита да вдигне капака, но пръстите му се плъзгаха и нищо не излизаше.

— Дайте на мене — нетърпеливо каза Бромбърг.

Той избута Екселенц, хвана капака с две ръце, вдигна го и го сложи настрана.

Ето тия неща, изглежда, наричаха детонатори — кръглите сиви, леко изпъкнали дискове с диаметър към седемдесет милиметра, които бяха наредени в една редица в грижливо направени гнезда. Детонаторите бяха всичко единадесет и имаше още две празни гнезда. Виждаше ей, че дъната им са застлани с белезникав мъх, приличащ на плесен, и власинките му леко помръдват като живи, пък и навярно в известен смисъл бяха живи.

Все пак най-вече биеха на очи доста сложните йероглифи, изобразени по повърхността на детонаторите. На всеки имаше по един и всичките бяха различни. Големи, розово-кафяви и леко разлети, йероглифите сякаш бяха нанесени с цветен туш върху влажна хартия. Единия от тях разпознах веднага — леко разлятата стилизирана буква „Ж“ или, ако искате, японския йероглиф „сандзю“ — това беше малкият оригинал на увеличеното копие от гърба на лист №1 в дело №07. Детонаторът заемаше третото гнездо отляво, като гледах от моята страна, и надвесил над него дългия си показалец, Екселенц каза:

— Този ли е?

— Да-да — нетърпеливо отвърна Бромбърг и отблъсна ръката му. — Не ми пречете. Вие нищо не разбирате...

Той впи пръстите си в ръба на детонатора и с предпазливи движения се захвана сякаш да го развива от гнездото му, като в същото време си мърмореше: „Работата съвсем не е в това... Нима си въобразявате, че бих могъл да сбъркам... Каква глупост...“ И той най-после измъкна детонатора от гнездото му и взе внимателно да го вдига над кутията все по-високо и по-високо, и се виждаше как от дебелия сив диск се проточват тънки белезникави нишки, изтъняват, късат се една след друга и когато се скъса и последната, Бромбърг обърна диска с долната повърхност нагоре и тогава видях там, сред помръдващите полупрозрачни власинки същия този йероглиф, само че черен, малък и много отчетлив, сякаш го бяха гравирали върху сивия материал.

— Да! — тържествуващо каза Бромбърг. — Точно такъв беше. Знаех си аз, че не мога да сбъркам.

— В какво по-точно? — попита Екселенц.

— В размера! — каза Бромбърг. — В размера, детайлите, пропорциите. Разбирате ли, неговата бенка не просто приличаше на този знак, а беше точно такава... — Той напрегнато погледна Екселенц. — Слушайте, Рудолф, услуга за услуга. Вие да не би да ги белязахте всичките?

— Не, разбира се.

— Значи те имаха това от самото начало? — попита Бромбърг, като почукваше с пръст по гънката на дясната си ръка.

— Не. Тези знаци им се появиха на десет-дванайсет годишна възраст.

Бромбърг внимателно завинти детонатора обратно в гнездото и се излегна доволен в креслото.

— Е, какво пък — рече той. — Без да искам, всичко разбрах... Ех, господин полицейски началник, виждате ли колко чини цялата тази ваша секретност? Той ми остави номера на своя канал и щом златопръстият Феб озари върховете на вашите уродливи архитектурни творения, незабавно ще се свържа с него и ще си поговорим до насита... И не се опитвайте да ме разубеждавате, Сикорски! — извика той, като размахваше пръст пред носа на Екселенц. — Той сам дойде при мене и аз сам — разбирате ли? — сам, като си напънах малко ей тази, старата глава, се досетих кой стои пред мен и сега той е мой! Не съм си навирал носа във вашите келяви тайни! Малко късмет, малко съобразителност и готово.

— Добре, добре — каза Екселенц. — За бога, нямам никакви възражения. Той е ваш, срещайте се, говорете си. Но само с него, моля. И с никой друг.

— Тъ-ъ-ъй ли... — провлачено рече Бромбърг с иронично съмнение в гласа.

— Впрочем както желаете — неочаквано каза Екселенц. — Сега това не е важно... Кажете, Айзък, за какво разговаряхте с него?

Бромбърг сложи ръце на корема си и взе да върти палци. В битката с Екселенц той спечели толкова големи и безспорни победи, че без съмнение можеше да си позволи да бъде великодушен.

— Разговорът, трябва да си призная, беше доста объркан — каза той. — Сега естествено разбирам, че този кроманьонец ме е баламосвал...

Днес или по-точно вчера сутринта при него отишъл млад мъж на четиридесет — четиридесет и пет години и се представил като Александър Димок, конфигуратор на селскостопанска автоматика. Бил среден на ръст, с много бледо лице и дълга черна права коса като на индианец. Той се оплакал, че в продължение на няколко месеца напразно се опитвал и не можел да изясни обстоятелствата, при които изчезнали неговите родители. И разказал на Бромбърг изключително загадъчна и дяволски съблазнителна с тая своя загадъчност легенда, която той уж бил събрал късче по късче, без да пренебрегва дори и най-малко достоверните слухове. Бромбърг записал легендата с всичките и подробности, но сега едва ли имало смисъл да я разказва. Фактически с посещението си Александър Димок преследвал една-единствена цел: не може ли Бромбърг, най-големият познавач на прекратените научни изследвания в света, да хвърли поне малко светлина върху тази история.

Най-големият познавач Бромбърг преровил своята картотека, но не открил нищо за съпрузите Димок. Младежът видимо бил огорчен от този факт и вече се канел да си отива, когато му хрумнала чудесна идея. Не е изключено, казал той, фамилията на неговите родители изобщо да не е Димок. Не е изключено също цялата тази легенда да няма нищо общо с действителността. Може би доктор Бромбърг ще се опита да си спомни не са ли ставали някакви загадъчни събития в науката, до които широката публика не е имала достъп, в годините

около рождената дата на Александър Димок (февруари 36 година), тъй като той изгубил родителите си на една-две годишна възраст...

Познавачът Бромбърг отново се заровил в картотеката си, този път в хронологичния ѝ раздел. За периода от 33-а до 39-а година той открил общо осем инцидента, в това число и историята със саркофага-инкубатор. Заедно с Александър Димок те старателно анализирали всеки от тези инциденти и стигнали до извода, че нито един от тях не може да бъде свързан със съдбата на съпрузите Димок.

„Оттука аз, старият глупак, стигнах до заключението, че съдбата ми е подарила история, която на времето изобщо ми се е изплъзнала от погледа. Представете ли си? Вече не ставаше дума за някаква си там ваша кирлива забрана, а за изчезването на двама биохимици! Това вече нямаше да ви го простя, Сикорски!“ И още цели два часа Бромбърг разпитвал Александър Димок, карал го да си спомни и най-малките подробности, всички, даже и най-нелепите слухове, изтръгнал от него тържествено обещание да се подложи на дълбоко ментокопиране, така че през последния час младежът явно мечтаел само едно — по-бързо да се махне...

Вече в самия край на разговора Бромбърг съвсем случайно забелязал „бенката“. Тази бенка, която уж нямала никакво отношение към разговора, по някакъв необясним начин се загнездила в паметта му. Младежа вече отдавна го нямало. Бромбърг вече бил успял да направи няколко запитвания в ГВИ, да поговори с двама-трима специалисти по повод съпрузите Димок (безрезултатно), а този проклет знак никак не излизал от главата му. Първо, Бромбърг бил абсолютно сигурен, че вече го е виждал някъде и някога, а, второ, не го напускало чувството, че за този знак или за нещо, свързано с него, е станало дума по време на разговора му с Александър Димок. И чак когато бавно и прецизно възстановил в паметта си целия разговор фраза по фраза, той се добрал най-сетне до саркофага, спомнил си за детонаторите и му хрумнало смайващото предположение кой е всъщност Александър Димок.

Веднага посегнал да позвъни на момчето и да му съобщи, че тайната на неговия произход е разкрита. Но присъщата на него, на Бромбърг, научна добросъвестност изисквала фактите да бъдат абсолютно достоверни и да не могат да се тълкуват по друг начин. Той,

Бромбърг, знаел и за по-страшни съвпадения. Затова се спуснал отначало да звъни в музея...

— Всичко е ясно — мрачно каза Екселенц. — Благодаря ви, Айзък. Значи сега той знае за саркофага...

— А защо пък да не знае? — ехидно се нахвърли върху него Бромбърг.

— Наистина — бавно рече Екселенц. — Защо пък не?

ТАЙНАТА НА ЛИЧНОСТТА НА ЛЕВ АБАЛКИН

На 21 декември 37 година група следотърсачи под командуването на Борис Фокин кацнали на каменистото плато на малка безименна планета в системата ЕН 9173 със задача да проучат откритите тук още през миналия век развалини от съоръжения, приписвани на Страниците.

На 24 декември интравизионната снимка показала, че под развалините в склада на дълбочина повече от три метра има широко помещение.

На 25 декември още при първия опит и без да се случи нищо непредвидено, Борис Фокин проникнал в това помещение. То имало форма на полусфера с радиус десет метра. Тази полусфера била облицована с кехлибар — материал, който е твърде характерен за цивилизацията на Страниците, — и в нея имало обемисто и тежко устройство, което по хрумването на един от следотърсачите взели да наричат саркофаг.

На 26 декември Борис Фокин поискал и получил разрешение от съответния отдел на „Комкон“ неговите хора на място да пристъпят към проучване на саркофага.

Той действувал както винаги убийствено методично и предпазливо и прекарал над саркофага три денонощия. През това време успели да определят възрастта на находката (четирийсет-четирийсет и пет хиляди години), да открият, че саркофагът потребява енергия и даже да установят, че между саркофага и развалините над него несъмнено има връзка. Още тогава била изказана хипотезата, която по-късно се потвърдила, че тези „развалини“ съвсем не са развалини, а част от широка система, която обхваща повърхността на цялата планета и е предназначена да поглъща и трансформира енергията, подарена от природата както на планетата, така и в Космоса (земетръсите, флукутацията на магнитното поле, метеорологичните

явления, излъчването на централното светило, космическите лъчи и така нататък).

На 29 декември Борис Фокин се свързал направо с Комов и помолил да му изпратят най-добрия специалист ембриолог. Комов естествено искал да знае защо, но Борис Фокин избягнал обясненията и му предложил да дойде лично, ала непременно придружен от ембриолог. Някога на млади години Комов имал случай да работи с Фокин и оттогава имал не много ласкаво мнение за него. Затова даже и през ум не му минало да лети, обаче ембриолог изпратил. Наистина той съвсем не бил най-добрият, а просто първият, който се съгласил — някой си Марк Ван Блерком (по-късно Комов всеки път си скубел косите, щом си спомнял за това свое решение, защото Марк Ван Блерком се оказал стар приятел на прочутия Айзък П. Бромбърг).

На 30 декември Марк Ван Блерком вече бил при Борис Фокин и само след няколко часа изпратил нешифровано съобщение до Комов с удивително съдържание. В него той твърдял, че така нареченият саркофаг всъщност представлява не друго, а своеобразен ембрионален сейф с абсолютно фантастична конструкция. В сейфа има тринайсет оплодени яйцеклетки от вида хомо сапиенс, при това всички са жизнеспособни, макар да се намират в латентно състояние.

Трябва да отдадем заслуженото на двама участници в тази история: на Борис Фокин и на члена на „Комкон“ Геннадий Комов. Борис Фокин интуитивно се досетил, че за тази находка не бива да се вдига шум до небето: съобщението на Марк Ван Блерком било първата и последната нешифрована радиограма в последвалия радиообмен между групата и Земята. Затова в потока от масова информация на нашата планета цялата тази история била отразена само във вид на кратко съобщение, което по-късно не било потвърдено и поради това минало почти незабелязано.

Що се отнася до Геннадий Комов, той не само че веднага схванал същността на проблема, зараждащ се пред очите му, но по някакъв начин успял да си представи и всички възможни последствия от него. Преди всичко той поискал от Фокин и Блерком да потвърдят получените данни (със специален код по свръхбързия канал) и щом получил потвърждението, незабавно свикал на съвещание тези ръководители на „Комкон“, които едновременно били и членове на Световния съвет. Сред тях били такива корифеи, като Леонид

Горбовски и Август-Йохан Бадер, младия и буен Кирил Александров, предпазливия и вечно съмняващ се Махино Синода, а също и енергичния шейсет и две годишен Рудолф Сикорски.

Комов ги информирал за случилото се и направо поставил въпроса: Какво трябва да се направи сега? Очевидно можели да затворят саркофага и да оставят всичко така, както си е, и по-нататък да се задоволят с ролята на пасивни наблюдатели. Можели да се опитат да активизират оплодените яйцеклетки и да видят какво ще излезе от това. И най-сетне, за да си спестят бъдещите усложнения, можели да унищожат находката.

Естествено Генадий Комов, който по това време вече бил достатъчно опитен, отлично разбирал, че нито това извънредно съвещание, нито още десет такива няма да разрешат проблема. С преднамерено остро то си изказване той искал само да раздразни присъстващите и да ги подтикне към спор.

И трябва да кажем, че постигнал целта си. От всички участници в съвещанието само Леонид Горбовски и Рудолф Сикорски очевидно запазили хладнокръвие. Горбовски — защото бил разумен оптимист, а Сикорски — защото още тогава бил ръководител на „Комкон-2“. Наговорени били много приказки — несдържано разпалени и преднамерено спокойни, съвсем лекомислени и изпълнени с дълбок смисъл, отдавна забравени и такива, които по-късно влезли в речниковия състав на докладите, легендите, отчетите и препоръките. И както трябвало да се очаква, единственото решение, което взели, било още на другия ден да се свика ново, разширено съвещание, като се привлекат и други членове на Световния съвет — специалисти по социална психология, педагогика и средства за масова информация.

По време на цялото съвещание Рудолф Сикорски мълчал. Той не се чувствувал достатъчно компетентен, за да се изказва в подкрепа на това или онова решение на проблема. Обаче богатият му опит от работата в областта на експерименталната история, както и цялата съвкупност от факти за дейността на Страниците, които му били известни, еднакво го карали да стигне до заключението, че каквото и решение да вземе в края на краищата Световният съвет, това решение, както и цялата информация за случая за неопределено време трябва да останат известни само на кръга от хора с най-висока социална отговорност. И именно в този смисъл той се изказал в самия край на

съвещанието. „Решението да се остави всичко както си е и пасивно да се наблюдава всъщност не е никакво решение. Истинските решения са всичко на всичко две: да се унищожат яйцеклетките или да се активизират. Не е важно кога ще бъде взето едно от двете решения — дали утре или след сто години, но всяко от тях ще бъде незадоволително. Да се унищожи саркофагът значи да се извърши непоправима постъпка. Всички ние тук добре знаем цената на непоправимите постъпки. Да се активизират яйцеклетките значи да играем по свирката на Страниците, чиито намерения, меко казано, ни са неясни. Нищо не предрешавам и изобщо не смятам, че имам право да гласувам за което и да било решение. Единственото нещо, за което моля и на което държа, е да ми разрешите незабавно да взема мерки против изтичането на информация. Та макар и само за да не ни залее океан от некомпетентност...“

Тази кратка реч явно оказала известно въздействие и разрешението било дадено единодушно, още повече, на всички било ясно, че не бива да се бърза и е абсолютно необходимо да се създадат условия за спокойно и всестранно обсъждане.

На 31 декември се състояло разширено съвещание. Присъствували осемнайсет човека, включително и поканеният от Горбовски председател на Световния съвет по социалните проблеми. Всички се съгласили, че саркофагът бил намерен случайно и значи — преждевременно. След това всички се съгласили, че преди да вземат каквото и да било решение, трябва да се опитат да разберат, а ако не могат да разберат, то поне да си представят намеренията на Страниците от самото начало. Били изказани няколко повече или по-малко екзотични хипотези.

Кирил Александров, известен със своите антропоморфически възгледи, изказал предположението, че саркофагът е хранилище на генетичния фонд на Страниците. Всички доказателства, които са ми известни, че Страниците не са хуманоиди, заявил той, всъщност са косвени. В действителност Страниците спокойно могат да се окажат генетични двойници на човека. Това предположение не противоречи на нито един от установените факти. Като се обосновавал по този начин, Александров предложил да се прекратят всички изследвания, находката да се възстанови в първоначалното ѝ състояние и групата на Фокин да напусне системата ЕН 9173.

Според Август-Йохан Бадер саркофагът — да! — наистина бил хранилище на генетичния фонд, но не на Странниците, а именно на земляните. Преди четирийсет и пет хиляди години Странниците допуснали теоретично, че е възможно малобройните тогава племена от хомо сапиенс да се изродят генетично и по този начин взели мерки земното човечество да се възстанови в бъдеще.

Същия лозунг — „Не бива да си мислим нищо лошо за Странниците“ — издигнал в своето изказване и престарелият Пак Хин. И той като Бадер бил убеден, че имаме работа с генетичния фонд на земляците, но смятал, че Странниците по-скоро са го създали с просветителска цел. Саркофагът бил своеобразна „бомба от консервирано време“ и като я задействуват, съвременните земляни ще могат с очите си да видят особеностите на облика, анатомията и физиологията на своите далечни прадеди.

Генадий Комов погледнал на въпроса по-широко. Според него всяка цивилизация, достигнала до определена степен на развитие, не може да не се стреми към контакт с чужд разум. Обаче контактът между хуманоидните и нехуманоидните цивилизации е извънредно затруднен, ако изобщо е възможен. Не се ли сблъскваме сега с опит да се използва принципно нов метод за контакт — като се създаде същество-посредник, хуманоид, в чийто генотип са кодирани някои съществени характеристики на нехуманоидната психология. В този смисъл трябва да разглеждаме находката като начало на принципно нов етап както в историята на земляните, така и в историята на нехуманоидните Странници. Според Комов безспорно трябвало яйцеклетките незабавно да се активизират. Него, Комов, малко го смущавало очевидно преждевременното намиране на саркофага — като преценявали темповете, с които ще се развива човечеството, Странниците лесно биха могли да сбъркат с няколко века.

Хипотезата на Комов предизвикала оживен спор, в който за първи път било изказано съмнението, че съвременната педагогика успешно може да приложи своята методика при възпитанието на хора, чиято психика до голяма степен се отличава от хуманоидната.

Същевременно предпазливият Махиро Синода, виден специалист по Странниците, съвсем основателно задал въпроса: Защо всъщност уважаемият Генадий, както и някои други другари, са толкова сигурни в благосклонността на Странниците към земляните?

Ние нямаме никакви доказателства, че Странниците изобщо могат да се отнасят благосклонно към когото и да било, в това число и към хуманоидите. Напротив, фактите (те са малобройни наистина) по-скоро говорят, че Странниците са абсолютно равнодушни към чуждия разум и са склонни да се отнасят към него като към средство за постигане на своите цели, а съвсем не като към партньор в контакта. Не му ли се струва на уважаемия Генадий, че хипотезата, изказана от него, в еднаква степен може да се развие в точно противоположната посока, а именно, че според замисъла на Странниците хипотетичните същества-посредници трябва да изпълняват задачи, които от наша гледна точка са по-скоро негативни. Защо, като следваме логиката на уважаемия Генадий, да не предположим, че саркофагът е, така да се каже, идеологическа бомба със закъснител, а съществата-посредници са нещо като диверсанти, които трябва да се вмъкнат в нашата цивилизация. Диверсанти, разбира се, е неприятна дума. Но ето че сега у нас се появи ново понятие — прогресор — човек от Земята, чиято дейност е насочена към запазване на мира сред другите хуманоидни цивилизации. Защо да не допуснем, че хипотетичните същества-посредници са нещо като прогресори на Странниците. Какво знаем в края на краищата за отношението на Странниците към темповете и формите на нашия човешки прогрес?...

Участниците в съвещанието тутакси се разцепили на две фракции — оптимисти и песимисти. Гледната точка на оптимистите, разбира се, изглеждала доста по-правдоподобна. Наистина трудно и даже като че ли невъзможно е да си представим свръхцивилизация, способна да извърши не само груба агресия, но дори и донякъде нетактични опити с по-малките братя по разум. В рамките на съществуващите представи за закономерностите в развитието на Разума гледната точка на песимистите изглеждала, меко казано, изкуствена, изсмукана от пръстите и архаична. Но, от друга страна, винаги оставала някаква вероятност, макар и нищожна, сметката да излезе крива. Биха могли да сбъркат нейните тълкуватели. И най-важното, биха могли да сбъркат самите Странници. А последствията от такива грешки за съдбините на земното човечество не се поддават нито на анализ, нито на контрол.

Именно тогава за пръв път във въображението на Рудолф Сикорски възникнал образът на същество, което нито анатомично,

нито физиологично се отличава от човека, нещо повече, дори психически не се отличава от човека — нито с логиката си, нито с чувствата си, нито с отношението си към действителността, — живее и работи сред хората, носи в себе си невидимата страшна програма и най-ужасното е, че то самото нищо не знае за нея дори в онзи неопределен момент, когато тази програма най-сетне се включи, взриви в него землянина и го поведе към... къде? С каква цел? И още тогава на Рудолф Сикорски му станало безнадеждно ясно, че никой и преди всичко той, Рудолф Сикорски — няма право да се успокоява, като се позовава на нищожната и фантастична вероятност това предположение да излезе вярно.

В самия разгар на съвещанието предали на Геннадий Комов поредната шифрограма от Фокин. Той я прочел, лицето му се променило и с треперещ глас обявил: „Лоша работа — Фокин и Ван Блерком съобщават, че всичките тринадесет яйцеклетки извършили първото деление.“

Това била отвратителна Нова година за всички посветени. От зори на 1 януари до вечерта на 3 януари на Новата 38 година на практика непрекъснато заседавала спонтанно образуваната Комисия за инкубатора. Саркофага сега го наричали инкубатор и по същество обсъждали само един въпрос: как, като се вземат предвид всички обстоятелства, да уредят съдбата на тринайсетте бъдещи нови граждани на планетата Земя.

Въпросът за унищожаването на инкубатора повече не бил повдиган, макар че всички членове на комисията, включително и тези, които от самото начало ратували за активизирането на яйцеклетките, се чувствували неловко. Неясна тревога завладяла душите им, струвало им се, че от 31 декември в известен смисъл са загубили своята самостоятелност и сега са принудени да действуват по план, натрапен им отвън. Впрочем обсъждането имало напълно конструктивен характер.

Още в тези дни, общо взето, били формулирани принципите на режима, по който щели да бъдат възпитавани бъдещите новородени, набелязани били техните бавачки, наблюдаващите лекари, учители, възможните наставници, а също и основните насоки на антропологичните, физиологичните и психологичните изследвания. Определени били и незабавно били изпратени в групата на Фокин

специалисти по ксенотехнология и по-конкретно по ксенотехниката на Страниците със задача най-старателно да изучат саркофага-инкубатор, да предотвратят възможни „несръчни действия“ и най-вече с надежда, че могат да открият някакви характерни особености в тази машина, които по-късно ще им помогнат да уточнят и конкретизират програмата за предстоящата работа с „подхвърлените деца“. Разработени били дори различни варианти на организиране на общественото мнение, в случай че се осъществи всяка от изказаните хипотези за целите на Страниците.

Рудолф Сикорски не вземал участие в дискусиата. Той слушал с половин ухо, а цялото му внимание било заето да отбелязва всеки, който дори съвсем малко бил замесен в развиващите се събития. Списъкът растял с потискаща бързина, но той разбирал, че за сега нищо не може да се направи, че така или иначе в тази странна и опасна история непременно ще се окажат замесени много хора.

Вечерта на 3 януари по време на заключителното заседание, когато била направена равносметка и стихийно образувалите се подкомисии били оформени организационно, той поискал думата и заявил приблизително следното.

Ние свършихме тук добра работа и повече или по-малко се подготвихме, за възможното развитие на събитията — доколкото беше възможно при сегашното ни равнище на информираност и в това, право да си кажем, глупаво положение, в което изпаднахме не по своя воля, а по волята на Страниците. Ние се споразумяхме да не извършваме непоправими постъпки — в това фактически е същността на всичките ни решения! Но! Като ръководител на „Комкон-2“, организацията, която е отговорна за безопасността на земната цивилизация, като цяло, ви предлагам няколко изисквания, които ние трябва безусловно да изпълняваме в нашата дейност занапред.

Първо. Всяка дейност, която поне малко е свързана с тази история, трябва да бъде обявена за поверителна и сведенията за нея да не подлежат на разгласяване при каквито и да било обстоятелства. Основанието за това е добре известният ви Закон за тайната на личността.

Второ. Нито едно от „подхвърлените деца“ не трябва да бъде запознато с обстоятелствата, при които се е появило на бял свят. Основанието е същият закон.

Трето. Веднага щом се появят на бял свят, „подхвърлените деца“ трябва да бъдат разделени, а по-нататък трябва да бъдат взети такива мерки, че те не само да не знаят нищо един за друг, но и да не могат да се срещнат. Това изискване се основава на доста елементарни съображения, които нямам намерение да излагам.

Четвърто. Всички „подхвърлени деца“ в бъдеще трябва да получат извънземни специалности, така че условията на живот и работата им по най-естествен начин да затрудняват връщането им на Земята дори за кратко време. Основанието е същата елементарна логика. За сега ние сме принудени да играем по свирката на Странниците, но сме длъжни да направим всичко възможно по-нататък (и колкото по-скоро, толкова по-добре) да свърнем от утъпканите пътища.

Както и трябвало да се очаква, „Четири изисквания на Сикорски“ предизвикали буря от негодувание. Участниците в съвещанието като всички нормални хора не можели да търпят каквито и да било тайни, поверителни теми, премълчавани неща, пък и изобщо „Комкон-2“. Но Сикорски правилно предвидил, че като платят данък на естествените си емоции, психолозите и социолозите ще си съберат ума в главата и решително ще застанат на неговата страна. Със Закона за тайната на личността шега не бива. Лесно и без да се пресилват нещата всеки можел да си представи колко неприятни ситуации биха могли да възникнат в бъдеще, ако бъдат нарушени първите две изисквания. Опитайте се само да си представите човек, който научава, че се е появил на бял свят от инкубатор, изоставен преди четирийсет и пет хиляди години от неznайни чудовища, с неznайна цел и отгоре на това знае, че това е известно на всички наоколо. И ако той има поне малко развито въображение, неизбежно ще си представи, че той, землянинът до мозъка на костите си, който никога не е познавал и не е обичал нищо друго освен Земята, може би носи в себе си някаква страшна заплаха за човечеството. Тази представа може да нанесе на човека такава психологическа травма, с която няма да се справят и най-добрите специалисти...

Доводите на психолозите били подкрепени от внезапното и необичайно остро изказване на Махино Синода, който направо заявил: „Тук умуваме твърде много за тринайсет още неродени сополанковци и твърде малко за потенциалната опасност, която те могат да

представяват за древната Земя.“ В крайна сметка всичките „Четири изисквания“ били приети с мнозинство на гласовете и на Рудолф Сикорски веднага било възложено да разработи и въведе на практика съответните мерки. И навреме.

На 5 януари на Рудолф Сикорски се обадил леко разтревожен Леонид Андреевич Горбовски. Оказало се, че преди половин час той разговарял с един свой стар приятел — тагорски ксенолог, работещ през последните две години в Московския университет. По време на разговора сякаш между другото тагорецът се заинтересувал потвърдило ли се е мярналото се преди няколко дни съобщение за необикновената находка в системата ЕН 9173. Заварен от този невинен въпрос съвсем неподготвен, Горбовски взел да мънка неубедително, че отдавна вече не е следотърсач, че този въпрос е извън неговите интереси, че той изобщо не е осведомен, и в края на краищата с облекчение и съвсем искрено заявил, че не бил чел това съобщение. Тагорецът веднага прехвърлил разговора на друга тема, но въпреки това Горбовски останал с най-неприятно чувство от тази част на разговора.

Рудолф Сикорски разбрал, че този разговор ще има продължение. И не сбъркал.

На 7 януари неочаквано го посетил току-що пристигналият от Тагора колега по работа, ако може така да се каже, многоуважаемият доктор Ас-Су. Целта на посещението му била да уточнят някои необходими подробности, свързани с набелязаното разширяване на дейността на официалните тагорски наблюдатели на нашата планета. Когато деловата част от разговора завършила и дребничкият доктор Ас-Су наченал любимата си земна напитка (студено ечемичено кафе със синтетичен мед), високопоставените страни се заловили да си разменят забавни и страшни исторически анекдоти, които отдавна обичали да си разказват един на друг, като при това ги поднасяли с голямо майсторство.

По-специално доктор Ас-Су разказал как преди сто и петдесет земни години при полагането на основите на Третата голяма машина тагорските строители открили в базалтовия пласт на Полярния континент удивително устройство, което според земната терминология би могло да се нарече много хитро конструиран развъдник, съдържащ двеста и три ларви на тагорци в латентно състояние. Не успели

достатъчно точно да установят възрастта на находката, обаче било ясно, че този развъдник е направен много преди Великата генетична революция, сиреч още в онези времена, когато всеки тагорец преминавал в своето развитие през стадия на ларва...

— Забележително — промърморил Сикорски. — Нима в онези времена вашият народ е разполагал с толкова развита технология?

— Не, разбира се! — отвърнал доктор Ас-Су. — Безспорно това е било приумица на Страниците.

— Но защо е било всичко това?

— Много трудно може да се отговори на този въпрос. Ние дори не се опитахме да отговорим.

— И какво стана по-нататък с тези мънички тагорци?

— Хм... Задавате ми странен въпрос. Ларвите започнаха спонтанно да се развиват и естествено веднага унищожихме това устройство заедно с цялото му съдържание... Нима можете да си представите народ, който в това положение би постъпил другояче?

— Мога — казал Сикорски.

На другия ден, 8 януари 38 година, дипломатическият представител на Единна Тагора отпътувал за родината си по здравословни причини. След още няколко дни на Земята и на всички други планети, където се били заселили и работели земляни, не останал нито един тагорец. А след още един месец се наложило абсолютно всички земляни, работещи на Тагора, да се завърнат на Земята. Връзките с Тагора се прекъснали за двайсет и пет години.

Те всички се родили в един ден — на 6 октомври 38 година: пет момичета и осем момчета, яки, кресливи, абсолютно здрави човешки бебета. До момента, в който се появили на бял свят, всичко вече било готово. Поели ги и ги прегледали медицински светила — членове на Световния съвет и консултанти на Комисията за тринайсетте — измили ги, повили ги и още същия ден ги докарали на Земята със специално подготвен за целта кораб. Вечерта в тринайсет ясли, пръснати по шестте континента, грижовни бавачки вече се занимавали с тринайсетте сираци и посмъртни деца, които никога нямало да видят своите родители и отсега нататък майка на всички ставало цялото огромно и добро човечество. Легендите за техния произход вече били подготвени от самия Рудолф Сикорски и със специално разрешение на Световния съвет били въведени в ГВИ.

Съдбата на Лев Вячеславович Абалкин, както и съдбите на останалите дванайсет негови „едноутробни“ братя и сестри, отсега била програмирана за много години напред и много години тя по абсолютно нищо не се отличавала от съдбите на стотици милиони негови обикновени земни връстници.

В яслите, както се полага на всяко бебе, отначало той лежал, после пълзъл, след това проходил и накрая взел да тича. Заобиколен бил от бебета като него и за тях се грижели млади и по-възрастни хора — такива, каквито имало в другите стотици хиляди ясли на планетата.

Наистина на него му провървяло малко повече, отколкото на други деца. В същия ден, когато го приели в яслите, тук постъпила на работа като обикновен наблюдаващ лекар Ядвига Михайловна Леканова — един от най-големите специалисти в света по детска психология. Кой знае защо, на нея ѝ се приискало да слезе от висините на чистата наука и да се върне там, откъдето започнала преди няколко десетилетия. А когато шестгодишният Лев Абалкин бил прехвърлен заедно с цялата група от яслата в сиктивкарското училище-интернат №241, същата тази Ядвига Михайловна решила, че ѝ е време сега да поработи с деца в училищна възраст и се прехвърлила като наблюдаващ лекар в същото училище.

Лев Абалкин растял и се развивал като напълно нормално момче, може би бил малко затворен и имал лека склонност към меланхолия, но всички отклонения на неговата психика от нормите били в границите на средните значения и значително отстъпвали на крайните възможни отклонения. Също така добре се развивал той и физически. Не се отличавал нито с прекалена нежност, нито пък с някаква особена сила. С една дума бил яко, здраво, напълно обикновено момче, което изпъквало сред своите съученици — повечето славяни — единствено със синкавочерните си прави коси, с които много се гордеел и все гледал да ги остави да пораснат до раменете. Така било до октомври 47 година.

На 16 ноември по време на периодичния преглед Ядвига Михайловна открила, че Льова има малка леко подута синина на свивката на десния си лакът. Синините при момчетата не са голяма рядкост и Ядвига Михайловна не ѝ обърнала никакво внимание, а след това, разбира се, щяла да забрави за нея, ако след седмица, на 23 ноември, не се оказало, че синината не само че не изчезнала, ами

странно се преобразила. Всъщност тя вече не можела да се нарича синина, защото вече приличала на нещо като татуировка — малък жълтокафеникав знак във вид на стилизирана буква „Ж“. Ядвига Михайловна внимателно поговорила с момчето и разбрала, че Льова Абалкин няма никаква представа откъде се е взело това нещо и защо. Било съвсем ясно, че досега той чисто и просто не знаел и не забелязвал, че нещо му е излязло на свивката на десния лакът.

След като се поколебала малко, Ядвига Михайловна решила, че е длъжна да съобщи за това малко откритие на доктор Сикорски. Доктор Сикорски изслушал информацията без всякакъв интерес, обаче в края на декември неочаквано се обадил по видеофона на Ядвига Михайловна и я попитал как стои въпросът с бенката на Лев Абалкин. Нищо не се е променило, отвърнала малко учудена Ядвига Михайловна. Ако не ви затруднява, помолил доктор Сикорски, фотографирайте някак си незабелязано от момчето тази бенка и ми изпратете снимката.

Лев Абалкин бил първото „подхвърлено дете“, на което се появяло знак на свивката на десния лакът. През следващите два месеца на още осем от „подхвърлените деца“ се появили бенки с повече или по-малко заплетена форма по съвсем същия начин: отначало без никакви външни причини се появявала леко подута синина, децата нямали никакви болки, а след седмица се оформял жълтокафеникавият знак. В края на 48 година вече и тринайсетте носели „клеймото на Страниците“. И тогава било направено поразително и ужасяващо откритие, което предизвикало и появата на понятието „детонатор“.

Кой пръв въвел това понятие днес трудно може да се каже. Според Рудолф Сикорски то най-точно и най-страшно определи същността на нещата. Още през 39 година, сиреч на следващата година след раждането на „подхвърлените деца“, ксенотехниците, които се занимавали с демонтирането на опустелия инкубатор, открили вътре в него дълга кехлибарена кутия, която съдържала тринайсет сиви, леко изпъкнали диска със знаци по тях. В инкубатора тогава били открити и по-загадъчни предмети, затова никой не й обърнал специално внимание. Калъфът бил пренесен в Музея за извънземни култури, описали го в поверителното издание „Материали за саркофага-инкубатор“ като елемент от системата за осигуряване на жизнеспособността, той успешно издържал на вялия напън на някакъв

изследовател, който се опитал да разбере какво е това и за какво може да послужи, а после бил прехвърлен като футболна топка във вече препълнения специален сектор за предмети от материалната култура с неизяснено предназначение, където благополучно бил забравен цели десет години.

В началото на 49 година помощникът на Рудолф Сикорски по въпросите на „подхвърлените деца“ (да го наречем примерно Иванов) влязъл в кабинета на началника си и сложил пред него проектор, включен на 211-а страница от шестия том на „Материалите за саркофага-инкубатор“. Екселенц погледнал и се вцепенил. Пред него била снимката на „елемента за осигуряване на жизнеспособността 15/156А“ — тринайсет сиви, леко изпъкнали дискове в гнездата на кехлибарения калъф. Тринайсет заплетени йероглифа, същите онези, които така добре познавал от тринайсетте снимки на тринайсет свивки на детски лакти и над които дори вече бил престанал да си блъска главата. По един знак на всеки лакът. По един знак на всеки диск. По един диск на всеки лакът.

Това не можело да бъде случайност. То трябвало да означава нещо. Нещо много важно. Първата реакция на Рудолф Сикорски била веднага да поиска от музея този „елемент 15/156А“ и да го скрие при себе си, в сейфа. От всички. От себе си. Той се уплашил. Просто се уплашил. И най-страшното било, че не разбирал защо се страхува.

Иванов също бил изплашен. Те се спогледали и се разбрали без думи. Пред очите им оживяла една и съща картина: тринайсет загорели, изподрани бомби с весели викове тичат през потоците и се катерят по дърветата в различни краища на земното кълбо, а тук, на две крачки, тринайсет детонатора за тях чакат в зловещата тишина да им дойде времето.

Това било минута на слабост, разбира се. Та нали нищо страшно не било станало. Всъщност от никъде не следвало, че дисковете със знаците са детонатори за бомби, възбудители на скрита програма. Просто те вече свикнали да предполагат най-лошото, когато станело дума за „подхвърлените деца“. Но дори и ако изпадналото им в паника въображение не ги лъжело, дори и в този краен случай за сега нищо страшно нямало. Винаги когато поискат, можели да унищожат детонаторите. Винаги когато поискат, можели да ги вземат от музея и

да ги изпратят през девет земи в десета, чак на края на обитаемата Вселена, а при нужда — и по-нататък.

Рудолф Сикорски позвънил на директора на музея и го помолил да предостави експонат номер еди-кой си на разположение на Световния съвет, като нареди да го донесат при него, Рудолф Сикорски, в кабинета му. Последвала малко учудена, но безупречно вежлива реплика, с която недвусмислено му било отказано. Станало ясно (дотогава Сикорски и представа си нямал за това), че експонатите от музея, при това не само от Музея за извънземни култури, а и от всеки музей на Земята, не се дават нито на частни лица, нито на Световния съвет, нито даже на господата. Ако дори на самия господ му се наложи да поработи с експонат номер еди-кой си, той ще трябва да отиде в музея, да покаже съответните пълномощия и там, в сградата на музея, да направи необходимите му изследвания, за които иначе на него, на господата, ще му бъдат предоставени всички необходими условия: лаборатории, съответните съоръжения, необходимите консултации и така нататък, и така нататък.

Появила се неочаквана пречка, но първоначалната уплаха вече преминала. В края на краищата добре е поне, че за да се съедини с детонатора, на бомбата ще й потрябват най-малкото „съответните пълномощия“. И в края на краищата само от Рудолф Сикорски зависело да направи така, че музеят да се превърне в същия този сейф, само че с малко по-големи размери. И изобщо за какъв дявол било всичко това? Бомбите отде ще знаят къде се намират детонаторите и че те изобщо съществуват? Не-не, това било минута на слабост. Една от малкото такива минути в неговия живот.

С детонаторите се заели сериозно. Съответно подбрани хора, снабдени със съответните пълномощия и препоръки, провели в чудесно съоръжените лаборатории на музея цикъл от грижливо обмислени изследвания. Резултатът от тези изследвания с чиста съвест би могъл да се нарече нулев, ако не било едно странно и дори, право да си кажем, трагично обстоятелство.

С един от детонаторите бил направен опит да бъде регенериран. Експериментът не успял: за разлика от много предмети на материалната култура на Страниците детонатор номер 12 (със знак „М“ в готическото писмо), след като бил разрушен, не се възстановил. А два дни по-късно в Северните Анди попаднала под лавина група

ученици от интерната „Темпладо“ — двайсет и седем момчета и момичета начело с учителя си. Много деца били натъртени и наранени, но всички останали живи освен Една Ласко, лично дело №12, знак „М“ от готическото писмо.

Безспирно това би могло да бъде случайност. Но изследванията на детонаторите били прекъснати и през Световния съвет било прокарано решението да бъдат забранени.

И имало още едно произшествие, но много по-късно, вече през 62 година, когато Рудолф Сикорски, наричан тогава с прозвището „Странника“, бил резидент на Саракш.

Работата е там, че тъкмо благодарение на неговото отсъствие на Земята, група психолози, влизащи в състава на Комисията за тринайсетте, успяла да получи разрешение отчасти да разкрие тайната на личността на едно от „подхвърлените деца“. За експеримента бил избран Корней Яшмаа — номер 11, знак „Елбрус“. След старателна подготовка му разказали цялата истина за неговия произход. Само за неговия и за ничий друг.

Корней Яшмаа завършвал тогава училище за прогресори. Всички изследвания показвали, че той бил човек с извънредно устойчива психика и много силна воля, и изобщо с необикновени заложби. Психолозите не сбъркали. Корней Яшмаа възприел фактите изключително хладнокръвно — очевидно обкръжаващият го свят го интересувал много повече, отколкото тайната на собствения му произход. Психолозите внимателно го предупредили, че в него може да е заложена скрита програма, която всеки момент може да насочи неговата дейност против интересите на човечеството, но това предупреждение никак не го развълнувало. Той откровено си признал, че макар да съзнава потенциалната опасност, която представлява, изобщо не вярва в нея. С готовност се съгласил постоянно да се самонаблюдава, като между другото всеки ден проверява състоянието си с индикатор на емоциите, и дори сам предложил да му направят колкото искат дълбоко ментокопиране. С една дума комисията можела да бъде доволна: поне едно от „подхвърлените деца“ сега станало съзнателен и силен съюзник на Земята.

Щом научил за този експеримент, отначало Рудолф Сикорски се разгневил, но после решил, че в крайна сметка такъв опит може да се окаже полезен. От самото начало той настоявал да се запази тайната на

личността на „подхвърлените деца“ преди всичко в интерес на безопасността на Земята. Не искал, ако програмата заработи, освен с тази подсъзнателна програма, „подхвърлените деца“ да разполагат и с напълно съзнателни сведения за себе си и за това какво става с тях. Предпочитал те да се лутат, без да знаят какво търсят и неизбежно да вършат странни и безсмислени постъпки. Но в края на краищата дори било полезно за сравнение едно (но не повече!) от „подхвърлените деца“ да разполага с пълна информация за себе си. Ако програмата въобще съществува, то тя безспорно е организирана така, че всяко съзнание да бъде безсилно да се справи с нея. Иначе работата на Страниците не би си заслужавала труда. Но без съмнение поведението на човека, осведомен за програмата, трябвало рязко да се отличава от поведението на останалите.

Обаче на психолозите и през ум не им минало да се задоволят с постигнатото. След успеха с Корней Яшмаа те станали по-смели и три години по-късно (Рудолф Сикорски все още бил на Саракш) повторили експеримента с Томас Нилсон (номер 02, знак „Разкривена звезда“), надзирател на резерват на Горгона. Сведенията за него били доста благоприятни и действително няколко месеца той продължавал спокойно да си работи, като очевидно ни най-малко не бил смутен от тайната на своята личност. Изобщо Нилсон бил по-скоро флегматичен човек, без склонност да проявява емоции.

Той старателно изпълнявал всички препоръчани му процедури за самонаблюдение и дори гледал на положението си с присъщото му малко мрачно чувство за хумор, но решително се отказал от ментокопиране, като се позовал на лични причини. На сто двайсет и осмия ден от началото на експеримента Томас Нилсон загинал там, на Горгона, при обстоятелства, които не изключвали възможността за самоубийство.

За комисията и най-вече за психолозите това било страшен удар. Престарелият Пак Хин обявил, че напуска комисията, зарязал института, учениците си, роднините и се оттеглил от живота в някакъв затънт край. На сто трийсет и втория ден сътрудникът на „Комкон-2“, който между другото бил длъжен всеки месец да проверява състоянието на кехлибарения калъф, докладвал ужасно смутен, че детонатор номер 02 със знака „Разкривена звезда“ изчезнал

безследно. В гнездото, застлано с помръдващите се влакънца на псевдоепителната тъкан, нямало и помен от него, а камо ли прах.

Сега вече нямало никакво съмнение, че между „подхвърлените деца“ и съответните детонатори съществува някаква, меко казано, полумистична връзка. И никой от членовете на комисията вече не се съмнявал, че в близко бъдеще земляните май няма да могат да се оправят в тази история.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ОБСЪЖДАНЕ НА ПОЛОЖЕНИЕТО

Всичко това и още много други неща ми разказа Екселенц нея вечер, когато се върнахме от музея при него в кабинета.

Вече се загоряваше, когато той стигна до края на разказа си, замълча, надигна се тежко, без да ме гледа, и тръгна да свари кафе.

— Можеш да питаш — промърмори той.

В този момент май че изпитвах само едно-единствено чувство — чувството на огромно, безкрайно съжаление, че научих за всичко това и сега бях принуден да участвувам в него. Разбира се, всеки нормален човек на мое място, който води нормален живот и се занимава с нормална работа, би възприел тази история като един от онези фантастични и страшни разкази, които възникват на границата между усвоения Космос и незнайното, достигат до нас изопачени до неузнаваемост и притежават това чудесно качество, че колкото и да са страшни и ужасни, нямат никакво пряко отношение към нашата прекрасна и уютна Земя и не оказват никакво съществено влияние върху всекидневния ни живот — всичко това някой някъде някак вече е оправил, то се оправя сега или непременно ще бъде оправено в най-скоро време.

Ала за съжаление аз не бях нормален човек в този смисъл на думата. За съжаление бях тъкмо един от тези, на които бе отредено да се справят с всичко, което може да стане опасно за човечеството и прогреса. Заради това понякога такива хора като мене попадаха и чужди светове и в чужди роли. Подобни на ролята на имперския офицер във феодалната империя на Саракш, която доскоро беше играл Абалкин.

Разбрах, че сега цял живот ще трябва да мъкна тази тайна на гърба си. Че заедно с тайната поех и една отговорност, за която не бях молил и от която наистина няхах нужда. Че отсега нататък бях длъжен да вземам някакви решения и следователно трябваше най-подробно да си изясня поне това, което другите бяха изяснили преди мен, а добре

би било и повече. И следователно да затъна в тази отвратителна тайна — отвратителна както всичките ни тайни и вероятно още по-отвратителна от тях — да затъна в нея още по-дълбоко, отколкото досега. И изпитвах някаква съвсем детинска благодарност към Екселенц, който до последния момент се стара да ме държи настрана от тази тайна. И някакво още по-детинско, почти капризно недоволство, че все пак не издържа.

— Нямах ли въпроси? — попита Екселенц.

Опомних се.

— Значи предполагате, че програмата е заработила и той е убил Тристан?

— Хайде да разсъждаваме логично — каза Екселенц, докато слагаше чашките, после внимателно наля кафето и седна на мястото си. — Тристан му беше наблюдаващ лекар. Те редовно се срещаха веднъж месечно някъде в джунглите и Тристан му правеше профилактичен преглед. Уж че просто контролираше равнището на психическото напрежение на прогресора, а всъщност за да се убеди, че Абалкин си остава човек. На целия Саракш само Тристан знаеше номера на специалния ми канал. На трийсети май, най-късно на трийсет и първи трябваше да получа от него три седмици — „всичко е наред“. Но на дваисет и осми, в деня, определен за прегледа, той загива. А Лев Абалкин избягва на Земята. Лев Абалкин бяга на Земята, Лев Абалкин се крие, Лев Абалкин ме търси по специалния канал, който беше известен само на Тристан... — Той изпи наведнъж кафето си и замълча, като хапеше устните си. — Според мен ти не си разбрал най-важното. Мак. Сега нямаме работа с Абалкин, а със Страниците. Лев Абалкин вече го няма. Забрави за него. Срещу себе си имаме автомат на Страниците. — Той отново замълча. — Откровено да ти кажа, не мога да си представя такава сила, която би могла да застави Тристан да каже моя номер на когото и да било, камо ли пък на Лев Абалкин. Страхувам се, че него не просто са го убили, а...

— Значи мислите, че програмата го кара да търси детонатора?

— Няма какво да мисля повече.

— Но нали той няма представа за детонаторите... Или мислите, че пак е Тристан?

— Тристан нищо не знаеше. И Абалкин нищо не знае. Програмата е тази, която знае!

— Само правилно ме разберете, Екселенц — казах аз. — Не мислете, че се опитвам да ви умилостивя или да го подценявам... Но нали вие не сте го видели. Не сте видели и хората, с които влезе в допир... Всичко разбирам: Тристан загива, той бяга, обажда се по вашия специален канал, скрива се, вижда се с Глумова, при която се съхраняват детонаторите... Всичко това навежда само на една мисъл. Такава безупречна логическа последователност. Но нали има и нещо друго! Среща се с Глумова и не става нито дума за музея, само си спомнят детството и се любят. Среща се с учителя си и показва само, че е обиден, защото уж му объркал живота... Разговаря с мене — обиден, че уж съм му откраднал приоритета... Между другото за какво му е било изобщо да се среща с учителя си? С мене все пак разбирам, да речем, че е искал да провери кой го следи... ами с учителя защо? И накрая отива при Шчекн с глупавата молба да му дадат убежище, което пък вече не се побира в никаква логика!

— Побира се, Мак. Всичко се побира. Програмата си е програма, а съзнанието си е съзнание. Нали той не разбира какво става с него. Програмата има нечовешки изисквания към него, а съзнанието му се мъчи да преобразува тези изисквания в нещо поне що-годе смислено... Той се лута и върши странни и безсмислени постъпки. Очаквах нещо такова... За това ни трябваше и тайната на личността: сега поне имаме малко време... А по отношение на Шчекн ти и бъкел не си разбрал. Никаква молба за убежище не е имало. Главанаците са подушили, че той вече не е човек, и му демонстрират своята лоялност. Ей това е станало...

Той не ме убеди. Логиката му беше почти безупречна, но нали яз видях Абалкин, нали аз разговарях с него, аз видях учителя и Майя Тойвовна и аз разговарях с тях. Вярно е, че Абалкин се луташе. Вярно е, че постъпваше странно, но постъпките му не бяха безсмислени. Зад тях се криеше някаква цел, само че не можех да проумея каква е. И после Абалкин беше жалък, той не можеше да бъде опасен...

Но всичко това ми го подсказваше интуицията, а аз знаех каква е цената на интуицията. Скъпо струваше тя в нашата работа. И после интуицията се основава на човешкия опит, а ние, щем не щем, имаме работа със Страниците...

— Може ли още малко кафе? — попитах аз.

Екселенц се надигна и тръгна да свари ново кафе.

— Виждам, че се съмняваш — каза той, обърнат с гръб към мене. — И аз бих се съмнявал, само да имах право. Аз съм стар рационалист, Мак, нагледал съм се на всякакви работи, винаги съм се облягал на разума и разумът никога не ме е подвеждал. Отвращавам се от всички тези фантастични фокуси, от тези тайнствени програми, създадени от някой си там преди четирийсет хиляди години, които, видите ли, се включват и изключват по някакъв принцип, дето никой не може да го разбере, от всички тези мистични извънпространствени връзки между живи души и глупави жетончета, скрити в калъф... Повдига ми се от всичко това!

Той донесе кафето, наля го в чашите и продължи:

— Ако ние с тебе бяхме обикновени учени и просто изучавахме някакво природно явление, с какво удоволствие бих обявил цялата тази логическа верига за идиотски случайности! Тристан е загинал случайно — нито е първият, нито последният. Приятелката от детинство на Абалкин случайно се е оказала пазителка на детонаторите. Той съвсем случайно е набрал номера на специалния канал, въпреки, че се е канел да се обажда на някой друг... Кълна ти се, че това невероятно стечение на невероятни събития би ми изглеждало все пак по-правдоподобно, отколкото идиотски глупавото предположение за някаква си там велзевулска програма, която уж била заложена в човешки зародиши... За учените всичко е ясно: съчинявай нови същности за явленията само в краен случай. Но ние с тебе не сме учени. В последна сметка грешката на учения си е негова лична работа. Но за нас е недопустимо да грешим. Позволено ни е да минем за невежи, мистици и суеверни глупаци. Но едно нещо няма да ни простят: ако не сме дооценили опасността. И ако у нас, вкъщи, внезапно завони на сяр, просто нямаме право да се впускаме в разсъждения за молекулярните флуктуации, а сме длъжни да предположим, че тука, някъде наблизко, се е появил рогат дявол, и да вземем съответните мерки, ако трябва, дори да организираме производство на светена вода в промишлени количества. И слава богу, ако излезе, че е било само флуктуация, ще станем за смях за целия Световен съвет, та ако ще и на децата... — Той с раздражение отмести чашата си. — Не мога да го пия това кафе, и да ям не мога от четири дена насам...

— Екселенц — казах аз, — всъщност какво толкова е станало, че... Защо непременно рогат дявол? В края на краищата можем ли да кажем нещо лошо за Странниците? Ами вземете операцията „Мъртъв свят“... Нали, каквото и да говорим, те там са спасили населението на цяла планета! Няколко милиарда човека!

— Успокояваш ме, а?... — каза Екселенц, като се усмихваше мрачно. — Ама те не са спасявали там населението. Планетата са спасявали от населението! И то доста успешно... А къде се е дянало населението — на нас не ни се полага да знаем...

— Защо планетата? — попитах аз стъписан.

— А защо населението?

— Е, добре — казах аз. — Това не е чак толкова важно. Нека да сте прав: има програма, има детонатори, има рогат дявол... Но какво може да ни направи той сам? Та нали е сам-самичък.

— Момче — почти нежно каза Екселенц. — Ти мислиш по тоя въпрос едва от половин час, а аз си блъскам главата с него вече четирийсет години. И не само аз. И нищо не можахме да измислим — това е най-лошото. И никога нищо няма да измислим, защото и най-умните, и най-опитните от нас, вари ги, печи ги, все са си хора. Та ние не знаем нито какво искат онези, нито какво могат. И никога няма да узнаем. Единствената ни надежда е, че в нашето трескаво и безразборно лутане, непрекъснато ще правим крачки, които те не са предвидили. Не са могли да предвидят всичко я. Никой не може да прави това. И все пак, щом реша да предприема някакво действие, веднага започвам да мисля, че тъкмо това са очаквали от мен, че тъкмо това не бива да правя. В глупостта си стигнах дотам, че се радвам, дето не унищожихме този проклет саркофаг веднага, още първия ден... Ето на, тагорците унищожиха своя развъдник — и виж ги сега! Стигнаха до ужасно задънена улица... Може би това е точно последица от онази най-разумна, най-рационална постъпка, която те извършиха преди сто и петдесет години... А пък те, от друга страна, не смятат, че са в задънена улица! Това е задънена улица от наша, човешка гледна точка! А от своя гледна точка те процъфтяват и добруват и без съмнение предполагат, че е станало така благодарение на онова своевременно и радикално решение... Или ето на, ние решихме да не допускаме побеснелия Абалкин до детонаторите. А може би те са очаквали от нас тъкмо това?

Той пхна голата си глава в шепите и взе да я клати.

— Ние всички се уморихме, Мак — промълви той. — Да знаеш само колко сме уморени! Вече не можем да мислим на тази тема. От умора ставаме лекомислени и все по-често си казваме един на друг: „А, ще ни се размине!“ По-рано малко хора мислеха като Горбовски, а сега седемдесет процента от членовете на комисията приеха неговата хипотеза. „Бръмбар в мравуняка“... Ах, колко хубаво би било това! Как ми се иска да вярвам в това! Умни чичковци от чисто научно любопитство пхнали в мравуняка бръмбар и с огромно усърдие регистрират всички нюанси на мравешката психология, всички тънкости на социалната им организация. А мравките са уплашени, а мравките се суетят, преживяват го тежко, готови са да дадат живота си за родния мравуняк и не се сещат, горките, че в края на краищата бръмбарът ще изпъзли от мравуняка и полека ще поеме своя път, без никому да навреди... Представяш ли си. Мак? Без да навреди! Мравки, не се тревожете! Всичко ще бъде наред... Ами ако това не е „бръмбар в мравуняка“? Ами ако това е „лисица в курника“? А, Мак, нали знаеш какво е това — лисица в курника?...

И тогава той избухна. Удари с юмруци по масата и закрещя, втрещил в мен разярените си зелени очи:

— Мръсници! Четирийсет години от живота ми провалиха! Четирийсет години ме карат да се чувствавам мравка! За нищо друго не мога да мисля! Направиха ме страхливец! Плаша се от собствената си сянка, не вярвам на собствената си куха глава... Какво си ме зяпнал? След четирийсет години и ти ще изглеждаш така, а може би и много по-рано, защото събитията ще се развият в галоп! Те ще се развият така, както ние, дъртаците, не сме и подозирали, и всички ние вкупом ще си подадем оставката, защото няма да можем да се справим с тях. И всичко това ще се стовари на вашите глави! А вие също няма да можете да се справите с тях! Защото вие...

Той млъкна. Той вече не гледаше към мен, а над главата ми. И бавно се изправяше зад масата. Обърнах се.

На прага на широко отворената врата стоеше Лев Абалкин.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ЛЕВ АБАЛКИН В ПЛЪТ И КРЪВ

— Льова! — рече Екселенц с изумен и развълнуван глас. — Боже мой, приятелю! А ние се изпотрепахме да ви търсим!

Само с едно неуловимо движение Лев Абалкин неочаквано се озова до масата. Без съмнение той беше истински прогресор от новата школа, професионалист, пък и сигурно от най-добрите, защото много трудно проследих мълниеносното му действие.

— Вие сте Рудолф Сикорски, началник на комисията за контактите — каза той с тих и невероятно безизразен глас.

— Да — отвърна Екселенц, като се усмихваше радушно. — Но защо сте толкова официален? Седнете, Льова...

— Ще говоря прав — каза Лев Абалкин.

— Стига, Льова, какви са тези церемонии? Моля ви, седнете. Предстои ни дълъг разговор, нали?

— Не — каза Абалкин. Към мен той дори не погледна. — Никакъв дълъг разговор няма да има. Не искам да разговарям с вас.

Екселенц беше потресен.

— Как така не искате? — попита го той. — Вие, драги, сте на служба и сте длъжен да дадете отчет. Ние и досега не знаем какво се е случило с Тристан... Как така не искате?

— Аз съм един от „тринайсетте“, нали?

— Ах този Бромбърг — с досада каза Екселенц. — Да, Льова. За съжаление вие сте един от „тринайсетте“.

— На мене ми е забранено да бъда на Земята и цял живот трябва да остана под надзор? Така ли?

— Да, Льова. Така е.

Абалкин се владееше прекрасно. Лицето му нито за миг не потрепна, а очите му бяха полузатворени, сякаш дремеше прав. Но аз чувствавах, че пред нас е застанал човек, вбесен до крайност.

— Щом е така, дошъл съм тук да ви кажа — продума Абалкин с все същия тих и безизразен глас, — че вие сте постъпили с нас глупаво

и отвратително. Съсипахте ми живота и въпреки това нищо не постигнахте. Аз съм на Земята и вече нямам намерение да я напускам. Моля ви да имате предвид, че няма да търпя повече и вашия надзор и безмилостно ще се отървавам от него.

— Както от Тристан ли? — небрежно попита Екселенц.

Абалкин сякаш не чу тази реплика.

— Предупредих ви — каза той. — После се сърдете на себе си. Смятам вече да живея, както аз намеря за добре, и ви моля повече да не се намесвате в моя живот.

— Добре. Няма да се намесваме. Но кажете ми, Лев, нима вашата работа не ви харесваше?

— Сега сам ще си избирам работата.

— Много добре. Чудесно. А в свободното си време бъдете така добър да си понапънете мозъка и се опитайте да се поставите на наше място. Как бихте постъпили вие с „подхвърлените деца“?

Нещо като усмивка се мярна по лицето на Абалкин.

— Какво има тук да се мисли? — каза той. — Че то всичко е очевидно. Трябвало е да ми разкажете всичко и да ме направите свои съзнателен съюзник...

— И след два месеца вие да се самоубиете? Та нали е страшно, Льова, да усещате, че сте заплаха за човечеството, не всеки може да издържи...

— Глупости. Това са дрънканици на нашите психолози. Аз съм землянин! Когато научих, че ми е забранено да живея на Земята, едва не се побърках! Само на андронидите им е забранено да живеят на Земята. Мотах се като луд насам-натам — търсех доказателства, че не съм андронид, че съм имал детство, че съм работил с главанаците... Вие сте се страхували да не ме докарате до лудост? Е, сега това почти ви се удаде!

— А кой ви каза, че ви е забранено да живеете на Земята?

— Какво — да не би да е лъжа? — запитва той. — Може би ми е разрешено да живея на Земята?

— Сега вече не зная... Сигурно да. Но преценете сам, Льова! На целия Саракш единствено Тристан знаеше, че вие не трябва да се връщате на Земята. А той не би могъл да ви каже това... Или все пак ви го каза?

Абалкин мълчеше. Лицето му си оставаше все така неподвижно, но по матовобелите му страни избиха сиви петна като следи от стари лишеи и той заприлича на пандейски дервиш.

— Е, добре — каза Екселенц, като почака малко. Той демонстративно си гледаше ноктите. — Да допуснем, че Тристан все пак ви е разказал за това. Не разбирам защо го е направил, но така да е. В такъв случай защо не ви е разказал и останалото? Защо не ви е разказал, че сте „подхвърлено дете“? Защо не ви е обяснил причините за забраната? Та нали е имало причини, и то доста съществени, каквото и да сте си мислили за това...

Лицето на Абалкин бавно и болезнено се сгърчи, то изведнъж загуби твърдостта си и сякаш се източи — челюстта му леко провисна, очите му се разтвориха широко като в почуда и за първи път дочух дишането му.

— Не искам да говоря за това... — високо и дрезгаво каза той.

— Много жалко — каза Екселенц. — За нас това е много важно.

— А за мен е важно само едно — каза Абалкин. — Да ме оставите на мира.

Лицето му отново стана твърдо, веждите му се спуснаха и сивите петна по матовите му страни започнаха бавно да се отдръпват. Екселенц заговори със съвсем друг тон:

— Льова. Разбира се, че ще ви оставим на мира. Но ви моля, ако внезапно почувствувате, че с вас става нещо необичайно... че имате някакво необичайно усещане... някакви странни мисли... просто ако се почувствувате болен... Моля ви, съобщете ни за това. Е, нека да не е на мене. На Горбовски, на Комов, на Бромбърг в края на краищата...

Тогава Абалкин се обърна с гръб към него и тръгна към вратата. Екселенц почти крещеше след него, протегнал ръка:

— Само че веднага! Веднага! Докато още сте землянин! Да допуснем, че съм виновен пред вас, но нали Земята за нищо не е виновна!...

— Ще се обадя, ще се обадя — каза Абалкин през рамо. — Лично на вас.

Той излезе, като грижливо затвори вратата зад себе си. Няколко секунди Екселенц мълча, вкопчен в дръжките на креслото, и напрегнато се ослушва. После полугласно изкомандува:

— След него. И в никакъв случай не го изпускай. Връзка чрез гривната. Аз ще бъда в музея.

4 ЮНИ 78 ГОДИНА

ЗАВЪРШЕКЪТ НА ОПЕРАЦИЯТА

Щом излезе от сградата на „Комкон-2“, Абалкин тръгна спокойно, с походка на безделник по Улицата на червените кленове, влезе в кабината на един уличен видеофон и поговори с някого. Разговорът продължи малко повече от две минути, след това все така спокойно, сложил ръце на гърба, Абалкин свърна към булеварда и се настани там на една пейка срещу барелефа на Строгов.

Според мен той много внимателно прочете всичко, което беше издълбано в подножието, после разсеяно се огледа и към двайсет минути стоя в позата на човек, който си почива след тежък труд: разперил ръце по облегалката на пейката, отхвърлил назад глава и протегнал до средата на алеята кръстосаните си крака. Към него взеха да прииждат катерички, една скочи на рамото му и тикна муцунката си в ухото му. Той се засмя високо, взе я в шепите си и като прибра крака, я сложи на коленете си. Катеричката така и остана да седи там. Според мен той разговаряше с нея. Слънцето току-що беше изгряло, улиците бяха пуси и освен него на булеварда нямаше жива душа.

Разбира се, не хранех никакви илюзии, че съм успял да остана незабелязан. Несъмнено той знаеше, че не свалям очи от него, и сигурно вече беше съобразил как да се отърве от мен, когато потръбва. Но не това ме занимаваше сега. Безпокоеше ме Екселенц. Не разбирах какво е намислил.

Той ми нареди да намеря Абалкин. Искаше да се срещне с Абалкин, за да си поговорят на четири очи. Поне така беше в началото, преди три дни. После той се увери или по-скоро убеди себе си, че Абалкин неминуемо ще стигне до детонаторите. Тогава му направи засада. За разговори насаме вече и дума не можеше да става. Заповедта беше: „Залови го, щом се докосне до кърпата.“ И имаше пистолет. Очевидно за случай че не успеем да го хванем. Е, добре. Сега Абалкин идва сам при него. И с просто око се вижда, че Екселенц няма какво да му каже. И нищо чудно няма: Екселенц е убеден, че програмата

работи, и в такъв случай всякакви разговори с Абалкин са безсмислени. (Аз си имах собствено мнение по въпроса дали програмата наистина работи, но то не значеше нищо. Преди всичко трябваше да проумея замисъла на Екселенц.)

И така, той пуска Абалкин. Вместо да го залови направо в кабинета си и да го предостави на лекарите и психолозите, той го пуска. Над Земята е надвиснала заплахата. Достатъчно е да изолира Абалкин, за да я премахне. Това можеше да стане по най-простия начин. И щеше да сложи точка поне на този случай. Но той пуска Абалкин, а сам отива в музея. Това може да значи само едно: той е абсолютно сигурен, че в най-скоро време Абалкин също ще се появи в музея. За детонаторите. За какво друго? (Нямаше ли да е по-просто да пъкнем този кехлибарен калъф в някой отписан „призрак“ и да го засилим в подпространството за вечни времена... За съжаление разбира се, не биваше да правим това, защото щеше да бъде непоправима постъпка.)

Абалкин се появява в музея (или по-точно се промъква с бой — та нали там го чака Гриша Серосовин)... В крайна сметка се появява в музея и отново вижда там Екселенц. Като на кино. И там вече започва истинският разговор...

Боже господи, та Екселенц ще го убие, помислих си аз, обхванат от паника. Той седи тук и си играе с катеричките, а след малко Екселенц ще го убие. Та това е просто като фасул. Екселенц го чака в музея, тъкмо за да догледа филма до края, да разбере, с очите си да види как става всичко, как автоматът на Страниците открива пътя, как намира кехлибарения калъф (вижда ли го, подушва ли го, налучква ли го с шесто чувство?), как отваря този калъф, как избира своя детонатор и какво смята да прави с него... само какво смята и толкоз, понеже в този миг Екселенц ще натисне спусъка, защото по-нататък не бива да се рискува.

И аз си казах: Не, това няма да стане.

Не мога да твърдя, че внимателно бях обмислил всички последици от своята постъпка. Право да си кажа, изобщо не бях ги обмислил. Просто излязох на алеята и тръгнах, направо към Абалкин.

Когато се приближих, той ме погледна изпод вежди и извърна глава. Седнах до него.

— Льова — казах аз. — Заминете оттук. Веднага.

— Мисля, че помолих да ме оставите на мира — каза той с предишния тих и безизразен глас.

— Няма да ви оставят на мира. Нещата са отишли твърде далеч. Никой не се съмнява лично във вас. Но за нас вие вече не сте Лев Абалкин. Лев Абалкин вече го няма. За нас вие сте автомат на Страниците.

— А за мен вие сте шайка пощурели от страх идиоти.

— Не споря — казах аз. — Но тъкмо затова трябва да се махнете оттук, колкото може по-далеч и колкото може по-скоро. Отлетете на Пандора, Льова, ще поживеете там няколко месеца и ще докажете, че никаква програма няма вътре във вас.

— Но защо? — каза той. — От къде на къде съм длъжен да доказвам нещо на някого. Та това е унижително.

— Льова — казах аз. — Ако срещнете изплашени деца, нима ще ви се стори унижително малко да се покълчите и да се правите на шут, докато ги успокоите?

Той за първи път ме погледна право в очите. Гледа ме дълго, почти без да мига, и разбрах, че той не ми вярва нито дума. Пред него беше застанал пощурял от страх идиот, който старателно лъже, за да го затири отново на края на Вселената, но сега вече завинаги, сега вече без да му остави никаква надежда да се върне.

— Безсмислено е — каза той. — Стига сте дрънкали напразно, и ме оставете на мира. Трябва да тръгвам.

Той внимателно отмести катеричката и стана. Аз също станах.

— Льова, та те ще ви убият.

— Няма да е толкова лесно — небрежно отвърна той и тръгна по алеята.

Тръгнах с него. През цялото време говорех. Плещех някакви глупости, че сега не е моментът човек да се обижда, че е глупаво човек да рискува живота си само заради едничката гордост, че трябва да влезе в положението на старците — те четирийсет години са живели като на тръни... Той оставяше увещанията ми без отговор или отвърщаше нещо язвително. Два пъти дори се усмихна — изглежда, моето поведение го забавляваше. Стигнахме до края на алеята и свърнахме по Люляковата улица. Отивахме към Звездния площад.

На улицата вече имаше доста хора. Това не влизаше в сметките ми, но и не пречеше кой знае колко. Нали на човек може да му стане

лошо на улицата и тогава някой трябва да го закара до най-близкия лекар... Ще го закарам на нашия ракетодрум, на една крачка оттук е, и той дори няма да се е свестил още. Там винаги стоят готови два-три дежурни „призрака“. Ще извикам Глумова и тримата ще отлетим на зелената Ружена, в стария ми лагер. По пътя ще ѝ обясня всичко и нека се провали вдън земя тайната на личността на Лев Абалкин... Така. Ето на ъгъла има подходящ глайдер. Свободен е. Тъкмо това ми трябва...

Когато се свестих, главата ми лежеше върху топлите колене на непозната възрастна жена и сякаш бях на дъното на кладенец — отгоре разтревожено ме гледаха непознати лица, някой предлагаше да се отдръпнат, за да имам повече въздух, друг грижовно тикаше под носа ми отвратително миришеща ампула, а разумен глас обясняваше нещо в смисъл, че няма никакви основания за тревога — нали на човек може да му стане лошо на улицата...

Усещах тялото си като добре надут балон, който с леко дрънкане се поклаща над самата улица. Нищо не ме болеше. Като съдя по всичко, бях повален с най-обикновен удар „със завъртане отдолу“, нанесен наистина от такова положение, от което никой никога не го изпълнява.

— Нищо, свести се вече, всичко ще се оправи...

— Лежете, лежете, моля ви, просто ви стана лошо...

— Ей сега ще дойде лекар, вашият приятел вече изтича да го повика...

Седнах. Подкрепяха ме за раменете. Вътре в мен нещо продължаваше да дрънка, но главата ми беше съвсем бистра. Трябваше да стана, но за сега нямах сили да го направя. През оградата от крака и тела, които ме заобикаляха, видях, че глайдерът е изчезнал. И все пак Абалкин не беше успял да свърши работата си както трябва. Ако беше нанесъл удара два сантиметра вляво, щях да се търкалям и безсъзнание до вечерта. Или не беше улучил както трябва, или в последния миг беше влязъл в действие защитният ми рефлекс...

С леко свистене съвсем наблизо кацна глайдер и направо от борда му в тълпата се връза слабичък мъж, който в движение взе да пита: „Какво е станало тук? Аз съм лекар! Какво има?..."

И да се чудиш и маеш на краката ми! Скочих насреща му, хванах го за ръкава, бутнах го към възрастната жена, която току-що

подкрепяше главата ми и все още стоеше на колене.

— На тази жена ѝ е лошо, помогнете ѝ...

Езикът ми едва се обръщаше. Промъкнах се през стъписаната тълпа до глайдера, прекатурнах се през борда на седалката и включих двигателя. Все пак успях да чуя смаяно-протестиращия вик: „Но моля ви се!...“, а в следващия миг под мен се ширна обляният от утринното слънце Звезден площад.

Всичко беше като насън, който се повтаря. Както преди шест часа. Тичах от зала в зала, от коридор в коридор, като се провирах между стойките и витрините, сред статуите и моделите, приличащи на безсмислени механизми, сред механизмите и апаратите, приличащи на уродливи статуи, само че сега всичко наоколо беше заляно от ярка светлина и аз бях сам, и краката ми се подгъваха, и не се страхувах, че ще закъснея, защото бях сигурен, че непременно ще закъснея.

Вече бях закъснял.

Вече.

Тресна изстрел. Тих и сух изстрел от „херцог“. Спънах се на равното. Това е. Край. Затичах с последни сили. Отпред вдясно сред уродливите форми се мярна фигура в бяла престилка. Гриша Серосовик, по прякор Дърдоркото. И той беше закъснял.

Треснаха още два изстрела, един след друг... „Льова, та те ще ви убият...“ „Няма да е толкова лесно...“ Ние нахълтахме в работилницата на Майя Тойвовна Глумова едновременно — Гриша и аз.

Лев Абалкин лежеше по гръб в средата на работилницата, а Екселенц, огромен, сгърбен, с пистолет в отпуснатата ръка, едва пристъпвайки, внимателно приближаваше към него, а от другата страна, като се подпираше с две ръце по масата, към Абалкин приближаваше Глумова.

Нейното лице беше неподвижно и съвсем равнодушно, а очите ѝ бяха страшно и неестествено изцъклени.

Червеникавожълтият гол череп и леко провисналата, обърната към мен буза на Екселенц бяха покрити с едри капки пот.

Остро, кисело и противоестествено вонеше на изгорял барут.

И цареше тишина.

Лев Абалкин беше още жив. Пръстите на дясната му ръка безсилно и упорито дращеха по пода, сякаш се опитваха да достигнат

лежащия на сантиметри от тях сив диск на детонатора. Със знак, наподобяващ стилизираната буква „Ж“ или японския йероглиф „сандзю“.

Пристъпих към Абалкин и прекнах до него. (Екселенц гракна нещо да се пазя.) Стъкленият поглед на Абалкин беше вперен в тавана. Лицето му беше покрито с одевешните сиви петна, а край устата му имаше кръв. Побутнах го по рамото. Окървавената уста се размърда и той продума:

— Стояха зверчета около плета...

— Льова — повиках го аз.

— Стояха зверчета около плета — настойчиво повтаряше той. —

Стояха зверчета...

И тогава Майя Тойвовна Глумова закрещя.

Москва, ноември 1978 — април 1979 година

**МИЛИАРД ГОДИНИ ДО СВЪРШЕКА НА
СВЕТА
РЪКОПИС, НАМЕРЕН ПРИ СТРАННИ
ОБСТОЯТЕЛСТВА**

Ако забележите, че все нещо ви пречи да си вършите нормално работата или да направите Голямото откритие, то знайте, че това не е случайно! Може да се окаже, че срещу вас се е изправил съюзът на 7-те мъдреци или пък агентите древна и много могъща цивилизация. Те се чувстват застрашени от вашите бъдещи открития и се намесват във вашата дейност... Било чрез обикновен подкуп, било чрез заплахата и принуда.

Това е поведението за Избора, личния избор. Как да постъпим: да следваме убежденията си, когато заплашват нас, нашите близки или пък ни предлагат да ни купят, или пък да се предадем и да продължим напред, т.е. встрани, по криволичещите пътеки на поражението и компромисите...

ПЪРВА ГЛАВА

1. „... бял юлски зной, небивал през последните две столетия, удави града. Над нагорещените покриви плуваше мараня, всички прозорци в града бяха широко разтворени, на пейките пред входовете под редичките сенки на изнемогващите дървета се потяха и топяха старици.

Слънцето прехвърли меридиана и се впи в многострадалните гръбчета на книгите, блъсна стъклата на полиците, полираните вратички на шкафа и горещи злобни езичета затрептяха по тапетите. Изнемогата на следпладнето — приближаваше часът, когато освирепялото слънце, мъртвешки увиснало над дванайсететажния блок отсреща, щеше да простреля апартамента.

Малянов затвори и двете крила на прозореца и плътно придърпа тежката жълта завеса. После с виснали гащета изшляпа бос през кухнята и отвори балконската врата. Беше около три.

Дъските на пода изскърцаха и отнякъде излезе затъпелият от горещините Калям, фиксира Малянов със зелените си очи и беззвучно отвори и затвори уста. Размахал опашка, той се промъкна под печката при своята паница. В нея нямаше нищо, освен изсъхнали рибешки кости.

— Искаш да плюскаш — рече Малянов недоволно.

Калям незабавно отреагира в смисъл, че да, в края на краищата не би било зле...

— Сутринта ти дадох — рече Малянов и клекна пред хладилника. — Или не, не съм... Вчера сутринта беше...

Извади паничката на Калям и надникна в нея — някакви влакънца, малко желе и залепнала отстрани рибешка опашка. А в хладилника и това няма.

Малянов надникна в камерата — там, сред преспичките от скреж, в малка чинийка се бе излегнало да зимува нищожно парченце сланина. И нищо повече.

Калям мъркаше и отриваше мустаци в голото му коляно. Малянов затвори хладилника и стана.

— Нищо, нищо — каза той на Калям, — и без това навсякъде е затворено за обедна почивка.

Разбира се, можеше да отиде на «Московска», но там винаги има опашки, пък и да се мъкне толкоз далеч в горещините... Виж ти какъв отвратителен интеграл! Добре де, нека е константа... да не зависи от омега. Ясно е, че не зависи. От най-общи съображения следва, че не би трябвало да зависи. Малянов си представи въпросната сфера и интегрирането по цялата им повърхност. Внезапно отнякъде изплува формулата на Жуковски. Ни в клин, ни в ръкав. Малянов я прогони, но тя пак се появи. Трябва да опитам конформното изображение, помисли си той.

Телефонът отново иззвъня и Малянов откри, че незабелязано пак се е върнал в стаята. Изруга, опъна хълбок на кушетката и се пресегна към слушалката.

— Да!

— Витя? — попита енергичен женски глас.

— Кой номер търсите?

— Не е ли «Интурист»?

— Не, частен дом...

Малянов хлопна слушалката и известно време лежа неподвижен. Жълтата завеса прозира и стаята е пълна с тежка жълта светлина. Въздухът е като желе. Да се пресели в Бобковата стая — ето какво трябва да направи. Та тук е баня. Той погледна бюрото, отрупано с листове и книги. Само Владимир Иванович Смирнов е в шест тома... Да не говорим колко още хартия по пода... Преместване ли — страшно е да го помислиш дори. Чакай, беше ме споходило някакво озарение... Дявол да го... Този твой «Интурист», къпава тъпачка... Бях, значи, в кухнята, после съм се довлякъл тук... А! Конформното изображение! Глупава идея. Впрочем трябва да се види...

С пъшкане се надигна от кушетката и в същия миг телефонът иззвъня.

— Идиот — рече той на апарата и вдигна слушалката. — Да?

— Базата ли е? Кой е там, базата ли е?

Малянов затвори и набра повредите.

— Повреди ли е? Обаждам се от телефон деветдесет и три деветдесет и осем нула седем... Вчера вече ви звъних. Не може да се работи, през цялото време грешки.

— Кой ви е номерът? — прекъсна го злобен женски глас.

— Деветдесет и три девет осем нула седем. Ту търсят «Интурист», ту някакъв гараж...

— Затворете. Ще проверим.

— Ако обичате — умолително каза той на сигналите «свободно».

После се дотътри до масата, седна и взе писалката. Така... Къде все пак съм виждал този интеграл? Едно такова изящно интегралче, симетрично отвсякъде. Къде ли съм го виждал? И дори не константа, а чисто и просто нула! Добре. Ще го оставим в тила. Не обичам да оставям в тил, неприятно е, като зъб с дупка...

Започна да премята листчетата с вчерашните изчисления и внезапно сърцето му сладко замря. Ама че бомба, ей богу... Бива си те, Малянов! Голяма работа си! Накрая май излезе нещичко. При това, братле, истинско. Това, братле, не ти е «Форма на петата на големия пасажер инструмент», туй, братле, не го е правил никой преди теб. Пупу, да не му е уроки... Интегралът... Да върви по дяволите интегралът му с интеграл, по-нататък!

Чу се звън — от вратата. Калям скочи от кушетката и вирнал опашка, се примъкна в коридора. Малянов грижливо затвори писалката.

— Направо са пощръклели — измърмори той.

Отвори вратата. Вън стърчеше невзрачно човече в тясно сако с неопределен цвят, небръснато и потно. Леко наклонено назад, то държеше пред себе си огромна картонена кутия. Като мърмореше нечленоразделно, невзрачният се спусна към Малянов.

— Ама вие... — смотолеви Малянов, отстъпвайки.

Невзрачният беше вече в коридора — погледна към стаята, после решително зави към кухнята, като оставяше бели прашни следи върху линолеума.

— Ама моля ви се... — мърмореше Малянов и се влачеше подире му.

Оня вече бе оставил кашона на табуретката и вадеше от горния джоб на сакото си купчина квитанции.

— Вие от поддържането ли сте? — кой знае защо, на Малянов му хрумна, че най-сетне е дошъл водопроводчикът да оправи банята.

— От гастронома — пресипнало рече оня и му подаде две квитанции, забодени с карфичка. — Подпишете тук.

— Какво е това? — попита Малянов и в същия миг разбра, че са фактури от «Поръчки по домовете». Две бутилки коняк, водка... — Чакайте — каза. — Струва ми се, че нищо не сме...

Видя сумата и се ужаси. Няма толкова пари. Пък и от къде на къде? Обзетото от паника въображение мигом му поднесе угнетяващата верига от всевъзможни усложнения, като необходимостта да се оправдава, да отрича, да се възмуцава, да призовава на помощ здравия разум... ще се наложи сигурно и да звъни тук-там, дори да отиде лично... Но точно тогава зърна в ъгъла на квитанцията виолетов печат «платено» и името на клиента: Малянова И. Е. Ирка!... Дявол знае какво е това.

— Ето тук подпишете, ето тук — мърмореше невзрачният, почуквайки с мръсен нокът. — Тук, дето е чавката...

Малянов взе огризката от молив и се подписа.

— Благодаря — каза той и върна молива. — Много благодаря... — повтаряше объркано, провирайки се заедно с невзрачния по тесния коридор. Трябва да му пусна нещичко, ама нямам дребни... — Много благодаря, довиждане! — викна той в гърба на окъсялото сако и ожесточено изблъска с крак Калям, който се натискаше да оближе циментовия под на площадката.

Малянов затвори вратата и постоя известно време в сумрака.

— Странно — рече си той наум и се върна в кухнята.

Калям вече се увърташе около кашона. Малянов вдигна капака и видя бутилки, пакети, консервени кутии. На масата лежеше копие от квитанцията. Тъй... Индигото е съвсем изтрито, но почеркът е четлив. Всичко си е правилно. Поръчка: Малянова И. Е. Няма що — здрасти! Погледна сумата. Невероятно! Обърна квитанцията. На обратната страна няма нищо интересно. Само един сплескан и изсъхнал комар. Какво, Ирка да не е откачила? Имаме петстотин рубли заеми... Чакай... Дали не му каза нещо, преди да замине? Той си припомни деня на заминаването ѝ, зиналите куфари, купищата дрехи, разхвърляни по цялата къща, полуголата Ирка размахва ютия... Не забравяй да храниш Калям, носи му тревичка, от оная лютивата... не

забравяй да платиш наема... ако се обади шефа, дай му моя адрес. И като че ли това беше всичко. Каза още нещо, но тогава Бобка дотича с картечницата... Да! Да занеса бельото в пералнята... На, ако разбирам нещо!

Малянов боязливо измъкна от кутията бутилка. Коняк. Петнайсет рубли, боже! Какво е това — да не би днес да имам рожден ден? Кога замина Ирка? Четвъртък, сряда, вторник... Започна да брои на пръсти. Десети ден, откак е заминала. Значи е дала поръчката предварително. Взела е от някого пари и е поръчала. Сюрприз. Пет стотарки заеми, моля ви се, а тя — сюрприз! Само едно е ясно: няма нужда да ходи до магазина. Останалото е мъгла. Рожден ден? Не. Годишнина от сватбата? Май и това не е. Съвсем точно — не. Рожденият ден на Барбос? През зимата беше... Преброи гърлата на бутилките — десет парчета. И защо толкова много? Толкова не изпивам и за година. И Вечеровски почти не пие, а тя не обича Валка Вайнгартен...

Калям мяукаше непоносимо. Беше подушил нещо в кухнята..."

2. „... съомга в собствен сос и парче шунка със сух крайшник. После се зае да мие съдовете. Ясно е, че на такова великолепие в хладилника не му отива мръсна кухня. През това време телефонът два пъти звъня, но Малянов само се озъбваше: няма да ида и толкоз! Да пукнат всички с техните гаражи и бази. И тиганът трябва да се измие, неизбежно е. Тиганът вече ще служи за по-висши цели, а не за някакви си там бъркани яйца... Защото какво се получава? Ако интегралът е наистина нула, отдясно остават само първата и втората производни... Физическият смисъл не ми е съвсем ясен, но все пак тези мехури изглеждат добре. Че какво? Така ще ги нарека: мехури. Не, май че е по-добре «кухини». Кухини на Малянов. «М-кухини». Хе...

Нареди измитите съдове по полицата и надникна в паничката на Калям. Горещо е, вдига пара. Горкият Калямчик. Ще трябва да потърпиш. Ще се наложи, Калямчик, още мъничко да се поизмъчиш, докато изстине.

Той избърсваше ръцете си, когато изведнъж го озари идея, както вчера. Хем също, както вчера, в началото не повярва.

— Чакай, чакай — трескаво замърмори той, а ходилата му вече шляпаха по коридора; по антрето, по залепващия за петите линолеум, към жълтата гъста жега, към бюрото, при писалката... Дявол да я вземе, къде е? Мاستилото е свършило. Моливът се въргаляше тук някъде... И в същото време на втори, по-точно на преден, основен план: функцията на Хартвиг... и цялата дясна част като че ли никога не я е имало... Кухините се получават симетрични по оста... А интегралчето изобщо не е нула! Тоест миличкото ми интегралче до такава степен не е нула, че величината му е съвсем положителна... Но каква картина, каква картина се получава! Как не го загрях отведнъж! Нищо, Малянов, нищо, братле, не само ти не си го загрял. И академикът не го е загрял... В жълтото, леко изкривено пространство мудно се въртят гигантските мехури на осесиметричните кухни, материята ги обтича, иска да проникне в тях, но не може, на границата материята се свива до кошмарни плътности и мехурите започват да светят. Бог знае какво започва там... Нищо, и това ще изясним... С влакнестата структура ще се оправим — това първо. С дъгите на Рогозински — второ. А след това — планетарните мъглявини. Вие, гълъбчета, какво си мислехте? Че това са разширяващи се изтласкани обвивки? На ви едни обвивки! Тъкмо обратното!

Проклетият телефон отново извънтя. Малянов започна да вие от ярост, без да спира да пише. Ей сегичка ще го пратя по дяволите! Има там един шнур... Той се метна връз кушетката и вдигна слушалката.

— Да!

— Митка?

— Да... Кой е?

— Не ме ли позна, кучи сине? — Беше Вайнгартен.

— А, Валка... Какво става?

Вайнгартен помълча малко.

— Защо не вдигаш телефона? — попита.

— Работя — рече Малянов злобно. Беше много неучтив — искаше да се върне на бюрото и да доразгледа картината с мехурите.

— Работиш... — Вайнгартен изсумтя. — Ковеш си значи безсмъртието...

— Какво, искаш да дойдеш ли?

— Да дойда? Не, не че искам да дойда...

Малянов съвсем побесня.

— Какво искаш тогава?

— Слушай, бащице... С какво се занимаваш сега?

— Работа — казах ти.

— Ама не... Питам над какво работиш.

Малянов се обърка. Познаваше Валка Вайнгартен двайсет и пет години и нито веднъж той не се бе интересувал от работата на Малянов; по рождение Вайнгартен се интересува единствено лично от самия Вайнгартен и от още два предмета: една двайсеткопейкова монета от 1934 година и така наречената «консулска половинрублова», която всъщност изобщо не е половин рубла, а някаква особена пощенска марка... Няма си работа, гадината. Дрънкало... Или му трябва терен, че така го усуква? Тогава той си спомни за Аверченко.

— Над какво работя ли? — попита със злорадство. — Моля, мога да ти разкажа с подробности. На теб като биолог ще ти е страшно интересно. Вчера сутринта най-последно излязох от мъртвата точка. Оказа се, че при най-общи допускания относно потенциалната функция моите уравнения за движението имат още един интеграл освен интеграла на енергията и интеграла на моментите. Получава се нещо като обобщение на ограничената задача за трите тела. Ако уравнението на движението се запише във векторна форма и се използват преобразуванията на Хартвиг, интегрирането по обема става докрай и целият проблем се свежда до интегрално-диференциални уравнения от типа на Колмогоров-Фелеровите...

За негова огромна изненада Вайнгартен не го спираше. За секунда Малянов дори си помисли, че са ги прекъснали.

— Чуваш ли ме? — попита той.

— Да, да, слушам те най-внимателно.

— Може би дори ме разбираш?

— Оттук-оттам — бодро рече Вайнгартен и на Малянов му се стори, че гласът му е някак странен. Дори се уплаши.

— Валка, да не се е случило нещо?

— Къде? — попита Вайнгартен след пауза.

— Къде — при теб естествено! Някак особен си. Да не би да е неудобно да говориш?

— Ами, не, бащице. Глупости. Добре де. Измъчи ме горещината. Знаеш ли вица за двата петела?

— Не. Казвай.

Вайнгартен разказа вица — доста тъпичък, но смешен, някак съвсем не вайнгартеновски виц. Малянов, разбира се, го слушаше, дори се закикоти, като му дойде времето, но смътното усещане, че нещо с Вайнгартен не е наред, само се усили. Сигурно пак се е съдърпал със Светка. Пак са му одрали епитела. Вайнгартен попита:

— Виж, Митка... Говори ли ти нещо фамилията Снеговой?

— Снеговой ли? Арнолд Палич? Имам такъв съсед, точно насреща. И какво?

Вайнгартен известно време мълча, дори спря да сумти. Чуваше се само тихо дънкане — сигурно подхвърляше в шепа монети от колекцията си. После рече:

— А с какво се занимава този твой Снеговой?

— Според мен е физик. Работи в някаква дупка. Ужасно секретна. А ти откъде го познаваш?

— Не го познавам — с неразбираема досада каза Вайнгартен и в същия миг на вратата се позвъни.

— Не, явно са пощръклели! — викна Малянов. — Почакай, Валка. Дандания на вратата...

Вайнгартен каза нещо, може би дори извика, но Малянов вече беше оставил слушалката на канапето и изскочи в коридора. Калям, разбира се, се усука в краката му и той едва не падна.

Отвори вратата и веднага отстъпи — на прага стоеше млада жена в бял минисукман, с добър загар и опалени от слънцето къси коси. Красива. Непозната. (Малянов мигом се досети, че е по гащета и коремът му е потен.) До краката ѝ стърчеше куфар, в лявата си ръка държеше шлифер.

— Дмитрий Андреевич? — попита тя стеснително.

— Да — измърмори Малянов. Роднина ли е? Може би втората братовчедка Зина от Омск?

— Извинете ме, Дмитрий Алексеевич... Сигурно съвсем не навреме... Ето. — Тя му подаде плик. В душата му мрачно бушувала страхотни чувства по адрес на всички роднини по света и особено по адрес на тази втора братовчедка Зина... или може би Зоя?

Впрочем, разбира се, че не е братовчедката Зина. Ирка с едри букви, явно набързо, беше надраскала разкривено: «Димкин, това е Лидка Пономарьова, моята любима приятелка от ученическите години.

Разк. съм ти за нея. Приеми я добре, не е за дълго. И не се закачай! Ние сме доб. Тя ще ти разк. Целувам те, И.»

Малянов нададе протяжен, неуловим за света вопъл, затвори и отвори очи. Но устните му автоматично се разтеглиха в учтива усмивка.

— Много ми е приятно — каза той приятелски фамилиарно. — Заповядайте, Лида, моля... Извинете ме за фасона. Жега!

Явно, не всичко беше наред с неговата учтивост, защото върху лицето на красивата Лида се появи смут и тя, кой знае защо, се зае да оглежда празната, потопена в слънце стълбищна площадка, сякаш се усъмни къде е попаднала.

— Моля куфара... — бързо рече Малянов. — Влезте, влезте, не се стеснявайте... Закачете шлифера тук... Имаме голяма стая, аз работя там, а тук е Бобковата... Тя ще е ваша... Сигурно искате душ?

Точно тогава от канапето се дочу гъгниво квакане.

— Пардон — подскочи той. — Разположете се, аз ей сегичка...

Вдигна слушалката и чу как Вайнгартен монотонно, с някакъв чужд глас повтаря:

— Митка... Митка... Отговори, Митка...

— Ало — изкрещя Малянов. — Валка, чуй...

— Митка! — изрева Вайнгартен. — Ти ли си?

Малянов се уплаши.

— Какво се дереш! Дойде гост, извинявай, после ще ти се обадя.

— Кой дойде? — със страшен глас попита Вайнгартен. Малянов усети студена тръпка по цялото си тяло. Валка е откачил. Боже мой, какъв ден!

— Валка — каза той спокойно. — Какво ти става днес? Една жена дойде... Приятелка на Ирка...

— Ах, гад! — изруга Вайнгартен и тресна слушалката..."

ВТОРА ГЛАВА

3. „... а тя смени своя минисукман с мини поличка и мини блузка. Той повече не се сети за «кухините на Малянов».

Впрочем всичко беше съвсем прилично, като в добрите къщи. Седяха, бръщолевеха, пиеха чай. Той вече беше Димка, а тя Лидочка. След третата чаша Димка разказа вица за двата петела — просто дойде на приказката — и Лидочка се кикотеше и размахваше пред Димка голи ръце. Той си спомни (петлите му напомниха), че трябваше да се обади на Вайнгартен, но не тръгна да му върти, а вместо това рече на Лидочка:

— Още една чашка?

Лидочка не отговори и той се извърна. Тя го гледаше с широко отворени очи и по блестящото ѝ от загара лице се бе изписало някакво съвсем неуместно изражение — може би тревога, може би страх, дори беше зяпнала.

— Да наля ли? — колебливо попита Малянов, размахал чайника.

Лидочка трепна, запримигва ситно и обтри челото си с пръсти.

— Какво?

— Питам да ви наля ли още малко чай?

— Не, благодаря. — И се засмя съвсем не на място. — Ще се надуя. Трябва да пазя линия.

— О, да! — отвърна Малянов с престорена галантност. — Такава фигура съвсем определено трябва да се пази. Може би си струва даже да я застраховате...

Тя леко се усмихна и погледна през рамо към двора. Шията ѝ беше дълга, гладка, е, може би малко тъпичка. У Малянов нахлу още едно усещане: че тази шия е създадена за целувки. Както и раменете ѝ. Цирцея, помисли си той. И веднага добави: Впрочем аз си обичам Ирка и никога няма да ѝ изневеря...

— Странно — каза тя. — Струва ми се, че всичко това съм го виждала вече някъде: кухнята, двора... Само че в двора имаше голямо

дърво... Случвало ли ви се е?

— Разбира се — отвърна Малянов с готовност. — Според мен на всеки се е случвало. Четох някъде, че това се нарича «измамна памет».

— Да, може би — рече тя със съмнение.

Малянов, стараейки се да не шуми, внимателно отпиваше от горещия чай. Явно приказката засече, като че ли нещо заяде.

Замълчаха, и то така, че даже пръстите на Маляновите крака се подвиха от неудобство. Онова най-отвратително състояние, когато не знаеш къде да си денеш погледа, а в главата — като камъни в бъчва — с грохот се изсипват напълно неподходящи и бездарни начала на разговори.

И Малянов започна с непоносимо фалшив глас:

— И какви са вашите планове, Лидочка, в нашия забележителен град?

Тя не отговори. Мълчаливо извърна към него широко разтворени от изненада очи. След това наведе поглед, сбърчи чело. Малянов винаги се бе смятал за лош психолог и нищичко не разбираше от отношения с околните. Но сега абсолютно ясно разбра, че неговият нелеп въпрос изобщо не е по силите на прекрасната Лидочка.

— Планове ли? — измънка тя накрая. — Ами да... естествено... Как иначе... — После изведнъж си спомни: — Ермитажа, разбира се, импресионистите... Невския... И бели нощи не съм виждала никога...

— Малък туристически комплект — рече Малянов припряно, за да ѝ помогне. Не можеше да гледа как някой се насилва да лъже. — Хайде все пак да ви наля чай... — предложи той.

Тя отново се засмя съвсем не на място.

— Димка — рече тя с мило нацупени устни. — Ама какво непрекъснато с този ваш чай... Ако искате да знаете, изобщо не обичам чай... И в тази горещина...

— Кафе? — с готовност предложи Малянов...“

4. „... после наляха по още една чаша. Роди се предложението да пият брудершафт. Без целувки. Какви ти целувки между интеллигентни хора! Тук най-важното е духовната близост. Пиха брудершафт, поговориха за духовната близост, за новите методи при разраждането, а също за различието между мъжество, смелост и безстрашие.

Ризлингът свърши, Малянов изнесе празната бутилка на балкона и бръкна в барчето за «Каберне». Решиха да пият «Каберне» в любимите на Ирка чаши от опушено стъкло, предварително напълнени с лед. С разговора за женствеността, тръгнал от разговора за мъжеството, леденото червено вино вървеше добре. Интересно кои магарета са постановили, че червеното вино не бива да се охлажда? Обсъдиха този въпрос. Студеното червено вино е много добро, нали? Да, така е. Между другото жените, когато пият червеното студено, някак особено се разхубавяват. Някъде заприличват на вещици ли? Къде точно? Някъде. Великолепна дума — някъде... Вие някъде сте свиня. Обожавам този словесен обрат. Между другото относно вещиците... Какво е според теб бракът? Истинският брак. Интелигентният брак. Договор. Малянов отново напълни чашите и доразви мисълта си. В смисъл, че мъжът и жената преди всичко са приятели, за които най-важното е дружбата. Искреността и дружбата. Бракът е дружба. Договор за дружба, разбираш ли... Ти я знаеш моята Ирка...

На вратата се позвъни.

— Кого ли още праща господ? — изненада се Малянов, поглеждайки часовника си. — Според мен вече всички сме си вкъщи.

Беше десет без нещо. Повтаряйки си: «Вижте какво, ние вече всички сме си вкъщи...», той тръгна да отваря и в антрето, разбира се, настъпи Калям. Калям извресня.

— А-а, пукни, сатана! — изруга Малянов и отвори.

Оказа се, че се е домъкнал съседът. Снеговой Арнолд Палич.

— Не е ли късничко? — избуча той като от подземие. Огромен мъж, планина. Посивял Шат.

— Арнолд Палич! — ентузиазирано викна Малянов. — Как може да е късно между приятели! М-м-моля!

Снеговой се разколеба, като видя ентузиазма му, но Малянов го хвана за ръкава и го въведе в антрето.

— Между другото — говореше той, замъкнал Снеговой на буксир — ще се запознаете с една прекрасна жена! — обещаваеше той, избутвайки Снеговой към кухнята. — Лидочка, това е Арнолд Палич! — обяви. — Сега и чашка... — и бутилчица...

Всичко пред очите му се въртеше. Честно казано, даже не мъничко, а здравата. Не биваше повече да пие, познаваше себе си. Но много му се искаше на всички да им е хубаво, весело, на всички да им

хареса. Нека се харесат един друг, разчувствуван мислеше той, олюлявайки се пред отвореното барче, като се вираше в жълтеникавия сумрак. На него му е все едно, ерген, ерген е. А аз си имам Ирка!... Той се закани с пръст и затършува в барчето.

Слава богу, не счупи нищо. Но когато домъкна бутилката «Бича кръв» и чиста чаша, обстановката в кухнята не му хареса. Онези двамата мълчаха и пушеха, без да се поглеждат. И кой знае защо, лицата им му се сториха зловещи — зловещо червеното ярко лице на Лидочка и зловещо строгото, обсипано с белези от обгарения старческо лице на Снеговой.

— Защо млъкна веселият глас? — бодро попита Малянов. — Всичко на света е глупост! На света има само един разкош — разкошът на човешкото общуване. Не помня кой го е казал. — Той отвори бутилката. — Хайде да се възползваме от това общуване, от неговия разкош...

Виното потече като река, дори върху покривката, Снеговой скочи, за да спаси белия си панталон. Наистина беше ненормално огромен. В нашата малобабитна епоха такива не бива да се въдят. Като разсъждаваше по този въпрос, Малянов някак избърса масата и Снеговой отново се отпусна на табуретката. Табуретката изскърца.

Засега целият разкош на човешкото общуване се изразява единствено в нечленоразделни възгласи. Тази проклета интеллигентска срамежливост! Не могат ли двама прекрасни хора отведнъж, от пръв поглед да се разкрият един пред друг, да се приемат един друг в душите си, да станат приятели от първия миг. Малянов стана и вдигнал чашата на равнището на ушите си, разви тази мисъл на глас. Не помогна. Пиха. Пак не помогна. Лидочка скучаещо гледаше през прозореца. Снеговой въртеше върху масата своята празна чаша между огромните си кафяви длани. За пръв път Малянов забеляза, че и ръцете му са обгорени — до лактите и по-нагоре. Това го вдъхнови за въпроса:

— Арнолд Палич, сега кога ще изчезнете?

Снеговой видимо трепна и го погледна, после вдигна рамене и се прегърби. На Малянов дори му се стори, че той се готви да става и тогава се сети, че въпросът му е прозвучал, меко казано, двусмислено.

— Арнолд Палич! — нададе глас той с вдигнати към тавана ръце. — Господи, съвсем не исках да кажа това! Лидочка, разбираш ли,

пред теб седи един напълно тайнствен и загадъчен човек. От време на време той изчезва. Идва, донася ключа от апартамента и като че ли се разтваря във въздуха! Месец го няма, втори. Изведнъж се звъни. Появява се... — Той усети, че прекалено се раздрънква, че е достатъчно, че е време да приключи с тая тема. — Всъщност, Арнолд Палич, вие прекрасно знаете, че ви обичам и винаги съм щастлив да ви видя. Така че и дума не може да става — да изчезнете след по-малко от два часа...

— Ама, разбира се, Дмитрий Алексеевич... — измуча Снеговой и потупа Малянов по рамото. — Разбира се, скъпи, разбира се...

— А пък това е Лидочка! — рече Малянов, вдигнал показалец към Лидочка. — Най-добрата приятелка на жена ми от ученическите години. От Одеса.

Снеговой с видимо усилие се обърна към Лидочка и попита:

— Вие задълго ли в Ленинград?

Тя отговори съвсем доброжелателно и този път той попита нещо за белите нощи...

С една дума между тях все пак започна едно разкошно общуване и Малянов можа да си поеме дъх. Не, приятели, не трябва да пия. Ей че позор! Шантаво дрънкало! Без да долавя и разбира нито дума, той гледаше страшното, сякаш близано от адски огън лице на Снеговой и съвестта го гризеше. Когато мъченията станаха нетърпими, тихо стана и опирайки се на стената, се завлече до банята. Няколко минути седя мрачно на ръба на ваната, след това пусна докрай студената вода и с пръхтене подложи глава под нея.

Когато се върна освежен и с мокра яка, Снеговой се напрягаше да разказва вица за двата петела. Лидочка се смееше звънко и отмяташе глава, за да открие своята създадена за целувки шия. Малянов прие всичко с удовлетворение, макар да не обичаше хората, които правят от вежливостта изкуство. Впрочем разкошът на общуването, както и всеки друг разкош, изисква определени жертви. Кой знае как, разговорът се прехвърли върху предсказването на бъдещето. Лидочка призна, че циганка ѝ предсказала трима мъже и бездетност. «Какво ли щяхме да правим без циганките?» — измърмори Малянов и се изфука, че лично на него циганка му предсказала велико откритие относно взаимодействията на звездите с дифузната материя на Галактиката.

Освежи се и реши пак да налее, но откри, че бутилката е празна. Хукна за нова, но Арнолд Палич го спря. Вече е време да тръгва, той само така, за минутка. Лидочка, напротив, беше готова да продължи. Не беше я хванало, само бузите ѝ леко руменееха.

— Не, не, деца — рече Снеговой. — Аз трябва да си вървя. — Тежко се надигна и отново изпълни кухнята. — Ще си вървя, Дмитрий Алексеевич, изпатете ме... Лека нощ, Лидочка. Щастлив съм, че се запознахме.

Минаха през антрето, Малянов го уговаряше да остане още една бутилка време, но Снеговой само клатеше сивата си глава и мучеше. На вратата, не щеш ли, гръмогласно рече:

— Ах, да, Дмитрий Алексеевич! Нали ви бях обещал една книга! Елате да ви я дам...

«Каква книга?» — искаше да попита Малянов, но Снеговой доближи показалец до устните си и го замъкна през площадката до своя апартамент. Дебелият показалец така смути Малянов, че той последва Снеговой като жертвен агнец. Мълчаливо стиснал Малянов за лакътя, Снеговой намери със свободната си ръка ключа и отключи. Целият апартамент беше облян в светлина — и антрето, и двете стаи, и кухнята, и дори банята. Вонеше на застоял тютюнев дим и одеколон «Тройной» и Малянов се сети, че за пет години познанство нито веднъж не е идвал тук. Стаята, в която го въведе Снеговой, беше чиста и подредена, горяха всички лампи — тройният полилей на тавана, лампионът в ъгъла, дори малката настолна лампа. На облегалката на стола висеше куртка със сребристи пагони на инженер-полковник и цяла колекция от отличия. Значи нашият Арнолд Палич е полковник! Тъй, тъй...

— Каква книга? — попита накрая Малянов.

— Каквато и да е — отвърна Снеговой нетърпеливо. — Вземете тази и я дръжте, да не забравим... И да седнем за минутка.

Напълно объркан, Малянов взе дебелия том от масата и го стисна под мишница, а после се отпусна на канапето. Арнолд Палич седна до него и веднага запали цигара. Не поглеждаше към Малянов.

— Значи така — изръмжа. — Значи така... Първо, каква е тази жена?

— Лидочка ли? Нали ви казах, приятелка на жена ми. Защо?

— Добре ли я познавате?

— Не, днес се запознахме. Дойде с писмо... — Малянов се запъна и попита уплашено: — Вие какво, да не мислите, че...

Снеговой го прекъсна:

— Въпросите ще задавам аз. Нямаме време. Над какво работите в момента, Дмитрий Алексеевич?

Малянов мигом си спомни за Валка Вайнгартен и по тялото му пак пропъзля подозрителна хладина. Усмихна се кисело и каза:

— Днес всички се интересуват от работата ми...

— А кой друг? — бързо реагира Снеговой, пронизвайки го с малките си сини очи. — Тя ли?

Малянов поклати глава.

— Не... Вайнгартен... Моят приятел.

— Вайнгартен... — Снеговой се намръщи. — Вайнгартен...

— Ама не! — рече Малянов. — Аз добре го познавам, от училище сме заедно и досега сме приятели...

— Фамилията Губар нищо ли не ви говори?

— Губар ли? Не... Какво се е случило, Арнолд Палич?

Снеговой смачка фасата в пепелника и веднага запали друга цигара.

— Кой друг ви е разпитвал за вашата работа?

— Никой друг.

— И тъй — над какво работите?

Малянов побесня. Той винаги побесняваше, когато му станеше страшно.

— Слушайте, Арнолд Палич — каза. — Не разбирам...

— Аз също! А много искам да разбера! Разказвайте... Не, почакайте... Вашата работа секретна ли е?

— За какъв дявол ще е секретна! — раздражено отвърна Малянов. — Обикновена астрофизика и звездна динамика. Взаимодействие на звездите с дифузната материя. Няма нищо секретно, просто не обичам да разказвам за моята работа, докато не я завърша.

— Звезди и дифузна материя... — повтори Снеговой и повдигна рамене. — Де е имението, де е водата... — И не е секретна? Нито една част?

— Нито една буква!

— И Губар не познавате?

— И Губар не познавам.

Снеговой пушеше — огромен, прегърбен, страшен. После рече:

— Е, щом не, значи не. Това е всичко, Дмитрий Алексеевич. Извинявайте, за бога.

— Да, но за мен не е всичко! — каза Малянов заядливо. — Все пак бих искал да знам...

— Нямам право! — отрязва го Снеговой.

Разбира се, Малянов не би се предал лесно, но точно в този миг забеляза нещо и прехапа език — десният джоб на великанското яке на Снеговой беше издут и там съвсем ясно и недвусмислено проблесна дръжката на пистолет. Някакъв голям пистолет. Като гангстерските колтове по филмите. И този колт веднага изби всички мераци на Малянов да се разправя. В същия миг разбра, че ще стане глупашка история и че тук не той разпитва. А Снеговой се надигна и рече:

— Ето какво, Дмитрий Алексеевич. Аз утре пак..."

ТРЕТА ГЛАВА

5. „... полежа по гръб, съвземаше се бавно. Под прозореца вече гърмяха камиони, но в апартамента беше тихо. От вчерашния шантав ден му бе останало само леко бръмчене в главата, метален вкус по езика и някакво неприятно трънче в душата, или в сърцето, или бог знае къде. Тъкмо започна да премисля какво ли ще е това трънче и на вратата предпазливо се позвъни. А, това е Палич с ключовете, съобрази той и бързо скочи от леглото.

От антрето видя, че всичко в кухнята е разтребено, а вратата на Бобковата стая е плътно затворена и перденцето вътре дръпнато. Лидочка кърти. Станала е, измила е съдовете и пак се е пъхнала в леглото.

Докато се мотаеше с бравата, звънчето отново деликатно издзънка.

— Сега, сега... — със сънливо пресипнал глас каза той. — Минутка, Арнолд Палич.

Но изобщо не беше Арнолд Палич. Търкайки крака по гумената постелка, на прага стърчеше абсолютно непознат млад човек — с дънки и черна риза с навити ръкави и огромни слънчеви очила. Малянов забеляза също, че в края на площадката, до асансьора, се разтакават още двама, но веднага ги забрави, защото първият произнесе:

— От прокуратурата — и тикна под носа на Малянов някаква карта. Разтворена.

Много мило! — се стрелна в главата на Малянов. — Всичко е ясно. Трябваше да се очаква. Разстрои се. Погледна тъпо картата — снимка печати и подписи.

— Да, да — отрони той. — Разбира се. Моля. По какъв повод?

— Добър ден — вежливо поздрави младежът. — Малянов, Дмитрий Алексеевич?

— Аз.

— Ако разрешите — няколко въпроса.

— Моля, моля — отвърна Малянов. — Почакайте, разхвърляно е... Току-що станах... Може би в кухнята? Не, там сега е слънчево... Добре де, влезте, веднага ще разтребя.

Младият влезе в голямата стая и скромно спря на средата, като се оглеждаше без смущение, а Малянов надве-натри оправи леглото, намъкна ризата, obu си дънките и тръгна да вдигне завесите и да отвори прозореца.

— Седнете тук, във фотьойла... А може би ще ви е по-удобно до бюрото? Какво всъщност се е случило?

Внимателно прекрачвайки разхвърляните по пода листи, младежът се приближи до фотьойла, седна и сложи на коленете си папка.

— Паспорта ви, моля — каза.

Малянов затършува по бюрото, изрови паспорта и му го даде.

— Кой още живее тук? — попита младежът, разлиствайки паспорта.

— Жена ми... синът... Но сега ги няма. В Одеса са... На курорт... при тъщата.

Младежът сложи паспорта върху папката и сне очилата си. Един такъв обикновен, млад човек със семпла външност. Изобщо не прилича да е от прокуратурата, а по-скоро продавач. Или майстор от телевизионен сервиз.

— Да се запознаем — каза той. — Старши следовател Егор Петрович Зикин.

— Много ми е приятно — отвърна Малянов.

В този миг му хрумна, че той, дявол да го вземе, не е някакъв криминален престъпник, че той, дявол да го вземе, е старши научен сътрудник и кандидат на науките. И не е хлапак впрочем. Преметна крак връз крак, седна удобно и сухо каза:

— Слушам ви.

Игор Петрович повдигна папката, също метна крак връз крак, после отново постави папката на коляното си и попита:

— Познавате ли Снеговой Арнолд Палич?

Този въпрос не изненада Малянов. И той самият не знаеше защо, но така и очакваше — че ще го питат или за Валка Вайнгартен, или за Арнолд Палич. Затова пак така сухо отговори:

— Да. Познавам полковник Арнолд Палич.

— А откъде знаете, че е полковник? — веднага се интересува Игор Петрович.

— Как да ви кажа... — проговори Малянов колебливо. — Все пак ние се познаваме отдавна...

— Колко отдавна?

— Е, от пет години, да речем... Откакто дойдохме в този блок.

— И при какви обстоятелства се запознахте?

Малянов се напъна да си спомни. Наистина при какви обстоятелства? Дяволска работа... Може би когато за пръв път донесе ключа?... Не, тогава вече се познавахме...

— Хм — започна той, свали вдигнатия крак и се почеса по тила. — Знаете ли, не помня. Помня, че имаше такъв един случай. Асансьорът не работеше, а Ирина — това е моята съпруга — се връщала от магазина с покупки и с детето... Арнолд Палич взел мрежата и детето... Жената го поканила да влезе... Струва ми се, че нея вечер дойде...

— В униформа ли беше?

— Не — каза Малянов категорично.

— Тъй... И оттогава значи се сприятелихте?

— Е, какво значи сприятелихте? Понякога идва, взема книги, носи книги... От време на време прием заедно по чайче... А когато заминава в командировка, оставя ключа у нас.

— Защо?

— Как защо? — каза Малянов. — Все някъде трябва... Всъщност защо? Ето това никога не ми е хрумвало... Тъй, сигурно за всеки случай...

— Сигурно за всеки случай — рече Малянов. — Например ще дойде някой от роднините му... или пък...

— А идвал ли е някой?

— Ами не... Доколкото си спомням, не. При мен във всеки случай никой не е идвал. Може би жената знае по този въпрос...

Игор Петрович кимаше замислено, после попита:

— А случвало ли се е да говорите за науката, за работата? Пак за работата?

— За чия работа? — мрачно попита Малянов.

— За неговата, разбира се. Той, струва ми се, беше физик...

— Нямам понятие. По-скоро ракетчик...

Още не беше свършил и го обхвана ужас. Тоест как така беше? Защо беше? Не донесе ключа... Господи, какво се е случило в края на краищата? Беше готов да закрепци с цяло гърло: «Тоест в какъв смисъл беше!», но в този момент Игор Петрович съвсем му взе акъла. Със стремителен жест на фехтовчик той бутна ръката му настрана и измъкна изпод носа му някаква чернова.

— А това откъде е дошло? — попита той рязко и кроткото му лице хищно се изостри. — Откъде го имате, питам?

— Раз... разрешете — промърмори Малянов, надигайки се.

— Седнете! — изкрещя Игор Петрович. Гълъбовите му очи шареха по лицето на Малянов. — Откъде са попаднали у вас тези данни?

— Какви данни? — шептеше Малянов. — Какви данни, дявол да го вземе! — ревна той. — Това са мои собствени изчисления!

— Това не са ваши изчисления — хладно възрази Игор Петрович, също повишил глас. — Ето тази графика — откъде е?

— От главата! — рече Малянов свирепо. — Ето от тази! — Той удари юмрук по темето си. — Това е връзката между плътността и разстоянието до звездата.

— Това е кривата на увеличаването на престъпността във вашия район през последното тримесечие! — обяви Игор Петрович.

Малянов загуби дар слово. А Игор Петрович, гнусливо сбърчил устни, продължи:

— Не сте могли даже да го прекопирате свястно... В действителност не е така, а така... — Той взе молива на Малянов, стана, сложи листа на масата и започна да чертае върху кривата на плътността някаква начупена линия, като говореше: — Ето тъй... А тук ето тъй, а не тъй... Счупи графита, бутна молива настрана, пак седна и погледна Малянов със съжаление: — Ех, Малянов, Малянов — каза. — Имате добра квалификация, опитен престъпник сте, а работите като последен любител!

Малянов слисано местеше поглед от чертежа върху лицето му и обратно. Това вече не се издържа! Тоест до такава степен не се издържа, че няма смисъл нито да се говори, нито да се креци, нито да се мълчи. Всъщност, ако бъдем точни, в такава ситуация трябва просто да се събудиш.

— А вашата жена е в добри отношения със Снеговой, нали? — попита Игор Петрович с все същия вежлив до безцветност глас.

— В добри — отвърна Малянов глупаво.

— Тя и на «ти» с него, нали?

— Ама я слушайте! — кресна Малянов. — Развалихте ми чертежа. И изобщо каква е цялата тази работа!

— Какъв чертеж! — изненада се Игор Петрович.

— Ето тази графика...

— А, няма нищо. Идва ли Снеговой на гости, когато вас ви няма?

— Нищо нямало... — повтори след него Малянов. — Това, видите ли, не било важно — говореше той, като събираше трескаво листчетата и ги подреждаше по кутиите. — Седиш тук, седиш като прокълнат, трепеш се, после идват разни и твърдят, че не било важно... — мърмореше той, след това клекна и започна да събира разхвърляните по пода листове.

Игор Петрович го следеше абсолютно равнодушно, старателно набутваше цигарата в цигарето. Когато Малянов, пъшкащ, потен и злобен, се върна на мястото си, Игор Петрович попита вежливо:

— Ще разрешите ли да запаля?

— Пушете — рече Малянов. — Ето пепелник... И знаете ли, питайте по-бързо каквото ви трябва. Време е да работя.

— Зависи само от вас — възрази Игор Петрович и деликатно изстреля дим от ъгъла на устните си в посока към Малянов. — Ето например такъв въпрос: как обикновено наричате Снеговой — полковник, по фамилия или по собствено и бащино?

— Както дойде — измърмори Малянов. — Какво значение има как.

— И полковник ли го наричате?

— Да, наричам го. И?

— Странно — отбеляза Игор Петрович и внимателно изтърси пепелта. — Работата е там, че Снеговой получи званието полковник едва завчера.

Това беше удар. Малянов мълчеше и чувствуваше, че лицето му се облива с руменина.

— Така че откъде знаете за произвеждането на Снеговой в полковник?

Малянов махна с ръка.

— Добре де — каза. — Какво толкова... Изфуках се. Не знаех, че е полковник... или подполковник. Просто се отбих вчера у него, видях куртката с пагоните...

— Кога вчера?

— Вечерта. Късно... Взех книга. Ето тази.

Лошо направи, дето издрънка за книгата. Игор Петрович веднага я придърпа и започна да я прелиства, а Малянов плувна в студена пот, защото понятие си нямаше каква е тази книга и какво пише в нея.

— На какъв език е? — разсеяно попита Игор Петрович.

— Ами... — запелтечи Малянов и втори път го обля студена пот. — Смятам, че на английски...

— Ами, не — продума Игор Петрович, взирайки се в текста. — Това все пак е кирилица, не латиница... А, че това е руски!

Малянов за трети път се изпоти, но Игор Петрович постави книгата на мястото ѝ, отпусна се в креслото и се вторачи в него. Малянов също заби поглед в Игор Петрович, като се стараяше да не мига и да не отмества очи.

— На какво ви приличам? — попита неочаквано Игор Петрович.

— На продавач — изгърси Малянов, без да се замисли.

— Грешка — каза Игор Петрович. — Опитайте още веднъж.

— Не знам — промърмори Малянов.

Игор Петрович свали очилата си и укоряващо поклати глава:

— Лошо, лошо! Нищо подобно. Има си хас — на продавач!

— А на какво? — попита Малянов със страх.

Игор Петрович назидателно размаха очилата си.

— На Невидимия! — изрече той натъртено.

Тежеше ватена тишина, дори колите престанаха да гърмят под прозореца. Малянов не долавяше нито звук и пак мъчително му се дощя да се събуди. Внезапно в тишината телефонът иззвъня.

Малянов трепна. Май и Игор Петрович трепна. Чу се втори звън. Опрял се на лакти, Малянов се надигна и погледна въпросително Игор Петрович.

— Да — рече Игор Петрович. — Сигурно е за вас.

Малянов се дотътри до кушетката и вдигна слушалката. Беше Валка Вайнгартен.

— Здравсти, астрофаг! — измуча онзи. — Защо не се обаждаш, животно!

— Разбираш ли... Не ми беше до това...

— Веселиш се, а?

— Да — измънка Малянов. През цялото време усещаше по гърба си погледа на другия. — Слушай, Валка, хайде да ти се обадя по-после...

— Какво става при теб? — разтревожи се Вайнгартен.

— Нищо... Ще ти разкажа.

— Мадама?

— Не.

— Мъж?

— Тъхъ.

Вайнгартен тежко въздъхна в слушалката.

— Слушай — каза той тихо. — Сега идвам. Искаш ли?

— Не! Само ти ми липсваш...

Вайнгартен отново въздъхна.

— Слушай — рече той. — Риж ли е?

Малянов огледа Игор Петрович. За негова изненада. Игор Петрович изобщо не го следеше, а четеше, мърдайки устни, книгата на Снеговой.

— Ами, глупости! Добре, ще ти се обадя.

— Непременно се обади! — изкрещя Валка. — Щом се чути, веднага се обаждаш!

— Разбрано — рече Малянов и затвори телефона. След това се върна на мястото си и измънка: «Пардон...»

— Моля, моля — каза Игор Петрович и остави книгата. — Широки интереси имате, Дмитрий Алексеевич.

— Да, не мога да се оплача — простена Малянов. Дявол да го вземе, поне с едно оченце да беше надникнал що за книга е. — Игор Петрович — рече той умоляващо. — Дайте, ако може, да свършваме. Два часа вече.

— А, разбира се! — възкликна Игор Петрович с готовност. Той загрижено погледна часовника си и извади от папката бележник. — Значи така. Снощи сте ходили при Снеговой, нали?

— Да.

— За тази книга?

— Да — каза Малянов и реши повече нищо да не уточнява.

— Кога?

— Късно... Около дванайсет.

— Не ви ли се стори, че Снеговой се готви да заминава?

— Да. Тоест не че ми се стори, той сам ми каза, че сутринта заминава и ще донесе ключовете.

— Донесе ли ги?

— Не.

— Вие имате ли представа за къде пътува?

— Е, в общи линии...

— Разказвал ли е нещо по този въпрос?

— Не, разбира се. Никога не сме говорили с него за работа.

— А откъде вашата съпруга знае, че Снеговой не е женен?

— Ааа... А знае ли го?

Игор Петрович не отговори. Съсредоточено следеше Малянов и зениците му по странен начин ту се свиваха, ту се разширяваха. Нервите на Малянов бяха натегнати до крайност. Струваше му се, че още секунда и ще започне да блъска с юмруци по масата, да се пени и изобщо да губи физиономията си. Просто повече не се издържа! Цялото това дрънкане крие някакъв зловец подтекст, прилича на лепкава паяжина и кой знае защо, в тази паяжина оплитат и Ирка.

— Добре де — каза неочаквано Игор Петрович и затвори бележника. — Значи имаме конячец... — И той посочи барчето. — А водката е в хладилника. Вие какво предпочитате? Лично вие.

— Аз ли?

— Да. Вие лично.

— Коняк — произнесе Малянов пресипнало и преглътна. Гърлото му беше пресъхнало.

— Прекрасно! — бодро заяви Игор Петрович, надигна се и заситни към барчето. — Не е през девет баира...

Малянов глупаво следеше как онзи с необикновена сръчност нареди чашите, нарязва лимон на тънки резенчета и отвори бутилката.

— Знаете ли — говореше той, — ако трябва да бъдем откровени, лоша ви е работата. На въжето няма да ви окачат, но петнайсет годинки, честна дума, ви гарантирам... — Той наля по чашите, без да разсипе нито капка. — Естествено винаги могат да се намерят смекчаващи вината обстоятелства, но засега аз, откровено казано, не ги виждам... Не ги виждам, не ги виждам и пак не ги виждам, Дмитрий Алексеевич! Е! — той вдигна чашата и подканващо наклони глава.

Вдървените пръсти на Малянов поеха чашата.

— Добре... — изстена той с чужд глас. — Но мога ли все пак да разбера какво става?

— Ами че разбира се! — ентузиазира се Игор Петрович. Отпи, метна в устата си резенче лимон и енергично закима. — Разбира се, можете! Всичко ще ви кажа. Имате пълно право.

И той разказа.

Днес в осем сутринта дошла кола да отведе Снеговой на летището. За изненада на шофьора, Снеговой не го чакал при входа, както обикновено. След като се повъртял пет минути, шофьорът се качил с асансьора и позвънил на вратата. Никой не му отворил, макар че звънецът работел — шофьорът чул това много добре. Тогава той слязъл и от автомата на ъгъла докладвал на началството за възникналата ситуация. Началството започнало да звъни по телефона на Снеговой. Телефонът непрекъснато давал заето. През това време шофьорът обиколил блока и видял, че и трите прозореца на Снеговой са отворени и въпреки слънцето, лампите светят. Той незабавно докладвал. Повикали компетентни лица, които разбили бравата и огледали апартамента на Снеговой. При огледа било установено, че всички крушки са запалени, на леглото в спалнята има незатворен, неподреден куфар, а самият Снеговой седи до бюрото в кабинета си, държи в едната си ръка телефонната слушалка, а в другата — пистолет система «Макаров». Било установено, че Снеговой е починал от огнестрелна рана, нанесена от упор със същия този пистолет в дясното слепоочие. Смъртта била настъпила мигновено между три и четири след полунощ.

— А какво общо имам аз с тази работа? — изхриптя Малянов. В отговор Игор Петрович подробно разказа как била построена балистична крива и как открили куршума, забит в стената.

— Не, аз, аз какво общо имам? — попита Малянов и нервно се заудря в гърдите. До този момент те вече бяха цапнали по три.

— Но на вас не ви ли е жал? — попита Игор Петрович. — Не ви ли е мъчно?

— Мъчно ми е, разбира се... Беше прекрасен човек. Но аз! Мене защо! Аз от пръкването си не съм хващал пистолет! Не подлежа на военна служба... поради зрението...

Игор Петрович не го слушаше. Той подробно разказа как следствието за съвсем кратки срокове успяло да изясни, че покойният Снеговой е бил леворък и странно, че се е застрелял, стиснал пистолета с дясната ръка.

— Да, да! — съгласи се Малянов. — Арнолд Палич наистина беше леворък, знам го това, мога да го потвърдя... Но аз! Аз спах през цялата нощ! И после — защо да го убивам, помислете си.

— Добре, а кой? Кой? — ласкаво попита Игор Петрович.

— Че откъде да знам? Вие трябва да знаете кой!

— Вие! — с отвратително мазния глас на Порфирий произнесе Игор Петрович, като разглеждаше с едно око Малянов чрез чашата. — Ами вие сте го убили, Дмитрий Алексеевич...

— Какъв кошмар! — измърмори Малянов безпомощно. Идеше му да се разплаче от отчаяние.

Тогава лек ветрец се плъзна по стаята, размърда вдигнатата завеса и яростното пладнешко слънце, вмъкнало се през прозореца, удари Игор Петрович право в лицето. Той запремига, заслони се с разтворена длан, размърда се във фотьойла и внимателно постави чашата на масата. Нещо му стана. Мигаше на парцали, по бузите му пробягна руменина, брадичката му потрепери.

— Извинявайте... — проговори той, оглеждайки се с някакво мъчително недоумение върху лицето. — Дмитрий Алексеевич! Какво е това? Къде съм? — Погледна към чашката, очите му се разшириха. — Чуйте, вие какво така!

И млъкна, защото в стаята на Бобка нещо рухна и се разтроши с продължителен звън.

— Какво е това? — попита Игор Петрович настръхнал. В гласа му отново нямаше нищо човешко.

— Там... един човек — промърмори Малянов, без да разбира какво се е случило с Игор Петрович. Изведнъж го осени съвсем друга мисъл. — Слушайте! — изкреця той и скочи. — Да идем! Моля, една приятелка на жена ми. Тя ще потвърди! Цялата нощ съм спал не съм излизал никъде.

Блъскайки се, те тръгнаха към вратата.

— Интересно, интересно... — повтаряше Игор Петрович. — Приятелка на жена ви... Ще видим!

— Тя ще потвърди — мърмореше Малянов — Ще видите, тя ще потвърди...

Вмъкнаха се в стаята на Бобка, без да почукат, и се заковаха на място. Стаята беше разтребена и празна. Лидочка я нямаше и завивките на леглото ги нямаше, и куфара го нямаше. А под прозореца, сред парчетата от глинения кърчаг (Хорезъм, XI век) седеше Калям с абсолютно невинен вид.

— Това ли? — рече Игор Петрович, сочейки Калям.

— Не... — отвърна Малянов глуповато. — Това е нашият котарак, отдавна е при нас... Моля ви се, но къде е Лидочка! — Огледа закачалката — и белия шлифер го нямаше. — Тя, значи, сигурно си е тръгнала...

Игор Петрович вдигна рамене.

— Сигурно — каза той. — Няма я.

С тежки стъпки Малянов отиде до строшения кърчаг.

— Хайван такъв! — каза и шляпна Калям по ухото.

Калям се стрелна навън. Малянов клекна. Парчетии. А беше хубав кърчаг...

— Отдавна ли живее при вас? — попита Игор Петровия.

— Вчера пристигна.

— Тук ли й е багажът?

— Не го виждам — рече Малянов. — И шлифера го няма.

— Странно, нали? — попита Игор Петрович.

Малянов мълчаливо махна с ръка.

— Да върви по дяволите! — отсеке Игор Петрович. — Я да му цапнем по още една...

Внезапно входната врата се отвори и в антрето..."

6. „... вратата на асансьора, моторът изръмжа. Малянов остана сам.

Дълго стърча на прага на Бобковата стая, облегат на касата на вратата и без да мисли за нищо. Отнякъде се появи Калям, мина край него, нервно размахал опашка, излезе на площадката и почна да ближе циментовия под.

— Нейсе — рече накрая Малянов, дръпна се от вратата и влезе в голямата стая. Беше задимено, на масата самотно стърчаха три сини

чашки — две празни и една пълна до половината, слънцето вече беше стигнало до рафтовете с книги.

Поседя малко във фотьойла, допи чашата си. Навън нещо гърмеше и свистеше, през отворените врати долитаха детски резове и шумът на асансьора. Миришеше на чорба. После той стана, затътри се през антрето, удари си рамото в ръба на вратата, измъкна се на стълбищната площадка и спря пред апартамента на Снеговой. Вратата беше запечатана и на ключалката се мъдреше огромен восъчен печат. Той внимателно го докосна с върховете на пръстите си и веднага дръпна ръка. Всичко е истина. Всичко, което се е случило, се е случило. Гражданинът на Съветския съюз Арнолд Павлович Снеговой си е отишъл от живота...”

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

7. „... изми и нареди по местата им чашките, събра парчетата от стаята на Бобка и даде на Калям риба. После взе високата чаша, с която Бобка пиеше мляко, разби три сурови яйца, натроши хляб, обилно поръси всичко със сол и пипер и го разбърка. Не му се ядеше, вършеше всичко механично. Изяде попарата, изправи се на балконската врата, загледан в обляния в слънце празен двор. Даже не бяха си направили труда да засадят дръвчета. Нито едно.

Мислите му течаха на немощна струйка, дори, честно казано, не бяха мисли, а просто така — някакви фрагменти.

Не, Снеговой е умрял, това е ясно. Никога вече няма да го видя. Добър човек беше, само малко нелеп. Винаги си беше някак несретен... особено вчера. И е звънил някому... Звънял е някому, искал е да каже нещо, да обясни, да предупреди. Малянов потръпна. Постави в мивката мръсната чаша — ембриончето на бъдещата купчина мръсни съдове. Великолепно е почистила Лидочка, кухнята блести... А той ме предупреждаваше за Лидочка. Наистина около тая Лидочка има нещо тъмно...

Малянов се втурна в антрето, затършува под закачалката и намери писъмцето на Ирка. Не, глупости! Всичко е вярно. И почеркът очевидно е на Ирка и маниерът й... И изобщо, я помислете: от къде на къде убийца ще мие съдове...“

8. „... на Валка даваше заето. Малянов затвори телефона и се изпъна на кушетката, забил нос в твърдите власинки на покривката. Явно и при Валка нещо не е наред. Някаква истерия... Питаше ме нещо, нещо странно... Ех, Валка, да ти имах грижите! Добре де, нека идва. Той е в истерия, аз съм в истерия — току-виж, двама сме измъдрили нещо.

Тогава някой се изкашля зад гърба му, в антрето. Сякаш буря отнесе Малянов от кушетката. И, разбира се, нищо. В антрето нямаше

никой. И в банята. И в килера също. Провери ключалката, върна се на кушетката и забеляза, че коленете му треперят. Дявол да го вземе, нервите не издържат... Още веднъж набра телефона на Валка и тресна слушалката. Ще телефонира от Вечеровски. Навлече чиста риза, провери по джобовете за ключа, заключи вратата подире си и хукна нагоре по стълбището.

Слава богу, Фил поне си беше въщи. И както винаги, имаше такъв вид, сякаш се е приготвил за прием и след пет минути ще пристигне кола да го вземе. Невероятно красив кремав костюм, изумителни мокасини и вратовръзка. Тази вратовръзка винаги потискаше Малянов — той не можеше да си представи как човек може да работи в къщи с вратовръзка!

— Бачкаш ли? — попита Малянов.

— Както винаги.

— Аз за малко.

— Естествено — каза Вечеровски. — Кафе?

— Чакай малко — отвърна Малянов. — Впрочем дай.

Тръгнаха към кухнята. Малянов седна на своя стол, а Вечеровски започна магиите си с кафеджийската техника.

— Ще го направя по виенски — рече той, без да се обръща.

— Карай! — откликна Малянов. — Имаш ли сметана?

Вечеровски не отговори. Малянов следеше как щръкналите му лопатки енергично действуват под тънката кремава тъкан.

— При теб да е идвал следовател? — попита Малянов. Лопатките за миг застинаха, после над прегърбеното рамо бавно се извъртя удълженото луничаво лице с гърбав нос и рижи вежди, високо вирнати над горния край на могъщите рамки на очилата.

— Извинявай... Как го рече?

— Рекох: следовател идвал ли е днес при теб?

— А защо точно следовател? — осведоми се Вечеровски.

— Защото Снеговой се е застрелял — каза Малянов. — При мен вече идваха.

— Кой е този Снеговой?

— Онзи, дете живее срещу нас. Ракетчикът.

— Аха...

Вечеровски се извърна и отново размърда лопатките.

— Нима ти не го познаваш? — попита Малянов. — Доколкото си спомням, аз съм ви запознавал.

— Не — отвърна Вечеровски. — Доколкото пък аз си спомням, не си.

В кухнята замириса на великолепно кафе. Малянов се нагласи по-удобно. Да му разкаже ли, или не си струва? В тази ослепителна благоуханна кухня, толкова прохладна въпреки блесналото слънце, където всичко си е на мястото и всичко е най-висококачествено — на световно ниво и даже отгоре, тук всички събития от изминалото денонощие ще изглеждат невероятно нелепи, груби, неправдоподобни... някак нечистоплътни.

Няколко минути те мълчаливо се наслаждаваха на кафето по виенски. После Вечеровски каза:

— Вчера се поразмислих над твоята задача... Не опита ли да използваш функцията на Хартвиг?

— Знам, знам — отвърна Малянов. — Сам се сетих.

— И излезе ли?

Малянов отмести празната чаша.

— Слушай, Фил — каза той. — Какви ти, по дяволите, функции на Хартвиг! На мен главата ми се е запалила, а ти...“

9. „... помълча минутка, потърка с два пръста гладко избръснатите си скули, след това изрецитира:

— Да видим смъртта в лицето не смеем, очите ни връзват и ни представят на нея... — И добави: — Горкичкият.

Не се разбра кого има предвид.

— Не, аз всичко разбирам... — каза Малянов. — Но този следовател...

— Искаш ли още кафе? — прекъсна го Вечеровски.

Малянов отрицателно въртна глава и Вечеровски се надигна.

— Да идем в моята стая.

Минаха в кабинета. Вечеровски седна до бюрото — абсолютно празно, с едно самотно листче в средата, измъкна от чекмеджето механичен телефонен бележник, щракна някакво бутонче, хвърли поглед по редовете и набра номер.

— Старши следователя Зикин — произнесе той с посърнал началнически тон. — Казах Зикин, Егор Петрович... На оглед ли? Благодаря. — Той постави слушалката. — Старши следователят Зикин е на оглед.

— Той ми показа картата си — рече Малянов. — Или мислиш, че са били мошеници?

— Едва ли.

— И аз си го помислих. Заради бутилка коняк да раздиплиш такава история... и то на две крачки от запечатания апартамент.

Вечеровски кимна.

— А ти ми говориш за функциите на Хартвиг! — продължи Малянов с укор. — Каква ти работа в такъв момент!

Вечеровски го следеше внимателно.

— Дима — проговори той, — а ти не се ли изненада, че Снеговой се интересува от работата ти?

— Разбира се! Никога не сме говорили с него за работа.

— И ти какво му каза?

— Нищо. Според мен той беше разочарован. «Де е имението, де е водата» — така рече.

— Моля?

— «Де е имението, де е водата.»

— А какво значи това всъщност?

— Нещо от класиката... В смисъл, че градината е в плевели, а градинарят — в Киев...

— Аха — Вечеровски замислено премигна с кравешките си мигли, после взе от перваза идеално чист пепелник, извади от бюрото лула и плик с тютюн и започна да я пълни. — Тъй. Де е имението, де е водата... Добре. Това трябва да се запомни.

Малянов нетърпеливо чакаше. Той вярваше в него. Вечеровски имаше абсолютно нечовешки мозък. Малянов не познаваше друг, който от дадена съвкупност от факти би могъл да направи толкова неочаквани изводи.

— И? — рече Малянов накрая.

Вечеровски вече беше напълнил лулата и сега все тъй мудно и с наслаждение я разпалваше. Лулата тихичко пропукваше. Вечеровски отвърна със запъване:

— Дима... ъъ... а с колко всъщност си напреднал от четвъртък? Струва ми се, в четвъртък... ъъ... говорихме за последен път.

— Какво значение има! — възкликна Малянов раздражено. — Да ти кажа, сега хич не ми е до това...

Вечеровски не обърна внимание на тези думи — все така внимателно се взираше в Малянов и подръпваше от лулата. Такъв си беше Вечеровски. Зададе въпрос и после чака отговор. И Малянов се предаде. Вярваше, че на Вечеровски му е по-ясно кое има значение, кое няма...

— Ами добре — каза Малянов и започна да разказва как бе успял да преформулира задачата и да я изведе отначало до уравнение във векторна форма, а след това до интегрално-диференциално уравнение; как постепенно физическата картина бе започнала да се изяснява, как се бе сетил за М-кухините и как вчера най-после бе загреял, че трябва да използва преобразуванията на Хартвиг.

Вечеровски слушаше внимателно, без да го прекъсва и без да задава въпроси; само веднъж, когато Малянов се увлече, грабна листчето и започна да пише, го спря: «С думи, с думи...»

— Но туй вече не успях — унило завърши Малянов. — В началото наваляха идиотските телефонни обаждания, как да е — работех, но после цъфна оная Лидочка и всичко тръгна на провала...

Вечеровски изцяло се беше обвил в кълбета и струи ароматичен дим.

— Не е лошо, не е лошо... — прозвуча възглухият му глас. — Но както виждам, спрял си на най-интересното място.

— Не съм спрял, а ме спряха!

— Да — съгласи се Вечеровски.

Малянов се плесна по коленете.

— Дявол да го вземе, тъкмо сега трябва да работя, да работя! Пък аз не мога да мисля. Подскачам от всеки шум. И като капак — тази мила перспектива — петнайсет години...

За кой ли път вече подхвърляше за петнайсетте години и все очакваше, че Вечеровски ще каже: «Не измисляй, какви ти петнайсет години, явно е недоразумение...», но и този път Вечеровски не каза нищо подобно. Вместо това започна надълго и мудро да разпитва Малянов за телефонните обаждания: кога са започнали (точно), кого са търсили (само няколко конкретни примера), кой е звънил (мъж? жена?)

дете?). Когато Малянов му каза за обаждането на Вайнгартен, той, изглежда, се изненада и известно време мълча, но после пак захвана своето: Какво отговорил Малянов? Винаги ли вдигал слушалката? Какво му казали от телефонни повреди? Каква е тази история с поръчките по домовете? По-подробно... А как изглеждаше чичката? Какво каза? Какво донесе? Какво е останало от донесеното?... С този унил разпит той хвърли Малянов в тъжно отчаяние, защото Малянов не разбираше за какво е всичко това и каква е връзката му с неговите нещастия. Накрая Вечеровски млъкна и се захвана да ровичка лулата, а Малянов тракна с пръсти и рече с болка в гласа:

— Какво ли ще стане... Какво ли ще стане...

Вечеровски веднага реагира:

— Кой знае какво ни очаква! — каза той. — Кой знае какво ще се случи! И силни, и подли — какво ли ще бъде? Ще дойде смъртта и на смърт ще ни съди! Затова не поглеждай в деня си след днес...

Малянов разбра, че са стихове, защото завършвайки, Вечеровски глухо изръмжа, което при него означаваше доволен смях. Сигурно така са ръмжали Уелсовите марсианци, опиянени от човешката кръв и Вечеровски винаги ръмжи така, щом стиховете му харесат. Човек започва да си мисли, че удоволствието му от хубавите стихове е чисто физиологично.

— Я върви по дяволите! — отвърна Малянов.

И тогава Вечеровски произнесе втората си тирада, този път в проза:

— Когато не ми е добре, аз работя. Когато имам неприятности, когато ме налегне меланхолията, когато ми стане скучно да живея, аз сядам да работя. Сигурно има и други рецепти, но аз не ги знам. Или не ми помагат. Искаш моя съвет — моля: седни да работиш. Слава богу, за тази цел на такива като нас не им трябва нищо друго освен лист и молив...

Малянов знаеше това и без него. От книгите. Но той не можеше така. Той можеше да работи само когато на душата му беше леко и нищо не го заплашваше.

— Помощ от теб — кога е било — рече той. — По-добре да се обадя на Вайнгартен. Странно, той ме разпитваше за Снеговой...

— Разбира се — измърмори Вечеровски. — Само че, ако обичаш, пренеси телефона в другата стая.

Малянов взе телефона и го помъкна в другата стая.

— Ако искаш, остани при мен — викна подире му Вечеровски.
— Листове има, ще ти дам молив...

— Добре де — отвърна Малянов. — Ще видим...

Вайнгартен не отговаряше. Малянов звъня десетина пъти, после още десетина и накрая затвори телефона. Тъй. Какво ще се прави сега? Разбира се, може да остане тук. Прохладно е, тихо. Във всяка стая има климатична инсталация. Камioni и спирачки не се чуват — прозорците са откъм двора. И изведнъж разбра, че не е там работата. Той просто се страхува да се върне. Само това остана! Повече от всичко на света обичам своя дом и ме е страх да се върна в този дом? Ами, не, помисли си той. Това няма да го бъде! Ще прощавате!

Малянов решително грабна телефона и го отнесе на мястото му. Вечеровски седеше, опулен над своето самотно листче, и тихо почукваше по него с един аристократичен паркер. Листчето беше наполовина изписано със символи, които Малянов не разбираше.

— Тръгвам, Фил — каза той.

Вечеровски вдигна към него рижото си лице.

— Разбира се... Утре изпитвам, а днес целия ден съм си вкъщи.
Обади се или пък ела...

— Добре — каза Малянов.

Той слезе на своя етаж, опипа джобовете си за ключа, сви зад ъгъла и се вцепени. Тъй. Сърцето му беше паднало някъде в стомаха и чукаше там бавно, отмерено, като пневматичен чук. Тъй... Вратата на апартамента беше отворена!

Той се промъкна на пръсти до вратата и се послуша. В апартамента имаше някой. Боботеше непознат мъжки глас и непознат детски глас му отговаряше..."

ПЕТА ГЛАВА

10. „... клечеше непознат мъж и събираше парчета от счупена чаша. Освен него в кухнята имаше момченце на около пет години — седи на табуретката, пъхнало длани под дупето си, размахва крачка и гледа как събират парчетата.

— Слушай, бащице! — възбудено закрещя Вайнгартен, щом ме видя. — Къде се губиш?

Огромните му страни мораво пламтяха, черните като маслини очи блестяха, твърдите смолисти коси бяха щръкнали. Личеше, че вече сериозно е поел нещо вътрешно. На масата стърчеше наполовина празна бутилка експортна «Столичная» и разни мезета от разносните поръчки.

— Успокой се, не го вземай навътре — продължи Вайнгартен. — Не сме докосвали черния хайвер. Теб чакахме.

Мъжът, който събираше парчетата, се надигна. Беше снажен красавец с норвежка брадичка и едва очертаващ се корем. Усмивваше се смутено.

— Тъй-тъй-тъй! — рекох, влизайки в кухнята, и усетих, че сърцето ми отново се вдига от стомаха и отива на мястото си. — Моят дом е моята крепост, тъй ли го наричате това?

— Превзета с щурм, бащице, превзета с щурм! — крещеше Вайнгартен. — Слушай, откъде у теб тая водка? И кльопачката?

Подадох ръка на красавеца, той също ми подаде, но в дланта му имаше набити стъкълца. Получи се малка неловкост.

— Ние тук без вас като в къщи... — рече той сконфузено. — Аз съм виновен.

— Глупости, дреболия, хвърлете ги в кофата.

— Чичкото е страхопъзльо — изведнъж изтърси детето.

Потреперих. Според мен всички потрепериха.

— Тихо де, тихо — рече красавецът и някак нерешително се закани на момченцето с пръст.

— Детска му работа! — каза Вайнгартен. — Нали ти дадохме шоколад. Стой мирен и яж. Не се бъркай.

— Защо да съм страхопъзльо? — попитах, сядайки. — Защо ме обиждаш?

— Аз не те обиждам — възрази момчето, разглеждаше ме като екзотично животно. — Аз ти казах какъв си...

Междувременно красавецът хвърли стъкълцата, изтри дланта си с кърпа и протегна ръка.

— Захар — представи се той.

Церемониално си стиснахме ръцете.

— На работа, на работа! — оживено рече Вайнгартен, потривайки ръце. — Дай още две чашки.

Отидох до барчето, взех коняк и чашки, изплезих се на креслото, където преди малко седеше Игор Петрович, и се върнах. Масата се огъваше от ядене. Ще се наплюскам, ще се напия, помислих си с весел гняв. Bravo, момчета, че дойдохте...

Но всичко стана съвсем иначе. Едва бяхме отпили и аз с цвилене се бях нахвърлил да изям огромен сандвич с черен хайвер, когато Вайнгартен с напълно трезвен глас каза:

— А сега, бащице, разкажи какво ти се случи.

Задавих се.

— Откъде го измисли?

— Слушай — започна Вайнгартен, престанал да лъщи като мазна баница. — Тук сме трима, с всеки се е случило по нещо. Тъй че не се стеснявай. Какво ти каза червенокосият?

— Вечеровски ли?

— Не бе, какво общо има тук Вечеровски. При теб е идвал един нисичък огненориж човек в задушавачо черен костюм. Какво ти каза?

... Малянов отхапа от сандвича, колкото да сложи нещо в устата си, и започна да дъвче, без да усеща вкус. И тримата го следяха. Захар го наблюдаваше смутено, свенливо се усмихваше, сегиз-тогиз свеждайки поглед. Вайнгартен се пулеше побеснял, готов всеки миг да закрепци. А момченцето с разтопеното шоколадово парче в ръка така се беше навело към Малянов, сякаш искаше да скочи в устата му.

— Момчета — рече накрая Малянов. — Какви червенокоси? Никакви червенокоси не са идвали. При мен беше къде-къде по-лошо.

— Хайде, хайде, разправяй — нетърпеливо се намеси Вайнгартен.

— Че защо аз? — възмути се Малянов. — Аз не искам да разправям мистерии, но ти какво ни будалкаш! Ти разправяй. Интересно откъде изобщо знаеш, че с мен се е случило нещо?

— Разкажи, пък после и аз ще ти разкажа — настоя Вайнгартен. — И Захар ще разкаже.

— Разкажете вие двамата — рече Малянов, той нервно си мажеше нов сандвич. — Вие сте двама, аз един...

— Ти разкажи — неочаквано заповяда момченцето и посочи с пръст Малянов.

— Тихо, тихо... — прошепна Захар засрамен.

Вайнгартен се усмихна.

— Ваше ли е? — попита Малянов.

— Нещо такова... — странно отговори Захар и наведе очи.

— Негово, негово — намеси се Вайнгартен нетърпеливо. — Между другото, то е част от историята. Хайде, Митка, не се туткай...

Съвсем шашнаха Малянов. Остави сандвича настрана и започна да разказва. От самото начало, от телефонните обаждания. Когато само за последните два часа разкажеш два пъти една и съща страшна история, неволно започваш да откриваш в нея забавни моменти. Малянов сам забеляза как се отплесна. Вайнгартен от време на време се разхилваше, оголвайки огромните си пожълтели зъби, а Малянов направо си постави за цел в живота да разсмее и красавеца Захар, но това така и не му се удаде — Захар само небрежно и почти състрадателно се усмихваше. А когато стигна до самоубийството на Снеговой, вече никак не беше смешно.

— Лъжеш! — пресипнало отсече Вайнгартен.

Малянов само повдигна рамо.

— Да не ми плащат — каза. — Вратата е запечатана, можеш да провериш.

Няколко секунди Вайнгартен мълча, като почукваше по масата с дебелите си пръсти и надуваше в такт бузи, а после изведнъж шумно се надигна, без да поглежда никого, се промъкна между Захар и момченцето и тежко закрочи навън. Чу се как бравата хлопна и отново замириса на чорба.

— Охо-хо-хо — унило произнесе Захар.

В същия миг момчето му подаде разлигавения шоколад и настоя:
— Отхапи!

Захар покорно отхапа и почна да дъвче. Вратата се хлопна. Все така без да поглежда никого, Вайнгартен се нагласи на мястото си, наля си водка в чашката и изломоти:

— По-нататък.

— Какво по-нататък... По-нататък отидох при Вечеровски. Онези борсуци се ометоха и отидох. От него се връщам.

— Ами червеносият? — попита Вайнгартен нетърпеливо.

— Виж какво, Валка — рече Малянов. — Разказах всичко както си беше. Я върви по дяволите! Честна дума, трети разпит в един ден...

— Валя — нерешително се намеси Захар, — а може наистина да има нещо друго?

— Я остави, бащице! — Физиономията на Вайнгартен съвсем се беше изкривила. — Какво други? Той има работа, не му дават да работи... Как ще е друго! И освен това ми споменаха за него!...

— Кой ти спомена? — попита Малянов, предчувствайки нови неприятности.

— Пишка ми се — с ясен глас заяви момчето.

Всички се обърнаха към него. То ги изгледа подред, смъкна се от табуретката и каза на Захар:

— Хайде.

Захар се усмихна виновно, рече: «Е, да идем» и се скриха в тоалетната.

— Кой ти спомена? — отново попита Малянов. — Това пък какво ще е...

Вайнгартен наведен се заслуша какво става в клозета.

— Обаче Губар загази! — произнесе той с печално удовлетворение. — Здравата загази!

Нещо се преобърна в мозъка на Малянов.

— Губар ли?

— Да. Захар. Намери си най-сетне майстора.

Малянов си спомни.

— Той ракетчик ли е?

— Кой, Захар ли? — Вайнгартен се изненада. — Ами, едва ли. Майстор, със златни ръце. Прави бълхи с електронно управление... Но бедата не е там. Бедата е, че е човек, който грижливо, даже педантично

се отнася към собствените си желания. Това са негови думи. При което, обърни внимание, бащице, те са абсолютна истина...

Момчето отново се появи в кухнята и се качи на табуретката. Захар влезе подире му. Малянов рече:

— Захар, знаете ли, забравих. Току-що си спомних — Снеговой пита за вас.

Тогава Малянов за пръв път в живота си видя как човек побелява направо пред очите ти. Тоест става съвсем бял, буквално като лист.

— За мен ли? — попита Захар само с устни.

— Да... Снощи... — Малянов се изплаши, не очакваше чак такава реакция.

— Ти какво, познаваше ли го? — попита Вайнгартен тихо.

Захар мълчаливо поклати глава, потърси цигарите си, разсипа половината кутия на пода и захвана търпеливо да събира. Вайнгартен изрече: «Тая работа иска ей това...» — и започна да налива. Момчето се намеси:

— Чудо голямо! Това още нищо не значи.

Малянов пак потрепери, а Захар се изправи и се загледа в сина си като че ли с надежда.

— Случайност — продължи момчето. — Вижте телефонния указател, там има осем парчета Губар...“

11. „... Малянов го познаваше от шести клас. В седми се сприятелиха и до края на училището седяха на един чин. Вайнгартен не се променяше с годините, само увеличаваше размерите си. Винаги беше весел дебелак, антивегетарианец, винаги колекционираше нещо — или марки, или монети, или пощенски печати, или етикети от бутилки. Винаги досаждаше на другите — търсеше някакви особени медни монети. И вечно просеше чужди писма, молеше за пликове с печати.

И все пак си разбира от работата. В своя институт отдавна е старши, членува в дванайсет разнообразни комисии, и съюзни, и международни, редовно кръстосва чужбините по конгреси и изобщо е на път да стане доктор. От всички познати най-много уважава Вечеровски, защото Вечеровски е лауреат, а Валка си умира да стане лауреат. Сто пъти е разказвал на Малянов как ще се окичи с медала и

така ще иде на любовна среща. За него всяка среща е приключение, независимо как завършва. Светка, изключително красива жена, но склонна към меланхолия, отдавна е вдигнала ръце от него, още повече че той и без това я обожава и постоянно се бие заради нея на обществени места. Поначало обича да се бие и да ходиш с него на ресторант е истинско божие наказание... С една дума живее си гладко, весело, с късмет и без никакви особени сътресения.

Странните събития около него се завъртели преди две седмици, когато серия опити, заложили още миналата година, изведнъж започнали да дават съвсем неочаквани, даже сензационни резултати. («Вие, бащици, това не го чактисвате, то е свързано с обратната транскриптаза, тя е РНК-зависима, ДНК-полимераза, абе просто ревертаза, един такъв фермент в състава на онкорнвирусите, та да ви кажа направо, бащици, мирише на Нобеловка...») В лабораторията на Вайнгартен никой освен него самия не могъл да оцени резултатите. На повечето, както винаги, хич не им пукало, а отделни творчески единици просто решили, че серията се е провалила. Междувременно сега е лято, всички се натискат за отпуски. Вайнгартен, разбира се, не подписва никакви отпуски. Става скандалче — обиди, профкомитет, партийно бюро. И в разгара на скандалчето на едно от съвещанията полуофициално съобщават, че има такова предложение: да се назначи Вайнгартен Валентин Андреевич за директор на най-новия свръхмодерен биологичен център, който скоро ще бъде завършен в Добролюбово.

От това съобщение главата на Вайнгартен В. А. съвсем се врътва, но въпреки това той съобразява, че това директорство, първо, е още жерав в небето, а когато стане синигерче в ръката, ако наистина стане, тогава, второ, ще издухат Вайнгартен от творческата дейност поне за година и половина, може дори за две. А Нобеловката, бащици, си е Нобеловка.

Затова Вайнгартен обещал да помисли и се върнал в лабораторията при своята загадъчна обратна транскриптаза и при незатихналото скандалче. Не минали и две седмици, повикал го шефът академик, поразпитал го за текущата работа («Аз си държах езика зад зъбите, бащици, аз бях съвсем сдържан...») и му предложил да остави тази съмнителна глупост, а да се захване с еди-коя си тема, която имала

голямо народностопанско значение и поради това носела неизчислими материални и духовни облаги, за което той, шефът, залагал главата си.

Ошашавен от тези внезапно разгърнали се хоризонти, Вайнгартен имал непредпазливостта да се изфука вкъщи и не пред кого да е, а пред своята тъща, която той наричаше капвторанг, защото тя наистина беше капитан втори ранг от запаса. И небето над главата му притъмняло. («Бащици, от нея вечер домът ми се превърна в дъскорезница. Непрекъснато ме бичат и настояват да се съглася веднага, при това на всичко...»)

По същото време в лабораторията, независимо от скандалчето, продължавали да растат лавини от резултати, кой от кой поизненадващи. В този момент умряла някаква леля, доста далечна роднина по бащина линия и уреждайки наследството, Вайнгартен открил на тавана на нейната къща в Кавголово кутия, наблъскана с монети съветска емисия, излезли от употреба през шейсет и първа. Човек трябва да познава Вайнгартен, за да повярва: още в мига, в който намерил кутията, престанали да го интересуват разните там явления на живота, включително и очерталата се вече Нобеловка. Заседнал в къщи и в продължение на четири денонощия преравял съдържанието на кутията, глух за телефонните обаждания от института и за огнените словоизлияния на капвторанга. Но работата съвсем не била там.

Когато свършил с монетите и се върнал в лабораторията, станало му ясно, че откритието, така да се каже, е вече завършено. Разбира се, оставали още маса тъмни неща, всичко трябвало да се оформи — работа между другото далеч не малка, но съмнения не можело да има: откритието се било пръкнало. Вайнгартен се развъртял като мелница. Отведнъж зарязал скандалите, за двацет и четири часа отпратил капвторанга с женското съсловие на вилата, отменил всички уговорки и всички рандевута и оставало само да си седне на задника и да нанесе решителния удар, когато настъпил по-завчерашният ден. В този ден в апартамента цъфнал въпросният червенокос — мъничък медночервен човечец с доста бледо лице, стегнат в закопчано догоре сако с някаква древна кройка. Той излязъл от детската стая и докато Валка беззвучно отварял и затварял уста, чевръсто приседнал на края на бюрото и почнал да му говори. Без всякакви предисловия обявил, че не знам си коя извънземна цивилизация отдавна внимателно и с тревога следи

неговата — на Вайнгартен В. А. — научна дейност. Че последната работа на споменатия Вайнгартен предизвиква у тях особено безпокойство. Че той, тоест рижото човече, е упълномощен да предложи на Вайнгартен В. А. незабавно да прекрати въпросната работа, а всички материали по нея да унищожи.

На вас ви е абсолютно ненужно да знаете по каква причина ние настояваме за това — обявило рижото човече. — Вие трябва да знаете само, че вече сме взели мерки всичко да стане по естествен път. Изобщо не бива да се заблуждавате, че предложението за поста директор, новата перспективна тема, кутията с монетите и даже прословутото скандалче във вашата лаборатория са чисто случайни събития. Опитвахме се да ви възпрем. Но тъй като успяхме само да ви забавим, и то за кратко време, бяхме принудени да използваме крайно средство като настоящата визита. Полага ви се да знаете впрочем, че направените предложения остават в сила и вие сте свободен да приемете всяко от тях, ако нашето изискване бъде изпълнено. Нещо повече, имаме намерение да ви помогнем да удовлетворите и своите малки, напълно разбираеми желания, плод на присъщите на човешката природа слабости. Като гаранция си позволявам да ви връча този малък подарък...

С тези думи рижият грабнал направо от въздуха и сложил на бюрото пред Вайнгартен дебел пакет, както се изяснило по-късно, наблъскан с великолепни марки, ценността на които човек не може да си представи, ако не е филателист.

Вайнгартен, продължило рижото човече, в никакъв случай не бивало да си въобразява, че е единственият землянин, попаднал в сферата на вниманието на свръхцивилизацията. Между познатите на Вайнгартен имало поне трима, чиято дейност в момента се пресича. То, рижото човече, можело да назове имена като Малянов Дмитрий Алексеевич, астроном, Губар Захар Захарович, електроник, и Снеговой Арнолд Павлович, химико-физик. На Вайнгартен В. Д. се давали три денонощия за обмисляне, считано от този момент, след което свръхцивилизацията щяла да има пълното право да приложи някакви зловещи «предпазни мерки от трета степен».

— Докато ми разправяше всичко туй — продължи Вайнгартен, като пулеше страшно очи и се зъбеше, — аз, бащици, мислех само за едно: как тази гадина се е вмъкнала в апартамента без ключ? Още

повече че има и райбер. Абе да не е, викам си, любовник на Светка и да му е писнало да се крие под леглото? Чакай, рекох си, сега ще те оправя... Но докато премислях всичко това, тази рижа гадина завърши речта си и... — тук Вайнгартен направи ефектна пауза.

— Изхвърча през прозореца — рече Малянов през зъби.

— На! — Вайнгартен, без да се срамува от детето, направи неприличен жест. — Не излетя. Просто изчезна!

— Валка... — проплака Малянов.

— Казвам ти, бащице, седеше пред мен на масата... аз тъкмо се прицелих да го цапардосам по мутрата, ей тъй, без да ставам... и изведнъж — няма го! Знаеш ли, като на кино.

Вайнгартен хвана последното парче есетра и започна да го тъпче в устата си.

— Моам? — каза той. — Моам муам? — преглътна с усилие, замига с просълзени очи и продължи: — Аз, бащици, сега вече се поокопитих, но тогава си седя, значи, в креслото, затворил очи, припомням си думите му, а вътре всичко ей така играе, ситно, ситно, като свинска опашчица... Мисля си, за едното чудо ще се гътна... Никога не е бивало така. Домъкнах се как да е до стаята на тъщата, грабнах валериана — не помага. Гледам — бром. Грабнах брома...“

12. „... фалшиви — рече Малянов накрая. Вайнгартен презрително мълчеше. — Е, тогаз нови копия!

— Тъпак! — отсече лаконично Вайнгартен и прибра класъора.

Малянов не намери какво да каже. Изведнъж се сети: ако всичко това беше лъжа или даже просто истина, а не страшна истина, Вайнгартен би направил обратното — първо щеше да покаже марките, а после да засуче около тях някаква повече или по-малко достоверна история.

— И сега какво? — попита той, чувствавайки как сърцето му пак пропада някъде...“

ШЕСТА ГЛАВА

13. „... научи за Губар, че от детските си години бил хаймана и лентяй и оттогава бил сексуално притеснен. Гимназия не завършил, напуснал в девети клас, работил като санитар, после бил шофьор на боклукчийска кола, после лаборант в института на Вайнгартен, където се запознали; сега работел над някакъв гигантски, много секретен проект, свързан с отбраната. Никога не бил получавал специално образование, но от детските години радиолюбителството страстно го привличало, електрониката му била вътре в душата, в гръбначния мозък и в секретното поел стръмно нагоре, макар липсата на диплома да му пречела много.

Патентовал бил няколко изобретения, сега се мъчел над две-три и изобщо не знаел за кое точно са му неприятностите. Предполагал, че е за миналогодишното — изобретил там нещо, свързано с «полезното използване на фадингите». Предполагал, но не бил сигурен.

Впрочем главното в живота му постоянно били жените. Лепели се по него като мухи. А когато те, кой знае защо, преставали да му се лепят, той започвал да се лепи за тях. Даже веднъж бил женен, от брака му останали само най-неприятни спомени и многобройни уроци, оттогава бил особено предпазлив в тези неща. Накратко — фантастичен женкар и в сравнение с него Вайнгартен бил направо аскет, отшелник и стоик. Но въпреки това изобщо не бил развратник. Към жените си се отнасял с уважение, дори с възхищение и по всяка вероятност смятал себе си само за скромен източник на техните удоволствия. Никога не завъждал по две любовници, никога не се намесвал нито в разправии, нито в скандали, сигурно никога не бил обиждал жена. Тъй че по тази част от времето на несполучливата му женитба всичко вървяло по мед и масло. До неотдавна.

Самият той смятал, че неприятностите около пришълците започнали с появата на някакви гнусни обриви по краката. Заради тях веднага отишъл на лекар, защото винаги внимателно се грижел за здравето си и отношението му към болестите било европейско.

Лекарят го успокоил, дал му някакви хапчета, обривът минал, но започнало нашествието на мадамите. Те идвали на орди — всички жени, с които някога си бил имал работа.

Изсипвали се в апартамента му по две, по три, а в един ужасен ден — пет едновременно. При това той изобщо не разбирал какво точно искат от него. Нещо повече — струвало му се, че и те самите не знаят. Ругаели го, оскърбявали го, падали в краката му, разпитвали го за неразбираеми неща, биели се помежду си като пощръклели котки, изпочупили всички съдове, изпотрошили синята японска мивка, разнебитили мебелите. Въргаляли се в хистерия, правели опити да се тровят, някои заплашвали да отровят него. А пък много от тях отдавна били омъжени, обичали мъжете и децата си, мъжете също идвали при Губар и също се държали мистериозно. (В тази част от своя разказ Губар беше много неясен.)

Накратко — животът му се превърнал в абсолютен ад, отслабнал шест килограма, обривът плъзнал по цялото тяло, за работа и дума не можело да става и се принудил да вземе неплатен отпуск, макар че бил потънал до гуша в дългове. (В първите дни от нашествието се опитал да се скрие в секретното, но веднага разбрал, че тази тактика само ще доведе до пълна разгласа на личните му неприятности.)

Този ад продължил без прекъсване цели десет дни и завчера внезапно — край. Току-що бил предал от ръка в ръка една нещастница на нейния мъж — мрачен сержант от милицията, когато изведнъж се появила друга, с дете. Той помнел тази жена. Преди шест години се запознал с нея при следните обстоятелства. Пътували един до друг в препълнен автобус. Той я погледнал, харесала му. Извинявайте, попитал, да имате листче и молив? Да, моля, отговорила тя и извадила от чантичката си листче и молив. Много ви благодаря, отвърнал той. А сега напишете, за бога, вашия телефон и името си... Прекарали много приятно на Рижкото крайбрежие и после някак незабелязано се разделили, струвало им се, че никога повече няма да се срещнат — доволни, без претенции един към друг.

И ето сега довтасала, довела това момченце и му признала, че то е негов син. Три години вече била омъжена за добър и много известен човек, когото безкрайно обичала и уважавала. Не можела да обясни защо е дошла. Плачела всеки път, когато той се опитвал да го разбере. Кършела пръсти и явно смятала поведението си за подло и престъпно.

Но не си отивала. Дните, които прекарала при Губар, в неговия напълно разгромен апартамент, били страшни. Държала се като сомнамбул, мърморела си под носа и Губер схващал само отделни думи, без да разбира общия им смисъл. И вчера внезапно дошла на себе си. Издърпала Губар от леглото, замъкнала го в банята, пунала всички кранове и започнала да му шепти на ухото напълно неразбираеми неща.

Според нейните думи (в интерпретацията на Губар) излизало, че от най-древни времена на Земята съществувал някакъв таен полумистичен Съюз на деветимата. Това били чудовищно засекретени мъдреци или дълголетници, или изобщо безсмъртни, които се занимавали с две неща: първо, копирали и усвоявали всички постижения на всички науки без изключение, и второ, следели различните научно-технически новости да не станат оръжие за самоизтребване на хората. Въпросните мъдреци били всезнаещи и на практика всемогъщи. Невъзможно било да се скриеш от тях, за тях тайни не съществували, да се бориш срещу тях нямало никакъв смисъл. И ето, значи, въпросният Съюз на деветимата сега се бил заел със Захар Губар. Защо точно с него — тя не знаела. Какво трябвало да прави Губар — също не знаела. Трябвало сам да се досети. Знаела само, че последните неприятности около Губар са леко предупреждение. Тя също била изпратена като предупреждение. И за да помнел Захар предупреждението, наредено било да остави при него момченцето. Кой ѝ го е наредил — също не знаела. И изобщо не знаела нищо повече. И не искала да знае. Искала само с момченцето да не се случи нещо лошо. И молела Губар да не се съпротивлява, да размисли дванайсет пъти, преди да предприеме каквото и да било. А сега тя трябвало да си иде.

Разплакана, свряла лице в носната кърпа, тя си тръгнала и Губар останал с момченцето. Насаме. Какво е станало до три часа днес той не пожела да разкаже. Нещо ставало. (По този повод момченцето каза лаконично: «Какво, нищо... Набих му в главата туй, дето трябва...») В три часа Губар не издържал и в паниката си първо позвънил, а после прескочил до Вайнгартен, своя най-близък и уважаван приятел.

— Така и нищо не схванах — призна накрая той. — Послушах Валка и вас, Митя, послушах... Все едно, нищо не схващам. Не се връзва... И не е за вярване. Може причината да е в горещините, а?

Казват, че такива горещини не е имало от двеста и петдесет години. И дъските ни са се разхлопали на всеки посвоему... И може би...

— Почакай, Захар! — с болка рече Вайнгартен, като се мръщеше от досада. — Ти си конкретен човек, по-добре не ни пробутвай хипотезите си.

— Какви ти хипотези! — отвърна Губар. — Без каквито и да било хипотези ми е ясно, че ние с вас нищо няма да измислим. Ето какво ще ви кажа — хайде да се обадим където трябва.

Вайнгартен го погледна с унищожителен поглед.

— И къде според теб се сигнализира в такива случаи? Е, хайде де?

— Откъде да знам — отвърна унило Губар. — Трябва да има съответни организации. В органите например да сигнализираме...

Тук момченцето се изкиска и Губар веднага млькна. Малянов си представи как Вайнгартен отива където му е мястото и разправя на задълбочения следовател своята история за рижото джудже с тесния черен костюм. И Губар в това положение би изглеждал забавно. А що се отнася до самия Малянов...

— Не, момчета — рече той. — Вие, разбира се, както щете, ама аз нямам работа там. Моят съсед отсреща умря при странни обстоятелства, пък аз тъй или иначе съм последният, който го е виждал жив... И изобщо няма защо да ходя, те сами ще дойдат.

Вайнгартен му наля чашка коняк и Малянов я гаврътна залпово, без да усети никакъв вкус. Вайнгартен въздъхна:

— Да, бащици, няма с кого да се посъветваме. Едно-друго и докато се огледаш, настанили те в психото. Сами трябва да се оправяме. Хайде, Митка. Главата ти е бистра. Хайде, предлагай.

— Главата ми е като тапа — проговори Малянов. — Нямам предложения. Просто да откачиш. Само едно разбирам: направо са ти го казали — сваляй темата. На мен нищо не ми казаха, но направиха живота ми...

— Правилно! — прекъсна го Вайнгартен. — Факт първи, нашата работа не е по кефа на някого. Въпрос: на кого? Налични наблюдения: при мен идва пришълец. — Вайнгартен започна да брои на пръсти. — При Захар — агент на Съюза на деветимата. Впрочем ти чувал ли си за Съюза на деветимата? На мен лично ми се върти нещо в главата, чел съм нещо по тоя въпрос, но къде — не помия. Тъй. При теб изобщо

никой не идва... Тоест идват, разбира се, но в неявен вид. Какъв е изводът?

— Ха де? — попита Малянов мрачно.

— Изводът е, че в действителност няма никакви пришълци и никакви древни мъдречи, а има нещо трето, сила някаква, на която правим сечено с нашата работа.

— Това са глупости — каза Малянов. — Дрънканици, дрънканици! За нищо не стават. Ти само помисли. Аз се занимавам със звезди в газово-прахови облаци. Ти с някаква там ревертаза. Захар пък със съвсем друго — техническа електроника. — Той внезапно си спомни: — И Снеговой говореше за това. Знаеш ли какво каза? Де е, вика, градината, де е водата. Значи и той, бедничкият, си е блъскал главата. А може би според теб действуват три различни сили? — ядосано попита той.

— Не, бащице, не бързай! — рече Вайнгартен напористо. — Спокойно.

Имаше вид, като че ли отдавна всичко е разбрал и сега окончателно ще им го разясни, ако, разбира се, не го прекъсват и не му пречат. Но нищо не разясни — млъкна и се вторачи в празната консерва от рибешко филе.

Млъкнаха. После Губар рече тихо:

— А аз все за Снеговой... Това трябва... Сигурно и на него са му наредили да прекрати работа. А как може да спре, той е военен... Има тема.

— Не, бащице, не бързай — прекъсна го Вайнгартен. — Ти си представи за миг, че на Земята има група същества, достатъчно могъщи, че да правят работите, които правят... Нека, ако щеш, бъде този твой Съюз на деветимата. Кое е важно за тях? Да свалят определени теми с определени перспективи. Откъде знаеш — може би сега в Питер още сто човека си блъскат главите като нас. А по цялата Земя сто хиляди. И като нас се страхуват да признаят... Кой се страхува, кой се срамува. А на някои може и да им хареса, добри залци подхвърлят...

— На мен залци не са ми подхвърлили — мрачно каза Малянов.

— И съвсем не случайно! Ти си дърдорко и фукара. Ти даже рушветче не можеш да бутнеш комуто трябва... За теб светът е

наблъскан с непреодолими препятствия! В ресторанта масите са заети — препятствие. Опашка за билети — препятствие...

— Добре де, стига! Не си дошъл да ми четеш проповеди...

— Не-е-е — каза Вайнгартен и охотно прекъсна проповедта. — Не е там работата, бащице. Това са напълно разумни предположения. Наистина излиза, че тяхното могъщество е необикновено, фантастично... ама на света има, дявол да го вземе, и хипноза, внушение. Може би дори, дявол да го вземе, телепатично внушение! Не, бащице, представи си: на Земята има раса — древна, разумна, може даже изобщо да не е човешка, но наши съперници. Чакали, значи, търпели, събирали информация, подготвяли се. И сега решават да нанесат удар. Обърни внимание, не с открита атака, а много по-умно. Разбират, че да правиш планини от трупове е глупаво, варварско, пък и опасно за самите тях. Затуй решават да действуват предпазливо, със скалпел, по централната нервна система, по основата на основите, по перспективните изследвания. Разбра ли?

Малянов го слушаше и не го слушаше. По гърлото му пълзеше някаква лепкава гадост, искаше да запуши уши, да се махне, да легне, да се изпъне, да завре глава под възглавницата. Това е страх. И не просто страх, а Черен Страх. Бягай отук! Спасявай се! Остави всичко, зарий се, потъни... Ей, ти! — викна той на себе си. — Съвземи се, идиот! Така не може, ще рухнеш... — И каза с усилие:

— Разбрах. Врели-некипели.

— Защо врели-некипели?

— Защото е измишльотинки. — Гласът му стана хрипкав и той се изкашля. — За деца старша възраст. Напиши роман и го занеси в «Костер». Накрая пионерът Вася разобличава коварните им интриги и ги побеждава.

— Тъй — отвърна Вайнгартен спокойно. — Случиха ли се някакви събития с нас?

— Случиха се.

— Фантастични ли са събитията?

— Да предположим — фантастични.

— Че тогава как, бащице, искаш да обясниш фантастични събития без фантастични хипотези?

— По тоя въпрос нищо не знам — каза Малянов. — Вашите събития са фантастични. Може втора седмица да сте в запой... При

мен Фантастични събития няма. Аз съм въздържател.

На това място Вайнгартен поруменя от гняв, тресна юмрук по масата и зарева, че Малянов, дявол да го вземе, трябва да им вярва, че ако ние, дявол да го вземе, един на друг не си вярваме, тогава всичко отива по дяволите! Може сметките на ония гадини да са такива — един на друг да не си вярваме, че насреща им всеки да остане сам-самин и ония да ни мотаят, както си щат!

Той така бясно се дереше и пенеше, че Малянов се сепна. Даже за Черния Страх забрави. «Хубаво де — измънка. — Хайде, стига, какво си се разпищял — мърмореше. — Изтърсих го, извинявай» — разкайваше се той. Губар ги следеше със страх.

Като се накрещя, Вайнгартен скочи, извади от хладилника бутилка минерална вода, със зъби отскубна капачката и засмука направо от гърлото. Водата се стичаше по брадясалите му едри бузи и избиваше като пот по челото и голите космати рамене.

— Какво всъщност имах предвид — започна Малянов примирително. — Не обичам, когато невероятни неща се обясняват с невероятни причини. Разбираш ли, принципът за икономия в мисленето, знаеш ли го? Иначе можеш да съчиниш какво ли не.

— Предложи нещо друго — не се примири Вайнгартен и сложи празната бутилка под бюрото.

— Не мога. Ако можех, защо да не предлага. От страх кратуната ми съвсем спря да щрака. Все пак ми се струва, че щом наистина са толкова всемогъщи, могат да минат и с по-прости средства.

— Какви например?

— Откъде да знам... Например да те отровят с развалени консерви... Захар да го заразят с нещо. Ако са чак толкова всемогъщи телепати, нека ни внушат, че сме забравили всичко от аритметиката нататък. Или, да речем, да ни изработят условен рефлекс: седнеш ли да бачкаш и те хваща диария или грип — сополите текват, кратуната те цепи... Екзема... Да не е малко! Тихо, мирно, никой нищо не забелязва.

Вайнгартен само чакаше кога ще свърши.

— Слушай какво, Митка — каза той. — Ти трябва да разбереш едно...

Но Захар не му даде да продължи.

— Минутка! — помоли се той, разперил ръце, като че ли искаше да раздели Малянов и Вайнгартен в различни ъгли. — Чакайте, аз тъкмо си спомних... Чакай, Валя, нека аз. По въпроса за главоболието... Митя, вие казахте... Разбирате ли, като лежах миналата година в болницата...

С една дума лежал миналата година в болницата, в академичната, защото му намерили нещо в кръвта, и се запознал с някой си Глухов Владлен Семьонович, специалист по въпросите на Изтока. Изтоковедът лежал в прединфаркт, но това не било важно. Важното било, че почти се сприятелили и после понякога се срещали. Та, значи, преди два месеца същият този Глухов му се оплакал, че трудът му, за който събирал материали, кажи-речи, десет години, сега отива на вятъра поради някаква необяснима идиосинкразия, която внезапно открил в себе си. По-точно: седнел ли Глухов да пише въпросното изследване, изведнъж започвала зверски да го боли глава, до прилошаване, до повръщане...

— Да мисли за работата може — продължи Захар, — да четете материалите също може, даже според мен и да разказва за нея може... Впрочем това не помня, да не излъжа. Но да пише е невъзможно! Аз просто след вашите думи, Митя...

— Знаеш ли адреса му? — остро попита Вайнгартен.

— Знам го.

— Телефон има ли?

— Има. И него знам.

— Дай, ще му позвъним. Този е наш човек.

Малянов подскочи.

— Я върви по дяволите! — каза. — Да не си откачил — неудобно е! Може човекът просто да си е болен.

— Всички сме болни от това.

— Валка, но той е по Изтока! Това е съвсем друга работа!

— Същата е, бащице. Честна дума, същата е!

— Не, не е! — съпротивляваше се Малянов. — Захар, седнете, не го слушайте.

Страшно е да си представиш как в тази гореща задимена кухня ще дойде някой нормален човек и ще се гмурне в атмосферата на лудости и страх.

— Дайте по-добре да направим така — убеждаваше ги Малянов.
— Дайте да извикаме Вечеровски. Ей богу, ще има повече полза.

Вайнгартен не възрази и против Вечеровски.

— Правилно — каза той. — Виж, за Вечеровски — това е идея. Вечеровски е глава! Захар, обади се на твоя Глухов, а после ще звъннем и на Вечеровски...

Малянов никак не искаше разни там Глухови. Молеше, крещеше, че е стопанин в тази къща, че всички ще ги прати по дяволите. Но излиза ли се на глава с Вайнгартен. Захар тръгна да звъни на Глухов, момченцето веднага се смъкна от табуретката и го последва като залепено..."

СЕДМА ГЛАВА

14. „... синът на Захар, настанил се на кушетката в ъгъла, сегизтогиз подслаждаше компанията с четене на избрани части от «Популярна медицинска енциклопедия», която Малянов от бързана погрешно му бе тикнал в ръцете. Вечеровски, особено елегантен за разлика от потния и разпасан Вайнгартен, слушаше с любопитство и високо вирнал рижите си вежди, разглеждаше странното момче. Той не бе казал нищо по същество — само зададе няколко въпроса, които се сториха нелепи на Малянов (пък и не само на Малянов). Например ни в клин, ни в ръкав попита дали Захар влиза често в конфликт с началството, а Глухов — обича ли да седи пред телевизора. (Изясни се, че Захар с никого не влиза в конфликт, такъв му е характерът, а Глухов наистина седи пред телевизора, обича, даже не само обича, но и предпочита.)

Глухов хареса на Малянов. Всъщност Малянов не обичаше нови хора в стари компании, винаги се плашеше, че ще се държат не както трябва и заради тях ще стане неловко. Но с Глухов всичко беше наред. Някак изненадващо удобен и безвреден — мъничък, кльоцав, чипонос, със зачервени очи зад големите дебели очила. С влизането си с удоволствие изпи предложената от Вайнгартен чаша водка и нескрито се натъжи, щом разбра, че е последната. Когато го подложиха на кръстосан разпит, той изслушваше всекиго внимателно, по професорски наклонил глава надясно и втренчен от упор във всеки. «Не, не — отговаряше той, като че ли извинявайки се. — С мен нищо подобно не е имало. Ама моля ви се, аз даже не мога да си го представя!... Темата ли? Страхувам се, че е доста далеч от вашите: „Културното влияние на САЩ върху Япония. Опит за количествен и качествен анализ“... Да, сигурно някаква идиосинкразия, говорих с големи лекари, според тях — изключително рядък случай...» Изобщо с Глухов работата не стана, но все едно, добре бе, че дойде. Съвсем земен човек: пийна с добра глътка и поиска още, с детско удоволствие нагъна хайвера, предпочитал цейлонски чай, а най-много от всичко

обичал да чете криминалета. С предпазливо недоверие гледаше странното момче на Захар, понякога се усмихваше колебливо, изслуша с огромно съчувствие шантавите истории, даже започна да се чеше с двете ръце зад ушите, мърморейки: «Да, поразително... Невероятно!...» С една дума Глухов беше ясен — нито ясна информация можеше да чакаш от него, да не говорим пък за съвет.

Вайнгартен, както винаги в присъствието на Вечеровски, малко смали обема си. Започна да изглежда някак по-прилично, не крещеше и никого не наричаше бащице или браток. Впрочем последните зрънца хайвер ги изяде все пак той.

Захар изобщо не продума, ако не се броят късите отговори на неочакваните въпроси на Вечеровски. Даже не се наложи да разказва собствените си патила — направи го Вайнгартен. И съвсем спря да прави забележки на странния си син, само се усмихваше болезнено.

Седят и мълчат. Отпиват от изстиналия чай. Пушат. Гори разтопеното злато по прозорците на Битовия комбинат, сърпът на младата луна виси на тъмносиньото небе. Вайнгартен зашумоля с цигарения пакет, смачка го и попита с половин глас: «Кой има още цигари?» «Ето, заповядай...» — енергично и също шепнешком откликна Захар. Глухов дрънкаше с лъжичката.

Малянов погледна Вечеровски — седи в креслото, опънал и кръстосал крака, и старателно изучава ноктите на дясната си ръка. Погледна и към Вайнгартен. Вайнгартен разпалва цигарата си и през огненото ѝ връхче следи Вечеровски. И Захар гледа към Вечеровски. И Глухов. Малянов го досмеша. Виж ти, а какво всъщност очакваме от него? Да, математик. Вярно, голям математик. Дори да допуснем — много голям математик, световна величина. И какво от това? Като деца сме, направо като деца. Изгубили се в гората и с надежда примигват пред чичкото — дано той ги изведе.

— Ето всъщност всички съображения, които имаме — равно произнесе Вайнгартен. — Както виждате, очертават се най-малко две позиции... — Говореше, обърнат към всички, но следеше най-вече Вечеровски. — Митка е на мнение, че трябва да си обясним всичко в рамките на познатите ни природни явления. Аз пък смятам, че има намеса на абсолютно непознати сили. Така да се каже, на една страна възможното, на друга — фантастичното.

Тирадата прозвуча съвсем надуто. Вместо честно и просто да каже: Чичко, миличък, загубихме се, помогни... Ама не, видите ли, на него му трябва резюме, демек, и ние не пасем трева... Стой сега като глупак! Малянов взе чайника и тръгна към кухнята — от срам за Вайнгартен. Не чу за какво ставате дума, докато наливаше вода и постави чайника на газовия котлон. Когато се върна, Вечеровски говореше, като разглеждаше внимателно ноктите си — този път на лявата ръка:

«... и затова аз все пак поддържам вашата позиция, Валя. Наистина фантастичното трябва да обясняваме с фантастични средства. Смятам, че всички сте в прицела на вниманието на... м-м-м... да го наречем свръхцивилизация. Според мен това е вече утвърден термин за обозначаване на чужд разум, многократно по-могъщ в сравнение с човешкия...»

Вайнгартен дърпаше здравата, изстрелваше дима и ритмично, важно и съсредоточено кимаше.

— Защо те трябва да спрат точно вашите изследвания — продължи Вечеровски — е не само сложен въпрос, но и безсмислен. Работата е там, че човечеството, без само да подозира, е предизвикало контакт и вече не е самоуправляваща се система. Явно без да щем, сме настъпили по мазола някоя свръхцивилизация и тази свръхцивилизация си е поставила за цел оттук нататък да регулира нашия прогрес по свое усмотрение...

— Ама, Фил, почакай! — започна Малянов. — И ти ли не разбираш! Каква ти тук, по дяволите, свръхцивилизация! Каква е тази свръхцивилизация, която се мъкне подире ни като сляпо котенце. Каква е тази тъпотия... Моят следовател, неговият коняк... Мадамите на Захар... Къде е основният принцип на разума — целесъобразност, икономичност?

— Това са частни случаи, Дима — тихо рече Вечеровски. — Защо да мерим извънчовешката целесъобразност с човешки мерки? И после, представи си: с каква сила ти се пляскаш по бузата, за да убиеш един нещастен комар? Ами че с такава сила можеш да изтребиш наведнъж всички комари в окръга!

Вайнгартен вметна:

— Или например каква е целесъобразността от построяването на мост през реката от гледна точка на щуката?

— Не, не знам — каза Малянов. — Нелепо е някак.

Вечеровски почака малко и като видя, че Малянов се запъна, продължи:

— Ето какво исках да подчертая: при такава постановка на нещата вашите лични неприятности и проблеми отиват на втори план. Вече става дума за съдбата на човечеството... — И продължи побавно: — Е, може би не в съдбовния смисъл, но във всеки случай поне за неговото достойнство. Тъй че пред вас, Валя, стои задачата да защитите не просто вашата ревертаза, а изобщо съдбата на цялата наша планетарна биология. Или може би греша?

За пръв път в присъствието на Вечеровски Вайнгартен се изду до нормалните си размери. Кимна подчертано енергично, но каза съвсем не това, което очакваше Малянов. Той каза:

— Да, няма съмнение. Ние всички разбираме, че не става дума за нас лично. Става дума за стотици изследвания. Може дори за хиляди... Какво говоря — за перспективните изследвания изобщо!

— Тъй! — делово продължи Вечеровски. — Следователно предстои схватка. Тяхното оръжие е тайната, значи нашето оръжие трябва да е гласността! Какво да се направи на първо време? Да споделим събитията пред свои познати, които, от една страна, имат достатъчно фантазия, че да ни повярват, а, от друга — достатъчен авторитет, че да убедят колегите си, заемащи ръководни позиции в науката. По такъв начин ние косвено влизаме в контакт с правителството, получаваме достъп до средствата за масова информация и можем авторитетно да информираме човечеството. Първото ваше действие беше напълно правилно — вие се обърнахте към мен. Лично аз поемам задължението да убедя няколко големи математици, които са едновременно и големи администратори. Отначало ще се свържа, разбира се, с нашите, а след това — и с чуждестранни...

Той се оживи, изправи се в креслото и говори, говори, говори. Назова имена, звания, длъжности, достатъчно ясно определи към кого трябва да се обърне Малянов, към кого Вайнгартен. Човек би помислил, че вече дни наред размишлява над съставянето на подробен план за действие. Но колкото повече говореше, толкова повече Малянов униваше. И когато Вечеровски вече със съвсем непоносима разпаленост мина към втората част от програмата си, към възхвалата

— как обединеното от всеобща тревога човечество, сплотено в единен строй, с всичките мощности на планетата, ще даде отпор на свръхцивилизованите зложелатели, — Малянов усети, че не издържа, стана, отиде в кухнята и сложи нов чай. На ти един Вечеровски! На ти един мозък! Явно здравата се е стреснал бедничкият. Това, братче, не ти е да спориш за телепатия. И изобщо ние сами сме си виновни: Вечеровски това, Вечеровски онова, Вечеровски е мозък! А Вечеровски си е просто човек. Умен човек, разбира се, голям човек, но нищо повече. Като е за абстракция, силен е, но опре ли работата до обикновения животец... Обидно е, веднага застана на страната на Валка, а мен дори не ме изслуша както трябва... Малянов взе чайника и се върна в стаята.

А в стаята естествено Вайнгартен си правеше гаргара с Вечеровски. Защото уважението си е уважение, но когато човек дрънка врели-некипели, вече никакво уважение не му помага.

... Какво, Вечеровски да не си въобразява, че има работа с пълни идиоти? Може той, Вечеровски, да има в запас чифт авторитетни и в същото време малоумни академичета, които след половин шише са способни да приемат такава информация с ентузиазъм. Обаче лично той, Вайнгартен, не разполага с такива академичета. Той, Вайнгартен, има един стар приятел — Митка Малянов, от когото той, Вайнгартен, може да очаква съчувствие, още повече че самият Малянов се числи към пострадалите. И какво — посреща ли той неговия, на Вайнгартен, разказ с ентузиазъм? Или с интерес? Или поне със съчувствие? Друг път! Първото, което каза, беше: Вайнгартен лъже! Впрочем Малянов е прав за себе си. Него, Вайнгартен, го е страх дори да си помисли — да отиде с такава история при своя шеф, да речем, макар че шефът, това между другото, съвсем не е склерозирал, не е старомоден и е склонен към определена благородна лудост в науката...

— Ще дойдат санитарни да ни приберат — рече жаловито Захар. — Това е ясно. На вас нищо, а на мен отгоре на всичко ще ми лепнат и едно «сексуален маниак»...

— Почакай, Захар! — каза Вайнгартен с раздражение. — Не, Фил, честна дума, просто не мога да ви позная! Ами че ние веднага свършваме като учени, в същия този миг! И помен няма да остане от авторитета ни. И после, дявол да го вземе, дори да предположим, че се намерят един-двама наши съмишленици в академията, как ще отидат с

тази гламавщина пред правителството? Кой ще рискува? Дявол знае как трябва да раздрусаш някого, че да поеме такъв риск. А пък за човечеството наше, за нашите скъпи съпланетяни... — Вайнгартен махна с ръка и обърна към Малянов своите очи-маслини. — Налей ми по-горещичък — каза. — Гласност... Гласността, нали знаете, е нож с две остриета... — И шумно засърба чая, сегиз-тогиз избърсвайки с космата ръка потния си нос.

— На кого друг да наляя? — попита Малянов.

Стараеше се да не се обръща към Вечеровски. Наля на Захар, наля на Глухов. Наля на себе си. Седна. Беше му жал за Вечеровски, неудобно му стана. Правилно рече Валка: авторитетът на учения е много крехка работа. Една неуместна реч — и къде го сега авторитета ти, Филип Павлович?

Вечеровски се сгъна в креслото и зарови лице в дланите си. Това вече беше нетърпимо. Малянов започна:

— Разбираш ли, Фил, всички твои предположения... тази програма за действие... на теория всичко може да е правилно. Но на нас сега теории не ни трябва. На нас ни е нужна такава програма, която може да се реализира в конкретните, в реалните условия. Разбираш ли, твоята програма сигурно е подходяща за някое човечество, но в никакъв случай не за нашето, земното имам предвид. Нашето на нищо такова няма да повярва! Знаеш ли кога ще повярва в свръхцивилизацията? Когато тази свръхцивилизация слезе до нашето равнище и започне от бръснещ полет да изсипва отгоре бомби. Тогава вече ще повярваме, тогава вече ще се обединим, даже пак не веднага, в началото сигурно ще си правим кал един на друг.

— Точно така! — рече Вайнгартен с неприятен глас и се ухили. Замълчаха.

— А пък моят шеф е жена — каза Захар. — Много мила, умна, но как да ѝ разкажа тези работи за мен...

И пак задълго млъкнаха, сегиз-тогиз отпивайки от чая. След това Глухов тихо проговори:

— Какъв чай — прелест! Майстор сте, Дмитрий Алексеевич, отдавна не съм пил такъв чай. Да... Да-да. Разбира се, всичко е трудно, неразбираемо... А, от друга страна — небе, луната погледнете каква е, чай, цигари... Всъщност какво повече му трябва на човек? По телевизията дават многосериен криминален филм, никак не е лош...

Не знам, не знам... Ето вие, Дмитрий Алексеевич, за звездите, за междузвездния газ... А какво ви засягат те? Ако помислиш, нали е тъй? Някакво там надзъртане, така ли е? И ви плясват през ръцете, та да не надзъртате... Пийте си чайчето, гледайте телевизия... Небето не е да надзърташ в него. Небето е да му се любоваш...

И тогава момчето на Захар звънко и тържествено обяви:

— Хитрец си ти!

Малянов помисли, че се отнася за Глухов, но сбърка. Момчето, примижало като възрастен, гледаше Вечеровски и му се заканваше с оклепан в шоколад показалец. «Тихо, тихо...» — безпомощно го укори Губар, а Вечеровски изведнъж вдигна глава и зае първоначалната си поза — изтегна се в креслото, опъна напред крака и ги кръстоса. Червеникавото му лице беше спокойно.

— И така — започна той. — Радостен съм да констатирам, че хипотезата на другаря Вайнгартен ни води към безизходица, очевидна и с невъоръжено око. Ясно е, че към точно такава безизходица ни водят и хипотезите за легендарния Съюз на деветимата, за тайнствения разум, укриващ се в бездните на Световния океан и изобщо за каквато и да било разумно действаща сила. Ще бъде прекрасно, ако млъкнете поне за минутка и поразмислите, за да се убедите колко съм прав.

Малянов машинално въртеше лъжичката в чашата и си мислеше: Виж го ти мръсника как великолепно ни изпързалия! Защо? Какъв беше онзи спектакъл?... Вайнгартен гледаше право пред себе си, пулеше се, едрите му, облени в пот бузи заплашително потръпваха. Глухов тревожно оглеждаше всички подред, а Захар просто чакаше търпеливо — очевидно драматизмът на минутата мълчание изобщо не го засягаше.

След малко Вечеровски продължи:

— Обърнете внимание: за обясняването на фантастичните събития ние се постаряхме да привлечем различни съображения, фантастични наистина, но все пак лежащи вътре в сферата на нашите съвременни представи. Това не ни даде нищо. Абсолютно нищо. Валя го доказва съвсем убедително. Затова явно няма смисъл... бих казал, още повече няма смисъл да привличаме каквито и да е било съображения извън сферата на съвременните представи. Да речем, хипотезата за бога... или нещо друго... Извод?

Вайнгартен трескаво обтри лицето си с шепа и нетърпеливо отпи от чая. Малянов попита обидено:

— Ти какво, нарочно ли ни разиграваше?

— А какво друго ми оставаше? — откликна Вечеровски, вдигнал дяволските си рижи вежди до самия таван. — Безсмислено е да се поставя въпросът: Съюз на деветимата или ония от Тау на съзвездието Кит? Както постъпихте вие. Има ли разлика? За кой дявол спорим? Какъвто и да е отговорът, практическа програма за действия от това не става. Дали ти е изгоряла къщата, дали е отнесена от ураган или от наводнение — трябва да се мисли не какво точно се е случило с нея, а къде ще се живее, как ще се живее, какво ще правим по-нататък...

— Искаш да кажеш... — започна Малянов.

— Искам да кажа — продължи Вечеровски с твърд глас, — че с вас не се е случило нищо интересно. Няма над какво да се размишлява, няма какво да се изследва, няма какво да се анализира. Цялото ваше търсене на причината е празно любопитство. Трябва да се мисли за по-нататък. А това е много по-сложно, отколкото да се фантазира за цар Ашока^[1]. Никой няма да ви помогне. Никой няма да ви посъветва. Никой няма да решава вместо вас. Нито академиците, нито даже цялото прогресивно човечество... По този въпрос Валя беше съвсем точен.

Той стана, наля си чай и пак се върна в креслото си — нетърпимо уверен, изпънат, небрежно-елегантен, като на дипломатически прием. И чашката държи така — като обигран пер на файф-о-клок при кралицата...

Момченцето изрецитира на висок глас:

— «Ако болният пренебрегне съветите на лекарите, не се лекува редовно, злоупотребява с алкохол, след около пет-шест години вторичният период се сменя с третичен — последен...»

Наведнъж Захар рече с болка:

— Добре де, защо? Защо точно с мен, с нас?

Вечеровски леко постави чашката в чинийката, а чинийката на масата пред себе си.

— Защото векът ни ходи в черно — обясни той, като обърсваше сиво-розовите си като на кон устни с белоснежна кърпичка. — Той носи цилиндър висок, а ние все тичаме, тичаме, а подир туй, щом

удари часът на бездействието, часът да напуснем шума всекидневен, тогава идва при нас раздвоението и не мечтаем ний вече за нищо.

— Пфу, какъв си! — рече Малянов, а Вечеровски нададе самодоволно марсианско ръмжене.

Вайнгартен изрови от препълнения пепелник по-дълъг фас, мушна го в дебелиите си устни, драсна клечка и няколко секунди седя така, вперил очи в огънчето.

— Наистина — произнесе той — не е ли все едно каква точно сила... ако тя категорично превишава човешката. — Запали цигарата. — Буболечка, върху която е паднала тухла, или буболечка, върху която е паднала монета... Само че аз не съм буболечка! Аз мога да избирам!

Захар го гледаше с надежда, но Вайнгартен млъкна. Да избирам, помисли си Малянов. Лесно е да се каже — да избирам.

— Лесно е да се каже «да избирам» — започна Захар, но в същия миг заговори и Глухов.

— Всичко е ясно! — рече Глухов с необичайно вдъхновение. — Нима не разбирате какво трябва да се избере? Трябва да се избере животът! Не вашите там телескопи, не епруветките... Да им приседнат дано тези ваши телескопи! Разните там дифузни газове! Трябва да се живее, трябва да се обича, трябва да усещаш природата — да я усещаш, а не да ровичкаш в нея! Когато сега видя дърво или храст, аз чувствавам, аз знам — това е мой приятел, ние съществуваме един за друг, ние сме нужни един на друг...

— Сега ли? — гръмогласно попита Вечеровски.

Глухов се сепна.

— Моля? — измърмори той.

— Ами че ние с вас се познаваме, Владлен Семьонович — рече Вечеровски. — Спомняте ли си — Естония, школата по математическа лингвистика... Сауната, бирата...

— Да, да — каза Глухов и наведе поглед. — Да.

— Тогава бяхте съвсем различен.

— Ех, че кога беше то... — измърмори Глухов. — Нали знаете, и бароните стареят.

— Но бароните и воюват — рече Вечеровски. — Не беше толкова отдавна.

Глухов мълчаливо разпери ръце.

Малянов не разбра всичко от тази интермедия, но имаше нещо в нея, нещо неприятно, едва ли току-така си размениха тези думи. А Захар като че ли подразбра, подразбра някак посвоему, почувствува в този разговор обида към самия себе си, някакво оскърбление, защото изведнъж с изумителна рязкост, почти злобно се нахвърли на Вечеровски:

— Те убиха Снеговой! Лесно ви е, Филип Павлович, да мъдрувате, не са ви стиснали за гърлото, добре ви е!

Вечеровски кимна.

— Да — каза той. — На мен ми е добре. Добре ми е, и на Владлен Семьонович също му е добре. Така ли е, Владлен Семьонович?

Малкото удобно човече с червеникави заешки очи зад дебелия стъкла на старомодните очила със стоманени рамки пак мълчаливо разпери ръце. После стана и без да погледне към никого, каза:

— Моля да ме извините, приятели, но ми е време да си ходя. Късно е...“

[1] Древноиндийски цар (272–232 г. пр.н.е.). — Б.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

15. „... Искаш ли да пренощуваш при мен? — попита Вечеровски.

Малянов миеше съдовете и обмисляше предложението. Вечеровски не го препираше да отговори. Пак отиде в гостната, известно време се повъртя там, върна се с купчина отпадъци в прогизнал вестник и ги хвърли в кофата. След това взе парцал и започна да бърше кухненската маса.

След днешните събития и разговори никак не му се искаше да остава сам. От друга страна пък, да изоставиш апартамента си и да се ометеш е някак неудобно, какво да си кривим душата — направо срамно. Излиза, че онези все пак ме изгонват, помисли си той. Аз не мога да спя в чужди къщи, даже у приятели. Даже у Вечеровски. Изведнъж съвсем осезателно долови аромата на кафе. Крехка като листец от роза чашчица, а в нея вълшебната напитка а ла Вечеровски. Но ако си помислиш, защо пък през нощта — кафе се пие сутрин.

Той изплакна последната чиния, постави я на сушилката, надвнатри избърса калта по линолеума и отиде в голямата стая. Вечеровски седеше във фотьойла, обърнал лице към прозореца. Небето беше розово, поръсено със златисто, нова луна, почти като върху минаре, висеше точно над покрива на дванайсететажния блок. Малянов взе стол, също го обърна към прозореца и седна. Между тях беше бюрото, което Вечеровски беше подредил: книгите бяха на прегледни купчинки, от праха нямаше и следа, трите молива и писалката прилежно лежах до календара. Изобщо, докато Малянов се бе занимавал със съдовете, Вечеровски бе придал на стаята напълно необичаен блясък — само не бе минал с прахосмукачката, но за сметка на това бе успял да остане елегантен, огладен, без нито едно петънце по кремавия костюм.

Мълчаха и гледаха как един по един угасват прозорците на отсрещния блок. Отнякъде се появи Калям, измяука, скочи връз коленете на Вечеровски, нагласи се и замърка. Вечеровски бавно го

галеше с дясната си длан, без да откъсва поглед от светлината зад прозорците.

— Сменя си козината — предупреди Малянов.

— Няма значение — тихо отговори Вечеровски.

Млъкнаха. Сега, когато ги нямаше потния червендалест Вайнгартен, напълно смазания от ужас Захар с неговото кошмарно дете, необикновения и в същото време загадъчен Глухов, когато наблизо беше само Вечеровски, безкрайно спокоен, безкрайно самоуверен, неочакващ от никого никакви свръхестествени решения — сега всичко минало изглеждаше даже не сън, а по-скоро някаква ексцентрична повест, и ако това наистина се бе случило, поне беше отдавна, и всъщност не се случи, а едва бе започнало да се случва, а после бързо свърши. Малянов дори усети някакъв смътен интерес към този полулитературен герой: получил ли е той в края на краищата своите петнайсет години или всичко...“

16. „... си спомних за Снеговой, за пистолета в пижамата и за печата на вратата.

— Слушай — казах. — Нима те са убили Снеговой?

— Кои? — не веднага реагира Вечеровски.

— Е... — започнах и млъкнах.

— Съдейки по всичко, Снеговой се е застрелял сам — рече Вечеровски. — Не е издържал.

— Какво не е издържал?

— Натиска. Направил е своя избор.

Не е ексцентрична повест! Отново усетих познатото вцепенение вътре, качих крака на фотьойла и обгърнах коленете си. Така се стиснах, че хрущялите ми изпукаха. Това съм аз, това се случва с мен. Не с Иван — царския син, не с Иванушка глупака, а с мен. На Вечеровски му е добре...

— Слушай — изцедих през зъби. — Вие какво там с Глухов? Някак странно си говорихте.

— Ядоса ме — отвърна Вечеровски.

— С какво?

След пауза:

— Страхува се да остане сам.

— Разбирам — отвърнах.

— Ядосва ме не изборът му — започна Вечеровски бавно, сякаш размишляваше на глас. — Но защо през цялото време се оправдава? И не само се оправдава, ами се опитва да вербува и други. Срам го е да бъде слаб между силни, иска и другите да станат слаби. Мисли, че така ще му бъде по-леко. Може и да е прав, но такава позиция ме вбесява!

Слушах го зяпнал, а когато млъкна, внимателно попитах:

— Искаш да кажеш, че Глухов също е... под натиск?

— Бил е под натиск. Сега е смазан.

— Чакай, чакай... Моля те!

Той бавно обърна лице към мен.

— А ти не разбра ли? — попита.

— Откъде? Той рече... С тези уши чух... Ами то просто се вижда, че човечецът и хабер си няма... Очевидно е!

Впрочем вече не ми се струваше чак толкова очевидно, даже напротив.

— Значи ти не разбра — произнесе Вечеровски, като ме разглеждаше с любопитство. — Хм... А Захар разбра. — Той за пръв път тази вечер извади лулата и плика с тютюн и се зае флегматично да я пълни. — Странно, че не разбра... Впрочем ти явно беше доста разстроен. Съди сам: обича човекът криминалета, обича да поседи пред телевизора, точно днес е поредната серия на този жалък филм... и изведнъж оставя удобното си местенце и се понася към напълно непознати хора — защо? За да им се оплаче от главоболието си? — Той драсна клечка и започна да разпалва лулата. Жълто-червеното огънче заигра в съсредоточено присвитите му очи. Плъзна ароматичен дим. — И освен това — веднага го познах. Впрочем не веднага... Доста се е променил. Беше един живак — енергичен, шумен, сприхав, никакъв русоизъм, никакви чашчици. Отначало просто го съжалих, но когато захвана да рекламира своите нови възгледи, побеснях...

Той млъкна и се зае единствено с лулата си.

Отново се свих на топка. Ето, значи, как става — просто смазват човека. Остава жив, но вече го няма. Изродена материя. Изроден дух... Не издържа. Майка му стара, сигурно има и такъв натиск, на който никакъв човек не може да издържи.

— Значи ти осъждаш и Снеговой? — попитах.

— Аз никого не осъждам — възрази Вечеровски.

— Ама се ядосваш, ето на, заради Глухов.

— Не ме разбра — с леко нетърпение рече Вечеровски. — Мен ме ядоса не изборът на Глухов. Какво право имам да укорявам човек за избора му, щом е останал сам срещу другите, без помощ, без надежда... Дразни ме поведението на Глухов след избора. Повтарям: той се срамува от своя избор и затова — само заради това! — се опитва да съблазни и другите за своето верую. Тоест подсилва и без това могъщата сила. Разбра ли ме?

— С ума си да — казах.

Исках да добавя, че бихме могли да разберем и Глухов, а като го разберем — да му простим, че всъщност Глухов изобщо е извън сферата на анализа, той вече е в сферата на милосърдието, но внезапно почувствах, че повече не мога да говоря. Тресеше ме. Без помощ и без надежда... Без помощ и без надежда... Защо аз? Заради какво? Какво съм им направил?... Трябваше да поддържам разговора и затова казах през зъби:

— В края на краищата съществува такъв натиск, който никой не може да издържи.

Вечеровски отвърна нещо, но не го чух или не го разбрах. Внезапно осъзнах, че вчера все още бях човек, член на социума, имах свои грижи и неприятности, но докато спазвах законите, наложени от социума — а това не е чак толкова трудно, — докато спазвах тези закони, от всички представими опасности добре ме пазеха милицията, армията, профсъюзите, общественото мнение, приятелите, дори семейството, после хоп — нещо се измени в околния свят и аз се превърнах в самотна кротушка, притаила се в подмола, а наоколо се движат, блуждаят чудовищни размазани сенки, които дори нямат нужда от озъбените си челюсти — достатъчно е леко мръдване на плавника, за да ме стрият на прах, да ме смажат, да ме превърнат в нищо... И аз трябва да осъзная, че докато съм в подмола, няма да ме закачат. Още по-страшно: отделили са ме от човечеството, както отделят овца от стадо, за да я замъкнат нанякъде, неизвестно накъде, неизвестно защо, а стадото, без да подозира, продължава по своя път все по-далеч и по-далеч... Ако бяха войнствени пришълци, ако беше страшна, разрушителна агресия от космоса, от глъбините на океана, от четвъртото измерение, колко по-леко щеше да ми бъде! Щях да съм един от многото, щях да имам място, щях да имам работа, щях да бъда

в редиците! А така ще угасвам пред очите на другите и никой нищо няма да забележи! Слава богу, че поне Ирка я няма. Слава богу, че нея поне това не я засяга... Глупости! Глупости! Тъпотии! С все сила затресох глава и задърпах косите си. И целият този кошмар само защото се занимавам с дифузната материя!

— Вероятно да — каза Вечеровски.

Погледнах го с ужас, но после долових, че моят вопъл още кънти в ушите ми.

— Слушай, Фил, в цялата тази работа няма никакъв смисъл! — рекох отчаяно.

— От човешка гледна точка никакъв — съгласи се Вечеровски. — Но нали хората нямат нищо против твоите занимания.

— А кой има?

— Старата песен на нов глас! — въздъхна Вечеровски с такъв нетипичен за него глас, че се разхилих. Нервно. Истерично. И дочух в отговор самодоволното марсианско ръмжене.

— Я всички да вървят по дяволите! — рекох. — Да пийнем чай.

Страхувах се, че точно сега Вечеровски ще каже — време е, утре имам изпити, или — ще довършвам последната глава, затова бързо добавих:

— Хайде, а? Скрил съм тук една кутия с бонбони. Защо, викам си, да хрантутя Вайнгартен...

— С удоволствие — отвърна Вечеровски и с готовност се надигна.

— Знаеш ли, като мислиш, мислиш... — говорех, докато отивахме към кухнята, докато напълних и сложих на котлона чайника. — Мислиш, мислиш и пред очите ти плувва мрак. Не бива така, не бива. Ето тия неща погубиха Снеговой, сега вече го разбирам. Седи си сам-самичък в апартамента, всички лампи светят — и каква полза? Не можеш да победиш този мрак с лампи. Мислиш си така, разсъждаваш, после нещо щраква в главата ти — и край... Човек не бива да губи чувството си за хумор. Ами че то е смешно: такава мощ, такава енергия — и всичко това, за да попречат на човека да разбере какво става, когато звездата попадне в облак от прах... Честна дума, ти само помисли, Фил! Смешно е, нали?

Вечеровски ме гледаше някак странно.

— Знаеш ли, Дима — рече той, — хумористичният аспект на положението изобщо не ми беше хрумвал.

— Не, честна дума... Представи си само... Събират се онези там и започват да пресмятат: за изследване на прешленестите червеи профукваме сто мегавата, за прокарването на еди-кой си проект — седемдесет и пет мегавата, а за сплашването на Малянов стигат и десет. А някой възразява: десет са малко! Трябва да го шашардисаме с телефонни обаждания — това първо. Да му пробутаме коняк с мадама — второ... — Седнах и стиснах ръце между коленете си. — Не, каквото щеш разправяй, ама е смешно.

— Да — съгласи се Вечеровски. — Смешно! Ама не твърде. Бедничко ти е въображението, Дима. Чудя, се как ти е хрумнало за мехурите.

— Какви мехури! — възразих. — Не е имало никакви мехури. И няма да има. Я не ме будалкайте, гражданино началник, нищо не съм видял, нищо не съм чул, гаджето Нинка ще потвърди, не съм бил там... И изобщо аз си имам планова тема — инфрачервен спектрометър, а всичко останало е интелегентски напъни, галилеев комплекс...

Млъкнахме. Чайникът тихичко закъркори, готов да кипне, и започна да прави «пф-пф-пф».

— Добре — казах. — Бедно въображение. Моля. Но съгласи се — ако махнеш неприятните подробности, всичко става адски интересно. Излиза, че те все пак съществуват. Толкова приказки, толкова предсказания, толкова лъжи... Идиотски чинии измисляха, баалбекски тераси, а те все пак съществуват. Само че съществуват не така, както си мислехме... Между другото винаги съм бил сигурен, че те най-накрая ще се покажат и по нищо няма да приличат на онова, което сме съчинили за тях...

— Кои са тези «те»? — разсеяно попита Вечеровски. Разпалваше поугасналата лула.

— Пришълците — рекох. — Или по научному — свръхцивилизацията.

— Аха — каза Вечеровски. — Разбирам. Наистина никои още не се е сетил, че ще приличат на мадами със странно поведение.

— Добре де! — Станах и започнах да нареждам на масата всичко за чая. — Моето въображение е бедно, ама ти, изглежда, изобщо нямаш.

— Изглежда — съгласи се Вечеровски. — Аз не мога да си представя нещо, което според мен не съществува. Например флогистона, тъй наречения топлород... Или, да речем, световния етер... Ама не, ти сложи нов чай, моля те. Не се стискай.

— Аз си знам — озъбих се. — Та какво, казваш, флогистона?

— Никога не съм вярвал във флогистона. И никога не съм вярвал в свръхцивилизациите. А флогистонът, и свръхцивилизациите са твърде човешки неща. Като при Бодлер. Прекалено човешко, значи животинско. Не от разума, от неразумността...

— Ама чакай! — казах, щръкнал с чайника в едната ръка и с кутия цейлонски чай в другата. — Ти самият призна, че имаме работа със свръхцивилизация.

— Съвсем не — рече Вечеровски невъзмутимо. — Вие твърдите, ме имате работа със свръхцивилизация. А аз се възползвах от това обстоятелство, за да ви вкарам в правия път.

— Чакай — прекъснах го. — Бонбоните!

Извадих от хладилника разкошна кутия «Дама пика».

— Виждаш ли!

— О! — възкликна Вечеровски с уважение.

Наченахме кутията:

— Привет от свръхцивилизацията! — извиках. — Да, та какво говореше ти? Съвсем ме оплете... И какво, значи след цялата работа ти продължаваш да твърдиш...

— Тъхъ — отвърна Вечеровски. — Твърдя. Винаги съм смятал, че няма никакви свръхцивилизации. А сега, след цялата работа, както ти се изрази, започвам да схващам защо няма.

— Почакай, почакай... — и оставих чашката. — Защо и тъй нататък — всичко това е теория, а ти ми кажи на мен... Ако не е свръхцивилизация, ако не са пришълци в най-широкия смисъл, тогава кой? — Бях нервен. — Знаеш ли нещо или се развличаш с парадокси? Един се застреля, другото са направили на медуза... Какво ни баламосваш!

Не, дори с невъоръжено око се виждаше, че Вечеровски нито се развлича с парадокси, нито баламосва. Лицето му изведнъж посивя, угасна и го овладя някакво огромно, скривано досега, но вече освободено напрежение, или може би вироглавство — жестоко, яростно вироглавство. Вече не приличаше на себе си. Обикновено

лицето му е вяло, с някаква сънлива аристократична отпуснатост, а сега просто се вкамени. И пак ме достраша. За пръв път си помислих, че Вечеровски седи тук съвсем не защото иска да ме подкрепя морално. И съвсем не затова ме покани да пренощувам при него, да поживея там, да поработя. И макар да ме достраша, изпитах прилив на жалост към него, без никакво основание, само от някакви смътни подозрения и от това как се промени лицето му.

В същия миг ни в клин, ни в ръкав си спомних, че преди три години Вечеровски лежа в болницата, за малко, бързо го изписаха...“

17. „... неизвестна по-рано форма на доброкачествен тумор. Само след година. Научих едва миналата есен, пък се срещаме всеки божи ден, пиехме кафе, слушах марсианското му ръмжене, оплаквах му се, че ме мъчат циреи. И нищо, ама нищичко не подозирах...

И сега, обладан от неочакваното съжаление, не издържах и му казах, макар да знаех, че е безсмислено, че няма никаква полза.

— Фил — казах, — ти също ли си под натиск?

Разбира се, не ми обърна внимание. Просто не ме чу. Лицето му се освободи от напрежението и отново потъна в своята аристократична отпуснатост, рижите му вежди се изкачиха на местата си и той енергично заработи с угасващата лула.

— Изобщо не ви баламосвам — рече той. — Вие сами се баламосвате. Сами си измислихте тази свръхцивилизация и не щете да осъзнаете, че този вариант е прекалено прост — съвременна митология и нищо повече.

Настръгнах. Още по-сложно ли? Значи и още по-лошо? Повече накъде...

— Ти поне си астроном — продължи той с укор. — Ти поне трябва да знаеш основния парадокс на ксенологията...

— Знам го — отвърнах. — В своето развитие всяка цивилизация с голяма вероятност...

— И тъй нататък — прекъсна ме той. — Ние неизбежно трябва да наблюдаваме следи от тяхна дейност, но не наблюдаваме такива следи. Защо? Защото няма свръхцивилизации. Защото превръщането на цивилизацията в свръхцивилизация — бог знае защо — не става!

— Да-да — рекох. — Разумът се погубва в ядрени войни. Това са празни приказки.

— Естествено, че са празни приказки — спокойно се съгласи той. — И това е прекалено просто, прекалено примитивно, в сферата на привичните представи...

— Не бързай — спрях го аз. — Какво повтаряш като папагал: примитивно, та примитивно... Разбира се, ядрената война е нещо примитивно. Но в действителност сигурно не е толкова просто... Генетични болести... някаква апатия от битието... преориентация на целите... Има много литература по въпроса. Аз например смятам, че проявите на свръхцивилизациите имат космически характер, просто не можем да ги различаваме от естествените космически явления. Или, ако щеш, нашият случай — защо да не е тяхна проява?

— Човешко е, прекалено човешко — мърмори Вечеровски. — Открили са, че земяните са пред прага на космоса и уплашени от съперничеството, са решили да ни спрат — така ли?

— Защо пък не?

— Защото е роман! По-точно — много романи в ярки евтини корици! Това са опити да наденеш фрак на октопод. При това не на какъв да е октопод, а на октопод, който изобщо не съществува.

Вечеровски отмести чашата, подпря лакът на масата, облегна брада връз юмрука си и вдигнал рижи вежди, се загледа някъде над мен.

— Виждаш ли колко е забавно — рече той. — Уж преди два часа се разбрахме: няма значение каква сила действа върху вас, важното е как да се държиш под натиска. Но сега явно ти изобщо не мислиш за това, ти упорито, пак и пак се опитваш да идентифицираш тази сила. И всеки път вироглаво се връщаш към хипотезата за свръхцивилизацията. Ти си готов да забравиш, даже вече забрави своите собствени малки възражения срещу тази хипотеза. И аз горе-долу разбирам защо се получава така. Някъде в подсъзнанието ти дреме идеята, че всяка свръхцивилизация е все пак цивилизация, а две цивилизации винаги ще намерят начин да се разберат, ще намерят някакъв компромис и вълка да нахранят, и агнето да запазят. А в най-лошия случай — сладичко да се покориш на враждебната, но импозантна сила, благородно да отстъпиш пред противника, достоен за такава победа, а после — какво ли не става по света! — може и

награда да получиш за своето разумно покорство... Не се пули насреща ми, моля те. Казах: това е в подсъзнанието ти. И не само в твоето — това просто е много, много човешко. Отрекохме се от бога, но още не можем да стъпим на собствените си крака без патерици. А се налага! Трябва да се научим. Защото във вашето положение не само нямате приятели. Вие сте толкова самотни, че нямате и врагове! Ето кое за нищо на света не искате да разберете.

Вечеровски млъкна. Опитах се да смея тази неочаквана реч, опитах се да намеря аргументи, за да възразя, да заспоря, с пяна на уста да докажа... какво? Не знам. Той е прав: не е позор да отстъпиш на достоен противник. Тоест не той мисли така. Аз мисля така. Тоест не мисля, сега си го помислих — след като той спомена. Но аз наистина си въобразявам, че съм генерал на разбита армия и обикалям под дъжда от снаряди да намеря генерала-победител, за да му връча своята шпага. И ме терзае не толкова самото поражение, колкото проклетото обстоятелство, че не мога да намеря врага.

— Как така нямаме врагове? — казах накрая. — Все пак всичко това е в нечия изгода.

— А в чия изгода е — лениво отвърна Вечеровски — камък близо до повърхността на Земята да пада с ускорение девет запетая осемдесет и едно?

— Не те разбрах.

— Той пада с такова ускорение, нали?

— Да.

— Но ти не дърпаш свръхцивилизацията за ушите, за да обясниш този факт.

— Чакай... Какво общо има...

— Кому е изгодно камъкът да пада с точно такова ускорение? Кому?

Налях си чай. Оставаше ми просто да събера две и две, но въпреки това аз нищо не разбирах.

— Искаш да кажеш, че имаме работа с някакво стихийно бедствие, така ли? С природно явление?

— Да речем — отговори Вечеровски.

— А, ти какво, миличък... — вдигнах ръце, бутнах чашата и залях цялата маса. — По дяволите!

Докато бършех масата, Вечеровски все така лениво продължи:

— Опитай да се откажеш от епициклите, опитай да поставиш в центъра не Земята, а Слънцето. Изведнъж ще видиш колко по-просто става.

Хвърлих мокрия парцал в мивката.

— Тоест ти имаш собствена хипотеза?

— Да, имам.

— Кажи я. А защо не я каза веднага? Докато беше тук Вайнгартен.

— Видиш ли... Всяка нова хипотеза има недостатъка, че моментално предизвиква цял куп спорове. А аз никак не исках да споря. Исках само да ви убедя, че сте поставени пред избор и че всеки сам трябва да направи своя избор. Явно не успях. А моята хипотеза можеше да стане допълнителен аргумент, защото нейната същност... по-точно единственият практически извод от нея е, че сега нямате не само приятели, но и врагове. Значи може и да съм сбъркал. Сигурно трябваше да подхвана уморителна дискусия, но тогава поне щяхте ясно да разберете своето истинско положение. А нещата според мен стоят така...

Не мога да кажа, че не разбрах хипотезата му, но не бих твърдял и че я разбрах докрай. Не мога да кажа, че хипотезата ме убеди, но, от друга страна, тя обхващаше всички случаи с нас. Нещо повече, тя обхващаше всичко, което е ставало, става и ще става във Вселената и в това, ако щете, се криеше нейната слабост. В нея имаше нещо от логиката, че връвта е просто връв.

... Ако съществуваше само законът за ненамаляване на ентропията, щеше да се възцари хаос. Но, от друга страна, ако съществуваше или поне преобладаваше само непрекъснато усъвършенстващият се и всемогъщ разум, структурата на мирозданието също щеше да се наруши. Това, разбира се, не означава, че мирозданието ще стане по-лошо или по-добро, то просто ще стане друго, тъй като непрекъснато развиващият се разум може да има само една цел: да изменя природата на Природата. Затова самата същност на «закона на Вечеровски» е в това, че се поддържа равновесие между нарастването на ентропията и развитието на разума. По тази причина няма и не може да има свръхцивилизация, защото под свръхцивилизация ние разбираме точно разум, развил се до такава степен, че вече преодолява закона за намаляване на ентропията в

космични мащаби. И това, което става днес с нас, не е нищо друго, освен първата реакция на Мирозданието срещу човечеството, заплашващо да се превърне в свръхцивилизация. Мирозданието се защитава.

Не ме питай, говореше Вечеровски, защо точно Малянов и Глухов се оказаха първите лястовички на бъдещите катаклизми. Не ме питай каква е физическата природа на сигналите, разтревожили ония ъгълчета на мирозданието, където Глухов и Малянов са захванали своите съдбовни изследвания. С една дума не ме питай за механизмите на действие на този закон — нищо не знам по въпроса, както никой нищо не знае например за механизмите на действие на закона за запазване на енергията. Просто всички процеси протичат така, че след милиард години работите на Малянов и Глухов, съчетали се с милиони и милиони други работи, да не доведат до свършека на света. Имам предвид не свършека на света изобщо, а свършека на онзи свят, който е съществувал и преди милиард години и който Малянов и Глухов, без нищо да подозират, заплашват със своите микроскопични опити да преодолеят ентропията...

Горе-долу така — не знам дали правилно или не съвсем правилно, а може би и съвсем неправилно — аз разбрах неговата хипотеза. Дори не започнах спор. И без това цялата история беше отчайваща, а от този ъгъл тя ставаше толкова безнадеждна, че просто не знаех какво да кажа, какво отношение да взема и изобщо за какъв дявол да живея! Господи! Малянов Д. А. срещу Мирозданието! Това вече не е дори буболечка под тухла! Не е дори вирус в ядрото на Слънцето!

— Слушай — казах. — Ако е така, защо да дрънкаме! Да вървят по дяволите тези мои проклети М-кухни... Избор! Че какъв избор можеш да имаш!

Вечеровски бавно свали очилата си и започна да трие с кутре ожулената основа на носа си. Той много дълго, уморително дълго мълча. А аз чаках. Защото шестото чувство ми подсказваше: не може Вечеровски да ме зареже, никога не би го направил, никога не би ми разказал всичко това, ако не съществува някакъв изход, някакъв вариант, някакъв все пак — дявол да го вземе! — избор. После спря да масажира носа си, отново сложи очилата и тихо произнесе:

— «Рекоха ми, че този път ще ме отведе до океана на смъртта и аз наред пътя свърнах обратно. И оттогава пред мен извиват само криволичещи и глухи околни пътеки...»

— И какво? — попитах.

— Да повторя ли?

— Повтори.

Той повтори. Идеше ми да заплача. Скочих, налях чайника и пак го поставих на котлона.

— Хубаво е, че на света има поне чай — казах. — Иначе отдавна щях да се въргалям пиян под масата.

— А аз все пак предпочитам кафе — каза Вечеровски. Тогава чух, че в бравата на входната врата някой върти ключ.

Сигурно съм пребледнял, може дори да съм станал морав, защото Вечеровски уплашено се наведе към мен и тихо каза:

— Спокойно, Дима, спокойно... Аз съм тук.

Едва го чух.

В антрето се откряна врата, зашумоляха дрехи, чуха се бързи стъпки, Калям нададе безумен крясък и — докато аз седях все така вкаменен — задъханият глас на Ирка произнесе «Калямуска». И веднага след това:

— Димка!

Не помня как съм излетял в антрето. Сграбчих Ирка, притиснах я (Ирка! Ирка!), долових уханието на познатия парфюм, бузите ѝ бяха мокри и тя също повтаряше странно: «Жив си, господи!... Какво ли не си помислих, Димка! Димка!» После се опомнихме. Или поне аз се опомних. Тоест окончателно осъзнах, че е дошла, че е тя, какво ми бръщолеви. И моят аморфен каменен ужас се смени с напълно конкретен житейски страх. Отдръпнах се, вгледах се в разплаканото ѝ лице (дори не беше гримирана) и попитах:

— Какво се е случило, Ирка? Защо си тук? Ами Бобка?

Не ме чу. Беше стиснала ръката ми, трескаво шареше с мокри очи по лицето ми и повтаряше:

— Едва не полудях... Мислех, че вече няма да успея... Какво става...

Без да си пускаме ръцете, ние влязохме в кухнята, сложих я на моята табуретка, а Вечеровски мълчаливо ѝ наля силен чай направо от чайника. Тя отпи жадно и разля половината върху шлифера си. Бяла

като платно. Толкова отслабнала, че сякаш беше друга. Очите ѝ зачервени, косата — разрешена. Разтресе ме и трябваше да се облегна на мивката.

— С Бобка ли нещо? — изстенах, едва въртейки език.

— С Бобка ли? — повтори тя безсмислено. — Какво общо има тук Бобка? Заради теб едва не полудях, заради теб... Какво се е случило? — неочаквано кресна тя. — Болен ли си? — Отново ме огледа от глава до пети. — Здрав си като бик!

Почувствувах, че долната ми челюст увисва и затворих уста. Нищо не разбирах. Вечеровски съвсем спокойно попита:

— Научила си нещо лошо за Дима?

Ирка престана да ме оглежда и се извърна към него. После изведнъж скочи, изтича в антрето, мигом се върна и започна да рови в чантата си:

— Вижте... вижте какво получих... — Гребенче, гилза с червило, някакви листчета и кутийка, пари. — Господи, къде е! Аха! — тя хвърли чантата на масата, бръкна с разтреперана ръка в джоба на шлифера си, порови и измъкна някаква измачкана телеграма. — Ето!

Грабнах телеграмата. Зачетох — не разбрах нищо... ДА УСПЕЕТЕ СНЕГОВОЙ... Още веднъж пробягах с поглед по редовете, после от отчаяние — на глас:

— ДИМА Е ЗЛЕ ПОБЪРЗАЙТЕ ДА УСПЕЕТЕ СНЕГОВОЙ...
Как Снеговой? — казах. — Защо пък Снеговой?

Вечеровски взе телеграмата.

— Изпратена е днес сутринта. Всички заверки, доколкото разбирам, са в ред...

— Кога е изпратена? — попитах гръмогласно като глух.

— Днес сутринта. В десет и дващест и две минути.

— Господи! Защо се е пошегувал тъй с мен — каза..."

ДЕВЕТА ГЛАВА

18. „... не можах да заспя. Всъщност вече беше утро. Вън беше съвсем светло, в стаята, въпреки спуснатите завеси, също беше светло. Известно време лежах неподвижно, галех Калям, изтегнал се между нас и слушах тихото равномерно дишане на Ирка. Тя винаги спеше дълбоко, с апетит. Нямаше на света неприятности, които можеха да ѝ причинят безсъние. Или поне досега не бе имало...

Онова отвратително, тягостно вцепенение, настанило се в мен, след като прочетох и разбрах телеграмата, не ме напускаше. Всичките ми мускули бяха спазматично свити и вътре — в гърдите и в корема — тежеше огромна и безформена студена топка. От време на време тази топка се размърдваше и тогава ме побиваха тръпки.

Ни в клин, ни в ръкав си представих мъртвия Снеговой — крачи в огромната си раирана пижама по «Московска», трмава, студен, със съсирена дупка в едрия череп; как влиза в пощенския клон и се нарежда на опашка пред гишетото за телеграми; в дясната си ръка държи пистолет, в лявата — телеграмата и наоколо никой нищо не забелязва, служителката взема телеграмата от мъртвите му пръсти, написва квитанцията и без да поиска пари, подканя: «Следващият»...

Тръснах глава, за да прогоня видението, тихичко се смъкнах от леглото и както си бях по гащи, се дотъртрих до кухнята. Съвсем светло беше, врабешко цвърчене властвуваше над двора, чуваше се метлата на портiera. Взех чантичката на Ирка, затършувах, намерих измачканата кутия с две разкъсани цигари, седнах на масата и запалих. Отдавна не бях пушил. Две години вече, може и три... Доказвах силата на волята си. Да, Малянов, да, братче. Сега ще ти трябва цялата сила на волята. Мамка му, не съм никакъв артист и не мога да лъжа. А Ирка не бива да научи. Не ѝ е притрябвало да знае. Трябва сам да го преживея, сам ще трябва да се справя. Никой не може да ми помогне, нито Ирка, нито никой.

А за какво ми е всъщност помощ? — сетих се изведнъж. — Нима става дума за помощ? Просто никога не говоря с Ирка за моите

неприятности, щом не е неизбежно. Не обичам да я огорчавам. Обичам да я радвам и ми е мъчно да я огорчавам. Ако не беше тази бъркотия, с какъв кеф щях да ѝ разкажа за М-кухините, веднага щеше да ме разбере, тя има свеж мозък, нищо че не е теоретик и все се оплаква от тъпотата си... А сега какво да ѝ кажа? Лошо... лошо...

Съществуват неприятности и неприятности. Има неприятности на различни нива. Понякога са съвсем дребни, за такива не е грях да се оплачеш, даже е приятно. Ирка ще каже: Помисли, глупаво е — и веднага ти става леко. Не ги споделям нито с мама, нито с Ирка. Но понякога се изсипват неприятности от такъв мащаб, че дори ти стават някак неясни. Първо, ща не ща, Ирка попадна под атаката заедно с мен. Получава се просто идиотска несправедливост. Бият ме като тъпан, но поне разбирам за какво, подозирам кой и изобщо знам, че ме бият. Че се прицелват. Че не са глупави шеги и не са ударите на съдбата. Все пак по-добре е да знаеш, че някой се прицелва в теб. Е, наистина има разни хора, повечето все пак предпочитат да не знаят. Но Ирка не е такава. Отчаяна е, разбирам го. Когато се страхува от нещо, вироглаво тръгва насреща му. Излиза нечестно — да не ѝ разкажа... И изобщо — трябва да направя своя избор. (Между другото още не съм се опитал да мисля по тоя въпрос, а ще трябва да мисля. Или вече съм го направил? Самият аз още да не знам, а вече да съм избрал...) И ако става дума за избора... Е, колкото до избора, той е лично моя работа. Както искам, така ще постъпя. Но как стои въпросът с последиците? Избера ли едното — ще почнат да мятат връз нас не просто бомби, а атомни бомби. Избера ли другото... Интересно дали Глухов ще хареса на Ирка? Общо взето е мил, приятен човечец, тих, кротък... Пък и телевизор може най-после да вземем за радост на Бобка, ще ходим всяка събота на ски, на кино... С една дума излиза, че всичко това засяга не само мен. И под бомбите лошо, и след десет години брачен живот да спиш с медуза също не е приятно... Пък може и да няма значение? Откъде да зная за какво ме обича Ирка? Там е работата я, че не знам. А и тя може да не знае...

Допуших цигарата и хвърлих фаса в кофата. До кофата се търкаляше някакъв паспорт. Много мило — прибрахме всичко до последната хартийка, до последната копейка, а паспорта — ето го на. Взех черно-зелената книжка и разсеяно погледнах първата страница. Без да знам защо. Обля ме студена пот. Сергеенко Ина Фьодоровна.

Година на раждане 1939... Какво е това? Снимката е на Ирка... Не, не е Ирка. Някаква жена, прилича на Ирка, но не е Ирка. Някаква Сергеенко Ина Фьодоровна.

Внимателно поставих паспорта на края на масата и на пръсти се промъкнах в стаята. За втори път ме обля ледена пот — сухата кожа на жената под завивката здраво опъваше лицето ѝ, виждаха се горните ѝ зъби, бели, остри — нещо като усмивка, нещо като страдалчески зов. Под завивката лежеше вещица! Без да се контролирам, я грабнах за голото рамо и я разтресох. Ирка мигновено се събуди, ококори очи и заплетено издума: «Димка, ти какво! Боли ли те нещо?...» Господи, Ирка! Разбира се, Ирка! Бълнувам. «Хърках ли, а?» — попита Ирка сънено и пак заспа.

На пръсти се върнах в кухнята, бутнах по-далечко паспорта, измъкнах от кутията последната цигара и запалих. Да. Ето тъй си живеем ние. Такъв ще ни бъде животът вече. От днес нататък.

Леденото животно вътре се повъртя още малко и притихна. Изтрих от лицето си отвратителната пот, после се сетих и отново бръкнах в чантата на Ирка. Паспортът ѝ беше там. Малянова Ирина Ермолаевна. Година на раждане 1933. Дявол да го вземе... Добре де, а за какво ѝ трябва всичко това? Не може да е случайно. И паспортът, и телеграмата, и с колко усилия е дошла, пък даже това, че е летяла в един самолет с ковчези — не може да е случайно!... Или е случайно? Между другото всичко това великолепно потвърждава идеята на Вечеровски. Като човек, който лови мухи с пешкир — страшно свистят удари, разкъсват въздуха, на пода падат изпочупени вази, лампионът рухва, загиват съвсем невинни нощни пеперуди, под дивана се вмъква котката с настъпена лапа... Тотално и нефокусирано... Та аз нищо не знам. Може би сега някъде оттатък Мурински ручей се е срутила къща — прицелвали са се в мен, а са треснали къщата, и аз нищо не подозирам, на мен се падна само този паспорт. И всичко туй, задето преди малко пак се сетих за М-кухините? Представих си само как бих могъл да разкажа за тях на Ирка...

Но слушай, така не може да се живее! Никога не съм бил бълво, но да се живее така, че да нямаш минутка покой, да се сепваш от собствената си жена, да я вземаш за вещица... А Вечеровски не иска да вижда Глухов. Значи и мен няма да иска. Всичко ще се промени. Всичко ще стане различно. Други приятели, друга работа, друг

живот... И семейството може би ще бъде друго... От оня момент пред мен извиват само криволичещи и глухи обиколни пътеки. Глухи. Глухов... И сутрин, докато се бръснеш, ще те е срам да се гледаш в огледалото, ще има един много дребен и много кротък Малянов.

Тоест, разбира се, и с това може да се свикне, сигурно с всичко на тоя свят може да се свикне. И с всяка загуба. Но като си помислиш, загубата никак не е малка. Десет години преследвам тази цел. Не десет — цял живот. От детски години, от училищния кръжок, от самоделните телескопи, от пресмятането на числата на Волф по нечии наблюдения... М-кухините са мои, пък всъщност нищо не знам за тях: какво можех да намеря аз, какво биха могли да намерят ония, дето ще се заинтересуват след мен, да продължат, да доразвият, да добавят нещо свое и да предадат всичко нататък, в следващия век... Сигурно накрая би излязло нещо не съвсем дребно, сигурно губя нещо голямо, след като е зародиш на сътресения и против него застава самата Вселена. Милиард години са много време. За милиард години от слизестата капчица израства цивилизация.

Но ще ме смажат. Отначало няма да имам мира, ще ме съсипят, ще ме влудят, а ако не помогне — просто ще ме смажат. Майчице мила! Часът е шест. Слънцето вече грее.

Тогава, без да знам как, студеното животно от гърдите ми си отиде. Станах спокойно, влязох в стаята, седнах на бюрото, извадих листите и писалката. После се втурнах в кухнята, разположих се и започнах да работя.

Разбира се, не можех да мисля съвсем добре, главата ми беше сякаш набита с вата, очите ме смъдяха, но аз старателно сортирах черновите, изхвърлих всичко излишно, останалото подредих, взех тетрадка и започнах да преписвам на чисто, без да бързам, с кеф, внимателно подбирайки думите — така, сякаш пишех окончателния вариант на статията и отчета.

Мнозина не обичат този етап, аз го обичам. Харесва ми да уточнявам термините, без бързане и с вкус да обмислям най-изящните и пестеливи символи, да изчоплям гадинките, заврени из черновите, да чертая графики, да оформям таблици. Това е благородната черна работа на учения — да обобщи резултатите, време да се полюбуваш на себе си и на делото на своите ръце.

Любувах се на себе си и на своето дело, когато до мен се появи Ирка, прегърна ме с голи ръце през врата и притисна топла буза до моята.

— А? — произнесох и изправих гръбнак.

— Пак ли не си лягал? — попита тя и тръгна към балконската врата, без да дочака отговор. — Какво така са се развикали?

Едва тогава съобразих, че на двора наистина има някаква необичайна гълчава — врява като на местопроизшествие, когато милицията е вече дошла, а бързата помощ е на път.

— Димка! — провикна се Ирка. — Виж само! Виж какви чудеса! Сърцето ми се преобърна. Знам ги аз тия чудеса! Изскочих...“

19. „... да пием кафе. Тогава Ирка бодро заяви, че всичко се наредило повече от прекрасно. В края на краищата всичко на този свят се нареждало повече от прекрасно. За тия десет дни Одеса ѝ дошла до гуша, защото това лято се изсипал толкова народ, колкото никога досега, изобщо стига ѝ скука и няма намерение да се връща, пък сигурно и билет няма да намери, а мама и без това ще идва в Ленинград в края на август, значи ще доведе Бобка. А сега тя, Ирка, ще се върне на работа — веднага, изпива си кафето и тръгва, а на почивка ще идем заедно, нали по едно време се гласяхме, през март или април, ще идем в Кировск да покараме ски.

После закусихме омлет с домати. Докато аз приготвях закуската, Ирка прерови апартамента да търси цигари, не намери и се натъжи, навъси се, направи още кафе и попита за Снеговой. Разказах ѝ което знаех от Игор Петрович, като заобиколих острите ръбове и се постарях да представя историята за явно нещастен случай. Докато разказвах, си спомних за онази красавица Лидочка и ха да отворя приказка, но навреме се възпрях.

Ирка каза нещо за Снеговой, припомни си това-онова, ъглите на устните ѝ увиснаха тъжно («... сега и цигара няма от кого да поискаш!»), аз пиех кафето на малки глътки и си мислех, че вече изобщо не знам как ще се кара, че докато не съм решил трябва ли да разкажа на Ирка от игла до конец или не трябва, не си струва да подхващам разговор нито за Лидочка, нито за оня от «Поръчки по домовете», защото и с Лидочка, и с поръчката нещата са доста

объркани, а ако трябва да съм точен, никак даже не са объркани — колко време вече мина, а Ирка не е отворила дума нито за своята приятелка, нито за поръчката. Е, разбира се, може да е забравила. Първо, сътресението, и второ, тя изобщо е забравила, но все пак по-добре е да не дразним лъва — по-далеч от тия хлъзгави теми.

Казах с фалшив глас: «Как ли е там нашето дърво?», отидох до балконската врата и погледнах навън. Добре де, тъй или иначе с Лидочка нещата са ясни, но как е нашето дърво?

Дървото си е на мястото. Тълпата се е разпръснала. Всъщност около дървото стърчат само Кефир, трима метачи, водопроводчикът и двама милиционери. Тук е и жълтата патрулна кола на милицията. Всички (освен колата, разбира се) гледат дървото и явно обменят мнения какво да правят и какво означава това. Единият от милиционерите, смъкнал фуражка, изтрива бръснатото си теме с кърпичка. Вече е горещо и към обичайния мирис на асфалт, прах и бензин се е прибавил и нов аромат — странен, горски. Бръснатият милиционер си нахлупи фуражката, мушна кърпичката в джоба, клекна и започна да рови с пръсти разкопаната пръст. Бързо се дръпнах от балкона.

Ирка беше в банята. Набързо прибрах и измих съдовете. Много ми се спеше, но знаех, че не мога да заспя. Сигурно докато тази история не свърши, вече никога няма да заспя. Позвъних на Вечеровски. Като чух сигнала, разбрах, че не може да си е вкъщи, защото изпитва аспиранти, но докато премислих това, той вдигна слушалката.

— Вкъщи ли си? — попитах тъпо.

— Ами горе-долу... — отвърна той.

— Добре де. Видя ли дървото?

— Да.

— И какво мислиш?

— Предполагам, да — отвърна Вечеровски.

Нададох ухо към банята, после тихичко промълвих:

— Според мен този път аз бях причината.

— Нима?

— Тъхъ. Реших да подредя черновите.

— И подреди ли ги?

— Не напълно. Сега ще се опитам да свърша.

Вечеровски помълча.

— А защо?

Аз се засмях.

— Не знам... Изведнъж ми се дощя да ги препиша на чисто. Не знам. Сигурно е от тъга. Жалко. Ти какво, днес няма ли да излизаш?

— Едва ли. Как е Ира?

— Чурулика — казах. Неволно устата ми се разтегна в усмивка.
— Нали я знаеш Ирка, пет пари не дава.

— Разказа ли й?

— Ами не, разбира се.

— А защо всъщност да се разбира?

— Виж, Фил, аз също си мисля дали да й разкажа. И не знам. Не мога да реша...

— Ако не знаеш какво да правиш — рече Вечеровски, — не прави нищо.

Исках да му отвърна, че това и без него го знам, но в този миг Ирка спря душа и аз побързах да свърша:

— Добре де, аз ще работя. Ако има нещо, обади се, ще бъда вкъщи.

Ирка се облече, гримира се, млясна ме под носа и изхвърча. Изтегнах се на кушетката по корем, подпрях глава с ръце и се размислих. Калям тутакси довтаса, качи се и се изтегна на гърба ми. Беше мек, топъл и влажен. И мигом заспах. Беше припадък. Сякаш загубих съзнание, а след това то изведнъж отново се появи на бял свят. Калям го нямаше на гърба ми, на вратата се звънеше. С нашия уговорен сигнал: та та-та та-та. Скочих. Бях бодър и се чувствавах необикновено воинствен. Напълно готов за смърт и посмъртна слава. Разбирах, че се започва нов цикъл, но не сецах страх, само една отчаяна злобна решителност.

Впрочем пред вратата стоеше просто Вайнгартен. Съвсем невъзможен — още по-потен, по-разпенен, по-облецен и разпасан от вчера.

— Що за дърво е това? — още от прага попита той. Все пак се търпи — произнесе думите шепнешком.

— Може и по-високо — казах. — Влизай.

Като пристъпваше предпазливо и се оглеждаше, той влезе, остави под закачалката двете тежки мрежи с огромни редакторски

папки и изтри с мокра длан мокрия си врат. Издърпах за опашката Калям в антрето и затръшнах вратата.

— Е? — попита той.

— Както виждаш. Да влезем в стаята.

— Дървото твоя работа ли е?

— Да.

Седнахме — аз до бюрото, той във фотьойла. Изпод разкопчаната долу найлонова риза се изливаше огромен космат тумбак, едва прикрит с мрежест плажен потник. Сумтеше, дишаше тежко, бършеше се, после се изви във фотьойла и затършува в задния джоб за цигари. И в същото време ругаеше шепнешком с най-долни думи, но без адрес.

— Борбата, значи, продължава — каза накрая, изхвърляйки дебели струи дим от косматите си ноздри. — По-добре, значи, да умреш прав, отколкото да живееш, там-тарарам, на колене... Идиот! — кресна той. — Слезе ли долу? Говедо двукрако! Видя ли как са го метнали! Взрив е имало там! А ако ти беше под задника? Трам-тарарам и трам, и тарарам.

— Какво се дереш! — рекох. — Искаш ли валериан?

— Няма ли водка?

— Няма.

— Вино поне...

— Нищо няма. Какво си помъкнал?

— Нобеловката! — викна. — Нобеловката съм помъкнал! Само че не на теб, идиот... На теб и твоите дертове ти стигат! — Захвана яростно да разкопчава ризата си, скъса едно копче и изпсува. — Идиотите вече са рядкост — рече. — В наше време, старче, повечето хора съвсем правилно смятат, че е по-добре да си богат и здрав, отколкото беден и болен. Колко му трябва на човек — вагон хляб, вагон хайвер, пък ако ще хайверът да е черен с бял хляб... Това не ти е деветнайсети век, бащице — продължи той интимно. — Деветнайсети век отдавна умря, погребяхме го и всичко, което остана от него, е само миазми, бащице, нищо повече. Цяла нощ не съм мигнал. Захар хърка, ужасното му дете също, а аз не спя, прощavam се с предразсъдъците от деветнайсети век в съзнанието си. Двайсети век, старче, е изчисление и никакви емоции! Емоциите, както знаем, са само непълнота в информацията, и край. Гордост, чест, потекло — дворянско

сладкодумие! Атос, Портос и Арамис. Аз не мога така. Аз не мога трам-тарарам! Проблемът с ценностите? Моля. Най-ценното на тоя свят са моята личност, моето семейство и моите приятели. Останалото да върви по дяволите. Останалото е извън границите на моята отговорност. Да се бия? Ама разбира се! За себе си. За семейството и приятелите. Докрай и без пощада! Но за човечеството? За достойнството на землянина? За галактическия престиж? За думички не се бия! Аз имам по-важна работа. А ти — както щеш. Но не те съветвам да ставаш идиот.

Скочи и огромен като дирижабъл излетя към кухнята. От крана с вой шурна вода.

— Целият наш делови живот — закрепя той от кухнята — е последователна верига от сделки! Трябва да си пълен идиот, че да сключваш неизгодни сделки! Това са го знаели даже през деветнайсетия век. — Той млъкна и се чу как жадно гълта. После спря крана и отново се появи в стаята, бършейки устни. — Вечеровски ей толкоз няма да ти помогне. Той не е човек, а робот. При това не робот от двайсет и първи век, а от деветнайсети. Ако през деветнайсетия можеха да правят работи, щяха да майсторят точно такива вечеровчета... Моля, смятайте ме за недостоеен човек. Не възразявам. Но няма да се дам да ме пречукат! За никого. За нищо на света. Жив пес е по-добре от мъртъв лъв, а още повече жив Вайнгартен е много по-добре от мъртъв Вайнгартен. Такава е позицията на Вайнгартен, а също, предполагам, на неговото семейство и на неговите приятели...

Не го прекъсвах. Аз тази мутра я познавам от четвърт век, при това четвърт от не кой да е век, а от двайсетия. Креци така, защото е подредил всичко в главата си. Сега е глупаво да го прекъсваш — няма да те чуе. Докато не е подредил нещата по местата им, може да се спори с него като с равен, като с най-нормален човек, даже като едното нищо може и да го убедиш. Но Вайнгартен, щом е сложил нещата по местата им, става магнетофон. Креци и е безсрамно циничен — това сигурно му е останало от нерадостното детство.

Затова го слушах мълчаливо, чаках кога ще свърши лентата, странно беше само това, че доста често споменаваше за живите и мъртвите вайнгартени. Не, не е изплашен, в края на краищата Вайнгартен не е Малянов! Всякакъв Вайнгартен съм виждал: влюбен Вайнгартен, Вайнгартен на лов, Вайнгартен долен простак,

Вайнгартен — полумъртъв от бой. Само един Вайнгартен не съм виждал никога: изплашен Вайнгартен. И когато за няколко секунди се изключи, за да бръкне в кутията с цигари, за всеки случай попитах:

— Какво — изплашиха ли те?

Той веднага остави цигарената кутия и ми показа през масата огромния си влажен среден пръст. Като че ли беше очаквал моя въпрос. И отговорът му бе записан на лента — не само в жеста.

— На! Изплашили ме! — и размаха пръста под носа ми. — Това не ти е деветнайсети век. През деветнайсетия век плашеха. През двайсетия не се занимават с такива глупости. През двайсетия век купуват хубава стока. Мен не ме изплашиха, мен ме купиха, разбра ли, старче! Бива си го тоя избор. Или ще те смачкат на пита, или ще ти дадат новичък институт, за който двама членкора вече се хапят за гърлата до смърт. Ами че аз в този институт десет Нобеловки ще изкарам, разбра ли! Е, наистина и аз не давам малко. Така да се каже, правото на първородство. Правото на Вайнгартен да е свободен в научното любопитство. Голяма цена, старче, спор няма. Но старомодно! От деветнайсетия век! Че ти с тая свобода цял живот можеш да киснеш в лабораториите и да бършеш епруветки. Пък институтът не ти е паница леща. Ще заложа десет идеи, двайсет, ако една-две не им харесат, какво пък — пак ще направим покупко-продажба. Вятърът чупи тръстиките, старче! Дай да не плюем срещу вятъра. Когато по петите ти се мъкне танк, а нямаш никакво оръжие освен кратуната връз раменете си, трябва овреме да отскочиш встрани.

Той още някое време крещя, пуши, кашля пресипнало, хукваше към празното барче, надничаше в него, връщаше се разочарован и пак захващаше да крещи, после утихна, навъси се, изтегна се във фотьойла, изпъна глава назад и започна да се зъби на тавана.

— Добре де — казах. — Накъде все пак си помъкнал Нобеловката? На теб ти трябва котелното, а ти си се дотърлил чак на петия етаж...

— При Вечеровски — отвърна той.

Изненадах се:

— За какво му е на Вечеровски твоята Нобеловка?

— Не знам. Питай го.

— Чакай — рекох. — Той ли ти се обади?

— Не, аз.

— И?

— Какво «и»! — Той се изправи и започна да закопчава ризата си. — Позвъних му сутринта и казах, че избирам синигера в ръката.

— И?

— Какво «и»! Тогава той каза, донеси, каза, всички материали при мен.

Млъкнахме.

— Не разбирам защо му трябват твоите материали.

— Защото е Дон Кихот! — изграка Вайнгартен. — Защото не го е кълвал печен петел по темето! Защото не го е газил валяк!

Разбрах.

— Слушай, Валка. Недей. Прати го по дяволите, явно е откачил! Че те него в земята ще го набият чак до темето! Защо трябва...

— А какво тогава? — жадно попита Вайнгартен.

— Майната й, изгори я тази твоя ревертаза! Дай направо да я изгорим в банята, а?

— Жал ми е — измърмори Вайнгартен, като гледаше встрани. — Нямам сили, жал ми е... Хубава работа, първокласна. Екстра. Лукс.

Млъкнах. Тогава той отново скочи от креслото, закръстосва стаята до коридора и обратно и пак завъртя магнетофонната лента. Побеснях, загдето се разтакава отпреде ми, поти се, оправдава се и ми казах, че да отстъпиш е едно, но той не отстъпва — той се предава, той капитулира. Леле, как се развилия! Здравата го засегнах. Ама хич не ми беше жал. Аз не него влудявах, а себе си... Изобщо напсувахме се и той си тръгна. Взе си мрежите и отиде при Вечеровски. На вратата рече, че ще се върне, но аз му заявих, че Ирка вече е тук и той съвсем увехна. Никак не търпи да не го обичат.

Седнах, извадих листите и започнах да работя. Тоест не да работя, а да оформям. Отначало очаквах под масата да избухне бомба или на прозореца да цъфне някоя синя муцуна с въже на врата. Но нищо такова не стана, увлякох се и тогава на вратата пак се позвъни..."

ДЕСЕТА ГЛАВА

20. „... да ми натрапят генерално почистване на свинарника. Едва се измъкнах. Разбрахме се, че аз ще седна да си свърша работата, а Ирка, щом си няма друга работа, щом ѝ е толкова мерак и не може да се изтегне във ваната с последния брой на «Иностранная литература» — нека раздига бельото и да се заеме с Бобковата стая. Аз вземам голямата стая, но не днес, а утре. Морген, морген, нур ниht хойте^[1]. Обаче до блясък, до последната прашина!

Разположих се на бюрото и известно време всичко беше мирно и тихо. Работих и работих с удоволствие, с някакво необичайно удовлетворение. Никога по-рано не съм изпитвал подобно нещо. Усещах странно мрачно удовлетворение. Гордеех се със себе си, уважавах себе си. Струваше ми се, че така се чувства всеки войник, останал с картечница да прикрива оттеглянето на другарите си: той е сам, знае, че за вечни времена ще остане тук, че вече никога нищо няма да види освен отвратителното поле, притичващите фигури в чужди мундири и ниското унило небе, знае също, че точно това е правилно, че иначе не може и се гордее. Докато работех, някакъв пазач вътре в мозъка ми предпазливо и зорко се оглеждаше, помнеше, че нищо не е свършило, че всичко продължава и че съвсем подръка в чекмеджето на бюрото си имам страхотен чук с шипове. И в някакъв момент този пазач ме посъветва да вдигна глава, защото в стаята е станало нещо.

Всъщност нищо особено не беше станало. До бюрото стоеше Ирка и ме гледаше мълчаливо. И в същото време несъмнено нещо се беше случило, нещо съвсем неочаквано и особено, защото очите ѝ бяха квадратни, а устните подпухнали. Не бях казал нито дума, когато Ирка хвърли пред мен направо върху листите някакъв метален предмет, аз машинално го взех и видях, че е гилза с червило.

— Какво е това? — попитах съвсем объркано.

— Червило — с чужд глас произнесе Ирка, обърна гръб и тръгна към кухнята.

Настръхнал от ужасни предчувствия, аз въртях златистата гилза и нищо не разбирах. Какво става, от къде на къде червило? Изведнъж си спомних пощръкелелите жени, изсипали се върху главата на Захар. Изплаших се за Ирка. Захвърлих гилзата, скочих и тръгнах към кухнята.

Ирка седеше на табуретката, подпряла лакти на масата и стиснала глава с длани. В дясната ѝ ръка димеше цигара.

— Не ме докосвай — промълви тя спокойно и страшно.

— Ирка! — казах нажалено. — Ирочка! Не си добре.

— Животно — рече тя и поднесе към устните си треперещата цигара. Тогава видях, че плаче.

... «Бърза помощ» ли? Няма да помогне, защо ни е бърза помощ... Валериан? Бром? Господи, лицето й... Взех чаша и налях вода от чешмата.

— Сега всичко ми е ясно — промълви Ирка трескаво и бутна чашата с лакът. — И телеграмата ми е ясна, и всичко... Докъде стигнахме... И коя е тя?

Допих чашата и се опитах да я поставя на масата, но ръката не ме слушаше. «Лекар! — се стрелна в главата ми. — Ирка, малката ми, лекар!»

— Добре — продължи тя. Вече не ме гледаше, гледаше към прозореца. — Добре, стига. Ти сам винаги си казвал, че любовта е договор. Красиво говориш: любов, честност, дружба...

И тогава сякаш кълбовидна мълния ме тресна по главата. Изведнъж разбрах всичко.

— Ирка! — казах. — Боже мой, колко ме изплаши.

Разбира се, тя в никакъв случай не очакваше да чуе точно това, извърна към мен своето бледо, мило, разплакано лице и ме погледна с такова очакване, с такава надежда, че и аз едва не се разревах. Тя искаше само едно: веднага всичко да се изясни, да се окаже глупост, грешка, нелепо съвпадение...

И това беше последната капка. Не издържах. Не исках повече да стискам онова в себе си. И изсипах пред нея цялата лавина ужаси и безумия от последните два дни.

Не знам, сигурно в началото моят разказ излизаше като анекдот. Сигурно така е било, но аз разказвах, разказвах, без да обръщам внимание, без да ѝ давам възможност да прави язвителни забележки,

оттук-оттам, без никаква хронология, плюл на реда, и видях как недоверието и надеждата върху лицето ѝ постепенно се смениха с изумление, след това с безпокойство, след това със страх, а накрая със съжаление...

Бяхме вече в голямата стая, пред разтворения прозорец, тя на фотьойла, а аз на килима до нея, притиснал буза до коляното ѝ, когато открихме, че във вилнее буря, виолетов облак се е изпънал над покривите, плющи дъжд, свирепи мълнии се забиват в темето на дванайсететажния блок и потъват в него без остатък. Огромни студени пръски шибат перваза, влизат в стаята, напъните на вятъра издуват жълтите завеси, а ние седим неподвижни, тя ме гали по косите. И изпитах огромно облекчение. Наговорих се. Освободих се от половината тежест. Сега почивах, притиснал лице до нейното гладко мургаво коляно. Трещеше почти непрекъснато, трудно беше да разговаряме, пък и на мен вече не ми се говореше.

После тя рече:

— Димка, само не се съобразявай с мен. Ще решавах така, като че ли ме няма. Защото във всички случаи аз винаги ще бъда с теб. Каквото и да решиш.

Силно се притиснах до нея. Всъщност знаех, че ще каже така, всъщност никак не се изненадах, но все пак ѝ бях благодарен.

— Прости ми — продължи тя след време, — но цялата тази работа никак не се побира в главата ми... Не, вярвам, вярвам. Само че е много странно... Може да има друго някакво обяснение... по, разбираш ли... по-просто, по-разбираемо...

— Ние опитахме — казах.

— Не, не исках да кажа това... Вечеровски, разбира се, е прав... Не в това, че е природата, другаде е прав — че цялата работа не е там. И наистина, каква е разликата? Изобщо ти не ме слушай. Просто си бърборя... Объркана съм...

Тя зиморничаво потръпна. Станах, седнах до нея във фотьойла и я прегърнах. Сега ми се искаше едно — непрекъснато да си говорим колко е страшно. Колко се страхувам за себе си, колко се страхувам за нея, колко се страхувам за нас двамата... Но това, разбира се, би било безсмислено и сигурно — жестоко.

Струваше ми се, че ако я нямаше, щях да знам точно как да постъпя. Но нея я имаше. И знаех, че се гордее с мен, винаги се бе

гордяла. Аз, общо взето, съм скучен човек и не съм късметлия, но и с мен човек може да се гордее. Някога бях добър спортист, винаги съм обичал да работя, пипето ми сече, в обсерваторията ме ценят, и в компанията ме ценят, умея да се веселя, да пускам шеги, да споря... И тя се гордееше с всичко това. Е, не много, но все пак се гордееше. Виждах бях как ме гледа понякога... Просто не знам как ще приеме моето превръщане в медуза. Сигурно тогава и аз няма да мога да я обичам истински, даже на това няма да съм способен... И сякаш в отговор на моите мисли тя рече оживено:

— А помниш ли как се радвахме двамата, когато всички изпити бяха вече зад гърба ни, мислехме: няма вече други изпити до смъртта. Но излиза, че не са били всички. Излиза, че остава още един.

— Да — отвърнах, а си помислих: само че такъв изпит, дете не знаеш двойка ли е по-добре да получиш или шестица. И изобщо не се знае кога тук поставят шестица, кога двойка.

— Димка — прошепна тя, обърнала лице към мен. — Ами ти сигурно наистина си измислил някаква много велика работа, щом са се захванали с теб. Трябва да се гордея с теб и изобщо с всички вас... Щом самата госпожа Вселена ви е обърнала внимание!

— Хм... — измънках, а си помислих: с Вайнгартен и Губар вече няма никакъв смисъл да се гордееш, а що се отнася до мен, работата е още под въпрос.

И пак като че ли подслушала мислите ми, тя произнесе:

— И не е важно какво решение ще вземеш. Важното е, че си бил способен да направиш такова откритие... Ще ми разкажеш ли за какво е то? Или и това е забранено?

— Не знам — казах, а си помислих: какво сега — утешава ли ме, или наистина мисли така, или тя самата, бедничката, е дотолкова подплашена, че ме подтиква към капитулация, или просто позлатява хапчето, което — това тя вече го знае — ще се наложи да гълта? Или може би, напротив, тласка ме към схватката, гъделичка моята изтляваща гордост...

— Свине — каза тя тихо. — Само че няма да ни разделят, нали? Няма да успеят, нали, Димка?

— Естествено — казах, а си помислих: нали сега точно това си говорим, мъничкото ми. Сега — само за това!

Бурята отминаваше. Облаците бавно се свиваха, после отплаваха на север и откриха обвитото в сива мъгла небе, от което се сипеше вече не порой, а ситен сивкав дъждец.

— Донесох дъжд — каза Ирка. — А мислех, че в събота ще отскочим до Солнечное.

— До събота има време — отговорих. — Може и да отскочим.

Всичко беше казано. Сега трябваше да са говори за Солнечное, за библиотеката на Бобка, за пералнята, която пак е предала богу дух. И точно за тези неща се разговорихме. Илюзия за обикновена вечер и за да продължим и подсилим тази илюзия, решихме да пийнем чай. Отворихме нова кутия цейлонски, най-старателно, според както сочи науката, изплакнахме чайника с гореща вода, на масата тържествено бе поднесена кутия «Дама пика», после двамата се надвесихме над чайника и внимателно заследихме водата — да не пропуснем възловото кипване, разменяхме си традиционните шеги и докато поднасях чашките и чинийките, тихо взех от масата съдбовната фактура от гастронома и писмото за Лидочка, и паспорта на Сергеенко И. Ф., смачках ги и незабелязано ги пуснах в кофата за смет.

Великолепно си пийнахме чай — беше истински чай, «чаят като напитка», плямпахме за всичко, освен за най-важното, и все исках да разбера за какво ли мисли Ирка, защото имаше вид като че ли бе успяла да забрави целия ужас — каза ми всичко, което мисли по въпроса и сега с облекчение го бе забравила, за да ме остави пак насаме с моя избор.

После тя каза, че ще глади и аз да бъда до нея и да ѝ разказвам нещо весело. Започнах да мия съдовете и в същия миг на вратата се позвъни.

Тихичко припявайки «Лучше гор могут быть только горы», аз тръгнах към антрето, мятайки къс поглед към Ирка (съвсем спокойно бършеше масата със суха кърпа). Като превъртях ключа, си спомних за моето чукче, но ми се стори смешно и неудобно да се връщам за него. Отворих вратата.

Високо съвсем младо момче с мокър шлифер и мокри светли коси напълно равнодушно обяви: «Телеграма, моля да се подпишете.» Взех от него молива, подпрях квитанцията до стената, написах датата и часа по негово настояване, после се подписах, върнах молива и квитанцията, благодарих и затворих вратата. Знаех, че нищо хубаво не

мога да очаквам. Още в антрето, под светлината на лампата петстотин вата, разгърнах телеграмата и я прочетох. След това внимателно я сгънах на четири и угасих лампата. Ирка вече ме чакаше, облегната на вратата на банята. Дадох ѝ телеграмата и отидох до бюрото. Събрах листите, наредих ги и ги мушнах в общата тетрадка. След това извадих нова папка, бутнах всичко вътре, завързах връзките и както бях прав, написах отгоре с технически шрифт: «Д. Малянов. Относно взаимодействието на звездите с дифузната материя в Галактиката». Прочетох, помислих и плътно задрасках «Д. Малянов». После взех папката и тръгнах да излизам. Ирка все още стоеше до вратата на банята, притиснала телеграмата до гърдите си. Когато минах край нея, тя направи леко движение с ръка, сякаш искаше да ме задържи или да ме благослови. Казах: «Аз съм при Вечеровски. Скоро ще се върна.»

По стълбището се заизкачвах бавно, стъпало по стъпало, от време на време оправях папката под мишницата си. Нямаше осветление, здрач, тишина, чуваше се само как плющи водата и се изтича от покрива към отворените прозорци. На площадката на шестия етаж, където в нишата на сметопровода онзи ден двама се целуваха, спрях и погледнах към двора. Огромното дърво влажно проблясваше с черната си корона, дворът беше празен, блестяха накъдрените от дъжда локви.

Никого не срещнах, само между седмия и осмия етаж седеше сгънат на стъпалата някакъв дребен жалък човечец, сложил до себе си сива старомодна шапка. Внимателно го заобиколих и продължих нагоре и той изведнъж каза:

— Не отивайте там, Дмитрий Алексеевич.

Спрях и го погледнах. Беше Глухов.

— Не отивайте там сега — повтори той. — Недейте.

Надигна се, взе си шапката, с усилие изправи гръбнак, като се държеше за кръста, и аз видях, че лицето му е изцапано с нещо черно — може би мръсотия, може би сажди, смешните му очила са кривнати настрана и е стиснал силно устни, като от болка. Той оправи очилата си и рече, като едва мърдаше устни:

— Още една папка. Бяла. Още едно знаме на капитулация.

Мълчах. Той леко се плесна с шапката по коленете, като че ли изтупа праха, и после започна да я чисти с ръкав. Мълчеше, но не си тръгваше. Чаках какво още ще каже.

— Разбирате ли — проговори той накрая, — винаги е неприятно да се капитулира. Казват, в миналия век дори се застрелвали, за да не капитулират. Не защото се страхували от инквизиции или от концлагер и не защото се страхували да не проговорят при мъченията, а просто защото е срамно.

— И в нашия век се е случвало — казах аз. — И даже нередко.

— Да, разбира се — с готовност се съгласи той. — Разбира се. Винаги е неприятно да осъзнаеш, че далеч не си такъв, за какъвто си се мислел по-рано. Човек винаги иска да остане такъв, какъвто е бил цял живот, но това е невъзможно, ако капитулираш. А се налага... И все пак има разлика. В нашия век се застрелват, защото се срамуват от другите — от обществото, от приятелите... А в миналия — защото са се срамували от самите себе си. Разбирате ли, кой знае защо, в наше време се смята, че със себе си човек винаги ще се разбере. Сигурно е така. Не знам защо. Не знам какво се е променило... Може би светът е станал по-сложен? Може би защото сега освен понятията гордост, чест, съществуват и други начини за самоутвърждаване...

Гледаше ме с очакване, аз вдигнах рамене и казах:

— Не знам. Може би.

— И аз не знам — продължи той. — Уж опитен капитулант, колко време мисля за това, само за това, какви ли не убедителни доводи изрових... И уж си се успокоил, убедил си себе си, ама току те зачовърка... Е, да, деветнайсети век, дваисети век — има разлика. Но раните са си рани. Зарастват, минават, вече мислиш, че напълно си забравил за тях, после климатът се промени и пак те зачовъркат... Тъй е било винаги, през всички векове...

— Разбирам — казах. — Всичко това го разбирам. Но има рани и рани. Понякога чуждите рани повече болят.

— За бога! — прошепна той. — Ама аз съвсем не заради това. Никога не бих се осмелил! Просто си говоря. В никакъв случай не си мислете, че ви разубеждавам, че ви съветвам нещо... Къде ти аз... Знаете ли, мисля си... Ето такива, като нас, какви сме? Дали, сме наистина добре възпитани от времето, от страната, или обратното, може би сме атавизъм, троглодити? Защо се мъчим така? Аз не мога да преценя.

Мълчах. Той вяло, отпуснато нахлупи своята смешна шапка и рече:

— Е, сбогом, Дмитрий Алексеевич. Ние сигурно вече никога няма да се видим, но все едно — приятно ми беше да се запознаем. Пък и правите великолепен чай...

Кимна ми и заслиза по стълбището.

— Можете да повикате асансьора — викнах зад гърба му.

Не се обърна и не отговори. Стоях и слушах как чатка по стъпалата, слиза все по-надолу и по-надолу, слушах, докато дълбоко, някъде дълбоко ниско под мен вратата изскърца, после се тресна и отново стана тихо.

Оправих папката под мишницата и хванал се за перилата, преодолях последните стъпала. Пред вратата на Вечеровски се спрях и се ослушах. Имаше някой. Боботеха гласове. Непознати. Сигурно трябваше да се върна и да намина по-късно, но вече нямах сили за нищо. Трябва да се свърши! И да се свърши още в този миг!

Натиснах звънеца. Гласовете продължаваха да боботят. Почаках малко и отново натиснах бутона и го държах натиснат, докато се чува стъпките и гласът на Вечеровски:

— Кой е?

Даже не се изненадах, макар че Вечеровски винаги отваря вратата, без да разпитва. Както аз. Както всички мои приятели.

— Аз съм, отвори.

— Почакай — отвърна той и за известно време настъпи плътна тишина.

Гласовете вече не се чуваха, само далече долу някой блъскаше капака на сметопровода. Спомних си, че Глухов ме посъветва — не отивайте там сега. «Не отивайте там, Уормолд. Искат да ви отровят.» Откъде беше това? Нещо ужасно познато... Карай, по дяволите. Не мога да ида никъде другаде. И никога друг път. Зад вратата отново се чува стъпки и бравата щракна.

Неволно потръпнах и отстъпих назад. Никога не бях виждал Вечеровски такъв.

— Влезте — каза той пресипнало и се отдръпна, стори ми път...“

[1] Утре, утре, само не днес (нем.). — Б.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

21. „... Все пак го донесе — каза Вечеровски. — Очаквах го, но честна дума — не толкова бързо.

— Кой е при теб? — попитах тихо.

— Никой — отвърна той. — Двама сме. Аз и Вселената. — Погледна мръсните си ръце и се намръщи. — Извинявай, ще се измия.

Той излезе, а аз седнах на облегалката на фотьойла и се огледах. В стаята сякаш беше избухнал чувал с барут. Черни саждени петна по стените. Тънки саждени нишки, плуващи във въздуха. И някакъв отвратителен жълт налеп по тавана. И неприятна химическа миризма, кисела и лютива. Паркетът прояден от странни овални обгаряния. И огромен обгорен зев на перваза на прозореца, като че ли там е бил пален огън. Да, добре си е изпатил Вечеровски.

Погледнах към бюрото — отрупано с книжа. В средата беше отворена една от огромните редакторски папки на Вайнгартен, а другата лежеше до нея със завързани шнурчета. И още една старомодна протрита папка с мраморни корици и етикет, на който на машина беше напечатано: «САЩ-Япония. Културно взаимодействие. Материали». И разхвърляни листи с начертани върху тях електронни схеми и на една от тях с разкритвен бабешки почерк «Губар 3. 3.», а под него с печатни букви: «Фадинги». А най-встрани лежеше моята новичка бяла папка. Взех я и я сложих на коленете си.

В банята водата спря да шурти и след малко Вечеровски извика:

— Дима, ела тук. Ще пийнем кафе.

Но когато отидох в кухнята, нямаше никакво кафе, а в средата на масата стърчеше бутилка коняк и две чаши с неповторима форма. Вечеровски беше успял не само да се измие, но и да се преоблече. Беше сменил изящното сако с огромната обгорена дупка под горния джоб и кремавите панталони с петната от сажди с мек велурен домашен костюм. Без вратовръзка, умитото му лице беше необикновено бледо, от което луничките бяха станали по-ярки от всякога, кичур мокри коси висеше на набразденото му чело. И едва

като се вгледах, открих, че миглите и веждите му са силно обгорени. Да, здравата са поработили с Вечеровски.

— За успокоение на нервите — каза той, наливайки коняк. — Прозит!

Беше «Ахтамар», много рядък по нашите места арменски коняк с легенда. Отпих глътка и се облизах. Прекрасен коняк. Отпих още една глътка.

— Не задаваш въпроси — каза Вечеровски, като ме разглеждаше през чашата. — Сигурно е трудно. Или не е?

— Не е — отвърнах. — Нямам въпроси. Към никого. — Облегнах лакът на моята бяла папка. — Имам отговор. И то един-единствен... Слушай, ами че те ще те убият!

По навик вдигнал високо вежди, той отпи.

— Не мисля. Няма да ме уцелят.

— В края на краищата ще уцелят.

— А ла гер ком а ла гер — възрази той и стана. — Ето. Сега, когато нервите са успокоени, можем да пийнем кафе и да обсъдим.

Гледах прегърбената му стойка и как, мърдайки лопатките си, сърчно работи с кафеджийската техника.

— Няма какво да обсъждам — казах. — Аз имам Бобка.

И тези мои думи включиха нещо вътре в мен. От мига, когато прочетох телеграмата, всички мои чувства и мисли бяха като на анестезиран, а сега изведнъж се размразиха и заработиха — върна се ужасът, срамът, отчаянието, чувството за безсилие и аз безпощадно ясно осъзнах, че от този точно миг между мен и Вечеровски ляга димно-огнената линия, пред която аз ще спра за цял живот, а Вечеровски ще продължи нататък, сега ще прескочи окопа, ще мине през взривовете, праха и развалините от непознати за мен битки, ще се скрие в убийствено-аления залез и вече ще си кимваме леко, когато се срещаме случайно на стълбището... А аз ще остана отсам линията заедно с Вайнгартен, със Захар, с Глухов — да си пием чайчето или биричката, или водка с бира за мезе, да си бърбим за интригите и преместванията, да събираме парички за запорожец, тъжно и скучно да се трепем над някое планово задание... Пък и Вайнгартен, и Захар вече никога няма да видя. Няма да имаме какво да си кажем, неловко ще ни бъде да се срещаме, отвратително ще ни бъде да се гледаме един друг, та ще се налага да купуваме водка или евтино винце, за да крием

неудобството си, за да не ни се повдига толкова... Разбира се, ще си имам Ирка, и Бобка ще е жив и здрав, но никога няма да израсне такъв, какъвто исках да го отгледам. Защото сега вече нямам право да искам. Защото той никога вече няма да може да се гордее с мен. Защото аз ще бъда онзи татко, който «някога също можеше да направи велико откритие, но заради теб...». Да бъде проклета онази минута, когато в тъпата ми кратуна изплаваха проклетите М-кухини!

Вечеровски постави пред мен чашка кафе, седна отсреща и с точно изящно движение наля в кафето си остатъка от своя коняк.

— Мисля да замина — каза той. — По-скоро да се махна от института. Ще изчезна някъде далеч, на Памир. Трябват им метеоролози за есенно-зимния сезон.

— Че какво разбираш ти от метеорология? — попитах тъпо, а си помислих: от ОНОВА на никакъв Памир не можеш да се скриеш и на Памир ще те намерят.

— Проста работа, не иска акъл — възрази Вечеровски. — Не е нужна особена квалификация.

— Ей че тъпо.

— Кое точно? — заинтересува се Вечеровски.

— Намерението ти — отвърнах, без да го поглеждам. — И каква ще е ползата, ако от голям математик се превърнеш в нищо и никакъв дежурен? Мислиш, че там няма да те намерят? Ще те намерят като две и две четири...

— А ти какво предлагаш? — попита Вечеровски.

— Хвърли всичко това на боклука — изломотих с натежал език. — И Вайнгартеновата ревертаза, и целия този «културен обмен», и това... — Бутнах към него моята папка. — Изхвърли всичко и се заеми с твоите си работи.

Вечеровски мълчаливо ме следеше през дебелия стъкла, примигвайки с обгорените си мигли, а след това сведе над очите си останките от вежди и заби поглед в чашата.

— Ти си уникален специалист — казах. — Ти си първият в Европа.

Вечеровски мълчеше.

— Имаш си своя собствена работа! — закрещях, защото чувствувах, че нещо притиска гърлото ми. — Работи! Работи, дявол да те вземе! Защо ти трябва да се захващаш с тях!

Вечеровски продължително и звучно въздъхна, обърна се настрана и опря гръб и врат о стената.

— Значи ти въпреки всичко не ме разбра... — започна той бавно и в гласа му звучеше съвсем неуместно самодоволство и удовлетворение. — Моята работа... — Без да извърща глава, той ме измери с рижото си око. — За моята работа те ме пердашат вече две седмици. Вие нямате нищо общо, бедни мои братлета, вие сте просто котенца-гевезенца. Ама бива ме да се владея, нали?

— Вдън земя върви! — казах и станах да си вървя.

— Седни! — отсече той строго и аз седнах.

— Налей си в кафето коняк — каза той и аз си налях.

— Пий — каза той и аз пресуших чашката, без да усещам вкус.

— Фукльо! — каза. — В теб има нещо от Вайнгартен. От теб, от Захар, от Глухов... Най-много от Глухов. — Внимателно си сипа още кафе. — Най-много от Глухов — повтори той. — Жажда за спокоен живот, жажда за безгрижие... Ще станем цветя или храсти, ще станем цветя и вода... Дразня ли те?

— Да — признах.

— Естествено, но какво да се прави. Все пак искам да ти обясня какво става. Ти, изглежда, си въобразяваш, че аз се готвя да тръгна срещу танка с голи ръце. Нищо подобно. Ние имаме работа с природен закон. А да капитулираш пред природен закон е просто срамно. И в крайна сметка също глупаво. Трябва да изучаваме законите на природата, а като ги изучим — да ги използваме. Това е единствено възможният подход. И аз имам намерение да правя това.

— Не разбирам — казах.

— Ние си мислим, че Мирозданието е безкрайно неантропоморфно. Че няма нищо толкова различно от човека, колкото Мирозданието. И ние сме свикнали природните закони да се проявяват по толкова странен начин. Природата може да удря с ток, да гори с огън, да затрупва с камъни, да мори с чума. Мирозданието се проявява с полета и сили, с полета на силите. Ние сме свикнали да виждаме между работните средства на природата някакви рижи джуджета и замаяни красавици. Когато се появи рижо джудже, веднага започва да ни се струва, че това вече не са природните сили, а някакъв Разум, социум, цивилизация. И ние сме готови да се усъмним в истината, че богът на природата е коварен, но не злонамерен. И вече ни се струва,

че скритите тайни на природата са съкровища в сейфовете на банка, екипирана според последната дума на защитната техника, а не дълбоко заровени безмълвни иманета, както сме мислили винаги. И всичко това само защото никога по-рано не сме чували за полета, които имат квант рижо джудже в погребален костюм. А излиза, че такива полета съществуват! Това трябва да се приеме и да се разбере. Може в това да се крие причината да сме такива, каквито сме... Всички ние търсехме «достатъчно безумна теория» Ето, получихме я... — Той въздъхна и ме погледна. — Онова, което се случва с нас, прилича на трагедия. Но това не е само трагедия, това е и откритие! Възможност да видим Мирозданието от съвсем различен ъгъл. Постарай се, моля те, да ме разбереш.

Допреди нас този закон не се е проявявал. По-точно — не сме чували. Макар че може би неслучайно Нютон е затънал в тълкуването на Апокалипсиса, а Архимед е бил убит от пиян войник... Но това, разбира се, са догадки. В края на краищата това не е нещо уникално в историята на науката. Горедолу така е било с изучаването на радиоактивността, на мълниите... Може би след време ще се научим да насочваме натиска към безопасни области или дори да го използваме за свои цели... Но сега нищо не може да се направи — трябва да се рискува, пак така не за пръв и последен път в историята на науката. Искам само едно да разбереш: че в тази ситуация всъщност няма нищо принципно ново и необичайно.

— А защо да го разбирам? — попитах свъсено.

— Не знам. Може би ще решиш друго. И искам още нещо да разбереш: това не е за ден и даже не е за година. Мисля, че даже не е за едно столетие. Няма за къде да се бърза — и той се усмихна. — Пред нас са още милиард години. Но може и трябва да се започне още сега. А ти... какво пък, ти ще почакаш. Докато Бобка порасне. Докато свикнеш с мисълта. Десет, двайсет години — какво значение има...

Млъкнахме. Да, разбира се, той искаше да ми помогне. Да очертае някаква перспектива, да покаже, че аз не съм чак толкова голям страхливец, а той не е никакъв герой. Ние сме просто двама учени и ни е предложена тема, но поради обективни обстоятелства той може да се заеме веднага с нея, а аз не. Но не ми стана по-леко. Защото ще замине за Памир и там ще се захване с Вайнгартеновата ревертаза, със Захаровите фадинги, със своята дълбокоумна математика и с

всичко останало, а през това време ще го брулят с кълбовидни мълнии, ще му изпрацат призраци, ще му подхвърлят премръзнали алпинисти и особено алпинистки, ще търкалят през него лавини, ще усукват около него пространството и времето и в края на краищата въпреки всичко ще го смажат. Или няма да го смажат? И може би ще открие някаква закономерност между кълбовидните мълнии и нашествията на премръзналите алпинистки... А може и нищо такова да няма, просто ще работи над нашите драсканици и ще търси къде, в коя точка се пресичат изводите от теорията за М-кухините и изводите от количествения анализ за културното влияние на САЩ върху Япония и напълно възможно е в тази точка да намери ключето за онази зловецка механика, а може би и ключето за нейното управление... Ами ако аз не остана въкщи? Но в този момент не вярвах на себе си.

— Там те ще те унищожат — казах безнадеждно.

— Не е сигурно — отвърна той. — Пък и няма да бъда самотен там... и не само там... и не само аз...

Гледахме се в очите и зад дебелиите стъкла на очилата му нямаше нито напрежение, нито пресилена смелост, нито пламтяща саможертва — само едно рижо спокойствие и рижа увереност, че всичко трябва да бъде именно така и единствено така.

Нищо повече не каза, но ми се струваше, че говори. Няма за къде да се бърза, казва. До свършека на света има още милиард години, казва. За милиард години може много, много да се направи, ако не се предаваш и ако разбираш, ако разбираш и ако не се предаваш. Стори ми се също, че каза: «Той умееше на свец върху листа да пише добре! Той имаше защо край Чорная речка да умре...» И после в мозъка ми избухна неговото доволно ръмжене, като ръмжене на уелсовски марсианец.

Наведох очи. Седях прегърбен, притиснал с две ръце до корема си своята бяла папка, и си повтарях наум, за десети, за дваисети път си повтарях наум: «... и оттогава пред мен извиват само криволичещи и глухи околни пътеки...»

Издание:

Аркадий и Борис Стругацки. Неуговорени срещи
Руска. Първо издание

Издателство „Христо Г. Данов“, Пловдив, 1983

Рецензенти: Любен Дилов, Сребрина Талева

Редактор: Здравка Петрова

Художник: Борислав Ждребев

Художествен редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Надежда Балабанова

Коректори: Стоянка Кръстева, Жанета Желязкова

Преведоха от руски: Агоп Мелконян, Милан Асадуров

А., Б. Стругацки

Пикник на обочине

сб. „Неназначенные встречи“

© Москва, „Молодая гвардия“, 1980 г.,

Улитка на склоне

сб. „Эллинский секрет“

© Лениздат, 1966

Жук в муравейнике

© ж. „Знание-сила“ №№ 9-12/1979 г., 1-6/1980 г.

За миллиард лет до конца света

© ж. „Знание-сила“, №№ 9-12/1976, 1/1977 г.

© Агоп Мелконян, преводач, 1983 г.

© Милан Асадуров, преводач, 1983 г.

© Огнян Сапарев, съставител и автор на предговор, 1983 г.

© Борислав Ждребев, художник, 1983 г.

С-3

Литературна група IV

Дадена за набор на 2.XI.1982 г.

Излязла от печат на 25.II.1983 г.
Издателски №2006
Формат 60/90/16
Печатни коли 29,00
Издателски коли 29,00
УИК 30,83

Цена 3,77 лв.

ДИ „Христо Г. Данов“ — Пловдив
ДП „Димитър Благоев“ — Пловдив

07 9536351511/5617-2-83

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.